

Pasakos
Sakmės
Oracijos

Mečislovas Davainis-Silvestraitis

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS INSTITUTAS

Pasakos Sakmės Oracijos

Surinko
MEČISLOVAS DAVAINIS-SILVESTRAITIS

Lietuvių Kultūros Židinio New Yorke
ANTANO MACEIKOS Vardo
BIBLIOTEKA
Skyrius.....
Nr.....

A rectangular stamp with a decorative border on the left side. The text is arranged in a curved path following the top and bottom edges. The top edge contains the name 'ANTANO MACEIKOS Vardo' and the bottom edge contains 'BIBLIOTEKA'. In the center, there are two lines of text: 'Skyrius' followed by a dotted line and 'Nr.' followed by a dotted line.

VGA
VILNIUS
1973

A logo consisting of a stylized 'VGA' monogram with a star-like shape below it. Below the logo, the text 'VILNIUS' and '1973' is printed.

Paruošė
BRONISLAVA KERBELYTĖ IR KLIMAS VIŠČINIS

Redagavo
KOSTAS ALEKSYNAS

PRATARMĖ

Folkloristikai labai svarbūs yra senieji tautosakos užrašymai. Lietuvių tautosaką (ypač pasakojamąją) tiksliai užrašinėti pradėta palyginti vėlai, todėl nepaprastai vertingi visi XIX a. sukaupti autentiški tekstai. XIX a. lietuvių tautosakos rinkimo sąjūdis yra glaudžiai susijęs su visa mūsų tautos literatūros ir kultūros raida, jis rodo šviesuomenės pastangas pažinti savo liaudies kūrybą ir puoselėti geriausias jos tradicijas. Tad paskelbti XIX a. užrašytą tautosaką aktualu ne vien folkloristams, bet ir visiems, kas domisi lietuvių dvasinės kultūros raida.

XIX a. pabaigoje šalia kitų žymių lietuvių tautosakos rinkėjų daug nuveikė ir Mečislovas Davainis-Silvestraitis. Jis buvo vienas aktyviausiųjų to meto pasakojamosios tautosakos rinkėjų, sukaukęs apie 700 pasakų, sakmių, pasakojimų, oracijų. Tačiau mažiau negu pusė tos medžiagos tebuvo paskelbta (daugiausia lenkų kalba) XIX a. pabaigoje. Kita M. Davainio-Silvestraičio surinktos tautosakos dalis tebėra rankraščiais, sunkiai prieinama folkloristams bei kultūros tyrinėtojams. M. Davainio-Silvestraičio bei jo talkininkų užrašytos pasakojamosios tautosakos skelbimu ir siekiama užpildyti šią spragą.

Šiame leidinyje publikuojami beveik visi M. Davainio-Silvestraičio surinkti pasakojamosios tautosakos kūriniai, kurių lietuviškus originalus pavyko surasti LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto bibliotekos rankraštyne, Lietuvių mokslo draugijos fonduose ir Lietuvių tautosakos rankraštyne, LTSR Centriniam valstybiniame istorijos archyve, TSRS Geografijos draugijos fonduose esančiame Rusų geografijos draugijos archyve (Leningrade). Kūriniai, kurių

žinomi tikslai vertimai į lenkų kalbą, nurodomi „Pasakojamosios tautosakos kūrinų vertimų rodyklėje“.

Skelbiamus M. Davainio-Silvestraičio surinktus tautosakos tekstus siekiama kuo autentiškiau pateikti. Tačiau, norint, kad leidinys būtų prieinamas ne vien filologams, kūriniai skelbiami dabartine rašyba, literatūrinės kalbos formomis keičiant dėsningas tarmės fonetines ypatybes (žr. „Skelbiamų tekstų kalbos ypatumai ir redagavimo principai“).

Pats M. Davainis-Silvestraitis pasakojamosios tautosakos kūrinų negrupavo, tad medžiaga leidinyje išdėstyta jo rengėjų nuožiūra. Kadangi M. Davainis rinko tautosaką keliuose Lietuvos etnografiniuose regionuose ir šiek tiek skirtingu laiku, medžiaga leidinyje grupuojama geografiniu principu. Stambiausių skyrių sudaro Raseinių apylinkėse XIX a. pabaigoje užrašyti tekstai. Atskirais poskyriais pateiktos Vincento Bakučio pasektos bei užrašytos pasakos, taip pat kitų M. Davainio-Silvestraičio talkininkų Raseinių apylinkėse surinkti kūriniai. Antrą skyrių sudaro tautosaka, užrašyta Kauno, Panevėžio, Šiaulių apskrityse, trečią — XX a. pradžioje Vilniaus krašte užrašytos pasakos. Pabaigoje pateikiamas M. Davainio-Silvestraičio sudarytas įvairių humoristinio pobūdžio pasakojimų, pasakų bei anekdotų rinkinėlis, paliekant originalo pavadinimą, nekeičiant tekstų sekos.

Dviejų pirmųjų skyrių tekstus (Nr. 1—109) paruošė ir komentavo, leidinio įvadą parašė ir rodykles sudarė B. K e r b e l y t ė. „Vilniaus krašto pasakas“ ir humoristinių kūrinų pluoštą (Nr. 110—152) paruošė ir komentavo K. V i š č i n i s. Tekstus redagavo ir žodynėlį sudarė K. A l e k s y n a s. Kalbiniais klausimais leidinio rengėjus konsultavo V. Vitkauskas. Spaudai parengtą rankraštį recenzavo A. Vidugiris.

MEČISLOVAS DAVAINIS-SILVESTRAITIS TAUTOSAKININKAS

Mečislovo Davainio-Silvestraičio vardas ir jo darbai dabartiniu metu yra beveik vien istorijos objektas. Apie šakotą M. Davainio-Silvestraičio literatūrinę visuomeninę veiklą rašoma, tyrinėjant lietuvių literatūros procesą bei spaudos istoriją¹, lietuvių folkloristikos raidą². Jis prideramai įvertintas enciklopedijoje³, apie jį primenama jubiliejaus proga⁴, tačiau jo darbai visuomenei sunkiai prieinami, mažai kam žinomi.

Kalbant apie M. Davainio-Silvestraičio veiklą, ne kartą pažymėta, kad vertingiausias jos rezultatas yra jo sukaupta lietuvių tautosakos medžiaga. Tačiau lietuviškai tebuvo išspausdinta 10 jo užrašytų pasakojamosios tautosakos kūrinių ir 5 dainos. M. Davainio-Silvestraičio bei jo talkininkų užrašytais tautosakos kūriniais labai retai remiamasi teorinėse studijose, jie, kaip mūsų liaudies meninės kūrybos palikimas, beveik neprieinami visuomenei. Todėl būtina paskelbti ir įvesti į mokslinę apyvartą M. Davainio-Silvestraičio užrašytus lietuvių pasakojamosios tautosakos kūrinius — vertingiausią šio veiklaus žmogaus palikimo dalį. Tai ypač aktualu, turint omenyje, jog dauguma M. Davainio-Silvestraičio tautosakos tekstų užrašyta XIX a. Žemaičiuose. Šiame etnografiniame rajone tuo laikotarpiu užrašytos tautosakos nėra

¹ Žr. Lietuvių literatūros istorija (Vyr. redaktorius K. Korsakas), t. II. V., 1958, p. 121—122.

² Žr. Lietuvių tautosakos apybraiža (Vyr. redaktorius K. Korsakas). V., 1963, p. 70.

³ Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, t. I. V., 1966, p. 379.

⁴ Žr. S. Skrodenis. Energingas XIX a. kraštotyrininkas.—„Bibliotekų darbas“, 1969, Nr. 4, p. 22—25.

daug, tad M. Davainio-Silvestraičio surinktos pasakos ir sakmės labai svarbios, studijuojant lietuvių tautosakos istoriją. Dauguma šių kūrinių taip pat turi neabejotiną idėjinę-menišią vertę, o kai kurios pasakos ypač meniškos. Skelbiama M. Davainio-Silvestraičio užrašyta tautosaka leidžia geriau pažinti mūsų liaudies dvasinę kultūrą. Tad verta plačiau skaičiuotojų sluoksnius supažindinti su talentingu tautosakos rinkėju. Kartu grąžinama skola uoliam mūsų tautos kultūros puoselėtojiui.

* * *

Mečislovas Davainis-Silvestraitis (Dovoina-Silvestrovičius)⁵ gimė 1849 m. balandžio 8 (20) d. Žieveliškės kaime prie Kalnujų (dabartiniame Raseinių raj.). Jo tėvas Josifatas, iš Prysmančių kilęs bajoras, Žieveliškėje vedė dvarininkaitę Eufrosiniją Jorudaitę. Pasogos gavo 4 valakus žemės, įkūrė dvarą, kurį pavadino Dovainava. Davainių šeimoje, be Mečislovo, dar buvo du sūnūs ir duktė. Šeimoje buvo kalbama lenkiškai, su kumečiais — lietuviškai. Motina, kaip prisimena Mečislovas, dainuodavusi lietuviškas dainas, ypač mėgusi S. Valiūno „Birutę“. Senelė iš tėvo pusės kalbėjo lietuviškai⁶.

Mečislovas Davainis didžiavosi savo kilme, nepraleisdavo progos įterpti, jog esąs bajoras arba „gimęs iš tėvų bajorų“⁷. Jis kruopščiai saugojo bajorystę liudijantį dokumentą⁸, vėliau ilgai ir atkakliai rūpinosi, kad bajorais būtų užrašyti ir jo vaikai, nors tam prireikė gana didelių išlaidų (būta keblumų dėl M. Davainio-Silvestraičio vardo: vienuose dokumentuose jis rašomas Mečislovas-Apolinarijus, o dar kitur — tiktai Mečislovas)⁹.

⁵ Rašydamas lietuviškai, jis pasirašydavo Mečislovas (kartais Mečius) Davainis-Silvestraitis, o lenkiškai ir rusiškai — Mečislovas Dovoina-Silvestrovičius. Pasirinkta lietuviška pavardės forma; trumpumo dėlei straipsnyje jo pavardė rašoma Davainis.

⁶ Žr. M. Davainis-Silvestraitis. Mano atminimai.— LKLIR F 1 — 1253.

⁷ [M. Davainio-Silvestraičio autobiografija].— LKLIR F 1 — 1834.

⁸ Žr. LKLIR F 1 — 1669.

⁹ Žr. S. Railos laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui.— LKLIR F 1,— 1834.

M. Davainis ieškojo savo giminės senumo įrodymų, braižė Davainių ir Jorudų giminių genealogines lenteles, susirašinėjo su bendrapavardžiais, dėstydamas jiems savo atrastą giminės istoriją. O istorija sumanyta nepaprasta: „Aušroje“, neva polemizuodamas su „Davainių-Silvestraičių genealogijos autoriu mi“, M. Davainis tvirtina, kad ši giminė sietina ne su Palemono bendražygiu iš Ursinų giminės, nes „aiškesnes žinias su metais randame tik 1323 m. dėl tos giminės“¹⁰. J. Tumo-Vaižganto liudijimu, M. Davainis siejęs savo giminę su legendiniu Eišiškių įkūrėju Eikšiu. Tos legendos apie giminės garbinimą M. Davainiui buvusios tarsi sapnas iš tų laikų, „kada jis dar galėjęs kai kada pavažiuoti ketvertu arklių; nebuvęs toks neturtis, kaip paskui“¹¹.

Romantinės legendos apie giminės garsumą buvo ne tik paguoda visą amžių su neturtu besigrūmusiam žmogui. Ypačtingas dėmesys savo kilmei, bajoriškos iliuzijos rodo M. Davainių buvus didelių ambicijų žmogų, tad jo susidūrimas su varžančia siekimus realybe buvo itin skaudus ir suformavo prieštarinę, net tragizmu nuspalvintą asmenybę.

Davainių šeima materialinių išteklių nedaug turėjo, tad vaikai buvo menkai mokyti. Mečislovas tebaigė dvi gimnazijos klases Kaune ir vos metus (iki 1863 m. sukilimo) mokėsi Kėdainiuose, vėliau Varšuvoje (1874 m.) — šaltkalvystės, visai nebajoriško amato¹². Po tėvo mirties (1869 m.) jis su seserim Elvyra paveldėjo Dovainavos dvarą, bandė jame ūkininkauti. Tas darbas Mečislovo netraukė: jo užrašų knygelėse vos pirmojo puslapio dalis teužpildoma pastabomis apie įvairius ūkio darbus, apie pasėtą javų kiekį, o visi kiti puslapiai — nugirstais iš žmonių žodžiais, posakiais, išrašais iš perskaitytų knygų, skubotais etnografinių dalykų piešinėliais. Tai rodo, jog Mečislovas iš pat jaunystės turėjo polinkį dirbti mokslinį dar-

¹⁰ M. Davainius. Paaiškinimas.—„Auszra“, 1884, p. 205.

¹¹ J. Tumas. Lietuvių literatūros paskaitos. Draudžiamasis laikas. Aušrininkų grupė: J. A. Vištelis, M. D.-Silvestravičius, T. Žičkis, J. Myliauskis. K., 1924, p. 54.

¹² Žr. M. Davainio-Silvestraičio šaltkalvių mokyklos baigimo pažymėjimas.—LKLIR F 1—1776.

bą, nestigo jam ir gabumų. 1885 m. Dovainava buvo atiduota arendon¹³, tačiau ir tai nepataisė reikalų: 1890 m. dvaras turėjo 2010 rublių skolos¹⁴. Kitais metais, perleidęs savo dalį broliui Stanislovui, Mečislovas persikėlė į Jelgavą ir, ieškodamas uždarbio, pradėjo nuolatinių klajonių periodą.

Bajorystė ir su ja susijusios tradicijos buvo rimta kliūtis pagrindiniuose M. Davainio veiklos baruose. Sulenkėjusių bajorų aplinkoje užaugusiam Mečislovui nebuvo lengva imtis darbo lietuvių kultūros labui. Begalinis noras prisidėti prie Lietuvos senovės tyrinėjimo skatino Mečislovą domėtis lietuvių papročiais, istoriniais paminklais, studijuoti lietuvių kalbą — visa tai, į ką nutautėję bajorai žiūrėjo su panieka. Jis atmetė bajorų tradiciją bodėtis savo protėvių kalba, metė iššūkį ne tik savo luomui, bet ir giminėms. 1882 m. pradėjęs polemiką¹⁵ su savo pusbroliu Aleksandru Davainiu-Silvestravičiumi, Mečislovas atkakliai laikėsi šio nusistatymo visą gyvenimą, kantriai kęsdamas savo luomo žmonių ir net savo šeimos panieką.

M. Davainis susirado draugų ir bendraminčių tarp lietuvių inteligentų ir savo kaimynų valstiečių. 1881 m., gavęs J. Basanavičiaus adresą, jis nusiuntė jam kelių lietuvių inteligentų adresus¹⁶. Šie žmonės vėliau sudarė aušrininkų grupės branduolį. Pradėjęs eiti „Aušrai“, M. Davainis tapo jos bendradarbiu ir platintoju, ėmė bendrauti su jos leidėjais J. Basanavičiumi, J. Šliūpu, knygnešiu J. Švedu, įtraukė į tą veiklą Vincentą Bakutį ir kitus savo kaimynus valstiečius. Jų padedamas, M. Davainis nuo 1882 m. platina lietuviškas knygas. Kartu su kitais leidiniais 1884 m. jis platino Antano Juškos „Svotbines dainas“¹⁷, caro valdžios uždraustas pardavinėti Lietuvoje, vėliau ir A. Juškos „Lietuviškas dainas“ bei „Svotbinę rėdą“¹⁸.

¹³ Žr. Dovainavos dvaro arendavimo sutartis. — LKLIR F 1 — 1821, 1822.

¹⁴ Žr. Dovainavos dvaro skolų sąrašas. — LKLIR F 1 — 1823.

¹⁵ Žr. *Véversis*. Ar pritinka musu bajorams buti lenkais. — „Ausra“, 1883, p. 231—235.

¹⁶ Žr. J. Basanavičius. Raštai. V., 1970, p. 31.

¹⁷ Žr. J. Juškos laiškas M. Davainiui (1884). — LKLIR F 1 — 1834.

¹⁸ Žr. F. Juškienės laišakai M. Davainiui (1893). — LKLIR F 1 — 1834.

Savo dalyvavimą lietuvių nacionaliniame judėjime M. Davainis laikė reikšmingu faktu, nes tarp bendraminčių jis buvo vienintelis bajoras. Todėl juto pareigą aktyviai reaguoti į įvykius, netgi mokyti judėjimo vadovus. Antai M. Davainis, gerbdamas J. Šliūpą už išsimokslinimą, nesutiko su jo propaguojamomis socializmo idėjomis¹⁹. Nepatiko M. Davainiui ir J. Šliūpo ateizmas. Vėliau M. Davainis spaudoje nuolat lietuviškas socialines problemas, net į laikraščio „Litwa“ programą įrašė, jog skelbs straipsnius, „ginančius lietuvių liaudies ekonominius ir kitus interesus“²⁰. Ateistu M. Davainis netapo, bet, susidūręs su bažnyčios lenkinimo politika, išdrįsta atvirai pasakyti, jog „bažnyčia <...> pasidarė varstotu, į kurį įėjęs lietuvis turi išeiti lenku“²¹.

Gimtosios kalbos puoselėjimas M. Davainiui buvo svarbiausias rūpestis visą gyvenimą. Čia jis liko nuoseklus ir atkaklus ne tik visuomeninėje veikloje, bet ir asmeniniame gyvenime. 1885 m. M. Davainis vedė Julę Malinauskaitę, L. Malinauskaitės-Eglės (J. Šliūpo žmonos) seserį, džiaugdamsis, kad jo žmona — „tikra lietuvaitė“. Jis išdrįso pareikalauti, kad jungtinių priesaika būtų skaitoma lietuviškai, bandė sudominti žmoną savo veikla. Julė, apsigyvenusi Dovainavoje, netgi užrašė porą tautosakos tekstų, bendravo su Mečislovo draugais valstiečiais, bet, matyt, pavargusi nuo nesibaigiančių materialinių sunkumų ir įsitikinusi, kad vyras savo darbu nieko negali pelnyti, nusivylė jo pažūromis, ėmė niekinti jo „lietuviškus rašinėjimus“. Tokia dvasia buvo išauklėti ir visi trys Davainių vaikai, tad Mečislovui senatvėje teko pakelti ir jų patyčias.

Vienišas, artimiausių žmonių nesuprastas, kęsdamas neprieklausius ir susirūpinęs savo vaikų išsimokslinimu bei jų ateitimi, M. Davainis svajavo dirbti lietuviškoje spaudoje. Bendradarbiavimas „Vienybėje lietuviškų“ (1891—1896 m. jis buvo apmokamu šio laikraščio korespondentu) ir kituose lietuvių

¹⁹ Žr. M. Davainio-Silvestraičio laiškas J. Šliūpui (1885.VI.12). — RBR F 1 — 156.

²⁰ „Litwa“ projektas. — LKLIR F 1 — 1040.

²¹ LKLIR F 1 — 1304.

leidiniuose („Varpe“, „Ūkininke“, „Nemuno sarge“) nedavė lėšų pragyvenimui. Gyvendamas Jelgavoje, M. Davainis bando verstis kaip dvarų pardavimo agentas. Tačiau jo archyve sukaupta korespondencija šiais reikalais neduoda jokių įrodymų, kad čia M. Davainis būtų ką pelnęs. Vėliau, palikęs šeimą Jelgavoje, jis išvyko į Tulomojarvį (buv. Oloneco gubernijoje, Karelijoje), tarnavo akcionierių bendrovėj „Stalij“, važinėjo kartu su P. Vileišiu po įvairias Rusijos vietas, dirbdamas jo kontoroje. M. Davainis nesiliovė svajojęs, jog suras išeitį iš materialinių sunkumų ir galės atsidėti vien kultūros darbui. Jis teiravosi, ar negalėtų gauti žemės Sibire, buvo susidomėjęs aukso ieškojimu, norėjo statyti namą Vileikoje ir net gavo sklypą ir t. t. Nė vienas projektas nebuvo įgyvendintas, svajonės praturtėti sudužo.

Panaikinus spaudos draudimą, M. Davainis apsigyveno Vilniuje, dirbo P. Vileišio knygyne, aktyviai bendradarbiaudamas „Vilniaus žiniose“ bei Peterburge leidžiamame „Lietuvių laikraštyje“, rašė kandžius eilėraščius, kuriuos vėliau išleido atskiru rinkiniu, pavadinęs „Lietuvių satyromis“. P. Vileišis jam netgi siūlęs „Vilniaus žinių“ redaktoriaus postą, bet, sužinojęs apie menką M. Davainio išsilavinimą, suabejojo²². Pagaliau M. Davainis vienas, neturėdamas jokių lėšų, Vilniuje pradėjo leisti laikraštį „Litwa“ ir etnografinį žurnalą „Lud“, skirtą sulenkėjusiems lietuviams. M. Davainiui pavyko surasti bendraminčių, suburti korespondentų, talkininkų ir aukotojų, tačiau kartu jis dar daugiau įsigijo priešų, susilaukė priekaištų iš sulenkėjusių savo luomo žmonių ir šeimos narių. Savo leidiniuose M. Davainis propagavo lietuvių kultūrą, puoselėjo tautų savitarpio supratimą ir toleranciją. Žurnale „Lud“ M. Davainis ir jo talkininkai aprašė daugelį etnografinių faktų, paskelbė nemaža skoningų etnografinių fotografijų ir kt. Be šių leidinių, M. Davainis Vilniuje yra išleidęs seriją atvirukų, vaizduojančių lietuvių literatūros bei visuomenės veikėjus ar turinčių etnografinius siužetus.

²² Žr. LKLIR F 1 — 1460, p. 53.

Deja, šie leidiniai ėjo neilgai: kilus pirmajam pasauliniam karui, jų leidimas sustojo, o M. Davainis evakavosi į Tambovą. Grįžęs į tarybinį Vilnių, M. Davainis liaudies švietimo komisaro pavedimu ėmė dirbti Centrinio krašto knygyno (dabar — LTSR Respublikinė biblioteka) lietuvių skyriaus tvarkytoju. Užėmus Vilnių pilsudskininkų legionams, jis neteko darbo, visiškai skurdo ir netrukus, 1919 m. gegužės 31 d., mirė. Palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse.

* * *

Savo tautosakinės veiklos pradžia Mečislovas Davainis laiko 1867 metus²³. Iš tikrųjų Lietuvių mokslo draugijos tautosakiniuose fonduose yra šia data pažymėtas jo užrašų sąsiuvinis²⁴. Kaip matyti iš šio sąsiuvinio, aštuoniolikametis Mečislovas pradžioje fiksavo viską, kas tik pakliūdavo jam į akis: čia yra lietuviškai užrašytų patarlių, dainų, iš seno rankraščio nurašyta oracija, lenkiškai užrašyta viena kita pasaka, pavyzas. Čia pat nemaža lietuviškų žodžių, išrašų iš įvairių knygų ir lenkiškos periodikos. Be kita ko, Mečislovas iš „Tygodnik Wileński“ nusirašė Dionizo Poškos laišką, kuriame kalbama apie kūrybą, aprašomas Birutės kalnas Palangoje ir kt.

1867 metų sąsiuvinyje surašytų dalykų margumynas leidžia spręsti, kad Mečislovui nuo pat jaunystės būdingas interesų platumas, polinkis į visapusišką praeities tyrinėjimą. M. Davainiui vienodai rūpėjo kalba, archeologija, etnografija ir tautosaka; šiose srityse jis daugiau ar mažiau reikėsi visą savo gyvenimą.

Dabartiniu metu sunku pasakyti, kas paskatino M. Davainį domėtis Lietuvos senove, dėl ko jis ėmė rinkti tautosaką. Matyt, akylą jaunuolį veikė pati aplinka. Čia pat Žieveliškėje stūkso nemažas piliakalnis, šalia jo — trys paslaptingos alkomis vadinamos daubos, toličiau — Parštako pelkėje — riogso didelis „velnio atneštas“ akmuo. Žmonės pasakojo apie tų ypatingų vietų kilmę bei praeitį, ir M. Davainiui parūpo pačiam

²³ Žr. LKLIR F 1 — 1298.

²⁴ Žr. LMD I 853.

ištirti, kas tenai buvo iš tikrųjų. Jis ėmė kolekcionuoti akmeninius kirvelius ir kitus archeologinius radinius, senus muzikos instrumentus, pradėjo užrašinėti žmonių pasakojimus. Be abejo, M. Davainį veikė ir tuo metu pasireiškusį tendenciją domėtis lietuvių mitologija ir istorija. Turėjo įtakos ir tai, kad tarp jo kaimynų buvo lietuvių senove besidominčių žmonių. Ypač Mečislovui imponavo Dionizo Poškos pavyzdys: ne veltui jo laiškas buvo nusirašytas į sąsiuvinį. Matyt, M. Davainis žinojo ir apie Antano Juškos veiklą, nes šiek tiek vėliau (nuo 1884 m.) jis labai domėjosi brolių Juškų leidiniais, iš jų mokėsi.

Vis dėlto M. Davainis, pradėjęs rinkti įvairią medžiagą apie Lietuvos senovę, ėmęs fiksuoti kalbinius faktus ir lietuvių tautosaką, daug ką turėjo suvokti savarankiškai. Todėl jis nė iš karto surado vaisingiausią darbo kryptį, susigaudė sukauptos medžiagos margumyne, išmoko ją diferencijuoti. Tik-tai XIX a. devintojo dešimtmečio pradžioje M. Davainis ėmė tvarkyti surinktą tautosaką, ją grupuoti. Pirmiausia atkreipė dėmesį į liaudies dainas, sudarydamas 1874—1882 m. Raseinių apylinkėse užrašytų „Lietuviškų dainų ir raudų“ pluoštą (21 daina, 1 oracija ir 3 raudos)²⁵. Tuo pat metu jis sutvarkė ir lenkiškų dainų (14 vienetų) pluoštą²⁶. Galimas daiktas, kad tautosakos rinkėjas ėmė perrašinėti ir tvarkyti užrašytus tekstus tik tada, kai atsirado galimybė juos panaudoti: minėtus du dainų rinkinius M. Davainis įteikė Rusų geografijos draugijai.

Gyvendamas Dovainavoje, tautosakos rinkėjas jautėsi vienišas. 1881 m. žurnale „Słownik Geograficzny“ M. Davainis paskelbė renkąs lietuvių tautosaką ir prašė atsiliepti, kas ją taip pat domisi. Atsiliepė advokatas S. Raila ir J. Miliauskas (Miglovara), o A. Baranauskas ir K. Jaunius atsiuntė J. Basanavičiaus adresą²⁷.

Užsimezgusi pažintis su J. Basanavičiumi buvo labai reikšminga M. Davainio visuomeninėje veikloje, tačiau kartu ji tu-

²⁵ Žr. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 103.

²⁶ Žr. RGD sk. 50, a. 1, Nr. 7.

²⁷ Žr. J. T u m a s. Lietuvių literatūros paskaitos, p. 58.

rėjo įtakos ir tautosakinių pažiūrų formavimuisi. Akivaizdus šios pažinties rezultatas — M. Davainio susidomėjimas liaudies medicinos medžiagos rinkimu. 1884 m. jis nusiuntė J. Basanavičiui 159 plačius įvairių ligų ir jų gydymo liaudiškais priemonėmis aprašymams, kuriuos jis surinko, V. Bakučio padedamas. Vėliau tą medžiagą J. Basanavičius paskelbė kartu su savo bei kitų talkininkų surinktomis liaudies medicinos žiniomis²⁸.

M. Davainį veikė ir J. Basanavičiaus nuomonė apie mokslinius faktus. Ypač tai išryškėjo, vertinant E. Fekenšteto „Žemaičių mitus“²⁹. 1883 m., vos pasirodžius E. Fekenšteto knygai, J. Basanavičius „Aušroje“ paskelbė labai palankų atsiliepimą apie ją. Informuodamas apie E. Fekenšteto leidinį, J. Basanavičius visiškai neabejoja jame pateikiamų tekstų autentiškumu, iškelialeidėjo nuopelnus mokslui, rašydamas, jog „vardą p. Veckenstedt'o lietuviai ateitinės su garbe ir meile minavos“³⁰. Kartu J. Basanavičius labai iškelia „senovės rinkėjų“ vaidmenį: „Rinkikai šiame laike didesnę gali mokslui ir tautai naudą padaryti, neng patys dailidžiai, kurie iš šipulėlių norėtų trobesį įkurti“³¹.

Nuolatinis „Aušros“ bendradarbis ir platintojas M. Davainis, be abejo, perskaitė J. Basanavičiaus recenziją ir panoro pasekti E. Fekenšteto pavyzdžiu. Iš M. Davainio surinktų pasakojamosios tautosakos tekstų užrašymo laiko pastebima, kad pasakų staigiai padaugėjo kaip tik 1883 m. (plg. 1867 m.— 2 tekstai, 1868 m.— 1, 1877 m.— 5, 1878 m.— 1, 1882 m.— 5, 1883 m.— 43 tekstai).

Informaciją apie E. Fekenšteto leidinį M. Davainis gavo ir iš kito šaltinio. 1883 m. pradžioje, sužinojęs, jog lietuvių mitologija domisi lenkų etnografas ir tautosakininkas Janas Karlovičius, M. Davainis parašė jam laišką į Heidelbergą, siū-

²⁸ Žr. Medega musu tautiszkaiz vaistinykysteiz. Parupino Dr. J. Basanavičius. Shenandoah, Pa, 1898.

²⁹ Die Mythen, Sagen und Legenden der Žamaiten (Litauer). Gesammelt und herausgegeben von Dr. Edm. Veckenstedt. Bd. I—II. Heidelberg, 1883.

³⁰ „Auszra“, 1883, p. 276.

³¹ Ten pat.

lydamas savo pagalbą. J. Karlovičius, su džiaugsmu priėmęs M. Davainio pasiūlymą, kartu informuoja apie turintį greitai pasirodyti E. Fekenšteto leidinį. Tame pačiame laiške J. Karlovičius akcentuoja, jog reikia „papildyti rinkinį vokiečio, kuris, gal būt, su gera valia, bet nepakankamai pasiruošęs, rengiasi skelbti Žemaičių padavimus ir tikėjimus“³². Čia pat J. Karlovičius, žavėdamasis E. Fekenšteto „mitų“ naujumu, abejoja jų autentiškumu, teigia, jog reikia patikrinti Fekenštetą, žada sudaryti klausimų sąrašą, prašo, kad M. Davainis apklaustų kuo daugiau asmenų ir siųstų jam ką sužinojęs³³.

Taip paskatintas M. Davainis ėmėsi darbo. J. Karlovičiaus laišką su klausimais, kaip rinkti lietuvių tautosaką, M. Davainis gavo šiek tiek vėliau, 1884 metais, ir autoriaus prašymu išsiuntinėjo jį kitiems tautosakos rinkėjams.³⁴ 1883 m. M. Davainis rinko liaudies mitologiją, matyt, vadovaudamasis vien savo nuovoka, Raseinių apylinkėse teiraudamasis apie E. Fekenšteto aprašytas mitines būtybes. Nors minėtame J. Karlovičiaus laiške buvo abejojama E. Fekenšteto „mitų“ tikrumu, tais metais M. Davainis nebuvo nusiteikęs kritiškai. Tai ir nenuostabu: net gerai išstudijavę lietuvių tautosaką žmonės iš pradžių žavėjosi „Žemaičių mitais“. M. Davainio autoritetas ir bendramintis Jonas Basanavičius net XX a. trečiajame dešimtmetyje studijoje „Iš senovės lietuvių mitologijos“ be jokių išlygų remiasi falsifikuotais E. Fekenšteto tekstais³⁵. J. Basanavičiaus nusistatymas bent iš pradžių negalėjo neveikti kuklaus, dar nedaug pasireiškusio pasakojamosios tautosakos rinkėjo. Antra vertus, atrodo, kad 1883 m. M. Davainis nežinojo E. Fekenšteto knygos turinio: ieškodamas panašių dalykų, jis vadovavosi vien J. Basanavičiaus „Aušroje“ paskelbtu tekstų pavadinimų sąrašu. M. Davainis nemokėjo vokiškai, o J. Šliūpo vertimas į lietuvių kal-

³² J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1883.II.16).— LKLIR F 1 — 1834.

³³ Žr. ten pat.

³⁴ Žr. J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1884.XI.28).— LKLIR F 1 — 1834.

³⁵ Žr. J. Basanavičius. Raštai, p. 593—594, 614.

ba pasirodė žymiai vėliau³⁶. Be to, M. Davainio fonde rastas jo laiško E. Fekenštetui juodraštis, kuriame prašoma mitų vertimų į lietuvių kalbą³⁷, tačiau nerasta jokių ženklų, kad jis tuos vertimus būtų gavęs. Svarbiausias argumentas — patys M. Davainio 1883 metais užrašyti tekstai. Atkakliai ieškodamas pasakojimų apie E. Fekenšteto išgalvotas bei iš kitų autorių pasiskolintas mitines būtybes ir „žemaičių dievus“, M. Davainis užrašė autentiškų pasakų, kuriose terado panašiai į E. Fekenšteto vardus skambančių žodžių. M. Davainis neatkreipė dėmesio į tai, kad tie žodžiai turi visai kitokią reikšmę, negu E. Fekenšteto „mituose“, ir, svarbiausia, į tai, kad visiškai skiriasi kūrinių turinys, jų stilius.

Žinoma, specialiai minint įvairius vardus, žmonėms būdavo sukeliama įvairios asociacijos. Pavyzdžiui, kaip atitikmenį E. Fekenšteto „mitui“ apie piktą girių dvasią Žandį M. Davainis užrašė žinomą pasaką apie nepaprastą stipruolį atžindulį (AT 301B). Teksto pavadinime žodžiai *atžindulys*, *žindis* ir *žandis* rašomi kaip sinonimai³⁸. Ieškodamas E. Fekenšteto pavaizduoto *Parkeno*, M. Davainis užrašė pasakojimą apie ligą, vadinamą *parkena* (niežus)³⁹. Čia ryškiai matyti, kad M. Davainis rėmėsi vien E. Fekenšteto teksto pavadinimu, o ne jo siužetu. Iš pateikėjo (o gal ir užrašytojo) įterptų improvizuotų pastabų („Parkenas yra dievaitis ligų“. „...Paskui man ta liga išėjo, tai yra tas dievaitis išėjo, Parkenas“⁴⁰) aišku, jog tautosakos rinkėjas teiravosi apie dievaitį Parkeną. Tuo tarpu E. Fekenšteto „mite“ pasakojama apie žemaitį Parkeną, gavusį iš Laimos dovanų lyrą. Ieškodamas E. Fekenšteto „pasiutusio raitoriaus“ atitikmens, M. Davainis užrašė labai paplitusią pasaką apie stebuklingą arklelį (AT 531)⁴¹, o teiraudamasis apie Lituvanį (dievą — lietaus tvarkytoją), užrašė

³⁶ Žr. Mythai, pasakos ir legendos Žiamaičiu. Surinkti ir išleisti per D-ra Edm. Veckenstedta ... Lietuviszkai isguldė J. Szliupas. M. D. Plymouth, Pa, 1897.

³⁷ Žr. LKLIR F 1 — 1039.

³⁸ Žr. DvPŽ I 4.

³⁹ Žr. DvPD 23—24.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ DvPŽ II 159.

pasakojimą apie komediantą, turėjusį tokią pavardę⁴². E. Fekenšteto „Vietuške“—paukščio pavidalo būtybė, o M. Davainio tekste—vietovės pavadinimas tradicinėje buitinėje pasakoje (AT 1405+905*)⁴³. Tokių „atitikmenų“ su E. Fekenšteto „mitais“ 1883 m. M. Davainio surinktoje medžiagoje nemaža, tačiau rinkėjas tais metais į juos neatkreipė dėmesio. Tekstus, užrašytus, ieškant „Žemaičių mituose“ paminėtų dalykų, jis netgi vadina E. Fekenšteto pavadinimais: apie trisdešimt M. Davainio užrašytų kūrinių turi pavadinimus, pasiškolinčius iš „Žemaičių mitų“ (į šį skaičių neįeina tekstai, kurie abiejų tautosakos rinkėjų vadinami tradicinių mitinių būtybių—laimės, deivės ir pan.—vardais).

1883 m. užrašytus tekstus M. Davainis siuntinėjo J. Karlovičiui. Lenkų mokslininko rankraštiniam palikime yra nemažas pluoštas pasakų ir sakmių (46 tekstai), M. Davainio išverstų į lenkų kalbą⁴⁴. Daugumos šių tekstų J. Karlovičius niekur neskelbė, tačiau ant rankraščio puslapių raudonu pieštuku užrašyta *A Lit, 1883*. Atrodo, tuo norėta pasakyti, jog medžiaga panaudota straipsniui apie lietuvių mitologijos rinkimą ir tyrinėjimą, kuris tais metais pasirodė „Ateneum“ žurnale⁴⁵. Kalbant apie E. Fekenšteto „Žemaičių mitus“, šiame straipsnyje nė karto nepaminėtas M. Davainis, priekaištai knygos leidėjui ir abejonės tekstų autentiškumu neparemiaamos Raseinių apylinkėse surinkta medžiaga, tačiau atrodo, kad ji padėjo straipsnio autoriui susidaryti teisingą nuomonę apie minėtą leidinį: laiške M. Davainiui, dėkodamas už 1883 m. atsiųstą medžiagą, J. Karlovičius pareiškia, jog E. Fekenštetas nieko neišmanęs apie lietuvių kalbą⁴⁶.

Surinkęs pasakų, arba, kaip jis vadino, „patarlių“, pluoštą, M. Davainis informavo apie tai ir J. Basanavičių, nusiuntė jam keletą tekstų. Matyt, dar 1884 m. jis tarėsi su J. Basana-

⁴² DvPŽ I 333.

⁴³ Žr. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 44.

⁴⁴ Žr. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179.

⁴⁵ Žr. J. Karłowicz. Najnowsze badania podań i ich zbiory, V. Podania litewskie.—„Ateneum“, 1883, II, p. 349—357.

⁴⁶ Žr. J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1883.X.15).—IKLIR F 1—1834.

vičiumi, kaip galima būtų išspausdinti pasakas, nes viename laiške rašė: „Nedūmoju, idant iš mano pusės reikalinga būtų didelė apstacija dėl išpardavimo spaudintų patarlių.<...> Mokslo knygų ūkininkai nenoriai skaito, nes anų nesupranta, o patarlių išsižioję klauso. Dėl jų išpirkimo negali būti nė kokios abejonės“⁴⁷.

Matyt, J. Basanavičius, perskaitęs M. Davainio atsiųstas pasakas, priekaištavo dėl tekstų kalbos: tame pačiame laiške užrašytojas, tarsi teisindamasis (J. Basanavičiaus atitinkamo laiško nerasta), nusako savo požiūrį į tautosakos tekstų kalbą: „Man rodos, kad geriaus yra paaiškinti gramatiškai savo dialektą, taip, kaip padarė savo kningose Juškevyčia, nei ką vartoti vietinę pasakotojų kalbą. Vartojant vietinę kalbą, reiktų vartoti visus polonizmus: *blagoslavenstva*, vietoj palaiminimo, *čėsas* vietoj laikas ir t. t., rusicizmus, germanizmus ir kt. Pri to dar kninga, rašyta viena šneka, neturės tiek skaitytojų, nes nesupras taip visi, kaip supranta literarišką kalbą. Pri to dar aš gyvenu ant rubežiaus žemaitiškos ir lietuviškos šnekos, surašiau viską pagal literariškos kalbos, ir dabar sunku būtų man atspėti, katras kaip sako, nes man pasakojų p. V[incentas] B[akutis], kuris vartoja žemaitišką šneką“⁴⁸.

Šis M. Davainio laiškas ypač svarbus, norint suprasti jo užrašytų tekstų kalbą, aiškinantis, iš ko jis mokėsi, kaip rinko tautosaką. Laiškas dar kartą patvirtina spėjimą, kad vienu pirmųjų mokytojų yra A. Juška: jo leidinius M. Davainis laiko sektinu pavyzdžiu. Matyt, A. Juškos paveiktas, M. Davainis ne tik šalino iš kalbos barbarizmus, bet ir ėmė žymėti duomenis apie pateikėjus. Tautosakos rinkėjo pažiūrą į tekstų kalbą, be abejo, lėmė ir tai, kad jis užrašinėdamas ketino juos plačiai paskleisti, išspausdinti. Nepaisant to, kad J. Basanavičius greičiausiai jį skatino kuo tiksliau užfiksuoti pateikėjų kalbą, M. Davainis ir vėliau šiek tiek redagavo savo tekstus, šalino iš jų barbarizmus.

⁴⁷ M. Davainio-Silvestraičio laiškas J. Basanavičiui (1884.III.10).— LKLIR F 2 — 815.

⁴⁸ Ten pat.

Įteiktas J. Basanavičiui M. Davainio surinktos tautosakos pluoštas buvo išspausdintas tiktai 1889 m. Tilžėje. Knygelė, kurioje paskelbtos 7 pasakos, 2 sakmės, 1 pasakojimas ir 5 dainos, vadinasi „Patarlės ir dainos“. Beveik visos knygelėje paskelbtos pasakos ir sakmės turi elementų, rodančių, jog jos užrašytos, ieškant E. Fekenšteto pavaizduotų dalykų. Tai paliudijo ir pats M. Davainis knygelės pratarinėje, parašytoje 1889 m. Šioje pratarinėje kartu šmėkštelia nepasitikėjimo E. Fekenštetu šešėlis: „Aš, norėdamas ištyrinėti to darbo [E. Fekenšteto „Žemaičių mitų“ — B.K.] teisingumą, pats pradėjau klausinėti po žmonių, o labiausiai par Vincą Bakutį, šalia manęs gyvenančio, apie tus dalykus, kurie buvo paminėti par aną rašėjį“⁴⁹.

Tačiau M. Davainis, turėdamas nemažą liaudies pasakų ir sakmių pluoštą, sukauptą, beklausinėjant apie E. Fekenšteto aprašytas mitines būtybes, ne tik nepadarė jokių išvadų apie „Žemaičių mitų“ pobūdį, bet ir nepasidalijo išpūdziais apie tų dalykų ieškojimą, nepasakojo bent apie tai, kaip pateikėjai reagavo į jo klausimus apie įvairius negirdėtus dalykus. Matyt, M. Davainį veikė tautosakos žinovų (ypač J. Karlovičiaus) nuomonė apie E. Fekenšteto leidinį, tačiau pats jis dar nebuvo suvokęs, jog šie „mitai“ — falsifikatas. Tuo metu M. Davainis jau buvo susipažinęs ir su E. Volteriu, kuris atidžiai nagrinėjo E. Fekenšteto leidinį, tam tikslui pasitelkdamas M. Davainio medžiagą, laiškuose klausinėdamas jį apie „Žemaičių mituose“ minimas būtybes. Dar 1886 m. E. Volteris rašė M. Davainiui: „Jūsų legendas gavau... Panaudosiu jas pranešimui ir p. Fekenšteto knygos kritikai“⁵⁰.

M. Davainio požiūrį į E. Fekenštetą nulėmė ne tik J. Basanavičiaus autoritetas, bet ir to meto inteligentijos nuotaikos. M. Davainis lavinosi, daugiausia studijuodamas romantinės krypties autorių darbus apie mitologiją, tautosakoje ir kal-

⁴⁹ Patarlės ir dainos. Surinko Mečius Davainis-Silvestraitis. Tilžė, 1889, p. 3.

⁵⁰ E. Volterio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1886.III.16).— LKLIR F 1 — 1834.

boje stengėsi surasti mitologijos atgarsių, tad ir E. Fekenšteto atžvilgiu nebuvo pakankamai kritiškas.

Vietomis jis ir pats „praturtino“ pasakų tekstus, įterpdamas į juos dievų ir mitinių būtybių vardus. Ypač tai pastebima tuomet, kai tautosakos rinkėjas susiduria su kūriniais, kuriuose veikia neišvardinti veikėjai (pvz., senelis, nakties baidyklė ir pan.). Tokiais atvejais M. Davainis išprotauja šių veikėjų prigimtį, identifikuodamas juos su tikrais ar menamais pagonybės laikų dievais. Pavyzdžiui, pasakų rinkėjas *senelis*, kuris XIX ir XX amžiaus pateikėjams asocijuojasi su *dievu*, M. Davainio užrašytuose tekstuose vadinamas Perkūnu⁵¹, rečiau — Kvaraba dievaičiu⁵² ir pan. Netyčia naktį prišaukta kažkokia baidyklė vadinama Kelio dievaičiu⁵³; viename jo tekste taip vadinamas ir vilktakis⁵⁴. Įterpdamas mitinius vardus, M. Davainis nekeitė kūrinų siužetų, tautosakos rinkėjo išprotavimai dažniausiai lengvai atpažįstami, nes jie yra tarsi svetimkūniai pasakos sakinyje ir visame įvykių dėsyje. Tačiau į tekstų „turtinimo“ faktą reikia atsižvelgti, naudojantis M. Davainio ankstyvaisiais užrašymais.

Iš karto nesuvokęs E. Fekenšteto „Žemaičių mitų“ esmės ir netgi patyręs jų neigiamą įtaką, M. Davainis ieškojo glaudesnių kontaktų su pačiu „mitų“ leidėju. Jam, matyt, imponavo pažintis su stamboko leidinio autoriumi. Antra vertus, nuošaliame kaime gyvenantis tautosakos rinkėjas ieškojo žmonių, su kuriais galėtų pasidalyti darbo patirtimi. Antai 1885 m. jis parašė laišką tautosakos rinkėjui S. Gimžauskui, prašydamas informacijos apie jo darbą ir apie kitus rinkėjus⁵⁵. Išėjus „Patarlėms ir dainoms“, M. Davainis išsiuntė knygutę daugeliui asmenų, siekdamas tokiu būdu užmegzti su jais ryšius. „Patarlių ir dainų“ egzempliorių jis nusiuntė ir

⁵¹ Žr. DvPŽ II 163.

⁵² Žr. DvPŽ II 222.

⁵³ Žr. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 361.

⁵⁴ Žr. DvPD 9.

⁵⁵ Žr. S. Gimžausko laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1885).— LKLIR F 1 — 1834.

E. Fekenštetui, „ketindamas ateityje<...> susirašinėti“⁵⁶, kartu pranešdamas, kad turi sukaupęs 500 nespausdintų pasakų. E. Fekenštetas labai susidomėjo M. Davainio medžiaga ir tuoj pažadėjo skelbti pasakas savo laikraštyje „Zeitschrift für Volkskunde“, taip pat išleisti atskira knyga. Jis prašė M. Davainį siųsti pasakas — lietuviškus tekstus ir jų vertimus į vokiečių kalbą⁵⁷. M. Davainis atsiliepė, nusiųsdamas „keletą pasakojimų iš lietuvių papročių“, kartu pažadėdamas: „Ateityje imsiuosi pasakų“⁵⁸.

Iš tikrųjų, tais pačiais metais E. Fekenšteto laikraštyje buvo išspausdinti 4 pasakojimai apie užgavėnių ir pelenų dienos papročius, M. Davainio užrašyti Vaškų ir Kalnujų apylinkėse⁵⁹ (žr. Nr. 84, 106, 107). E. Fekenštetas tikėjosi, kad jis gaus ir visą M. Davainio pasakų bei sakmių rinkinį, laiškuose žadėjo, jog, gavęs 500 tekstų, supažindins „visą pasaulį su puikiomis lietuvių sakmėmis“⁶⁰. E. Fekenštetas planavo papročių aprašymus, mitus, sakmes ir legendas skelbti vokiškai, o giesmes — lietuviškai ir vokiškai⁶¹. Kitame laiške rašė, jog „geriausia būtų darbą paskelbti lietuviškai ir vokiškai, ne laikraštyje, o kaip veikalą: aš Jums leidėją parūpinsiu...“⁶²

Tačiau šis laiškas, sprendžiant iš M. Davainio fondo, pasuktinis: M. Davainio santykiai su E. Fekenštetu nutrūko.

⁵⁶ M. Davainio-Silvestraičio laiško E. Fekenštetui juodraštis (1880.VII.8).— LKLIR F 1 — 1824.

⁵⁷ Žr. F. Fekenšteto laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.VIII.15).— LKLIR F 1 — 1834.

⁵⁸ M. Davainio-Silvestraičio laiško E. Fekenštetui juodraštis (1889. VIII.12).— LKLIR F 1 — 1824.

⁵⁹ Meczius Davainis-Silvestraitis. Sitten und Bräuche aus Litauen. — „Zeitschrift für Volkskunde, herausgegeben von dr. Edmund Vekensstedt“, Bd. II, H. 1 (1899), p. 30—32; Bd. II, H. 2 (1889), p. 74—76.

⁶⁰ E. Fekenšteto laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.X.13).— LKLIR F 1 — 1834.

⁶¹ E. Fekenšteto laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1888.X.26).— LKLIR F 1 — 1834.

⁶² E. Fekenšteto laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1890.III.7).— LKLIR F 1 — 1834.

J. Karlovičius parašė išsamų straipsnį apie E. Fekenšteto leidinius, apkaltindamas jį tekstų falsifikavimu, lietuvių kalbos nemokėjimu ir tuo, kad jis nebuvo susipažinęs net su A. Šleicherio bei G. Neselmano lietuvių tautosakos leidiniais⁶³. Tais pačiais metais žurnale „Wisła“ pasirodė gana griežta M. Davainio recenzija apie naują E. Fekenšteto knygą⁶⁴, kurioje taip pat buvo paskelbta falsifikuotų lietuviškų tekstų. Dėl šios recenzijos J. Karlovičius rašė M. Davainiui, jog jis sutrumpinęs ir redagavęs rašini „pirmiausia todėl, kad neverta daug rašyti apie tokius fekenštetus; kartoju, kad toną turėjau sušvelninti...“⁶⁵. Tačiau ir po to liko gana griežta M. Davainio nuomonė, jog E. Fekenšteto knyga „parašyta gal tik tam, kad suklaidintų svetimšalius, o vietinius žmones prajuokintų naviu dalykų nežinojimu“⁶⁶.

Mus labiausiai domina, ar išsiuntė lietuvių tautosakos rinkėjas į Leipcigą 500 pasakų tekstų. Tai ypač svarbu, žinant, jog maždaug tiek M. Davainio užrašymų lietuviškų originalų yra dingę. Po J. Karlovičiaus kritikos E. Fekenšteto leidybiniai sumanymai žlugo. Jo archyvo surasti irgi nepavyko⁶⁷. Iš laiškų matyti, kad E. Fekenštetas turėjo daugiau M. Davainio tekstų, negu jų paskelbė 1889 m. Štai viename laiške jis klausia M. Davainį, kaip rašyti: „Citikus und Subote oder Cilikus und Subole“⁶⁸. Iš čia aišku, kad E. Fekenštetas turėjo Baltramiejaus Demereckio teksto (žr. Nr. 96) nuorašą ar vertimą. Be to, kitame laiške, pranešdamas, kad greitai atsiųsiąs „Zeitschrift für Volkskunde“ I ir II sąsiuvinius, kuriuose skelbiami

⁶³ Žr. J. Karłowicz. La mythologie lituanienne et E. Veckenstedt.— „Melusine“, t. V. 5 (1890), p. 121—143.

⁶⁴ E. Veckenstedt. La Musique et la Danse dans les traditions des Lithuaniens. Paris, 1889.

⁶⁵ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1890.XII.12).— LKLIR F 1 — 1834.

⁶⁶ M. Dowojna-Sylwestrowicz. E. Veckenstedt. La Musique et la Danse dans les traditions des Lithuaniens [rec.]— „Wisła“, IV, p. 935.

⁶⁷ Mums padėjo fil. dr. R. Opicas iš Leipcigo.

⁶⁸ E. Fekenšteto laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.XI.30).— LKLIR F 1 — 1834.

M. Davainio atsiųsti papročių aprašymai, E. Fekenštetas rašo: „Jūsų siunta laimingai gauta“⁶⁹. Šiuo metu tegalima spėlioti, ar čia turimas omenyje tiksliai B. Demereckio tekstas, ar kas nors daugiau.

Antrą kartą M. Davainis smarkiai suaktyvino pasakojamosios tautosakos rinkimą 1887 m. Tų metų pradžioje tautosakos rinkėjas gavo pranešimą, jog 1886 m. pabaigoje jis pripažintas Rusų geografijos draugijos nariu bendradarbiu. Ši žinia M. Davainį labai nudžiugino. Ji reiškė, kad jo „dvidešimties metų darbas nenuėjo veltui“⁷⁰, ir žadino viltis, jog rankraščius bus galima paskelbti. Taip paskatintas M. Davainis 1887 m. užrašė net 270 pasakojamosios tautosakos kūrinų. Kaip ir anksčiau, jis daugiausia užrašinėjo gimtosiose Raseinių apylinkėse, bet, pasinaudodamas kelionėmis pas gimines, rinko tautosaką taip pat Kauno, Panevėžio bei Šiaulių apskrityse ir Naumiesčio valsčiuje (Užnemunėje).

Ryšius su Rusų geografijos draugija, tarpininkaujant E. Volteriui, M. Davainis palaikė keletą metų. Keliaudamas po Žemaitiją 1884 m., E. Volteris lankėsi ir Dovainavoje, susipažino su tautosakos užrašymais. E. Volterio paragintas, M. Davainis 1886 m. nusiuntė Rusų geografijos draugijai du minėtus dainų pluoštus („Lietuvių dainas ir raudas“ ir „Lenkų šlėktų dainas“) ir pasakų bei sakmių pluoštelį (9 tekstus)⁷¹. Etnografijos skyriaus posėdyje E. Volteris informavo apie M. Davainio rinkinius, ir jo rekomendavimu tautosakos rinkėjas tapo draugijos nariu bendradarbiu.

E. Volteris skatino M. Davainį ir toliau siuntinėti medžiagą į Peterburgą. Jis rašė: „prašau atrinkti tokias [pasakas], kurios galėtų tiktai mano referatui skyriuje ir dar labiau atkreiptų į Jus Draugijos dėmesį.<...> Atrinkite pagal galimybes pasakas 1) apie Debesienę, 2) apie Jonines, 3) apie Pa-

⁶⁹ E. Fekenšteto laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.IX.16).— LKLIR, F 1 — 1834.

⁷⁰ M. Davainio-Silvestraičio laiško Rusų geografijos draugijai juodraštis (1887.III.18).— LKLIR F 1 — 1824.

⁷¹ Žr. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104.

lendrių piliakalnį, 4) apie didžiūnus ir milžinus; visa kita — kaip jums patinka⁷².

Šis E. Volterio laiškas rodo, kokie kūriniai tuo metu ypač domino lietuvių mitologijos tyrinėtojus. E. Volteris labiausiai vertina kūrinius, kuriuose pasakojama apie pagoniškus papročius ir apeigas, apie jų kilmę: prie pasakos, kuri M. Davainio pavadinta „Patarlė apei Debesienę“ (AT 552A)⁷³, prijungti pseudomitologiniai išvedžiojimai apie tai, kad nepaprastas svainis Perkūnas išmokęs brolių aukoti aukas; apie joninių papročius pasakojama taip pat neomitologiniame B. Demereckio kūrinyje (žr. Nr. 96). Kiti du E. Volterio mini mi tekstai tiksliai nenustatyti.

Matyt, E. Volteris buvo užtikrinęs M. Davainį, kad jo medžiaga bus paskelbta: viename laiške jis ramina, atrodo, dėl leidinio pradėjusį nekantrauti tautosakos rinkėją: „Turėkite omenyje, kad Jūsų rinkinį spaudai dar reikia išversti į rusų kalbą, parašyti įvadą, sudaryti leksikos ir dalykinę rodyklę, ir Jūs suprasite, kad daug vandens nutekės, kol visa tai bus paruošta spaudai“⁷⁴.

M. Davainis, visą laiką svajojęs, kad mokslinis darbas jam duotų lėšų pragyvenimui, reikalavo iš E. Volterio ir materialinės kompensacijos už tekstus. Laiške E. Volteris įtikinėja, jog M. Davainis per brangiai prašas, kad tai tik užvilkinsią rinkinio rengimą spaudai⁷⁵. Vis dėlto M. Davainis nesiuntė daugiau tekstų. Turėjo įtakos ne tik materialiniai išskaičiavimai, bet ir politiniai įsitikinimai: po to, kai E. Volteris, išleidęs slaviškomis raidėmis į lietuvių kalbą išverstą slavų liturgiją, buvo smarkiai kritikuojamas „Balse“, M. Davainis, matyt, suabejojo, ar galimi su juo tolesni moksliniai kontaktai. E. Volteris laiške išdėstė savo poziciją lietuvių spaudos draudimo klausimu, papasakojo apie savo veiklą, sie-

⁷² E. Volterio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1887.I.31).— LKLIR F 1 — 1834.

⁷³ Žr. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 30.

⁷⁴ E. Volterio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1887.III.27).— LKLIR F 1 — 1834.

⁷⁵ Ten pat.

kiant panaikinti draudimą⁷⁶, ir M. Davainis nusiuntė naują tekstų pluoštą (22 pasakas ir 3 oracijas), specialiai perrašytą Rusų geografijos draugijai⁷⁷. Rankraščio pratarmėje M. Davainis pageidauja, kad pasakos būtų išverstos į rusų kalbą ir paskelbtos. Jis mano, kad geriausiai tai atliktų pats E. Volteris. Tačiau tekstai taip ir liko nespausdinti, nors vėliau E. Volteris guodė M. Davainį, kad „bus galimybė šį tą paskelbti Imperatoriškosios mokslų akademijos leidiniuose“⁷⁸. Šiuo metu sunku tiksliai pasakyti, kodėl taip atsitiko. Gali būti kaltas ir M. Davainis, nenusiuntęs Rusų geografijos draugijai daugiau pasakų, nors E. Volteris tikėjosi jų sulaukti ir dar ne kartą laiškuose apie tai teiravosi⁷⁹. M. Davainis tenusiuntė draugijai „Žemaičių dainas iš Palangos“, kurios buvo paskelbtos žurnale „Živaja starina“⁸⁰.

M. Davainis ieškojo ir tiesioginių kontaktų su rusų etnografinė spauda. Nusiuntęs „Patarlių ir dainų“ knygelę Gamtos, antropologijos ir etnografijos mėgėjų draugijos prie Maskvos universiteto pirmininkui N. Jančiukui, jis gavo kvietimą bendradarbiauti žurnale „Etnografičeskoje obozrenije“. Greitai M. Davainis nusiuntė į šį žurnalą saktmę apie pinigų slėpimą, tačiau N. Jančiukas prašė siųsti daugiau tekstų, nes, esą, nepatogu spausdinti tą vieną saktmę skambia „Lietuvių legendų“ antrašte⁸¹. N. Jančiukas užtikrino pasirūpinsiąs, kad tekstai būtų gerai išversti į rusų kalbą (prašė siųsti rankraščius lenkų kalba), tačiau M. Davainis tenusiuntė saktmę apie aitvarą. Žurnale M. Davainio užrašytos saktmės buvo paskelb-

⁷⁶ E. Volterio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1888.I.9).— LKLIR F 1 — 1834.

⁷⁷ Žr. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61.

⁷⁸ E. Volterio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1888.XI.6).— LKLIR F 1—1834.

⁷⁹ Žr. E. Volterio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.I.27, 1889.XII.19).— LKLIR F 1 — 1834.

⁸⁰ Žr. «Живая старина», 1893, вып. 4, p. 519—521.

⁸¹ Žr. N. Jančiuko laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1890.VII.31).— LKLIR F 1 — 1834.

tos kartu su M. Boreišos analogiškais tekstais⁸². Be to, N. Jančiukas tarpininkavo, kad Maskvos universiteto Botanikos sodas įsigytų M. Davainio surinktų vaistingųjų augalų kolekciją su aprašymais, kaip tos vaistažolės naudojamos liaudies medicinoje (200 vienetų). Deja, M. Davainio kontaktai su populiaraus etnografinio žurnalo redakcija tuo ir baigėsi. Matyt, M. Davainį varžė tai, jog tuo metu bemaž viską, ką turėjo surinkęs, jis buvo išvertęs į lenkų kalbą ir perdavęs J. Karlovičiui, o siųsti tuos pačius kūrinius skirtingiems asmenims jis veikiausiai laikė nederamu dalyku. Iš tikrųjų Rusų geografijos draugijai ir žurnalui „Etnografičeskoje obozrenije“ M. Davainis siuntė tas pasakas bei sakmes, kurių nesiuntė J. Karlovičiui: kartojasi vos 5 kūriniai⁸³.

Dar 1887 m. J. Karlovičius sutiko įsigyti visą M. Davainio surinktą medžiagą už kainą, kurią nurodys pats tautosakos rinkėjas⁸⁴, ketindamas panaudoti ją savo studijoje apie lietuvių mitologiją (jau anksčiau jis buvo rašęs, jog nesiruošia skelbti M. Davainio tekstų nei originalo, nei lenkiškai)⁸⁵.

M. Davainio ryšiai su rusų etnografijos mokslo žmonėmis ir autoritetingiausiomis to meto rusų mokslininkų draugijomis, be abejo, turėjo teigiamą poveikį jo pažiūrų formavimuisi, profesiniam augimui. Davainavą reguliariai pasiekdavo informacija apie mokslinius įvykius, Rusų geografijos draugija nuolat siuntinėjo savo tautosakinius leidinius, lietuvių tautosakos rinkėjui buvo siūloma skelbti medžiagą periodiniuose leidiniuose. Tačiau vis dėlto vaisingiausiai M. Davainis bendradarbiavo su lenkų mokslininku Janu Karlovičiumi, neblogai mokėjusiu lietuvių kalbą ir puikiai pažinėjusiu Lietuvą bei jos etnografiją.

⁸² Žr. М. Довойна-Сыльвестрович и М. Борейша. Литовские легенды. — «Этнографическое обозрение», 1891, кн. X, р. 231—234.

⁸³ Plg. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104 ir DvPŽ I 30, 35, 36, 40; II 193.

⁸⁴ Žr. J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1887.IV.10).— LKLIR F 1 — 1834.

⁸⁵ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1887.III.13).— LKLIR F 1 — 1834.

J. Karlovičius ne tik skatino M. Davainį kaip tautosakos rinkėją, bet ir pakvietė jį bendradarbiauti žurnale „Wisła“. Pradedant antruoju šio žurnalo tomu, nuolat čia skelbiami įvairūs M. Davainio etnografiniai straipsneliai. Ryšiai su rimtu etnografiniu žurnalu, daug dėmesio skyrusiu medžiagos rinkimo metodikai bei to darbo organizavimui, M. Davainiui buvo labai naudingi. Jis praplėtė savo akiratį, išmoko pastebėti daugelį liaudies gyvenimo aspektų. Ypač daug naudos davė žurnalo „Paieškų“ („Poszukiwania“) skyrius, kuriame buvo skelbiami įvairūs klausimų sąrašai bei rinkėjų atsiųsta medžiaga, sugrupuota tematiškai. Daugelis M. Davainio publikacijų atsirado šių sąrašų dėka. Pavyzdžiui, žurnalui dominintis liaudies architektūra, antrame jo tome M. Davainis paskelbė žemaičių sodybos aprašymą⁸⁶. Į žurnalo „Wisła“ anketą jis atsiliepė žiniomis apie joninių papročius Lietuvoje⁸⁷, apie aguonų naudojimą liaudies medicinoje ir papročiuose⁸⁸. Žurnalo skyreliui „Topografiniai pavadinimai“ jis atsiuntė padavimą apie Vištyčio ežerą, paėmęs jį iš „Vienybės lietuvninkų“⁸⁹, ir kt.

Ne vieną rankraštį M. Davainis ir pats pasiūlė žurnalui. 1888 m. jis paskelbė 34 lenkiškas dainas iš Raseinių apylinkės⁹⁰ (dalis šio pluošto buvo nusiųsta į Rusų geografijos draugiją), S. Gimžausko jam atsiųstus padavimus apie Linkmenų piliakalnį⁹¹ ir kt. Iš viso M. Davainis žurnale „Wisła“ paskelbė beveik dvi dešimtis didesnių ar mažesnių etnografinių straipsnelių, papročių aprašymų, atsakymų į žurnalo klausimų sąrašus ir pan. Visose publikacijose M. Davainis pasireiškė kaip akylas liaudies gyvenimo stebėtojas, kruopš-

⁸⁶ M. Dowojna-Sylwestrowicz. Chata żmujdzka — „Wisła“, II, zeszyt 4 (1888), p. 838—844.

⁸⁷ M. Dowojna-Sylwestrowicz. Sobótka. — „Wisła“, V, zeszyt 4 (1891), p. 927—932, VI, zeszyt 2 (1892), p. 444—445.

⁸⁸ Žr. „Wisła“, VI, zeszyt 1 (1892), p. 230.

⁸⁹ Žr. „Wisła“, VII, zeszyt 2 (1893), p. 388.

⁹⁰ M. Dowojna-Sylwestrowicz. Texty szlachty Żmujdzkiej. — „Wisła“, II, zeszyt 1 (1890), p. 154—165, 312—324.

⁹¹ M. Dowojna-Sylwestrowicz. Piliakalnis w Lyngmianach. — „Wisła“, IV, zeszyt 1 (1890), p. 214—215.

tus įvairių reiškinių fiksuotojas. Šie bruožai žadino puikaus tautosakos ir etnografijos specialisto J. Karlovičiaus pasitikėjimą lietuvių tautosakos rinkėju. J. Karlovičius stengėsi padėti M. Davainiui, skatino jo aktyvumą, nors, kaip prisipažįsta viename laiške, turėjo daug rūpesčių su M. Davainio rašiniiais, kol suteikdavo jiems tinkamą formą⁹².

Didžiausia M. Davainio svajonė buvo paskelbti surinktas pasakas. Ir čia atėjo į pagalbą J. Karlovičius. 1888 m. jis ėmė rūpintis lėšomis, kad galėtų leisti „Vislos bibliotekos“ seriją. Gavęs iš Mianovskio kasos subsidiją, J. Karlovičius tuoj pat pranešė M. Davainiui, kad pradžioje ketina leisti M. Fedorovskio rinkinį, o paskui ir lietuvių pasakas⁹³. J. Karlovičius tikėjosi, jog M. Davainio rinkinys išeis dar 1888 m.⁹⁴, tačiau darbas užsitęsė. J. Karlovičius reikalavo, kad tekstai „būtų taip parašyti, kaip spaudai: įdomiausi išsireiškimai skliaustuose lietuviškai“⁹⁵. M. Davainis kiek įstengdamas vykdė šiuos reikalavimus, tačiau vertimų kalba ir stilius nebuvo be priekaištų. Kartais M. Davainis tekstus vertė per daug pažodžiui (net idiomias), vartojo žargono, būdingo lenkiškai kalbantiems Lietuvos bajorams, leksiką — dažniausiai „sulenkintus“ lituanizmus. J. Karlovičiui teko pasirūpinti vertimo kalbos taisyklingumu. Nespėdamas jis pasitelkė padėjėją. Šis darbas irgi nėjo sklandžiai. J. Karlovičius „guodėsi“: „pono padavimų dar negaliu pradėti skelbti: jaunuolis, kuris apsiėmė juos sutvarkyti lenkų kalbos atžvilgiu ir perrašyti, pasirodė esąs neatidus, ir sutartį nutraukiau“⁹⁶. Vis dėlto tekstai suredaguoti. Paruošti spaudai buvo ne tik tekstai, vėliau pa-

⁹² J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.II.6). — LKLIR F 1 — 1834.

⁹³ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1888.V.22). — LKLIR F 1 — 1834.

⁹⁴ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1888.IV.12). — LKLIR F 1 — 1834.

⁹⁵ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1889.VIII.25). — LKLIR F 1 — 1834.

⁹⁶ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1890.XII.12). — LKLIR F 1 — 1834.

skelbti dviejuose „Žemaičių padavimų“⁹⁷ tomuose, bet ir likę rankraščiais, kuriuos J. Karlovičius ketino skelbti III ir IV šio leidinio tomuose, turėjusiuose išeiti kitais metais⁹⁸. Deja, J. Karlovičiui neužteko lėšų tai padaryti, nes „Vislos bibliotekos“ leidimas buvo nuostolingas⁹⁹. Suredaguotos M. Davainio pasakos taip ir liko archyve su J. Karlovičiaus rašteliais „Siųsti p. Ančicui“¹⁰⁰ (t. y. leidėjui). Negalėdamas paskelbti, J. Karlovičius prašė M. Davainį daugiau pasakų nebesiuntinėti. Netekęs perspektyvos, tautosakos rinkėjas beveik liovėsi jas užrašinėjęs. Antra vertus, jo gyvenimo sąlygos nebeleido produktyviai šio darbo dirbti: 1891 m. palikęs Dovanavą ir atitrūkęs nuo pasakotojų, jis tegaudavo tik savo talkininkų (ypač V. Bakučio) užrašytus tekstus.

Siuntinėdamas medžiagą J. Karlovičiui, M. Davainis specialiai neatrinkdavo pasakų ir jų negrupavo. J. Karlovičius kūrybių sekos irgi nekeitė: „Žemaičių padavimuose“ ištisų pluoštų tekstų seka sutampa su jų išdėstymu rankraštiniame M. Davainio pasakų sąrašė („Surokavime patarlių“). Rengdamas juos spaudai, J. Karlovičius retkarčiais atkreipdavo dėmesį į nevykusiai papasakotas ar prastai užrašytas pasakas. Vieną kitą tekstą leidėjas gražindavo užrašytojui: rankraščių parašėse šalia J. Karlovičiaus priekaištų, jog pasaka neaiški ar nebaigta, yra ir M. Davainio pasiteisinimai, esą, jis užrašęs taip, kaip jam pasakoję¹⁰¹. Tokius tekstus J. Karlovičius kaupė atskirai, jų neskelbė. Kartais laiškuose lenkų mokslininkas prašydavo paaiškinti neaiškius tekstuose randamus vardus, teiraudavosi apie įvairius mitologinius įvaizdžius. Studijuodamas pasakos apie didįjį nusikaltėlį Medėją tipą (AT 756B), J. Karlovičius klausė, ar nėra šios pasakos žemaičiuose, ir M. Davainis užrašė keletą variantų. Savo ruožtu J. Kar-

⁹⁷ M. Dowojna-Sylwestrowicz. Podania żmujdzkie, I—II. Warszawa, 1894.

⁹⁸ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1894.IV.5).— LKLIR F 1 — 1834.

⁹⁹ J. Karlovičiaus laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1896.X.27). — LKLIR F 1 — 1834.

¹⁰⁰ Žr. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 1.

¹⁰¹ Žr. ten pat, l. 4,5.

lovičius, M. Davainio prašomas, aiškino įvairių vardų bei įvaizdžių etimologiją, padėdamas giliau suvokti užrašytus kūrinis. Mokydamasis iš J. Karlovičiaus, M. Davainis ir pats aiškino neaiškias tekstų vietas, kartais naiviai, o kartais gana taikliai etimologizavo įvairias pasakų realijas.

J. Karlovičius padėjo M. Davainiui užmegzti ryšius su įvairiomis etnografinėmis draugijomis bei leidiniais. Čigonų liaudies meno draugijai Edinburge jis nusiuntė M. Davainio surinktus Lietuvos čigonų papročių aprašymus ir čigonų leksikos pavyzdžius, kurie buvo paskelbti šios draugijos leidinyje¹⁰². Vėliau M. Davainis ten paskelbė dar keletą pasakojimų bei anekdotų apie čigonus¹⁰³. J. Karlovičiaus padėdamas, jis ėmė bendrauti su prancūzų etnografais bei Paryžiuje leidžiamų etnografinių žurnalų „Melusine“ ir „La Tradition“ redakcijomis¹⁰⁴. Tačiau rašyti straipsnius M. Davainiui gana sunkiai sekėsi: jam trūko dėstymo nuoseklumo ir logikos. Matyt, suprasdamas nesąs pakankamai pasiruošęs apibendrinti sukauptus etnografinius faktus, M. Davainis labiausiai rūpinosi pačių tekstų skelbimu.

Netekęs vilties paskelbti likusias pasakas lenkų kalba, M. Davainis užuominomis jas siūlė J. Basanavičiui, kartu aiškiai pasakydamas, kad norėtų už tai gauti honorarą¹⁰⁵. Matyt, nesulaukęs aiškaus atsakymo į šį savo pageidavimą, tautosakos rinkėjas nusiuntė tekstų J. Basanavičiui, kai pastarasis ruošė spaudai pasakų tomus. Tad J. Basanavičius, leisdamas „Lietuviškas pasakas įvairias“, teperspausdino „Patarlių ir dainų“ rinkinyje paskelbtus M. Davainio užrašytus kūrinis, kartu pageidaudamas, kad būtų išspausdintos pasakos ir iš

¹⁰² Žr. M. Dovoyno-Sylwestrowicz. The Lithuanian Gypsies and their Language.—“Journal of the Gypsy Lore Society”, July 1889, p. 251—258.

¹⁰³ Žr. M. Davainis-Silvestraitis (M. Dovoyno-Sylwestrowicz). The Lithuanian Gypsies. — “Journal of the Gypsy Lore Society”, April 1890, p. 107—109.

¹⁰⁴ Žr. žurnalų „La Tradition“ ir „Melusine“ redakcijų laišakai M. Davainiui-Silvestraičiui (1891—1899).—LKLIR F 1 — 1834.

¹⁰⁵ Žr. M. Davainio-Silvestraičio laiškas J. Basanavičiui (1892.XI.8).—LKLIR F 2 — 815.

¹⁰⁶ Žr. J. Basanavičius. Lietuviškos pasakos yvairios, d. II. Chicago, 1904, p. 52—66.

„Žemaičių padavimų“, jas „lietuviškai išguldžius“¹⁰⁷. Tikslai 1905 m., gyvendamas Vilniuje, M. Davainis įteikė J. Basanavičiui 15 pasakų¹⁰⁸. Vieną rankraštinių pasakos tekstą („Saulė ir vėjų motina“, žr. Nr. 99) J. Basanavičius panaudojo studijoje „Levas lietuvių pasakose ir dainose“. Kelios M. Davainio sąrašė paminėtos pasakos atsidūrė Lietuvių mokslo draugijos fonduose, o kitos, matyt, buvo vėl gražintos užrašytojui, nes rastos asmeniniame M. Davainio fonde.

M. Davainis siūsdavo J. Karlovičiui tikslai pasakų vertimus į lenkų kalbą, originalus pasiliko sau. Gyvenant Jelgavoje, 1895 m. M. Davainio bute buvo padaryta krata, ir tautosakos rinkėjui teko pasirūpinti lietuviškų rankraščių saugumu. Štai kaip vėliau apie tai rašė M. Davainis: „Pasakų originalai 600 štukų pagal kitų lietuvių inteligentų, rodos, buvo 1895 m. paduoti dėl pakavojimo lietuviui inteligentui p. M. L., Jelgavoje gyvenančiam ant Pačtos gatvės. Nes sako man draugai: „pas tamstos tos pasakos prapuls, tankiai pareina kratos, o tai yra tautos savastis, reikia gerai pakavoti“.— Taigi daviau tas pasakas dėl pakavojimo tam vyrui, dabar Kaune esančiam. Bet kad pas jį pernai, 1904 m., rudenį būdamas, klausiau apie tas pasakas, tai sako, kad nieko neatmena, ar nuo manęs jėmė, ar ne...“¹⁰⁹

M. Davainis bandė ieškoti dingusių rankraščių per „Vilniaus žinias“, klausinėjo pažįstamų, tačiau jų nesurado. Rankraščių likimas nežinomas ir iki šiol. Keletas J. Karlovičiaus išspausdintų pasakų originalų saugoma Rusų geografijos draugijos archyve¹¹⁰ (kaip minėta, 1886 m. juos E. Volteriui nusiuntė pats M. Davainis). Ieškojimai įvairių su Davainiu bendravusių asmenų rankraštiniuose fonduose davė labai menkus rezultatus: vos porą tekstų pavyko surasti Lietuvių tautosakos rankraštyne tarp užrašymų, gautų iš Jono Jablonskio¹¹¹.

¹⁰⁷ Ten pat, p. 4.

¹⁰⁸ Žr. M. Davainis-Silvestraitis. Pasakos, duotos D-rui Basanavičiui 23/IX 1905 Vilniuje.— LKLIR F 1 — 1674.

¹⁰⁹ LKLIR F 1 — 1340.

¹¹⁰ Žr. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104.

¹¹¹ Žr. LTR 2200 (131), 2201 (112).

Kyla klausimas, kodėl M. Davainis nemini asmens, paėmusio pasakų rankraščius, pavardės, tenkindamasis vien inicialais M. L. (kitoje vietoje — L). Gal jis nebuvo visiškai tikras, kaip dingę minėtieji rankraščiai? Tačiau panašiai jis rašė ir tuomet, kai manė, kad pasakos yra saugioje vietoje: 1897 m. laiške J. Basanavičiui sakoma, jog „originalai lietuviški, kur jau lenkiškai spausdinti, yra paduoti į lietuviškas geras rankas...“¹¹² Tad greičiausiai M. Davainis turėjo omenyje gerbiamą žmogų, kurio nenorėjo įžeisti. Šiuo metu tegalima spėlioti, kas buvo tas žmogus.

Vėliau, 1910 m., M. Davainis gavo siuntinį iš Novgorodo: žinomas miškininkas Povilas Matulionis atsiuntė vieną rankraščių. Siuntinio blanko atkarpoje rašoma: „Siunčiu suradęs Lietuvos vietų vardus, ar jie Tamstos, ar kieno kito — nežinau. Bet daugiau tokių darbų nėra“¹¹³.

M. Davainio fonde iš tikrųjų yra stambus jo sudarytas lietuviškų vietovardžių sąrašas¹¹⁴: matyt, apie jį P. Matulionis ir rašė. Tad aišku, kad P. Matulionis buvo vienas tų asmenų, kuriuos M. Davainis klausinėjo apie savo dingusius lietuviškus rankraščius. P. Matulionis domėjosi etnografija, bendravo su raseiniškiu pasakų rinkėju: XIX a. pabaigoje, ruošdamasis sudarinėti Kauno ir Vilniaus gubernijų girių žemėlapi, jis rašė M. Davainiui: „Draug su ana mapa galėsiu varyti ir etnografišką, su geistina pagelba Tamstos ir kitų prietelių“¹¹⁵. Deja, P. Matulionis gyveno įvairiose vietose, tik maža jo rankraščių dalelė pateko į valstybines saugyklas, tad jo ryšių su M. Davainiu kol kas išsamiau negalima iširti.

1905 m. apsigyvenęs Vilniuje, M. Davainis vėl ėmėsi rinkti lietuvių tautosaką. Važinėdamas po Vilniaus kraštą kaip laikraščio bendradarbis ir leidėjas, jis kartu užrašinėjo pasakas, dainas, patarles. Užrašytą tautosaką kartais paskelb-

¹¹² M. Davainio-Silvestraičio laiškas J. Basanavičiui (1897.IX.23).— LKLIR F 2 — 815.

¹¹³ P. Matulionio raštelis M. Davainiui-Silvestraičiui (1910.IV.15).— LKLIR F 1 — 1834.

¹¹⁴ Žr. LKLIR F 1 — 1050.

¹¹⁵ P. Matulionio laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (b. m.. X.23).— LKLIR F 1 — 1834.

davo savo periodiniuose leidiniuose, bet dauguma šių tekstų liko rankraščiais (daugiausia Lietuvių mokslo draugijos fonduose). Deja, šiuo laikotarpiu M. Davainis daugiausia energijos turėjo eikvoti spaudos reikalams, pagaliau amžius ir sveikata buvo nebe tie, todėl Vilniaus krašto tautosakos susidarė nedaug.

Atrodo, šiuo laikotarpiu M. Davainis buvo sumanęs išleisti humoristinės tautosakos leidinį: asmeniniame jo fonde yra nemažas anekdotų, buitinių pasakų ir humoristinių pasakojimų pluoštas, pavadintas „Smagūs ir juokingi pasiskaitymai, ant kurių negaila ir paskutinius piningus išduoti“¹¹⁶. Šie tekstai neturi metrikos duomenų, sunumeruoti. Sprendžiant iš numeracijos (numeruota nuo 1 iki 61 numerio, trūksta Nr. 22, 26—51), mus pasiekė tiktai šio rinkinio dalis. Taip pat neaišku, kada ir kur M. Davainis juos užrašė. Atrodo, kad humoristinė tautosaka užrašyta įvairiose vietose: kūriniuose minima tiek Raseinių, tiek kitų Lietuvos vietų vardai. Ruošdamas šį humoristinių tautosakos kūrinių rinkinį, M. Davainis peržiūrėjo visą savo medžiagą, prie atitinkamų rankraštinių tekstų pridėdamas pastabą „juokinga“, tačiau tekstų neperrašinėjo. Matyt, jis buvo sumanęs papildyti „Smagių ir juokingų pasiskaitymų...“ rinkinėlį, tačiau to nepadarė arba kaip tik tie tekstai mūsų nepasiekė.

Gyvendamas Vilniuje, M. Davainis artimai bendravo su J. Basanavičiumi, dalyvavo, steigiant Lietuvių mokslo draugiją, perleido draugijai savo knygas — 72 veikalus. Jis nutraukė ryšių ir su kitais praeitimi besidominčiais žmonėmis: pirmojo pasaulinio karo išvakarėse (1914.II.23) M. Davainis buvo išrinktas Ženevos akademijos (Academiae Litterarum Grünvaldensis) garbės nariu. Anksčiau ši akademija M. Davainiui už disertaciją „Visuotinės praeities tyrinėjimai“ suteikė filosofijos magistro „pro studies et labore“ titulą. Šis daugiausia kompiliacinio pobūdžio darbas, liečiąs įvairių tautų kilmės, jų papročių ir istorijos klausimus, buvo parašytas

¹¹⁶ Žr. LKLIR F 1 — 1205, 1206, 1207, 1215, 1321.

dar 1881 m. Autorius 1912 m. jį paskelbė laikraštyje „Litwa“¹¹⁷, o 1918 m. spalio mėn. įteikė jį Lietuvių mokslo draugijai, prašydamas recenzuoti, nes norėjo jį pataisyti¹¹⁸. Deja, šis sumanymas liko neįgyvendintas, nes po pusmečio M. Davainis mirė.

Susumuodamas savo, kaip tautosakos rinkėjo, veiklos rezultatus, M. Davainis 1904 m. rašė, jog jo „vienų pasakų rinkinys daejo XIX šimtmečio gale lig 700 su viršum, neruojuojant kitų dalykų (dainų, priežodžių ir t. t.)“¹¹⁹. Iš tikrųjų užrašytų pasakojamosios tautosakos kūrinių sąrašė, pavadinatė „Surokavimas patarlių“¹²⁰, kurį rinkėjas rašė maždaug ligi 1892 metų (paskutiniai pažymėti V. Bakučio 1892 m. užrašyti tekstai), yra 688 pozicijos. Sąrašė tiksliai pakartojami tekstų pavadinimai, pridedamos tam tikros kūrinių realijos, nurodomas kuo nors panašaus kūrinių eilės numeris sąrašė. Prie atitinkamų tekstų bei jų vertimų į lenkų kalbą rankraščių M. Davainis taip pat nurodė jų eilės numerius pagal sąrašė. Tad, sprendžiant iš turimų tekstų rankraščių, „Surokavimas patarlių“ sudarytas kruopščiai ir atitiko M. Davainio sukauptą medžiagą. Tačiau, kaip jau sakyta, mus pasiekė ne visi sąrašė paminėti tekstai. Tiktai 132 iš jų yra lietuviški originalai; 516 paminėtųjų pasakų žinomi vertimai į lenkų kalbą, 2 — į rusų kalbą; 12 pasakų buvo užrašyta lenkiškai; 26 sąrašė išvardytų kūrinių nerasta. Vėliau M. Davainis papildė savo medžiagą kūriniųis, užrašytais Vilniaus krašte (29 vienetai). Be to, Lietuvių mokslo draugijos fonduose bei asmeniniame tautosakos rinkėjo fonde yra apie 250 dainų, apie 500 smulkiosios tautosakos užrašymų, apie 600 burtų, beveik 1000 liaudies medicinos žinių ir vaistažolių aprašymų, nemaža etnografinių faktų aprašų ir kt.

¹¹⁷ Žr. M. Dowojna-Sylwestrowicz. Badania wspólnej przeszłości. — „Litwa“, 1912, Nr. 5, p. 71—73, Nr. 13, p. 197—200, Nr. 14, p. 211—215, Nr. 10, p. 244—246.

¹¹⁸ Žr. LKLIR F 1 — 1523.

¹¹⁹ Žr. M. Davainis-Silvestraitis. [Informacija apie pasakų rinkinį XIX a.]. — LKLIR F 1 — 1340.

¹²⁰ Žr. LKLIR F 1 — 1112.

Ši gausi tautosaka daugiausia užrašyta Raseinių apylinkėse. Intensyviai ji buvo užrašinėjama palyginti trumpą laikotarpį — 1883—1890 m.; dauguma pasakų užrašyta 1887 m. (270 kūrinų) ir 1889 m. (169 kūriniai). Raseinių apskrityje M. Davainiui pasakas sekė net 247 žmonės iš 82 kaimų ir miestelių. Kitose Lietuvos vietose M. Davainis apklausė dar 30 pateikėjų. Net iš labai talentingų pasakotojų užrašyta dažniausiai po vieną kitą tekstą, tik iš kelių (V. Bakučio, B. Demereckio, A. Ulinskio) — po daugelį kūrinų. Tai rodo, kad M. Davainis nesiekė išsamiai užfiksuoti atskirų pateikėjų repertuarą. Kartu tai rodo, kad tautosakos rinkėjas stengėsi apklausti kuo daugiau žmonių. Kalbėdamasis su pateikėjais, M. Davainis, matyt, norėjo kuo daugiau sužinoti apie įvairius įvaizdžius ir reiškinius. Kadangi saulė, mėnuo, pukis ir kitos mitinės būtybės figūruoja ne tik liaudies pasakose ir sakmėse, bet ir patarlėse, priežodžiuose, dainose, M. Davainis dažnai skirtingų žanrų kūrinus, užrašytus iš vieno pateikėjo (o kartais net iš skirtingų pateikėjų), sujungdavo į vieną tekstą.

M. Davainis retai kada nurodo pateikėjų amžių. Jis žymimas tiktai tada, kai kūrinį yra pasakojęs senas žmogus. Tai leidžia spėti, kad rinkėjas žymėjo ypatingus atvejus, nukrypimus nuo normos. Matyt, dauguma M. Davainio pateikėjų buvo vidutinio amžiaus, gal net rinkėjo bendraamžiai. Tad į M. Davainio sukauptą medžiagą galima žiūrėti kaip į atspindinčią gyvąjį tautosakos repertuarą, žinomą ne tik seniausių pateikėjų, bet ir palyginti jaunų žmonių.

Didžioji dalis medžiagos užrašyta paties M. Davainio, tačiau tautosakos rinkėjas buvo pasitelkęs nemaža talkininkų. Dauguma jų buvo Raseinių apylinkių gyventojai — valstiečiai, amatininkai, kaimo šviesuoliai. Dažniausiai jie imdavo patys užrašinėti. Antai puikus pasakotojas Bebirvų kaimo (Šimkaičių vls.) valstietis Baltramiejus Demereckis, iš kurio užrašytos 46 pasakos, susidomėjo Lietuvos praeitimi, ėmė skaityti etnografinio pobūdžio knygas ir kompiliuoti rašinius apie senovės lietuvių papročius. Remdamasis L. Jucevičiaus „Lietuva“ ir savo žiniomis, jis parašė pasakojimus „Apei se-

novės lietuvių pagrabus" ir „Pabaigtuvės senovės žemaičių“¹²¹. Iš jo gautas pseudomitologinis kūrinys „Citikus ir Subotė“ (žr. Nr. 96). Jis iš seno rankraščio nurašė tradicinę vestuvių oraciją (žr. Nr. 97). Pluoštą humoristinių pasakojimų (greičiausiai iš savo atminties) užrašė siuvėjas Kazimieras Gvildis (žr. Nr. 93—95), penketą tekstų užrašė M. Davainio žmona Julė (žr. Nr. 84—88), keletą pasakojimų — vargonininkas A. Kelpšas.

Tautosakos rinkimu M. Davainis sudomino ir savo bendradarbius, lietuvių spaudos leidėjus ir platintojus. Keletą tekstų užrašė Dovainavoje viešėjęs aušrininkas Jurgis Mikšas (Nr. 89—92). Be to, 1891 m. uriadninkas tvirtino, kad knygnešys Jonas Švedas iš Kniečių kaimo užrašinėjas lietuviškas pasakas ir duodąs jas M. Davainiui¹²². Tardymo metu Šimkaičiuose M. Davainis ir J. Švedas tai paneigė, tačiau tautosakos rinkėjo palikime yra rankraščių, rašytų valstietiška, bet gana įgudusia ranka (Nr. 96—99), kurių užrašytojas nenurodytas. Paprastai M. Davainis kruopščiai nurodydavo ne tik pateikėją, bet ir asmenį, iš kurio tekstas gautas (jei ne čia pat prie teksto, tai bent „Surokavime patarlių“). Matyt, šiuo atveju užrašytojas nepažymėtas dėl konspiracijos.

Uoliausias M. Davainio talkininkas visuose jo darbuose, bendramintis ir draugas buvo Vincentas Bakutis. Minėdamas V. Bakutį, M. Davainis kartais nurodo Paserbenčio, kartais Serbentų kaimą, o kartais Palendrių dvarą, kur Vincentas tarnavo eiguliu ir dirbo mūrininku. Atrodo, kad V. Bakutis yra kilęs iš Paserbenčio ar Serbentų kaimo, tačiau jisai gyveno, pasistatęs menką lūšnelę Parštako pelkėje (dar vadinamoje Žydiškių piauniu, arba Liokajyne), plytinčioje tarp Palendrių ir Paserbenčio. Jis gimė 1828 m., o mirė 1899 m. vasarą. Tai buvo, be abejonės, labai įdomi asmenybė: nors žinios apie V. Bakutį gana fragmentiškos, jis įvairių žmonių minimas su ypatinga pagarba. Jam mirus, Kalnujų apylinkių žmonės nusprendė surinkti pinigų ir pastatyti ant jo kapo paminklą, o

¹²¹ Žr. LKLIR F 2 — 437.

¹²² Žr. CVIA f. 446, a. 2, Nr. 29, l. 14.

Ciprijonas Čapkauskis parašė jo garbei eiles¹²³. Deja, neiškilo Čapkauskių eilės, kalnujiečiai nežino, kur ilsisi Vincento Bakučio palaikai, tačiau kartoja iš savo tėvų ir senelių paveldėtą legendą apie „mandrą galvą raštininką“, pasakų rinkėją. Šių dienų kalnujiečiai mini Vincentą Bakutį kaip nepaprastai išmintingą žmogų, turėjusį net burtininko bruožų: jis daug išmanęs apie žvaigždes, mokėjęs jas žmonėms net dieną parodyti¹²⁴. Kiti prisimena be galo skurdų V. Bakučio gyvenimą, abejoja jo raštingumu, bet kartu gerai žino apie jo pasakas¹²⁵. Tai, kad Vincentas Bakutis, kaip ypatinga asmenybė, minimas Kalnų apylinkėse, akivaizdžiai liudija jį turėjus didelę įtaką aplinkiniams žmonėms.

V. Bakutis labai domėjosi lietuviškos spaudos reikalais: M. Davainio laiškuose, rašytuose J. Basanavičiui bei J. Šliūpui, yra ir jo prieraišų¹²⁶; jis kartu su M. Davainiu platino „Aušrą“¹²⁷, tačiau daugiausia pasidarbavo, padėdamas šiam rinkti tautosaką. Čia jo nuopelnai tokie dideli, jog galima tvirtinti, kad be V. Bakučio M. Davainis nebūtų tiek daug nuveikęs.

J. Karlovičius yra pavadinęs Bakutį „mūsų Šacherezada“. Jis iš tikrųjų buvo puikus pasakotojas: M. Davainis iš jo užrašė nemažą pasakų, sakmių, žaidimų pluoštą. Jis pasakojo tautosakos rinkėjui apie įvairius papročius, darbus, burtus, padėjo surinkti gausią liaudies medicinos medžiagą. Sprendžiant iš įvadinių pastabų V. Bakučio ranka rašytose pasakų knygelėse, jo kalba buvo vaizdinga, tad iš jo M. Davainis galėjo užrašyti nemažą patarlių bei priežodžių. V. Bakutis turėjo gerą atmintį, kaupė viską, ką tik nugirsdavo iš žmonių, su kuriais jį suvedavo mūrininko ir šiaip visokius darbus mokančio žmogaus duona. Tai, ką išgirsdavo, jis paskui perpasakodavo savo bičiuliui, kad šis užfiksuotų. Apie tai yra rašęs

¹²³ Žr. M. Davainio-Silvestraičio laiškas „Lietuvių laikraščio“ redakcijai (1899.XI.5).— VUB F 1 D — 972.

¹²⁴ Žr. LTR 4436 (1—4).

¹²⁵ Žr. LTR 4436 (13).

¹²⁶ Žr. RBR F 1 — 156.

¹²⁷ Žr. M. Davainis-Silvestraitis. „Aušros“ atminimui.— LKLIR F 1 — 1298.

M. Davainis: „Kadangi liaudis nepasitiki inteliģentiškesniais žmonėmis ir nepasakoja [jiems] savo legendų ir kt., bijodama pašaipos ir nuostabos, tai aš turėjau susirasti iš valstiečių žmogų, kuris galėtų būti tarpininku, renkant šią medžiagą. Tokį aš ir suradau Vincento Bakučio asmenyje“¹²⁸.

Kartais M. Davainis V. Bakučio perpasakotus kūrinius traktuoja kaip jo surinktus. Pavyzdžiui, skelbdamas „Aušroje“ „Pasaką apie Palemoną“, M. Davainis nurodė, kad ją užrašęs V. Bakutis, tačiau vėliau rašė: „pasakojo tą patarlę Šiaudinis Vincentui Bakučiui, o šisai vėl manie dėl užrašymo“¹²⁹ (pabraukta mano — B. K.). Todėl kūriniai, kurių rankraščiai turi pastabą „gauta per V. Bakutį“, bet rašyti M. Davainio ranka (daugelyje jų nemaža sutrumpintų žodžių, o tai rodo rašius skubant, stengiantis suspėti užfiksuoti gyvą pasakojimą), laikomi ne V. Bakučio užrašytais, bet jo perpasakotais.

Vincentas Bakutis ir pats užrašinėjo tautosaką: yra išlikusios dvi jo paties iš popieriaus skiaučių susiūtos knygutės, kuriose surašyta 13 pasakų bei sakmių¹³⁰, panašiose knygutėse surašytos 3 vestuvių oracijos¹³¹ ir 34 dainos¹³². Vienur užrašytojas nenurodo pateikėjų: greičiausiai tuos tekstus užrašė iš savo atminties, kitur tiksliai žymi pasakotojus. Rašyti jam buvo nelengva: jis kruopščiai išvedžiodavo kiekvieną raidę (rašė vien didžiosiomis raidėmis), tačiau jos kartais suvirsdavo į krūvą, kartais pasklisdavo. Jokių skyrybos ženklų V. Bakutis nevartojo: tik kartais, matyt, pavargęs rašyti, kažkur frazės viduryje padėdavo lygybės ženklą. Daugumą tekstų V. Bakutis užrašė tuomet, kai M. Davainio jau nebebuvo Dovainavoje, rankraščius jam siuntė į Jelgavą. Užrašytojas abejojo, ar bičiulis perskaitys jo raštą, nes „litaros taip plačiai išgainiotos, kaip galvijai po diendaržį arba po ganyklas, kitą literą aš gal pardėjau, o kitur gal nepriteko...“¹³³. Iš tikrųjų

¹²⁸ RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61, 1. 2.

¹²⁹ „Auszra“, 1884, p. 205.

¹³⁰ Žr. LMD I 484.

¹³¹ Žr. LMD I 168.

¹³² Žr. LMD I 379.

¹³³ LMD I 484.

V. Bakučio rankraščiai sunkiai iššifruojami, tačiau kūriniai užrašyti kruopščiai, puikiai perteikiamas liaudies pasakų stilius.

Gali būti, kad V. Bakutis užrašė daugiau tautosakos, negu mums žinoma. Štai viename laiške M. Davainio sesuo Elvyra broliui rašė: „Bakutis sūnus yra<...> tikras įpėdinis tėvo, bet ir surinko visas melodijas savo tėvo“¹³⁴. Ši pastaba suprastina, jog Vincento Bakučio sūnus Jonas surinko savo tėvo pasakojimus, jo raštus. Spėjimą patvirtina kalnujiečiai, gerai prisimenantys vienišą vargingą batsiuvį Joną Bakutį: jie pasakoja, jog Jonas ypač branginęs apkaustytą skrynią, kurioje saugojęs savo tėvo raštus ir knygas. Jie netgi tvirtina, kad Vincentas Bakutis rašęs „spausdintomis raidėmis“, t. y. iš esmės teisingai apibūdina V. Bakučio rašymo būdą. Vadinasi, V. Bakučio rankraščius yra matęs kas nors iš šių dienų kalnujėčių. Pagaliau 1938 m. į Lietuvos tautosakos archyvą buvo atsiųsta neva iš Jono Bakučio užrašyta pasaka „Kosulys, pilvas ir batai“¹³⁵. Sulyginus tekstologiškai šį rankraštį su atitinkamos pasakos V. Bakučio autografu, paaiškėjo, jog čia turime nežymiai redaguotą nuorašą iš seno rankraščio — V. Bakučio teksto juodraščio ar jo kopijos. Deja, J. Bakutis prieš pat Didįjį Tėvynės karą mirė, karo metais Kalnujai visiškai sudegė, tad beveik nėra vilčių surasti tą apkaustytą skrynią ar bent jos turinio dalį. Ji galėjo atskleisti daug naujų šviesios V. Bakučio asmenybės bruožų: ten tikriausiai buvo knygų, kurias Vincentas skaitė, laiškų, kuriuos jam rašė žymūs XIX a. mokslininkai ir veikėjai (Janas Karlovičius, Jonas Basanavičius, Boduenas de Kurtene, Eduardas Volteris ir kt.), na ir, žinoma, Raseinių apylinkių tautosakos.

M. Davainio ir jo talkininkų surinkta tautosaka yra svarbus šaltinis tyrinėjant lietuvių liaudies kūrybą, jos raidą. Vertingiausia šios medžiagos dalis — pasakojamosios tautosakos kūriniai. Dauguma M. Davainio ir jo talkininkų užrašytų pasakų bei sakmių yra tradiciniai, Lietuvoje daug kartų užra-

¹³⁴ Sesers Elvyros laiškas M. Davainiui-Silvestraičiui (1898.XI.19).— LKLIR F 1 — 1832.

¹³⁵ Žr. LTR 1765 (247).

šyti kūriniai, tačiau yra ir unikalių, kitų tautosakos rinkėjų neužfiksuotų tekstų. M. Davainis nuolat ir artimai bendravo su savo pateikėjais, jo talkininkai buvo liaudies žmonės, tad jie galėjo lengviau prasiskverbti į žodinės kūrybos gelmes, surasti jau baigiančius nykti siužetus. Todėl M. Davainio sukaupta medžiaga leidžia lietuvių tautosakos istorijos tyrinėtojams pajusti, kokia turtinga pasakų sekimo tradicija buvo tais laikais, iš kurių teturime atsitiktinai užfiksuotas nuotrupas.

Tuo metu, kai M. Davainis rinko tautosaką, liaudies kūrybos tyrinėtojai labiausiai ieškojo joje mitologijos atspindžių. Tad aišku, kad tautosakos rinkėją veikė tais laikais vyravusios pažiūros ir kai kuriuose jo užrašytuose tekstuose (ypač ankstyvuosiuose) atsirado įvairių įterpinių, užrašytojo mitologinių išprotavimų, mitologinių vardų. Tačiau apskritai M. Davainio užrašyti tekstai yra autentiški. Rinkėjas rašė taip, kaip jam pateikėjai pasakojo, o perrašinėdamas vietomis bandė literatūrinti fonetines ypatybes, šalino barbarizmus, bet nesikišo į dėstymo eigą, nelietė kūrinų stiliaus dalykų. Kiek tai buvo įmanoma, užrašinėjant tekstus ranka, M. Davainis stengėsi išlaikyti individualius pateikėjų stiliaus bruožus, tiksliai žymėjo tekstų metriką. Todėl M. Davainio užrašytais tekstais galima remtis, tyrinėjant lietuvių pasakų bei sakmių menines ypatybes, jų stilių, studijuojant atskirų pateikėjų santykį su tradicija.

Mečislovas Davainis-Silvestraitis, XIX a. pabaigoje sukaukęs gausų lietuvių tautosakos lobį, nusipelno to, kad būtų laikomas vienu žymiausiųjų mūsų liaudies kūrybos rinkėjų.

Bronislava Kerbelytė

SKELBIAMŲ TEKSTŲ KALBOS YPATUMAI IR REDAGAVIMO PRINCIPAI

Šiame leidinyje skelbiami — daugiausia pirmąsyk — M. Davainio-Silvestraičio ir jo talkininkų surinkti pasakojamosios tautosakos kūriniai. Šis stambus XIX a. pabaigos — XX a. pradžios kultūrinis palikimas yra labai vertingas folkloristiniu požiūriu, tad skaitytojui jis pateikiamas kiek galint autentiškesnis. Perteikiant visas skelbiamų kūrinių ypatybes, susijusias su jų menine tradicija ir atspindinčias to meto lietuvių pasakojamosios tautosakos būklę, kartu išsaugomas ir jų kalbinės išraiškos savitumas.

Tekstai leidinyje pateikiami dabartinės literatūrinės kalbos rašyba. XIX a. pabaigoje — XX a. pradžioje vartoti rašmenys keičiami dabartiniais, pavyzdžiui, *misliia* rašoma *mislija*, *nũ* — *nuo*, *prasze* — *prašė* ir pan. Kartu ištaisomos tekstuose esančios rašybos klaidos, apsirikimai, pvz.: *solininkai* — *skolininkai*, *ratitiniu* — *rantytiniu*, *sedamas* — *sėdėdamas* (tokią reikšmę rodo kontekstas) ir pan.

Pasitaiko, kad rankraštyje yra užrašytas ne visas žodis, o tik pirmosios raidės — viena ar kelios. Paprastai toks sutrumpintai užrašytas žodis iš konteksto lengvai nustatomas, ir jis čia rašomas visas. Žodžiu parašomas ir skaičius, jei dėl jo formos nekyla abejonių, pavyzdžiui, 3 *brolius* taisoma į *tris brolius*, tačiau 12 *raudonųjų* paliekama, nes skaičius gali reikšti ir *dvylika*, ir *dvyleka*.

Leidiniui atrinktuose tekstuose skiriamieji ženklai vartojami nevienodai. Paties M. Davainio-Silvestraičio ir daugumos jo talkininkų užrašytuose pasakojamosios tautosakos kūriniuose jų sudėliojimas maždaug perteikia šnekamosios kalbos ypatybes, ir skyryba čia patvarkoma nežymiai, kiek pakoreguo-

jant rankrašty esantį teksto skirstymą sakiniais. Tuo tarpu V. Bakučio užrašytuose kūriniuose nevartojama jokių skyrybos ženklų, tad čia redaguojant ištisinis tekstas skaidomas sakiniais daugiau savo nuožiūra, remiantis analogija ir nusistovėjusia tradicija.

Visos dėsningos tarmių fonetinės ypatybės redaguojant keičiamos literatūrinės kalbos atitikmenimis, pvz.: *kas dina — kas dieną, tikta — tiktai, eisu sav, kur mana koias rankas nesza — eisu sau, kur mano kojof rankos neša; sididams — sėdėdamas* ir pan.

Sporadinės tarmių fonetinės ypatybės yra paliktos, pavyzdžiui, rašoma *mylas* (literatūrinės kalbos — *mielas*), *del* (*dėl*), *pri* (*prie*), *tujaus* (*tuojau*), *trioba* (*troba*), *Resėiniai* (*Raseiniai*), *biurus* (*biaurus*), *žvaizdė* (*žvaigždė*), *dešnys* (*dešinys*), *tora* (*tvora*), *rykmetis* (*rytmetis*), *grinčia* (*gryčia*), *gluoksnis* (*gluosnis*), *kninga* (*knyga*), *kuningaikštis* (*kunigaikštis*), *pinigas* (*pinigas*), *trins* (*trys*), *mens* (*mes*), *juns* (*jūs*), *jundu* (*judu*), *anundu* (*anudu, juodu*), *tundu* (*tuodu*). Neredaguojami ir liaudies iškreipti tarptautiniai žodžiai, pvz., *aracija* (*oracija*), *koras* (*choras*), *prakas* (*frakas*), *kumediya* (*komediya*).

Dėsningai fonetiškai sutrumpintos žodžio galo formos keičiamos pilnosiomis, pvz.: *berns* — *bernas*, *šilts* — *šiltas*, *užmok* — *užmoka*, *norėdams* — *norėdamas*, *ryto* — *rytoj*. Paliekamos tik tos trumposios formos, kurios yra atsiradusios, veikiant ir morfologijos dėsniams, pvz.: *toj valandoj*, *ans*, *tebėr*, *įpuolus* (dalyvis) ir pan. Beje, pačiuose rankraščiuose beveik vienodai vartojamos ir pilnosios, ir trumposios žodžio galo formos.

Užrašytuose tekstuose pasitaiko vadinamųjų fonetinių hipernormalizmų. Dauguma jų ne objektyviai gyvavo šnekamojoje — taigi ir pasakojamosios tautosakos — kalboje, o yra atsiradę dėl teksto užrašytojo kaltės. Žymint rašmeniu *ū* tarminius garsus *ū* (dūnininkų) ar *o* (donininkų), pvz.: *dūna* (= *dūna, dona*), kartais taip parašomas ir netarminis *u*, pvz.: *nūstoje, nūvesti*. Redaguojant toksai *ū* rašomas *u*: *nustojof, nuvesti*.

Rankraščiuose, ypač V. Bakučio, pasitaiko žodžių su pridėtinu balsiu, pvz.: *išdrožata lenta, rašatą, nešiti, arkulių, zagrada, skiriblius* juodais plačiais *krašatais* ir pan. Greičiausiai tai yra pažymėti redukuoti ar įterpiamieji balsiai, ir redaguojant jie nepaliekami — rašoma: *išdrožta, raštą, nešti, arklių, zgada, skiriblius, kraštais*.

Įprastai rašomos fonetinės ypatybės, kurios yra bendros visai lietuvių kalbai, nors rankrašty užfiksuotas faktiškasis tarimas, pvz.: *pavirzdavo* taisoma į *pavirsdavo* ir pan.

Visos morfologinės ypatybės leidinyje yra paliekamos. Vienos savitos kalbos formos — archainės (pvz., *namopi, saviepi, tarytumbei*), kitos — būdingos tos vietos, kur užrašytas tautosakos tekstas, tarme. M. Davainio surinktuose kūriniuose yra nemaža žodžių, turinčių kiek kitokį šaknies pavidalą, negu žodžiai, vartojami literatūrinėje kalboje, pvz.: *numas* (literatūrinės kalbos — *namas*), *smeltis* (*smiltis*), *vėsulas* (*viesulas*), *smilžauti* (*smaližauti*), *męsa*, (*mėsa*), *dvyleka* (*dvylika*), *par* (*per*), *ejo* (*ėjo*), *apei* (*apie*), *tę* (*ten*), *tei* (*tai*), *štei* (*štai*), *teip* (*taip*), *gelžis* (*geležis*), *tebesis* (*debesis*), *votagas* (*botagas*), *žvedas* (*švedas*), *cigonas* (*čigonas*), *jug* (*juk*), *svadinti* (*sodinti*), *munęs* (*manęs*), *mun* (*man*), *muno* (*mano*), *savi* (*sau*). Kiti žodžiai turi skirtingus kamiengalius ar galūnes, pvz.: *motyna* (*motina*), *naujyna* (*naujiena*), *gyvolys* (*gyvulys*), *obūlys* (*obuolys*), *pilnuotis* (*pilnatis*), *vyžena* (*vyža*), *nuoteka* (*nuotaka*), *dovenoti* (*dovanoti*), *dainiuoti* (*dainuoti*), *godnus* (*godus*), *tyka* (*tykumas*, *tyla*), *ypatiškąs* (*ypatingas*), *tolesniai* (*toliau*), *poni* (*ponia*), *kaima* (*kaimas*), *soda* (*sodžius*), *karė* (*karas*), *vyčia* (*vytelė*), *išeidė* (*išėjo, išeidavo*), *an*, *anta* (*ant*), *kada* (*kad*), *kod* (*kodėl*), *jogeis* (*jog*), *nuog* (*nuo*), *dabarčiaus* (*dabar*), *tum* (*tuo*), *plunksnoms* (*plunksnomis*).

Vienas kitas lietuviškas žodis turi gavęs slavišką priesagą, pvz.: *kaimynka* (*kaimynė*), *švedelka* (*švedė*), *dėkavonė* (*padėka, dėkojimas*), *žiemavoti* (*žiemoti*), *cukravoti* (*cukrinti, cukrum saldinti*), *geradėjystė* (*geradarystė*).

Palyginti dažnai tekstuose pasitaiko žodžių su priešdėliu *da-*, žyminčiu veiksmą iki kurios nors vietos, įvykdyto veiksmo papildomą atlikimą ar veiksmo galą, pvz.: *daaugo*, *dagirdo*,

daleisti, datirti, daejau, dažinojo, nedasupta, dasiekti (=priaugo, išgirdo, prileisti, patirti, priėjau, sužinojo, nepakankamai supta, pasiekti). Kai kuriems žodžiams šis priešdėlis yra suteikęs naują reikšmę, ir jie paaiškinami leidinio gale pridedamame žodynėlyje.

Skaitydami leidinyje skelbiamą medžiagą, veikiai pastebime morfologinių ir fonetinių formų įvairavimą. Jis yra atsiradęs dėl kelių priežasčių. Svarbiausia yra ta, kad prie pat Raseinių — tose vietose, kur M. Davainis-Silvestraitis tautosaką daugiausia yra užrašinęs — susieina dvi pagrindinės lietuvių kalbos tarmės: aukštaičiai ir žemaičiai. Todėl nenuostabu, kad iš dūnininko, ypač iš to, kuris gyvena arčiau tarmių ribos, užrašytame tekste rasime vakarų aukštaičiams būdingų kalbos reiškinių ir priešingai. Antra, M. Davainis-Silvestraitis irgi, pasakytume, yra paveikęs užrašytųjų kūrinių kalbą: vienu kalbą jis lyginęs, artinęs prie „literariškos kalbos“, užrašinėdamas tekstą, kitų — redaguodamas (žr. įvadinį šio leidinio straipsnį, p. 17). Galiausiai kai kurie tekstai buvo užrašyti ne tiesiogiai iš pirmųjų pateikėjų, o per tarpininkus, ir tai jų kalbai irgi negalėjo neuždėti tam tikro antspaudo. Todėl, pavyzdžiui, vienuose rankraštiniuose tekstuose randame parašyta *motyna, mėsa, dvyleka, trins, čėsūse*, kituose — *motina, mėsa, dvylika, trys, čėsuose*; sangražos dalelytė dažniausiai yra *si*, bet pasitaiko veiksmažodžių ir su *se* (*praususe*) ir pan. Dargi tame pačiame tekste randame greta pavartota *vandravoti* ir *vendravoti, tujaus* ir *tuojaus*; štai dar kaip įvairuoja gramatinės formos: tai *mens* tave *nutrotysme* ir ant svieto *nelaikysime*; Ejo per visą dieną *par* tą didelę girią; *kituose... pakajūse* ir t. t. Šie nevienodumai paliekami.

Kurie-ne-kurie tokie nevienodumai yra atsiradę dėl rašybos nenuoseklumo. Pavyzdžiui, galininko forma *tris* parašoma ir *trīs* — kaip vardininkas (= *trins*), šalia *kaip* labai dažnai randam parašytą *keip* (matyt, iš analogijos su *teip*). Redaguojant šitokie atvejai šalinami.

Dzūkijoje užfiksuotuose tekstuose esama morfologinių žemaitiųjų, atsiradusių dėl to, kad jų užrašytoją yra veikusi jam

įprasta žemaičių tarmė, pvz.: *moteriška, anus, leiskiat, jegut* ir pan. Šios formos neredaguojamos.

Įvairi, šnekamosios kalbos turtingumą atspindinti M. Davainio-Silvestraičio užrašytos tautosakos leksika. Joje daug vaizdingų ir gražių žodžių, posakių, kurių tam tikra dalis būdinga vien žemaičiams. Antra vertus, šiuose tekstuose neretai pasitaiko ir svetimybų. Žymi jų dalis — polonizmai, vartoti dvaro aplinkoje ir į pateikėjų kalbą patekę iš šioje aplinkoje gyvenusių žmonių ar iš sulenkėjusių dvaro pareigūnų. Kai kuriuose kūriniuose — pavyzdžiui, oracijose — polonizmų (ne tik lenkiškos kilmės žodžių, bet ir ištisu konstrukcijų) labai gausu. Tekstuose taip pat pasitaiko vienas kitas gyvosios kalbos praktikos nepaliudytas ir, matyt, atsitiktinai susidarytas žodis ar jo forma, pvz.: *prakeiktystė, slogakis, užkalbijama, tatapčiaus*. Kai kuriais tokiais žodžiais pateikėjai sustiprina kalbos emocionalumą, pvz.: velniai *nubirdijo* savo keliu; po palocių savo *trebezuodamas* lakstė. Kitą kartą tautosakos kūrinyje neįprastai pavartojamas žinomas žodis, pvz.: *užplūdusi* (t. y. sukakusi) 18 metų; *kedelio* vaiks; *patarlė* (pasakos, pasakojimo reikšme). Kad sakoma oracija būtų kuo iškilmingesnė, joje pavartojama įmantrių, sunkiai suprantamų, bet užtat neįprastų, patetiškai skambančių žodžių, pvz.: *Ei reflektavokias*; atsižegnoja nuo to svieto marnasčių ir *delicijų*; *dzinčnais* kvapais kvepiančių; iš dangaus *flernatų*. Visa ši leksikos įvairovė leidinyje išlieka.

Retai ir siaurai vartojami žodžiai, archaizmai, svetimybės, literatūrinei kalbai tolimos žodžių formos aiškinamos žodynyje. Į jį nedėti tik tie fonetiniai ir morfologiniai dialektizmai, kurie aptarti šiame straipsnyje, taip pat literatūrinėje kalboje nevartojami žodžiai, kurių reikšmė yra aiški (pvz., *rūbsiuovys* „siuvėjas“).

Leidinyje stengiamasi išlaikyti skelbiamų tekstų sintaksinę sandarą. Jame publikuojami tautosakos kūriniai, gyvavę ir plitę žodžiu, yra perteikti liaudies šnekamąja kalba, ir jų sintaksė turi daug tokių ypatybių, kurios nėra būdingos rašomajai kalbai. Skirtingai nuo literatūrinės kalbos, kur žodžių jungimo formulės pasirenkamos apgalvotai ir todėl labiau įvairuo-

ja, šnekamoji kalba disponuoja kur kas mažesniu sintaksinės sandaros organizavimo priemonių kiekiu, be to, jos yra papras-tesnės, daugiau ar mažiau sušablonėjusios. Skaitydami šį leidi-nį, nesunkiai pastebėsime, kad sakiniai dažnai pradedami ir siejami vienas su kitu vienodai. Pavyzdžiui, sakinį mėgstama pradėti žodžiais *o kada* (gal būt, kiek rečiau — *o kad, ale kad, o tada, taip tada, taip tas (ta)*...—formulių arsenalas nemažas):

O kada tas jaunikaitis padėkavojo tai bobelei už tokį parodą gerą, atsi-sveikinęs nuo jos, tada jis jojo toliau sau dieną ir naktį. *O kada* praaušo antra diena, išvydo žibantį, blizgantį dvarą už mylios. *O kada* prijojo prie to dvaro, atrado vėl dieduką.

Šitokiame kalbos sraute neretai atsitinka, kad gramatinei formai ima „priešintis leksinė medžiaga“ (V. Vinogradovas), ir taip atsiranda literatūrinės kalbos požiūriu „netaisyklingų“ konstrukcijų, pvz.:

O kada nubėgo prie tvarto veršio atskirti, bet tas veršis įbėgo į sodniuką, kuris prie tvarto galo buvo.

Dėl sintaksinių žodžių ryšių paprastumo kalbos srauto skirs-tymas sakiniais pasakojamosios tautosakos kūrinyje, perteik-tame raštu, gana dažnai yra sąlygiškas, pvz.:

O tas trečiasis kada įjojo į labai dideles girias, kur niekur nei žmogaus sutinka anei jokio sutvėrimo, žmogystės nemato, tiktai žvėriai, žvėriai ir gi-rijos. *Tada* jisai jojo mėnesį ir kitą ir labai aukštą dvarą prijojo.

Formaliai, sintaksiškai čia būtų vienas sudėtinis sakinyš (*ka-da — tada*), o prasminiu požiūriu — du atskiri sakiniai.

Pradėta sakyti mintis kartais išsyk nebaigiama, ją pertrau-kia įsiterpusi kita mintis, pvz.:

*Je*i su viena nakčia pastatysi koplyčią už miesto par du viorstu tolumo. Ir kunigas kad ten būtų, del junsų šliūbą duotų. Ir šalia kelio, važiuojant ant šliūbo, turi būti [...] obelis su obūliais [...]. *Je*i *teip stosias*, tei aš leisiu už tavęs dukterę savo.

Kitąsyk sakinyš užbaigiamas visai kita konstrukcija, pvz.:

Teip tas mergišas su savo pačia parejo į savo pusę, ir, netoli būdamas, taip par penkias varsnas nuo namų, užpuolė didi naktis, tamsi.

Teip po valandos išvydo ateinant didelį poną su ilgais batais, su aukštu kepelušu, o ant kairiosios rankos *susivarsčius* didelę daugybę perkūno kulčių.

Pasitaiko ir taip, kad jau baigiamą sakinį dar prireikia pratęsti. Tai ypač ryšku, kai prieš paskutinę vienaarūšę sakinio dalį pavartojamas jungtukas *ir*, bet pasakotojui šauna į galvą pratęsti objektų ar veiksmų eilę, ir jis jungtuku *ir* prie sakinio prijungia dar vieną tokią pat jo dalį, pvz.:

...o šaukimo *ir* alasavimo *ir* švilpimo saugodavosi...

...prijėmė aną *ir* pavaišino *ir* prižadėjo veselę pakelti.

...duoną įdėjęs ing uzboną *ir* pastatęs pri ugnies *ir* žiūri par tankumynės kraštą...

Kada-ne-kada imamasi elipsės — glaustumo dėlei praleidžiamos lengvai numanomoms situacijoms, pvz.:

Liepė arkliukas kirsti sau į dešnijį kartį — iškrito abrūsiukas.

Leidinyje pasitaikys ir daugiau šnekamosios kalbos ypatybių, ne visai atitinkančių literatūrinės kalbos normas. Būdingiausias iš jų yra šios:

savitas sakinių jungimas, pvz.:

O kad sulaukė pirmą sūnų užgimantį savo, *ir* davė vardą Jokimo.

to paties žodžio pakartojimas sakinyje, pvz.:

Teip *tas* su seidoku išmušė tai koją dešnę ir *tas* įdėjo į savo terbą dėl ženklo.

Ragana nori kanečniai *įmesti* tus plaučius, *įmesti* į tą katiliuką, kur virė vanduo.

pusdalyvinės konstrukcijos, pvz.:

O tėvas *netikėdamas*, kad tas jaunikaitis yra didelios kilmės.

vadinamoji negrynoji tiesioginė kalba, pvz.:

Taip *tas* pieną pasiėmė, o vaiko, sako, man nereik.

O *tas* bėga jaunikaitis tiesiai pas kleboną ir ėmė sakyti, kad — tavo zakristijonas apsigė ir daug bažnyčios brangių daiktų išnešė.

Redaguojant tekstus, paliekama tarminė prielinksnių vartoseną, pvz.: eisiu *pas brolių* savo; užkėlė ant suoliuko *pas pe-*

čiaus; džiaugės iš stebuklingos skotertės. Daug prielinksninių konstrukcijų yra svetimos kilmės, pvz.: *po katrum slūžijo; po vardu; pri stroko; talką ant mėšlavežio; kas tau iki to; nerandu galo reikalų del kūno savo; ant to sykio; pažyčio par priežastį to abrozo.* Apskritai tekstuose nemaža sintaksinių konstrukcijų, perimtų iš lenkų kalbos. Pasitaiko sakinių, labai tolimų liaudies šnekamajai kalbai, pvz.:

Po aštuonių metų vigadno gyvenimo, po ilgo iš gaspadoriaus pusės laukimo...

O iš Kamo linijos del tėvo neblagaslavenstvos ir ano prakeikimo paliko nešćeslyvu tarnu ir savo broliams paslūgočiu...

Antra yra žvaigždė vardas, kur paskui Sietyną eina, Tavorčka Sietyno...

Skaitant šitokius sakinius, susiduriant su kitomis dirbtinėmis konstrukcijomis, juntama, kad jos yra tautosakos užrašytojo sudarytos.

Kartais tekstuose pasitaiko ir atsitiktinių suklydimų: tarpusavy nesuderintų gramatinių formų, nepilnų sakinių ir pan. Kitąkart suklysta pasakotojas: jis būna besakąs naują mintį, bet prisimena nebaigęs pirmosios ir turi grįžti prie jos. Tokie „užbėgimai“ ir kiti apsirikimai redaguojant pataisomi, taisyta vietą tekste pažymint žvaigždute, o komentaruose nurodant, kaip buvę užrašyta. Vis dėlto tekstuose liko žodžių junginių (pvz., *pustrečių dalį pusės*) ir sakinių, kurių reikšmė ne visai aiški, nes paties pateikėjo ar užrašytojo ji nėra aiškiai išreikšta.

Kai sakiny s gramatiškai nepilnas ar kai norima jį padaryti aiškesnį, laužtiniuose skliaustuose pridedami trūkstami žodžiai, žodžių grupės ar net ištisos frazės. Laužtiniuose skliaustuose taip pat rašomi rinkinio sudarytojų sugalvoti leidinyje skelbiamų kūrinių pavadinimai.

Redaguojant leidinį, atsižvelgta ir į teksto užrašymo kokybę, įvairių jo kalbos reiškinių meninę paskirtį (pvz.: ritmiškai organizuotame tekste trumposios galūnės nekeičiamos pilnosiomis, paliekami iškraipyti svetimžodžiai ir pan.).

Kai kurių M. Davainio-Silvestraičio surinktų tautosakos kūrinių šalia perrašyto teksto yra išlikę ir juodraštis. Tokiu at-

veju tekstai skelbiami iš švarraščio. Perrašinėdamas pasakas, M. Davainis-Silvestraitis šiek tiek redagavo jų kalbą. Užrašytojo taisymai neatstatomi, tačiau juodraščiu pasiremiamas, taisant perrašytame tekste įsibrovusias klaidas. Kai kūrinio yra spausdintas tekstas ir rankraštis, skelbiamas pirmasis, o korektūros klaidos ir kiti netikslumai taisomi, remiantis rankraščiu.

Kostas Aleksynas

RASEINIŲ APYLINKIŲ
TAUTOSAKA

1. TRINS VĖLĖS, ŽVAIGZDĖ, MĖNUO

Karalaitis išvažinėjo visas karalystes, norėdamas apsivesti, ir niekur jam netiko mergaitės. Tai pasijėmė nuo savo tėvo karaliaus tris grašius, išeidamas vandravoti į svieta. Ir sutiko seniuką, kuris tarė:

— Ak, šviesus karaliau, kur matyti buvai, o dabar čia sutinku. Ar neturi man ką almužnos?

— Turiu tris grašius. Vieną duosiu tau, du man liks.

Ir vėl ejo, ir vėl [jį] sutiko, mislydamas, kad kitą senelį. Ir vėl teip paklausė. Ir atidavė jam antrą skatiką. Ir trečią kartą vėl teip stojosi. Ir atidavė trečią grašį. O tas vėl užklausė:

— Kur, šviesus karaliau, eini?

— Išvažinėjau visas karalystes, ir netiko man niekur mergaitė. Einu dabar vandravoti į svieta, argi kur neužeisiu.

— Grįžk atgal, dirbdamas tiltą gelžinį ant tos upės, pagal kurios gyveni. Atvažiuos pati mergaitė pas tavęs, tiktai tykok tris naktis. Kaip privažiuosi, paklausk: „Kas čia važiuoja?“ Atsakys: „Mergaitė“. O tu mergaitei pasakyk: „Ar susiūsi siūlę be siūlės, ar užlopysi lopą be lopo, ar sugausi tris vėles, keliu einančias?“ Katra teip apsiims, tai tą apsivesk.

Paskui pastatė tą tiltą, vartą užstatė. Ir atvažiavo pirmą naktį su keturiais arkliais mergaitė. Kaip ji privažiavo, susuko, kad sustotų. Paklausė teip, kaip mokino, o ji atsakė teip, kaip senis sakė. Pasakius viską, karalaitis tarė:

— Kad teip padarysi, tai būsi mano pati.

— Aš negaliu teip padaryti,— atsakė.

Antrą naktį atvažiavo antra su šešiais arkliais. Privažiavo vėl, sustabdė ją ir vėl klausia. Ir vėl atsakė teip, kaip pirmoji. Teip ir ta neapsijėmė. Trečia trečią naktį atvažiavo su aštuoniais arkliais. Tą vėl sustabdė, vėl paklausė:

— Kas važiuoja?

— Mergaitė!

Kaip išlipo ji iš vežimo, paklausė ją:

— Ar susiūsi siūlą be siūlės, ar užlopysi lopą be lopo, ar sugausi tris vėles, keliu einančias? Jeigu padarysi teip, būsi mano pati. Aš tave apšivesiu.

— Galiu teip padaryti: susiūti siūlą...

Teip ji numovė nuo savo piršto žiedelį, užmaudama jam ant piršto. O maudama sakė:

— Veržk, žiede, nerimk širdis! Aš dabar tavęs ieškojau, o tu dabar mane ieškosi. Rasi mane už pieno upės, už medaus girios, aukštam svirne, viršuj gulbė!

Ir nuvažiavo sau, o jis pasiliko. Dabar jam reikia eiti jos ieškoti, bo jo širdis nerimsta, o žiedelis veržia pirštą. Jis turi eiti. Mislijo jis: „Aš visas karalystes išvažinėjau, niekur neradau pieno upės, medaus girios“. Vėl išėjo vandravoti. Kaip jis eina, jam neveržia žiedelis. Paskui jisai ejo, ejo ir vėl sutinka seniuką. Jau jis to seniuko klausia:

— Ak, tėveli senas, ar nežinai, kur pieno upė ir medaus giria?

— Aš nežinau, ale čia eik, rasi trobikę. Toje trobelėje rasi žvaizdę. Gal ana eina tum keliu, gal ana tau parodys.

Jis rado. Tas įėjo į tą trobikę, pagarbino. Žvakė dega ant stalo. Žvaizdelė:

— Ak,— sako,— šviesus karaliau, kada buvai kur matytas, o dabar čia atėjai!

— Ar nežinai tamsta pieno upės, medaus girios?

— Žinau, ale aš tum keliu neeinu. Eik į kitą trobikę, ten gyvena mėnuo, tai jis bene eina tum keliu.

Teip jis ir rado tą trobikę. Teip pat pagarbino, rasdamas mėnesį besėdžiantį.

— Ak, šviesiausias karaliau, kada kur buvai matytas, o dabar čia atėjai!

— Atejau, einu ieškoti mergaitės. Ana man pasakė: rasi už pieno upės, už medaus girios, aukštam svirne, aukštai gulbė.— Teip ženklino tą mergaitę.

Mėnuo pasakė:

— Aš žinau. Tum keliu einu, galiu tave nuvesti!

Tas mėnuo davė jam kamanikes ir atnešė siauros blėkos keturius siekimus, suvyniodamas ant jo pilvo. Dabar sako:

— Eik už mano trobikės, paskambink kamanikes. Kaip atbėgs mano arklys, klausykis, ką jis sakys.

Teip padarė. Atbėgo toks gražus arkliukas, pauostęs tarė:

— Mano kamanos, bet ne mano raitelis. Negadnas nei sėsti, nei joti!

Ir vėl, įėjusiam į vidų, mėnesis užklausė:

— Ką sakė mano arklys?

— „Mano kamanos“,— jis sako,— „bet ne mano raitelis. Negadnas nei sėsti, nei joti“.

Ir vėl atnešė kitus keturius sieksnius blėkos, suvyniojęs ant jo pilvo. Ir teip tris sykius.

— Dabar paskambink ir pamesk tas kamanikes, ir klausyk, ką sakys tas arkliukas,— mėnuo tarė.

Ir vėl pauostęs arkliukas teip pat pasakė. Ir trečią kartą vėl jį mėnuo su siaura blėka suvyniojęs tarė:

— Dabar paskambink su kamanums, pamesk ir žiūrėk, ką tas arklys sakys.

Atbėgo arklys, pauostė ir pasakė:

— Dabar mano kamanos ir mano raitelis, gadnas sėsti ir joti. Tai dabar,— sako,— aš tave nešiu par pieno upę. Ale kad aš pailsiu, aš versiuos ant šono, o tu sėsk ant kito šono. Ale tiktai nekaštavok iš tos upės pieno!

Jau netoli nuo krašto, teip kvepia tas pienas, teip jis nori palaižyti! Tas arkliukas drykt drykt ir išlėkė.

— Nu mat, aš sakiau, kad tu neiškeši neragavęs! — arklys pasakė. (Toji upė buvo nuo žynių pakerėta.) — Dabar aš tave nešiau par pieno upę, tu neiškentei nekaštavojęs, o kaip per medaus girią nešiu, tai da geriau kvepės. Nenoriu tavęs!

— Nekaštavosiu! — meldžia jis jį.— Nekaštavosiu!

— Sėsk, bet nekaštavok! O kad pakaštavosi, abudu prapulsim!

Užsėdo. Medus teip kvepia, nuo šakų tyška. Jau į girios kraštą išėjo, maži brūzgyniukai.

— Pabrauksiu truputį,— jis sako.

Tas arklys drykt drykt ir išūžė. Tas nesuspėjo pabraukti.

— Matai, kaip tu žadėjai, o tu vis neiškenti! — arklys pasakė.

O jau tas dvaras ant trijų gyvenimų matytis.

— Nu,— sako arklys, arba tas mėnuo, į arklių paverstas,— aš tave paversiu į mažą vabalelį. Tik tu nebėk erčia, bet vis pasieniukais, pasieniukais, kol užlipsi į trečią gyvenimą. Kaip ten užlipsi, stosies kaip buvęs karalaitis, rasdamas savo mergaitę.

Kaip anas ten įėjo, ji jam tarė:

— Ak, šviesus karalaiti, kaip tu mane atradai! Pavargai dideliai. Gulkias, truputį pasilsėk. Aš ko nori valgyti pagatavosiu!

Jis ir užmigo. Tuomi kartu įpuolė jos motina ragana.

— O kas čia,— sako,— miegt? Ar tai mano žentas?

— Žentas,— duktė atsakė.

Ir išėjo toji motina. Duktė išbėgo malkikių atsinešti, o toji motina, prarėžus jo pilvą, plaučius išplėšė. Toji duktė bėga į vidų, skubina. Žiūri ir mato motiną, plaučius per aslą rankeje nešant. Ji iš motinos išplėšė, įdėjo atgal ir susiuvo. Ir vėl jis miegojo, kaip miegojęs. Mergaitė išbėgo vandens pusryčiui, ragana išplėšė vėl žento plaučius, o mergaitė įdėjo užsiūdama. Ir trečią kartą dukteriai išėjus, vėl motina įpuolus svečio plaučius išplėšė. Ragana nori kanečniai įmesti tus plaučius, įmesti į tą katiliuką, kur virė vanduo. O duktė tik sugriebė, nors jau mažas kraštelis griebė sagono. Vėl įnešė ir susiuvo gražiai. Svetys išmiegojęs atsikėlė, mergaitė jį klausia:

— Ar sveikas išmiegojai?

— Gerai išmiegojau, tik truputį skaudėjo.

O skaudėjo toji vieta, kurią motina buvo prie karštos katilnyčios prikišus.

— Tei baikis,— sako mergaitė,— duosiu tau vaistus, ir išgysi!

Susieis dabar visi pusryčius valgyti. Motina padėjo sau

tokį sidabrinį šaukštą valgyti. Pavalgius įdėjo sau į kišenę, tardama:

— Nu, svety, kad paduosi mano šaukštą rytoj man ant pusryčių, tai būsi mano žentu, o jei ne, tai nebūsi!

O ji pati nešiojas tą šaukštą su savim. Jos yra prakeiktos žynės, toji motina ir jos dvi dukteres. O toji trečia nevažiuoja, nes ji gera buvo, pas velnių ant baliaus. Reikia dabar anums keltis per tokį upelį, išėdus į valtį. O toji mergaitė sako jam:

— Tu turi drauge plaukti vandeniui su jumis, tą šaukštą atimti. Kaip jos sės valtin, sakys: „Aš į valtį! Aš į valtį!“ Ir tu teip turi sakyti: „Ir aš į valtį, ir aš į valtį“.

Teip ją mergaitė pamokino. Motina lyg numanydama sako:

— Ale kas čia, lyg keturi balsai.

O toji jauniausioji jos dukra sako:

— Tai garsus vakaras!

Jos išlipdamos sako:

— Aš iš valties! Aš iš valties! Aš iš valties!

Ir jisai sako:

— Ir aš iš valties!

Jau jos išlipo, ir netoli šėtonų palocius. Kaip ten jos susiejo, kas ten velnių šankinimas: viens paleidžia, kits paima. Nu, pailsus žynė sako velniams:

— Aš turiu žentą!

Išjėmė iš kišenės tą šaukštą, velniams rodydama ir klausdama, kur aną gali padėti.

— Dega pečius, mesk į tą pečių, jis ten sutirps.

Tas žentas tykojo, žyniams nematant, pagavo šaukštą ir turi jau sau.

Nu, jau toji adyna ateina, kad gaidžiai pragieda. Reikia jiems namon važiuoti. Ir vėl, per tą upyną besikeldamos, sako:

— Aš į valtį! Aš į valtį!

Ir žentas ketvirtas teip sako. Išlipdamos vėl sako:

— Aš iš valties! Aš iš valties!

Toji ragana sako:

— Ale tik čia yra keturi balsai!

— Tei, mamut,— dukteres sako,— kaip garsus vakaras, tai ir atliepia keturi balsai!

Jau jį laukia jo mergaitė, klausdama:

— Nu ką, ar turi šaukštą? Ar pagavai kaip?

— Turiu, dėkui ponui dievui!

— Tai dėkui ponui dievui, bile tik turi! — sako mergaitė.— Čia yra musi rimoris netoli. Lai nudirba tris bizūnus tokius diktus. Mes anas versme ant dvasios šventos.

Nu, jau nudirbo. Jis parsinešė tus tris bizūnus. Taigi susiejo jos visos pusrytį valgyti. Motina sako:

— Nu, ženteli, kame mano šaukštas, kur vakar liepiau paduoti?

— Nu štei, kur tu jį padėjai!

Mergaitė jo laiko duris, o jis teip kapoja jas, teip plaka, kad jau jų mėsos navet nulakstė.

— Daugiau neeiste ant to jaunimo!

Juodu susiženiijo. Mergaitė, jo plaučius užsiuvant, darodė, kad moka susiūti siūlę be siūlės, moka užlopyti lopą be lopo ir moka sugauti tris vėles, keliu beeinančias. (O tas vėles — kad plaučius, dūšią sudėjo atgal.)

2. BALAMAS IR TRINS JO SŪNŪS

Vienas nuomininkas gyveno ing vakarus aukštuosius vasaros*, kurisai buvo vardu Balamas. Ansai turėjo tris sūnus. O kada anie atejo į metus, vyresnysis turėjo dvidešimt metų, antras — dvidešimt metų lygiai, trečias — aštuoniolika metų. Ir tas jaunesnysis buvo maišyto proto. Tie broliai tarp savę pašnekėjo:

— Nieko iš munsų, broliai, nebus gero. Pri tėvo būnant, nieko nežinosime, kas daros ant svieto platybės, ir mūsų jaunystė esanti su vėju išnyks. Matome dabar, kas daros! Tėvas munsų par dieną ir par naktį baliavoja po jaunimus, o gyvenimas eina jau mažyn. Kas bus iš to? Eisime susitare vandrovoti į baltąjį svieta.

O toj gadynėj nebuvo dar strielbų, ale seidokai. Tada pajėmė tus savo seidokus, tėvui sudievu pasakė ir kožnas terbą užsikabino ant savęs, išėjo į girią labai didelę pavandravoti. Maisto sau pasijėmė ant nedėlios.

O kada paklydo, bevaikščiodami po girią, ir atejo vakaras. Reikia anims girioje nakoti. Tada turi vienas daboti, o du miegoti. O kurisai ant vartos stovėjo, tei vyresnysis brolis buvo. Dabojo nuo žvėrių, nuo razbainykų, miegtančių kada neužpultų. O teip jam bedabojant, ir atbėgo vilkas. Tei tą vilką su seidoku kaip drožė ir išmušė koją. Tas tą koją įdėjo į terbą savo del ženkle.

O ant rytojaus broliai, kad sukilo iš miego, klausė ano:

— Ar nematei ką šiąnakt?

O ans ženklą parodė — vilko koją. Tada pasisylijo, pusrytį pavalgė. Ejo per visą dieną par tą didelę girią. O kada vakaras, vėl nakojo girioje tarp kelmų ir kupstų. Dabar turi vartavoti miegtančius vidutinis. Ir įsakė, kad gerai žiūrėtų nuo žvėrių užpuolimo, stipriai.

O kada ansai dabojo, vidurnaktyje atejo meška. Teip tas su seidoku išmušė tai koją dešnę ir tas įdėjo į savo terbą dėl ženkle. O ant rytojaus broliams parodė tą koją. Teip tie broliai dėkavojo jam, kad gerai dabojo tą naktį.

Ir vėlei ejo par girią, niekur galo nei krašto nerasdami. Platumų platumai. Ir atejo vėl vakaras. Ir rado didelę ugnį besikūrenant, laužą, o be jokio žmogaus. Teip anie džiaugias, atradę tokią naujyną, kad ir čia ugnis yra, ale žmogaus nėra.

— Ir gerai čia bus gulėti mums!

Dabar tuodu broliu sugulė ant atilsio, o tam jaunesniuojui broliui įsakė daboti [juos] nuo žvėrių par naktį ir ugnį.

— Kada neužgestų, saugok dieve! O jei užgestų, tei mens tavo nutrotysme ir ant svieto gyvo nelaikysime.

Tei pasakę, anuodu sumigo. Tas vartavoja. Vidurnaktyje atbėgo pas jį zuikis. Tas su savo seidoku davė ir išmušė koją. Tas tą koją į terbą ir patsai snausti pradėjo, ant rankos pasirėmęs, užmigo. Po valandos knystelėjo, galvą pakėlęs, žiūri, kad ugnis užgeso. Ak, čia jau yra bėda nemaža: kaip broliai atsikėlę neraz ugnies, o ką turi daryti tada tas brolis?

Pašokęs davai bėgti par girią, savo brolius palikęs. Bėgo nosies tiesumu ir parbėgo kiaurai girią. Rado didelius laukus. Ir pamatė toli trobelę šviesią. Tada atejo į tą trobą, rado dvylika užmušėjų. Tą apipuolė atėjūną, norėjo aną užmušti. Ale ansai sako:

— Nedarykiat man nieko! Aš junsų draugininkas būsiu! Aš savo ginklą gerą turiu, ne kai junsų. Jūs, su manim vienybėj būdami, nepražūsitel!

— Kad tu toks esi gudrus, eisime pas vieną kuningaikštį į dvarą piningų vogti. Jau mens šeštą kartą ejome ir vis negalėjome, del to, kad ten yra toks paukštis peliakonas. Kada eina vogti, tei kad suriks piktų balsu, tei visas palocius sudreba. Tei tada visi sargai sujunda. Galėtų visą tą dvarą išvogti, [jei] kas užmuštų tą paukštį peliakoną.

Teip tasai tų brolių užklydėlis sako:

— No, eikime tujaus, aš tą paukštį užmušiu su savo seidoku, ir viso dvaro piningus išvogsmė. Ale jūs žemai kaskiātės ing palocių pakajaus pamatą, kur piningai yra kuningaikščio, o aš per viršų tų štankietų smailiųjų slinksiu ing vidų.

Teip tas atejo su jais. Tujaus su seidoku užmušė peliakoną. Tada stojose visas dvaras užkurtes. Kaip kas galėjo tiktai vogti, vis galiama buvo. Tie vagys par pamatą kasė, o [tas] par langą įlindo ir visus pakajus atrakinėjo. O teip įėjo į pirmą pakajų, rado žvakę bedegančią. O į antrą — teipojau. O į trečią pakajų — rado patį kuningaikštį beguliant ir šoblę pri kojų galo pri sienos. Ejo į ketvirtą pakajų — rado tris paneles beguliančias, labai gražias. Ansai ko greičiausiai apsisuko, tie vagys padarė skylę par pamatą. O tas, pajėmęs to kuningaikščio šoblę, pradėjo [vagus] po vieną vadinti vardais. O kada lindo par skylę pamato, tei ansai kožnam, už čiuprynos paimdamas, galvas nukapojo. Ir teip padarė nuo pirmo lig paskutinio. Ir kerčioje prikrovė galvų tų užmušėjų. Ir visų liežuvius nupiaustė ir į savo terbą susidėjo. Ir tos panelės jauniausios, miegtančios, žiedelį numovė nuo dešniosios rankos smiliaus ir tą pasikavojo sau. Ir liktarnę sidabrinę, kurią ant stalo atrado, ir tą į terbą įsidėjo. Ir vis tą darbą apsidirbo su ta nakčia, kada nejuto nei ponas, nei kuningaikštis, nei ano

panaktinis sargas. Visi krikė išsižioję, liežuvius išleidę. Del to tas miegas anus teip užglušino, kada peliakoną užmušė, to dvaro pirmiausį sargą ir dabotoją cielo palociaus.

O tas, viską apsiliuobęs tame dvare, ejo sau pas savo brolių į girią. Ir atrado anus ką tik iš miego pabudusius. Teip tas brolis nesakė priepuolių savo broliams, ale tik ugnį atnešęs kūrė. Ir tie broliai ano, pakilę iš miego, šildės apei ugnį, nieko nežinodami.

O tas kuningaikščio palociaus panaktinis pabudo pirmiausiai, atrado nukapotų dvylika galvų kerčioje pakajaus kaip sėtinių. Tada padarė didelį šaukimą ir sujudimą*. Teip tas panaktinis sakėse, kad jisai vis teip padaręs — iškapojęs ir išteriojęs tus visus. O tas kuningaikštis, matydamas savo panaktinio tokį apgynimą ir apsaugojimą nuog neprietelių, tada ano klausė:

— Ko tu norėtumei už tavo tokį užtarnavimą? No, prašyk dabar nuo munės, kada ir pusę savo kuningaikštystės tau galiu duoti už tavo tokį drąsumą, kada tu teip galėjai padaryti.— Ir atidavė*.

Tada tas panaktinis pamislijo ir prašė, kad anam duotų už pačią savo jauniausią dukterę, kad ansai žentu būtų. Teip tas kuningaikštis nemainė savo žodžio, tujaus duoda savo dukterę ir kelia tujaus vesele. O ta panelė verkia ir didžiai rausta, nenori už seno eiti, kurisai metų turi penkiasdešimt. O panelė buvo aštuoniolikos metų. Ana norėjo gauti jaunesnio. O čia tėvas nežiūri valios dukters savo, tujaus taiso vesele ir šaukia visus savo ponybes ir visokias vyresnybes. O užsakė, kad daugiau susirinktų vandrauninkų ir tokių, kurie moka patarles sakyti ir atsitikimų kokių. Ans tus dalykus dideliai mylėdavo ir už geriausius laikydavo, kas, mokėdamas apsakty patarles, apsakė.

O tie trins broliai, pabaigę girią vandravoti, išejo iš girios ir atejo į miestą to kuningaikščio ir rado cielą miestą besigailiant. O kada paklausė apei tą vandrauninkai:

— Del ko teip darosi?

— Jug prasidėjo to kuningaikščio dukters veselė, o dukte nenori eiti už seno. Del to gailestis pas munsų yra. O, tei

labai juns padarėt, kad pas munsų, vandravodami po svieta, užejot. Bo munsų kuningaikštis tokių labai dideliai ieško ant tos veselės, nes jis nė jokio baliaus nei banketo neperleidžia be vandrauninkų. O dabar dar kad veselė yra.

Teip tie žmonys nepaleido, nuvedė ant veselės. O kuningaikštis labai anus prijemė ir labai džiaugės iš tokių svečių svetimos šalies. O kada buvo suparunkavota ciela veselė ir pana su savo kavalierium už stalo užsvadinta, tada tas kuningaikštis mylėdamas savo visus svečius ir tus labiausiai, kurie mokėtų dabar pasakyti anam patarlę kokią. Teip iš tų vandrauninkų tretysis brolis jauniausis, kuris darbavos tame dvare su užmušėjais,— jo broliai nežino apei jo atsitikimą,— o dabar tam kuningaikščiui teip sako:

— O jeigu kas mane pavadins melagiu, kaip tada galės būti? Aš sakysiu patarlę labai gražią su atsitikimu.

O kuningaikštis atsūdijo tokią provą:

— Kas tave pavadins melagiu besakant — tris dienas į turmą sėdėti!

No, tei ans ir pradėjo sakyti teip, kaip buvo pradžia šitos patarlės... Kaip atejo ant to žodžio, kad rado dvylika užmušėjų, tada vyresnysis brolis sako:

— Meluoj!

Tada užrašė štopą jam. Ir vėl atejo ant to žodžio, kad jis užmušėjus iškapojo su kuningaikščio paties šoble ir gal dar kruvina tebėr, teip tos panos jaunikis neiškentęs pasakė:

— Teigi meluoj!

Tada ir tam štopą užrašė.

— Kad aš meluoju, eikime žiūrėti, ar yra liežuviai.

Ejo tada žiūrėti visi, o nerado. O tas iš terbos ištraukė visą dvylika liežuvių ir parodė. Tos panos žiedelį ištraukė.

— Kodel,— sako,— pas manęs jis yra!

Teip tada kuningaikštis pavierijo tą teisybę ano. Teip tą panaktinį išvedė ant pleciaus su trims seidokais užmušt už apgavimą. Teip tujaus išpildė prisakymą, o tą gelbėtoją pasvadino į vietą panaktinio. Ir teip aną jaunikaitį į žentus prijemė. Visą rėdą vedė, pri jo broliai buvo. Ir po smerčio kuningaikščio kuningaikščiu pastojo.

3. BŪRAS RYTŲ ŽEMĖS*

Vienas būras gyveno su savo pačia ir laikė pri savęs motiną. Pati to būro dideliai nekenė motinos, kad ją darmais maitina.

— Ar negali,— sako ji,— kur vilktis į svietā sau duonos storotis?

O kad pačiam išipriklijo pačios barimasis be parstojimo, kuri vis jį kremta ir kremta, kad kur norins aną išvežti, kad tik namieje nelaikyti. O pas to būro susiedo buvo jauja labai nečysta. Velniai ten veseles keldavo. Teip to būro [pati] užsimanė, kad į tą jaują ją nuvežti ir ten uždaryti, tegul ją velniai ten drasko. O kad pats teip padarė, uždarė ją jaujoje. O ji ten meldė uždaryta, kaip ji mokėjo. Tada velniai nesivožijo eiti į tą jaują, del to, kad ta boba ten buvo su savo maldomis. Tada velnis, priejęs prie lango, šaukė balsu žmogaus:

— Kotre, Kotre, paduok man ragučius su nagučiais!

O ta boba klausia:

— O kur jie yra?

— Už pečiaus!

— Atnešk man gražių drabužių apsilukti, tai aš tau paduosiu!

Tas velnis atnešė drabužių, kokių tik reikėjo, ir vėl prašė jos:

— Paduok man ragučius su nagučiais!

— Atnešk man patalynės kokios, man reikia!

Velnis atnešė penkias paduškas, patalus, dvikartes, paklo-des. Pasteliavęs tas velnis vėl prašo. O ji:

— Atnešk piningų pūrą, par langą supilk!

Velnis ir tą padarė. Ant to sykio gaidys užgiedojo. Tas velnis pabėgęs apleido tą bobą.

O ta boba parejo sau namon pas vaikų apsirėdžiusi, apsitaisiusi ko puikiau, ko gražiau. Vaiko prašo arklių. Teip tas vaikas išvadino savo motiną į vežimą, atvažiavo pri tos jaujos, prikrovė patalų ir paduškų vežimą ir piningų pūrą. Teip vaikui savo sakė:

— Vaikeli mano, užteks mano amžiui duonos man, kad marti nekenė manęs!

Teip ta marti turėjo vėl motiną savo.

— Kad tavo motina toki mandri, prastai apsidariusi, nieko nevalgiusi, teip galėjo daug užpelnyti, taigi, pačiuk,— sako,— ir mano motiną ten nuvežk, į tą pačią jaują!

Ale ji savo motiną aprėdė gražiai, pyrago privirė, terbų pritaisė ir smetonos jaščiką įdėjo. O kad ją ten nuvežė, į tą jaują, atsisėdo ji sau pri pakuros lango, pyragus valgydama, su smetona dažydama. Teip tada velnis, kur buvęs, kur ne-buvęs, šmakšt pri lango, sušuko žmogaus balsu, sakydamas:

— Kotre, Kotre, paduok man ragučius su nagučiais!

— Išgriauš tau, durniau! Pabirbink man į uodegą! Ar aš tau slūga esu? O tu dabar man didelis ponas? Ar aš tavęs bijau?

Teip tas velnis švilptelėjo par savo nagą, ir sulėkė daugiau velnių, kaip juodvarnių. Kaip visados keldavo veseles toje jaujoje, tada tie velniai supuolė į tą pakurą pas tos bobos. Davai jie vesele kelti. Viens apsuko nutvėręs šokdamas, kits vėl saviškai apsuko. Ta boba brinkst kaip kedelė ir išvirto pailsusi. Tada velniai nežiūrėjo jos pailsimo, plėšė ir vilko, kaip galėjo, kol tik jai gyvastį atėmė. O kaip pabaigė su visum gyvastį, teip davai rankas traukyti, kojas sukinti, ir teip ją visą suplėšė, kaip bobos kad rudenį žąsis peša.

Būras ejo ieškoti pačios motinos, ar nēr ji su tokia gėrybe, kaip jo motina kad buvo. O kad jis rado suplėšytą, sudraskytą nuo velnių, tada pati jo nevierijo. Tada bėgo pati akimis savo pasižiūrėti, kaip ožka bliaudama. Duktė surinkusi motinos visus člunkus, sudėjus į maišą, apraudojus nu-nešė ant kapų po paminklu.

Tas atsitiko dar už pagonų laiko*.

4. SŪNU DU, PAVERSTU Į VARNAS, IR VIENA DUKTĖ

Už Nemuno upės pietų šaly, kur dabar yra Gelgaudiškis, gyveno viena našlė, vardu Šlapuota. Turėjo du sūnu, kuriudu išaugino dvidešimt vienus metus. Džiaugėse iš savo vaikelių,

kad anie to laiko sulaukė. Ir turėjo iš anų patieką nemažą. Ale tai motynai vieną kartą atsitiko, kada duoną kepė, bemašant ir beminkant, tada bedirbant supyko ant savo sūnų dėl nepaklausymo anos. Tada ištarė tus žodžius:

— Ak, kad juns į varnas pavirstumėt!

Teip toj valandoj stojose varnos ir išlėkė į vakarus linkui. Pakilo į debeses ir nulėkė į padanges. Ir toj minutėj pradingo, ir niekas nežino, kur anie yra.

Ale kad išejo metų šešeta, tada ta našlė susimergino. O pastojusi ir sulaukė dukterę, kuri užaugusi klausė savo motynos:

— O mano motyn, sakyk man, argi aš esmu viena ant svieto?

— O mano duktere, ne viena esti, ale yra ir tavo du broliu. Ale paverčiau, mano pačios neprotu, tei yra prakeikiau aš. Aš ištariau tus žodžius: „O kad jundu į varnas pavirstumėt!“ Teip ir stojose.

— O kur anie išlėkė?

— Pastojo į vakarus! O kas anus dabar gali kur rasti ir išliuosuoti?!

— O mano motyna, norins aš smertį akyse savo regėčiau, ale broliu savo gelbėsiu. Turiu aš anus eiti ieškoti į svieta!

Ir sudievu savo motynai pasakė ir išejo ing vakarus. Parėjo dideles girias. Par tas ejo dieną ir antrą, misdama žolių šakneliams ir vandeniui. Ir tropijo ing tą pūstynę tos girios atrasti gražų nedidelį dvarelį. O laikas buvo iš ryto dešimta adyna. Kada ana įėjo į tą dvarą, rado stalą padengtą. Kad ir valgymų, ir gėrimų yra vis kupinai iki sočiai, ale žmogystės nei vienos. Tada toji mergina pasidrašinusi ejo. O būdama alkana, pavalgė ir atsigerė ligi sočiai. Ir įlindo sau į kerčią pasislėpti ir pasikavoti, kada niekas anos nematytu, kad ana pasiilsės.

Ant tos adynos, anai bemiegtant, parlėkė dvi varnos. Ir tujaus savo plunksnas pasikabino kožna ing savo gembę, kaipo ploščius nusivilkę nuo savęs, ir sėdo pri stalo valgyti. Toki gražūs ponaičiai pasirodė asaboje žmogaus! O kada

A. Maceikos Vardo
Biblioteka

pavalgė, pradėjo anims smirdėti gyvas žmogus. Viens antrą klausė:

— Tau kaip rodos, tau kaip rodos?

Teip jėmė ieškoti, ir pasirodė anims ana sesuo. Tada apverkė sesuo savo brolius. Anims kojas rankas išbučiavo iš džiaugsmo, kada anus čia galėjo atrasti. Ir klausė savo brolių, kaip anus gali išgelbėti nuo to nelaimingo galo.

— Reik nebyliu pasiversti dvejus metus, pusę mėnesio. Mens būsmė tada išvalnyti, kad apsiimtų kas teip išbūti ir tokią kantrybę turėtų iškentėti.

Teip ta sesuo apsijėmė teip išpildyti. Teip tie broliai padarė iš beržo tošies lopšį ir nunešė toli ing girią. Ir į vieną medį aprinktą, labai aukštą. Ir į viršūnę pakabino tą lopšį ir aną įsvadino į tą lopšį. Ir anai liepė būti ten dieną ir naktį, nebylei pasivertusiai. Ir tie broliai kas dieną anai ten atlėkdami maistą turėjo atnešti.

O kada jau išbuvo du mėnesiu, teip vienam karalaičiui atsitikose su didele ablava medžioti. O tas buvo iš žemės judųjų žmonių. Ir užėjo tą panelę ablava. Tujaus davė žinią karalaičiui. Teip anas šnekina visokiems kalbams, kokiams ans mokėjo, ale ana nieko nekalbėjo. Teip tada liepė savo tarnams iškelti iš to medžio aną. O kada pamatė paną tokią baltą ir gražią, kokios anų žemėje nėra, tada užsidegė meile aną neapleisti. Ir, žiūrėdamas ant gražumo anos, prižadėjo sau už pačią paimti. O kada parvežė namo, ir apšvedė.

O metus pagyvenus, [karalaičio pati] laukė sūnaus. Laikui atejus pagimdymo, tada atsirado ir boba ragana. O ta ragana turėjo savo dukterę. O toji nekentė ir norėjo aną nužudyti, o kad anos dukterė paliktų anos vietoje ir kad anos brolių neišvalnytų, kur yra prakeikime. Teip ta ragana par tą laiką pagimdymo viseip mūčiojo. O kada sūnus užgimė, tei po akių sudraskė. Lūpas, rankas palagninkės su krauju sutepė. Ir padarė klyksmą, šauksmą po cielą palocių. Sako, kad— ta bešliūbnyčia nebylė sūnų savo suėdė!

Tada pamatė anos pats ir visos slūgos, kad yra teisybė. Lūpos, rankos yra kruvinos. Teip tada buvo palikimas toks pas to karaliaus dėlei visų ano karalystės už tokį darbą ka-

nečnai sudeginti. Teip dabar ir savo pačią karalienę turi sudeginti. Ale gailėdamasi dar laukė tris mėnesius savo pačios, kolei išgisi iš tos ligos. Ir negalėjo jis sūdo savo atmainyti. Užsakė visims savo miestieškiams, kad suvežtų cielą aktainį medžių, kur yra plecius paskirtas, ir [kad būtų] šiaudų trins vežimai. Toje ir toje dienoje, toje ir toje adynoje karalius savo pačią ves pėsčią ant sudeginimo!

O kada atejo ta diena, tei patsai karalius už rankos vedė ir cielas miestas ejo paskui. O kada jau ugnis užkurta buvo ir jau netoli kad priejo, teip tada ansai čėsas išsipildė ir pakūta pasibaigė nebylei būti. Ir tujaus prakalbėjo, sakydama:

— Dėkui dieveliui, jau savo atlikau!

Teip tos dvi varnos iš padangės nusileido po kojų savo sesers, parsimainė ing gražius jaunikaičius. Pasikloniojo ir kojas rankas išbučiavo už tokius kantrus kentėjimus. Ir tam karaliui visą savo pradžių tiedu broliai apsakė. O tą bobą raganą už tą darbą anos ir apgavimą ant tos pačios apsūdyta ugnies, sudegino. O tas karalius parprašė savo pačią už tą sūdą, kad, nekaltai būdama, teip kentėjo. Ir tus brolius anos priėmė pas savęs karalius. Pastatė anus vyresniaisiais ir davė geras vietas netoli savo palociaus. Ir buvo kaipo dešnioji ranka karaliaus. O [karalius] su savo pačia gyveno labai meiliai ir sutarime iki galo amžiaus savo.

5. BAIDYKLĖ

Vienas gaspadorius su bernu piovė savo pievą par dieną. O kada vakaras atejo, ejo ans gaspadorius namon pas pačios gulti, o berną savo vieną ant nakties pievoje paliko. O bernas ką darys, vienas pasilikęs? O tei susikūrė ugnį, atsišildė barščius pri ugnies, duonos turi terboje ir valgo sau večerę. Bet jam bevalgant vienam večerę, išgirdo toli girioje šaukiant:

— Vu, vu!

O tas bernas turėjo tą būdą savo vis atsiliepti, kas kur šaukia. Teip ir dabar neiškentė neatsiliepęs, šaukė:

— Vu, vu!

O kas kartą arčiau šaukė, o ans vis atsiliepia: vu! O kad jau suvisum netoli par girią jau ateina, tada duona ano, terboje būdama, atsiliepė, sakydama:

— Dėk mane į uzboną ir kaisk mane pri ugnies, o pats bėk sau kavotis, kad tave nerastų, bo tau bus smertis: o ko tu naktyje vis šūkauji.

Tas bernas teip ir padarė: duoną įdėjęs ing uzboną ir pastatęs pri ugnies ir žiūri par tankumynės krūmą, kur mato nuog ugnies šviesą, kas ateis pas ugnies. O kada netoli ugnies sušuko baidyklė, tada duona, prikaista pri ugnies, atsilepė:

— Vu, vu!

O kada atejo pas ugnies ta baidyklė, buvo ji šiokia: pati kaip žaiginys, kepelušas kaip bragas, barzda kaip dyselys, peisokai kaip lušninkai, akys išvirtusios kaip guzikai ant viršaus, nosis kaip gudo dūdos, pats visas baltas kaip sūrius. Teip dabar baidyklė klausia duonos:

— Ko tu šauki naktyje?

— O tu ko šauki?

— Aš esmu dūšia, be laiko iš svieto išėjuse, o dabar ir vietos neturiu nei danguje, nei pekloje, nei čysčiuje. Turiu baidykle būti, kol paznočijimas pasibaigs. O tu ko šūkauji naktyje?

— Gaspadorius namon nuejo, mane prikaitė pri ugnies, šaukiu, kad kas man pagelbėtų.

Tada baidyklė šmukšt su ranka atitraukė nuo ugnies ir įsakė duonai, kad daugiau ana naktimis niekad os nešūkautų, ir teip nuejo savo keliu susisukusi ant girios. O tas bernas, kuris teip matė, tokį išgastį [turėjo], par naktį tame krūme drebėjo, atminęs tą matymą tos baisios baidyklės. O ant rytojaus, kada atejo gaspadorius ano iš namų, tei tas bernas nusigandęs viską apsakė, kaip jam atsitiko tą naktį.

Nuo tos dienos tas gaspadorius su savo bernu permainė gyvenimą savo: kad tiktai vakaras yra, tada ar važiuos, ar jos, ar pėsčias eis, tei vis patylums darys, ar poterius, ar ką gerą mislys, o šaukimo ir alasavimo ir švilpimo saugodavosi

ir vaikus savo mokindavo, kad naktimis nealasavotų ir nešvilptų, nes tai yra nevalna taip daryti. O kad kančeis ir į draugystę pakliūni žmonių, tai tada ne vienas esti, bet būry žmonių. Taip tada gali dainuoti, alasavoti ir šūkauti. O vienam taip daryti naktyje niekados nevalna. O taip mokino savo vaikus tas gaspadorius ir ans bernas. Bernas, kolei gyvas buvo ant svieta, tarnavo pas to savo gaspadoriaus ir darė, vis atmindamas ant anos baisios baidyklės, kurisai gavo matyti naktyje. Niekados neužmiršo, kolei numirė.

6. ALKA

1) Žemaičių krašte toks užvedimas yra: ką jie žino, tai sako, o ką turi, tai duoda. Taip ir aplei tas alkas apei Kalnujus trins yra sviedkai, [kurie] apsakė pradžią atsitikimo. Ale nei vieno nėra vienaip, ale vis yra kiteip apsakoma. Ir kaip tas pirmasis sviedkas Stankus sako girdėjęs nuo savo tėvo, kad ano tėvas, ansai skaitydavęs senas kningas, kurias klebonas Viduklės Mikelevyčia atjėmė kalėdodamas, už dvi timpas atpirko. Ir ant tos kningos daugel ant pomėties mokėjo jo tėvas, girdėdamas skaitant tėvą savo. Tarp žemaičių ans išmoko ir kitims taip pasakojo, lig šiolei tebeapasakoja.

Apei tas alkas yra — jau metų gali būti po užgimimo Kristaus penki šimtai, tai yra tiek metų nuo pradžios, nuo atejimo Girulių į Žemaičius, kurių pradžia vadinoma lietuvanai. Ir tame laike buvo Prūsų šalies karalius, o to karaliaus brolis Baitoras* buvo aprinktas ant Lietuvos. O Baitoro sūnus vardu buvo Brotenis, ir ans buvo apskirtas visų pirmiausių kuningu vyriausiu ant visų krivaičių. Ir tie jau krivaičiai gavo įsakymą nuo Brateno*, vyriausio savo kuningo, kad po visą Žemaičių kraštą užneštų visims gyventojams savo kreivas lazdas ir darodytų anims ant savo lazdų kaip ant gromatos parašytos, jog anie esą pasiūstais nuo vyriausio Brateno kuningo. Taip įsakyta, kad po visą Lietuvą ir visi gyventojai, arba retai kur yra kaima ir kur nebūtų*, kad ant kožnos kaimos sau aprinktų ant geros vietos laukus, kur yra pazarnės labai vietos, ir tenai kad išmieruotų 115 pėdų ilgumo, o pla-

tumo 93 ir gilumo į žmogaus stuomeno, kryžavą ir iškastų žemę. Tai vieta bus vadinta apierine auka*. O kada tie žmonys lietuvininkai teip iškasę, kaip buvo jiems įsakyta, no, teip tie krivaičiai kožnas tokią duobę, iškastą ant lauko, pašventino ir apgarsino savo žmonims, kad kožna kaima savo tą auką apierinę dabotų. Kur už mažus dievaičius turėjo tie jau žmonys, kaipo tei: gyvates, žalčius, piktosias varles,— tei tuos turėjo prilioduoti į tas duobes, sugavę kitur. Ir kožnas kaimoje, kas mieliausis buvo miręs, no, tei turėdavo tose duobėse aukoj apierinėj, visi susieję, ciela besieda, balsu didžiu apraudoti. Ir pri tos aukos buvo pečiukai pri krantų, kuriuos kūrė su šermukšnininims malkoms. Kai dažinodavo, kad kas numirė, tei tada užkurdavo tą pečiuką. Ir tada smilkydavo meškų nagums, kaip nabašninką ten atveždavo (ir nuveždavo iš tenais ant artimų kapų). Ir tos meškos nagus sudroždavo į skiedrikes, o ant žarijų užpildami, dūmais apsmilkydavo mirusį toj aukoj. Jei metai yra blogi ar ligos užpuola, ar marai, ar neprieteliai, no, tei tada visa kaima, maži ir dideli, biedni ar bagoti, bėga kuo greičiau į tą apierinę auką. Ir visi iš vieno ima balsu didžiu melstis, kaip mens šiandien bažnyčioje, ir ant ragų trūbija. Kaip mens bažnyčioje šiandien darom, teip jie darė savo toj aukoj tame laike.

Tas kuningas Brotenis visus savo kraštus žemaičių iš Lietuvos pramanė. O tei del to, kad anie, žemę įsikasę, turi savo maldas atprovyti daug sykių.

2) Būk mūsų seniejai strujai turėjo dideles girias, ir buvo be galo daug vilkų. Teip įsimanė kožna kaima po girias duobes kasti du sieksniu kryžaunu pločio, o ilgumo teip pat, kaip ir pločio, ir gilumo kryžavus sieksnius. O viduryje stulpą įkasdavo. O kad teip turėjo jau gatavai duobę, teip tada uždengdavo ant viršaus duobės pagaliais nestorais. Ir ant viršaus pagalių apkratydavo šiaudais. O ant stulpo, kur į vidurį duobės, tei turi priišti padlienos šmotą. Teip tada vilkas naktį pajutęs tą padlieną ant karties, ant stulpo, ir puola ko greičiau pagauti. Ale tujaus ir įpuola į tą duobę. O kad ant rytojaus randa žmogus, tada užpampina aną vilką. Ir teip visi žemaičiai gaudydavo vilkus.

Ale vieną čėsą pasitropijo vienam dideliam bajorui eiti ant medžioklės. O pri vakaro vienas pasilikęs nuo kitų savo tavorčių, o eidamas drąsiai ir greitas pro tankius krūmus, ir patsai nepasijuto, kaip įpuolė į vilkduobę. O gili labai buvo, išlipti niekaip nevaliojo. Ir buvo par visą naktį duobėj. O kad ant rytojaus gaspadorius atejo, kopėčiams aną iš ten išjėmė. Ir teip tas bajoras danešė vyresnybei savo pripotką. Ir vyresnybė nuo tų metų uždraudė kasti vilkduobes, o iškastas visur užgriauti liepė. Teip žemaičiai, išpildydami valią savo vyresnybės, pradėjo lyginti ir užkasti tas duobes. Ale tik gerai negalėjo užlyginti, betgi znokas duobių pasiliko. Ir krantai tų duobių platūs išgriovę, kurius šiandien matome po laukus. Nekurios kaip šioželkos ir didesnės, kurias vadiną alkos.

3) Kaip mano tėvas kalbėjo, man ir kitims pasakodavo, kad tos alkos prie Kalnujų ir kitur po laukus nuo žuvėdų paliktos. Bo sako, kad anų teip daug buvo svieto, kad kepuriumis savo su viena nedėlia galėjo aukščiausį kalną supilti. Nu, tei jau tiejie jau žuvėdai kasė duobes, o iš tų duobių jėmė žemes ir toliaus nešdami pylė į aukštus kalnus. O kuriu daiktu anie tas žemes kasdami nešė ir vežė, tei par tą šmotą buvo padarytas ir iškastas vėlei ravas iki to kalno, kolei aną supylė ir gatavai padarė. Del to ir šiandieną visa jau Žemaičių šalis minavoja apei žuvėdus ir anų baisius darbus, ką anie darė visoj Žemaičių žemėj. Ale šiandieną tiktai anų paminklą pasako vienas kitam. Ir tikrai sako, kad tei alkos pasiliko, iš kur jau žuvėdai kalnus pylė.

O kur šiandien jau vadinas vardas Raistai (kitur plotus žoliams apžėlė, tokias vietas visi žemaičiai vadino raistais), o tei, sako, žvedai, pildami ir žemę kasdami, iš tolimos vietos taką sau darė ir ravą kasė, kojums mindžiodami. Del to sako ir šiandien seniejai, kur yra alka, tei ten turi būti raistas padarytas žuvėdų del žemės nešimo ant kalno. Teip darė, kaip tei yra sakoma senųjų.

Girdėjau, kad zvanija, ale nežinia, kurioj bažnyčioj. Teip ir dabar su tums alkums daros. Trins sviedkai sako, negali tikrai žinoti, katro čia [tiesa] gali būti.

7. MERGIŠAS IR RAGANOS

Ejo ubagas keliu, apsikabinėjęs terbums, sulopyta sermėga ir lazda rankoje. Visas sudžiūvęs, sunykęs nuo didžio savo vargo. Ir susitinka priešais ateinantį velnią, kurisai aną užšnekino, sakydamas:

— Ak, koks tu biednas esi ir tokį tu vargą kenti ant svieto. Aš ing tave negaliu nei pažiūrėti, visas drebu. Kam tau reikia to vargo? Tiktei tu būk mun paklusnas ir klausyk manęs, o aš tave apginsiu nuo vargo ir bagotu pastatysiu.

O tas žmogus atsidavė ant ano valios. Tujaus anam terbas, drapanas ir visus drabužius anam atjėmė nuvilkęs, o jį apvilko rūbums, kaip karalius kad nešioja. Ir tujaus ant tos vietos stojos didis palocius, kaip karaliaus.

Ir pradėjo jam piršti vieną kuningaikščio dukterę vienturtę, kuri ragana buvo, kaip ir tėvas anos. O toľumas dvidešimt mylių nuo tos vietos. Ir tas velnis pasivertė anam piršliu, o kada tenai pribuvo, pas to kuningaikščio, jėmė tėvą sveikinti ir [kalbėti] apei dukterę ano, kad leistų tekėti už to mergišo. O tėvas netikėdamas, kad tas jaunikaitis yra iš didelios kilmės,— jam rodės, kad ans yra iš prasto gimimo ir ubagų veislės,— tas tėvas jėmė jam visų pirma visaip bandyti: tei kalba, tei valgiu, tei gėrimu. Ale viskas gerai jam ejosi, kad tas velnis buvo piršliu ano. Viską ansai taisė ir rėdė ant gero, kada tas kuningaikštis nieko suprasti nebegalėjo. Ant galo liepė tam jaunikaičiui tas tėvas duoną riekti, ant to mislydamas: „Jei iš prastų žmonių yra, tei ans duoną rieks storą riekę, o [jei] iš didžiūnų ponų, tei rieks ploną“. Ir svies-to padėjęs ant torielkos ir žiūrėjo, kaip teps: ar par daug, ar po biškį. O tas nesuprasdamas jaunikaitis, bo ans buvo iš prastų žmonių ir nežinojo didžiūnų apsiėjimo, kaip anie mokinti daro. Ale tas kiteip: pajėmė duonos riekę storą ir tepė ant riekės, labai daug pakabinęs. O teip kuningaikštis ant to pažino, kad ans yra iš prastų žmonių. Ale ano piršlys suprato, noris velnis būdamas, parmanė ano mislį. Tujaus pasakė ant tos mislies:

— Tamsta neturék prastos mislies, mano tas jaunikaitis kad iš prastų žmonių būtų. Ansai savo turi labai gražų palocių. Nežus tamstos duktė, už ano nuejus, bo ano tokia mada yra ir būdas toks. Mielaširdingas būdamas, visados pirmą riekę, nuo duonos riekdamas, dalina ubagams. Teip ir dabar daro. Turi tą dalį atiduoti ubagams.

Teip tas tėvas įtiki ir neįtiki. Ale savo žentui uždavė darbą, sakydamas:

— Jei su viena nakčia pastatysi koplyčią už miesto par du viorstu tolumo. Ir kunigas kad ten būtų, del junsų šliūbą duotų. Ir šalia kelio, važiuojant ant šliūbo, turi būti iš šalių kelio obelis su obūliais ir grūšės, kad važiuojant galėtų pasiskinti. Jei teip stosias, tei aš leisiu už tavęs dukterę savo. O jei teip nestosias, tei judu abudu galą gausiat pas manęs. O kiteip aš neišleisiu gyvus. Tei jūs mane neapgaudinésiat!

Ale dėlto anundu prižadėjo teip vis padaryti, kaip tėvas nori. O kad ant rytojaus teip stijos koplyčia, teip tėvas liepė užkinkyti keturius arklius ir važiuoti ant šliūbo par pat vidurį miesto. Ir par visą miestą, kur važiuos keliu, ištiesti liepė raudonu divonu ant kelio. Užrodydamas jaunikį, teip mislydamas: „Jei iš prastų yra, tei nevažiuos divonu, ale šalia jo. O jei iš didžiūnų yra, tei ans, nieko nežiūrėdamas, tiesiai važiuos“. Ale kad važiavo ant šliūbo — tiesiai par divoną. Ir divoną sukapojo arkliai su savo kojomis ing smulkius šmočiukus. Ir važiuodamas šalia kelio gavo skinti obūlius ir grūšes.

Ir kada tėvas apsižiūrėjo, tada pasidžiaugė savo žentu ir leido dukterę už tokio didelio ir mandraus galijoto. O kada [buvo] po šliūbo, išvažiavo iš savo palocių, kur jaunikis turi...

O tėvas užprašė savo žentą su pačia ant rytojaus po šliūbo ant pusryčio septintoje adynoje. O kada nesulaukė septintoje adynoje atvažiuojant, tada dešimtoje adynoje siuntė savo tarnus pažiūrėti, kodėl neišpildė savo prižadėjimo ir kas ten pasidarė. O kad tarnai nuejo ten pėsti, atrado ten palocių, kuriam buvo sakyta, ale durys virbais užkaišytos,

langai išimti, visi pakajai pūsti ir be durių, ir visur tuščias svietas. Vėjai tiktai kaukia ir švilpia po visus pakajus. Teip tie tarnai paržiūrėjo ir apsakė, kaip rado, o pačių nerado. Teip tas tėvas liepė savo tarnams vytis ing vakarus, sakydamas:

— Ak, teip tei mano duktė del manęs padarė tokią štuką, no, gerai, aš jai nedovenosiu.

O ta duktė ano su savo patim išejo iš to dvaro, o tiktai tą velnį, arba piršlį, paliko tame dvare, kuris su vėju tenai kaukė ir švilpė po pakajus. Ta pati pavirto į debesį, o pats ant viršaus sėdėjo. Ir ejo tas mergišas į vakarus, kur buvo ano tėvai ir giminė. Ir turėjo ten vieną mergą, su kuria ansai gyveno, norins nebuvo apsivedęs, ale kaip buvo mergišas, neužteko tos jam vienos, del to ejo ing svieta, ing ubagą pasivertęs, mergas viliodamas. O dabar tą savo pačią viliojo ing tėviškę savo. O pati lėkdama sako pačiam savo:

— Žiūrėk, sėdėdamas ant manęs, ar neatsivejas kas iš rytų pusės!

Pamatė iš užpakalio debesikę:

— Iš užpakalio, iš rytų atsiveja, atsiveja!

Teip ta pati tujaus pavirto į bažnyčią, o patsai pavirto į kuningą. O kada debesis nusileido atsivijusi pri bažnyčios, tei buvo tarnai to tėvo siųsti. Klausė dabar to kuningo:

— Ar nematei čia tum keliu einant tokius, o tokius?

— Mačiau, mačiau — tada, kada bažnyčią statė!

O tie tarnai supyko, sakydami:

— Kad tu prapultumei su savo pasaka, kada tą bažnyčią statė, ale tu mums pasakyk, ar nematei dabar!

O kada tarnai sugrižo pas tėvą, visa papasakojo, kaip rado, tada tėvas, didžiai supykęs, jėmė kalbėti:

— Ar tei šiteip mano duktė daro del manęs? Nu palauk, aš aną pamokinsiu dabar!

Davai patsai su tarnais vytis; o toji, su anum patim eidama į vakarus, vis sako savo pačiam, ant viršaus debesies sėdinčiam:

— Žiūrėk į rytų pusę, ar nepamatysi ką.

— Užkyla juoda debesis ir dideli šturmai!

Teip tada pati, neišmanydama, ką daryti, pavirto į prūdą pati, o patį pavertė į zelziniuką. O kada prisivijo tėvas, rado prūdą ir zelziniuką. Tada tėvas pradėjo tą zelziniuką vilioti pri savęs:

— O tu mylas mano ženteli, eik tu pas manęs. Ko tu manęs turi bijoti? Aš tau nieko nedarysiu pikto. Aš su tavim noriu pasidžiaugti ir pasikalbėti!

O kad zelzinas pradėjo artintis, prie krašto plaukti, tada visas prūdas sujudo, ir zelzinas į prūdą pasinėrė.

Teip tas tėvas su savo tarnais iš to piktumo pastanavijo tą visą prūdą vandenio išgerti. Ale kaip tiktai pradėjo, pusę adynos negėrė, ir visi sprogo pusiau — tėvas ir visi tarnai.

Teip tas mergišas su savo pačia parejo į savo pusę, ir, netoli būdamas, teip par penkias varsnas nuo namų, užpuolė didi naktis, tamsi. Turėjo nakoti karčemoje. Ir ant rytojaus pati jėmė sakyti:

— Eik tu dabar vienas į savo namus, apžiūrėk, kaip tenai rasi. O kad gerai rasi, sugrįžk tujaus, neužmiršk manęs!

Ir įdavė jam skepetuką ir žiedą aukso ir įvyniojo į skepetuką ir išleisdama sakė:

— Neužmiršk manęs!

O ana žadėjo laukti toje karčemoje. O kad parejo [mergišas] ing namus savo, atrado tėvą dar gyvą ir tą mergą, su kuria pirma buvo gyvenęs ir darbus negerus dirbęs. Tada tėvas pradėjo tą mergą rodyti, kad vestų, priėmė aną ir pavaišino ir prižadėjo veselę pakelti. O kada ans ten par cielą nedėlią viešėjo pas tėvą. Teip tada viešėdamas sugulė su ta pačia merga į lovą.

O buvo naktis tamsi, kurioje pirmą sykį buvo sugulęs. Ir atsimino ta merga, gulėdama su jum, kad dar veršį neatskyrė nuo karvės. Dabar ana nori eiti, bet tas mergišas pašoko už aną eiti iš lovos, be kelnių būdamas. O kada nubėgo pri tvarto veršio atskirti, bet tas veršis įbėgo į sodniuką, kuris pri tvarto galo buvo. O ten visuose pakraščiuose buvo krūmai tankūs erškėčių didžiųjų, kaip vanago špygliai aštrūs kybojo. O tas veršis ten įpuolė. Jėmė šoki-

nėti po tą erškėtiną, o tas — gaudyti. O čia tamsu, naktis. Kur tiktai ansai šoko prie veršio, čia išbrėžė kiaurai ligi kraujo.<...> Po tam visas po visus pakraščius vaikės tą veršį, pakol ant savo pusės pastatė, kolei sugavo. O kad pas mergos nuejo, parodė savo kraują ir rankas ir visą tarpkiškį išdraskytą. Keturias nedėlias gydėsi.

O kaip išgijo po tų keturių nedėlių be keturių dienų, taip tada važiavo ant šliūbo. Tėvas liepė pakinkyti keturius arklus. O kada anundu susėdo važiuoti, ant to sykio arkliai pasibaidė, jėmė dideliai daužyti. Teip tada ištrenkė iš vežimo aną mergą, pagavo tekiniai anos galvą, tuojaus nusuko. Ir pats vos gyvas išliko.

Dabar po tokio atsitikimo pasiliko be mergos. Ejo viens į savo staciją, kur buvo anojo drabužiai sukabinti. O kada vilkose ant savęs, tada rado kišenėje žiedą, įvyniotą į skepečiuką. Tada labai nusigando, atsiminęs ant savo antrosios pačios ir tikrosios. Įėjo į tą karčemą, o kada atrado, tuojaus ta pati jam atsakė:

— Ar aš, ar aš nekalbėjau, kad tu mane užmirši!

Tada ansai parprašė, puolė po kojų savo pačiai, kada už tai nepyktų. Ir dabar klausėsi jos:

— Kur mens eisme?

— Eisme į velnį, kuris išstatė palocių del tavęs!

O kada nuejo į palocių, atrado ten ir velnį. Teipo tasai velnis prasidžiugose, kad anundu sugrįžo. Tas velnis prižadėjo anadviem tarnauti ir aprūpinti, ko tiktei jiems reikėtų. Ir teipo darė par trejus metus. Velnis tarnavo anims už liokajų ir už gaspadorių.

O ant galo anundu labai išdyko. Būdami visa ko pilni, ko tiktai reikėjo, ar rūbų, ar drabužių, ar gėrybės kokios, tei vis tei velnias pristatė. O ant galo pradėjo muštravoti tą velnį, skraidinti viseip. Tam velniui labai didžiai jėmė išmetinėti: „Teip negerai, teip negerai, teip netinka!“ O tas velnis vis tyli. O ant galo velnis supykęs jėmė sakyti pačiam mergišui:

— Ar tu pažįsti savo motiną?

— Nepažįstu.

— O ar pažįsti tu savo tėvą?

— Ne.

— Ar pažįsti pats save, kas tu esąs?

O tas mergišas iš puikybės nenorėjo sakyti nei kalbėti su velniu.

— Kas tau darbo ik to, ar aš pažįstu, ar aš nepažįstu!

— No, no, gerai, kad tu nepažįsti, kas tu esąs, tai aš tau darodysiu, kas tu esi!

Teip tuojaus tas velnis atnešė ano lopytą rudinę ir visas terbas, ir lazda, o patsai mergišas pasiliko visas nuogas. O visa gėrybė su palocium nuejo su tum velniu į padanges uždama. Teip tasai apsiliko su savo rudine ir, terbums apsikabinėjęs, ejo tum pačiu keliu, kur buvo ejęs ubagaudamas, ant savo numų atgal pas tėvą savo. O palocių ir ano pačią nunešė velnis su savim. O kada parėjo ing savo tėvynę, rado jau tėvus išmirusius abudu, ir patsai paliko gyventi vietoje savo tėvo. Del to ir priežodį ansai paliko: „Neeik su velniu nei riešutauti, nei obūliauti, bo savo gudrumu galės tave apgauti“.

8. ŠEŠI SŪNŪS IR ŠEŠIOS DUKTERES

Buvo ūkininkas labai turtingas, vardu Kiškus. Ir tropijos jam, kad vienu kartu gimė jam šeši sūnūs. Ir pradėjus nuo pirmo salig paskutinio šešto, vis jam boba neša ir neša rodyti, kad žiūrėk savo sūnų ir žiūrėk. Tas tėvas iš to ir iš proto išėjo ir išbėgo į girią, atsižadėjęs pačios ir vaikų. Teip pati išgijus ieško, klausinėja ir neranda paties. Ir teip tuos kūdikius par krikštą nešė didžiūnai ir kurie maistą dadavė del kūdikių. Ir teip tie vaikai tarpiai augo visi. Ir kada daaugo lig dvyleka metų, vis tėvo nemato ir nežino, kur yra. Pradėjo didžiūnai mokinti tuos vaikus, mokinti mokslu, kokio jie patys turėjo. O kad ejo lig penkiolikos metų, tada motynos pradėjo klausti:

— Argi nēr jau tėvo munsų? Argi mens vieni tik esam, be tėvo?

— Vaikučiai, tėvas iš to rūpesčio, kaip juns gimėt, bėgo į girią, ir nieks nežino, kur jis dingo.

Teip tie vaikai susitarė visi tėvo ieškoti. Ir kad visur girią apvertė, apieškojo, ir rado ženklą — patalus, ant samanų padarytus. Ir rado obūliuką, giliuką, uogą. Teip tie vaikai pareję motynai pasakė:

— Ženklą jau radome, o paties niekur nematėme!

Teip motyna pamokino vaikus, kad paimtų duonos kampiuką ir vyno cipriško į uzbonuką ir nuneštų į tą patalynę ir padėtų: ką jis darytų? Teip ant rytojaus nuejo ir rado pasigėrusį ant tos vietos beguliant. Teip tada vaikai apstojo savo tėvą. Viens rankas, kits kojas bučiuoja, kaip įmanydami, kits už skvernų laiko nusitvėręs, kad nepabėgtų. Ir teip tėvą parsiprašė. Pasigailėjęs vaikų, parejo namo.

O kada parejo namon, jis darbo jiems uždavė: liepė eiti visiems ant slūžbos ir užsitarnauti kožnas po arklį gražų sau. Teip jie visi ir išėjo ant tarnystės. Kožnas užsitarnavo sau po arklį. O kada tas jauniausias brolis, tas pagrandis, nuėjo į dvarą prie kuningaikščio vieno, jisai pristojė prie arklių ganymo. Ir kada jis arklius gins ir pargins, teip jis dideliai visus arklius mylėjo; ale tik vieną, kuris buvo kuprotas, mažas arkliukas, tei jis to nemylėjo, ne kentė. Ir su pagaliu tankiai jį badydavo, jo kuprą ir jį patį; ale bet ir jis buvo kuprotas. Teip vieną kartą tas arklys balsu žmogaus prašneko:

— Ar girdi, ar girdi, tu manęs nebadyk su pagaliu, bo aš tau tekciu. Bo tau ponas geresnio neduos!

Teip jis metus ir pabaigė. Teip tas ponas kitoniško arklio nedavė, kaip tik tą kupriuką. Teip anie parjojo namon su gerais arkliais, o šičia parjoja pats kuprotas ir arklys kuprotas. Teip tada tėvas uždavė jiems kitą darbą:

— Turiat sau pačias ieškoti, vandravodami po svieta. Ale tokias pačias, vienu sykiu gimusias, vienu sykiu gimusias seseres šešias.

Teip jie ir išjojo tokių ieškoti. O kada jie jojo par dienas ir par naktis, par pusę metų keliaudami po svieta, daejo užkeiktą dvarą. Teip tas arkliukas prašneko jam vienam, kupriukui:

— Kad tu nujosi į tą dvarą, nedaryk mane į stainę. Pri-rišk mane prie tvoros vieną!

Teip jie susiejo visi į tą dvarą. O tas dvaras buvo raganos užkeiktas. Ir ji turėjo šešias dukteres, kurios gimusios sykiu. Teip jie pasisakė, kad jie ieško mergaičių. Teip tai motynai labai patiko. Večere pavaišino ir su dukterums suguldė. O arklius užrakino į tvartą. Einant tam kupriukui prie savo arklio vakare, prakalbo [tas arklys] žmogaus balsu:

— Kad tavo brolius suguldys su mergums, tei tu pats brolių kepures parmainyk, uždėjęs nuo brolių ant mergų galvos.

Tei teip ir padarė. O kada atejo vidurnaktis, sužvangėjo ant lubų viršaus visokiais balsais, ir sušuko ragana:

— Velne, velne, ar esi tu čia? Kas su kepuriums, tei tavo, o kas be kepurių, tei mano.

Teip tujaus velnis ir nukapojo čekšt, čekšt, kur buvo su kepuriums. Ir nunešė galvas pas raganos parodyti. Tei jisai tum laiku, kupriukas, sujudino, subudino savo brolius visus, sakydamas:

— Broliai, po kraujus braidome!

Tujaus tie broliai akis atmerkė, stoji ant kojų. Pažiūri — jų pačios visos be galvų. Tei tum tarpu puolė visi lauku pri savo arklių. O ir tas kupriukas pri savo. Ir tas atmušė jiems duris anos stainės, kur buvo arkliai užrakinti. Teip tada ejo, teip ejo, kol upę prijojo. Paskui, par upę parplaukė, nebijojo nieko.

Teip tie broliai nujojo pas savo tėvą. O kupriukas, atsi-skyręs nuo jų, sau vienas jojo į tą patį dvarą pas to kunin-gaikščio, kur tarnavo. Bejodamas jis rado ant kelio mergos kasą. Tokia šviesi, kaip mėnuo. O to arklio buvo įsakyta, kad jis ant kelio nieko neimtų. O jis nepaklausė, kad graži buvo ta kasa. Pas to kuningaikščio pristoji pri arklių, pri purmono. O jis darbus pri arklių naktį vis apdirba. Teip imdami jam pavydėti, kiti dvariškiai jėmė daboti, kaip jis nuvalo, nušukuoja be šviesos. O kad pasergėjo, kad jis mergos kasą turi, pasikabinęs į pravarinę, tokią šviesią, kaip

mėnuo šviečia, teip jį apskundė kuningaikščiui. Tas kuningaikštis prispyrė:

— Atnešk tu tą kasą, parodyk!

O kad jis atnešė, parodė, tei jam liepė tą mergą tos kasos pristatyti.

— O kad nepristatysi, tei tujaus nutrotysiu, o kad pristatysi, vyresnybę gausi!

Teip jis nuėjo pas arklių, jėmė verkti. Arklys atsakė:

— Aš tau sakiau, kad, radęs ant kelio, neimk — bėdą gausi!

Dabar arklys liepė joti, pajėmus maisto ant trijų dienų, ir į vakarus, kur prie marės.

— O kada saulė leidžiasi, tada panos iškyla iš marės, šoka į aukštą, spindulius saulės gaudydamos. O tu josi su jų šešėlium iš užpakalio, kaip tik be kasos viena iš jų tešoks į aukštą, o tu tykodamas iš užpakalio pagriebsi ant savęs, bo jos iš to smarkumo ūžimo marės nepajunta, kad ir sugauna kas.

Nu, teip jis ir padarė ir parnešė namon. Teip tas kuningaikštis pamatė, kad pana tokia graži. Liepė tujaus pieno katilą užkaisti ir kaip tas pienas užvirs, tada kupriuką įdėti į tą vaną ir kad jis ten suvirtų.

Tas kupriukas, matydamas savo smertį, nuejo pas to arklio prašyti pagelbos:

— O tu mano arkly, atejo del manęs galas dabar.

Prašė tada arklys, kad jį nuvestų pas to katilo, kur jį piene virins. Kaip tik pienas užvirė, liepė jį išvilkti nuoga. Kaip arklys atejo, jėmė su savo šnervėmis tą karštį iš pieno traukti. Ir visą karštį ištraukė ir padarė pieną šaltą. Išoko [kupriukas] į katilą ir išlipo toks gražus, kaip jaunikaitis. Tada tas kuningaikštis matydamas, kad jis toks gražus išlipo, kad ir pati jo džiaugias, matydama jį tokį gražų, o kuningaikštis jėmė maudytis po tą pieną. O tas arkliukas pripuolė — tujaus paleido visą karštį iš savo šnervių į tą pieną. Ir suvirė kuningaikštį tam piene. O jis apsivedė tą saulės mergaitę ir pasiliko kuningaikščio vietoje. Amen bubt.

9. DAMARTAS IR PYRAGAI

Buvo vienas ūkininkas Damartas* labai turtingas. Davė jam dievas sūnų. Kėlė didelį bankietą, suprašė savo gimines. O jo susiedas buvo biednas, nieko neturėjo, kaip tik pupų, kurias [paragavęs], turtingasis supykęs tarė:

— Eik tu į peklą su savo toms pupoms!

— O kur aš rasiu peklą?

— Eik į vakarus, tenai ir rasi peklą!

O kad ans ejo į vakarus, priejo didelę girią ir susitiko seną ubagą. Tas klausė:

— Kur eini?

— Į peklą!

— Tu geriaus padarysi, kad neeisi.— Davė jam tris akmenius: — Parsinešk namon, vieną įdėsi į vieną aruodą, antrą — į antrą, trečią — į trečią.

Tasai, namon parejęs, teip ir padarė. O ant rytojaus rado aruodą pilną piningų sidabrinių, antrą — piningų aukso, trečią — pilną kviečių. O kada ans teip rado, dėkavojo dievui už tą mylestą, neįmanydamas su savo boba iš džiaugsmo. Nusiuntė savo dukterę pas Damartą, savo susiedą, kad pažyčytų jam pūrą.

— Žada mano tėvas piningus mieruoti.

O tas susiedas juokdamasis sakė:

— Musėt, pelų kur gavo ir anuos mieruos.

O kada nešė duktė atgal atiduoti, tada ausyje jėmė už lankų pūro užkaišiojo piningų. O ans turtingasis susiedas, priimdamas pūrą, norėjo žinoti, ką jisai mieravo: ar pelus, ar grūdus. O kada patrenkė į žemę pūrą, išsitrenkė iš pūro daug piningų aukso ant žemės. Tada tas Damarčius atsakė sau vienas:

— O tasai suskis, žiūrėk, jisai su pupoms valgydamas ejo į peklą, teip daug rado piningų. O kad aš eisiu su pyragais valgydamas, kiek aš gausiu.

Kada jis, teip kalbėdamas, nuejo pas savo susiedą klaus-tis tikrai,— koku būdu gavai tus piningus pekloje? O ans biednasis susiedas ne teip sakė, kaip gavo piningus, bet jam

pamelavo. Sako, kad jam pekloje pasisėkė gauti piningų. Tada, su jum atsisveikinęs, ir jisai pasibandė į peklą eiti. Parejęs namon, liepė savo pačiai pyragų privirti. O kai jau pyragų privirė, tai tada tasai gaspadorius Damartas, prisivalgęs pyragų lig soties, į terbą, kišenes ir antis pyragų prisidėjęs, atsisveikino su pačia ir vaikais savo ir išėjo į peklą, valgydamas pyragus. Kada eidamas par tą didelę girią, ir susitiko tą patį seniuką Laimą*, kaip ir tas biednasis kad sutiko. Tas seniukas, arba Laima*, klausė ano:

— O kur tu eini, ar į peklą?

O anas atsakė:

— O kas tau darbo, kur aš einu! Matai, dar senis klausinės dar šen.

O kaip jisai nuejo į peklą, jau daugiaus ir nesugrįžo į savo namus. Niekas nieko nežino, ar ansai gyvena pekloje, ar po svieta pluoja.

Tokia tai žinia yra apei Damartą ir pyragą.

10. KŪDRAKELIŲ VELNIUKAS

Nuo to atsitikimo, kurį dabar apsakysiu, bus arti pora šimtų metų, nes tas atsitiko laike pirm žuvėdų buvimo toje žemėje. Buvo kaima Kalnujų-Aukštųjų čia, kur dabar Palendriai. Pas gaspadorių tos kaimos toks buvo užvedimas, kad dieną ganė vieni piemenys bandą, naktį kiti pusberniai arklius su mergums. Sujodavo ganyti į paskirtą vietą toje vietoje, kur kitąsyk vadinos Trakas, o dabar Palkutė (nuo to pramanyta, kad ten kerdžiai daužydavo su palkomis piemenis už negerą ganyimą), netoli gyvenimo Bladzio Šeštoko ir Bakučio Martyno. Buvo ji kitąsyk tarp didelios girios ir pievų. Vieną kartą teip atsitiko tiems arklininkams beganant. Naktyje ugnį susikūrė, aplink ugnį vieni šokdavo kaip beždžionės, kiti dainiuodavo kaip levai po girią. O didžiau par sekmines, su muzikums, būbneliams, trūbums ir kanklėms. Ir teip jie šėldavo salig aušrai. Iš anų atsirasdavo kits ir dievobaimingas iš gaspadorių vaikų, labiau Samuilių, kurie,

laikui atejus ir gyvولیus apžiūrėjus, poterius sukalbėjus, atsiguldavo. O kiti būdavo toki nezbažninkai, o labiaus iš Kilkių vaikų, kurie, girdėdami poterius kitus kalbant, persdavo, uodegas pakėlę, ir šidydavos, mušdami su delnu sau per rūrą. Todel tankiai, krūvoje gulėdami, pabusedavo naktyje ne vietoje beguliant — kasžin kur pelkėje, galva prie šiekšto, kojos į krūmus įkištos. Kol tada namus atrasdavo pareiti, klaidžiodavo lig pietų.

Atsitiko vieną kartą atjoti vienam vokietukui į jų kompaniją. Rado ugnį sukurta, bedainiuojančius... Jis atjojo su keturiais arkliais staininiais. Ir tas vokietukas įsimaišė į anus, ir tas su jais drauge šoko. Tada [buvo] pirmas sykis jo atjojimo nedėlios vakare. Panedėlyje išauštant pakilus, vokie-tuko jau nerado, — nukeliavo savo keliu. Kaip atejo pane-dėlio vakaras, tada jis antrąsyk pribuvo, dar linksmesnis, teip jau su ketverta arklių, praku juodu apsilvilkęs, su kepe-lušiuku aukštu, su kančiuku apsvyniojęs ant rankos ir vis švilpiniuojant. Paleido atjojęs tarp kaimiškių arklių savo arklius puikius ir pats į draugystę pristojo. Ir teip jis darė par cielą nedėlią. Ir prijunko pri vienos mergaitės, kuri va-dinos Marikė, kuri tarnavo Keperučiu Damininkui iš Kalnu-jų-Aukštųjų. Kaip kiti arklininkai nuvargę suguldavo prieš dieną, teip ir jis su ta mergeite suguldavo. O ant rytojaus ir ji pati nepajusdavo, kur jis dingdavo patsai ir jo arkliai, ir nei vienas iš tų arklininkų nematydavo, nors jų devyni ganydavo.

Ant antros nedėlios užstojus, jėmė piemenys pasakoti savo gaspadoriams, namon parjojus, kad pas jų kožną va-karą atjoja toks puikus vokietukas su keturiais arkliais. Ta-da viena gaspadinė tos kaimos — Čebatiėnė — liepė pažiūrė-ti, kaip jis atjos vakare pri ugnies, savo vienam arklininkui:

— Tu, Mateušai, pasižiūrėk, ar jis yra su abiejums šner-viams. Gal su viena šnerve? Ir ar neužtėmysi jam išlendant uodegą iš po prako? Be nebus tei tik velniukas?

Tą vakarą nujojęs jis ir užtėmijo. Tą viską Čebatiėnei vakare apsakius, pamokino antrą vakarą:

— Kad josi arklius, paimk ožio skūrą, kuri klėtėje yra nuo kelių metų, o kad ten nujosi su ja, į maišą įsidėjęs, tada nenešk arti ugnies, bet devynius žingsnius palik toliau nuo ugnies, kad nei viens neįstų. O kada vakare vokietukas suguls su tąja merga, teip tu, paėmęs ožio skūrą, iš atgalinės rankos drožk išilgai, nieko nebijodamas. Paskui pamatysi, kas pasidarys.

Teip jis ir padarė. Tada velniukas su dideliu kaukimu ir vėsulu nušvilpė sau, o tą mergaitę smala apleido. Iš to nusi-gandimo gavo ji didelę ligą, kur cielus metus neišdūko, o smirdėjo smala. Sakė jai:

— Kodel tu su jum užsijėmei?

— Kad nebuvo ant svieto geriausio ir maloniausio, kaip jis.

Tada merga į metus mirė. O vietoje tų arklių keturių rado rytmetryje kudriums nuo audimų ištiesta ant krūmų, o ant jų keturius liepkaulius vietoje arklių. Ir dabar toji vieta vadinasi Kūdrakelių velniuko, netoli Šeštoko.

11. BAUBLYS

Netoli Viduklės, kur yra Lipkiškės, iš tenai šneka senie-jai žmonys vienas kitam, kada gyveno vienas žmogus, našliu paliko, o jo vardas buvo Baublys. Dar turėjo du sūnu. O kada patsai pasimirė, paliko gaspadorystę vyresniui sūnui. Tas jaunesnysis pradėjo nuo vyresnio* prašyti vis, kaulyti, vis zykti, į akis lišti be parstojimo, kad jam užstuptų savo gaspadorystę, sakydamas:

— Aš tave iškaršysiu, kaip jaunesnis būdamas.

O tas pavierijo savo broliui, atidavė gaspadorystę. Už nedėlios, už kitos išvarė savo brolių vyresnijį su terba, saky-damas:

— Kam tu turi dykai duoną valgyti! Gali eiti ant slūžbos ar žebrovoti sau. Kam aš tave turiu penėti kaipo paršą arba meitėlių kokį?

O tas brolis, nenorėdamas kas diena su broliu savo bartis, pajėmė terbą, lazdą ir išėjo sau verkdamas, kur galva neša, bo lėtas ir liurbis buvo. O kada išėjo už pirmos dienos pri didelios labai girios. Iš pagados vasaros laike sausa buvo, ejo dieną ir naktį par girią. Rado bites bedegančias medyje, eglėje, ir šaukė [bitės] ing ausis ano pagelbos. O tas turėjo bryliuką apskritą vilokinį ant galvos. Su tum pasisėmė ke lius kartus vandens iš balos ir, užgesinęs ugnį, pagelbėjo degančias bites.

O po to ejo par girią toliaus tris mylias. O tenais rado didelį dvarą ir senelį teip žila galva, kaip sniegas žimos laike. Teip ansai prašė to senelio, kad ans priimtų ant slūž bos. O tas senelis, matydamas tokį jauną žmogų, uždavė jam mandrų darbą, sakydamas teip:

— Jei tu su viena nakčia iškulti mano cielą bertainio galą jaujos kviečių, tai aš tave priimsiu ing savo žentus ir [pavesiu] savo visą dvarą. Aš tikrai sakau, kad pavesiu ir visą gaspadorystę tau atiduosiu. O jei to nepadarysi, galėsi vėl sau styrinti, iš kur atejai.

O kada atejo vakaras, ir senelis pavalgydino večere, parodė jam savo dukterę, kuriam labai patiko. O paskui parodė jam, kur daugel javų sukrauta buvo. O kada tas nuejo ten gulti į jaują, tada verkdamas meldė dievo perkūno pagelbos, į kuriį jisai tikėjo ir už dievą laikė*. Teip pabaigęs melstis, pradėjo miego norėti. Ant tos valandos stojos į ausis ano didis gaudimas ir ūžimas bičių, kurias degančias pagelbėjo. O kad atsidūksėjęs tarė:

— Ak, bitelės, būkite man padėjime!

Ant jo kaip pritvino pilna jauja bičių. Vienos kulia, kitos šiaudus verčia ir krato, o kitos grūdus ing krūvą aukšty n kasa. Kaip galėdamos ir kaip sumanydamos skubinasi greitai ir kad iki dienos visą jaujos bertainio galą galėtų iškulti ir šiaudus ing vietą sukrauti ir grūdus visus į aruodą į svir ną supilt. O ir tą padarė iki dienos.

O kada atejo senelis, teip rado ryto metą. Tada parsigan dėš iš tokio stebuklingo darbo ir teip tą Baublį apsikabinęs pabučiavo. Su dideliu džiaugsmu priėmė į savo žentus ir

visą savo gaspadorystę ant ano valdžios padavė. O senis, turėdamas 160 metų, dar ilgai buvo karšintas iki smerčio ano par Baublį. Ir Baublys klausė ano gražiai. O po smerčio senio valdė pats vienas dvarą ir sulaukė devynius sūnus iš tos savo gražios pačios. Ir tuos sūnus augino padoriai ir gražiai. Ale par nelaimę iš to didžio lepinimo be mokslo ir be darbo, kaipo kumeliukai išdykę būdami, nežinojo, ką veikti ir kokį del savęs amatą išsirasti. Ir teip pastojo dideliais užmušėjais. Ir par daug metų anuos svietas garbavojo lig gadygnės lenkų. Tiktai ten įviso stada ir pakalėnė tų didelių užmušėjų, su kare [juos] tegalėjo išnaikinti ir iškarti.

12. DILJONAS IR VELNIUKAI

Tas atsitiko Viduklės parapijoje, už Paliepių kaimos, einant į pietų šalį par 4 viorstus tolumo nuo kaimos, kur ten yra pievos su dideliams pelkiams ir tankumynams, krūmums apaugusiems, kur šiandieną vadina Verybava.

Ant tos vietos senovės čėsūse, teipo ir šiandien ne vieną žmogų naktimis pargandino tokios baisybės, kurios tūs krūmūs rodės. Teip dabar atsitiko vienam kriaučiuui Antanui Diljonui pirm 22 metų. Tas siuvo Paliepių kaimoje paš ūkininko Burkinto. Kai pabaigė savo darbą, ejo namo į Viduklės miestelį. O dar buvo ne visiškai vakaras, saulė paludieniuose. Ale kad parejo tą vietą Verybavą, kur žmonis baugina ir žmonis po pelkes vadžioja, teip tam kriaučiuui užėjo iš tų krūmų du juodi vokietukai už akių ant kelio, jėmė ano labai prašyti ant darbo. Sako:

— Mes tau dar geriau užmokėsme už darbą, ne ko muzikai užmoka, tiktai tu eik su mumims.

Teip tie ejo pirmiaus, o tas paskui. Ir netoli, kaip par vieną viorstą nuo kelio į Verybavos krūmus, ir atsirado ten didelis dvaras. O kada įėjo į pirmą pringį, visur buvo gražiai išrėdyta juodums drobiams, visos sienos išglencavotos. O kada [įėjo] į vidų, į antrą pakajų, tei dar buvo gražiau. Padėjo ant grindų prie dviejų langų stalą nuo pusanthro sieks-

nio, atnešė juodą suknią, cielą ritinį, kaip bačką didumo, ir padėjo ant galo stalo. Dabar pirmasis vokietukas, kuris buvo aukštesnis, liepė kriaučiu nuo savęs mierą išimti ant siuvimo jam surdotuko su parskeltu užpakaliu, kad galėtų uodega išlįsti. Teip tas, mierą išjėmęs, pradėjo susikirpęs siūt. Ir kad tą pasiuvo, teip tujaus ir kitą. Ir teip siuvo, iki [pasiuvo] penkiolika tokių surdučiukų ant tokios pat mieros. Ir jau tada, kad pabaigė savo darbą, sugaišo septynias nedėlias. Valgis buvo kaip pas muziką su mėsa kiauliena, vėdarų ir kilbasų davė jam kas dieną. O kad buvo pasninko dienos, tei davė su pasninku. Arielkos ant tuščios iš ryto, ant pietų ir vakare. Parejo didumo puskvaterkė už ditką labai geros arielkos, teip kad sujudino visą kūną. Užkąsti duoda pyrago su sviestu. O kada jau atejo šventos dienos, tada po pusryčių pavalgiusiam liepia tundu vokietukai, kad ans eitų į bažnyčią. Kad nueina į Viduklės bažnyčią, mato kuningą ir žmonis besimeldžiant, ale nei vieno nepažįsta. Teip po mišių ir pamokslo eidavo namon. Ir niekur neužtropijo užėiti, kad ir norėtų pamatyti savo pažįstamą, ale negali, turi eiti ir turi tropyti į tą dvarą pas tą vokietuką. Kada par-eina iš bažnyčios, tei anie arielkos gerai duoda ir užkąsti. Kada jau 15 surdutų pabaigė siūti, o pardirbo septynias nedėlias, tada jėmė klausti tie vokietukai:

- O ką dabar, meistruti, prašysi už tą savo darbą?
- Penkiolika pusrublių.
- Mažai tu teprašai!

Anie užmokėjo 60 rublių ir išvedė vėlei iš to dvaro ir atvedė ant to paties kelio, kur jisai buvo ejęs nuo darbo nuo Burkinto ant Viduklės. Ir palingavo tie vokietukai su galvums ir su rankums turstelėjo.

Teip tas kriaučius nuejo į Viduklę ir visims apgarsino savo atsitikimą. Kad sugrižo į Paliepių kaimą, apsakė, kas stojos jam po Verybavos pievas. Su savo pažįstamosiais tavorčiais nuejo ant tos vietos, kur tas dvaras buvo, kur 60 rublių užsidirbo. Ta vieta yra tuščia dabar, be dvaro, tik vieni krūmai ir pelkės. Tavorčiai nevierijo, kad teip galėjo stotis, ale kad parodė 60 rublių sidabrinų gražių ir patsai buvo

prapuolęs par septynias nedėlias, kad nieks jo nematė, teip tada pavierijo tavorčiai, kad ans ten galėjo uždarbį gauti. Tam Diljono kriaučiu eidavos gerai su savo darbu, greitai atlikti siuvimą, ir kad kas peikdavo ano darbą, tei ans tujaus atsakydavo:

— Aš pas velnių siuvau ir jiems įtikau, o matai, jums įtikti negaliu!

13. IŠ KIAUŠINIŲ VAIKAI IŠPERĖTI SVIETĄ VANDRAVOJA

Buvo senas žmogus. Tas nuejo į mišką, kirto ten gluoksnį, ir išlėkė paukštis antis. Ir rado jisai ten tam kiauram gluoksnyje 4 kiaušinius. Ir paskui jis parsinešė anus namon, nuejo pas poną, klausė poną rodos, ką su jais daryti. Ponas jam sakė nusipirkti tokias perynas, šūbą tokią ir perėti su jais vaikus.

Išperėjo 4 vaikus, visi buvo sūnūs. Ir paskui jie ejo ant darbo, tie vaikai. Jie pripiauna, pripiauna šieno kupečius — ir prapuola iš nakties tie kupečiai. Paskui jauniausis vaikas sako:

— Katras iš mūsų bus gaspadorius?

Broliai atsako jam:

— Būk tu!

Paskui jis nuejo į mišką, prikirto tris kliūbus, parsinešė namon, sušutė, suvijo anus į krūvą ir paskui nuejo daboti to šieno. Ir paskui atlėkė kumelė su keturiais kumeliais. Ir paskui kupečius visus prarijo ir atlėkė pri to kupečio, kur jis buvo. Ir paskui jis nuo kupečio užsoko raitas ant tos kumelės. Ir paskui ta kumelė jį nešė į padanges, o jis davė su tuom kliūbu par galvą. Ta kumelė klausė:

— Ko tu nori?

— Aš noriu tris kumelikes, ketvirtą drigančiuką.

Ir užsėdo ant to kumelio ir parjojo namon. Ir tie kumeliai buvo visi pabalnoti ir su kamanums.

Teip jie, tie keturi vaikai, paskui jojo ant vandravonės. Ir jie jojo par mišką paskui ir pamatė — žiba medy! Paskui jie tarp savęs šneka:

— Kas ten žiba?

Tie broliai sako ant gaspadoriaus:

— Jok tu pasižiūrėk!

Tas prijogo, žiūri — plunksna ikišta į medį ir žiba. Jis ištraukė plunksną ir į kišenę įsidėjo. Tas arklys sakė:

— Neimk, bo bus didelė bėda!

Teip paskui jie jojo toliau. Jojo, jojo, nujoję rado tokius namus gražius, pakajai gražūs. Teip jie ten prašės ant nakvynės. Teip juos ten priėmė. O tei ten buvo tie namai pekla. Jiems davė kvaterą gerą, tokią gerą, ir kožnam po panišką. Stoinia gera. Teip jie paskui miegt. Ta velnienė norėjo anus praryti visus. Tas gaspadorius pajuto:

— Kelkiam, broliai, bėkiam! Bus negerai!

O ten, toj pekloj, graži šoblė žiba, ant sienos pakabinta. Jis tą šoblę pagavo, tai velnienei galvą nukirto ir tą šoblę sau pajėmė. Tas arklys jam sako:

— Neimk tos šoblės, bus tau negerai!

Neklausė, pajėmė. Ir paskui išbėgo iš tos peklos. Ta velnienė pajėmė galvą savo ir užsidėjo ir pradėjo juos vytis. Teip netoli prisivijo. Tas arklys sako:

— Sakiau, kad neimk, bo bus bėda! Žiūrėk ausy dešinioj mano smilčių mazgiuką. Mesk par save.

Teip jis metė par save — pasidarė kalnas. Paskui, kol ta pekla, arba velnienė, išlipė, sugaišo, ir jie toliau pajogo. Paskui vėl ta pekla vėl pasivijo juos. Vėl tas arklys sako:

— Sakiau, kad neimk tos plunksnos, bo bus bėda! Žiūrėk, ausėj dešnoj rasi tokį pagaliuką, mesk par save!

Pasidarė giria. Vėl toj pekla sugaišo, kol išėjo. Ir vėl ta pekla juos dasivijo. Ir vėl sako arklys:

— Sakiau, kad neimk tos šoblės, tos plunksnos! Žiūrėk, ausėj dešnoj rasi buteliuką vandens, mesk par save!

Pasidarė upis. Ir ta pekla užgeso. Jie ištrūko.

Teip jie nujojo pas vieną poną visi keturi. Teip jie 3 pristojų už bernus, o tas gaspadorius — už furmoną. Ir jų

tus arklius šėrė tas ponas, o tą furmono arkliuką ant stoinios laikė. Jį ponas dideliai mylėjo. Už tą jį ponas mylėjo, kad jam nereikėjo nei šviesos niekad: teip jis tą plunksną įsikišdavo, ir šviesu jam būdavo. Teip tie broliai, užvydėdami jam, kad jis teip gerai yra myliamas pono, jie apskundė jį ponui:

— Pon, jisai turi tokią šoblę. Kad įsineštų į pono pakajų, pakajus nušvistų.

Ponas nuo jo atjėmė. Apskundė paskui, kad jis turi tokią plunksną, kad pakajai nušvistų. Ponas atjėmė nuo jo. Apskundė ponui, kad jis žino, kodėl saulė nešvietė par tris dienas.

Nuejo jis pas to arkliuko savo ir verkia.

— Sakiau, kad neimk, bus bėda! O tu neklausei.

Jis liepė ant jo užsėsti raitas, ir jis jį nunešė pri motinos švenčiausios grinčikės. Ir tą arklį paleido ir pats įėjo į tą trobikę. Motina švenčiausia jį pavertė į pagalį ir uždėjo ant pečiaus ir pašaukė saulę:

— Kodėl tu nežibėjai par tris dienas?

— Graži karalaitė užgimė, ir aš užsižiūrėjau minučikę.

Teip paskui jį atvertė į žmogų ir jam pasakė ji, kad graži karalaitė užgimė, ir aš minučikę užsižiūrėjau ir dėl to sugaišau.

Išejo iš tos grinčikės, suskambino kamanas, ir atbėgo arklys. Ir jis sako viską ponui.

Apskundė ponui, kad jis tą karalaitę, kur užgimė, kur saulė užsižiūrėjo, gali parvežti. Jis nuejo pas arkliuką ir verkia.

— Sakiau, kad neimk!

Arklys liepė paprašyti pono kočo ir pripirkti visokių trunkų. Paskui pakinkyti tą vieną arklį ir važiuoti pas marių. Paskui išėjo ta karalaitė ant spaceriaus. Jai pakvipo tie trunkai. Ji įėjo ir išgėrė tus trunkus ir pasigėrė, ir užsnūdo. Teip jis arklį pasikinkė ir parlėkė namo, parvežė tą karalaitę.

Paskui sako ta karalaitė:

— Parvaryk mano tris kumelaites pasogos!

Nuejo pas arklį ir verkia. Arklys sako:

— Sakiau!.. Paprašyk pono pakulų daug ir apvyniok mane. Josme tų kumelaičių parvaryt.

Teip jis užsėdo raitas ir nujojo. Kaip puolė į mares ir rado dvarą. Ir rado bevaikščiojant tą seną karalių. Teip jis turėjo gelžinius nagus. Jie pradėjo su tum kumeliu risti. Jis kaip paima arkliukui (kumeliui), pakulų išpeša, o tas kumelys jam mėsos iškanda. Jėmė ir praplėšė pilvą karaliui ir paleido grobus. Įpuolė į stoinią ir paleido tas tris kumelaites ir parvarė namo.

Ir paskui ta karalaitė liepė pamilžti tas tris kumelaites ir užkaisti tą pieną į katilą ir užvirinti tam ponui maudytis:

— Kai tu nusimaudysi tam piene, tai tu mane tada apsiženysi.

Jėmė tas ponas ir suvirė. Paskui vėl liepė pamilžti ir užkaisti ir vėl užvirinti tam furmonui maudytis. Tas furmonas nuejo pas arklį ir verkia. Tas arklys sako:

— Kaip tau lieps maudytis, paleisk tu mane. Tei tu nelipk į tą pieną, kol aš neatsidūksėsiu trissyk. Už trečio sykio kai atsidūksėsiu, tei tu lipk į tą pieną, nebus jisai karštas. Ir nusimaudysi.

Teip jis nusimaudė ir paskui tą karalaitę apsiženijb. Ir tas visas dvaras jam teko.

14. JONAS IR ŽVIRBLIAI

Jonelis buvo pas kuningą už liokajuką. Jis buvo iš anioliško užgimimo. Ejo par šventorių į bažnyčią, o žvirbliai pradėjo labai čirkšti. Jis pagrūmojo ant jų:

— Štil, palaukiat, pakol aš iš bažnyčios sugrišiu.

Jonelis numanė, kas tie do žvirbliai yra. Iš vienos pusės konfiskolo bažnyčioje, kur ejo spaviednės Jonelis, stovėjo jis pats, o iš antros pusės buvo mergaitė. Ant sprando tos mergaitės tupėjo velnis. Kaip tik ją pirm spaviednės kuningas peržegnojo, teip biasas krito nuo pečių ir į mūrą sienos vie-

ną ragą nusimušė. Jonelis, tą matydamas, susijuokė, o kuningas paklausė:

— Ko tu juokeisi, atiek į kleboniją ir pasakyk!

Jonelis po spaviednės pasiprašė ant adynos išeiti ant šventoriaus pasikalbėti su žvirbliais. Žvirbliai, ilgai laukdami, supyko, dėl to kad be jo žinios negalėjo lėkti į Rymą popiežių nutručyti*. Jonelis pasakė:

— Be manęs į Rymą nelėkiat. Išimkiat duris iš bažnyčios, ant durų pritaisykiat man sėdėti! Neškiat mane aukščiau medžių, kad neužkliūtų!

Žvirbliai išjėmė duris ir nešė jį. Benešant vienoje karalystėje Joneliui kepurė nuo galvos nukrito. Kaip lėkė, taip kelintoje karalystėje kepurė pasiliko, nes lėkė labai greitai. Jonelis pas popiežiaus pribuvo be kepurės. Popiežius tada pradėjo gerti užtručytą arbatą, kur davė gospadinė. Nuo tos arbatos pradėjo slobti. Jonelis pripuolė ir tuojaus atgaivino. Popiežius klausia:

— Iš kurios vietos esi ir par ką žinojai, kad su manim taip bus?

— Žinojau nuo keturių žvirblių, kurie mane nešė, kad jie nori, kad dėl jų popiežiaus dūšia tektų.

Popiežius apdovenojo, liepė imti iš savo bažnyčios aukso duris su literums ir liepė tiems žvirbliams nešti atgal į tą bažnyčią, kur anos duris išjėmė. O medines duris Ryme paliko. Pasiuntė popiežius klebonui aukso kryžių.

Klebonas nusidyvijo, kad su viena adyna apsuko Rymą, ir iš aukso durių parneštų.

15. ORACIJA

Klausiu to kelio takelio, to dvaro padvarijos, kas tus laukus sėjo akėjo, tus rugelius pasėjo. Buvo paniekinti, po kojų paminti. Išaušo pavasaris — žaliavo kaip rūta, žydėjo kaip rožė, brendo kaip perlas. Atejo tas laikas — stojos nukotavoti, į mendulius sugatavoti. Nedaugel tų mendulių — devyni šimtai devyniasdešimt devyni menduliai. Prašau tų namų gaspadoriaus, kad šios dienos darbininkus nugadytų.

16. MEŠKIUKAS

Išejo poni su pakajava ant spacerionės. Meškinas iš girus parbėgo iš nusinešę poniją į girią. Paskui jis ją apkrovė kelmais, kad ji neišeitų niekur, kad nuo jo nepabėgtų. Meškinas ją šiteip maitino: atiminėjo nuo piemeniukų terbas su duona ir kitu maistu ir nešė jai.

Kaip jie drauge metus gyveno, susilaukė sūnaus. Augino jį. Kai paaugo, pradėjo kalbėti. Kai metus išžindė, tei jis rokavos su motina, kaip reikia iš čia išbėgti. Paskui jundu išbėgo, bet anus meškinas suvijo, išlupė, ir jie parėjo atgal. Kaip parvedė, tei dar stipriau užvertė anus šiekštums, kad neišeitų iš ten. Paskui vaikas sako motinai:

— Žindyk dar mane metus, bo aš nediktas!

Metus kaip žindė, tei ans diktas buvo. Paskui vėl jie bėgo. Motina sako:

— Vaike, kai jis mus pavys, užmuš!

— Ne, mama, aš tėvą su sprigtu užmušiu!

— Jau tėvas mumis atsiveja!

— Mama, nebijok: aš su sprigtu užmušiu.

Jis ir užmušė tėvą su sprigtu. Nusilupo tėvo skūrą, apsilviko, bo nuogas buvo, ir ejo su motina. Pradėjo klausinėti, į katrą kraštą reikia jiems nueiti. Jau rado bebudavojant žmonis budinką, klausinėjo tų žmonių, ar negirdėjo jie, ar nepasigedo kas ponios.

— Girdėjom, kad kas sakė, kad poniją nuo čia nunešė į tą pusę!

Meškiukas tada buvo 2 metų. Ir žmonys balkes traukė. Tada jis prašė motinos, kad daleistų jam užmesti tas balkes. Jis pajėmė, kai matai švyst švyst ir užmetė.

Tas Meškiukas buvo toks nuo galvos sulig pusei lyg žmogus, o nuo pusės — kaip meška. Kaip parejo į tą dvarą, tei tas ponas pagedavęs apsidevė kitą pačią ir nenorėjo tos priimti. Poni pasakė:

— Jei nevieriji, kas aš esu, tei kaip mane meškinas nutvėrė, aš pamečiau rakčiukus, kurie gal ir dabar ten tebėra.

Parejo ji nuplyšusi par dvejus metus. Ponas tas aptaisė ją. To pono antros pačios vaikiukai bovijos ant aslos. Meškiukas paprašė motinos ir to pono, kad daleistų jam pasi-bovyti su tais ponaičiais. Pamatė jis, kaip tie ponaičiai mėtos kepurikes, ir ans kaip pajėmė nuo galvos kepurikes, metė, tai drauge su skūra galvos nuplėšė. Tas ponas paskui jo ne-kentė, kad jo vaikams tokią krividą padarė.

Girioje buvo daug meškų. Tas ponas, norėdamas atsikra-tyti to Meškiuko, siuntė į girią, sakydamas:

— Vaike, ar negalėtum į girią nuvažiuot?

— Kod ne, tėvai, galiu!

Pakinkė jam prastas kumeles, mislydami, kad suės jas — ma jų balas. Nuvažiavo Meškiukas į mišką, pasišėrė tas kumeles ir kerta. Paskui atejo meškos, papiovė tas jo ku-meles, o [jis] sau kerta ir kerta. Jis kirsdamas sako meš-kums:

— Pasikinkysiu aš jums, kad jūs mano kumeles suėdėt!

Prisikirto cielų eglių su šakoms ir verčia į šlajas. Kai jis pamatė, kad meškos baigia suėsti jo kumeles, išsikirto gerą pagalį, nagaiką lupti. Nusitvėrė tas meškas už čiupry-nos, įsikinkė ir parvažiavo namon. Klausia pono:

— Tėvai, kur reikia paleisti tus gyvoliuus?

— Leisk anus į tvartą.

Jis anus paleido į diendaržį. Ten išpiovė tos meškos daug gyvolių to pono. Tas ponas vėl jo nekenčia dar labiau, kad tokią iškadą padarė.

Pas to pono buvo melnyčia vėjinė ant lauko, katroje nieks negalėdavo malti, nes ten malė velniai. Žmones ne-galėjo įeiti į ją. Tas ponas siuntė jį ten, mislydamas, kad prapuls. Davė jam maišus, pripiltus smelčių, sakė:

— Važiuok, vaike, sumals: pabaigėm miltus!

Nuvažiavo ten, klausė velnių:

— Ar galiat malti?

— Galiat!

— Ale man sumalkiat smulkiai, neapgaukiat mane.

Anie mala, o jis vaikščioja, spaceravoja aplink melny-čią. Įėjo klausdamas:

— Ar jau sumalėt?

— Jau seniai gatava!

Jis, nežinodamas, kad tai buvo smelčiai įduoti, kad rado sumaltus smelčius, pradėjo velnius mušti:

— Tai jūs apgaudinėjat svietą! Tokie esat žmonys!

— Nemušk, mes tau sumalsme ko geriausių kviečių!

Kaip sumalė kviečius, kai jis pažiūrėjo, pasakė:

— Dabar gerai!

Parvažiavo namon, klausia pono, kur dėti anus miltus. Tas, mislydamas, kad atvežė tus smelčius:

— Versk į patvorį!

— Tokie miltai puikūs — liepi versti į patvorį! Eik pažiūrėk!

Tas pažiūrėjo ir liepė nešti į svirną. Tas ponas pamatęs mislija sau: „Mun bus bėda! Ar tai jis pavogė, ar pagavo kur!“ Dabar ponas pasakė:

— Ar negalėtum, vaike, nueiti pas karaliaus: ten yra mano pinigai, par tėvą dar įduoti, 12 bačkučių raudonųjų.

Tiesiai jį siunčia, kad pražudytų. Tas atsako:

— Galiu, tėvai!

Pasijėmė tą savo šiubą (tėvo kailį) ir eina. Nuejo pri vartos — nenori jį leisti, klausia:

— Kas tu toks esi?

— Mane atsiuntė tėvas atimti pinigų.

Leido jį prie karaliaus. Prašo jis:

— Šviesiausias karaliau, atsiuntė čia mane tėvas mano, kad atiduotum pinigų!

— O ar daug yra čia tavo paskolytų?

— 12 bačkučių raudonųjų.

Karalius žiūri, kad jis toks menkas, su tokia šiuba.

— Argi tu šitiek parneši?

— Parnešiu!

Tas karalius ant juoko davė jam atritines tus pinigus. Tas įdėjo į tos savo šiubos. Įdėjo į vieną skverną 6 ir į ant-rą 6 ir eina sau. Parejo:

— Tėvuk, parnešiau!

Tėvas nusigando, mislydamas: „Iš kur jis galėjo gauti tą skarbą, šitiek piningų?“

Dabar tėvas, bėdos bijodamas, nusiuntė į tą pelkę, kur netoli buvo:

— Ar negalėtum, vaike, nueiti parnešti tą, nežinau ką?

O toje pelkėje buvo daug velnių. Mislijo tėvas, kad ten jie jį užmučys. Nuejęs į tą pelkę, braidė, braidė, nieko neranda. Atsisuko, kaip jam nusibodo vaikščioti, ir pamatė, kad ant kupsto tupi vokietukas. Teip jis jį nusitvėrė:

— Aha, tei tave liepė man tėvas parnešti! Tei tu esi tas, nežinau kas!

Tei jis tą vokietuką neša, o tam vokietukui eina liepsnos iš gerklės.

— Tėvuk, parnešiau tą, nežinau ką!

— Aš tau jį dovenoju. Tu jį prisiekdink, kad tau slūžytų.

Teip jis jį mušė viseip, korojo ir prisiekdė, kad jis jam slūžys. Tėvas, mislydamas, kaip Meškiuką nužudyti, išmislijo kasti šulnį.

— Vaike, ar negali iškasti šulnį?

— Galiu, tėvai!

— Turi gerą tavorčių velnią, gali kasti. Iškaskiat šulnį, išmūrykiate ir pumpas padarykiate.

Ponas suvarė visą savo baudžiavą, kad vežtų tus akmenius. O jiedu kasa. Jundu su keliums minučiams išdūmė tokį šulnį, kad dieve susimylėk. O jis liepė žemyn versti akmenis, kad anus užmušti. Teip ta baudžiava vis veža akmenis ir veža, o jie vis paspėja mūryt. Versdami tą velnią užmušė, o tas Meškiukas vis suspėja mūryti. Kai tavorčių užmušė, Meškiukas supyko, kaip jėmė leisti akmenis atgal, teip tie baudžiava išbėgiojo iš baimės. Išsoko ant kranto, pasakė:

— Tėvai, jau aš matau, kad tu man nori smertį padaryti! Kad tu mane nekenti, nukaldink nuo šešių birkavų lazda į skylę padaryk man gale: aš sau eisiu.

Tėvas nukalė ir parvežė iš kalvės:

— Nu, vaike, žiūrėk, ar gera?

Užsimovė Meškiukas ant mažiuko pirščiuko, kaip įsuko, paleido, tai negreit tenuous. Kaip pamatė, kad jau grįžta ta lazda, pakišo kelį, ir sulinko ant kelio ta lazda.

— Dar lazda maža, dar pridėk antra tiek gelžies!

Tėvas vėl nuvežė į kalvę, vėl pridėjo antra tiek gelžies, vėl parvežė, tada tiko. Tada vėl jis ją teip mėgino, lazda ant kelio nesulinko. Pasakė:

— Dabar gera! Sudieu, tėvai, dabar aš išeisiu.

Išejo ir eina keliu. Susitiko žmogų, katras užsimovęs girnų pusę melnyčios ant mažiuko pirščiuko ir eina. Teip jį klausia:

— Kur tu eini?

— O kur tu eini?

— Aš einu svieta vandravoti!

— Ir aš einu. Eikiam abudu!

Dabar jie eina abudu, eina keliais, eina. Susitiko tokį žmogų, kur ažuolą išsirovęs su šaknimis. Jundu klausia jo:

— Kur tu eini?

— O kur jundu einat?

— Einam svieta vandravoti!

— Eikiam visi trys.

Jie visi trys eina ir niekur nieko neprieina. Priėjo jie pas-kui tokį dvarą, puikų didžiai.

— Eikiam į tą dvarą pasižiūrėti.

— Eikiam!

Įėjo į tą dvarą, visko ten yra, tik žmonių nėra.

— Mes čia gyvenkiam.

Ir pasiliko čia gyventi. Ažuolis su Meškiuku išginė bandą rykmetį, o tą Girnių paliko virti pusrytį. Tundu sako:

— Kaip išvirsi, duok mums žinią!

— Gerai!

Baigė virti ir buvo beeinąs anų pašaukti, ir išlindo iš kerčios žmogiukas nuo sprindžio, o ūsai nuo sieksnio ir prašo:

— Ar negalėtumei tu man įpilti barščių? Ar negalėtumei mane užkelt pas pečiaus?

Pajėmė jį ir užkėlė.

— Ar negalėtumei man duoti duonos šmočiuką?
Davė jam ir duonos, ir valgo jisai. Bevalgydamas barzdyla numetė ant žemės duoną.

— Ar negalėtumei man paduoti tą duoną?

Kaip jis lenkės paduoti tą duoną, tei tas barzdukas ant sprando jam užsitūpė, davė jam, davė, primušė tą Girnių, kai tik gyvą paliko. Ir tą girną ant jo užvertė. Jis ir neišlindo iš po tos girnos. Paskui barzdukas vėl įlindo į kerčią.

Tundu laukia laukia ir nesulaukia vadinant ant pusryčių. Teip jie rokuojas:

— Ar jis užmigo, kad nešaukia mumis ant pusryčių!
Jundu abudu parejo ir rado jį po girna.

— Kas tau pasidarė?

— Nešiau, slabnas buvau, parvirtau, užvirto ir negaliu atsikelti!

Parokavo tarp savęs:

— Ant rytojaus paliksme Ažuolį, o mudu su Girnium ginsme. Kaip išvirsi, pašauk! — pasakė Ažuoliui.

Ir su tum teip buvo, užvertė ant jo ažuolą. Tundu vėl nesulaukdami ateina ir randa jį užverstą su ažuolu.

— Kas tau pasidarė?

— Apsirgau, pavirtau, ant manęs ažuolas užvirto.

Meškiukas sako:

— Jundu šūdžiai! Kai aš pasiliksiu, pamatysit, kaip išvirsiu!

Tundu išginė. Jis išvirė, eina vadinti. Tas barzdukas, vėl iš kerčios išlindęs, prašo valgyti. O tas grubijoniškai tujaus už barzdos nutvėrė ir užkėlė ant suoliuko pas pečiaus. Valgo žlebena barščius ir vėl numetė duoną. Ir vėl prašo:

— Ar negalėtumei paduoti man duoną?

Kai tas lenkės paduoti, teip tas barzdukas užtūpė ant sprando tam Meškiukui. Tas kaip nutvėrė, kaip pradėjo duoti su ta lazda! Teip jį primušė, kad led gyvas buvo tas barzdukas. O ant padvarės ažuolas didelis stovėjo. Meškiukas tą ažuolą numušė, parskėlė kelmą jo ir sukišo ūsus jo į tą kelmą, užklynijo tus ūsus, užvarė. Nuejo paskui pavadinti ant pusryčių tą savo tavorčių, pasigyрэ:

— Kokį aš paukštį sugavau! Raste, kaip pareiste!
Žiūri, kad jau jo nėra. Išrovė tą kelmą ir nuejo sau. Po pusryčių sako, radę šliūžę jo:

— Eisme jo ieškoti!

Eina ta šliūžė, eina ir randa urvą, į žemę įlįsta. Dabar priejo pri to urvo, klausia Meškiukas:

— Ką mes darysme, kad į urvą įlindo? Ar žinot ką? Dirbkiam lopšį!

Nudirbo lopšį, tą Meškiuką leido paskui tum urvu. Tas Meškiukas sėdo į tą lopšį ir anus prisaikino:

— Kai mane įleiste, tei kai aš vieną lenciūgą pakrutinsiu, tei mune leiskiat aukštyn, o kai antrą, tei žemyn.

Leido jį, leido, ir nusileido jis po žeme. Ten svietą rado nusileidęs. Įėjo į trobikę, rado bobą. Boba sako:

— Pamažu, mano vyras parejo sumuštas, serga!

— O tei mano paukštis, kur ištrūkęs buvo!

Teip Meškiukas davai su ta lazda duoti ir užmušė tą paukštį. Paskui eina toliau. Rado kalvę. Įėjo į tą kalvę, kalvis kala. Kai kalvis su kūju muša į priekalą, teip vokietukas pasirodo (nusikala). Pasižiūrėjo Meškiukas ir sako:

— Tei čia mandras svietas!

Eina vėl dar toliau, ieškodamas ciekavasčių. Paejęs toliau, randa dvariuką. Įėjo į tą dvariuką. Dvariukas pūstas, pana viena besiuvanti. Kai tik pana su adata duria, tei žalnierius stovi. Žiūri ten gerą valandą. Strošna, kiek pristatė vaisko apie jį! Ta pana norėjo jį paimti su savo žalnieriais. Kai jį norėjo paimti, kaip jis supyko, tei su savo lazda išmušė visą tą vaiską. Paskui tą paną pajėmė, nusinešė pas savo lopšiuką, lenciūgą pakrutino, anie ištraukė tą paną.

Ejo dar toliau. Eina, eina ir nieko neprieina. Priejo didelį dvarą. Įėjo į tą dvarą, pakajai dideli, niekur nieko nėra. Ir vienam pakajuj rado vėl paną. Ta pana beverkianti: buvo ji apsūdyta ant smako. Teip jisai klausia jos:

— Ko tamsta verki?

— Ko aš neverksiu, kad aš esu apsūdyta ant smerčio!

— O ant kokio smerčio esi apsūdyta?

— Ateis smakas iš marės su devyniom galvom ir prarys mane.

— Prižadėk už manęs eiti, tei aš išgelbėsiu nuo smerčio!

— O kodel ne, bile tik nuo smerčio išgelbėsi! Ale kad jis daug sylos turi! Štai pripiltos šešios bačkos jo sylos, o nesylos kitos šešios bačkos.

Meškiukas jėmė ir apmainė tas bačkas. Tujaus ir parejo smakas ant jos prarijimo. Tas smakas puolė tujaus ant Meškiuko. Tas davė jam su savo lazda. Teip jundu imas, imas, ir Meškiukas niekaip jo neapgali. Išplėšė padlagas, sienas išdraskė. Meškiukas galvą smako numušė, aštuonios pasiliko. Kaip puls smakas pri bačkos sylos gerti, o čia buvo nesyla. O tas Meškiukas atsigėrė sylos. Vėl anundu jėmės, jėmės, vėl jam Meškiukas nukirto galvą. Ir teip visas numušė, o smakas vis geria nesylą, o Meškiukas sylą ir ant galo su dideliu vargu numušė paskutinę galvą to smako. Tą paną pasijėmė už rankos ir vedės pri to savo lopšio. Įsisvadino ją, Meškiukas pakrutino lenciūgą, vėl anudu ištraukė tą paną.

O ta pana dideliai graži buvo. Tie du milžinu, jo tavorčiai, susitarė:

— Neleiskim Meškiukui lopšį atgal, turėsim po paną!

Meškiukas laukia, laukia, kad leistų lopšį, nesulaukia. Nesulaukdamas mislija: „Ar teip, ar teip aš čia prapuoliau!“ Eina dabar jisai į girią. Rado ten 4 ažuolus, o ant tų ažuolų lizdas. Lipa pasižiūrėti, kas tam lizde yra. Kaip lipo, rado paukščius lizde. Teip jam besidžiaugiant su tais paukščiu-kais, užkyla debesis, užkyla. Jėmė ledais kirsti. Tai jis jėmė su savo šiūba ir uždengė tus paukščiukus. Parejo šturmas, nuejo tie ledai, debesis. Parlekia tas paukštis tų vaikų. Teip tas paukštis:

— Ką tu čia dirbi?

— Štei nuo ledų uždengiau tus vaikus!

— Ką tu dabar nuo manęs nori? Kiek tei metų negaliu išvesti vaikų, vis man ledai vaikus iškerta.

— Aš nieko nenorėčiau, kad tik mane galėtumei ant ano svieto išnešti.

— Galiu už tokią tavo loską! Nueik į tą dvarą, kur tą smaką užmušei, rasi šešias bačkas mėsos prisūdytos, šešias arielkos. Teip tu pasiimk, ant manęs užsidėk. Pasiimk nalivočių. Kaip aš lėksiu ir atsisuksiu, tei mesk man čvertį mėsos ir nalivočių šnapso į gerklę.

Tas nešė, o tas davė vis jam mėsos ir arielkos. Pabaigė jau ir neturi ką duoti. Tei tas paukštis atsisuko syki, antrą — tas nemeta, pasibaigė. Jau ėmė slobti tas paukštis, žemyn leidės. Ir antrą syki nedavė jam, ir trečią syki. Meškiukas mislija, ką čia daryti. Meškiukas jėmė minkštimą iš savo blaudos išpiovė ir ėmetė jam. Kai pasistiprino tas paukštis, ir išnešė ant šio svieto.

— Kodel man nedavei, o paskui tokį gardų daiktą davei?

— Neturėjau ką duoti, blaudą savo mečiau išpiovęs tau į gerklę.

Tas paukštis atvėmė tą mėšą, prilipo ir prigijo zaras. Vėl paukštis sako:

— Skubinkias eik namo, jau tavo tavorčiai ženijas su tums panums.

Pareina namo į tą dvarą — žiūri, kad veselė prasideda. Kaip jį pamatė, teip anundu nusigando. Barė anus:

— Ar tokia jūsų prisiega?!

Kaip pradėjo anus lupti su ta lazda! Atjėmė tą paną, kur nuo smako buvo atėmęs, ir pats apšvedė, o antrą atidavė Ažuoliui. O Girnius turėjo būti už slūgą be pačios. Paskui jie gyveno tam dvare, ščėslyvai apsirūpinę.

17. ŽIEMA

Kad vienas žmogus rytų žemėje* gyveno. Kai, gyvenant su pačia, pamarino ją ir pasiliko našliu, jėmė jis antrą pačią. Ta pati turėjo motyną savo. Tas pats teipjau motyną turėjo. Tada jo pati be perstojimo savo patį krimto, kam jis laiko pas savęs motiną. Sako jam:

— Ar negali ją varyti žebrovoti, tiek duonos parvežtų, nė kad dabar dykai ėda!

Tas pats, jos parkalbėtas, neįmanė kur dėti savo motyną. O žiema buvo dideliai šalta. Važiuodamas į girią, vežės ir motyną savo drauge, prastai apsidariusią, su viena katenkike, bo marti jos jai nedavė daugiau kum apsilvilti, norėdama, kad jin bevežant greičiau ant kelio sušaltų. Tas vaikas, gailėdamasis savo motynos, nuvežė į girią ir po egle pasvadinio. Jis, ją palikęs, vežimą sau prisikirto, namon parvažiavo. O ta boba, vaitodama po ta egle nuo didelio šalčio, labai dejavo.

Ir atejo pas jos kuningaiktis labai puikus, aukštumo nuo keturių mastų, o storumo par tris siekimus, apsisiautęs su kailiniais. Išrėdyti kailiniai aukso, o pakraščiu deimantais apsvadinti. Teip tas kuningaiktis, bobą tą radęs, pradėjo šnekinti ją, sakydamas teip:

— Šąla boba, šąla boba, šąla boba!

— Šąla, ponuti, šąla!

Tas kuningaiktis ir nuejo sau, švytruodamas su savo tolūbu. Už adynos vėl sugrįžo pas jos. Vėl tais pačiais žodžiais jai sakė:

— Šąla boba, šąla boba, šąla boba!

O ta boba kaip tik gali lūpas atversti iš šalčio:

— Šąla, poneli, šąla!..

Ir vėl jis nuejo atgal sau. Po trijų adynų vėl sugrįžo pas jos ir tais pačiais žodžiais jai sako:

— Šąla boba, šąla boba, šąla boba!

Jau ta boba kaip tik gali atsakyti jam iš didžio paršalimo:

— Šąla, poneli, šąla!

Tik jis ant tos valandos savo ploščių ant tos bobos bibt ir užmetė, ir užklojo. Teip ta boba, kaip apšilo po tais kailiniais, po tam pradėjo dainuoti. Ir jai linksmi rodos, kaip tujaus užgimusiai.

Po trijų dienų vaikas atvažiavo į girią savo motynos pasižiūrėti — ar ras numirusią. O kad jis ją rado linksmi be-

dainuojant ir aprėdytą tokiu puikiu tolūbu, tada jis ją parsivežė namon su dideliu džiaugsmu. Pardavė tus kailinius; gavo už anus pusanthro milijono ant šios gadynės rublių, už kuriuos jis jai išstatė kaminyčią ant dviejų piontrų.

Jo pati pradėjo prašyti, kad jos motyną vežtų į tą pačią girią ir po tąja egle. Kad jis ir nenorėjo vežti, ji nepastojė prašyti, ir jis turėjo vežti. O kada nuvežė, po tąja egle paliko, o ji apsirėdžiusi buvo. O kada ji sėdėjo par cielą dieną po tąja egle, labai didžiai nušalo, kad ir gerai buvo apsilvėkus. Ir pas jos atejo tas patsai kuningaikštis, tai yra Žiema. Klausė tos bobos teis žodžiais:

— Šąla boba, šąla boba, šąla boba!

O ta boba atsakė:

— Šąla, ponuti, kad ir pats pastiptų ir apjaktų.

Teip ta Žiema vėl atgal sau nuejo, nieko jai daugiau nesakius. O kad sugrižo už pora adynų atgal ir vėl tai bobai sakė teis pačiais žodžiais:

— Šąla boba, šąla boba, šąla boba!

— Šąla, kad jį perkūnas užmuštų! Šąla!

Žiema vėl atgal susisuko ir užsimūtnijus nuejo vėl atgal. O kad nugrižo už trijų adynų, vėl teis pačiais žodžiais sako. O boba atsakė ir trečią sykį dar prikliavo:

— Šąla, kad jį velnis pagriebtų!

Teip tas Žiema parpykęs snirptelėjo jai į gerklę. Teip ta boba tuojaus pastiro, jos kojos ir rankos.

O jos duktė savo pačiam sako, numie būdama:

— Važiuk, važiuok, muno motyną parvežk namo! Žinau, kad rasi apsirėdžiusią, kaip tavo motyna buvo aprėdyta! Argi tavo motyna vertesnė už muno? Dabar tavo motyna ko neturi! Turės ir mano motyna už tavo dar daugiau!

O kada jisai nuvažiavo, pačios liepiamas, į girią, atrado motyną išsitiesusią, pastirusias rankas ir kojas. O kada jis, teip radęs, parsigando labai didžiai, įsivertęs į roges negyvą motyną parvežė. O kada ta duktė pamatė, nubėgo į šulinį ir pasiskandino.

18. PUKIS

To pukio yra apsakymas žmonių toksai. O kad kitąsyk gyveno vienas iš būrų pri upės Šlynos krantų, kur šiandieną visi vadina tą vietą Rakapiaunys ir kur yra dabar ten netoli Reseinių dominikonų kuningų polvarkas Paišlynys. O kada tas būras, ten gyvendamas, nebuvo bagotas. O kada vieną kartą pamislijo balių iškelti dėl savo namiškių pasilinksmint, norins jau mažai turėjo savo šeimynos: du sūnūs dar maži, o dvi dukteres, kurios jau buvo užaugusios ir jau galėjo vyras graibytis apei anas.

Teip tada ta diena graži labai buvo, trečioje dienoje sekminių, pabaigoje gegužio mėnesio. Ir tėvas savo dukterims liepė eiti į Šlyną su marška dvibradžiu žvejoti. O kada tos mergos jėmė žvejoti po vandenį šen ir ten, veža pliauškindamos tinklą, sukindamos, ir ant to žodžio vis anums pasivedė užgriebti žuvis. Vis teip sakydamos:

— Šakarai makarai! Šen ir ten!

O dabar jos, nesakydamos nieko, kiek kartų traukė, tiek tuščią dvibradžį ištraukė. Ale už penktą sykį užgriebė tokį sunkų vandenėje ir vos išvilko ant krašto. Ale kad rado tinkle vaiką, žmogystę nuogą ir didumo kaip trejų metų. Ir tos jau mergos pametė tinklą ir bėgti kardaš kardaš! O tas vaikelis išsikrapštęs greitai iš tinklo ir stojos ant kojų ir jėmė vytis tas mergas, šaukdamas balsu tykiu:

— Matusės mano, matušės mano, matušės mano, nepalikiat jūs manęs!

Ale anos neklauso. Parbėgo namo tėvui pasakyti. Nu, teip ir tas vaikelis įkandine parsivijo, sakydamas tam jau tėvui:

— O kur aš dabar pasidėsiu, mažas būdamas? Ir niekas dabar nėra kaltu, kaip tavo dukteres, kur mane dabar sužvejojo. Nu, tei ir turi auginti mane pri savęs.

O tėvas, bijodamas, kad kas ant ano gyvenimo blogai nestotų, prispyrė savo dukteris, kad anos turi auginti. Nuo pirmų metų, kaipo pradėjo augti vaikelis ir prižiūrėjo tos dukteres, tei jis buvo dailus ir gražus, o kad jau ing trejus ir ketvirtus metus, teip tada jau visas to vaiko kūnas apžėlė

kaip žąsis su plunksnums iki galvos, tik kojos nuo letenų visos buvo pasišiaušusios kaip ežys. Ir kad išbuvo 16 metų, teip tada tam savo tėvui ir toms ano dukterums padėkavojo už užauginimą, sakydamas:

— Jūs auginot pukį pas savęs, tei aš pukis esmu. O dabar tas pukis turi eiti nuo jūsų ing svietaį vandravoti. Ir turiu dar aš pasirodyt svietai.

O nuėmęs nuo savo galvos šlokmučę ir tėvui uždėjo ant galvos, sakydamas:

— Ir kur tiktai nueisi ing karčemaį, ar penkis, ar šešis vyrus nusivesi ant čėsnes, ir tu liepk, kad tau duotų, ko tiktai tu nori, ar gerti, ar valgyti. O kad jau tau bus gana, o reiks namo eiti, teip tada atsistojęs ant kojų tiesiai ir pasuk savo tą kepurę: kur buvo užpakalis, kad būtų ant kaktos. O paskui klausk: „Šinkoriau, ar užmokėta yra?“ O ans visados tau sakys: „Jau yra užmokėta!“ Ir tu, tėvai, kuriam duodu tą kepurę, tei aną dabok iki smerčio ir kitam neduok ant galvos nešioti. Ana tau slūžys iki amžiaus galo!

Ir teip tas pukis tėvui padėkavojęs, kepurę dovenojęs ir patsai sau išejo į svietaį. O tas būras per visą amžių savo baliavojo. Gėrė ir valgė be piningų su ta kepure savo. Ale ans buvo paskui pasišiaušęs, kaipo tas pukis. Del to ir šiandieną sako seniejai:

— Kaip tu pasišiaušęs esti, kaip tas pukis*.

19. BAKUŽIS IR VINCENTAS

Senovės čėsūs vienas žmogus biednas atkeliavo nuo Dunojaus, kaip sakė, į Žemaičius, į tą kraštą, kur šiandien vadinasi Viduklė. Vardas ano buvo Bakužis. Apsigyveno prie girios Vėrybos. Toje vietoje begyvenant, pirmūse metuose sulaukė sūnų. Biednas būdamas, nežinojo, ką prašyti į kūmus. O tokia gadynė buvo, kad retai, kur-ne-kur žmogus buvo. Galėjai jį sutikti per dvi—tris mylias. Tas Bakužis ejo par girią, mislydamas, ar nesutiks kokį žmogų į kūmus paprašyti. Kada nuejo nuo namų par tris mylias, sutiko seną ubagelį. Teip Bakužis sako:

— Tu esi biednas ir aš esu biednas, ar negalėtumei man kūmu būti? Davė man dievas sūnų, o dabar kūmų negaunu.

O senelis jam atsakė:

— Eik namon, o patiek pietus del manęs ir pataisyk stalą, aš ateisiu pas tavęs.

O kada tas, atėjęs namo, pačiai savo pasakė, teip tujaus pataisė stalą ir pietus išvirė, o už pora adynų atejo senelis. Teip po pietų tas senelis vaiką apkrikštijo ir vardą davė Vincento. Išeidamas tas senelis iš namų to Bakužio davė dovenas del vaikelio tokias: lazdele lendrinę ir vaško arkliuką nulipytą. Ir prisakė tam Bakužiui, kad — tai yra lazdelė del tavęs paties. Ar tu duonos neteksi, ar tau piningų kada reiks, tai tu su ta lazdele, nuejęs ing savo kamara, kur yra du aruodai tavo, o įkišęs lazdele ing aruodą, su ranka kairiaja pabarškyk po tris kartus, sakydamas: „Jei duodi, duok, jei neduodi, atsakyk. Pripilk skrynelę, dėk man ing aruodelį. Nedaug aš tenoriu ir nemažai teprašau: del maisto mažam savo vaikeliui ir man, senam tėveliui“. Kada teip sakysi tus žodžius, bus tau piningų aruode tiek, kiek tau reiks, atsiras. Arba javų, kokių tau reikės. Ir kad jau [bus] stoję dvidešimti metai, užaugs į pilną razumą tas sūnus, teip tada paduok jam arkliuką į rankas ano. O dabar jau gali užkavoti į skrynelę, iki ansai užaugs.

Ir teip tas senelis pamokino tą Bakužį, išejo savo keliu, kur jam reikėjo. O tas jau Bakužis užaugino sūnų savo iki dvidešimt metų ir par tą čėsą auginimo kad ko nedatekdavo, ar maisto, ar piningų, tei įeidavo į kamara su ta savo lazdele, įkišęs ranką, subarškindavo, nu, tai buvo piningų ir maisto visokio par pilna.

Ale kad užstojų dvidešimt metų ano sūnus Vincentas, teip tėvas atnešė iš skrynės vaškinį arkliuką, del ano užkavotą. Ale kad tėvas davė Vincentui į rankas tą vaško arkliuką, tujaus tas arkliukas gyvas stojos. Ir toksai paliko didumo, kad gali užsėsti, tujaus joti, kur tik nori. Teip Vincentas sudievu savo tėvui pasakęs ir padėkavojo už užauginimą ir išjojo sau slūžbos ieškoti.

Ale kad jojo par girią ir prijojo vieškelį labai platų. Ir ant to kelio rado plunksną paukščio, labai šviesi. Teip tas neiškentęs turėjo sau paimti. Arkliukas draudė, kad neimtų, bo tei,—sako,—tau bus iš to didi bėda. Ale tas neklausęs.

O kada Vincentas nujojo į svetimą žemę, ir gavo slūžbą pri vieno kuningaikščio, ant 20 žalnierių vyresnybę. Ir buvo aprinktas, slūžijo dvejus metus, o paskui atsirado ant ano baisus parsekiojimas. Pradėjo ano neapkęsti jo paties tavorčiai, skųsdami savo kuningaikščiu, sakydami, kad ans tokią plunksną turiąs šviesią, kaipo saulę, kad ans savo arkliuką tamsoje apčystija ir apvalo pri tos plunksnos, o gal ansai ir tą paukštį žino. O kad išgirdo tas kuningaikštis, tujaus pašaukė pas save Vincentą ir liepė, kad pristatytų tą plunksną. O kad pamatė tą plunksną, teip prispyrė, kad ir paukštį tos plunksnos pristatytų:

— Kad paukštį išrasi, tai aš tave vyresniu ant daug žalnierių padarysiu. O jei nepristatysi, gausi rykščiams par dvidešimt žalnierių.

Teip Vincentas, gavęs įsakymą, atejo pas savo arkliuką ir, kojas ano apkabinęs, verkt pradėjo. Arkliukas sako:

— O ką, Vincentai, ar aš tau nesakiau, kad tu neimk, ką rasi ant kelio, bo sau bėdą įgysi? O dabar tau yra bėda, ale dar bus didesnė del tavęs bėda. Ale ką reikia daryti, kad tau teip yra žadėta būti ant svieta. Sėsk dabar ant manęs ir jok, kur aš tave nešiu.

Ale kad prijojo didelę girią, teip arkliukas sako:

— Tei jau dabar palauk, nusėdęs nuo manęs, tūs krūmūs, o mane vieną paliekti girioje. Ir aš atrasiu paukštį ir atnešiu pas tavęs.

O kada Vincentas arkliuką paleido į girią, teip tujaus tą paukštį sugavęs atnešė. O kad pristatė kuningaikščiu, tei tas tujaus uždėjo vyresniu ant daug žalnierių.

Teip aną ne po ilgo vėl pradėjo iš pavydėjimo kiti ano prieteliai parsekioti ir visokius noposčius ant ano užmetinėti. Iš naujo pradėjo meluoti kuningaikščiu, sakydami, kad Vincentas žinąs gražų ir gerą arklių, tokį, kokį jis turiąs. Tas ku-

ningaikštis pavierijo anų melavimui, prijėmė už teisybę. Tujaus pašaukė pas savęs, prisakė anam:

— Kad man tujaus pristatytumei kokius tu žinai navatnius arklius ir tokius, kaip tavo yra. O kada nepristatysi, tai aš tave varysiu par keturiasdešimt žalnierių. O kada pristatysi, gausi dideles dovenas.

Teip Vincentas, atlikęs tą įsakymą, nuejo pas savo arkliuką, jėmė verkti, prašyti. O arkliukas sako:

— Ak, turi dabar bėdą, bet turėsi dar didesnę. Ale ką daryti? Jok dabar pas Juodosios marės, kur yra plačios lankos, ties pat pakraščiu marės. Ir tenai paleisi mane vieną, o patsai į žolines pasikavosi. Ir gerai tu žiūrėk, bo naktį 12 adyną išeina iš marės pirmasis arklys. Ir kaip tiktai iš vandens kils ir koją pirmąją ant žemės dės, teip tu neužmiršk žodžius balsu ištarti ant arklio: „Kibur vibur, stok!“— tris sykius. Tas arklys nejudės iš savo vietos. O tu priejės veskias sau.

O kada teip Vincentas pagal pamokinimo to arklio, kaip išėjo iš marės tas pirmasis arklys, pajėmęs sau vedės, tada 12 arklių išplaukė iš marės. Ir visi tą vieną arklių sekė pas-kui. Pristatė tus arklius kuningaikščiu. Kuningaikštis Vincentą labai apdovenojo, brangiais drabužiais aprėdė, po vienu auksu.

Teip dabar vaisko žalnieriai neįmano, kaip užvydėti to gražumo. Diena už dienos ir vėl jėmė išmislyti ant Vincento, kad jis smertį gautų. Ir vėl, nuejė pas to kuningaikščio, jėmė meluoti, kad ans žino tokią gražią paną, kada tokios kuningaikščio žemėje niekur nēr. Kuningaikštis dagirdęs pavadino pas savęs ir liepė tujaus, kad būtų pristatyta:

— O jei pristatysi, tai būsi pri manęs pirma ranka, o jei ne, tai aš tave gyvą sukaposiu.

Teip tas nuejės pas arkliuką, vėl jėmė jo prašyti. O arkliukas jam atsakė:

— Ak, dabar tau bėda, bet bus dar didesnė! Tei dabar tu turi joti pri tokio ir tokio ežero į vakarus. O kad bus nakties 12 adyna, išeis 3 panos maudytis, o tu pirma padabok geriau, kuri pri krašto priplauks, tai tu tus žodžius iš-

tark pas panos: „Kibur vibur, stok!“ Tei ta pana nei iš vietos nepasijudins. Bus labai persigandusios, o tu priejęs pri anų, už rankos veskis sau.

O kada teip arkliukas pamokė, ir ansai teip padarė. Ir kada kuningaikščiui pristatė tą paną, ta pana kad jau Vincento nemato, tada ano dideliai verkia ir vaitoja, rankas savo laužia, dantis graižioja. Teip kuningaikštis iš to apmaudo su Vincentu nei kalbėti nekalbėjo. Tas kuningaikštis, kaip tik paną buvo pamatęs, iš to džiaugsmo, kada tokia graži, teip savo pačią tujaus paskandino, o norėjo tą apsivesti. Dabar su anum ta pana nekalba. Teip tas kuningaikštis iš tos didelės zlasties pašaukė Vincentą pas savęs ir išdavė dekretą ant ano tokį, kad Vincentą reikia sukapti į šmočiukus ir tus į žemę įkasti. Teip Vincentas apturėjo tą dekretą, ale tik išprašė sūdžių savo, kad daleistų paskutinį kartą savo arkliukui atsikloniot ir sudievu pasakyti. Daleido. Puolė po kojų arkliukui. O arkliukas pasakė:

— Prašyk, kad mane leistų ant tavo kapo apverkti.

Vincentas sugrįžo pri sūdžių ir jėmė prašyti, kad arkliuką paleistų ant kapo. Vincentą sukapojo į smulkius miltus ir pakavojo į žemę, o arkliuką ano paleido ant kapo Vincento. Nubėgo, pavaikščiojo kryžums ant kapo. Teip tujaus susijudino žemė ir gyvas stojos ant kapo Vincentas ir dešimt kartų gražesnis, kaip pirma kad buvo.

Teip tas kuningaikštis, matydamas tokį gražumą Vincento, užgėrė liekarstų, kad nejaustų skaudumo, ir sakė, kad aną sukaptų ir ing žemę palaidotų, o užvaryti 12 arklių, kurie iš marės yra sugauti.

— Nu, tei ir aš gal toks [išeisiu] iš kapo, kaip dabar Vincentas.

Ale kad tą kuningaikštį sukapojo, palaidojo ir kad 12 arklių ant ano kapo užvarė ir varinėjo šen ir ten<...>.

Teip dabar nēr ko daryti. Visas ano palocius, dvaras, didis ir mažas žmogelis pripažino Vincentą už savo tikrą kuningaikštį. Ir su ta pana, kuri negalėjo be ano būti, susivedė ir teip paliko kuningaikščiu. O gal ir šiandien tebēr gyvu, kas tą žino.

20. ARISTAS IR VELNIUKO KEPELUŠIUKAS

Netoli Paišlynio, kur yra vadinama vieta Ožkynė, ten didžiai seniai gyveno Aristas prie didžiųjų pelkių, kur buvo baisūs karklynai ir didi piauniai. Tenai žmogus buvo labai turtingas, arklių savo turėjo trejetą. Labai mylėjo anus, bo anie gražūs buvo.

Ir įsimanė kažin kas naktimis stoinioj jodintis teip dideliai, kad [arkliai] ligi putų ir prakaituoja. Ir teip par dvi nedėli pavarė į sunykimą, kad kaip lendrė siūbavo, išvaryti gerti. O kada naktį ir daboja gaspadorius, išgirsta bejojant po tvartą. O kada užšviečia, ir nieko neranda, ir nežino, kas čia yra. Iš ilgo čėso dasižinojo nuo kuningų, kas tei gali būti. Tada pamokino aną kuningas, ką reikia daryti: [paimti] puodą naują ir šventą gramnyčią ir uždegt po puodu, pavožti, ir nuokampiai reikia kur pastatyti. O pačiam reikia tada turėti šermukšninių gerą kucinį nuo devynių sprindžių ilgumo. Ir prie puodo kerčioje atsigulti. Reikia laukti, kolei išgirsti bejojant arklius. Teip tada pasitaisęs su kuciniu staugiai šok, puodą nudenk, kad gramnyčia būtų šviesa. Tei ans niekur neprapuls, tu gausi aną matyti. Ale būk atvožnas, nenusigąsk, nebijok nieko, ale tuojaus iš atgalinės rankos drožk tiesiai ing nugarą; ale tiktai vieną kartą, ale gerai. O kada prašys: „Mušk antrą kartą!“—tei tu nemušk, sakydamas: „Užteks tau ir vieną sykį! Tei tu mano arklių neįjodinsi daugiau!“ Bo reikia žinoti ir tą, kada velniui su šermukšniniu sykį vieną droži, tei ans prisiglušinas ir neatsigauna, ir turi žmogui užsistupyti ansai ir šalin pabėgti. O kada prašo velnis: „Mušk antrą sykį dar!“—o jei žmogus muštų, tada velnis gauna savo viršų ir macę, ir sylą ir žmogų gali pamūcyti.

Teip tą Aristiną pamokino kuningas, teip tas ir darė. Ale dabodamasis, kada pajuto bejodantį arklius, tujaus gramnyčią užšvietė ir rado vokietuką besėdantį ant arklio. O tasai, nieko nelaukdamas, kaip šlavė su šermukšniniu kucu išilgai šono, teip tas velniukas pliuptelėjo ir kepelušiukas ant žė-

mės nukrito iš to stroko. Ir pats ožio balsu subliovė tiktai. Ištare:

— Mušk antrąkart!

— Užteks tau ir vieną sykį!

Ir teip sudulko, par duris išbildėjo ir prapuolė, o ant rytojaus [Aristas] tą kepelušiuką pažiūrėjo ir kitiems savo susiedams parodė. Kada buvo tas kepelušiukas iš nagų žmogaus; kurie šventums dienoms piausto nagus savo, tei būk velnis ieškas tų nagų ir siuvas sau kepelušiuką. Teip tas Aristas tą kepelušiuką išnešė netoli ulyčios, kur piemens bandą gena, ir ten nuo keturių sieksnių įsmeigė kartinę į žemę ir ant tos viršaus pakabino kepelušiuką. Tada piemens, vaikai ir kiti koki štukoriai žmonys, eidami pro šalį to kepelušiuko, vis metliojo akmenimis, strampais, pagaliais, vėzdais ant to pakabintojo kepelušiuko. Ir vis šydijosi ir juokės. Ir teip buvo par dvi nedėli.

Tas Aristas ejo vieną kartą ing tą savo pelkę, kur vis arklus leisdavo ant ganyklos, norėdamas namon parvesti. Ir pradėjo didžiu balsu šaukti pelkėje, tankumynėje, krūmuose būdamas tas velnis tais žodžiais:

— Aristai, Aristai!

— Ko tu nori?

— Aš tave prašau labai pakarniai, atnešk tu man kepelušiuką čionai! O aš daugiaus į tavo namus niekadods neatiesiu!

— Ale aš noriu, kad tu ir iš tos pelkės išeitumei sau kitur!

Teip tas Aristas ant rytojaus nunešė ing tą pelkę ir ant kelmo padėjo kepelušiuką. O kad į antrą dieną nuejo ten pažiūrėti to kepelušiuko, jau tada nerado, ale ant tos vietos rado anglių gesintų rankovę. Kad namon parnešė, parsimainė į piningus, su kuriais ansai piningais labai gerai pažytką turėjo, par daug metų. O ano numai visados buvo čysti ir spakainūs. Ir iš tos pelkės tas velnis užsistupijo, ne kaipo pirma jodydavose, šūkaudavo, visokiais balsais rékaudavo. Po tus krūmus žmonys bijodavo eiti. O nuo to česo niekas negirdėjo ir niekas negandino, tei buvo spakaina. Ir ta pa-

tarlė pasiliko nuo tėvo ligi vaiko vaikų, anūkų, kada velnis arklius jodinėjo naktį po tvartą. Tol, kol dasižinojo žmonys, kuom reikia nugrasinti tą velnį nuo jodymo arklių. O dabar nuo ano česo ligi to maža kas apei tą težino.

21. MERGAITĖS GAILESTIS SAVO MIRUSIO MYLIAMOJO BERNELIO

<...>vienas ūkininkas nusiasamdė už mergą sau ant metų jauną Onikę, kuri tarnavo pas to gaspadoriaus. Ir vėl ten buvo dvejus metus bernas, ale nuo tėvo savo, iš senovės balų dievaitį garbino* ir par tat iš tikėjimo buvo kreivatikis. Kad tarnavo tas bernas, bet ir laimę turėjo, bo užsitarnavo sau arklių gražų ir drabužių del apsirėdymo išėiti į jaunimus, kur labai akvatą turėjo. Teip betarnaudamas pas tą gaspadorių, ir pamylėjo tą Onikę, kurią žadėjo sau už pačią vesti ir pagal ano susiderėjimo vienas antrą neapleisti meilėje savo. Ir dideliai įsimylėjo vienas į kitą. O kada prie pabaigos metų tas berniukas apsirgo, tada ta ano dideliai gailėjosi, kaipo kad karvė savo veršį glostė, laižė, bučiavo. Ir gana verkė, žiogčiavo, alpo, ale nieko nebuvo iš to. Atejo ta valanda smerčio, turėjo vargšas jaunas mirti. O ta Ona po to savo bernelio smerčio jėmė galus daryti, beverkdama kaipo naktį, teip ir dieną be sustojimo. Ir vis eidavo viena gulti ant nakties į gaspadoriaus klėtį ir par naktį ten pabudusi verkdamo, maž temiegodama ir nedaug tevalgydama. Buvō sunykusi iš to gailesčio ir sudžiūvo kaip giltinė. Biauru buvo pasižiūrėti kitoms žmogysčioms ant anos.

O kada ana teip darė par pusę metų, teip anai vieną naktį tropijos, kada buvo nakties pagada ir žvaigždėtas dangus, o mėnuo pats pilnatis švietė ant dangaus ir vėjas niekur medžių lapus nejudino. Visur tyka ir linksmas oras buvo. Teip tame laike ansai bernas miręs stojose su savo arkliu, kur buvo turėjęs, pas duris klėties ir šaukė aną vardu:

— Ona, Ona!

O ta merga pažino balsą savo myliamojo. Greitai šoko iš lovos ir atidarė duris klėties. Vadino aną į klėtį. Ale ansai neejo. Prisakė anai:

— Taisykiase ir rėdykiase ko greičiausiai, bo aš tavęs nepaliksiu. Dabar čionai josiva abudu ant vieno arklio!

O ta mergaitė buvo katalikė, nešiojo ant savo krūtinės ant siūlų pasaitą ir mokėjo ant kningos biškį skaityti. Teip ana kaip reikia apsirėdžius ir tą kningą sau pasijėmė, už anties užkišo. Ir tas jaunikaitis pajėmė tą savo myliamąją ir pasodino ant arklio. O kad suspaudė savo arklį iš vietos, tuojaus pasirodė ugnis su liepsnomis iš po kojų jo. Didi šturmai, kaukimai stojos, toks bėgimas to arklio, kad ir rodėse tai mergai, kad ir žemė dreba, ir kalnai griūna iš to didelio smarkumo arklio bėgimo. Tada tos mergaitės plaukai pasistatė nuog baimės dikčios. O dabar, kad pasižiūrėjo ant ano myliamojo ir pamatė visą juodą nuo kojų ligi galvos, ir aną, ir arklį,— toks kaip ir jis juodas arkllys,— tada ana nežinojo, ką daryti ir iš kur kokią pagelbą del savęs nuo ko gauti. Ale tikt pas dievo viltį turėjo. Tikėjo ana į apveizdą dievo, kad nežūsianti, katalikė būdama. O kad tas jos jaunikaitis dar paklausė anos, sakydamas:

— Ménuo šviečia, smertis neša, ar nebijai su numirusiu tu joti?

O ana, norint bijodama, atsivožijo atsakyti:

— Nebijau!

— O gal tu turi ką su savim?

— Turiu, turiu!

— Ką tu turi?

— Kningą!

Tada tas myliamasis liepė numesti nuo savęs ant žemės. Teip ta ir padarė. O tolesniai pajoyo, ir vėl klausė savo mergaitės:

— Ménuo šviečia, smertis neša, ar nebijai tu su numirusiu joti?

— Nebijau!

— Ar neturi tu ką su savim?

— Turiu kryžiuką.

— Mesk nuo savęs ant žemės!

Teip ta ir padarė. O kada po tam pajoyo ir gerą galą, prijoyo prie girios mažą trobelę ir pamatė žiburį per langą nakties laike. Dabar ana prašė savo mylimojo, kad leistų nulipti nuo arklio, nes jis laikė ją apsižergęs, ir daleistų aną įeiti į tą trobinę vandenio atsigerti, nes burna išdžiūvo, liežuvis pastiro. Teip tas jaunikaitis leido ją atsigerti. O kad įejo į tą trobelę, atrado vieną bobelę. O ta boba buvo deivė* ir prižadėjo tą mergą išgelbėti nuo to nelabo jaunikaičio, kuris, iš peklos atjojęs, norėjo ją drauge su savim nunešti už tatau, kad gailėjos ano numirusio. O kada ta deivė išejo naktį pas jaunikaičio laukan, jėmė anam pasakoti apie linų visą vargą: pradžią linų ir pabaigą, kaip reikia sėti, nuvalyti, išmušti ir padergti, džiovinti, minti, braukti, šukuoti, verpti, austi, drobes baltinti, džiovinti ir t. t. Teip tai deivei bepasakojant, o tam besiklausant, gaidys užgiedoję, o tas ištarė:

— Ak, tai mano nelaimė, kad aš tavęs klausiau!

Toje valandoje su vėju nuskambėjo, nupleškėjo keliu, nieko nelaukdamas. O ta mergaitė dėkavojo tai savo gerai prietelkai deivei. Ir ta deivė pamokė tą mergaitę, kaip turi eiti namon ir ant kelio kaip reik daryti, jeigu pasivys ans myliamasis iš antro sykio, ir pasakė:

— Tu ilgai nepateksi, nabage, kad tiktai namon pareisi, o tai del to, kam tu ano teip verkei mirusio ir jam sunkumą darei.

Ta deivė pavaišino mergaitę ir išleido ing kelį. O kad daejo salig tos vietos, kur kryžutį numetė, tada radusi pasijėmė, o kada kningą priejusi rado, vėl pajėmė. Tada išgirdo iš užpakalio atbildant, atgriaunant, kaipo didį perkūną su trenksmu didžiu. O kada pamatė ta merga, metė kningą į užpakalį ant jaunikaičio, ir stojose dideli kalnai. O tas jaunikaitis kasės griovės, iki kol išlindo. Tada vėlei vijose. O kada jau netoli buvo, teip tada kryžiuką metė į užpakalį, ir pasidarė mūrai, geležinioms štangoms apkalinėti, ir pats ten pasiliko už mūro. Turėjo sau grįžti atgal.

O ta merga parejo pas to paties gaspadoriaus vos gyva, apsakė savo bėdą ir vargą, kuri datyrė par penkias dienas ir penkias naktis. Ir visiems apsakė, kad numirusio kavalieriaus nereikia dideliai verkti, ale tik reikia už dūšią ano pasimelsti, tai šimts sykių anam geriau padarysi. O ta merga, <...> pusę metų patarnavus, dailiai sau numirė. Ir po to baidymo anos tai daugumas nemylėjo ir nesigailėjo jauni-kaičių po smerčio, bo atmindavo ant baisumo ano, juodumo paties ir arklio ano.

22. RUPKĖ

Pas Klimą iš Valakų kaimos apei Šidlavą vėlai rudenyje atejo piktvarlė, jam vėtant javus ant klojimo, prašneko žmogaus balsu, prašydama, žiemavoti kad daleistų jai jaujoje. O ji už tat paržiemavojus prižadėjo pavasaryje pasakyti jam tris štukas, kaip ledas ištirps ir sniegas nubėgs, o vanduo šiltas bus. Jis jai per žiemą nieko nedarė ir leido ją žiemavoti. O pavasaryje sulaukus nešė ant vandens, ant akmens padėti. Liepė ji jam kirvį turėti su savim. Kaip jis ją padėjo ant akmens, tai ji pradėjo jį mokinti tas tris štukas. Pirmą štuką pasakė teip: „Nekirsk į akmenį, bo kirvį nukirsi“. Antrą: „Neeik š... į rugienas, bo rūrą subadysi“. Trečią: „Nem... prieš vėjį, bo kiškas apm...“ Tas žmogus parpykęs ant rupkės, norėjo ją parkirsti ant akmenio. Jam pirmoji štu-ka pasirodė — tujaus atkirto kirvį į akmenį.

23. GENIUKAS IR LAPĖ

Vienas jaunas geniukas, pirmus savo vaikus išperėjęs, labai džiaugėse su tais. Augino savo šeimyną, kurios buvo septynios žmogystos. Viena kartą su lape susitiko genys. Ta lapė užklausė:

— Ar sveiki tavo vaikai? Ar visi auga gražiai?

— Nelabai sveiki, kažin kas aniems daros, kad nedaug teėda ir nedaug tegeria!

— Aš žinau tokias žoles, labai gelbiančias nuo to. O tik reikia anas paieškoti. O tei ne visur anos teauga. Kaip anų radusi užduosi vaikams, tei tuojaus sveiki bus! Ale dabar man parodyk, kur anie (vaikai) yra.

O genys nuvedė lapę pri to medžio, išjėmė ir gleitą sustatė. Ta lapė apžiūrėjusi sako:

— Nesveiki tavo vaikai! Turi rūpintis del anų vaisto.

O kad lapė genį nuvedė rodyti žolės del vaisto, teip tas ieškojo ir rinko, kur radęs. O kada atsinešė vaisto surinkęs, nei vieno savo vaiko neatrado. Visus ta lapė suėdė.

Teip tas genys už tokią lapės štuką dideliai įpyko ant lapės, nesudūmodamas, ką čia reikia daryti su ja. Teip tas genys nubėgo paplesnums į artimiausią kaimą, kur buvo žmonių veselė. Pradėjo tų namų šunelį prašyti labai pakarniai, kad lapę kaip norins sugauti. O anas nežada dovanoti už savo vaikus! O tas šuniukas:

— Kad čia esmu alkanas, dar nieko neėdęs. Kad paėdęs būčiau, gal ką del tavęs padaryčiau.

— Tei tu tykok dabar prie durių, kaip bus atdaros durys, aš įlėksiu į namus. Ims gaudyti mune visi veselninkai. Anie bus sugaišę, tavęs nepamatys. Teip tu nuo stalo duonos pusbakanį pakabarkšt nutrauksi. Teip tą nusineši į padaržinšalį. O [kai būsi] sugrižęs, vėlei mėsos bus bliūdas, jautienos kepersys, ir tą pakeberkšt iš bliūdo nusineši sau. O teip ir turėsi ko ėsti, ir būsi nealkanas. Ir man gero padarysi.

No, tas šuo pagal pamokymą geniuko gulėjo pas duris pringio, laukdamas, kad pasiliktų atdarytos. O kad viena praguma pasiliko iš netyčių, tada šunelis įbėgo į vidų. Teip tuomi čėsu geniukas įlėkė į pringį. O pringy buvo stalas, išrėdytas del veselninkų. O tei buvo vasaros laike. O trioboje triošku buvo anims šokinėti ir dainuoti. Ir visai veselei ir vietos mažai. O pringy vietos daugiau ir linksma. Teip tie veselninkai, tą genį pamatę po pringį lakiojantį, kaip suniko visi gaudyti, tiek maži, tiek didi, kas tik gyvas. Visi norėjo sugauti ir genio mėsos ėsti. Ale tas genys spranus, palakstęs pringy apsukui veselninkų, visus sujudino. Sukužo kaip širšinai arba bimbilai, ir pats genys šmurkšt par kurtinio sto-

go išlėkė sau į girią. O tas šuniukas par tą laiką gaudymo veselninkų geniuko labai apsisuko ir nealkanas buvo pagal pamokymą to geniuko.

Teip dabar tas geniukas to šunelio prašo, kad jam gera padarytų. Ale šuniukas sako, kad — aš dabar labai gerti noriu. Ir kur čia gauti?

Teip geniukas sako:

— Eik su munim drauge!

Teip tas pirma lėkė, šunelis paskui. O kada mergaitę sutiko su milžtuve pieno karvės benešant sau namon, kuri buvo rytgonio pamilžusi, teip tas geniukas stropit ant milžtuvės krašto lanką kapoti. Teip ta mergaitė padėjo milžtuve, jėmė gainiot geniuką. Teip pažemiais bėgdamas, toli tą mergą nuo pieno nuviliojo. Teip tas šuniukas pieno atsilakė, kiek tik norėjo. Teip ta merga nei geniuko nesugavo ir pieną išlakdino. Ir teip ejo sau puteraudama.

O tas geniukas nuvedęs, kur ans žinojo lapę, tą šuniuką. O kada užleido tą šuniuką ant lapės, tei anai didelį stroką padarė. Jėmė gaudyti po girią ir iš girios išginė ant plataus kelio. O kada tum laiku važiavo smalius su smalos bačka. Ale tik su vienu savo arkliuku. O kada tropijo ta lapė tiesiai užbėgti ant to smaliaus. Teip tas smalius norėjo tą lapę užmušti su rantytiniu, ale netropijo, ta pirma prabėgo. O įkandine paskui šunelis. Tada tik kai ant vietos krito, negyvai užmušė iš netyčių [tą šunelį]. Teip tas geniukas supykęs jėmė to smalioriaus arklio akis kapoti. O tas, norėdamas geniuką užmušti, arklį užmušė. Teip to negana — jėmė jam bačkos lankus kapoti. Ale kiek aną sykių su rantytiniu muša, tiek sykių numuša nuo bačkos lanką. Ir teip po vieną, po vieną numušė visus lankus. O geniuką neužmušė. Ir teip pasileido bačka, išbėgo visa smala. Pasileido ta smala. [Smalius] be arklio ir be smalos pasiliko. Ir ejo sau marmaliudamas ir keikdamas namon. O tas geniukas ir jį į numus ano parsekė. Kaip tiktai duris vėrė trobos, tei ans pirma jo įlėkė į trobą. Ir įlėkė tiesiai ant lopšio, kur gulėjo mažas vaikelis. Ir jėmė anam akis kirsti. Kaip aną troboje gyvą sugavo, ir tada užmušė. Ir tasai smalius vienas iškepęs suvalgė. Ale

kaip yra sakoma, kaip gyvas nelabas yra, toks ir po smerčio savo nelabumą turi varyti. Teip ir tas geniukas darė. Kaip tik suvalgė tiktai tas smalius, tuojaus anam iš antro galo iškišo savo galvą ir pradėjo apei ano raukus kapoti su savo smailiu snapu, aplink visus pakraščius. Teip tas jausdamas baisius skaudėjimus, be atilsio teip dieną, kaip naktį neduoda jam pakajaus. Teip tada, neišmanydamas, ką čia dabar daryti ir veikios pagalbos gauti nuo ko, liepė savo pačiai dalgį pasiimti. O pats<...> pačiai savo prisakė, kad ana tykotų, kad iškiš geniukas galvą<...>, ir tum laiku gerai daboti, kad galėtų ano galvą nukirsti su dalgiu. Teip ta pati pagal įsakymą vyro stovėdama tykojo. Ale kaip matydama geniuką iškišant galvą, tada supykusi iš visos savo sylos kaip kirto geniukui, ale netropijo anam galvą nukirsti<...> [Vyras] tuojaus apvirto aukštelnykas ir, krauju aptekęs, toj valandoj numirė.

O teip išsipildė senųjų priežodis: Neeik su velniu riešauti nei obūliauti, nes jis savo gudrumu gali tave apgauti. Greičiau pats galą gausi, nei kaip aną (velnį) apgausi.

24. SAULĖ, VĖJIS IR ŠALTIS

O kaipo tarp mūsų senųjų strujų yra apei saulės pasakojimai nuo godynės senų seniausių. Kada vieną kartą tropijos vienu keliu keliauti ing svieta pavandravoti Saulė, Vėjis ir Šaltis ir norėjo datirti tarp žmonių, kokius anie turi savo būdus, kad galėtų paukštį pažinti po plunksnų. O kada anie trins eidami par žemę, kuri dabar yra mūsų Žemaičiai, ir atrado ant lauko žmogų beariant, kuris vardu buvo Šledas. O kada ejo pro tą artoją šitie trins vandrauninkai, ir tam artojui visi trins sykiu pasakė didžiu balsu:

— Labadiel!

— Dėkui, dėkui!

Ir teip tie vandrauninkai paejo savo keliu. Ale kada jau varsną buvo nukeliavę, ir pradėjo tie tarp savęs labai didžiai

ginčytis. Visų pirmiausiai Saulė teip sako, kad tas artojas anai sakė „dėkui“ už „labadie“, o Vėjis vėl sako, kad — man! O Šaltis dar tylėjo, dantis savo sukandęs. Ale ant galo ir tas pratarė:

— Man sakė!

O ant galo pradėjo bartise. Saulė sako:

— Aš galiu tą žmogų karščiu savo sudeginti!

O Vėjas sako:

— Kad aš pūsiu, tu nesudeginsi!

Šaltis sako:

— Aš galiu tą žmogų sušaldyti!

Vėjas sako:

— Kad aš nepūsiu, tu vienas nesusaldysi!

Nu, teip tas Vėjas darodė, kad ans esąs už anus galin-gesnis.

O kada ten jau barnės tarp savęs nepasibaigė, teip tada sako:

— Grįžkim atgal pas to artojaus. Ans mums pasakys, kat-ram „dėkui“ jisai pasakė.

O kad nuejo, paklausė artojaus, tas jau pasakė, kad aš dėkavojau šitai gražiai poniai, kuri sakydama labai galvą nulenkė,— rodydamas ing tą Saulę.

Nu, Šaltis su Vėju, pasistaipę, pasižvalgę ir pasikraipę viens prieš kitą, sujudo iš vietos, kaip didi žaibai su alasu nupleškėjo savo keliu. O Saulė pasiliko pas to artojaus.

Teip tas užprašė [Saulę] pas savęs ant nakvynės. O kada pribuvo ing ano biedno namus ir kad rado daug vaikų, o visi dar maži ir visi prašo duonos, o čia nėra iš ko duoti. Ir visi pusnuogiai yra ir kaip svirpliai sudžiūvę, akys įdubusios, žandukai atsikišę, kaulai vieni kaipo giltiniukų. Daugiaus ten nieko negirdėtis, kaip tiktai viens verkimas ir raudojimas. Saulė, užėjusi pas to biedno žmogaus ant nakvynės, pradėjo biednus vaikelius glamonėti ir glostyti. Ir kitą pajėmė ant kelių nešioti ir bučiuoti. Ir teip ana susijaudino savo gailėsčiu, apsiverkė. O kad jau rykmetis buvo, Saulė tam žmogui pasakė teip:

— Dėkui tau už nakvynę, jau muno laikas yra eit sau į vietą. Ale aš tau savo žnoką paliektu, tei yra mano ašaras, kurias pas tave išliejau del tavęs ir vaikų tavo, del didelios anų biednystės. Tei tu nunešk į savo daržą ir ten palik. Ir kad užaugs iš tų žolės, tei tu anas vadinsi saulių ašaros. Ir tu anas nešiok po svieta, pasivertęs daktaru. Gerai tau sekias su tum žoliums imti vaistą. Galėsi gydyti visokius ligo-nius. O antrą žnoką tau duodu štai grūdą, kuris užaugs — praminsi saulažolės. Ir teip bus liekarsta tau. Trečią žnoką — turi išmokti maldele „O saulele motinele“. Kad duonelės neteksi, tei sakyk: „Saulele motinele, duok man duonelės!“ O jei pinigų neturėsi, tai sakyk: „Saulele motinele, duok man pinigelių!“

O kad teip pamokinusi tą žmogų, tujaus iš vietos sutviskėjo tiktai šviesybe, iš akių pabrūkšt ir išgaišo. Ale toj valandoj pilna ano troba stojose saulės spinduliuose, didelioje šviesybėje, kuri trivojo par visą dieną ligi vakaro. O tas žmogus su pačia ir vaikais savo, rankas iškėlę, dėkavojo, teip sakydami:

— Saulele, motinele mūsų, dėkavojame tau už aplankymą mūsų!

Ir teip tas žmogus tankiai kalbėdavo tus žodžius tada, kada kaip ko netekdavo — ar maisto, ar pinigų. Ir teipogi apturėdavo tos loskos ligi soties. Ir teip pametęs ans žemės arti pastojo labai slaunu daktaru. O savo vaikus, kurius turėjo 4, visus išaugino, ir anie pastojo labai mandrūs. Ir del anų kytrumo paliko visi karaliais.

Ir šiandien pas mūsų žemaičių yra pasilikę saulės žodžiai del vargdienių, ar mažų, ar didelių. Kada reik [žmogui] ant oro šalto gyvolius daboti ar dirbti iki vakaro, tei ir ans tais žodžiais atsiliepia prieš saulę:

— Saule motinele, nusileisk, nusileisk!

Arba:

— Saulele motinele, patekék, patekék!

Ir teipo noris seniejai tebeturi tą būdą tus žodžius kalbėti ir kurie yra nuo savo tėvų išmokę. Ale kaip šiandien,

kurie jau matom saulę užtekant ir leidžiantis, o kad znokai ant kokio oro rodos, no, tei mūsų seniejai ir tus znokus labai daboja.

Jei baltas drignis apei saulę iš rykmečio, tei tą pačią dieną bus didelė vėtra. Raudona debesis prieš užtekėjimą — žada būti vėjų. Mėlynas ir tamsus drignis aplei saulę tei yra znokas šturmu didelių. Šviesi debesis prieš užtekėjimą saulės, tei yra ženklas gražios dienos. O jei prieš užtekėjimą saulės užsivožia miglos iš visų kraštų, tei yra ženklas lytaus tą dieną. Tebesis juoda prieš užtekėjimą saulės tei yra atmaina oro. Kruvinas saulės tekėjimas — ženklas didelių vėjų ant ryto dieną. O jei saulė tekanti debesis renkas iš visų kampų ir bėga [debesys] ant saulės, tei ilgai nusitęs vėjas. Pusdieny ratas apei saulę rausvas — žada ant rytojaus lytaus būti. Saulės tekėjime iš abiejų pusių spinduliai daros — jei žiemą, tei bus didis pustymas, o jei vasarą — bus lytus su vėju. Jei, saulei leidžiantis ar tekant, iš abiejų pusių stulpai raudoni, no, tei yra ženklas ant šalčio žiemą, o vasarą ant karščio.

Del to ir šią gadynę užlaiko apdainuodami:

*Leidžiase saulelė į vakarus,
Išleidu dukrelę į ašaras,
Užtekės saulelė par kalnelius,
Išleidu dukrelę į vargelius.*

*Saulė motušė, saulė motušė
Kraitelį klojo
Ir saulė motušė
Pri šalelės sėdėjo.*

„Ak, tu sunkiūs savo darbūs prakaitą par makaulę lais-tai,— ar tu nežinai, kad negyvensi su saule. O kad tu tiek saulės tematytumei, kaip aš tą daiktą mačiau, kaltas esmu! Jeigu aš tą daiktą estu pajėmęs, ir kad tu savo marškiniais neišsitektumei, kaip tu **manim** neišsitenki“. O tas, girdėdamas tokį jo keikimą, o išmintingas būdamas, užsistupijo tam

keiksminkui. Bet tai senuosiuose čėsuse toks užvedimas buvo, nereikėdavo pas žmonių prisiegos, ale vis savo keikimu padarydavo ir gerai, ir blogai. Ir teip nepraeidavo keikimas darmiais, ale ar šiam, ar tam kliūdavo. Ale šioj gadynėj nežiūri nei vienas ant keikimų, ale už kalčią tujaus sugavė, tujaus varo ant prisiegos kaipo voras musę ant pakorimo. O to kas tai yra, kaip tai sako: ir gilus atrand savo dugną, ir platus savo kraštus,— bo del nelabo nei keiksmas, nei prisiega ano nepataiso ant gero, bo jau medis į kurią pusę pakrypsta, no, tai ing tą pusę turės ir pargriūti.

25. RŪSTABĖDAKAS* IR RŪSTYBĖ

Vienas ūkininkas buvo turtingas, ale tiktai baisiai piktas. Tas turėjo berną prie savęs pagal savo būdo išsirinkęs, kursai jam buvo labai dideliai vienas prie visų darbų. O tas bernas ilgai tarnavo pas tą ūkininką ir buvo dideliai gudurus. Ans parmanydavo savo gaspadoriaus mislis.

O teip vieną kartą, kada gaspadorius apsirgo, jau ans nusimanė, kad reiks mirti. Už česo jaujoje apžiūrėjo vietą del piningų, kuriems reikėjo duobę iškasti ir velniui prakeikti, kad tik žmonims netektų: par savo rūstybę jam rodės, kad geriau velniui, neg žmogui palikti. Ir kada iškasė duobę prie pakuros šalies jaujos, peludėje, ankštoje vietoje, kad namiškiai nepasergėtų. O kad jau duobė buvo gatava, ir tą naktį nešė piningus savo velniam, tada bernas to gaspadoriaus tą vakarą prieš večerę pasergėjo tą duobę, kur jo gaspadorius kavos piningus. Ir tas bernas po večerės nuejo į tą jaują ant viškų pakuros. Norėjo žinoti, kas tą naktį bus su ta duobe ir su piningais, bo jis numanė, kad turi kas stotis tą naktį. Ir kada atejo vidurnaktis, atnešė gaspadorius maišgalį piningų ir supylė į duobę ir nuejo antrą maišgalį atnešti. O tasai bernas nulipo nuo viškų pakuros, prisėmė kepurę, užsinešė ant viškų. O kada penktą sykį atejo gaspadorius, atsivedė gyvą ožiuką ir jėmė jam gyvam skūrą lupti. O kada ožiukas bliovė, lupant skūrą, tada gaspadorius velniui sakė:

— Kada tas teip bliautų, kas tus piningus ims arba išimti norės!

O teip nulupęs ant piningų užmetė ir piningus užkasė, o patsai nuejo į klėtį, sau atgulė. O po trijų dienų numirė. O kada reikėjo kavoti, nebuvo kum pakavoti, bo piningų nei grašio nerado. Nuo to berno turėjo žyčyti visos giminės ano.

O teip antrus metus pabeigus, tasai bernas pajėmė tą našlę už pačią ir paliko tų namų gaspadoriumi.

O teip netoli buvo dvaras, už dviejų varsnų, ir labai didelis valsčius. Tame dvare buvo vienas urėdas labai nedoras, kurisai žmonis mušdavo, norins ir už mažą kalčią. O tas urėdas ant piningų didžiai godus. Kaip sako, už grašį visko nuo jo galėdavo gauti. Be pono žinios jis vis duodavo, kad tiktai kas piningus duodavo. Vieną kartą atejo į tą dvarą tas bernas ir sako tam urėdai:

— Mačiau šiąnakt degančius piningus, savo peludėje, pri savo jaujos!

O kada išgirdo tas urėdas, tai jam ir akys pražibo iš to džiaugsmo. Tuojaus valsčių savo suvarė į tą jaują, ištardė:

— Kur čia tie piningai yra?

Ir liepė tuojaus kasti tą vietą. O kada tas gaspadorius (bernas) tos vietos ant valsčiaus žmonių sumerkė ir tyloms jiems pasakė, kada urėdas nesuprastų, kada visi sakytų teip, kad urėdas pats turi vienas kasti tus piningus, be jokio žmogaus, bo jam vienam teks tie piningai. Kad jis vienas kasė, neiškasė ligi kelių — pradėjo urėdas bliauti teip, kaip tas ožiukas, ir jėmė skūra ano raudonuoti. Pradėjo velniai lupti ant piningų. Dar subliuvo devynius sykius ir nuskambėjo su tais piningais į kiaurą žemę. Tiktai duobė pasiliko gili neužmatoma, kurios pakraščiuose buvo matytis daugybės visokių gyvų piktybių, žalčių, gyvačių, piktvarlių.

Ir nuo to laiko praminė tą vietą Rūstybe, o gaspadorių tų namų, tai yra sūnų,— Rūstabėdaku, del to, kad bernas rundijo, pakol jis užaugo.

26. NAKTIES ŠAUKIMAS UŽ LANGO

Vienas žemaitis Beduonis gyveno netoli Viduklės, jau penki šimtai metų. Ir ans turėjo vieną sūnų; daejusį aštuoniolikos metų, apvesdino jį. O tėvas po sūnaus apvesdinimo į metus mirė. O sūnus pasilikęs gaspadorium, ir gyvenimas buvo turtingas. Tiktai paukščio pieno nebuvo. Ir viskas ejosi kuo geriausiai. Ale tum [buvo blogai], kad savo tėvą užmiršo mirusį. Niekados nepaminavojo ir paminavonės nedarė. Ir rodės, kad ans neturėjo tėvo. Kada jam ir svetimos giminės sakydavo apei nabašninko ano tėvo darbus, o tas Beduonis nė girdėti nenorėdavo. Ir nekėsdavo, kada jam kas apei tėvą mirusį ano minavojo.

O kada po tėvo smerčio išgyveno dvejus metus, tada išimanė kažin kas — naktį pačiam įmigų, vidurnaktyje ateina prie lango ir šaukia, klausdamas:

— Ar miegtat, ar nemiegtat?

Teip šaukė par tris naktis po tris kartus. O kada niekas neatsiliepė, nedavė nė jokio atsakymo, tada, einant nuo lango, sako jis:

— Jūs miegtat ar nemiegtat, tei jums vis tiek bus.

O kada par antrą naktį vis teip šaukė, o nieks neatsiliepė, norins junta ir nemiegt. Bet tas Beduonis buvo girdėjęs nuo kitų žmonių seniai pasakojant, kada naktį kas miegtančiam vidurnaktyje prie lango šaukia, tei nereikia atsiliepti iš vidaus, bo sako, kad šaukianti liga ar laumė, ar neščėstis, ar dvasia iš kapinių kokia. Tei ans žinojo gerai tą pasijovijimą, del to ir tylėjo. O kad trečia nakčia didžiu balsu jėmė šaukti:

— Jūs miegtat ir nemiegtat, o kodel negaliat atsiliepti?

Teip turėjo pats gaspadorius Beduonis atsiliepti:

— Jau nemiegtam, nemiegtam!

— Kaip tu sau apsirenki: ar iš jauno kad gerai būtumei ir kad gražiai gyventumei, ar ant senatvės?

O tas Beduonis tylėjo, mislydamas: „Kaip čia gali būti geriaus?“ Teip tada atsivožijęs pasakė:

— Tegul gi bus ant senatvės geriau!

Teip daugiau nieko negirdėjo. Nubarškėjo, nubarškėjo sau, ir daugiau nieks nešaukė už lango.

O kada išgyveno pusę metų, užsinorėjo tas Beduonis važiuoti pas savo gimines su pačia apsilankyti į vaišes už keturiolikos mylių. O tenai kad patruko dvi nedėli, pagrižo numon, atrado numus sudegusius ir visus daiktus, tiek duoną, tiek gyvولیus, tiek padarynes. Viską ing pelenus apvertė. Norins verkė, šaukė, draskės, nežinojo, ką daryti. Ir dar naktį, kaip parvažiavo, arklius pavogė. Ir ant galo pagalios pati ano koją sau išsisuko, raiša pasiliko, negali iš vietos paeiti. Tada patsai, užsidėjęs ant savo nugaros, nešė pačią ir teip, kaip galėdamas, kur reikėjo tris viorstus nueiti pas savo susiedo tolumo, o dabar nori savo pačią ten nunešti. Tada matydama ano pati, kad vyras ją sunkiai neša ir teip toli, jėmė prašyti verkdamas, kad neneštų, kaip tiktai vieną viorstą, bijodama, kad anos vyras nepradėtų raišti. O kad pas kelią atsisėduse, o šitei atvažiuoja jaunikaitis<...>, važinėjęs po Žemaičius kupčiaudamas. Teip tas Beduonis prašo, kad ano pačią pavėžintų ant ten, važiuodamas ingi to susiedo savo, o pats kad ir pėsčias pareisiu. O tas apsiėmė pavėžinti. Ale kaip vežė ir su visu sau nusivežė į savo pusę, o tą paliko be pačios. O kada ieškojo ir klausinėjo visur, kur kas ar nematė, ar negirdėjo, ale bet niekur nedasižinojo. Ir teipo prapuolė ano pati! O kada Beduonis paliko gyvnašlis, be pačios, nebuvo ką daryti. Ans apsiverkė ir ejo ing svietą giliuko ieškoti, ale be darbo niekur giliuko rasti negalėjo. Teip neišmislijo tas Beduonis, kaip čia jam apsiversti. Tada viską pamatė! Pristojo prie dročiaus lentas piauti. Vienus metus ir antrus, o teip patsai išsimokė lentas piauti. Tada, meistras būdamas, jėmė sau tavorčių ir ejo toliau į svietą su savo meistryste. Teip tada pasieko ir kitą kampą. O kad po anų kraštus jam bedirbant, tropijos aną užprašyti ing vieną didelį dvarą ant darbo. O tada nuejo, atrado tenai poniją našlę, kurios vyras buvo miręs. Antri metai, kaip ana našlė yra. O ta poni pažino savo vyrą, tą dročių, kad jisai pats yra. O tasai Beduonis nepažino anos, kada teip gražiai apsirėdžiusi. O ta

poni sveikindama nutveria už rankos ano, ing glėbį apsikabinusi, sako:

— Laimė tavo didelė, kad tu mane čičion atradai! Nu, dabar, dūšele, gyvensiva mudu! Kur par aštuoniolika metų buvau pražuvusi!

Teip ir dabar seniejai žmonys sako, kad žmogus kožnas turi savo atmainą turėti gyvenime: jei iš jaunų dienų gerai gyvens, tei ant senatvės ras savo blogumą.

27. IŠ NEGYVO GYVĄ PADARO IR IŠ SENO JAUNĄ

Buvo vienas kuningaikštis labai turtingas, turėjo didelius dvarus ir augino tris sūnus. Kaip atejo į metus sūnūs, liepė jiems eiti tarnauti. O kad ne po daug metų sugrižo pas tėvą, tada atrado labai seną. Tėvas užsimanė vaikus siųsti ieškoti tokio vandens po svieta, kuris yra gydomas ir gyvas vanduo, prižadėdamas tėvas palikti tą ant savo vietos, katras ras tokį vandenį. Teip jie dabar visi trins išjojo. O vienas jauniausias buvo jų neapkenčiamas par tat, kad jis tėvą gerai mylėjo. O kada tris dienas jojo daikte visi trins, tada jaunąjį atskyrė nuo savęs tundu broliai. O tas jaunesnis jojo į girią, o tundu jojo į miestus, į kaimas, klausinėdami, tokio, o tokio vandens ar kas nežino, ar negirdėjo kur. O tas trečiasis kada įjojo į labai dideles girias, kur niekur nei žmogaus sutinka anei jokio sutvėrimo, žmogystės nemato, tiktai žvėriai, žvėriai ir girios. Tada jisai jojo mėnesį ir kitą ir labai aukštą dvarą prijojo. O kada, prijojęs pri to dvaro, nusėdo nuo arklio, prašo verkdamas nakvynės. Ir išėjo diedukas senelis, žilas kaip obelis. Tasai puldamas po jo kojums, klausdamas:

— Ar nežinai, tėvai, kur reikia gauti vandenį gydomą ir gyvą?

— Nėra pas manęs; ale eik ant nakvynės pas manęs!

O ant rytojaus pavaišinęs tą jaunikaitį ir parodė jam keli, sakydamas:

— Jok par tą pūstyne, rasi dar didesnę dvarą; gal ten gausi vandenį.

O kada jisai jojo dieną ir naktį, teip jis rado, kaip tas senelis sakė. Ir vėl jisai prašos ant nakvynės verkdamas. O kada ant rytojaus reikia jam išeiti, vėl bobutės senosios klausė tokio, o tokio vandenio.

— Neturiu! — Bet jam parodė kelį par dideles girias, pūstynes.— Ten tei tikrai gausi!

O kada tas jaunikaitis padėkavojo tai bobelei už tokį parodą gerą, atsisveikinęs nuo jos, tada jis jojo toliaus sau dieną ir naktį. O kada praaušo antra diena, išvydo žibantį, blizgantį dvarą už mylios. O kada prijojo pri to dvaro, atrado vėl dieduką. Baltas kaip obelis, sukumpęs kaip kumbrys. Tas jaunikaitis puolė tam seniui po kojų, prašydamas mylestos ant pakeleivio:

— Pasigailėk manęs, tėveli, antri metai vargstu, ieškodamas tamstos dvaro to šviesiausio, susimylėk, duok man to vandenio gyvojo ir gydomojo. Juk tėvas turi?

— Turiu, turiu, gausi!

Tada jau pripylė dvi plėčkuti. Ir užženklino, katroje gyvas, katroje gydomas vanduo yra. Teip jis, padėkavojęs tam senukui, trečią kartą puolė po jo kojums ir, atsisveikindamas nuo jo, puolė savo keliu. O kada parjojo dieną ir naktį. O kum jis mito? Uogums, giliums, riešutais, obuoliukais. Drauge kabinos su beždžionims į medį, skabindamas del savęs maistą, kad alkanas nebūtų. O kada prijojo marę, tada susitiko su savo tundviems broliais. Teip tie broliai klausė:

— Ar tu gavai vandenį gyvąjį?

— Gavau, gavau, turiu!

Teip tie broliai nepaliko jį, visi trins jojo ir ant nakvynės, kur nakvinos. O tasai užmigo jaunesnysis. Teip iš jo plečkučių tą vandenį gyvą jie išsipylė, o tam iš marės pasėmė ir jį bemiegtant apgavo. O kad ant rytojaus sukilo sau joti namon. O tas nieko nežino, kaip su jo vandeniu pasidarė, del to, kad pavogė.

O kad parjojo namo, pasigyrė tėvui tas jaunesnysis, kad jisai gavo tikrai to vandenio. Teip tėvas liepė šunį užmušti

ir sukapati smulkiai. O kad vandenį užpylė, kuriu pasigyre,—nieko nepadare. O tie broliai užpylė ant šuns sukapoto,—tujaus sugijo visos mėsos nuo gydomo vandens. O kad užpylė iš antros gyvojo—tujaus šuo atgijo. Ir toks stojis sveikas, jaunas, smagus ir greitas.

Teip dabar tėvas liepė savo vaikams, kad jį patį sukaptų į smulkius šmočiukus. O kada teip padarė, užpylė vandenį gydomą. Tujaus sugijo visas kūnas. O kada užpylė gyvojo, tujaus tėvas krioktelėjo, atgijo ir toks stojose jaunas, kaip šešiolikos metų, ir sveikas. Už savo vaikus jaunesnis. Teip ant sūnaus jaunesniojo parpyko tėvas už jo apgavimą, kad šunį neatgydė su savo vandeniu. Už tą jo apgavimą išdavė tėvas dekretą ant jo. Nusamdė tris vyrus ir liepė jį į girią išvežti ir sukapti ir į žemę įkasti, o ženklą parnešti plaučius ir kepenas.

O kad jį vedė ant smerčio trins vyrai per tris mylias toluo į girią, kad nebūtų girdėtis nei šuns lojimo, nei gaidžio balso. Tada jis, nuvestas tenai, jėmė prašytis valandą, kad jam daleistų ant trijų adynų. O jis tą sykį priejo labai gražų margą dvarą girioje. Teip jisai įėjo į tą dvarą, nieko daugiau nerado, kaip tik vieną panelę. Ir ta pati ant lentos guli vidury pakajaus negyva; ale rankoje turėjo kortelę parašytą: „Kas mane ras čia<...>, tei jis mano bus, aš jo būsiu“. Teip ji atskėlus davė čerėsluką su piningais, sakydama:

— Kiek imsi iš čerėsluko, tiek tau vis pilna bus!

Ir žiedelį davė ant znoko. Teip jis<...> ejo pas tų vyrų, kur jie stovėjo, jo laukdami. Teip jį vedėsi dar toliau į girią. Teip jį norėjo nutrotyti. O jis jėmė prašytis, kada daleistų toliau par girią pareiti į kaimą. Teip užėjo pas vieno gaspadoriaus. Teip tam gaspadoriui už duonos kamputį jį užstatė tenais. O tėvui ant znoko parnešė plaučius ir kepenas šuns. Iš tos pačios kaimos gaspadoriaus, kur jį užstatė už duonos kampeką. O tie trins vyrai, savo darbą atlikę, parejo namon, parodė ženklą, užmokėjo už jų darbą.

O kad metai išėjo, sulaukė ta pana sūnų. Teip ta pana jėmė jo ieškoti par raštus į visas puses svieta. O tas jaunikaitis toje kaimoje pasiliko už kupčių, ir tokiu dideliu jisai kupčiu

pastojo. Kas jam kaštavo dešimt rublių, pardavė už penkis. Gailėjosi jis ir biednų, ir ubagų. Ir labai jis buvo mielaširdingas.

Teip dabar tas raštas tos panos daejo pas to tėvo. Teip tėvas norėdamas, kad jo vaikai apsivestų tą paną. O tos panos dvaras buvo užkeiktas. O kad vaikas gimė, atsirado laimingas. Ir visi valsčiai sukilo gyvi ir miestai stojosi cielybėje. Teip tas tėvas leis savo sūnų vyresnįjį pas tos panos aprėdęs ir su arkliu aprėdytu gražiai. Ir turi jis joti par upę cielą mylią skersai. Ir ten tiltas buvo. Ir po kairei rankai, ir po dešnei rankai tilto buvo lelijos iškaišytos ir medžiai, slyvos, grūšės, obels žydėjo. Ir tiltas plaukia ant to vandens. Ir ant to tilto visokios palmos žydėjo. O kad tikrasis tos panos jos, tei tiltas į aukštą kilis ir visos kvietkos žydės gražiai. Ir ant jo galvos links. O kad netikras, teip tei tiltas skęs žemyn. Ir kvietkos skęs.

Teip dabar tas vyresnysis brolis jojo tum tiltu. Teip tas tiltas skendo ir kvietkos skendo, ale vienok parjojo. O kada nujojo pas panos, pana pamatė, kad ne jos tikras. Pasišaukė du vyru palaikyti, o trečiasis skersai išlotavo, išlotavo, kaip tik jis galėjo iš žemės atsikelti. Teip ir atstatė pas tėvą atgal.

Teip tėvas antrą savo sūnų leidžia. Nestupijo pas tos panos. Ir tam teip atsitiko. Vos gyvą paleido namon.

Teip ta pana vėl rašo pas to tėvo: „Kur tavo trečias sūnus? Suieškok trečią!“ O kada tėvas, prispirtas po gvoiltu, turėjo storotis surasti. O ką čia dabar daryti? Pavadino tus savo tris vyrus, kuriams buvo padavęs sūnų ant nutrotijimo. Teip liepė eiti ieškoti tos vietos, kur jisai yra užmuštas žemėje. Davė jiems vandenį gyvą ir gydomą. „Jegut raste užkastą, tujaus sujudinę pilkiate vandenį gydomą, o paskui gyvąjį!“ Ir žadėjo jiems dvarą duoti, kad tiktai jam gyvą pristatytų sūnų.

Teip jie išejo ieškoti ir atejo į tą pačią kaimą, kur paliko už duonos kampiuką. O kad jį vadino pas tėvą eiti, tei ans niekaip nenorėjo palikti savo kupčystės. Ale kad jie nepaliovė melstis, turėjo jų klausyti, turėjo pas tėvą pareiti.

O kada tėvas pamatė gyvą sūnų savo, prasidžiugo. Teip jis aprėdė ir davė jam arklį joti pas tos panos. O kada jis prijojo tą upę, tiltas pasikėlė į aukštą ir kvietkos viseip žydėjo, kvepėjo ir kėlės aukštyn, linkdamos ant jo galvos. Teip jis nujojo pas panos. O pana, kad jį pamatė, pažino savo vyrą ir tą žiedelį, kurį ant piršto turėjo, kurį pati buvo ant piršto užmovusi, ir čerėsliauką su piningais. Teip ta pana apsikabinusi iš to džiaugsmo ir verkė.

Teip ta pana nurašė pas tėvo ir brolių, kad pribūtų ant veselės. O kada tėvas pribuvo, jėmė sūnus apsakyti savo visą kelionę tėvui vienam, kad broliai negirdėtų. O kad viską tėvui papasakojo, kur jis buvo, kur jis vargo, kur jis tą vandenį gavo gyvąjį ir kaip jį broliai apgavo bemiegant ant nakvynės gaspadoje. Teip tėvas girdėdamas apsakymą vargų savo sūnaus, o jo brolių šelmystę. Teip tada tėvas susigraudinęs apsiverkė, sūnų savo pabučiavo. O savo du sūnu vyresniuju išvedė ant lauko, ant pleciaus nuogus išvilko, stulpą įkasė ir ten anus pririšo, kad badu numirtų už apgavimą to jauniausio savo broliū. O po devynių dienų nusiuntė slūgas žiūrėti, ar gyvi yra. O kada rado gatavus mirusius po devynių dienų, ir ten pat į duobę įkasė ir sukavojo. Ir [ant] to stulpo paliko atminimo parašą tokį: „Už apgavimą jaunesnio brolio, kuris buvo smerčiu apsūdytas, patys turėjo badu mirti“. O tėvas savo vaiką palaiminęs paliko toje karalystėje, o pats parvažiavo namon. Neužilgai pats pasimirė. Ir [paliko] savo dukterę Freinę, kuri užsijėmė ant savęs žentą, arba vyrą, kuris buvo labai didelis karaliukas. Kaip seniejai žmonys pasakoja, kad teip stojos tas atsitikimas rytų šaly* ir saulėtekyje. Amen bubt, kumelė lupt. Man rūra, ponui skūra. Rūrą išgatavosiu, poną patraktavosiu.

28. APEI DEVYNIUS UŽMUŠĖJUS

Vienas ūkininkas buvo dideliai turtingas, neturėjo sūnų, ale vieną dukterę, ir ta buvo aštuoniolika metų užplūdusi. O tėvai gyveno pagal girios, vienkiemyje. Nuo kaimos buvo trins varsnos.

Atsitiko vienąsyk tėvams važiuoti į svečius pas gimines. Paliko vieną savo dukterę namieje ir įsakydami:

— Savo susiedkos paprašyk, kad tau padėtų namus daboti. O mens po trijų dienų parvažiuosme.

Tėvai išvažiavo sau, o ji pasiprašė mergikę kitą susiedo. Teip ji džiaugės, kad atejo, virė večerę, pyragus. Ir įsakė ir jai liepė, tai mergaičiai, traukti iš užpečkio malkas, o ugnį kurti večerei. Teip jai betraukant, užčiuopo užmušėjaus barzdą. Teip ji parsigandusi pasakė:

— Aš turiu eiti numon, negaliu čia nakvoti su tavim.

Teip toji prašė, kad nepalikti jos vienos. O ji nesakė, ką ji sugriebė su ranka užpečkyje. Teip toji neužlaikė:

— Kad eini, eik sau!

O ta, viena pasilikus, virė sau valgyti večerę. O kad išvirusi pasidėjo večerę valgyti, ir išlindo iš užpečkio tas užmušėjis, prašė jos večerės:

— Kad tu valgai, duok ir man...

— Sėsk, valgyk!

Teip ir valgo abudu su užmušėju. O kada pavalgė, jėmė klausti užmušėjis:

— Kur tėvo piningai? Tuojaus paduok!

Užsidedė šakalį ir įėjo į kamara ir atidarė skrynę, o skrynė buvo didumo nuo dvylika pūrų. O toje skrynėje par pusę miltų pikliavotų. Teip toji merga prisivedė pri skrynės ir atidarė skrynę ligi galui, sakydama:

— Čia yra piningai tuos miltuos. Čia ieškok, rasi!

Tas pasilenkęs užmušėjis su rankums čiupnoja po miltus, ligi pečių įlindęs į skrynę. Teip ta merga teip davė su dangčiu tam užmušėjui ir už kojų įmetė į skrynę ir užrakino. O pati įsisuko į trobą, atejo. Tėvo buvo šoblė pakabinta ant vagio. Teip toje valandoje atvažiavo trins vežimai prie durių — užmušėjai aštuoni, o devintas jau skrynėje yra. Teip tie laužėsi par duris, o ta merga duris uždarė ir langus. Langinyčias užsidarinėjo iš vidaus, o pati su šoble atsistojo viduryj aslos. Teip tie užmušėjai pradėjo par pamatą kastis. Teip ji kožnam galvą kirto ir į vidurį ištraukė galvą. O paskutinyšis,

aštuontas, suprato, kad jau yra negerai. Jis ne galvą kišo, bet rankas. Teip jam rankos dešinės tris pirštus nukirto. Ir pats atgal atlindo ir nulėkė sau.

Po trijų dienų tėvai parvažiavo iš baliaus, atrado numieje didelį ermyderį, keturius užmušėjus nukirstus, rado ir tą negyvą, rado skryneje užtroškusi. Teip tėvas savo dukterę neįmanė kaip mylėti. Ir, susiedus suvadinęs, aprodė darbus jos, kad ji tiek užmušėjų galėjo viena išterioti.

O tas tripirštis užmušėjis po pusės metų atjojo pas jos už pačią vesti. Ir nusivežė tėvą, motyną pas savęs į dvarą aprodyti savo gėrybes visos ir naudos. Teip tėvas, matydamas, kad jis turtingas yra, prispyrė tekėti už to užmušėjo tripirščio. Teip ta mergaitė supranta, kad jis yra užmušėjis. O tėvas panevalia prispyrė: ar nori, ar nenori, turi eiti už jo. Teip tuojaus išrėdė vežimą ir ją parėdė ir tuojaus vežti su jum ir veselę ten pakelti.

O ta merga buvo labai gudri. Važiuodama įsipylė terbą žirnių baltųjų. Ir kaip važiavo par girias, teip vis tus žirnius bėrė ant kelio vidurio, ženklą darė del savęs, kad atsektų, atgal bėgdama, tą kelį.

Ir pakėlė ten veselę. Ir tėvas su motyna ten buvo cielą nedėlią. Labai smagi veselė buvusi. Ir tėvas teip išvažiavo numon.

Ir viskas kaip pasibaigė, už pusės metų pradėjo jisai mislyti blogai, tas užmušėjis, apei savo pačią už tatai, kad ji tiek jo brolių nužudė.

O turėjo tas užmušėjis motyną seną, nuo devyniasdešimt metų. Ir jis išeidavo naktimis vis medžioti ant kelių, o kartais ir dieną. Savo pačiai niekados nesakydavo teisybės. Vieną laiką, išeidamas į girią, įsakė savo motynai, kad pečių užkurtų karštai karštai. Ir ant pačios smertį taisė. O ta motyna, kurdama pečių, jėmė jos gailėtis, savo marčios, sakydama:

— Ak martute, martute, ko tu sulauksi! Aš ant tavo galvos pečių dabar kuriu! Tave lieps mano vaikas gyvą iškepti! Aš tau pranešu, tavęs gailėdamasi. Jegut tu kaip gali, bėk, jegut tu atseksi numus!

Teip toji tuojaus nieko nelaukusi, motynai senei padėkavo-
vojusi ir išbėgus. Ir vis tum keliu bėgo, kur rado žirnius pa-
barstytus. Teip puskelio dar nenubėgo — išgirdo, iš užpakalio
kad atbilda, atbilda. Teip jai nėra kur dingti, pribėgo prie eg-
lės tankios ir įlipo į vidurį eglės. O tas prijojo tą eglę. O dar
lietus ant to sykio lijo. Palindo po tąja egle pačia, kur ji buvo
įlipusi. Švaistydamasis po tąja egle parpykęs, keršydamas ir
kad pavysiąs, teip dursiąs, šiaip, dursiąs teip, šiaip kirsiąs*.
O teip besišvaistydamas su šoble, ir pardūrė jai aukštai esan-
čiai blauzdą. Kad kraujas pradėjo dideliai tekėti ant ano gal-
vos, jis atsidūksėjęs sako:

— Ak, tei lietus šiltas lyja!

O tei buvo naktis tada ir tamsi buvo, ką mėnuo žibėjo ant
dangaus. Teip ir parstojo lyti lietus. Tada jisai sakydamas:

— No, tei aš vysiu vėl<...>!

Teip tum tarpu nusivijo tuščiu keliu, o toji, išlipus iš eg-
lės, ejo sau iš palengvo, kur žirnius rado pabarstytus. Ir teip
parejo sau numon pas tėvą, o kada parejo, tei ji atsigulėsi
ant grįstų prieš klėties duris.

O tasai užmušėjis kad atjojo, tei jis įėjo į vidų pas tėvų
ir apsakė:

— Jūsų duktė pabėgo nuo manęs!

Teip motyna nuejo į klėtį, atrado savo dukterę pas duris
klėties vos gyvą, kruviną visą. Tada motyna parsigandusi
klausė:

— Kas tau yra?

Tada atsakė verkdamą duktė:

— Ak matut, matut, kam jūs spyrėt eiti už to užmušėjo!
Už savo brolius norėjo mane nužudyti. Liepė savo motynai
pečių įkurti, į girią išeidamas. O kad būtų parejęs, mune gyvą
būtų sudeginęs... Dėkui uošvei, kad mune parsergėjo. Gelbėk
mune, motynele, kad daugiau ano nei savo akimis nema-
tyčiau!

Tada motyna nuejo, tėvui pasakė. Teip tėvas miegtančiam
tam užmušėjui susiedus sutiko ir sujėmė jį. Apgrįžė bamba,
prikalė prie apskrito striukio beržinio. Patį pririšo ant kal-

no prie stulpo. O paleido striukį į pakalnę. Striukis ritindamas visus grobus išvyniojo, o pats stabdomas juokės* ir visus grobus teip išvyniojo.

Amen bubt. Gana.

29. KYPAS

Kad kitąsyk buvo vienas šiaučius, turėjo pačią labai gražią. O jo troba buvo pagiryje netoli kalno. Ir prijunko trins jaukytiniai: pirmas — kuningas pagonų*, antras — būras dideliai turtingas, trečias — to būro gaspadorius. Ir jie kad pajusdavo, paties nėra, kad kur išejo, tai pirmiau ateidavo kuningas arba būras.

Tropijos, sykį susišnekėjo su savo pačia šiaučius:

— Aš pasikavosiu, o tu viliok!

O kad buvo vakaras, atejo pirmiau kuningas, suzvanijo varpuku pri durių. Tujaus pati įleido, liepė nusivilkti nuogam.

— Aš kiteip neprijemu pas savęs! Nusivilk nuogas!

O buvo pri kamaros skrynė nuo devynių, dešimt pūrų. Ir pusė tos skrynės buvo anglių gesintų. O tą skrynę vadino kypu. Dabar suzvanijo pri durių. Klausia tas kuningas:

— Kur aš dabar dingsiu?

— Lįsk į kypą!

Ta ir uždarė į kypą. Ir įeina būras. Vėl toji sako:

— Nusivilk nuogas, bo aš kiteip neprijemu!

O kada jis nusivilko, tujaus į duris vėl suzvanijo. Tas būras sako:

— O kur aš dabar dingsiu?

— Lįsk į kypą!

Ir tas įlindo į kypą. Ir tą uždarė. Įejo gaspadorius. Vėl liepė nusivilkti nuogam. Kaip jis nusivilko, vėl suzvanijo į duris. Tas vėl sako:

— O kur aš dabar dingsiu?

— Vėl į kypą!

Ta tada uždarė ir užrakino. O ta kypa buvo geležiniais lankais apkaustyta, ant zomkaus užrakinama. Teip dabar pats įejo, šiaučius, klausia:

— Kas čia buvo pas tavęs?

— Ir tas, ir tas! — atsakė.

O ant rytojaus žmonys ieško savo kuningo, nes didelis buvo susirinkimas žmonių. O tas šiaučius prirašė kortelių daug ir prikabinėjo ant sienų, ant stulpų, kad susirinktų pas jo visi, didi ir maži, bagoti ir ubagai: jis parodys tokius dyvus, kada niekas, nei viens nematę. Pats apsakė visur, kad jis turiąs gyvus velnius ir galės parodyti, kas tik nori matyti. Tegul susirenka pas jo.

Teip tada susiejo didelė daugybė žmonių. Visiems liepė sieną išplėsti savo trobos, kuri buvo iš šulų išbudavota. Šulus tuos parskėlė stačius, ir išsiskleido siena. Teip tą skrynę išvilko į erčią ir nuvilko ant kalno. Teip tada su geležinums lazdoms pradėjo tą skrynę, arba kypą, daužyti. O kada paleido nuo kalno, tada išsiskleidė visa skrynė. Teip tada išbėgo iš kypo kuningas, būras ir gaspadorius. Visi nuogi, visi paišini. Katai bėgti, tas ant savo bažnyčios, tas ant savo namų. <...>

Teip ant rytojaus, susitarę tie trins, už jo tokią štuką nuėjo jį ir uždegė, kaip širšes kad piemens kelmą kur užkuria arba meitelį svilina.

30. ŽMOGAUS SAPNAS APEI PININGUS

Juodkėnų kaimoje netoli Girkalnio gyveno Girdinis žmogus. Buvo tei dideliai seniai. Biednas būdamas, vis rūpinos, kur tiktai čia piningus sugriebti reikalui savo. Teip jam vieną naktį prisisapnavo miege. Sako:

— Eik ant vakaro, atsistok ant kelio su kuciniu ir lauk puikų storulį pro šalį atvažiuojant. O antras paskun mažas prastas važiuos. Tei tu nemušk tą prastą, bet tą puikų. Tei tau piningus pames, kiek ans veš, numes ant žemės. Ale su kucu reikia gerai užduoti į kočą, kad sutratėtų.

Ir tam Girdiniui vis par tris naktis teip sapnavos. O tas žmogus baugus buvo naktimis kur vaikščioti. O dabar liepia

par sapną, kad turi kanečnai eit; ale ans bijo, kad nebūtu kokios baidyklės, kad nereiktų tik jam prapulti. Ale kad pakajaus neduoda, kad sako:

— Tau tie piningai žadėti, ir tau anie turi tekti!

Nu, tei ans vieną vakarą pasidrąsinęs, pasijėmęs kucinį gerą į rankas savo ir nuejo. Ant kelio stovėdamas, laukė, žiūrėdamas, kas čia važiuos. Už adynos atvažiuoja puikus storulis. Teip tasai nedrįso nieko anam daryti ir leido pravažiuoti pro šalį. O už pusę adynos atvažiavo antras — prastesnis ir patsai, ir ano vežimas. Teip tasai Girdinis pasitiko su savo kuciniu, kaip drožė par vežimą iš galo su abim rankum, tada papliumpt katilas tuščias iš vežimo išbarškėjo be piningų. O tas važiuodamas velnis atsakė anam:

— Ak tu durniau, o ko tu nemušei aną pirmąjį su kuciniu, kuris pats vyresnysis važiavo su piningais! O aš tik piningų katilą paskui vežiau. Kad anam būtumei sudavęs, tei ans tave būtų visą piningais apžėręs!

Teip tas katilas buvo didumo du pūru. Namu parsiritino ir rodė ne vienam savo susiedui tokį atsitikimą. Ir patsai Girdinis gailėjosi ilgą laiką par savo kvailumą, kad ans nemokėjo del save gero padaryti, kad anam buvo žadėti tie piningai. O daugiau niekad par sapną nerodės anam tie piningai. Tik tei katilu variniu džiaugėse, kur piningai buvo. Ir tą pardavė paskui kupčiams.

O teip žmonys šią gadynę seniejai sako: „Kada po česo gaillestis, neatgrįš. Ir po česo gaillestis — nepasitaisys iškada“.

31. SIETYNAS

Kur dabar ir visados matom ant dangaus septynias žvaigždes vienoje krūvoje ir teip mumus tą būrelį žvaigždžių po vardu Sietyno, ant anų rytą ir vakarą žiūrėdami, susenkam sayo laiką, kada reikia atsikelti iš miego arba atsigulti. Teipo mūsų seni tėvai vienas kitam apsakinėjo to Sietyno pradžia, iš ko Sietynas atsirado.

Atsitiko labai seniai, būk tei nuo marų metų. Kur šiandien yra Kijevo miestas, teip tame krašte susitarė geri septyni vyrai tarp savęs vienos širdies zgadoje, meilėje gyventi. Norins iš anų buvo vienas bagotas, kits biednas, ale bagotesniejai savo dalį pardavė, o su biednaisiais dalinos ant maisto. Ir teip anie, jau begyvendami draugystėje, padarė užžadus tokius, kada po anų buvimo užsistojęs kitas naujas svietas galėtų anų darbus paminavoti. Pradėjo anie bažnyčią didelę ir gražią statyti Kijevoje. Ir pasidarė tarp savęs tokį kontraktą, kad vienas ką sako, kad antram tiktų, ir kada, bažnyčią statant, tarp savęs nesusipyktų, nesusibartų del procės. Jei kas prikliai bedirbant stosias, ale kožnas iš anų tarp savęs piktumą turi už gerą priimti. O jei tropytųs jiems susibarti ir susipykti, tei turime tą darbą mesti ir nestatyti tos bažnyčios, ir eiti kožnas sau. O kad anie padarė tokią prisiegą vienas antram žyčyti iš širdies ir vadintis tarp savęs broliais ligi smerčio. O del uždarbės iš bažnyčios statymo nieko netrokšti ir nieko nenorėti nuo aukščiausio dievo, kursai aniem tinka, kaip tik po smerčio dangų užsipelnyt.

O kada jau pradėjo statyti bažnyčią, visi septyni su savo darbininkais padienininkais, o kada jau dirbo trejus metus, o kad jau buvo užstoję tretims metams dideli badaai po visą svieta, žmonys kaip vanduo plūdo iš viso Žemaičių krašto pri to darbo. O kad pribuvo pri to darbo, turėjo sau sotį ant spاسبو ir nežinojo, kas tei yra bado metai ir didelė brangenybė. Ir teip cūdaunu spasabu, dieną dirbęs, eidamas namo, o siekdamas į savo kišenę, rasdavo kišenėje piningų tiek, kiek jam reikėjo. Statė bažnyčią par 6 metus. Tada jiems atsitiko, kad iš vienos nakties visa bažnyčia sulindo į žemes iki kraštų mūro. O kad jau ant rytojaus susieję broliai dirbti, o teip jau rado, pradėjo anie visi verksti ir šaukti, piktu balsu sakydami:

— Jau čia koronė nuo paties dievo už tat, kad teip su mūsų darbu pasidarė.

Ale naktį užgirdo nuo dievo tokį atsakymą:

— Nenusigąskite iš to atsitikimo, ale jūs baikiat darbą savo ir stogą denkiate tos bažnyčios. Aš jums tą darbą palengvi-

nau, nereiks jums į aukštą kilnoti dengti stogą. Bus tas darbas jūsų labai palaimintas ligi pabaigos svieto.

O kada uždengė tą stogą bažnyčios ir visus jau darbus pabaigė, teip ir vėl iš vienos nakties kilo bažnyčia iš žemės tokia aukšta, kaip dar cielam sviete niekas rasti negali. Naktį iškilo bažnyčia aukščiausia. Nu, teip dievas anims septynimis broliams sakė:

— Eikiate į sklepa, kur išmūrijot po bažnyčia! — kad jie ten sugultų pasilsėti ant savo atilsio.

Teip tą balsą išgirde, turėjo anie eiti. Ale vienas iš anų buvo jaunas, vardu Danasas. Tas prašė, kad anam [leistų dievas] dar ant svieto pasižmonėti, pasilinksinti. Ir teip anam neužgynė dievas, daleido. Ale kad ejo jau pauliavoti po karčemas su savo paskirtais tavorčiais, dieną ir naktį su triūbams ir muzikums grajydami. O kada reikia jam užmokėti šinkoriui, tada pažiūri į kišenę savo, randa ten piningų tiek, kiek reikia užmokėti. Ir teip baliavojo cielus metus. O po metų susijudino ano širdis ant dievo ir ant savo brolių, kurie jau ant amžių užmigo sklepe. O dabar pats ant savęs sako:

— O tei, musėt, aš sugriešijau dabar, bo jau aš negaliu pasisotinti šito svieto linksmybėmis ir niekada nerandu galo reikalų del kūno savo. Jau dabar mesiu nuo tos valandos visus reikalus kūno savo, o jau eisiu pas brolių savo, argi nepriims mane prie savęs.

O kada nuejo pas brolių į sklepa, rado anus visus jau miegtančius. Teip tas jėmė, didžiu balsu rėkdamas, pats savo krekles draskyti, kada nuo anų buvo atsiskyres, o dabar maldavo, kad anie priimtų į draugystę savo.

Teip anie visi susijudino ir anam balsu atsakė:

— Gulk tu dabar mūsų kojų gale.

Teip jis kojų gale atsigulęs į draugystę ir tas jau užmigo amžinai. O teip jau nuo tos dienos ir adynos užtekėjo ant dangaus septynios žvaigždelės vienoj krūvikėje ir kurią mūsų tėvai vadina dabar jau Sietynu.

Kas tą bažnyčią padėjo mūryti, sotus buvo.

Sietynas yra pazaroje, kumelė lankoje (vejoje) — priežodis.

32. UŽAUGIMAS GILIUKO

Vienas gaspadorius, vardu Striungas, kur gyveno Dainiuose, arti Reseinių, siuntė savo berną su kupčystės tavoru parsisamdęs kitiems į Prūsus, ir anam išvažiuojant įprašė, kad iš Prūsų nupirkęs giliuką parvežtų. Tei ir įdavė piningų užmokėti, kiek reikia. O kada nuvažiavo bernas į Prūsus, tada anaisi užmiršo nupirkti. Atsiminė, namo važiuodamas. Teip ansai šoko iš vežimo ir sugavo vabaliuką ant žemės bėgant. Teip sugavęs ir įdėjo į tabakierką, kur gaspadorius buvo anam įdavęs. Ir parvežė namon, padavė tą giliuką gaspadoriui, [ir šis paėmė,] tikėdamas, kad iš Prūsų pirko*. O kad ant rytojaus žiūrėjo — jau tabakierkoje netelpa. Tada įdėjo į butelką, kaklą nudaužęs. O kad ant rytojaus ryto, kad netelpa nei butelkoje, tada įdėjo į drabankubilį, o ant rytojaus rado pilną priaugusį drabankubilį. Tada įdėjo į gerą aruodą. O kada vėl ant rytojaus rado, kad ir aruode netelpa, toks užaugo didelis. Tada su savo bernu susitarė: reikia išgriauti aruodą, o tą giliuką vesti į jaujės bertainį. Teip ten pririšo tą giliuką, paskui sakė tas gaspadorius:

— No, žiūrėsme, kas iš to pasidarys ir kaip čia bus!

Teip tada ir padarė, bertainy pririšo ir uždarė duris klojimo. O kad ant rytojaus nuejo, tada atrado jau stogą bekeliant! Užaugo ano vieno pilnas galas. O kada ir stogą kelia šalin, tada tas gaspadorius — nėra rodos — ir nežino, ką reikia čia daryti. Nuejo tada pas savo bambyzą. Tas sako:

— Reikia eiti pas tikrąjį bambyzą, kokią ans rodą duos.

Tas teip ir padarė. O kad nuo bambyzo gavo tokią rodą:

— Reikia kanečnai uždegti tą giliuką su jauja ir kad vakarinis vėjis imtų pūsti, o kitaip neatsikratysi nuo ano!

Teip tasai gaspadorius tuojaus teip ir padarė. Sudegino savo jaują su tum prakeiktu giliuku. Ir nuo tos dienos patsai subiednėjo, koleis kitą giliuką del savęs rado geresnį, iš laukų, iš sodų ir bičių. Tada giliuką atrado, tada pastojo turtingas iš savo procės rankų, o iš Prūsų jis daugiau nereikalavo tokio giliuko.

33. PIKTVARLĖ

Nu, kada kitąsyk buvo karalius, turėjo dukterę, o [gyveno] be sūnaus jokio. O ta buvo aštuoniolikos metų. O kaip ji susirgo, sirgo labai per penkerius metus, labai sunkiai. Ir nieks neatsirado ją išgydyti, nei joks daktaras. O karalius gailėdamasis žadėjo pusę karalystės duoti tam, katras išgydys ją. Daugiau kaip del penkiasdešimt daktarų neišgydančių nukapoję galvas ir ant statinių sumaustė.

O kada vienas atsirado biednas, iš įnumių. Jis tą turėjo apreiškimą nuo perkūno. Žynys buvo, daug žinojo. Buvo jam nuo perkūno pasakyta, kaip reikia rasti vandenį, kad kokiam mieste nėra. Ir aplei tą išgydymą dukters karaliaus. O kada jisai nuejo į tą miestą, kur jam liepė perkūnas, atrado žmonis besimūcijant ir besiprociavojant del vandens, kad niekur nėra mieste ir par mylią turi vežte vežti. O kada jisai ten pribuvo, pasisakęs, kad jis galįs rast vandenį ir visam miestui bus vandens. Teip jį pasamdė ieškoti, prižadėjo didelius piningus sudėti. O kad jis atejo į vidurį miesto, prakasė duobę žemės vidury ligi juostai — pasidarė šaltinis kiaurasis ir par viršų bėgo į visas puses.

Teip jis čia kaip padarė gerai ir pasigyre, kad ir karaliaiškę galės išgydyti. Teip jį nepaleido, nuvedė pas karaliaus. O karalius, žiūrėdamas ant jo žmogystės, netikia, kad jis galėtų teip padaryti. Nu, jisai prižadėjo. Teip karalius išdavė tokią priesyga:

— Kad tu išgydysi, būsi mano žentas, gausi pusę karalystės, o jegut to nepadarysi, tei tavo galva kapsos, kaip kitų daktarų kapso.

Teip jis karaliaus paprašė teip:

— Duok tu man, ko aš reikalausiu.

Davė jam penkiolika vyrų. Jis uždavė jiems pečių mūryti. O kada padarė pečių, apvedė vielėmis, apkalė geležėmis ir liepė užkurti. Kaip tik jie užkūrė tą pečių, teip liepė tuojaus tiems vyrams akmenį atristi. O kada atrito tą akmenį, tei rado po tum akmeniu piktvarlę kaip kiaulę didumo. Teip ją nusmeigė su iešmais, o paskui į pečių įmetė. Tą pečių uždarė, ir su-

sprogo tas pečius iš tos piktvarlės garo. O kad ją dūrė, tai smala išėjo iš pilvo. Teip tą piktvarlę sudegino į pelenus ir tus pelenus davė tai karalaičiukei rytą ir vakarą arbatos vietoje gerti. Bo ta piktvarlė žemiams atlįsdavo pas tos karalaičikės lovos. Ir ji ką gerdavo arba valgydavo, tai ta piktvarlė garą nuo jos atimdavo. Ir teip par porą nedėlių gėrė karalaičikė tus pelenus, išgijo, pradėjo valgyti, gerti, vaikščioti... Kaip tiktai tas įnumis ją išgydė, teip jis gavo pusę karalystės, ir priėmė už žentą.

34. BARTAŠIUS IR PERKŪNAS

Netoli Mėlynųjų marių gyveno vienas ūkininkas labai turtingas, vardu Bartašius, kuris turėjo vieną sūnų, labai padoriai ir gražiai išaugintą. Norins tėvas pagonis būdamas, bet vienok gerai žinojo, kad teisingai reikia gyventi ant to svieta. Ir pagal savo tikybos visados ir vis sūnui savo sakydavo, kad niekad negertų ir nevalgytų večerės be svečio arba biedno pakeleivio, o kad to nēr, ir ubago:

— Kurį aš pats turiu būdą teip daryti, teip ir tu daryk po mano smerčio, pasilikęs gaspadoriumi ant mano vietos. Tada tu sulauksi ilgus metus ir dienos laimingos.

O pats mirė, turėdamas 90 metų, sūnų palikdamas gaspadoriumi ant savo vietos. Tada [sūnus] pildė įsakymus savo tėvo visados. Teip darė, o kad par 8 metus teip vis pildė, vieną sykį jam atsitiko ant pietų niekur nepatikti nė jokio svečio, ar biedno, ar turtingo, su savim svadinti už stalo ant pietų. Tada patsai ejo ieškoti ant kelio, ant takų, po ulyčias ir todel pasitiko ant kelio seną žmogelį: visas blogas, sudžiūvęs, tarytumbei vieni kaulai kailiu aptraukti, suplyšęs, drebantis, basas, snargliuotas, akys įdubusios, žandai iškelti, nosis kaip trūba tarp žantų pasikabinusi, kepurė muginė, rankose turėjo ramansčius. Ir teip tokį svečią patikęs, džiaugėsi radęs ir sutikęs, parsivedęs sau namon ir svadino už stalo pri pietų ir teip maloniai apsiejo ir gražiai kalbas kalbėjo par tus pietus su tum seneliu. O kad po pietų senelis padėkavojo už vaišes pietų ir anam teip įsakė aiškiai išeidamas balsu:

— Už tavo išpildymą širdingo darbo ir už užlaikymą būdo tėvo savo, o ant rytojaus aštuntoje adynoje atbėgs pas tavęs baltas arklys ir paskui arklio šuniukas. Ir prašau tavęs, tada sėsk ant to arklio ir jok, kaip tas šuniukas pirma arklio bėgs*. Ir kur ansai bėgs, tei tu ten ir jok paskui aną. Ir teip tu atjosi pas manęs į svečius, kur dabar užprašau pas savęs tave.

Ir teip pakalbėjęs išėjo sau. O ant rytojaus devintoje adynoje pribuvo arklys jam ir jėmė žvengti prie lango. Aukso balnas, sidabro kamanos ir visas brangiems drapanams aprėdytas, ir tas šunelis visas garbiniuotas, pilkas, kaip avinelis, pri arklio šalies stovi. O tiktai laukia to sūnaus Bartašiaus. O kada, apsidaręs savo drabužiais, išėjo užsėdęs joti, tujaus akių sumerkimu nebežinojo kur esąs, žemė tiktai sudulko, ir stojose pri didelios girios, kur tas šuniukas, pirma lėkdamas, atvedė. O kad parjojo tą baisią didę girią, tei labai tykiai ir bijodamas arklys ejo. Tada prijojo platų vieškelį ir atrado margą, raudonai—juodai—žaliai karčemą maliavotą. Ir pri tos karčemos durių sėdėdama merga ant žemės. Vienoje pusėje po dešniąja ranka ant žemės duobutė vandens pilna ir po kairiąja [duobutė]. Ir vis su šaukštu pilsto vandenį iš vienos į antrą duobutę ir teip tą darbą daro par dieną ir naktį be atilsio. O tas, jodamas pro šalį, paklausė:

— Ką tu čionai darai?

O merga atsakė:

— Aš šičion čysčių kenčiu už tai, kad buvau aname sviete šimkorka, o kad nepilną mierą šimkuodama žmonims daviau.

Teip tas Bartašius sako:

— Et, kas čia par čysčius, tiktai zabova!

Tada ta merga sako:

— Matai, tamsta nesupranti, kur joji ir kur dabar esti, jog jau tu esti antrame sviete, kada jau parjojai tą didelę girią, kur kožnas žmogus turi pareiti tą baisią girią, kurioje yra visokių smakų ir baisių baidyklių. O kurie pikti žmonys aname sviete, tei vis į anų baidyklių nagus įkliūva ir ten amžinai pražūsta.

Ir teip bešnekant, Bartašius ejo paimti to vandens, kur ta merga pilsto iš vienos duobutės į antrą. O kada anam už-

lašėjo vienas lašas to vandens ant bato galo pirštų, tei kiaurai pardegino galą bato ir degdamas kiaurai išėjo.

Teip tas nusigando, sėdo ant arklio ir jojo sau toliaus. Ir vėl prijojo žmogų, lauką ariantį, o velėnos į vagą atgal ing savo vietos virst. Ir vis teriojosi ir mūčijosi, ir viseip žudėsi, ir vis negali gerai arti ir vagą atversti. O tas jodamas „la-ba diena“ tarė ir, nieko neklausdamas, nujojo sau toliaus ir prijojo šalia kelio karčemą labai didelę. Tenai alapas, šaukimas ir verksmas, bliovimas už mylios girdėtis. O kada pro šalį prajojo, tum tarpu iš tos karčemos ištrūko dvi aveli balti, jėmė bėgti tum pačiu keliu, kur ans jojo. Bet iš tos karčemos išbėgo keturi velniai, visi juodi kaip nedėgulių pagaliai, sugavo tundvi aveli bėgančiu, mušdami ir plakdami su skaudžiais botagais, nusivarėsi atgal į karčemą. O kada jis toliaus pajogo, atrado du jaunikaičiu, kiaušini vieną viens ant kito bemėtant. Nei tas nenori, nei tas nenori. O kad dar toliaus pajogo, ir vėl rado mergas aukso obūlių mėtant tarp savęs. Tai ta meta, tai ta meta. O dabar nei tai reikia, nei tai reikia. Kada dar toliaus pajogo, rado prie kelio didelį medį ir visą pilną paukščių pritūpusį, ir visi tyliai tupėjo. Bet vienas, ko gražiausias ir ko didžiausias, pačioje viršūnėje tupėdamas, visokiais balsais šaukė, o kiti visi tylėjo. O kada toliaus pajogo, atrado didžius vartus, pastatytus šalia kelio, ir du žmogų, vienas vieną galą vartų tąso šen ir ten, o antras antrą galą viseip kilnoja, vis tarp save bardamiesi. O po to prijojo labai aukštą kalną. O ant kalno aukso dvaras, sidabro bromos. O apei bromą didi daugybė buvo kareivių, kurie stovėjo ant vartos. Ir kuris raitas prijoja pri to dvaro, tada anie meilingai prijema ir visus reikalus parkrato, pažiūri, ar vertas, ar nevertas įleisti į tą dvarą.

O kada tas Bartašius prijojo prie to dvaro, tada kareiviai aną [sutiko] su didžiu pagarbinimu, linksmybėmis, muzikums, giedojimais ir dainavimais ant visokių instrumentų ir gaidų. Tada pirmiausiai arklių prijėmė, o paskui aną patį įvedė ing gražiausią grinčią pas to senelio, ing ano akis pastatė aną, o tas senelis aną padrašino ir pavaišino, stalą padengė visokių valgymų ir gėrimų, ko tik ano širdis troško, viskuo buvo pa-

sotintas. O kada po pietų pasilsėti davė, tada senelis to Bartašiaus viską išklausinėjo, ką atjodamas ant kelio matė ir kaip jam atsitiko ką regėti. Tada Bartašius pradėjo sakyti apei savo kelionę ir teip visuo pirma sakė, ką matė ir t. t. Tada tas senelis sako:

— Kada tas žmogus, artojis nelaimingas, eidamas pro šalį kitų dirbančių, niekad nesakė „labadie“, be jokio dievo gyveno, teip ir po smerčio nebeturi padėjimo dievo nei jokio. Kenčia toks čyščių savo par amžius. O daugiau,— paklausė,— ką matei?

— Mačiau didelę karčemą, ir tenai visokių buvo girdėtisi balsų šaukiančių ir t. t.

Tada senelis:

— Karčema tei yra pragaras, o tudvi avi, kuriundvi buvo išbėgusiu, tei yra tavo tėvo ir motinos pragare dūšios, už tat, kad tarpe savęs riejosi, keikėsi, barėsi, piktžodžiavo. Už tatai aniedu prapuolė amžinai.

Senis išguldė apei mėtančius kiaušinių:

— Kad jie, gyvi būdami, turėjo vieną mergą myliamą, o dabar nei vienam, nei kitam jos nereikia. O mergos, kur aukso obulį mėtė, tei dvi vienu berneliu dalinosi. Medis, pilnas paukščių, tei yra ant šio svieta bažnyčia, pilna žmonių. O kuris vienas paukštis viršūnėje šaukia balsu, tei yra kuningūžis, mokinantis žmonis.

Teip senelis apsakęs tam Bartašiui viską ir išvedė aną ing gražų sodelį del pasivaikščiojimo ir parodė anam gražią ir linksmą vietą, kur dar turėjo penkius metus tame darže gyventi. O kada atejo jau laikas numirti Bartašiui, ir teip ano dūšia ten pat paliko ant tarnavimo tam pačiam seneliui. Bet tei ne senelis buvo; tei buvo šiaurės pusės tikrasis perkūnas*.

35. ŽVAIGŽDĖS KRINTANČIOS IR ONELĖ

Senovės laike, labai seniai, netoli Kretingos, mūsų, žemaičių, pusėje, [gyveno] Deglis, žmogus vienkiemis, tarpu didžiųjų girių su vilkais ir meškums ir visokių draskančių

žvėrių. Ir teipo anam ten gyvenant, labai bagotu pastojo, girias degindamas ir šiekštus, o po tam ten javus sėdamas. O ir vėl kad buvo labai sumanus ant visokių žvėrių gaudymo, iš ko nemažą jau del savęs pelną turėjo. O kada pagyveno 6 metus, teip tame laike užgimė ano derlinga duktė.

O kada kūmus del dukters aprinko, tada tėvai prašė kūmų, kad būtų vardas anos Onutė.

O kad kūmai po krikšto iš savo bažnyčios nešės namo, teip tada nuo namų ant puskelio susitiko priešais ateinantį seną ubagelį, labai su tuščiams terbums apsisvarsčiusį, rudine vienu lopų ir kepure barsukine užsimovęs ir teipo lazda šermukšnine rankoje. O kada pro kūmus ejo pro šalį ir sustojęs klausė kūmų:

— Ką jūs čia dabar nešat?

O kūmai iš panaberijos ir savo kytrumo nekenčia jau, kad ubagas toks palaikis dar klausinėja, ir teip strogiai ubagui atsakė:

— Ogi nieko nenešam! Kas tau iki to?

O kada parejo namon, ir tėvai anus sutiko ant kiemo su dideliu džiaugsmu, priėmė į trobą, įvedę už stalo susvadinno. Ale kad kūmai, ką jau nešė glėby kūdikį, o dabar reikia jau parodyti tėvui ir motinai, ir dabar atrado tuščią savo naštą ir kūdikio nerado. Ir teip prapuolė jiems iš rankų, benešant namon. Teip dabar tėvas su motina šaukia verkia ir bliauna, kaip karvė savo veršiuko, nutraukto nuo papo. O kūmai tiesydami sako:

— Ką jau čia atverksit ir atraudosit. Kad jau, musėt, amžinai prapuolė, jogeis kas iš maišo, tas ir pragaišo.

O tas, matai, senis ubagas atjėmė tą Onelę. Ale tei nebuvo ubagas, bet dievas pirmiausias perkūnas* (ir perkūnų yra daug, devyni yra, o pats vyriausias kuningaiktis raišas vadinos Gabrijelius, ko pikčiausias ir balsas jo ko laibiausias, jis daug iškados padaro). Teip padarė tims kūmams už anų kietumą širdies ir paniekinimą mizerno, keliu einančio ubago ir del parodymo kitiems priklodo, kada teip nedarytų.

Nu, teip dabar tas senis nusinešė pas savęs tą Onelę ant ano kalno, kur šviesus ir čystas kaip stiklas, kuris yra pie-

tų šaly pri paties majestoto visagalinčio dievo akių. Ir dąsistojo ten Onelė par tą senį. Ir iš to jau kalno — ing rojų, gražų darželį. Ir kada išbuvo 15 ten metų, teip tas senelis vélei aną sugrąžino pas savęs ant to kalno ir uždėjo tą Onelę ant trijų gražių pakajukų šeporkai būti. Ir davė anai raktus visų devynių pakajų, ale į tris valna anai eiti ir išeiti, o kitus niekaip nezvalijo nei eit, nei žiūrėt.

Kaip tai yra sakoma senas žodis: visados kad ir gerai, nieks nestinga, bét veržies prie blogumo. Teip dabar ne už ilgo česo pradrįso ir Onelė, norėdama pamatyti, kas kituose gali būti ten pakajūse. Ale kad jau [i] vieną kurį nepazvalytą atidarė su raktu duris ir tujaus pamatė baisų sargą bestoviantį, visą žalnieriaus ginkluose apsirėdžiusį. O tas klausė Onelės:

— O ko tu reikalinga čia žiūri?

O ana išsigandusi pasakė:

— O kas tas per pakajus ir kokį gali ans vardą turėti?

Toks didelis ir platus, kad galo ir krašto niekur akimis savo negali nieks užmatyti, ir visas pilnas aukštai ir žemai, ir po visas kerčias ir visus kampus yra žvakučių pristatyta. Ir vis žvakės dega. Ale ne visos yra lygios: viena dar ciela, ką tiktai užsidega, o kita ligi pusei nudegusi, o jau kitos baigiasi degti. Ir kada pasibaigia degti, teip tujaus žalnierius ištraukia pabaigtą degti knatą žvakės, su anglia degančia meta žemyn. O krisdamas knatas padaro didelę šviesą, ilgą kaip šniūrą, iki užgęsta, leisdamos žemyn.

Nu, teip ta Onelė viską prisiziūrėjusi gerai ir vélei klausia to žalnieriaus:

— O ką tei ženklina tos čia žvakės, kurių čia teip daug yra?

Tas žalnierius atsakė:

— Tos žvakės tei yra ant žemės žmonių gyvų dūšios. Ir kaip tik užgema žmogus ant svieto, teip tujaus ir žvakė anam uždega. Ir toleis turi žmogus gyvas būti, kolei žvakė užges. O antra yra pričinia to puikaus vardo, vadinas „žvaigždžių krintančių“, kurie gyvi žmonys, naktims ant žemės būdami, ir kad ant oro mato jau šviesą leidžiantis, o

tei ta šviesa yra mūs knatas žvakės išdegusios, metasi ant žemės. O kad knatas žvakės užges, tei yra tarnas to žmogaus, kuris jau miršta toj valandoj, ir turi aną šviesa pasitikti ant kelio viečnasties ir ten nuvesti, ant ko yra ans žmogus užsidirbęs.

O kada Onelė su tum žalnierium teip kalbėjo, ir tujaus ans liepė eiti iš to pakajaus. O kada duris uždarė ir toliaus ji praejo sau, teip tada senelis Onelės klausia:

— Ar tu buvai visūs pakajūs?

— Buvau.

— O kituose ar buvai?

O ta bijodama atsakyt, kad „buvau“, ale jėmė ana gintis:

— Nebuvau!

Ana mislijo, kad negali žinoti senelis, kad ana buvo. Teip senelis, privadinęs pri savęs Onikę, prispaudė galvą pri savęs ir sakė:

— Negerai tu darai, kad man meluoji. Ale aš žinau, kad tu buvai. Ir kad tu teip padarei, o aš tau nezvalijau, no, tei tu gali sau žinotis.

Ir teip tas senelis Onelei apsakė visą pradžia, anos tėvus ir anų kūmus, kur nešė po krikšto. Ir teip visą gyvenimą anai, kaip čia buvo. O paskui pavaišino gražiai ir teipo paguldė į lovą pasilsėti. Ale kaip Onelė užmigo, paguldyta lovoje, ir tujaus iš nakties atsirado pas savo tėvų namuose begulianti klėtyje po patalais sau šiltai. Ir kad jau akis atvėrė iš miego savo, persigando, nežinojo, kur ana esanti. Stojos ant kojų savo ir puolė tėvų ieškoti į trobą. Ir puolė tėvui ir motinai po kojų, ir bučiavo anų kojas ir rankas. Ir viską išpasakojo tėvams, kas buvo atsitikę su ana. Tėvams savo apsakė, kaip drožte nudrožė nuo iešmos, o dabar atsirado. Buvo tėvams labai lagadni ir gera ir ligi smerčio savo netekėjusi buvo. Ir iš anos ta kalba išėjo po visą Žemaičių šalį aplei krintančias žvaigždes. Ir po šios gadynės teip kalba, kad tei ne žvaigždės, ale žmogus mirė, tei dūšia iš kūno išėjo. Ir kas teip mato, turi sakyti tris kartus „amžiną atilsį“.

36. MERGAITĖ IR VALANDA NELAIMINGA

Netoli Paišlynių, kur dabar vadinasi Kebiškieiai kaima, teip toje vietoje gyveno labai seniai vienas ūkininkas, kuris vadinos Grigolius. Jau bus du šimtu metų, kai žmonys kartkartėmis viens kitam pasakoja tą atsitikimą, kad viena samdyta biedna mergelė slūžijo pas ano septynius metus. O savo augumo turėjo trisdešimt metų. O vieną sykį atsitiko tai mergai beminkant, kad duonos tešlą nusikrapščiusi ant žemės nuo prikilusio duonkubilio. Tada višta atpuoluse pargvolta aną lesė. O viena ko didžiausiai. Ta merga, parpykusi ant anos, pasakė:

— O kad tu padvėstumei, kad aš tave negaliu atsiginti!

Teip ta višta toj minutėj krito ir padvėsė. O tei buvo iš ryto vienuolikta adyna ir saulė aiškiai švietė par galitiniją langą. Pagada buvo. Teip ta merga pripuolė pri lango ir adatą įsmeigė į langą. Ir šešėlių adatos užženklino. Bo ana buvo girdėjusi nuo senų žmonių, kad ant dienos visos tiktai vienas kvadransas yra nelaimingas, su kuriu gali žmogų pagadinti — piktą ar gerą — tame čėse, vienuoliktėje adynoje iš ryto.

Teip ta merga, slūžydama pas to gaspadoriaus, daugel zbitkų pridarė. Kad kam nori ką padaryti pikta ar gera, tujaus bėga pri to lango, žiūri į šešėlių adatos. Jei yra pagada, tei ji padaro, o jei nėra šešėlio nei saulėta, tei nieko nepadaro. Ir teip, kad darė vis pikta pas to gaspadoriaus, pramanė aną visi ragana. Ir tas gaspadorius, pas katro buvo, metus pabaigus, išvarė nuo savęs, ir visi aplinkiniai bijojos anos. Ir nieks nesamdė niekur. Ir niekur vietos negavo. O kaip pabuvo tame gyvenime, tei ana galėjo padaryti daug ką, o kaip išvarė aną, tei jau suiro visos žinios. Ir negalėjo to šešėlio saulės tropyti, teip kaip buvo pas to žmogaus.

Teip ir dabar yra šioje gadynėje senų tokių, kurie dar pasako apie tą kvadransą nelaimingą, vienuoliktėje adynoje jau. Dabar sako, kad jau parsimainė į nakties iš vakaro vienuoliktėje adynoje. Ir teip dar nusitrumpino, tiktai tepasiliko viena suvisu minutė. Jei kas tropija ką pasakyti ar ištartį, teip ir pastoja.

37. MARIKAS IR MEISTRAS

Seniai teip buvo rytų šalyje*. Vienas labai didelis meistras, kuris dirbo dėl savo karaliaus vis staliorystę, mūrijimą, trobų statymą, ans turėjo pačią raganą. O jo pačios buvo trins seseres. Viena žinojo, kur ji gyvena, o dviejų niekur nežinojo. Teip tas meistras turėjo šešiasdešimt aštuonius metus. Teip ir ano pati tiek metų buvo senumo. Ale, ragana būdama, mokėjo ana pasiversti į pelę, į katę ir į labai gražią ir puikią paną, kaip būtų nuo penkiolikos metų. O kada ana vieną kartą pasimislijo pasiversti į tokią gražią ir jauną panelę ant veido raudono ir rūbais gražiais apsirėdyti, kokios dar karalius niekados niekur nebuvo matęs. Ir nuejo pas karaliaus ing svečius apsilankyti. O kada pamatęs tokią gražią panelę, karalius klausė:

— Iš kur tu esi? Kas tu tokia esi?

— Aš esmu meistro tamstos pati, iš čia ir čia.

— Kam tu mane apgaudinėjai? Ir apgauti, ir apjuokti nori? Ar aš nepažįstu ano pačios? Ar aš nematęs esu, jog jo pati yra sena, kaip ir ans nejaunas? Už tavo apgavinėjimą tu jaus gausi nuo manęs koroną didelę!

Tujaus pašaukė tarnus savo ir liepė į turmą tamsią pasvadinti. O kada tarnai apipuolė vesti, tujaus po karaliaus akių ir pavirsta į mažą pelikę ir pabėgo po skryne karaliaus į kerčę. Jėmė tarnai gaudyti ir visur ieškoti, ale bet niekur nerado. Teip tas karalius įpyko, sakydamas:

— Nu, palauk, aš nedovenosiu! Turiu rasti tą teisybę anos!

Tujaus pašaukė tą patį meistrą:

— Kur yra tavo pati?

— Aš nežinau nieko.

— Kad tu nežinai, tei aš žinau! Nu, kad tavo pati yra tokia labai mandri ir daug gali ir daug moka padaryti, o tu mano meistras esi didis galvinis ir mandrus galijotas, teigi užduosiu aš tau tokį darbą. Jei tu man nepadarysi to užduoto par viena nakčia, tei tave paduosiu ant žvėrių sudraskymo į didelį žvėrinčių, kur nei kaulų tavo neliks, tu jaus sudraskys!

Ir tujaus nuvedė ant tokios vietos, labai dailios, netoli palociaus savo. Ir parodė plečių ir įsakė:

— Kad su viena nakčia stotų Venariaus bažnyčia su jų kuningais ir žmonimis ir su dieku parėdku, kaip tiktai reikia, kad viskas būtų. O jei tą padarysi ir teip stosis, tai aš tave pastatysiu vyresniu ant visos savo karalystės ir duosiu tau valdžią ant visų, ir ką norėsi, tą galėsi daryti sau. Ir aš pats tavęs klausysiu. O jei teip nestosis, tai rūpinkias su savo sveikata. O dabar eik sau ir pasimislyk ant dešimt dienų! O po tų dienų su viena nakčia kad nepastatysi bažnyčios, tai aš su tavim kiteip apsiversiu. Ir pačią tavo pririšiu prie stulpo, kaip raganą sudeginsiu, nei paminklo nepaliksiu savo karalystėj!

Teip tas meistras, parejęs namo pas pačios savo, jėmė ant anos bartis už tokį darbą anos. Ir pats nežino, kur kokią rodą nuo ko gauti. Del to rūpinos ir verkė, o pati ano jam sako:

— Nei tu rūpinkias, nei tu verk, bo nieko nemačys tum! Ale tu eik pas mano sesers, juk žinai, kur gyvena? Tei ana duos tau rodą, ką tu turi daryti.

O kad nuejo pas sesers savo pačios, jėmė tenai apsakyti anai verkdamas savo priepuolį. O ta ragana sako:

— Švogeri, tu nebijok! Duosiu tau rodą gerą rytoj. O dabar pas manęs valgyk ir gerk. Aš tave turiu gerai pavaišinti ir gerą nakvynę duoti!

O kad ant rytojaus vėl pavaišino, išleisdama savo švogeri, davė anam siūlą kamuoliuką:

— Paleisk eidamas pirm savęs ant kelio ir žiūrėk, kur ans eis. Vis paskui ir eik! O kada eidamas vis kamuoliukas apsistos, tu paimk ir į kišenę įsidėk ir eik ing tus namus. Tenai muno seserę rasi!

O kada ans teip darė, par visą dieną sekė tą kamuolelį ir sekė par dideles girias. Ir ant vakaro priejo trobelę. O tada apsistojo kamuolys. Įdėjęs į kišenę, įėjo į tą trobą, rado antrą seserę, ir toji savo švogeri priėmė gerai, o ant rytojaus įdavė savo kamuolelį siūlą. O tą atjėmė, kur atsi-

nešė. Ir vėl turėjo paskui sekti, kaip ir su pirmu. Kamuolys ejo pirma visą dieną par girias, par pelkes. Ant vakaro rado vėl trobelę, trečią seserę savo pačios. Teip toji vėl pavaišino švogeri ir gerai pamylėjo. O ant rytojaus ta ragana, išleisdama į kelį, davė savo kamuoliuką, o tą, kur atsinešęs, atjėmė. Ir ta ragana davė tokią rodą:

— Kaip paleisi dabar kamuoliuką, tei tu sek paskui. O kad ateis vakaras, tada prieisi didelius tris kalnus, į baisias tamsybes. Tada tas kalnas atsidarys, plačios durys, bo kamuoliukas sucyps prie tų durių. O paskui kamuoliukas šoks par tas duris. O tu neeik par duris, ale lauke prieš duris stovėk par penkius siekimus, aiškiu balsu sakydamas: „Marikai dievaiti!*—po tris sykius,—aš tavęs prašau! Visų esi meistrų pagelbėtojis! Pasigailėk ir manęs, atidaryk duris ir visus langus!“

Teip tada išgirdo atsakymą iš vidaus:

— Eik, yra jau atdarytos durys ir langai ir viskas padaryta jau.

Teip jis ir padarė, kaip sakė ragana. O kaip nuejo, kada šaukė teip tris sykius: „Marik dievaiti“ ir t. t.,—Marikas atsiliepė su balsu didžiu, kad ir iš balso išėjo žaibai ir griausmai su vėsulu didžiu. Atsakė:

— Eik, jau yra atdarytos durys ir langai, ir viskas padaryta yra!

O kada parejo numo, [ejo] pažiūrėti ant rytojaus ant to pleciaus, kur paskirta buvo ant stovėjimo. O kada teip rado, kaip buvo įsakyta iš nakties,—nauja bažnyčia ir žmonių pilna, ir kuningų pagonų*,—tada parsigandęs tas meistras nuejo pas karaliaus. O dar karalius miegt. Atsikėlęs ejo žiūrėti karalius tus dyvus, kada bažnyčia Venariaus yra. Tada to meistro skarmalus ano, rūbus nuvilko, o karališkais rūbais apvilko. Ir užšaukė ant visos karalystės, kad anas yra pirmas nuo karaliaus. O kada metus išbuvo, ir tokiu dideliu vyresniu, tada karalius mirė po tų metų, o ing ano vietą žmonys apskyrė tą meistrą, kuris valdė par ilgus metus kytiriai ir mandriai.

38. TĒVAS IR TRINS DUKTERES

Viename pakraštyje marės Baltosios buvo tėvas ir augino tris dukteres. O kada parejo ten, buvo dar su pačia. Gerai gyveno, turtingi buvo. O kada pačią pamarino, tada iš ne-tyčių apšvedė raganą. O tos dukteres kaipo panos buvo au-
gintos, nieko darbo. Tei ta ragana tas dukteres išplakė, sa-
kydama:

— Eikite sau į svieta, darbo mokinkitės!

O anos ejo numuštos, nupeštos močekos, verkdamos, ir sutiko jaunikaitį keliu einantį. Ir įsakė anums:

— Katra pirmiau pririnkste uogų, tei aš tą vesiu! — Įdavė po kubką sidabrinį.— O aš eisiu ing jūsų namus ing svečius ir tenai lauksiu pareinančių.

O kada anos už viena kitos skubino rinkti, tos dar nepri-
rinko pusę, o jau mažiausia buvo greičiausia ir jauna buvo, labai apsikri. Ir tos seseres sutiko aną begrižtančią (nes bu-
vo atsiskyrusios). Teip tos seseres sugriebusios tą savo jau-
nąją ir užmušė. Pakišo po gluosniu, uždėjo ant anos didelį
laužą. Kada namon parejo, tėvas klausia:

— Kur junsų sesuo pradingo?

— Niekur nesutikome ir niekur nematém!

Ir anos ieškojusios ir tei neradusios. O teip ir nuggedavo.

O kada du mėnesiu išejo, ir nuginė bandą raganos vaikas ir nususuko iš to gluosnio nežinodamas del savęs vamzdį ir [émė] ant to grajyt ir triūbyt. Ir kitonišku balsu nepatriūbijo, kaip tik tokiu balsu:

— Triūbyk, triūbyk, broli mano! Mune sesers užmušė, po gluosniu pakavojo!

O kada tas vaikas pirma parginė namon ir tėvui padavė tą savo vamzdį, sakydamas:

— Pažiūrėk, tėvai, kaip tas vamzdis grajija.

O tėvas pradėjo grajyti. Vėl sako:

— Triūbyk, triūbyk, tėveli! Mune sesers užmušė, po gluosneliu pakasė!

Tada tėvas močekai padavė, ir vėl teip grajijo. O kada kas, ar tėvas, ar motyna, ar brolis, pradeda triūbyti, kaip

viduje vamzdžio jema verkti ir raudoti graudžiu balsu. Ir suprastinai ant savo seserų tą balsą suduoda. Teip tas tėvas prispyrė savo dukteres klausti:

— Kur dėjot savo seserę?

O tos dar ginas, būk nežinančios. O kad tėvas užtraukė gerai su trivirviu, o dar to nemačijo — pajėmė gerą brūklį, pradėjo „ant dugno gerus kazilus statyti“, nu, tada pasakė:

— Užmušėme! — ir už ką, ir del ko, ir kur pakišo. Tada tėvas liepė tą vietą parodyti. O kada parodė, tei tėvas apverkė savo myliamąją dukterę ir tenai vėl atgal pakavojo po gluosniu, o tas dvi dukteres [išvarė] į svieto platybes.

39. GAIDUKAS, KATINAS IR LAPĖ

Seniai gaidys su katinu gyveno didelėje draugystėje. Kartą išėjo katinas į mišką medžioti, o gaidžiui liepė pasilikti namie ir durų neatidarinėti, pro langą nežiūrėti, kad vanagas ar lapė jo nenuneštų ir nesudraskytų.

Kaip tik katinas išėjo, tuoj atėjo lapė prie lango ir ėmė giedoti gaidžio balsu:

*Kakarykū, gaideli,
Tikras aukso skiautereli,
Ir šviesi galvele,
Ir šilkine pabarzdele!
Pažiūrėk į langelį —
Duosiu tau žirnelių.*

Gaidelis norėjo pamatyti, kas taip gražiai gieda, o lapė kapt nutvėrė gaidelį. Gaidelis nešamas šaukė, rėkė, o lapė vėl gieda:

*Už tamsiosios girelės,
Už aukštųjų kalnelių,
Ing tolimą šalelę.*

O gaidelis šaukia:

— Oi katinėli broleli, atimk tu mane!

Išgirdo katinėlis gaidelio balsą, pavijo lapę ir atėmė gaidelį; parnešė į namus. Ir vėl:

— Gaideli, aš eisiu į mišką. Neklausyk lapės, nežiūrėk pro langą. O jeigu manęs neklausysi, tai lapė tave suės, nei kaulelių nepaliks.

Rytą katinėlis išėjo, o lapė vėl prie lango prieina ir vėl gieda:

*Kakarykū, gaideli,
Tikras aukso skiautereli,
Ir šviesi galvele,
Ir šilkine pabarzdele!
Pažiūrėk į langelį —
Duosiu tau grūdelių!*

Bet gaidelis ilgai nežiūrėjo pro langelį, nors lapė jį viliojo. Bet vis dėlto nori sužinoti, kokie tie grūdėliai. Gaidelis nekiša pro langą galvos, tai lapė vėl gieda:

*Kakarykū, gaideli,
Tikras aukso skiautereli,
Ir šviesi galvele,
Ir šilkine pabarzdele!
Pažiūrėk į langelį:
Štei bajorai važiavo
Ir kviečius išbarstė,
Ir nēr kam anus surinkti.*

Jau čia netvėrė gaidelis, norėjo pažiūrėti, kokius ten kviečius bajorai išbarstė ir kiek ten grūdų. Kai vėl pažiūrėjo pro langą, tai lapė jį pačiupo. O gaidelis vėl šaukia:

*Lapė neša gaidelį
Už tamsiųjų girelių,
Už aukštųjų kalnelių
Ing tolimą šalelę.
O tu katineli, broluželi mano,
Išgelbėk mane tu!*

Nors katinas buvo toli, bet kai tik išgirdo gaidžio balsą, pavijo lapę ir atėmė iš jos gaidį. Parnešė jį namo ir vėl pasakė:

— Žiūrėk, gaideli, neklausyk lapės! Aš rytoj eisiu dar toliau į mišką. Nežiūrėk pro langą! Pagaus tave lapė, o tu šauksi, aš, toli būdamas, negirdėsiu.

Rytą katinas išėjo toli į mišką medžioti. Lapė vėl po langu gieda gaidžio balsu:

*Kakarykū, gaideli,
Tikras aukso skiauteris
Ir šviesybės galvelė,
Šilkinė pabarzdeie,
Žvilgtelėk ing langelį!
Paveizėk truputei!
Kur gyvena Karapatas,
Ten yra ištaisytas kalnelis
Ir ten stovi didės šlajos rogelės,
Ir tos rogelės pačios bėgioja,
Ir visur anos važinėja,
Ir anos čiaužyt labai mėgsta.*

— Oi tu, gaideli,—sako lapė,—aš noriu, kad tu nors viena akele pažvelgtum į tas rogeles, kaip jos pačios čiužinėja!

Gaideliui parūpo pažiūrėti, bet sako:

— Ne, nežiūrėsiu! Kai lapė nueis sau, tai tada pažvelgsiu pro langą.

Bet lapė vėl užgiedojo savo giesmę:

*Kakarykū, gaideli,
Tikras aukso skiauteris
Ir šviesybės galvelė,
Šilkinė pabarzdelė!
Žvilgtelėk ing langelį!*

— Ne, daugiau jau manęs neapgausi, tu lapė! Aš daugiau nežiūrėsiu pro langą. Kam tu nori mane apgauti?

— Ak, kaip tu netiki! Jeigu nori, gali sau [ne]žiūrėti. Būk sau sveikas, nes man jau laikas namo.

Lapė nuėjo ir pasislėpė už trobos kerčios. Laukia, ar gaidys nepažiūrės pro langą. Gaidys ilgai laukė ir, negirdėdamas lapės balso, pamanė, kad ji sau toli nuėjo, norėjo pažvelgti pro langą, ar tikrai lapė nuėjo. Kai tik dirstelėjo, lapė tuoj jį capt pagriebė ir ištraukė pro langą. Gaidys šaukė kiek įmanydamas, bet katinas toli medžiojo ir gaidžio balso neišgirdo. Lapė suėdė gaidį su kauleliais.

Ir nuo to laiko, jeigu kas daug šneka, o vis tą patį, tai supykę sako: „Tu man šneki kaip kakarykū, taip kakarykū. Nėra galo!“ Tas priežodis nuo lapės pareina.

II VINCENTO BAKUČIO PASAKOS

40. APEI TALENTĄ

Pas vieno turtingo gaspadoriaus eidavo kas rytą vienas biednas įnumis gaidigysčius kulti ir už kūlimą kožno gaidigysčio gaudavo po gorčių javų (teip kaip yra būdas visur Žemaičiuose). Ir par daugel metų jis teip mito su savo šeimyna.

Vieną kartą atsikėlus jam pasirodė, kad jis pasivėlavo atsikelti, todėl, kad jis pamatė šviesą jaujoje. Ir su rūpesčiu ejo vienok arčiau žiūrėti. Ir atrado tenais senį diedą vieną bevėtant javus. Įnumis senį paklausė:

— Argi jau iškūlėt jaują, kad jau vėtai?

— Tylėk, tylėk, aš esmu gaspadoriaus talentas*, aš jam padedu darbą dirbti, aš iškuliu, pridžiaunu, išvėtau ir su-nešu gatavai į aruodą, o jūs jau paskiau mano pridžiautą kuliat.

— Kad tu esti jo talentas, ogi kur yra mano?

— Tavo talentas miegt antkrantėje, netoli girios.

— Ką reikia daryti su jum?

— Nueik ieškoti. Kaip rasi, sudrožęs prižadink su palka, tei jis tau pasakys ką.

Įnumis ant rytojaus atrado jį pakrantėje beguliant ir prižadino su kuciniu. O tas iš sapno kaip šoko, klausė:

— O ko tu mušiesi atejęs?

— Tu čia guli kaip bestija, o aš su vaikais ir su pačia badu mirštu namuose. Kodel neeini padėti dirbti?

Talentas tada davė jam dovenums skotertę, sakydamas:

— Tavo amžiui jos užteks, galėsi nuo jos gerti ir valgyti, o dabar neškias namon ko greičiausiai, užtiesk ant stalo, tesėdie pati, vaikai ir pats galėsi gerti ir valgyti.

— Ak, kaip tu netiki! Jeigu nori, gali sau [ne]žiūrėti. Būk sau sveikas, nes man jau laikas namo.

Lapė nuėjo ir pasislėpė už trobos kerčios. Laukia, ar gaidys nepažiūrės pro langą. Gaidys ilgai laukė ir, negirdėdamas lapės balso, pamanė, kad ji sau toli nuėjo, norėjo pažvelgti pro langą, ar tikrai lapė nuėjo. Kai tik dirstelėjo, lapė tuoj jį apt pagriebė ir ištraukė pro langą. Gaidys šaukė kiek įmanydamas, bet katinas toli medžiojo ir gaidžio balso neišgirdo. Lapė suėdė gaidį su kauleliais.

Ir nuo to laiko, jeigu kas daug šneka, o vis tą patį, tai supykę sako: „Tu man šneki kaip kakarykū, taip kakarykū. Nėra galo!“ Tas priežodis nuo lapės pareina.

II VINCENTO BAKUČIO PASAKOS

40. APEI TALENTĄ

Pas vieno turtingo gaspadoriaus eidavo kas rytą vienas biednas įnumis gaidigysčius kulti ir už kūlimą kožno gaidigysčio gaudavo po gorčių javų (teip kaip yra būdas visur Žemaičiuose). Ir par daugel metų jis teip mito su savo šeimyna.

Vieną kartą atsikėlus jam pasirodė, kad jis pasivėlavo atsikelti, todėl, kad jis pamatė šviesą jaujoje. Ir su rūpesčiu ejo vienok arčiau žiūrėti. Ir atrado tenais senį diedą vieną bevėtant javus. Įnumis senį paklausė:

— Argi jau iškūlėt jaują, kad jau vėtai?

— Tylėk, tylėk, aš esmu gaspadoriaus talentas*, aš jam padedu darbą dirbti, aš iškuliu, pridžiaunu, išvėtau ir su-nešu gatavai į aruodą, o jūs jau paskiau mano pridžiautą kuliat.

— Kad tu esti jo talentas, ogi kur yra mano?

— Tavo talentas miegt antkrantėje, netoli girios.

— Ką reikia daryti su jum?

— Nueik ieškoti. Kaip rasi, sudrožęs prižadink su palka, tei jis tau pasakys ką.

Įnumis ant rytojaus atrado jį pakrantėje beguliant ir prižadino su kuciniu. O tas iš sapno kaip šoko, klausė:

— O ko tu mušiesi atejęs?

— Tu čia guli kaip bestija, o aš su vaikais ir su pačia badu mirštu namuose. Kodel neeini padėti dirbti?

Talentas tada davė jam dovenums skotertę, sakydamas:

— Tavo amžiui jos užteks, galėsi nuo jos gerti ir valgyti, o dabar neškias namon ko greičiausiai, užtiesk ant stalo, te-sėdie pati, vaikai ir pats galėsi gerti ir valgyti.

Teip jis ir padarė: parsinešė namon, užsitiesė ant stalo, atsigėrė pats ir vaikai pavalgė, o paskui balių didelį padaręs — užprašė visus susiedus savo ir tą gaspadorių, pas katro eidavo kultū. Svečiai geria ir valgo, ir visa ko vis pilnai ant stalo, o žiūri, kad jis iš niekur neatneša nieko, o ant stalo vis yra ir yra. O jo gaspadorius po to baliaus paklausė:

— Kur tu gavai tą laimę?

Tas pasigyrė, kad jisai turi tą visą gėrybę par skoterčikę, gautą nuo savo talento. Gaspadorius jėmė prašyt paskolinti jam ją del baliaus, kurį žadėjo pas save ištaisyti, o po baliaus žadėjo įnumiui atiduoti. Vienok gaspadorius jį apgavo, atiduodamas kitą skoterčikę, iš kurios jis naudos neturėjo, taip kaip ji netikra buvo.

Pamatęs įnumis, kad čia netikra skotertė, nuejo, ieškodamas po pakalnes ir po krūmus savo talento, ir atrado jį vėl bemiegtant. Tada tas įnumis drožė su pagaliu. Apsivertė talentas ant antro šono, ir drožė antrąsyk par kitą. Tada talentas šoko stačiai ant jo, šaukdamas:

— O ko tu, durniau, nuo manęs nori?

— Tu čia miegti, kirmiji, o aš su vaikais ir su pačia badu mirštu. Neturiu duonos nei kąšnelio. Kad tu surūgtumei! Kad susna tave pagautų! Kad tave giltinė pagrobtų!

— Ar aš kaltas esmu, kad tu didelis durnius esti?

Liepė įnumiui ant kelio atsiklaupiti, sudėti rankas ir melsi pri terbos, pakabintos par talentą ant krūmo, ir liepė jam sakyti: „Oi terba terba, duok man protą!“ Ir iššoko du kazoku iš terbos ir pradėjo su bizūnais jam protą duoti. O kaip jis protą par mušimą gavo, talentas anus sudraudė, ir jie į terbą sušoko. Ir liepė talentas tą terbą neštisi sau. Ir liepė nueiti pas gaspadoriaus su tąja terba ir pasigirti su geru protu, gautu nuo terbos. Tada gaspadorius prašė ją paskolyti ant laiko. Gaspadorius, gavęs tą terbą ir žinodamas nuo įnumio, kaip reikia su ja apsielgti, ryto metą atsikėlęs nusi-nešė į jaują ją išmėginti. Ir pasikabino ją ant sienos ir pradėjo, rankas sudėjęs, kaip pirma įnumis, prašyti. Ir iššoko du kazoku ir pradėjo šonus tvatinti. Išgirdęs įnumis jį bešaukiant ir radęs led tik gyvą, sudraudė kazokus, gavęs priesie-

gą nuo gaspadoriaus, prašančio, kad jį tik gyvą paliktų. Prižadėjo atiduoti tikrąją skoterčikę ir atidavė. O įnumis, parsinešęs namon, uždengęs stalą, vėlek džiaugės iš stebuklingos skotertės, kuri vis par pilna jam davė. O su savo terba par ilgus amžius teisybes ir provas ant svieto darė ir sūdijo. Kad trins ar keturi ateis ant provos, tada kazokai iš terbos iššokę greit teisybę atrasdavo.

Talentas padeda žmogui darbą dirbti. Ir jeigu jis tropys ant savo talento, tei bus turtingas. O talentai yra visoki: artojų, kupčių, kurpių, rūbsiuvių ir t. t.

41. TALENTAS

Buvo du tikru broliu. Vienas pasidarė turtingu todėl, kad jis išpėjo savo talentą*, o antrasis teipojau gaspadoriavo, neturėdamas laimės, arba talento, pri gaspadorystės. Tas turtin-gasis vieną vasarą padaręs talką ant mėšlavežio, o biednasis, matydamas savo broliaus talką, ir jis tą patį darbą dirbo. Parpiečių laike, kad jau ejo ing lauką mėšlą savo, kur buvo išvežęs su viena kumele, kratyti, kad jis neišdžiūtų nuo saulės, tum tarpu rado, atėjęs į savo lauką, senį Pakulį*, kuris buvo talentu to turtingojo, bemėtant jo mėšlą per ežę ant dirvos to turtingo brolio. O biednasis, teip radęs jį bedarant, pasakė:

— O kam tu mane krividijai, juk ans ir teip turi daugiau už mane.

Pakulis atsakė:

— O kas tum kaltas, kad tu užsijemi ne savo darbą dirbti.

Biednasis tada pasakė:

— O kas tu toks esti?

— Aš esmu savo gaspadoriaus talentas, aš jam padedu dirbti visus darbus.

Biednasis jį paklausė:

— O kur yra mano talentas?

— Tavo talentas miegt pakrūmėj girioje.

— Kaip reikia su jum daryti, kad jis mane klausytų?

— Paimk kirvį, išsikirsk rantytinį ir sulupk jam dikčiais par šonus, sakydamas: „Tu čia miegti kaip bestija, o aš badu mirštu!“

Biednasis teip ir padarė, ant rytojaus nuejo ieškoti savo talento. Ir teip atrado ir teip padarė, kaip jam Pakulis įsakė. Tada iš skaudumo pakilęs jo talentas, vadinamas Pirkis*, arba kupčius, atsistojęs sušuko:

— Ko tu nori nuo manęs?

— Padėk man darbą dirbti!

— Kuo aš kaltas, kad tu ne savo darbą dirbi? Ar aš eisiu į lauką žemiuotis, arti, akėti? Ar aš mėšluosius, kad reikia mėšlą vežti? Bet eik tu namon, nusipirk gaidį ir parduok. Nupirksi du. Tus du pardavęs, pirksi paskui avę. Ją pardavęs, pirksi karvę, arklį ir teip toliaus. Ir po pora metų teip būsi ziegoriuotas ir batuotas, galionuotas, kaip ir aš.

Iš to biednasis atsekė savo talentą ir buvo turtingu.

42. LAIMĖ

Vieną sykį gale rugių par rugpiūtį paliko merga savo žinomą vaiką. Ir jau vakare sutemus, kad visi namon nuejo, ejo ji ieškoti savo vaiko. Ir rado jį besupant laimas, kurios supdamos dainavo:

Čiučiu liuliu, mergos vaiks, netyčiai palikts!

Čiučiu liuliu, [mergos vaiks, netyčiai palikts!]

O kad ji prieiti norėjo ir gėdijos tų laimų, bet, vaiko besigailėdama, turėjo eiti bijodama. Laimos, matydamos, kad ji vaiką iš netyčių paliko, pašaukė ir liepė atimti vaiką ir apdovanojo ritiniuku drobės, kuris buvo nedidelis. Ir liepė jai neišvynioti visą ritiniuką ir galą nežiūrėti, sakė jai:

— Užteks tos drobės tau ir vaikui tavo par amžių.

Tada ji, namon tą ritiniuką ir vaiką parnešus, džiaugės. Ir karpė, ir siuvo, ir vis par kelius metus jis cielas ritinys buvo. Norins ji kiek norėjo marškinių karpė ir siuvo, sau ir vaikui. O kad jai nusibodo karpyti ir siūti par kelius metus,

tada ji neiškentėjusi išvyniojo ritinį drobės, norėdama žinoti, kas ten ant galo yra. O atrado nytis ir skietą, ir daugiau drobės nebuvo.

Dasižinojus antroji merga, koku būdu anoji greit praturto, ir ji savo vaiką gale rugių paliko del gavimo tokios pat pagalbos, kaip ir anoji mergaitė. O atejus vakarui, nuejo bucem ieškoti savo vaiką ir išgirdo tas pačias deives liūliuojant anos vaiką:

Čiučiu liuliu, tyčiams palikts mergos vaiks!

Čiučiu liuliu, [tyčiams palikts mergos vaiks!]

O ta mergaitė, girdėdama balsą laimų, ejo be jokios baimės ir gėdos. Deivės supratusios, kad buvo tyčiams paliktas, suplėšė vaiką į keturias dalis ir jai skūrą išlūpo, kad pusę metų ant lovos gulėjo ir stenėjo.

Kaip žmogus yra aplemtas nuo laimės, tai teip jam par visą amžių ir pildos. Ir kad jis norėtų kiteip, tai nebūtų, o teip būtų, kaip ji aplėmė.

43. SUSITIKIMAS PERKŪNO SU VAIDELAIČIU

Prieš keturius šimtus metų Vaidelaitis turėjo didelį norą ant medžioklės. Tum laiku buvo atsiradusios strielbos. Vieną sykį išėjo jis ant medžioklės. Kaip jis medžiojo, tai tą dieną nieko nebegavo, o par tai, kad lietus dideliai lijo, dideli perkūnai griovė su žaibais. Ir jisai pats, ir jo strielba sušlapo. Jis besikavodamas nuo lietaus paejo po vienu dideliu ąžuolu, kur par vidurį ąžuolo buvo išdubusi skylė, arba stuobrys. Stovėdamas po tum ąžuolu, pamatė tam stuobryje juodą katiną galvą kaisant mažne po dešimt sykių, o jis vis į jį žiūrėjo. Teip jis neiškentęs šovė ing tą katiną. Teip tuojaus ir iškrito pelenų maišelis, kurisai, kad aną apžiūrėjo, išvydo, kad tikrai buvo pelenų maišelis.

Teip po valandos išvydo ateinant didelį poną su ilgais batais, su aukštu kepelušu, o ant kairiosios rankos susivarstęs didelę daugybę perkūno kulku*, kurios pailgos buvo. Vienas

galas bukus, o antras smailus, o iš storgalio skylutės išgrąžintos, o krosas jų buvo vienu melsvas, o antrų juosvas. Teip jis išvydęs, Vaidelaitis, tokį aukštą ir didelį — ir nematė ant žemės niekur tokio žmogaus,— labai nusiminėsi. Teip tada priejęs prie Vaidelaičio*, taręs jam:

— Labadie! — ir apžiūrėjo par Vaidelaitį išmuštą iš stuobrio maišiuką pelenų.

Ponas klausė Vaidelaičio:

— Kum tu jį nušovei?

Tada Vaidelaitis parodė savo strielbą, parakus ir šratu. Paskui ponas perkūnas padėkavojo jam už tei, kad jį užmušė. Atsakė perkūnas:

— Par septynerius metus tykojau aš tavęs, ir tu išsikavojai nuog manęs. Prijai lieptos galo.

Teip jis kalbėjo pelenų maišiukui. O Vaidelaičiui už tą užmušimą velnio davė dovenos perkūnas lyg kanapių grūdų cielą saują, kad galėtų ans nušauti ko toliaus ir tropyti. Tada Vaidelaičiui nereikėjo jau nei parako, nei šratų. Ir jis ką norėjo, nušovė su dideliu grausmu ir trenksmu. Ir jam užteko tų dovenų perkūno par visą amžių jo. Ir vis tiek buvo daugumo, kiek jis jam davė. Ir nesimažino, ir nesididino.

O perkūnas, su jum atsiskirdamas po davimo, pasijėmė maišiuką pelenų, padėkavojęs Vaidelaičiui už tai ir nuejo į pietų šalį. Tada Vaidelaitis gavo pirmą sykį matytisi su perkūnu. Nuo tos dienos jis aprinko jį sau už dievą, ir perkūnas tankiai anam rodydavos su didele galybe. Ir nuo to laiko daugel žemaičių patraukė į tą perkūno tikėjimą. Ir kurį visi žemaičiai turėjo už tikrą dievą sau aprinę. O Vaidelaitis iš jaunystės turėjo didelį norą ant medžioklės, o ant senatvės kojos apsilpo, nepaslinko prie medžiojimo. Ir pasiliko su tikru savo broliu dabotojais šventos ugnies ir garbintojais perkūno. Tas Vaidelaitis pagal pamatymo savo perkūno po ažuolu išdrožė perkūno stabą iš liepos medžio, kurį sau aprinko už pirmą dievą. O par tat, kad perkūną gavo matyti pirmą kartą po ažuolu, ant to atminimo ažuolinėmis malkomis kūrendavo ugnį ir kurį ugnį už šventą laikė.

Vaidulaitis (arba Vaidelaitis) rokuojas pirmu atradėju garbės perkūno, kuris turi devynias* galybes savo. Vaidulaitis, baigdamas savo amžių, turėdamas metų apei devyniasdešimt, pasiaukavo patsai save perkūnui*, gyvas būdamas. Laužą didelį liepė sunešti žmonims savo žemaičiams ažuolinių malkų ir uždegti tas malkas. O Vaidelaitis, giedodamas šventas giesmes, kurias mokėjo pagal parėdko perkūno, užėjo ant laužo su tikru savo broliu Kuraičiu*. Ir pats save gyvas susidegino su keliais dar draugais ant kalno ties Rusne*, kur Šventa upė bėga.

44. ŽVAIGŽDŽIŲ VARDAI

Nuo senovės gadyinės visų žemaičių pakraščiuose visi parkaršę seniai, norins mušte galėtų numušti ir ant šono galėtų parstumti, ale apgaute nieks jų negali apgauti ant žvaigždžių. Anie ant anų numano, ar bus metai geri, ar blogi, jų laiką žino, kada kelti iš miego ir kada reikia atsigulti. Tei tą vis daboja laiką savo ant dangaus žvaigždžių ir kožnas iš tų senųjų gerai numano. O labiaus prieš adventą ir par visą žiemą, kada yra naktys ilgos, ir kuris numininkas gaidžio kits neturi. O kada yra dangus čystas, be lietaus, graži pagada, teip visų pirmiausiai pakilęs iš miego gaspadorius ar gaspadinė žiūri ing žvaigždes. O ko pirmiausiai daboja Sietyną, katroj vietoj yra, bo tas Sietynas eina kaip vasarą saulė, tum pačiu keliu. Septynios žvaigždės krūvoje.

Antra yra žvaigždė vardas, kur paskui Sietyną eina, Tavorčka Sietyno, o didumo kaip vakarinė žvaigždė. Ją vadina ir Marių žvaigžde.

Žinoma yra Šienpioviai. Anos eina žemiau Sietyno, šešios žvaigždikės: trys žemiau — Šienpioviai, o trys įkrypai aukščiau vadinas Grėbėjos. Iš kur seniejai žmonys atspės gerus metus ir blogus, [ar] ant šieno laima vasara ateinanti? O tei iš to. Jei tas žvaigždes mato įkrypai einančias, nu, tei sako — bus geri metai ant žolės, bus šieno. Ale jei anas mato lygiai į eilę sustojusias ir tiesiai einančias, o labiausiai jei

teip leidžias į vakarus, sustojusios greta leidžias, tai seniejai sako: „Ar matai, kas tai darose ant tų žvaigždžių! Jau šimet neveši šieno, ale nešte neši“.

Artojų žvaigždės — kurios užteka nuo šiaurių ryto. Ir anos yra 3 žvaigždės. Dvi žemiau tai yra Jaučiai, o viena aukščiau tai yra Artojas. Ir kad anos aiškios ir šviesios, teip tada linksminasi seniejai, sako — bus jau geri metai ant laukų. Ale tos žvaigždės nestovi jos ant savo vietos, ale anos iš rytų ateina iki 12 adynos dieną ant vidurio dangaus ir kol ateina, tada išaušta ir diena pasidaro.

Žvaigždė Mergos — kuri didelė yra ir balta šiaurėse, baltai šviečia. Nu, tai ana eina paskui tą Artoją iš tolo, kaip seniejai sako, kad ta merga būk valgyt nešanti tims savo artojams.

Griužo ratai — tos [žvaigždės] yra aukščiau vasaros vakaruose. Anos yra keturios po dvi greta kaipo ratai ir da dvi žvaigždės arti kaipo roda, kaip dišlius kad būtų. Ratai tųjų žvaigždžių kreivai stovi. Ir anos ant savo vietos nestovi. Ale ant anų numano žmonys laiką, kad jau netoli diena yra. Ir ant to žino, kad dišlius atsusuka ant rytų šalies, tai yra ant dienos. Nu, tada jau visi supranta, kad netoli diena yra.

Ir aplei tus Griužo ratus sako mūsų seniejai strujai. Būktai koki pana nobažna važiuoti ing rojų, ale kad bevažiuojant užkliuvo jos ratai už peklos kerčios. Teip ana jėmė šaukti pri savo dievo, kokį ana garbino. Teip tas dievas pavertė aną su ratais į žvaigždes, kurios dabar vadinas Griužo ratai. O ratai tie vadinas nuo to, kad anos tėvas buvo Griužas. Griužo brolis vadinos Akšas ar Ekšas. Griužas su savo broliu Akšu gyveno daikte, o dukterę leido važiuoti, kur ji nori. O ją susuko vėsus, kad jai, į rojų bevažiuojant, užkliuvo ratai už peklos kerčios.

Dievo darželis — netoli Sietyno ans eina, aptemusios krūva žvaigždelių. Tiek bus, kaip ir Sietyno yra. Ir ten seniejai žiūri. Jei aną mato aiškų ir šviesų, tai sako — bus tykūs, be vėjo metai. O jei nuo kalėdų ligi gromnyčių yra tamsus, nu, tai, sako, bus didžiai vėjuoti metai ir bus vėtros su šturmu.

Rojaus darželis — ant žiemos rytų šalies. Žiemos laike ar-

ti vidurio dangaus tos žvaigždės apskritai yra kaip tekinis, ale plačiai rodo apskui į rytus. Visos baltai šviečia. Apei anas seniejai daug ką žino, ale bile kam jie nepasako kytrumų savo.

Paukščių kelias — kurisai nuo pietų šalies prasideda ir nusitraukia ant šiaurių rytų. Balta juosta su daugybiums žvaigždžiams — visados kožnas mato Paukščių kelį, ale ne kožnas išmano. Ale mūsų seniejai, norins ne kožnas žino, ale tokių yra daug, kad dar žino, ir teip sako: jei Paukščių kelis nuo trijų karalių ligi grabnyčių bus šviesus ir baltas, nu, tei ir metai šitie bus geri ir vaisingi. O jei tamsus, tei ir metai bus lietoti ir šalti.

Yra Vakarinė žvaigždė, kuri po saulės nusileidimo baltai šviečia, žiba. Nu, tei sako seniejai, kad ta žvaigždė yra šabasinė, yra ana esanti del žydų, bo žydai švenčia subatą par dieną, ligi kolei ant vakaro pamato jau tą žvaigždę. O kada jau pamato, tada atšvenčia. Teipo, sako, ir po smerčio, sako, visims žydams kitoniškos šviesos anims nebus, kaip tiktai ta žvaigždė žibės par amžius.

Žvaigždė mėnesio — kuri, kada mėnuo pilnatis, tada ta žvaigždė paskui mėnesio seka. Tei yra didelė ir baltai šviečia, Tarnas mėnesio.

Aušros žvaigždė — kuri pirm saulės spindulio užteka. Ir tą seniejai labai daboja, bo ana visados, ta žvaigždė, užteka su savo tarnaičiu. O jei tarnaitis pirmiau užteka anos ir eina sau užtekėjęs pirmiau tos žvaigždės, nu, tei seniejai gaspadoriai sako: „O tei bus geri metai jau!“ Gaspadorius turės eiti paskui šeimynos savo (ieškos jos samdyti, brangi bus). Ale kad pamato pirmiau Aušrinę, o paskui Tarnaitį einant, tada džiaugias visi gaspadoriai: „Nu, tei garbė dievui, jau tiktai šeimyna turės ir mums pasiklonioti, ne vis mes jims kloniosmės!“ Nu, o kurį metą nepasirodo Aušrinė žvaigždė ir nepateka, nu, tei seniejai sako: „Kada ana jau leidosi į vakarus už vandenų didelių, teip ten yra baisios didelės raganos pri tų vandenų marės ir tyko su savo maišu tą žvaigždę Aušrinę pagauti ing savo maišą. O kad kuriai raganai pasiveda pagauti besileidžiant į mares, teip ta ragana tą

Aušrinę žvaigždę laikanti pas savęs tame maiše cielus metus. O kada jau ištrūksta panevalia iš to maišo, tada vėlei sau pateka ir iš naujo eina savo keliu". Ir del to tei seniejai, kurie yra dar užsilikę kumbriai, kaipo jie daug daug žino apei tus daiktus žvaigždžių, ir del to dabar šioje gadynėje nei vienas senis mirdamas atsidūsėjęs sakė:

— Dėkavoju tums jau žvaigždeliams, kurios dieną naktį žibėjo ir spindėjo ir ant kurių grožybės aš žiūrėjau, savo akimis veizėjau. Jau daugiau nematysiu jų.

Amen. bubt.

45. APEI SUTVĒRIMĄ SVIETO

Ant pradžios sutvĕrimo, kad nebuvo nei dangaus, nei žemės, pradžia žinios yra tokia. Dievas ant viršaus vandens vaikščiojo su velniu nelabuoju. Dievas jam liepė pasinerti į vandenį ir išnešti iš dugno žemės burnoje ar rankoje, o jis iš geidulingumo prisikišo ausis, nosį, akis ir t. t. Dievas jį už tat subarė ir paniekino ir už nelabą paskaitė. Iš žemės, išneštos par velnį, dievas sėjo ant viršaus vandens, ir teip stojosi žemė. Pradžioje leidimo svieta, kada dievas ejo aniolus sutverti, tada, turėdamas rankoje savo skiltuvus su titnagu*, kiek kartų užgavo į titnagą, tiek sykių stojosi kibirkštis. Tos kibirkščios titnago apvirto į nesuskaitytą daugybę aniolų. Nes kiek kibirkščių, tiek aniolų tapo. O kada velnis matė, kad teip dievas darė, ir jis pradėjo teip daryti, bet gyvais nepadarė. Teip jau ir žmogų nulipė iš molio, bet gyvo nepadarė. Ir tas žmogus nulipytas pasiliko vardu Bedūšninkas, todėl, kad dūšios nebeturėjo.

46. [IEVOS SUTVĒRIMAS]

Kaip Ievą dievas sutvĕrė iš šonkaulių Adomo, tei pamokino ją plaukus pinti ir pirmąsyk po supynimo plaukų išvedė ją šokti tancių. Nuo to laiko yra sakoma, kad kol supinti plaukai, tei merga gera, bo ten velnis tyli, o kaip už vyro nueina, tada plaukus paleidžia iš kasų ir velnį paleidžia.

47. BAUDŽIAVA, KAIP ŽMONĖS APEI ANĄ KALBA

Baudžiavos pradžia, kaipo pasakoja tėvai mūsų seniejai, (pirmiausia pradžia, iš kur ta paejo baudžiava), būk tei kalbėdavo, kad nuo patopo, Nojaus paskandos. Tei tas Nojus turėjo tris savo sūnus. Iš tų trijų vienas sūnus pri savo tėvo nusidėjo. Ir už tą prakeikė, vardas ano buvo Kamas. Antras sūnus — Simas, trečias — Jofitas*. O tei iš Simo pakalėnės iš pat pradžios amžiaus ligi šios gadynės tie visi skaitėse ponais ir didžiūnais. O iš Jofito pakalėnės skaitėse bajorais ir gaspadoriais bagotais. O iš Kamo linijos del tėvo neblagaslavenstvos ir ano prakeikimo paliko neščėslyvu tarnu ir savo broliams paslūgočiu, iki kolei drauge su broliais gyvenė. O kaip jau išsibarstė po viso svieta krašto, teip tada Kamo giminė atplūdo į saulėtekį anapus Dunojaus, kur šiandieną yra rusų užvaldyta. O kada par daugel metų kad pasklido po visų kraštus, bo ano vaikai buvo labai veislingi ir po daug metų gyvenė ant svieta, tada iš tos pamilijos vienas toksai užgimė, kaipo sako mūsų tėvai, vaikelis. Ir davė anam vardą Baužos*, o kada išaugo, labai buvo mandras ir kytras. O kada čėsas atejo, savo tėvą numirusį palaidojo ir patsai paliko tėvo vietoje, gaspadoriavo. O jau gyvendamas metas, už metų ir pastojo be galo dideliai bagotu ir sulaukė 13 vaikų ir tus visus gražiai suaugino, kad iš anų turėtų džiaugsmo.

Teip tada vieną kartą tas Bauža išėjo į girią, kur ten netoli buvo, del savę pasipaukštauti. O kada bevaikščiodamas po girią, nepasisėkė rasti greitai, kaipo norėjo, supykęs ant savęs, pradėjo rūgoti, sakė:

— Ak, koks aš palikau pusgalvis del savo sveikatos. Ar aš neturėjau vaikų, tegul būtų anie man parūpinę.

Teip berūgodamas ir bežarstydamas šiekėstas, kerplėšas, iš to didelio nuvargimo, o čia vasara, diena kaitri, teip tas Bauža išėjęs iš tos tankumynės girios ingi erčią, rado sau pavėsi. Tujaus atsigulęs ant dešniojo šono, sau spakainiai pasirėmęs ant rankos ir kaipo tiktai norėjo akis užmerkti, tujaus išgirdo iš aukšto padangės didelį griausmą, grojimą

ant kanklių, teip kad anam į ausis jėmė spengti. O kada pakėlė akis ir galvą, žiūri į aukštą, tada pamatė didelį kaipo milžiną, su sparnais ore padangiais lekiantį ir pirma savęs atkišęs rankose turėdamas kankles, skambina lėkdamas iš vakarų į rytų šalį. O tas Bauža savo akis pakėlęs, pamatęs tokius dyvus, ale nenusigando, bo tei jau buvo matęs kelius kartus. Bo jis žinojo, kas tei buvo do prajovai. Tai buvo Jovišas dievaitis*, kurisai tankiai rodydavos žmonims pagados dienoje ir čystam ore su savo kankliumis*, padangioms lakiodamas, svieta gandino. Tas Bauža, išgirdęs tokį trenksmą, parsigando del to. Ir pagavo tas dievaitis jį [i] padanges, ir paliko numesti po dalis šlunkai to Baužos: kojos krito į Maskoliją, galva į Pranciją, pilvas į Prūsus, rankos į Lenkų žemę. Teip to Baužos visi sąnariai kur tiktai į kokią karalystę nukrito, užsikrėtė tais sąnariais kaip kokia pavietre. Kaip šiaandieną matome Maskolių žemėje — ano žygiai ir ejimai begaliniai yra, o pri lenkų kad buvo baudžiava, rankos darbų niekados nepabaigė. Prūsuose — édesis del pilvo, tai neturi soties. Prancijoje su savo galva daug išmislija. Teip užsivietrijo po cielą svieta tos Baužos savo šlunkais.

O dabar to Baužos vaikai laukė pagrižtantį iš girios, kokią paukštį parneš. Ale kad nesulaukdami ejo ano ieškoti ir, beieškanti savo tėvo, išsklido po visas karalystes, kaip tie sąnariai kaip buvo ano tėvo iškritę. O kad ten beklusinėjant, ir patys papuolė po nevalia, ir kur tiktai katras iš anų apsigedė, kur gyveno vieta, tei anų buvo vaikų ko daugiaus, nei ko kitų žmonių. Ir savo vardo anie nemainė. Visi 13 vadinos Baužos. Ir iš jų kartos uparti, sprečnūs, nepaklusnūs grubijonai, tinginiai ir razbaininkai. Užtatai anie nebuvo nei bagoti, vis biedni, neturėjo savo gaspadorystės ir visi tarnavo kitims, ar ponams, ar gaspadoriams. Daugumas anų paplūdo ta familija į Maskolijos žemę. Taipogi maža dalis maišės po Prūsus ir po Angliją. Iš to tada Baužos kartos žmonys buvo praminta baudžiauninkai. Netoli anie tėvo Baužos. Kurie karaliai savo žemes užvajavojo, o tus žmonis padarė nelaimingus, padarė anus baudžiauninkais. O tei buvo žmonys griozdai, nemokinti nei skaityti, nei rašyti, grubijonai,

nedelikatnūs, anų gyvenimas buvo į žvėrių padabnas. Del to, kad anie viens kitam užvydėdavo, viens nuo kito plėsdavo kokį daiktą par gvol tą, ir nebuvo tokios dienos, kad nebūtų tarp anų koks razbajus. Del to vyresnybė tos žemės, kuri anus valdė, padavė po valdžios mokintiems visiems, kad anus suvaldytų. Tie mokyti žmonys paliko ant anų ponais, o tie paversti liko į baudžiavą. Turėjo tims ponams dykai dirbti po bizūnu ir rykščiams, kaipo seniejai žemaičiai sako savo vaikams.

Nuo 1818 metų pas kitų karalių buvo sunkesnės baudžiamos, ar pri maskoliaus dar buvo sunkesnės. Ponams buvo paduota, kada ponui keliu važiuojant, o žmogų sutikus kur einant, susigauti, ir kur ansai norės, ten gali sau padėti: ar į vaiską statyti, ar užrašyti į savo<...>* del savo valsčiaus žmonių. Tą sugautą žmogų ant kelio tujaus į kningą įrašydavo ir duodavo valaką žemės. Ant trejų metų nieko nuo ano nereikalavė, kolei išsistatė savo trobas ir kolei savo gospadorystę apsitaisė, o po trejų metų, tei tada pradeda varyti į dvarą ant baudžiamos, kaipo tei apei Reseinius Valavyčios, ponas Daugėla iš Pareseinių, Vaitkus iš Vadžgirių, Jorudas Viktoras, kur Kalnujuose bažnyčią pastatė m. 1818 su savo baudžiava, ir kiti, kurių yra daugel dvarų, kurie priguli prie Reseinių parapijos. Reikėjo baudžiamos atlikti vyrui su gyvoliu ant nedėlios trins dienos, ar žiema, ar vasara, su savo valgiu, o mergai pėsčiai ant nedėlios keturios dienos, ar žiema, ar vasara, su savo valgiu. O jei kuris iš gospadorių neatlikdavo baudžiavą, tada ponas anam į skolą užrašydavo. O jei daug sykių per metus užtraukdavo baudžiavą, tada ponas tą gospadorių ištaksavodavo, visą gėrybę ano į dvarą atimdavo, o patį gospadorių, jei jaunas, į vaiską pristato, o jei senas, tei už kerdžių ar už berną į dvarą pristato. O jau nuo metų 1840, prie Mikalojaus ciesa, — tas del savo pono visai savo karalystei didžiausią valią buvo padaręs ant baudžiamos. Tada dienininkas ant nedėlios su gyvoliu teip pat trins dienos, o antrininkas (mergiška) — ir keturių negana buvo. O ant sargos katram iš valsčiaus pakaleikius išpuldavė, tas eidavo par visą nedėlią malkas rantyti, vandenį į

kuknę nešti, o dienininkas ir antrininkas tai bus ne rokundas pri tos sargos, bo ans turi savo atlikti. O kada jau vasara ateina, tai gvoltaunos dienos: rugpiūtis, mėšlavežis, linamynis; tos dienos vadindavos šarvarkos. Tada turi eiti visi gspadoriai su savo šeimyna, iš gyvenimo eiti į dvarą, mažas ir didelis, nei vienas namieje nepasilikdavo. Del dvaro buvo ir kiti rakamasčiai, kurius turi kožnas gspadorius atlikti, kaip tai vilnų 15 svarų suverpti, pakulų 20 svarų, viščiukų išperrinti 20, uogų pririnkti 4 gorčius, baravykų pridžiovinti 6 kapas ir t. t. Teip buvo paduota nuo rusų karaliaus Mikalojaus del ponų valia tokia ant žmogaus, ką norėjo anie ponai, tai padarė su žmogum, ar aną pardavė, arba ant šuns, arba gyvolio apmainė. Pas Vaitkaus teip buvo žmogų ant šuns apmainė. Ale savo valia paduodavo dar kamisoriui, o kamisorius — savo urėdai, o urėdas paduoda tijūnui. Tai tie visi visi buvo baudžiatvos pardėtiniais, kurių turėjo bijoti ir klausyti. Bo tai tijūnas, tiesa, buvo mažiausias ponas, nes ans turėdavo žmonis prie darbo pristatyti ir kožną nedėlios vakarą turėdavo užvaryti ant panedėlio į baudžiatvą. Prijojęs pas žmogaus namų ir lango, sušuks didžiu balsu:

— Ei, rytoj į dvarą su kirviu, su virve, dalgiu, valgiu, šake, spragilu, grėbliu, maišu!

O jei ant ryto kuris baudžiatvuninkas neatsinešdavo, užmiršdavo, tai tujaus tijūnas pasakė urėdai. Urėdas su bizūnu valiai dulkinti kelnes, ir aš pats tą mačiau. Vienas pusberniukas, Makrickiukas, už meitelio kojos padaužimą,— tada buvo pas poną Jorudą urėdas Tendzegolskis Kajetonas Palendrėje,— tujaus tam pusberniui sako:

— Jei tu išgulėsi vienas be laikymo kitų vyrų, tai aš tau kirsiu su bizūnu 6 plegas, o jei reikės prilaikyti, tai 12 plegų su bizūnu.

Apsijėmė be laikymo išgulėti. Ale kaip tik vieną ir antrą užtrenkė per šikinę, teip tasai, pakėlęs galvą, jėmė sakyti:

— Vyručiai, ar esat kas čia arti, prašau junsų, kad loska, prilaikykiate mane! — Tada urėdas paleido.

Jorudas pagriebdino Rato arklius iš pievos, o kada pats gspadorius atejo atimti, tada urėdas už grebežių apsūdijo

aną nuplakti 10 bizūnų. O kad tas gavo, atsikėlė savo arklius atimti, urėdas Tendzegolskis:

— Nu, kad tu antrąsyk padarysi su savo arkliais iškađą, tei gausi 20 plegų.

Teip tas pasakė:

— Velyk ponas atbūk sykiu, bo paskui man didžiai rūpės.

Teip jį paguldė ir dešimt įdėjo.

Tendzegolskio rankose visados buvo bizūnas. Tijūną palikdavo urėdas Tendzegolskis ar ant lauko, ar numuose prie baudžiatvos. Tiktai išgirsi baudžiauninką bešaukiant: „O Jezus, o Jezus!“ O čia urėdas su bizūnu čiaukšt, čiaukšt. Ale deito senovės gaspadoriai sako:

— Rojus yra mums gyventi, o tiktai pekla gimti.

O tei del to atlikdavo sau baudžiatvos dienas — ir spakainas, be baimės, nieks jam nieko nesako, nėra kitoniško klapatu.

Vienas ponas, kuris buvo apei Reseinius, Makaras, turėjo daug dvarų, ir visi buvo ant arendos paduoti. Kitas žmogus anų baudžiauninkų buvo pasenęs, o niekados savo akimis pono nematęs. O žmonys rašo skargą pas savo pono ant savo arendauninkų. Sako, dideliai spaudžia tie arendauninkai to dvaro. Teip tas Makaras vieną sykį važiatvo tus arendaunikus išbarti, už ką ano žmonis teip sunkina. Ale kad tas ponas Makaras važiatvo par girią ir rado ugnį bekūrenančius, ir apei ugnį vežimai su malkums, sustoję ganos [arkliai]. Žmonys vieni miegt išsitiesę, kiti pypkes rūko apei ugnį. Teip tas Makaras pamatęs, ką tie baudžiauninkai daro. Tas ponas Makaras pašaukė vieną baudžiauninką pri savęs ir paklausė:

— O kieno jūs žmonys?

— Pono Makaro!

— O ko jūs šičionai laukiat?

— Vakaro!

Tada tas ponas pamatė, ką ano žmonys dirba. O kada jau baudžiatva parvažiatvo su savo vežimais malkų, tada rado savo poną pas tą arendauninką. Teip tada už melavimą sker-

sai tims savo žmonims kelnes išdulkino. Ir vis sakydamas tas ponas tus žodžius:

— Kieno jūs esat žmonys?

— Pono Makaro!

— O ko jūs čia laukiate?

— Ogi vakaro!

Ir išlupo visus.

Senovės priežodis: Gdynė geram — gera. Ponas plakdavo savo žmonis, tai teisybė, ale svetimiems ponams neapleisdavo. Ar gimus, ar mirus, ar bado metuose šaukdavose žmonys pri pono į dvarą — tujaus duodavo iš dvaro pagelbos pri bėdos. Ale šiantie verkia žmonys biedniejai, bagočiai tei džiaugias.— Jau sermėga jėda sermėgą. Raskiam ratunką pri savo pono bėdoje.— Vargino baudžiauninkus ko labiau nuo 1845 salig paleidimui 1861 m.

48. BYLA ŠIOS GADYNĖS,

panaujinta nuo mandrios galvos Vincento Bakučio raštininko. Vadinasi byla Vakarinė pirmoji, ing namus pas mergos nuojus. Maršelka aprinktas turi sakyti nuo jaunojo

Pakajus tiems numams mums įeinantiems. O linksmybė čionai tamstums, čia gyvenantiems! Nustokiate, švilpynės ir birbynės, skripkos didės mažos ir būbneliai! Čia ne jautis įgyliavo*, ale maršelka vyriausis atvažiavo. Ir ne karvė subliovė, su uodega aptaškyta, ale maršelka, linksmus žodžius idant apsakytų. Šitai tarnas akyse jūsų! Galiat mislyt, kad aš kilęs nuo Prūsų! Garbinu viešpatį dievą, traicėj šventoj vieną, paną Mariją ir visus šventus, šlovindamas ir prašydamas loskos nuog tų numų tėvo, motynos, ponios svočios ir pono svočio ir nuo visų vyresnių ir senesnių galvų, kad būtumėt loskavi, ko tiktei keleivis reikalauna.

O už visų pirmiausiai pradėsu apei savo vargus ir bėdas kalbėti. Juns neišturėsiat, pradėsiat visi ašaras lieti. Galiat ir patys prieteliai pasaugoti, kokia mums stroka jot ir va-

žiuot. Supras kožnas vargdienis, kad pavasarį išėję, o vos tik rudenį atjodom. Toj kelionėj didelėj paklydom. Niekur, o niekur šviesos šakalio neišvydom. Išklydo muno visi tarnai po dideles girias. Ir užbėgome, kur razbaininkai mėsas virina. Atsistojo ir mun plaukai. Mislijau, čia bus į kelnes pilni raukai. O kada žiūriu po kairės — užmuštų žmonių virtiniums. Gana turejau pri savęs vyrų gudrių, o nė vienas neišlaikė čystų pliudrių. Kožnas gniužulais į kelnes dėjo, kaip susiejom į krūvą, labai dideliai smirdėjo. O atejom toliaus — beesą gryni laukai ir beesą daugybė žvėrių, nuo kurių stojose ir munsų šiurkštūs plaukai. Visų viskas nutirpo ir kojas par alkūnes kaip kirpte nukirpo. Negalėjome iš vietos nei žingsnio pažengti. Nustojo jau ir munsų drigantai žvengti. Aš vienas tik gudrus gudriausis buvau, del to lig šiolei dar nepražuvau. Turėjau su savim tokias liekarstas, uostydamas nujojau tolesniai. O mano tarnai nei vienas neišjojo, visus ten žvėriai išpiovė. Palikau vienas kaip pirštas. Gerai dar, kad mano protas buvo tvirtas. Netark, kad aš glūpas, kaip žiūri, bet tujaus surinkau antrą tarnų būrį. Su nauju būriu ejome žiūrėti pirmiausios bėdos. O iš tų buvo vienas labai senas diedas. Radome pirmiausiai razbaininkų vietą. Kaip žiūriame, nedaug tebuvo svieto. Krūmai tarnams rodės, kad giria. Moteres žlugtą žlugino — mislijo, kad razbaininkai mėsas virina. O kur išgąstis buvo ant lauko, mįslijom, ir munsų neliks nei plauko. Tasai neaiškiai viską matė, tenai bėgiojo vienos katės. O kad keliavom toliaus, aptemo naktys tuojaus. Nakojome visi po medžiu, giedojome balsu didžiu. Pradėjo iš dangaus vanduo kristi, gavom kožnas lig iki bambos bristi. Munsų vargus kožnas gerai išmano, ir ansai suprant, kuris bandą gano. Kad visi išklydę buvom, nešaukėte munsų, bet mens nepražuvom. Išgirdom giestant gaidelį ir užjojom klaustis kelio. Bet, kaip matom, ne klausiusys kelio, nes išvydom daugel panelių. Atkelia vom ant vakaro panedėlyje. Girdėdami munsų vargus, širdį junsų gėlė. Par veidą ir skruostus ašaras liejat, kad skursdžiančius vargus girdžiat. Iškreipėt lūpas ir nosis suraukėt,

kolei munsų vargdienių sulaukėt. Ale kas ten junsų ant pečiaus? Bet kad aš veiziu ir gerai prisistebiuos; visi akis į mane kaip ylas susmeigė! Ant kits pirštu rodo atkišęs! Sako: durniai, aš jį pernai būčiau pri savęs pririšęs! O, kad priėti galėčiau ir šnekėt pradėčiau! Gana juoktis, juoktis tamstai. Galvą rodo! Mislijat, kad aš turiu prikrovęs juokų puodą?!

Norianti manęs neklausiat, pasisakysiu, kas ir ko ieškau. Aš esmu siųstas nuo to NN* jauninkaičio, kaipo kokio šlovingaus kuningaikščio, kurisai par svieta jojo, tą gražią kvietkelę sau pasidabojo. Del to ir aš žvalgause, be tiktai čia jam patiks?! O tikrai, kad čia ir pasiliks! Prašause pakarniai turiančius tų numų valdžias, idant priimtumėt į nakvynę. Bo mano vargdieniai kulnis bestovėdami nutrynė, besispardydami duobes išmynė. Prašause priimti, neturėsiat bėdos. Mano tarnai linksmi pagiedos! O kad būtumėt loskavi priimti, pasibovyti nūnai Marjonos adyneles. Ne zokoninkai esam, neturėsime mados kazokų, del privarymo valgyt nereikalausime busokų. Kad tiktai rasim padėtą, mens patys pasiimsim ir pavalgysim. Kad ir prastai prisėsim, bile gerai paėsim! Matau, visur ištaisyta ir išrėdyta. Stalai užtiesiti, gabija šventa užšviesti. Ir visokiems pono dievo dovenums priazdabyta. Ale kažin kaip greitai ragausim? O kad ir negreitai ragausim, mens ir nuo savo pusės gausim. Turiame ir mens gerą zopostą: miežių kraują*, kviečių varpą*, žvirblio kumpio, zylės šumpio, varnos sparną, šarkos abi karkas ir startos pats storgalys įsnaujos*. Prašause, būkiat loskavi, ne daugel munsų teyra, trins šimtai tiktai, ir visi vyrs į vyrą. Caliate pažiūrėti, antai visi dvišaki. Ne kaipo kopūstų kotai! Kožnas mun reikalingas yra, kuris padabnas ing vyrą. O tei vadinase: šimts plikių, šimts klišių ir šimts gadnų žmonių. Plikiai švietė, klišiai kelį vedė, o gadni žmonys keliu keliavo.

O dar norėčiau aiškiai klaustis: ar priimsiat keleivius ant pasilsėjimo, ar ne? Padėkavoju už prijemnastį! O kada priimsit, prašause del kožno stancijos. Prašause stancijos, teikiatės duoti! Klišiams kiaulininką, plikiams avininką. O kad būtų klišiams be langų, plikiams be lubų, kad ant jų užlytų,

kad jų kaktos nesuplyštų. O žirgams stainių, lauku tvirtų, dangum dengtų. Žirgams—šieno trako, o jei nebūtų trako, kad ir avižų abrado. O jeigu ir to nebūtų, es munsų žirgai ir šiupinį trejų metų. Kočams ir pakinktams vazaunių ir pasitepti smalos geros. Balnams svirnelių, kančiukams gembelių, kepuriums vagelių. O del munsų, trijų šimtų asabų, maž būtų koc šimtą valakų žemės. Ale, beje, kam aš tiek daug prašau? Nuisuko tasai Jonis, pravardė Mergų kapitonas! Kaip mergų būrį sutiko, tenai ir pats pasiliko su visais plikiiais ir klišiais, su trims šimtais be aštuonių,—ten tiek pasiliko žmonių. Užėjo didės koronės del anų, nereik jau nei storonės. Prašause pirmiausiai vietos del savo vyriausios galvos, arba staršojo. O reik apsiausti vietas, kad anų nenublokštų svietas. Ansai pasvadintas tegul vampso, bo jau munsų pilve labai tamsu. O del jauninkaičio nereik plačios vietelės, bile tiktai sėdės šalia savo panelės. Dar yra vienas drigantas, vardu muzikantas. Del ano reik nuokampios vietos, kad aną nenublokštų svietas. O kad ir prastai prisėstų, bile gerai paėstų. O paėdęs grieš be galo, ir visi svečiai nenusėdės už stalo. O del kitų mano tarnų reiks geros erčios, bo anų bus pilnos visos pakraščių kerčios. O kad būtų aslelė brukavota ir mastavota ir mergaitės patkavotos, kad nepasklystų ir neparplyštų, sau bėdos nepadarytų. Ir kad būtų lytys dailios, o strėnos nesmailios. Gal yra katra su nugara siaura<...>? Tei tokios mums tarnams netiks, o tokias rudenyje tuojaus anas paliks*.

Prabočykiate, mergaitės, ar gerai, ar blogai kalbėsiu, vis tokia alga. Ir cigonas nestervelioja, kolei pavalgo. Neilgai mens čia būsim—kolei viską suėsim. Išgersim alų visą, neliksiam paršo nei kniso! Žąsis visas mens supešme, susikimšus sau pilvuos nešme. O kaip nieko jau neteksme, paskui savo kromą seksme. Pagausim vieną, kaip vilkai avele, įkėlę į kočą, plaksim greitai kumelę. Dabar prižadate daugel mums vigados, o par tai turėsiat daug iškadės. Išmimsme aslą ir išėsme iš visų poskų maslą. Kad nuplėšme batus, sudaužysme ratus, sudraskysme rūbus, sukraipysme tuo kartu ir

zūbus. Nulaužysiam ragus, nudraskysiam ir nagus. Kolei tą kvietkelę mens surasime, daugel gero jau neteksime. Dabar baigiu savo žodžius, kad kilbasas jau užuodžiau. Nesakysiu nei iki galo, bo tarnai mano kulnis jau atšalo. Klump ir liežuvis mano be galo, kad mergaitės ilgai sėd už stalo. Prabočykiait už tei, žinote, jogei — ne davatkos gimdytas nei kuningo augintas. Aš nebuvau Kražiuose nei Pašiaušy, nebūsiat ant manęs teip pasišiaušę. Nedaug tematau rašto, ale netoli nuo krašto. Vidury skaitau, o krašte nieko neišmanau. Kaip daug išmanysiu, tei aš dar daugiau pasakysiu. Kišenė prakiuro, žodžiai išbiro. Ne aš tą vieną kalts, bet ir kriaučius kalts. Buvau žodžių kišenę prisikrovęs, gana ilgų kaip morkų prisirovęs. Ale kad kišenė iširo, visi žodžiai išbiro. O iš kur mens esam? Ir tikrai mens pasisakysim! Mens esam iš po sekminių ir kalėdų, nukentėjom daugel bėdų! O kaima munsų kokia? — Kaima munsų linksminančia. O mens esam broliai žemaičiai! Tegul bus pagarbints Jezus Kristus!

49. PIRMA BYLA SENOVIŠKA

(par veselę) pas mergos, nujojus su būriu ing numus jos

Maršelka, aprinktas ant to, turi teip sakyti:

Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus! Pirmiausia duodu garbę ponui dievui, sutvertojai dangaus ir žemės, traicei šventai, panai Marijai ir šiam labam vakarui! Ir tų numų fundatoriui ir fundatorkai, motynelei gimdytojai ir tėvučiui abligavotojai, poniai svočiai ir ponui staršui ir tam cielam veselnam parėdkui! Kalbėsiu žodį vieną ir antrą pri to stalo švento. Aš esmu skūpas, razumas mano glūpas. Aš esmu dabar siųstas ir palaimintas ne nuo ko kito, kaip tiktei nuo to jauno jauninkaičio, žalių rūtų diemedaičio, kurisai po svieta lakiojo, tą žalią rūtą pasidabojo. Tei yra jo vardas NN*. Ir ne pas ką kitą, kaip tiktai pas tos jaunos mergelės, kaipo žalių rūtų kvietkelės. Tei yra vardas jos NN*. Kurie mes

tolimą kelį keliavome. Tamsią naktį jojom, juodą purvą bridom, mažus medžius pamindami, o didžius iškirsdami, žalius palenkdami, o sausus palauždami. Ir atradom šį labai vakarą tą jauną mergele, kaip žalių rūtų kvietkele, už balto stalo besėdžiančią, su sejeliums bekalbančią, kaip žalių rūtų darželyj leliją bežydžiančią, taip jauną panelę tarpu panelių besėdžiančią.

Dabar prašause tų numų fundatoriaus ir fundatorkos, kad mums būtų pilki suolai ištaisyti, balti stalai išrėdyti, lino gija užtiesta*, gabija šventa* užšviesta. Jogei mens ne su kuo kitu atkeliavom, kaip tiktai su miežių krauju*, su kviečių varpa* ir žalia rūta. Pilki suolai — ant pasilsėjimo, balti stalai — ant pasidėjimo pono dievo dovenų munsų. Ir vėl prašau labai pakarniai tų numų fundatoriaus ir fundatorkos, kad mums būtų žirgams stainė, lauku tverta, dangum dengta, auksu mastavota, sidabru palieravota, ažuolų grindys, sedulų rindys, šieno trako ir abrako ir kančiukams gembelių, kepurėms vagelių, o balnams svirnelių. O ne kaip mums prašantiems, kad ir patvory pririštas, bile gerai pašertas. Ir vėlei prašause tų numų fundatoriaus ir fundatorkos. Nedaug aš teprašau ir nemažai tenoriu. Žemės ant šimto valakų ant pauliavojimo Marijos adynelės su tarnais munsų pakeleivingais. Ir prašause labai pakarniai, kad būtų aslelé brukavota ir mastavota, o panelės sidabruotos, vainikuotos ir patkavotos! Kad nepasklystų ir neparplyštų, kaip rados sveikas, kad taip ir paliktumei sveikas! Ir del munsų muzikanto koc be kojės krėslelio. Kad ir blogai prisėstų, kad tik gerai paėstų. O padėš grieš be galo. Ir visi svečiai sėdės už stalo! O senims krėslelių ir jaunims jaunikaičiams — gražių panelių. Kad to neišgalėsiat, tei nors senų bobelių su vienu dančiu, kaip ir paramčiu. Klausčiau dabar tų numų fundatoriaus ir fundatorkos: ar rodi, ar nerodi, ar loskavi, ar neloskavi priimti tus svečius pakeleivingus? Prašause labai pakarniai, nuo didžiausio ligi mažiausio, kad būtumėt rodi ir loskavi priimti tus pakeleivius. Tegul bus pagarbints Jezus Kristus!

50. BYLA SENOVIŠKOJI,

ryto metą į šliūbą važiuojant

Brolis turi paduoti vainikus, teip sakydamas:

Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus! Pirmiaus duodu garbę ponui dievui, traicei šventai, panai Marijai ir šiam labam rytui ir šviesiai baltai dienai. Regiu susirinkusią gražią kompaniją ant pavinčiavojimo, vainiką paduodant, apznaimindamas linksmomis palaimintais žodžiais. Pirmiau prašau palaiminimo nuog tėvo ir motynos, nuog brolių ir seserų, nuo dėdžių ir tetų ir nuo visos gilios giminės. Kada dangus ir žemė... Dangus noris gėrybėmis, o žemė linksmybėmis. O tie jauni jaunikaičiai nori palaiminimo nuog viešpaties dievo ir nuo tėvo ir motynos. O palaimink, dieve, tiems jaunims jaunikaičiams, kurie šiandieną, už to balto stalo sėdėdami, išvydo gražiausias lelijas darželio žydžiančias! Išbočykiate muno, ponai staršiejai ir tos zrenčnios kompanijos, kurie esat susirinkę ant padavimo rūtų ir lelijų. Nusinkinink žiedą, rūtų šakelę! Kaip saulė malonėji rodėsi! Sako, gėrėkias su manim iki smerčio. Išgirdusi dvasia švenčiausia tus meilingus žodžius, tiesijos ir pasirodė asaboje balandžio. Kaip dvasia šventa davė padabenstvą, teip ir dievas duoda patogų blagoslavenstvą. Patogiais pulkais daugumo, kaip dangaus gražumas. O kada Saliamonas karalius, norėdamas dažinoti dangaus aukštumą arba marės gilumą, pasamdė gripo sparnus. Papliko sparnai nuog spindulio saulės. Nupuolęs ant žemės, sakęs: „Mačiau, kaip danguj, teip ir ant žemės!“ O kas mandriausias teoliogas? Kas šiandieną yra, o rytoj jau niekis. Teipogi ir tu, pana, gali jau vadintis pana puikybių ir cnatų. Vinšavodama gyvenimą savo, turėk aukso žiedą ir skaityk anų metų praejusių linksmybių, kurias ne tiktai rankelioms azdabijai, ale ir ant galvos nešiojai žalių rūtų vainikelį. Sakei, kad kas man duotų šimtą auksu, tūkstantį sidabru, bet tatai mano yra brangesnės žalios rūtelės žaliuojančios, dimnu kvapu kvepiančios. Sakei: „Eičiau ieškodama, ašareles laistydama, kad galėčiau suieškoti ir atrasti žalias rūteles žaliuojančias!“ Teipogi ir aš neatnešiau teip brangias dovanas,

nei aukso, nei sidabro, ale tiktai iš gražiausio rūtų darželio vainikelį, aukso kubkoje laikytą, brangiame vyne mirkytą. Užprašei brolius ir tavorčius savo, idant dievas duotų laimingai nukeliauti į bažnyčią šventą, ing tajemnyčią dievo, nupelnyti karūną nuo motinos švenčiausios par dvasiškas asabas. Baltų rankų sudėjimą, stula šventa surišimą, aukso žiedų sukeitimą, kryžių šventų apznaiminimą kožnam vienam! Et majorium dei gloriija beptisimi virginis Marijam honorum. Amen*.

51. DIEVU PASIVERTĘS

Galiama girdėti daugel pasakų apie tą, kaip tai dievas, labiausiai į senelį pasivertęs, vaikščiojęs po žmones. Pasikiaus, ypatingai pažinęs tokį žmogų apie Reseinius Vincą Bakutį, kuris, dievu pasivertęs, po svietą vaikščiojo, supratu, kad tos pasakos paejo nuo apgavikų, kurie į dievą pasivertę vaikščiojo.

Štai dabar aš tą apsakysiu, ką girdėjau nuo Vinco Bakučio. Kada Žemaičiuose buvo bado metai 1868 ir 1869, tai daugumas žmonių nuo bado dirbo be algos, daugumas turtin gesnių penėjo biednus žmones iš lovių, nes nebuvo tiek stotkų, turėjo tik savo šaukštus turėti, daugumas, ar nebegaliant dirbti, ar valgyti negaunant, net ant kelių mirė iš bado.

Prie badaujančių priderėjo ir Vincas Bakutis, kuris užsimanė tokį pasielgimo būdą, kuris galėjo jam duoti maistą. Anas užsimanė, pavirtus į dievą, stebuklus darant, vaikščioti po žmones. Viešpatį nūduodamas, pasiskyrė dar du apyplikiu apaštalu — Petrą ir Povilą. Teip trise susitaisę ejo per kaimas, vengdami dvarus, apsakinedami evangelijas ir švėsdami, laimindami žmonių gėrybes, darydami stebuklus. Per tat pradėjo eiti garsas po apygardą, kad vaikščioja išganytojas su apaštalais.

Tie trins vyrai, įeję į triobą, apsakinedo evangeliją, šventė ir laimino visokius daiktus, gyvolius, piningus, kuriuos

žinodami, kur yra, naktį pavogdavo. Į vieną šulinį įleido pri-gaudytų žuvelių, o paskui į triobą įėjo, prašė vandens iš palaiminto jau šulinio atnešti. Kaip boba nuejo į šulinį van-dens semti, pasėmė ir žuvies. Boba aplakstė visą kaimą, skelbdama, kad viešpatis ir apaštalai, vaikščiodamas ir lai-mindamas, padarė stebuklą, nes šulinyje atsirado žuvies. Ži-noma, visi prašė palaiminimo ir visi davė valgyti, ką turėjo.

Viskas gerai jiems ejo, per ilgą laiką besimaitinant, pakol nepapuolė jie į Nemaršionis, į bajorų „akalicą“, kur bajorai, kaipo aname laike gudresni, geriaus numanė, kaip ser-mėgiai.

Nemaršioniškiai sujėmė viešpatį ir apaštalus, iš vakaro uždarė anus į tvartą po raktu, sakydami, kad rytoj kaip iš-auš, tai bus ant jų sūdas. Biedni šventiejai matė, kad jau čia bus prastai, kad anus pers bajorai. Kalinės sienos buvo aukštos, be lubų, per kurias perlipus, galiama buvo išlįsti laukun, bet be kopėčių tas buvo sunku. Buvo tiktai vienas spasabas: vienam atsistojus kertėje, duoti per save lipti ki-tam. Povilas apaštalas sako:

— Leisk mane, viešpatie, eiti, nes mane ima lyg šiurpu-lys, drebu, sirgti pradėjau, nebegalėsiu toliaus eiti.

— Nu, eik, mokintini, jei tau mano mokslas nepatinka, nes matau, kad nesergi, bet mane apleidi.

Tada Petras atsistojų, o per jo pečius išlipo Povilas. Pet-rą labai sąžinė graužė, noriant viešpatį apleisti, bet ir tas paskui jam tarė:

— Leisk mane namon, nes aš jaučiu, kad čia bus negerai.

Viešpatis tarė:

— Petrai, ar jau ir tu manęs išsižadi? Ir tu mane apleidi!

— Teip, viešpatie! — su gailėsčiu tarė Petras.

Atleidimą gavęs, Petras nebegalėjo išlipti be kopėčių, per tat meldė viešpatį, idant kertėje atsistotų, duodamas jam per savo pečius perlipti. Kaip jau tas ant viršaus buvo, vėl jį kalbino viešpatis dar kartą:

— Petrai, ar ir tu iš tikro manęs išsižadi?

— Išsižadu! — tarė Petras.

Gal ir viešpats pats būtų iš tos kalinės per sieną lipęs,

bet nebuvo ten nei jokio daikto, per kurį lipti galėtų, o kantino nagų pas jo nebuvo. Laukė per naktį liūdnas viešpatis to bajoriško sūdo, kuris jį ant rytojaus, lyg žydai Kristų, sūdys.

Taigi jau aušta, jau artinasi sūdas. Girdžia jau, kaip žmonių gauja kalbasi ir artinasi, kaip zomką atidaro. Bajorai įeję klausia:

— O kur dar du?

— Atsižadėję manęs, per sieną išlipo!

— Nu, tai dabar duok pasturgalį! Gausi už visus tris, kad jų nėra,— tarė bajorai.

Išplakė rykštėmis ir paleido, šunimis užpiudę.

Nuo to laiko, dievu pasivertęs, nevaikščiojo.

52. VESELĖS ŽERTAI IR KOMEDIJOS RESEINIŲ APYGARDOS

Visuos kraštuos keltuvių rytą, pakol dar jaunieji tebeguli klėty, kaipo šernai savo lizde, o svotai visi iš anksto atsikelia ir tujaus sukas apei jaučius ir karves susiedų — parvesti pasogą, ir ant kiemo sustato pri tvoros. Ir neatiduo-da, pakol arielkos kvortą nepastato.

Labai storojas tą rytą kur pas susiedą vištą pavogti del jaunųjų atsikeltuvių.

Kur jaunieji guli, toje klėtėje, no, tei svotai užneša ant to stogo mintuvus ir mina linus tarškindami.

Nuo klėties ligi durių grinčios stoviamos, par kurias reiks jauniems ateiti į vidų, iškloja šiaudais taką teip storai.

Arti durių klėties atneša tekiniį nuo ratų ir tą pakabina ant pagalio aukštai, kad galėtų sukti. Pakabintas ant dviejų žaginių, išmeigtų ligi žmogaus stuomeni aukštumo. Ir par vidurį tekinio špykį pririša rankinę, o paskui vienas stovė-damas suka. O po apačios tekinio padeda geldą, pilną pele-nų, būk tei esą miltai sumalti. O du svotai, kurie mandra-galviai yra, iš visų paskirti ant tų žertų, teip anie apsivelka išvirksčiais kailiniais, ant kupros prikiša šiaudų, ant galvos užsimauna aukštą brylį su šiaudų padarytums pyniams. O

skvernus ir padalkas aukštyn pasiraite, o rankose turi ilgus botagus, iš šiaudų padarytus. Ir kad tiktei artyn eina pri tos melnyčios, taip tujaus kerta anuodu par akis, kad nieks nežiūrėtų, ką anie ten daro. Vienas tekinį suka, kur yra pritaistyta, atsispirdamas. Antrasis prie nosies, iš antros pusės tekinių stovėdamas, su pagaliu arba kaladninku kišdamas į špykinį galą, dideliai barška. Tie visi balsai tarška, žvanga ir kaukia. Sako, kad jaunimas pitliavoja miltus pyragams keltuvių rytą. Ir taip daro, kolei jauniejai atsikelia, o kai jau atsikelia, tada anie ko pirmiausiai įbėga pri jaunųjų pasigirti su savo darbu. Sako pyragų būsią ant pietų, bo anie būk pramalę. No, taip jauniejai už anų tokį gerą darbą duoda ko pirmiausiai tims melninkams čėsni — dvi tris porsijas šnapso. Kad kur tekinį negauna, tai į sieną su pagaliu mala, sukdami vieną galą aplinkui, o antrą prilaikydami ant vietos, kaip cirkelį.

O kada atejo laikas keltisi iš miego jauniems ir reikia atidaryti klėtį, taip tada su ragais ir trūbais pradeda trūbyti, votagais pyškinti, su melnyčia plerpinti. Ir taip ant to balso turi visi susirinkti iš trobos, didi ir maži, pri jaunųjų klėties. O taip visų pirma maršelos su muzikontu.

Jeį yra dar motina, o jei jau nēr, no, tai kad ir teta tos jaunosios turi atnešti jauniems vandenį čystą burnai nusiprausti par keltuvių rytą. O kada jau nusiprausia, tai jauniejai įmeta į tą vandenį sidabrinį piningą del tos motinos ar tetos. Ir kaip tiktei nusiprausia, tai ta pati turi atimti tą vandenį. O kada pila laukan vandenį, tai tada randa ant dugno piningus.

A p d a i n a v i m a s

O kad jau susieję visi pri jaunųjų, tai turi visų pirma apdovanoti anus jaunoji (par keltuvių rytą). O tie turi apdai nuoti:

*Kelk kelk, bernuželi,
Kelk kelk, dofileli,
O jau tavo pulkelis
Burnelę prausia.*

*Teprausie, tekeli,
Tegul dievas paded,
O dar mano galvelė
Saldaus miego nor.*

*Kelk, kelk, [bernuželi,
Kelk kelk, dobileli,]
O jau tavo pulkelis
Vieškeleliu joj.*

*Tejojie, teeinie,
Tegul dievas paded,
O dar mano galvelė
[Saldaus miego nor].*

Mešką rėdo

Vienas svotas, kuris yra gudresnis už kitus, su šiaudų py-niams supintums apvynioja aną visą ligi kojų, ligi galvos ir ing tarpšakį kabina didelį buroką nuskustą, kad raudonuotų begėdžio vietoje. Ir kepurę ausuotą plaukuotą ant galvos užmauna. Ir akmenius du paplokščius kaipo bulkos didumo sau ing rankas pasijema. Jei nereikalingieji užpultų tą mešką, vienoje rankoje ir antroje rankoje turėdamas po akmenį, daužo. Teip tada balsas iš to daros, ir turi svotai atbuli trauktis. Teip dabar vienas pasiverčia meškininkas, turi ragą iš trūbos ožkos. Ir veda į trobą, su šniūru par pusę parrišęs. O kada įveda į veselę meškininkas, teip visų pirmiausiai eina pasikloniot jauniems. Teip anie pačestavoja mešką. O tada pradeda šokinėti ir viseip kūliais vartytis ir už kojų mergums ima graibytis. Ir teip šokinėja kokią adyną. Ir mešką išsiveda, su ragu trimituodamas.

Eina po meškos kupčius su barzda, užsikabinęs iš linų saujos, su kromu. Teip įeidamas sako:

— Šiaudine audine, šeškinini meškinini, vilkų pakojos, yr mergų tarp kojų ir t. t.

Kupčius pašoka ir išeina.

Vengras įeina su kromu savo, nu, tas kožną vieną turi pasveikinti. Ir kožnam į rankas žiūri ir, į akis visims žiūrėdamas, apsakoma visokias ligas. Ir ans turiąs nuo tų ligų liekarstų. Ir kožnam siūlo, kad imtų. O labiaus lenda jis prie mergaičių, pradeda anas graibyt ir kaišyt, kur nereikia. O tos jau, sukiršytos kaip širšės, pradeda tą vengrą visos susikibusios badyti su smailiais pagaliukais. Teip tas turi bėgti, užsistupyti su savo vaistu.

Kitas svotas įneša ing veselės lentkraštį arba pagalių nukaldytą. Ir sako, kad tei yra piūklas, ir prašo darbo jau — lentas piauti. Ir ansai, nieko nelaukdamas, pastato zoslana vidury aslos ir pats užsilipa ant ano. O su tum pagalio galu zoslana brūža, lentas piaunąs. O po valandos įeina <...> iš lauko par duris vienas svotas, kuris yra pasivertęs į to vaiką. Teip tas įejęs šaukia ant tėvo:

— Tėvai, eik namo!

— O kas yra?

— Jau motina mana mirė!

O tas pradeda mušti savo vaiką, sakydamas:

— O kur tu buvai, kad mirė motina?! Kur tu buvai?

Ir teip abudu išbėga lauke, tas mušdamas, tas bėgdamas.

Gervė

Apsirėdo su indaroku, o rankovę kailinių išverčia ir ikiša lazda su gembe surišta, par rankoves kailinių iškiša kiaurai. O patsai visas apsisiaučia su maišu nuo galvos ligi juostos. O pri galvos par pečius iškiša tą rankovę. Ir teip nuo galvos aukščio par pusę siekimo iškelia ir kaip šokinėja po aslą, visims aplinkui stoviantims su savo snapu pakinkius kapoja ir sako kaip gervė:

— Kurr, kurr!

Ir kraipo galvą. Ale tasai snapas iš lazdos teip stipriai įtaisytas, kerta tas teip skaudžiai. O kada gervė pradeda labai kapoti, teip visi sujunda ir pradeda tą gervę gaudyti. Teip ta gervė po tris sykius pirmiaus su savo ilgu snapu atsibėgėjusi iš vidurio aslos, lyg netropydama par duris, sukerta

ir pati laukan išpuola par duris. Ir teip viskas pasibaigia. O kad muzikantas grajija ant to laiko gervės šokimo, tai nata:

Šokinėjo gervė, pasikišus lendrę.

O ta lendrė linkt linkt linkt,

O tas vilkas timplt timplt timplt.

53. MUŠTYNĖS, TANCIAI, ZABOVAI JAUNIMUOSE

Teterviną mušti

Trys sustoja vidury aslos greta į eilę, o trečias — į tarpą. Tarp dviejų vienas atsistoja labai išsižergęs su kojums ir kepurę užsimovęs ant galvos. Teip dabar tasai tarpininkas, išsižergęs būdamas, vienam antram savo tavorčiui už kiškų ir skvernų, padalkų graibydamas ir vis šnypšdamas ir burbuliuodamas. Ir šalia stoviantis tyko su savo ranka suduoti ing tavorčiaus ranką, kurisai laiko pri ausų prisidėjęs kairiojoj pusėj, o su dešine ranka ištiesęs tyko (iš antros pusės atbulai rankas laiko) tetervino kepurę numušti nuo galvos. Ale tada temuša par kepurę, kada suduoda su savo ranka tetervinas tavorčiui. O jei tas tropys ant to sykio, bemušant ranką, tetervino kepurę numušti, teip turi tas eiti į ano vietą stotis. Ir teip, pakol kepurę numuša, anie daro, pakol nusibos. O kaip numuša, tai pasikeičia. Kad nugali, vadinas, „teterviną numuša“.

Šepetį badyti

Reikia dviejų žmonių. Pajema lazda arba pagaikštį ilgą. Vienas vieną galą apsižergia tarpšakėje į vidų, o antras — antrą, atbulai stovėdamas nuo lazdos. Ir teipo po vienu galu lazdos, kuris į lauką atsisukęs, ant žemės pastato šepetį. Ir teip tas, kuris pri šepetio stovi, laiko savo galą lazdos, kad antrasis šepetį nepradurtų su lazdos galu ir neišverstų ant žemės. Tas, kur yra užpakalyje, duria su pagaliu apsižergęs,

kemeruoja ir sukinėja ir viseip, norėdamas nudurti šepetį. O kada teip jam pasiveda padaryti, nudurti šepetį nuo galvos šukavimo, tei paskui apsiukeičia. Tei turi eiti pri šepėčio tas ir [būt,] pakolei neparvers, nepardurs šepėčio, pakol nenusibos daryti.

Katiną traukti

Padaro šniūrą dvilinką nuo šešių ir septynių siekimų, ir viename gale šniūro, ir antrame gale šniūro, kaip sulenkia dvilinką, teip dabar vienas vaikinys, parsizėbojęs sau kaklą su šniūru ir paleidęs par krūtinę, apsižergia ir par tarpkiškį. Ir antram gale vaikinys vėl teip padaro. Nu, teip vienas traukia par duris laukan, o antras traukia į trobą su šniūru atbuli. Ir teip gali pri vieno vaikino prieti keturi žmones ir daugiau ir pri antro galo tiek pat. Kur laukan par duris traukia, tei tada visus ištraukia laukan, kas tik troboje yra. Teip paskun turi juoką iš tų, kurie žiūrėdami matė, kad anas laukan ištraukė par duris. O kada yra viensyliai, tei tada tampose, tampose stenėdami, bardamies viens ant kito:

— Tu nedrūtas! Tu nediktas!

Ale jei pirmiejai ištraukia laukan, tei potam vėlei antaras galas [ima] traukti laukan katiną iš trobos.

Voverį gaudyti

Trys vyrai susėda ant žemės greta, o vidurinis turi lazda ar kucinį storą ir ilgą, par vieną sieksnį. Ir tą ant žemės pasistato tarpkelėje. Ir apei tą jau kucinį su rankums viseip grobos, laikydamas kucinį, švilpaudamas, lodamas ir tokiu balsu, kaip voveris daro. O tie, kur sėdi greta, ištiesę turi pitkas susisukę, bo tai voveris, graibodamos apei kučį savo, viseip šaukia ir graibo, kaipo voveris po medį, ir tyko su savo ranka užduoti par anų ištiestus kelius, tavorčių. O tie duoda voveri su pitka par ranką. O jei paspėja užduoti gerai su pitka voveri, tei pasikeičia su vovere. O jei ne, tei ant juokų pasiliekt.

Puodą ginti

Teip daro, susėdę ant krėslo, kiek yra, nugaras sukišę apskritai, o vienas, pitką turėdamas, eina aplinkui sėdžiančių, o eidamas pasimierkavoja su pitka par kelį. Užgautas turi pakilti ir bėgti aplink sėdžiančių į antrą pusę. Jei ansai paspės. O jei nepaspės, tei tas, kur su pitka drožė, gali, greičiau apibėgęs, į ano vietą atsisėsti. O kai bėga, tei turi vienas par vieną pusę bėgti, o antras par antrą. Ir jei paspėja tas, kur su pitka, atsisėsti, tei pasilikusiam pitką atiduoda, o pats ant jo vietos. Ale visims turi teip kaleika išeiti, nuo pirmo ligi paskutinio, vis po vieną. No, teip tada ir pasibaigia.

Susiedas

Žmogysčių gali būti 8—9. Ir visi turi susėsti apskakai į ratą, į vidurį atsisukę. O vienas turi pasiversti maršelka. Tei turi stovėti vidury sėdžiančių stačias. Ir ans turi pradėti nuo pirmo lig paskutinio klaustis teip žodžiais:

— Ar tu džiaugies su susiedu savo?

— Kantenas, geras.

O kada sugrižta maršelka ir klausia antrą sykį iš kaleikos nuo pirmojo, „ar kantenas esi su susiedu savo“, tada reikia tujaus sakyti:

— Nekantenas.

— Iš katros pusės?

— Iš visų pusių, bo jau man labai smirda.

Teip ant to žodžio turi visi ko greičiau sukilti ir skubinti, kad į kitą vietą sėdžiančių įsėsti, kad be vietos nepasiliktų. O jei toj pačioj vietoj sėdėsi ir kitą neapsimainysi, tei kaip jau pasibaigs ta zabova ir kiek tokių gali atsirasti, kad nepaspės į kitą vietą įsėsti ir kelius kartus, tei už kožną kartą turi štropą atlikti: ar pačiai sau į ranką pabučiuoti, ar pipirus su rūra malti, ar pečių į kūmus prašyti, ar ant vienos kojos minutę pastovėti. Ir teip turi atlikti, kaip maršelka apsūdijo. Ir teip viskas po to pasibaigia.

* * *

54. VANDENINKAS IR VANDENINKĖ

Kada gyveno Reseinių visų pirmiausias gaspadorius Didinis Jurgis, kada dar miesto nebuvo, bus apei keturius šimtus metų. Didinio Jurgio brolis vadinos Žigmantas, tas turėjo tris sūnus savo. O kada pargyveno ant svieto patsai Didinis Žigmantas 49 metus, tada mirdamas pavadino pas savęs sūnus visus tris palaiminti ir aplemti laimą, kaip turi dėl savęs pačias aprinkti ir vesti sau už prietelkas, su kuriomis reiks gyventi neparskirtai iki smerties. Žigmantas kalbėjo prie smerčio savo sūnams balsu apgesusiu:

— Mano vaikai, po smerčio mano po keturių nedėlių, pasijėmę šitas lendres, eikiate ing svieta vieškeliu vendravodami. Tolei eikite, kolei nepatikste priešais savęs ateinančias tris mergas. O kad arti prieiste tų mergų, tada savo lendres meskiat iš rankų. Katro lazda ant katros mergos galvos nukris, tai tas ims sau už pačią tą mergą.

Teip tas Žigmantas pasakęs savo sūnams numirė. O tie trins vaikai pasilikę pildė tėvo savo įsakymus. Ir teip darė, kaip tėvas sakė. O kada sutiko tris mergas priešais ateinančias, tada anie metė savo lazdas. Viena ir antra lazda nukrito ant mergų galvos, o jauniausiojo brolio lazda — ant varlės, šalia kelio klaksančios. Vienas ir antras paną vedėse sau už rankos, o tas tretysis brolis varlę turėjo sau nešti. Ir teip parsinešė namon. Pasiuvo pirštine, įdėjo tą varlę į pirštine, ir kad ejo gulti į lovą, ir tą varlę su savim guldės. O ką turi daryti, kad reikia tėvo įsakymą išpildyti?

Betgi gyvenimas tam, kurs varlę už pačią turėjo, kaip pienas plaukė. Gyvolių ant gyvolių buvo ir piningų ant piningų. O turto savo krašto nežinojo nei galo. Teip jam gerai viskas sekės. Bet tiktai, kad pats eina gulti ing lovą, tada tą varlę savo, pasiguldęs prie savęs, dūsausdamas glosto, atmindamas ant to, kad jo broliai turi geras pačias ir bagotų tėvų. Jis noris dar bagotesnis už brolius savo, ale vienok jo pati yra varlė. Teip ans tankiai apsiverkdavo, pajėmęs ant rankų ir žiūrėdamas į varlę, savo pačią. O ana jam nieko nesako.

Vieną sykį tų brolių uošviai padarė didelį balių ir suprašė savo žentus su pačioms, o drauge ir tą jauniausiąjį brolių, kuris varlę už pačią turėjo. Tie nuvažiavo su pačiomis, o tas, pajėmęs į pirštinę įdėtą varlę ant rankų, pradėjo verkti ir raudoti, ant varlės žiūrėdamas. Tada varlė prašeko:

— Neverk, neraudok, bet eik ant baliaus, kad tave prašė. O kad klaus, del ko tavo pati neatvažiavo, tada sužaiBUS žaibai, tu pasakyk: „Mano pati dabar atsikėlė, žvakę uždegė!“ O kada klaus, kodel tavo pati neatvažiuoja, taip tada pradės lietus lieti, sakyk: „Mano pati burną prausias!“ O kada perkūnai sugriauS, sakyk: „Jau mano pati atvažiuoja“.

Teip dabar tas vienas turėjo ateiti ant baliaus, pas brolių pačios tėvų. Anie džiaugės su savo pačioms ir jo broliai savo jauniausiojo klausė:

— Kodel su pačia neatvažiavai, kaip mens atvažiavom?

Teip ant to laiko žaibai sužaiBavo, o jis greitai atsakė:

— Dabar ką tik atsikėlė mano pati, žvakę užsidėgė!

O kai pradėjo lietus lieti — jau, sako, mano pati prausias! Teip anie broliai jo tarp savęs juokias iš ano:

— Jau, — sako, — kur norins par vandenį slenka ta jo varlė!

O kaip perkūnas sugriumėjo — jau, — sako, — mano pati atvažiuoja. O taip ir stojos, ir atvažiavo jo pati su šešiais arkliais. O kada išlipo iš kariatos, tada tie jo broliai ir nosis nuleido, sakydami, kad jau daug gražesnė ir patogesnė, ir malonesnė už anų dviejų pačias.

O tos varlės vyras iš to didelio gailesčio, kada ano pati taip graži jam pasirodė ant to baliaus, parbėgo ing savo namus, niekam nesakęs, atrado ten anos išnarą ant lovos, tujaus įmetė ing pečių ir sudegino ir pats nuejo ing balių.

O kada pasibaigė tas balius, pargrižt namon. Norėjo jo pati lišt į tą išnarą varlės, ale nerado. Tada ji, ant savo paties keikdama, sakė:

— Ak, nelaimingai padarei man ir sau, bo mane motina buvo prakeikusi, kad dar nebuvo gimusi ant svieta, ir žyvate savo išsipakūtavojau 25 metus, į varlę paversta, o paskutini buvo šie metai, būčiau tavo pati buvusi. O dabar antrą kartą

tiek turiu pakūtavoti už sudeginimą mano rūbų. Sudievu, jau daugiau manęs nebematysi!

Teip sakydama, į varlę sau pavirtusi, iššokavo par slenks-tį, par duris ir kitas duris, ir teip daugiau nebesugrįžo. O kur ji nušokavo? Ten į Vilkupės upę (ties Reseiniais). O tas jos pats pasiliko be anos, pagavo aną didelis gailėstis, baisus ap-maudas. Nežinojo, ką daryti, protas susimaišė. Nubėgo į Vilk-upę, puolė ant galvos ir pasiskandino ing tą vietą, kur ta varlė išoko į Vilkupę. Teip ano broliai pramanė, kad jie yra Vandeninkas ir Vandeninkė*, kad anodu abudu vandenyje gyvenimą del savęs turėjo aprinkti ligi visų laikų savo amžiaus.

55. KLUIKIS KAREIVIS

Iš rytų pusės apei Kijevą senuose čėsūse koks ten karalius buvęs, labai seniai. Negaliu atminti to karaliaus vardo. Ten tas kluikis žalnierius tam karaliui slūžijo. Par tą laiką buvo didelis nepakajus ir baisi karė. Kluikis sakė matęs pri savo šalies po dešnios ir po kairės rankos krintančius negyvus nuo smarkumo baisių seidokų. Kluikis kaipo pupų pėdas vis svei-kas stovėjo, kaip mūras nepajudintas paliko. Ir delto susibai-dėse kaip karvelis nuo vanagų užpuolimo. Delto ilgai slūžijo tam savo karaliui. Ale kad jau daug metų išbuvo, tei jau anam nusibodo, ir pradėjo prašyti savo vyresniųjų, kada aną išvalnytų iš tos slūžbos. Ing vakarų pusę ans turėjo savo namus. Kada atleido jį, ejo į tą pusę, kur buvo ano namai. O ant kelio daugiau neturėjo pinigų, kaip tik šešius grašius (arba pusę šeštoko). Nors, vaiske būdamas, turėjo daug pi-ningų, bet visus išdalino ubagams. O kad ubagas ant kelio prašė almužnos, tei tą paskutinį šeštoką atidavė. Toliau beei-damas, užėjo didelę pūstynę, be jokio žmogaus gyvenimo. Tas kluikis eidamas vis tą kalbą kalbėjo balsu:

— Karaliui slūžijau, o dabar galėčiau ir velniui slūžyti!

Teip jam bekalbant, atvažiavo iš užpakalio puikus ponas su trims arkliais juodais. Teip to kluikio klausė privažiavęs ir sustojęs:

— Ką vienas eidamas kalbi?

— Nieko, o nieko!

Tas ponas dar arčiaus prisivadino, o su ranka paglostęs, tarė:

— Ak, tu biednas esi žalnierius! Viernas buvai ant slūžbos karaliui, o dabar teip esi suvargintas. Duodu aš tau savo geras dovanas. Gal kitą dieną už anas man atslūžysi.

Davė anam kapšą, arba plozę, su piningais, sakydamas:

— Kad tu išalksi valgyti, o užėisi kur į karčemą ir duos tau ką gerti ir valgyti ir kad tu mokėsi už tą valgį piningus, tei tu niekados neskaityk piningų. Iš plozės krėsk į rieškučias kam reikia su abims savo rankums, kiek ans norės. Tavo plozė vis bus pilna, tau slūžys tie piningai ant gero. Ale iš tos plozės niekados neišpilk visų piningų, neskaityk, kiek anų yra, tai tada bus ir bus. Ar tu supranti?

— Su... su... suprantu!

Davė jam dar žvakelę vieną mėlyną. Duodamas sako:

— Su ta žvakike, kur nakosi, kada tropyses su kokia merga sugulti, tei tu par pat įmigį uždek žvakę. Kada ana žibės, tada nei viens nei justis nejus, smarkiai miegos. O tu kurią mergą norėsi sau už pačią vesti ir tau patiks, teip tu su ta žvakike degančia prikišk tos miegtančios mergos, ką tiktei anos klausi, norėdamas ką žinoti, tei tau visą teisybę ir savo ščyrybę turės apsakyti miegodama.

Apdovenojęs pats nuvažiavo savo keliu, o tas kluikis ejo savo keliu. Priejo didelį miestą, o kada jau buvo valgyti labai išalkęs, pasiskyrė sau didelę karčemą ir mieste užėjo. Par tris dienas gėrė, valgė, uliavojo su 12 tavorčių, kurių prisirinko. O kad reikėjo mokėti, liepė šinkorkai ištiesti skraitą, o tą savo plozę pakratė ir prikrate pilną skraitą raudonų piningų.

Šinkorius, matydamas ano be mieras bagotystę, norėjo už žentą jį gauti. Turėjo tris dukteris. O tum kartu tokia mada, kad po sutiktuvių reikia mergą išbandyti. Tas kluikis sutiko su vyresniąja duktere. Kad sugulė pirmą naktį, kai par pačią 12 adyną, kad užmigo merga, o savo žvakutę uždegęs prikišo pri akių, teip anai sakė:

— Ar tu esi ščyra ir teisinga?

— Ci ne, jau su keturiais ar daugiau žertavojau!

Ant rytojaus pasakė tėvui:

— Aš neimsiu tos dukters, duok man kitą!

Kluikis išbandė, kad ir dvi jaunesnės nebuvo ščyros. Pabuvo dešimt dienų ir išėjo. Užmokėjo, sudievu tėvams ir dukterims pasakęs, toliau iškeliavo. O kada par mylią nuo to miesto nuejo, šitei ir vėl pavijo su trim arkliais juodais puikus Jomylesta. Apsistojo. Jomylesta apsistojo ir sako:

— Eik šen, aš turiu tave pavėžinti. Jau tu labai privargai, kolei cielą mylią iš miesto atitursavai. Man tavęs gaila!

Tas kluikis įsirito į jo vežimą. O tas Jomylesta kaip sujudino savo arklius, teip tam kluikiui pasirodė, kad žemė sudrebėjo po arklių kojomis, kalnai susijudino ir girios išlūžo — su tokiu baisiu trenksmu ir žvangėjimu. Prilėkė su šturmu didelę pūstynę, baisias pelkes, tyrulius. Tarp tų pelkių ir tyrulių bestovįs puikus juodas dvaras, ale ant gaidžio kojos. Tas Jomylesta sako:

— Tu nieko nebijok, tu čia nežūsi, būk tiktei tu drąsus, aš tau darbą duosiu. Par tris dienas ir naktis už tas mano dovenas, kur pirma dovanojau kitąsyk — plozę, žvakikę,— tu man atidirbsi.

Kada įvedė tą kluikį į tą dvarą, rado kuknę, užkaista tris didelius katilus. Pristatė aną pri tų katilų ugnį kurstyti, kad tie katilai virtų ir virtų be jokio sustojimo par tris dienas naktis. Tie katilai uždengti su stipriais dangčiais. Tam kluikiui įsakė tvirtai, kad nežiūrėtų nei į vieną katilą. Kaip viens pasiliko, kaip pradėjo katilai baisiai virti, apsižvalgė, kad niekas ano nemato, norėjo pažiūrėti, kas čia teip dideliai verda. O kad atidarė dangtį nuo katilo, pamatė savo pulkauninką, po katrum slūžijo, katile smaloje verdantį. Nusigando, uždengė. Antrą dieną antrą katilą pažiūrėjo — atrado savo majorą. Trečią dieną — seržantą rado.

Išbuvo savo slūžbą. Jomylesta pašaukė aną į pakajų pas savęs, davė jam gerti ir valgyti.

— Dabar tu išslūžijai pas manęs tris dienas, ir vėl tave pavėžysiu, bo tu iš savos galvos netropysi, kur dabar eiti, ir [gali] keliu paklysti.

Jomylesta išėjo lauku su tum kluikiu, rado pri pagonkio tris arklius, ale jau jie buvo balti, bo tei buvo tie patys, kur virė smaloje katile, pabalo nuo virimo. Jomylesta įsodinęs pasijudino iš vietos — žemė sudrebėjo, kalnai jėmė skirstytis į šalis, ar vanduo, ar girios, visur kiaurai ejo. Akių sumerkimu pri vieno kuningaikščio miesto atvežė. Paleisdamas daro tam kluikiui persergėjimą:

— Tau jau kad daviau plozę, tei tu niekados nepilk iš aukšto į kieno noriantis skraitą, kaip tu dabar darei, ale pilk į savo saują, o iš rankos duok, kam tu nori.

Teip pasakęs, sugrįžo Jomylesta su dideliu alasu. Tas kluikis atejo į miestą, nusipirko gražius drabužius, pasirėdęs puikiai, nuejo į traktyrių to kuningaikščio, kur ans gerti ateidavo. Pradėjo gerti, uliavoti vieną ir antrą dieną. Kada susirinko slūgos to kuningaikščio, jėmė anus labai čėstavoti visokiais trunkais, kokius pats kuningaikštis gerdavo. Iš plozės saujuoms jėmė ir mokėjo be skaitliaus. O šinkorius nusigandęs šokinėjo kaip voveris apei tą žalnierių.

Slūgos pasakė kuningaikščiui, kad yra toks, o toks atėjūnas labai bagotas. Tas kuningaikštis liepė pavadinti pri savęs ant pietų tą svetį. Tas nuejo pas kuningaikštį. Kad pavadino pri stalo, tei kluikis žodis po žodžio apsakė savo gyvenimą, kaipo vaiske ir velniui slūžijo. Kuningaikštis, tą girdėdamas, apsverkė. Kuningaikštikė teipojau apsverkė. Kad jau buvo po pietų, pats kuningaikštis, atsikėlęs iš krėslo, tam kluikiui trissyk į galvą pabučiavo, sakydamas:

— Aš tamstą noriu priimti į savo žentus! Turiu dvi dukteris, katrą tu norėsi!

Tas iš savo papratimo atsakė:

— Dėkavoju už tą tamstos loską, kad manim nesibaidai. Nebūsme mes alkani. Turėsme visa ko iki soties. Kad man žadi dukterę, teigi duok išsiskirti, katra man patiks, ant nakties. Aš nieko pikto anai nedarysiu, gali mane ir slūgos varlavoti.

Tėvas, norėdamas bagotą žentą turėti, daleido. Sugulė pirmiau su vyresne. O kad naktį užmigo, kluikis uždegė savo žvakutę, prikišo prie akių ir paklausė:

— Ar tu ščyra esi?

— Tei neščyra!

Kluikis atsitraukė. Ant rytojaus prašė, kad jau duotų antrą. Tėvas davė. O kad antrą naktį teip pat padarė ir užklausė, atsakė:

— Ak, esu ščyra!

Sugulė kluikis su ta pana gatavai, paliko to kuningaikščio žentas, buvo veselė. Po kelių metų pasiliko gaspadorium po tėvo galvos.

Seniejai lietuviai sako: kaipo čia muzikai ponui tarnauja, teipo ir po smerčio turės tarnauti — ponas katile smalos virs, o muzikas turės ugnį del pono savo.

56. PLIURZIS IR PYRAGAS ŽIRNINIS

Senovės laike teip atsitiko. Kad dar mažai buvo mieste žmonių, o visur girios niūksojo kaipo mūrai, o labiausiai apei Žemaičių kraštą. Kada tas Pliurzis* buvo kilęs nuo gudų, apsigyveno apei Eržvilką pagal didelę girią, kurią šiandieną vadiną Ašmaite*. Pargyveno 16 metų, užsiaugino du sūnus. Ir teip diena po dienos Pliurzis pastojo labai bagotas, turėdamas syla su vaikais savo. Pastatė antrą trobą labai dailią. Dabar paprašė ant įkurtuvių bagočius mandragalvius ir kurie buvo pasipūtę savo puikybe. Teip del anų didelį bankietą iškėlė su muzikums ir visokioms linksmybioms par cielą nedėlią.

Gale lauko to Pliurzio gyveno par du verstu netoli biednas žmogus, kuris, su pačia būdamas, nieko neturėjo, ale tik tam sykiui, mito iš savo mažo daržiuko, į kurį tilpdavo pūras miežių sėjos. Ale tas Pliurzis ano nekęsdavo, su [anuo] niekadodos nekalbėdavo, buvo nuo ano paniekintas. Teip dabar nei ant įkurtuvių savo trobos neužprašė. Bet tas biednas žmogus susišnekėjo su savo pačia:

— Mano susiedas Pliurzis kad ir mane neprašė pas savęs, bet ir aš neiškėsiu kaip vilks nekaukęs! Norins sako žmonys, kad neprašytam svečiui jau vietos nėra, ale bet aš noriu eiti aplankyti aną.

Tas biednas nieko daugiau neturėjo, kaip tiktai žirninį pyragą, nes tada žirniai užderėjo. Prisikepęs terbą žirninių pyragų, ejo pas savo susiedo ant ikurtuvių. Ale kaip tik įėjo par duris, tujaus pamatęs Pliurzis klausia:

— Ką čia atnešei?

— Ką man dievas davė, tą aš ir atnešiau!

Kad jau pamatė visa besieda, kad yra pyragai žirniniai, Pliurzis supykęs ant šyderstvos pasakė:

— Eik tu sau po velnių lauku su savo tokiais pyragais! Tei tu geriau padarytumei, kad tus savo pyragus į peklą nuneštumei velniam! Anus ten pačestavotum, o ne mumis čionai ant to bankieto, bo mens turiam ir kvietinių pyragų, mums gana.

Tas biednas žmogus, užgédintas nuo savo susiedo, ejo namo. Netoli namų savo susitiko seną ubagelį, tam ubagai apsakė. Ubagas sako:

— Klausyk tu manęs, aš tave pamokysiu, kaip tu turi daryti. Eik tu dabar į peklą ir čestavok visus nuo galo ligi galo. Kaip jau neteksi pyrago, o velniai matys tuščią tavo terbą, klaus tavęs: „Už tavo tą čėsnį gerą ko tu dabar reikalauni?“ Nieko tu daugiau neprašyk, kaip tik putų nuo smalos, nuo pat viršaus. Kaip tu griebsi tas putas nuo katilo, tei tu iš palengvo su abims rankums, ištiesęs į šalis, apsukdamas į ratą su dviem pirštais iš vienos rankos ir kitos, tei yra su smilium ir didžiuoju pirštu, putas krėsk į terbą, ligi kolei bus pilna terba. Padėkavok ir eik sau. Paskui vėl mudu pasimatysme.

Tas ubagas pamokinęs nuejo savo keliu, o tas žmogus teip padarė. Kada iš peklos išėjo nešinas terba, teip dideliai nuvargo. O kada nuo peklos par mylią nuejo, atrado lygias vejas ir plačius laukus. Norėdamas pasilsėti ir atsigulti prie saulės šilimos, o terbą padėjęs pas savęs. Ale kad pamiegojęs pabudo, galvą pakėlęs pamatė, kad pilna veja ir laukas pilkų avelių. O kitos avys, atbėgusios pri ano, jėmė kojas, rankas

ir jo barzdą laižyti. Pakilęs iš savo vietos, apsižvalgė ant visų pusių, kad anų avių galo nebuvo matyti, o terbą atrado tuščią. Jėmė dyvytis iš to. Ant to sykio atejo tas senelis ubagas:

— Ak tu, mielas mano žmogeliau, kaip tu gražų darbą padarei su tais savo žirniniais pyragais! Teip daug dūšelių iš peklos išgelbėjai! Dabar aš tau užmokėsiu už tas avis, kad tau duonos užteks ligi gyvos tavo galvos.

Teip sakydamas, davė jam baltą akmenelį ir liepė parnešti jį savo klėtį ir padėti ant vidurio aslos ligi rytojaus.

— O ką paskui rasi, vartok sau sveikas.

Teip senelis padavęs akmenelį, o nuejęs pas tų savo avelių, nusivarė sau. O tas žmogus parejo namon ir teip padarė, kaip sakė senelis. Ant rytojaus, kada nuejo į klėtį pažiūrėti, atrado pusę klėties piningų. Teip iš to didžio džiaugsmo padarė bankietą, suprašė savo aplinkinius susiedus, kėlė bankietą par du mėnesius.

Kada tas Pliurzis dagirdo, kad tas biednas pastojo bagotu už pyragus žirninius, teip prisikepė kvietinių pyragų ir pakinkė jį du vežimu ir pajėmė tris bernus į peklą važiuoti. O kada nuvažiavo prie peklos, teip savo bernams prisakė vežimus daboti, o patsai su pyragais ejo į pat peklą čėstavoti velnių. Velniai užklausė:

— Ko tu paskui norėsi už čėsnių?

— Aš teip norėsiu, kaip mano susiedas su dideliais piningais iš peklos pareiti!

Teip velniai sako:

— Ale tavo susiedas nuo mūsų nieko daugiau negavo, kaip tiktei putų nuo šešių katilų. O tu gal daugiau nori, ne kaip terbą?

— Matai, man daugiau išpuola gauti, bo mano kviečių pyragai, ano buvo žirniniai.

Velniai prileido pri pirmo didžiojo katilo, ale tas kad jau pradėjo griebti su abims rankums, su visais pirštais, cielos delnos. Teip velniai, matydami, kad lakomčius be galo tas Pliurzis, pagavo velniai už kojų ir ant galvos į tą patį įdrėbė kaip skilandį, sakydami velniai:

— Nu, tu, bagočiau ir lakomčiau, virk katile pas mūsų par visus amžius savo!

Ale bernai, kur vežimą dabojo, išgirdo vienu balsu susypusį gaspadorių savo. O tie iš išgąščio į vežimus šoko ir lėkė kaip galėdami. O kada namo parvažiavo, pačiai ir vaikams apsakė, kas stojos su gaspadorium. Nuo tos dienos išnyko ano gyvenimas, pati tujaus mirė, o vaikai išgaišo<...>. O tas žirninis pyragas mažu ir dabar gyvena ant svieto.

57. VILKTAKIS, ARBA KELIO DIEVAITIS

Netoli nuo Šidlavos, kur yra pušinė ir matytis kaima, vadinama Šunkepieiai, teip toje vietoje, kur yra kaima, gyveno kitąkart vienas atėjūnas iš kitų kraštų, vadinamas Bertulis, labai turtingas, bet anasai daug kamedijų žinojo. Ir dabar kur-ne-kur žmonys apsako apei ano gyvenimą, noris seniai tas buvo, gal nuo trijų šimtų metų nuo ano atminimo.

Vieną kartą vasarą šienapiūtėje, kada šieną vežė su samdyta savo mergaite, ir užėjo ant to gaspadoriaus ta valanda, kada jam reikia į vilką pasiversti. Ir visados tam laike parpusrytį devintoje adynoje ans pavirsdavo ing vilką. Ant kelio ir takų pasilakstydavo, kur žmogų sutikdavo, sukdamo po dešne ranka, keliu bėgdamas į girią. Kiti jo susiedai nepasergėdavo gerai, kad ans mokėdavo teip padaryti. Teip dabar su ta mergaite samdyta sau kraudamas šieną į vežimą ir sakė jai:

— Aš eisiu į girią valandą pavaikščioti, o tu čia ant šieno vežimo pasiilsėk, pakol aš pagrįšiu iš girios. Bet kad vilkas atbėgs pas tavęs, tu neužgaulk ano.

Teip jis palikęs tą mergą, patsai nubėgo į girią. O po valandos atbėgo pas tos mergos vilkas baisus, didelis. Ana pamčius šoko ant vežimo šieno ir šakę gelžinę į rankos sugriebė. Davai tas vilkas pulti ant jos, par gvolta lįst ir nori ją sudraskyti kaip gyvai, bet ta merga daugiaus nieko nedarė, kaip tiktai su šake gelžine gynės, o gynės nuog savęs. Teip ana bešturkuodama ir bemosuodama ir pardūrė tam vilkui

antakį su šake. Teip tas vilkas su kruvinu antakiu, nieko nepadaręs anai, nubėgo sau ing girią. O po geros valandos par-eina jau gaspadorius iš girios su kruvinu antakiu. Jėmė ant tos mergos rūgoti, už ką vilką užgavo. Teip ta merga nutilusi, jam nieko nesakė, bet tik mislijo, kad jos gaspadorius buvo į vilką pasivertęs. O kada parvažiavo namon su savo vežimu, tam vakare pasakė ta merga samdytam bernui, kaip anai tą dieną atsitiko su gaspadoriumi.

O ant rytojaus bernas su gaspadoriumi nuvažiavo šieno vežti. Tam gaspadoriui vežimą šieno bekraunant, ir vėlei už-ejo ta valanda, kad ans nori į vilką pasiversti. Nėr ką jam daryti, palikęs vežimą, šieną ir berną savo, eina į girią, nieko nesakęs. Tada ir ano bernas ejo po valandos paskui užlankstomis, kad gaspadorius nepamatytų, ir nori žinoti, kaip ans gali pavirsti į vilką. O tasai gaspadorius turėjo tokią aprinktą vietą dėl darbo. Pajėmė tokią bile kokią nuo medžio lazdele, pasmailino vieną ir antrą galą, sulenkė lankiuką ir smeigė į žemę vieną ir kitą galą. Ir patsai atsistojęs apsižvalgė aplinkui, ar nemato kas aną. Tada jau, turėdamas viską gatavą, nieko nelaukdamas, susilenkė dvilinkas ir išlindo par tą lankiuką. Tokiu būdu apvirto į tikrą vilką. Ir bėga sau keliu ir po girią laksto, vilku pasivertęs, kiek čėso jisai nori, ar dieną, ar tris dienas, ar tris nedėles, ar tris adynas. Tiktai turi būti vis vienas lyšnas. O kada jau ateina čėsas, kad reikia pastoti žmogumi, tada vėl atbėga pas savo tą lankiuką, tuojaus stojas žmogumi, tokiu, kokiu buvo.

Bernas, matydamas, kaip gaspadorius darė, ir ans pabandė lįst par tą lankiuką. Kada teip padarė, ir pasivertė į vilką. Kaip o ansai jo gaspadorius, lakstė po laukus ir girias. O po trumpo laiko palakstęs, kad sugrižo pri to lankiuko sulenkto parlįsti ir pastoti vėl žmogumi, netropijo teip padaryti, visai landžiojo, o landžiojo, o vis netropijo atlįsti. Ir teip paliko tas bernas vilku. Cielus metus klaidžiojo po girias, o kad par-sisuko ing metus pas to paties gaspadoriaus, tada ansai sugavo jį savo teletninke. Kaip už ausų nustvėrė, o pajėmęs lazda, iš-pylė šonus ir vėlei atvertė į žmogų tikrą, sakydamas:

— Kam tau reikėjo daryti, kaip mane matei darant! Juk tu buvai žmogumi ir turi būti žmogumi. O ing mane ko tau žiūrėti, kaip aš darau, bo aš ant to ir užgimiau vilktakiu ir turiu tokiu būti.

Teip tas bernas už tą savo sauvalę ir kalčią turėjo tarnauti tam gaspadoriui cielus metus darmiai.

O kad daug metų pargyveno ant svieto vilktakis, turėjo mirti. Bo kas užgimė, tas turi mirti. Kaip aną mirusį pašarvojo (prausė), tada rado užpakalyje <...> par cielą gniaužtą uodegos galą. Teip ir visi žmones, kurie apei tą vilktakį žino, sako: kad yra ant svieto užgimęs su uodegos galu<...>, tai yra vilktakis vadinamas. Bet kad jis yra geras susiedams savo, tada turi didį laimą nuo ano, ar perkant ar parduodant, keliu einant, aną patikus tą dieną, būk pasitikrinęs, kad laimę turėsi tą dieną pasitikus ant pirkimo ir pardavimo. Del to jisai pats kalbėdavo tankiai savo susiedams tuos žodžius: „Vilką sutik — laimė. Zuikį sutik — nelaimė*. Bobą sutik — nelaimė*. O pilnu vežimu sutik priešais ateidamas — laimė didelė tą dieną“. O teip visi susiedai anos apygardos, kurie aną pažino, vadinavo kelio dievaitis*, o kad grubijoniškai bardamasys — vilktakis. O teip munsų seniejai žemaičiai pasakoja viens kitam, kad yra labai daug tų vilktakių apei Kijevą.

58. DIKLIUS

Apei Raseinių ir Kalnujų apygardą senieji žemaičiai, kurie tebekruta parkaršę, tei anie apsakė — Alsutis 130 metų, Bakutis Martynas 111 metų (sakė Tvarkui), tei anie apsakė apei tą Diklių. Kurie gerai žino, sako, kad ans gimė netoli Girkalnio, iš Pakalniškių kaimos, iš vargingų tėvų. Ale piemeniu kaip praūgo ir išėjo ant slūžbos svetimiems tarnauti pas vieno gaspadoriaus Gico, o paskui pas Šinauskie. Ir teip buvo pas vieną pusę metų, o pas kitą dar metus tegalėjo išbūti par savo didelį kytrumą ir neapimtą ano labai mandrumą. Ir teip mauliojo, kaip tas bulius po svetimą bandą — kur diena, kur kita — po visą parakviją Girkalnio, Raseinių, mokydamasis

nuo raganų darbus, nuo biaurių bobų, kurios tą darbą gerai žino. O tei del to, sako tas pats Diklius, kad boba velnio galvą ant savęs turi ir del to anos gali blogai ir gerai greit padaryti. Ir del to tei sako.

Teip kad kitą kartą ejo Kvaraba dievaitis vienu keliu su tarnu savo ir rado ant kelio besipešant bobą su velniu. Teip Kvaraba savo tarnui sakė tą ardymelį tarp anų parskirti, kad teip nesimuštų. Ir teip sau tarnui pasakęs, nuejo sau vienas keliu. O ano tarnas įsimaišė tarp bobos ir velnio, pradėjo skirti, gadyti anus. Ale tundvi bobos, įniršusios į peštynę savo, nenorėjo ano klausyti, ale dar ant to tarno su didžiu piktumu šoko aną smaugti už tatai, kad ans čia kišas ing jų tarpą. O tas jau tarnas, turėdamas tą galybę ir valdžią nuo Kvarabos, supykęs ant vienos ir ant antros, nutrotino abims galvas už tatai, kad ano neklausė, ir paliko beklaksančius negyvus. O patsai tarnas, padaręs teip, pasivijose savo Kvarabą dievaitį. O kada prisivijęs arti, ir klausė:

— Kas ten dėjose?

— Abims galvas nusukau!

Teip čia vėlei Kvaraba subaudė tą savo tarną už negerą darbą ir liepė, kad kuo veikiausiai nubėgtų atgal ir galvas jiems uždėtų ir kad anie gyvi vėl sau stotų, kaip kad buvo. Ale tas tarnas iš to savo greitumo pakeitė galvas iš netyčių. Ir teip bobos galvą uždėjo ant velnio, o velnio — ant bobos. Ir tujaus anie sukilo sveiki, teip kaip ir buvo.

Ir teip tas Diklius sakė matęs savo akims tą bobą, kad ana buvo netoli Šatrijos kalno ir ten trobelę sau turėjo, ir buvo ant veido juodai raudona, nosis užkumpusi, dantys priešakiniai ilgesni, pati stora, kaip terlukas. Ir dar ilgai po to gyveno ant svieto. Ir ana ko pirmiausia buvusi ant visų raganų ragana. Ir dar daug iš anos vaikų užgimė ant svieto. Del to iš anos kurie buvo, iš pamilijos tos bobos, nu, tei tos bobos velniai labai saugojos ir bijojo. Ir teip tas Diklius tankiai kalbėdavo apei tas bobas, del to, kad ans labai gerai apei anas žinojo ir anas matė. O tas jau Diklius iš mažo, būdamas dar piemuo, turėjo mandrumą galvos tokios išmislių. Ganydamas bandą po girias, išmislijo kerdžiams trūbas iš skirpstų

medžių dirbti, bo iš tokio medžio yra ko garsiausios, kad navet už mylios balsas girdėtis, kada tik tyki, be vėjo. Ale tas Diklius darydamas ilgas, nuo pusė sieksnio ir biškį riestas, ale nedidžiai storas, o tiktei į storgalį trūbos galėdamas įkišti penkius pirštus, sukišdavo į galų skyles. Ir kaip lengvai padarydavo, paieškodavo skirpsto, kur yra nestoras ir gali būti ant to gadnas. Teip ans aptašęs ir apdailinęs, kaip reikia trūbai, o paskui pusiau parskeldavo ar parpiaudavo ir teip vieną pusę su skaptu, kur šaukštus skaptuoja, išskopdavo, ir teip antrą pusę. O paskui su eglės sakais susvilina ir sulipina abidvi puses, sudeda į krūvą, o ant viršaus trūbos, kad stipriai laikytų, tošį, nuo beržo nuluptą, par colį kaip diržiuką visą trūbą apvynioja, su sakais pašildydamas, kad gerai priliptų. Ir teip jau padarydavo. Ir del to tei, kad tas medis išduoda didelį balsą ir labai aiškų, išrinka ant keturių balsų. Ir laiko trūba par 10 metų ir daugiau. O del kerdžių ta trūba labai yra reikalinga prie didžių girių ir tankių krūmų. O kur kaimos yra banda, po 400 karvių gano, o piemenų yra po 12, o kada į girią įgina, tei du piemens eina už vieno šono bandos, o antri du eina už antro šono, o trečias viens koks galą varo. Ir vėl turi būti trins už pirmųjų, o kerdžius eina su trūba gilyn sau vienas ing girią. Par kokią pusę mylios kada nueina. O kad randa gerą kur erčią, kaip daržą, tada kerdžius atsistojęs ant tos vietos pradeda trūbyti, o piemenys, balsą išgirde, žino, kur gyvolius varyt ant balso trūbos. O kad atgena ing tą vietą, teip tada visus gyvolius paržiūri, ar visi yra. O paskui visi piemens ir kerdžius uždainuoja dainą tokią:

*Stovagula, stovagula, galvijeliai,
Jau pavargo piemeneliai, piemeneliai,
Anksti rytą kélūneliai, kélūneliai,
Juodo purvo bredūneliai, bredūneliai!*

O kad jau po dainos tos sugula galvijai, teip tada turi būt pietūs. Ir kur visi turi madą sustoti, no, tą vietą vadina galvijų stovyklas. Ir teip kožnoj kaimoj, kur yra didelės ir tankios girios, no, tei turi būti kerdžius su savo trūba, ir kaip reikia rytą anksti atsikelia, teip tada turi visų pirma gyvo-

lius išvaryti į veją*, tei turi pirmiau užtrūbyti, kad iš miego kelias piemens. O antrą sykį užtrūbija už adynos, kad valgytų pusrytį. Trečią sykį užtrūbija, kad visi gintų karves į krūvą. Ir tei del to tos trūbos buvo labai reikalingos del kerdžių. Ir del to tei Diklius nemažą turėjo peaną del savęs, bo tei ans pirmiausias [išgalvojo] tą trūbą. O kaip ans į cielą vyrą užaugo, no, tei metė tą savo meistrystę ir prisipainiojo pri mokslo raganų, kurių nemažai aname laike buvo. Ir teip tas Diklius, kaip sako seniejai, gyveno dieną po dienos, kaip paukštis ant šakos. O kad išėjo vėjus gaudyt po svieta, jau ir dabar niekas ano nemato ir nežino, ar bėra gyvas, ar ne su savo raganišku darbu. Kaip tei yra sakoma: ką kas pasės, tei tą ir pias.

59. LAUMĖS KARVĖS

Laumės tos, kaip buvo, jau yra nuo marų metų, kaipo apie anas seniejai pasakoja, karta į kartą paduodami. Dideliai seniai, sako, karvės tokios didelės buvusios, kad del anų nebuvo tokio tvarto, kad būtų galėję kas anas kur sustatyti ir priišti. Anos vis po laukus laikydavosi ar naktį, ar dieną. O anas milžti galėjo, kas kam papuolė, ar tai biedniejai, ar tai bago tiejai, kam tropijos pri anų prieiti. Anos dienomis ganėsi, kur yra po girias plačios erčios, o ant nakties pereina į kalnuotas vietas, ir kur pri lomos kalnas, anų būriais, pulkais sustoja. Ir kur tiktei savo stovyklą apsirenka, teip ten tankiai ir parėina į tą vietą stovėti. Ir del to žmones prasimanė po laukus duobes kasti del tų karvių, kurios, radusios tokias tai duobes iškastas, tei anos ant nakties pilnas duobes prikemša. Sustoja eilių eilės, ir visos, sako, buvo pritvinkusios. Teip tada eida vo gaspadinios ir bobos labai anksti milžti, ir teip sako, kad bačkas ir kubilus pieno pripildavusios. Del to tas duobes pramanė alkums*. O tei nuo senųjų žodžių yra sakyta, kad „aš nealksiu, turėdamas duobę del tų karvių“. Ir po šios gadynės mens sakom alka. Todel yra vadinama alka, kad anoje niekas neišalko ir vis buvo perpiln pieno. Ar biednas, ar turtingas — visi nebuvo alkani.

Ale atejo tokia koronė, kaip sako seniejai žemaičiai, užėjo toks didelis be galo šaltis, su viena nakčia iššalo visos ir visur tos karvės. O tiktei šiandien ženklus randame paliktus — ir žemėj, ir po žvyrus laumės karvių papus*, kur dabar matome ing akmenius paverstus.

Tą teisybę pasakojo kriaučiaus Antano Tvarkaus dėdė iš kningų, kurias nuo pavietrės metų buvo skaitęs, kada jis dar turėjo dvylekos metų. O šiandien jis, Antanas, turi 86 metus ir savo dėdės skaitymą ligi šios gadynės žinios užlaiko. Ir jis ketino dar daugiau pasakyti apie laumes, arba lomes. Dar ne galas, gal dar bus toliaus. Yra tokios kningos drukavotos, ale kur jos yra, nežino.

60. MĖNESIS DANGAUS IR JAUNO ZNOKAI NUO PALMONO GADYNĖS

Ans, Vaivadas, apsakė nuo gadynės tokios. O kad atejo ing mūsų Lietuvos kraštą Palmonas*, sako, su penkiais šimtais girininkų, arba, kaip sakant delikatniai, ne kaipo statmukis, tai yra bajorai. O kur anie pradėjo savo jau gyvenimą apsirinkt? Visų pirma ant krašto upės Dubysos ir kur yra Jūrė ir pagal Nemuno. Ir metų nuo to laiko tikrai tiek yra 1018 metų (tūkstantis aštuoniolika metų nuo laiko užrašymo 1888 m.) po Kristaus gimimo. Palmono draugininkai buvo du tikru broliu: vyresnis Turinas* vardu, o antrasis Mardisas*, o sesuo buvo vardu Marcė. Ir teip tos trys žmogystės atsidangino ing Viduklę, kur sau apsirinko ten labai dailią kalvą gyventi, kaipo dabar davadija mums seniejai žmones ligi šito laiko.

Sako, kad anų sesuo Marcė ejo vieną naktį vandens iš savo šulinio, ir tenai nebetoli, per dvidešimt sieksnių, nuo to šulinio, buvo labai didelis akmuo. Ir ant kiemo jau paverstas. O ant dangaus mėnuo buvo, patis pilnuotis. Teip buvo naktis labai šviesi. O vokietukas ant to akmenio atsirado besėdįs ir batų aulą rankoj turėdamas. O vis keldamas į aukštą, sako, į mėnulį žiūrėdamas:

— No, tu šviesk man, vaike, jog tai čia ne žertai yra, bo tai meistras batus turi siūti!

Ir taip tas vokietukas po šešius sykius taip sakė. O už septintą sykį tik sykiu iš mėnesio šviesa tokia kaip pagaikštis stojos kaip žaibas, tėškė per nosį tam vokietukui, ant to akmenio sėdžiančiam. Tokiu balsu, kaip kada prūdas su daug vandens ištrūksta iš savo vietos. O tas vokietukas ant to akmenio su tokiu balsu paleido pikį, kaip iš dešimt votagų kad kas sykiu supyškėtų. Ir pasidarė balsas toks ant tos vietos ir ištiško juoda smala, kurią per daug metų iš tenai prasimanė žmonės imti ir daryti liekarstas del savęs ir del gyvulių, kurią vadina velnio šūdu (Deuveldek*).

O dabar jau ta merga Marcė, kuri taip matė tokius prajovus, vandenį iš šulinio pasisėmusi sau ir, būdama drąsi ir atvažni, be jokios baimės įėjusi į trobą, pasakė savo broliams. O anie ant rytojaus kada taip rado, tada labai teiravosi, norėdami žinoti nuo tos savo sesers, kaip anai pasirodė, kokia ten pradžia buvo tų znokų ir kokia pabaiga. Marcė kaipo matė, taip viską broliams savo apsakė, kaipo posmuote nuposmavo ligi galo.

Ir po to atsitikimo vieną kartą ejo vakare, jau vilkdujoj, vėl vandens iš to paties šulinio. Ir taip jau buvo pats pilnuotis mėnesio, šviesi graži. O ta merga jau savo viedrą paskandinusi šulinyje, todėl kad pasaitas buvo nusmukęs. Ana, graibydama po vandenį viedrą, rūstybėje savo purkšt kaip katė prieš darganą pradėjo. Perpyko ant viedro, rūgojo ant dangaus mėnesio, kad anas neaiškiai tešviečia į šulinį. O kada ana, ant mėnesio žiūrėdama, ištarė tus žodžius, sakydama:

— Ak, tai mano užpakalis geriau gali šviesti, nekaip tas cielas mėnuo, kuris žiba ant dangaus!

O kada ana taip ištarė tus žodžius, taip toj valandoj aną mėnuo pagavo su viedrais ir naščiais nuo to šulinio pas savęs, sakydamas taip:

— Nu, kad taip tavo užpakalis yra šviesesnis už mane, nu, tegul gi dabar šviečia su manim drauge, kaip aš šviečiau per visus jau amžius!

Ir teip tą mergą mėnuo pagavo pas savęs ir pasistatė į pat vidurį sau su viedrais ir su naščiais. Ir kurie šiandien seniejai mūsų žemaičiai pasako ir rodo mėnesyje, kas ten yra, vienas kitam, kad ten merga stovianti už pakūtos su viedrais. Ir dabar mūsų gadynėje daug yra kalbančių:

— Kad naktį yra pilnatis mėnuo, niekados negulk ar pašalyje prie sienos, ar ant pliko lauko, prieš mėnesį kaktą išstatęs arba smakrą pakreipęs, arba kojų blauzdą pastatęs, ar šlunkus kokius kūno savo išstatęs prieš mėnesį!

Teip daryti niekados nebuvo valna senovės čėsuose. Ir sako, kad iš mėnesio pergandindavo ne vieną senuose laikuose. Kas teip darydavo, ar vėzdu užgaudavo gerai, kaip kada kits pajusdavo kaip slogakį, kad spaudžia, sunkumą ant viso kūno, prislėgdavo kokią pusę adynos, paskui paleisdavo. O kitiems ant kūno ženklas koks skaudumu pasirodydavo. O teip nuo senų gadynių ligi šiolei labai saugodavos teip daryti prieš mėnesį, pašalyje kur gultis, kad į akis yra mėnuo.

O dabar yra antras vėl pasergėjimas iš jauno mėnesio stojimo. Pas mūsų senuose laikuose datirta, o teip nepeikia ir šios gadynės žmonės, kada tai yra teisybė.

1) Jauno mėnesio stojimas. Kokia pagada ketvirtą vakarą jauno, tai tokia bus tankesnė ir per visą mėnesį.

2) Trečią vakarą rausvas jaunas, tai tame mėnesyje bus tankiai vėjuotų ir negadlyvų dienų.

3) O jei trečią vakarą yra tamsus jaunas, tai tame mėnesyje rodo tankiai lietaus.

4) O jei baltas ir čystas ir abu galai jauno yra smailūs ir ploni, nu, tai znokai geros pagados.

5) O jei trečiam vakare melšvas ir storas, o galai žemyn pakrypę, nu, tai ženklas, kad bus baisūs šlapumai. O jei varšarą, tai lietus su vėju.

6) O jei yra jaunas trečią vakarą tiesus ir laibas, nu, tai tame mėnesyje daugiau bus nepagados ir miglų.

7) O jei yra šviesus lankas apie jauną, nu, tai tame mėnesyje bus didi šturmai ir blogas oras.

8) O kad par pilnatį yra didis volas apie mėnesį, nu, tai yra ženklas ilgo lietaus.

Nu, tai teip mūsų seniai tus znokus labai dabodavo jauno mėnesio stojimo, kur lig šiol dar paliko tas žinias savo vaikams.

Ir sviečija tas sviedkas (Vaivada Mateušas) teip, kad būk Palmonas dusyk buvo supykęs ant savo kukoriaus, vis jam kaltybes atleisdamas, ale kad už trečią kartą, kada jam nedakeptą pusę anties ant večerės išdavė, no, tei tada Palmonas jam šoko piestu iš savo krėslo ir po palocių savo trebezuodamas lakstė, kaipo ansai kumeliukas vasaroje, nuo bimbilų užpultas, gyliavo, ir su rankums mojavo iš piktumo savo didžio. O kada pašaukė savo kukorių, žadėjo trečią kartą tos kalčios nedovenoti, verdančiame vandenyje aną suvirinti žadėjo. Toliaus sakė:

— Ale jei tu tą žinią nuo ko gausi, del ko mėnuo nebuvo dvi nakti ir dvi dieni ant dangaus patekėjęs ir niekur nepasirodė,— nu, jei tu tą dasižinosi, tai aš tau dovenosiu!

Tas kukorius prižadėjo tą padaryti, bile gyvas išliktų. O kada iškeliavo iš namų, ejo ing vakarų pusę tris dienas ir tris naktis. Ir užėjo girioje mažą trobelę. Ten rado labai seną bobelę. O tas prašė ant nakvynės priimti. Ir ans apsakė savo visas bėdas tai bobelei. O ta bobelė buvo tai laumė. Ir ana daug turėjo macės ir galybės ant visokių dvasių dangaus ir žemės. Ir teip toji bobelė, aną pasigailėjusi, ko neapsiverkė. O tą kukorių, į kačergą pavertusi, užkišo į užpečkį, o pati, išėjusi į lauką, pašaukė mėnesį pas savęs į trobą. Ir klausė to mėnesio:

— Kodel tu teip darei, kad nebuvai ant dangaus dvi dieni ir dvi nakti?

— O tei del to, poni mano miela, kad ant svieto tokioj ir tokioj karalystėj iš biedno stono užgimė tokia graži panelė, kaip dar ant svieto niekur niekados negimė. Ir aš todėl teip užsižiūrėjau ing aną ir todėl neužtekėjau.

Nu, teip toji boba tą mėnesį atleido, ir ant rytojaus tas kukorius dažinojo nuo bobelės, padėkojęs ejo sau. O kada parejo į namus, tai apsakė Palmonui, savo ponui. Teip Palmonas savo kukorių apdovenojo ir tada atleido aną nuo savęs,

duodamas anam pradžia gyvenimo. Kur ans norėjo, ten galėjo pasiskirti.

Ir kaip tai yra mįslis:

*Ejau naktį,
Pamečiau sagtį,
Mėnuo rado,
O saulė pagavo.
(Rasa)*

[Priežodis:]

Lok, lok kaip šuo prieš mėnesį.

61. VAIVORYKŠTĖ

Tas apsakiniėjimas nuo senovės pas žemaičių yra ant trijų vardų. Pirmas vardas — laumės (laimės) juosta, antra — malonės juosta. Šios galdynės par kuningus užsakyta yra, kad reikia aną vadinti tikru vardu — vaivorykšte.

Iš senų žemaičių visų, kurie žino apei tą [vaivorykštę], yra pasaka anų, apsakymas šioks. Kada baisūs vandens metai buvę. O koks ten dievaitis Prakorimas* mislijo visus žmonis ir visą žemę pražudyti vandens tvanu. O tei del to, kad prieš tvanų metų buvo tik dideli žmonys, šios galdynės anus seniejai žmonys vadina milžiniais. Ir teipo iš ilgo česo anų buvo prisivisę labai daug, be mieros, ir visi buvo nelabi, vienas kito nesikentė, viens kitą niekino. O dievas, kurį anie garbino, tei tas padangėje ant aukštybės turėjo sau didelius palocius. Ir turėjo vardą jisai Prakorimas. Ir ano visa galybė buvo ant viso ko. O kada, pažiūrėjęs ant žemės, pamatė dideliai savo žmonis blogai darantis, ir teipo nusiuntė Prakorimas du vyrų, kurius vadina seniejai žemaičiai Vėjas ir Vanduo, kada tus žmonis anie suvaldytų nuo blogų darbų. Ale tie du vyrai nieko neveikdami, o tie žmonys narsavo ant blogų darbų savo, no, tei anie užpyko, tie vyrai du, ir jėmė tie vyrai su 25 dienams apkabinę ing glėbį visą žemę kaipo torielką ir mėtė į visas puses. Ir teip vandens visą žemę paskandino.

O kad jau dievaitis pasižiūrėjo iš antro karto ant žemės iš palociaus par langą, krimsdamas dangaus riešutus, kurie ten darže labai buiniai augo, o čia matydamas didelį ant žmonių prispaudimą, taip tada pasigailėjęs, mislydamas sau: „Koc viens žmogus teišliktų nuo tvano metų“. Taip tada kiautą riešuto išjėmė ir išmetė par langą ant skęstančių žmonių. Taip tropijo, kad vienas senis diedukas ir bobutė gavo įsisėsti į tą kiautą riešuto. Jau taip tundu seneliai buvo užsilaikę nuo tvano metų. Ale kad tas Prakorimas dievaitis pasižiūrėjo už trečio karto per langą tus du vyrus, savo paslus, dideliai supykusius tarė sau, kad jie supykę išgaišino žmones ir jau visą žemę nori suvisu pražudyti, taip tada tas dievaitis siuntė pas anus vyrus malonės juostą — vaivorykštę, kad anus jau suvaldytų ir ten nuvarytų, kur turėjo savo vietą. Ir taip tada tus vyrus nuvarė. Tai jau tims seniems pasakė:

— Kad jūs noriat vaikus gauti, eikiate ant tokio ir ant tokio kalno ir šokiate nuo kalno ant kito kalno.

(Buvo nemaži, vaikščiojo be kelnų, begėdžiai.) Ir šoko nuo kalno ant kito kalno. Ir katras daugiau prišoks, tas daugiau turės vaikiukų. Taip tujaus senis diedas šoko pagal malonės juostos pamokinimo par kalnus. Ir kiek sykių šoko, nu, tei tiek gražių sūnų augusių atsirado. O boba, kad nors perkaršusi, kad šoko kiek sykių, tiek dukterų gražių. Ale ta senesnė buvo, toji mažiau teprišoko ir mažiau dukterų teturėjo. Malonės juosta anims seniems pamokinusi pasakė:

— Nu, tei dabar naujas jūsų prasideda svietas ir maži žmonys. Ale po to, kad žmonys pasibaigs, bus toki žmonys, kad devyni vyrai piaus vieną gaidį. Ir, taip sakydama, aš dabar nuo jūsų atsitolinsiu ing savo aukštybę, kur buvau. Ale mane tankiai matyste su savo šviesa tokią, kokią dabar matote. Ir aš tankiai ant jūsų žiūrėsiu su savo maloniams akims, ant oro būdama. Ale jūs neužmirškiate: kada matyste mane juostą dangaus mėlyną, o mažai raudoną, nu, tei tuose metuose bus daug baltesnios duonos, nekaip juodos. O kada jau jums rodysiuos plačiai raudona, nu, tei tuos metuos daugiau duonos juodos ir metai blogi.

Ir teip tus žodžius ir kitus pasakius, o pati atsitolino šviesybėj savo ir pasikėlė ant oro. Ir teip užsidengė ant debesų ir ana pirmą kartą pasirodė tims seneliams ant kalno Varpijo bestoviant.

O da apsakymai yra tokie. Būk senovės laike, kada po tvano metų ir vėl žmonys priviso po visus kampus, pasidarė anie dideliai nelabi ir gyveno be jokios teisybės, viens kitą mušė, plėšė, draskė, daiktus viens kitam atimdavo, kuris katrą apsigalėdavo. Nu, tei už tokį piktą darbą siuntė dievas rykštę — baisiai dideles pavietres po visą svieta: kaip lapas medžio krito, teip žmonys jau mirė. Ir per tą metą maro naktims po kaimus ir trobas vaikščiojo, kaip seniejai sako, ta pati laumės juosta, arba vaivorykštė. Pasivertusi padabni buvo į seną bobą. Ir anos, vaivorykštės, turėjo didelę galybę ant visokių ligų ir anos iš savęs kaip migla iškratydavo ant žmonių ligas. Ir teip anos turėjo ant juostos užsijuosusios iš tebesų vaivorykštės znoką, tokį, kaip vaivorykštė, nešiodavo ant savęs. Ir kuris buvo žmogus teisingas, lengvaširdis, nu, tei tos laumės, arba vaivorykštės, tokims leisdavose pasirodyti ir su tokiais anos kalbėdavos ir tokims apsakinėdavo visokius uždengtus daiktus, kur anos esančios ir ką anos darančios. Ir nuo tokių pasakų ejimo kurie dasižinodavo ir kitos gadynės žinias: ar ilgai bus marai toki smarkūs, ir už ką toki marai yra, ir kas su mumis nusidės, ir kas išliks gyvs? Ir anos vis teisingiems apgarsindavę. O vis anos pasirodydavos naktį.

Ir kaip jau tiktai pavietrės ir marai pasibaigė, teip ir anos išžuvo nuo tų metų. O pas senųjų žmonių ligi šios gadynės pasiekė ta žinia, kurią mato ant tebesų vaivorykštę, o mūsų seniejai sako:

— Neteisybė tei yra, ne vaivorykštė, ale laimės juosta.

Bo per marus tos dvasios nešiodavo tą juostą ant savęs, ale ant dangaus par trejus metus nebuvo anei vienos dienos matyti, iki kolei marai nepasibaigė.

Teip tas pasakojimas vienas par kitą mūsų senųjų*. Nuo to meto laimė paliko znokus, kaipo tei girioje medžiuose ant

šakų iki šios dienos įsisukusios šluotas į vainikaičius ir kvietkikes. Daugiau atsiranda ant alksnių, ant beržų, vadinasi laimės šluotos. O antras znokas yra po lomas uogos mėlynės, ir tokios kaip girtuklės, ale anos yra didesnės ir pilnesnės, o daugiau auga anos pri šilų, pri pelkių, lomose. O tos uogos vadinose vaivorais, del to, kad jos iš vaivorykščio kilusios. Del to ir seniejai pasigeria, o tarp savęs iš senumo susipešę ir teip keršydami sako:

— Atmink tu, aš tave teip padarysiu visą, kaip vaivorą! Sudaužysiu, būsi mėlynas!

62. DŪŠIA VĖSULE LEKIA, SUKINDAMA ŽEMES

1883 mete, gegužės mėnesyje, par sekmines iš kaimos Panemunės Skirsnemunio parakvijos vienas kriaučius, Kazimieras Jovarauskis, atejo pas Lazdauskių į Girkalnio parakviją, Pašaltuonių kaimą. Jis čia viešėjo dvi nedėli, siuvo. Darbą atbaigęs, ejo sau namon. Netoli Panemunės einant keliu gaidi-gystės laike, ištiko didelis vėsulas, kurį pas mumis vadina žemės kuiliu, žemės ožiu, kipšu. Kitas neišmanydamas sako, kad tei vėsulas. Toks patiko vėsulas, kad jam ir kepurę nu-nešė nuo galvos, ir jį patį supurtė. O jis atsidūksėjęs sakė:

— Oi dieve, dieve, kas čia do galybė tokia stojos!

Teip ant to žodžio prašneko žmogaus balsu tame vėsule:

— Turi mylestą pono dievo su savimi! Kad aš išlaksčiau po svieta daugiau kaip aštuonius šimtus mylių, visokio svieta patikau — pėsčių, raitų ir važiuotų, o nei vienas netropijo teip atsakyti maloniu balsu. Vieni pamatę sako teip, kad kipsas einąs žeme, žemę ir lapus maišo į padanges, kiti — vėsulas ir t.t. O tu mylestą atradai nuo dievo tokią, kad aš tau galiu pasakyti ir su tavim kalbėti, kad aš esmu dūšia vieno kuningaikščio iš Bavarijos katalikų. Lakstau po svieta, o tave tropijau pirmą tokį. Prašausi tavęs tos mylestos, kad tą išpildytumei ir prižadėjęs atliktumei tą prižadėjimą. Prašau tavęs tris devynerias (3×9) mišias išklaudyti ir už mane apieravoti.

O kad pabaigsi paskutinę devintą, tada mundu pasimatysiava aname sviete. Tu būsi išganytas, ir aš būsiu išganytas. Tu nesirūpink su išganytu, aš už tave atliksiu,—pasakė kunin-
gaikštis.

Vėsulas nulėkė savo keliu, o tasai Jovarauskis nusigan-
dęs apsirgo, porą nedėlių gulėdamas. Iš ligos pakilęs, par
porą nedėlių visums keturioms kabinos kaip įmanydamas iš-
pildyti prižadą. Buvo Kretingoje, Kalvarijoje ir kitur ir išpildė
prižadus. Pirm švento Jono 1884 m. sirguliuodamas parejo pas
savo gimines Lazdauskis, kur jisai su verksmu apskatinėjo
savo giminei atsitikimą, kaip su jum stojos, ir, ten pabuvęs
keturias nedėlias, mirė biržės mėnesyje.

63. LĖLĖS KOJĄ GERTI

Senovės žemaičiai vadina tą balių „lėlės koją gerki!“ Tei
yra, kad kūmai pakrikštytą kūdikį parneša iš bažnyčios, o ka-
da jau reikia pirmą sykį po krikšto tą kūdikį nuplauti, bo
kad neplautas dar tebėr, nu, tei par tą laiką tą balių vadina
krikštynums. Del to seniejai sakydavo: krikštynos — trins dy-
nos, o veselia — nedėlia. O kada jau nuplauna, iš bažnyčios
parnešę pakrikštiję, nu, tei ne krikštynums vadina, ale „lėlės
koją gerki!“

Visų pirmiausia teip daro. Boba, kuri yra pri palagninkės,
tei ta turi lignonį apžiūrėt ir kūdikį nuprausti. Ir par tą laiką
turi būti svečiai suprašyti, [prašo] kokius susiedus ir kitus
svečius. Ateina teipo ta boba, atima kožnam vienam kepu-
res ir pakavoja, iki kolei pasibaigs tas balius. O kaip jau
pasibaigia, tei tada turi piningus mokėti už kepures ir turi
išvaduot piningais. O kad vaikelį prausiant pirmą sykį, tei
iš to vandens, kur geldoje yra, pasemia į torielką pilną ir pa-
daro kvietką iš rūtų, didumo kaipo šepetys ar penzelis. O
paskui pajema tą torielką su vandeniu ir pradeda taškyti tą-
ja kvietka pamirkusia. Ir paskui eina nuo galo savo svečių
iš eilės, kožnam po vieną, ir po barzda tepa boba, kvietką

pamirkius su tum vandeniu. O kad jau visus apsuka, teip tada ir sau boba barzdą pamazgojusi. Vis teip žodžiais dainuodami, visi šaukia, rankas plodami į aukštą:

*Gerkiate, broleliai, ir aš gersiu,
Kaip reiks užmokėti, aš išeisiu.
Gražus kieliškėlis risavotas,
Saldi arielkelė cukravota.*

O kada toji boba pabaigia savo darbą, o kada dar liekt koks lašas vandens nuo barzdų mazgojimo, tei ta boba turi palaistyt visų namų slenksčius, sakydama teip:

— Oi, tegul visi dabar, žengdami par tus slenksčius, sumina po kojų visus to vaikelio vargus.

O kad jau boba paskutinį darbą pabaigus ir vaikelį suvysčiusi gražiai, teip tada stalą uždengia ir svečius visus už stalo susodina ir arielkos, alaus užneša. Gaspadorius patsai pradeda nuo pirmo ligi paskutinio visus čėstavoti. Ir kožnas, savo porciją gerdamas, turi lašą palikti arielkos ir į lubas pasišokėjęs pilti*:

— Vivat, ant šimto metų! O po šimto metų kapa vaikų kad teip būtų! Vivat, kad teip būtų!

O kada teip apsuka su čėsnia visus, teip tada ima vaišinti su pyragais ir mėsa, kur užneša ant stalo. Visur kupina dievo dovenų. Nu, bo teip sakė seniejai, reikia ant to laiko iš paskutiniosios nesigailėti del visos besiedos, kad būtų visi sotūs ir kanteni ir ant viso stalo būtų visos bagotystės par pilna, nu, tei ir tavo kūdikis užaugęs bus bagotas ir ligi soties bus viso ko pilnas. Tą laiką visi dainuodami svečiai, nu, tei sako seniejai, tei yra tas vaikelis užaugęs turės gerą notą ir puikų balsą. Ir par tą laiką nori tas gaspadorius, kad visi svečiai būtų linksmūs ir visi labai šūkautų štukaunai su komedijums tarp savęs. Nu, tei sako, kad tas vaikelis būsiąs linksmas ir ant visokių štukų sugadnas ir nebūsiąs rūpestingas, ale visą gyvenimą smagus ir linksmas. Ir teip nori, kad kas turėtų par tą laiką pašokinėti kokius tancius, tei vaikelis praaugęs bus sveikas ir tvirtos kojos.

Tei kitąsyk teip apeidavo „lélės koją gert“ ir kurio paminklą senųjų dar ir šiandieną ne vienas minavoja, vienas antram paduodami. O jau šitoj gadynėj tą parėdką „lélės koją gert“—teip vadinose—ir tą vardą nežino, ale tiktei tą vardą dabar žino „praustuvės“, o „lélės koją gert“ dabar nekalba. Kaip tei yra senųjų sakoma: jeigu jau mirė meška, nu, tei mesk ir dūdas; kad prapuolė dienos, tei teprapuolie vainikelis; kad kiti medžiai užauga, tei ir kiti kirtėjai.

64. ORACIJA BROLIO, VAINIKUS PADUODANČIO

Garbinu dievą ir jo majestotą, pavinčiavoju tais linksmiais žodžiais, kad ir sumaišytais, ale bet gal slovintais. Aš kalbu žodį vieną ir antrą pri to stalo švento. Išvydau darželio gražiausią leliją žydžiančią. Matote ir regiate, jogei iškėliau aukso karūną, arba žalių rūtų vainikelį, ant mano baltų rankų, aukso žiedu žibančią ir dzinčnais kvapais kvepiančią, nei kalbomis kalbėtą, nei pirštais rodytą, kaipo tiktai tėvelio ir motinėlės blagaslovytą. Ir prašo: blagaslovykite tims jaunims jaunikaičiams, kurie šiandieną, už to balto stalo sėdėdami, žodžius vieno ir antro linksmi kalbėjo. Nuskind jaunam jaunikaičiui tą brangią rūtų šakelę arba aukso žiedą lelijos. Kaipo šviesi saulė malonę rodyse, taip ir tu girsies ja iki smerčio savo. Ir išgirdusi dvasia šventa tus linksmus žodžius, tiesijose ir pasirodė asaboje karvelaičio. Ale tai ne karvelaitis pasirodė, ale bet tai dvasia šventa asaboje [karvelaičio]. Dvasia šventa davė tims jauniems jaunikaičiams jauną padabenstvą, kad dievas duotų šventą zinčną blagaslavenstvą, zinčiausią pulkais daugumo kaip dangaus gražumo.

O kada, sako, Saliamonas, mandrus karalius, norėdamas dažinoti dangaus aukštumą ir marių gilumą ir iš dangaus flernatų, pasisamdė nuog grifo sparnus ir iškilęs ing pa-

danges, ale bet papliko sparnai nuog šviesumo saulės spindulio. Puolęs ant žemės, taip sako:

— Regėjau ant dangaus, kaip ir ant žemės, ir nedažinojau dangaus aukštybės nė marių gilumo ir iš dangaus flernatų.

Ir aš šiandieną taipogi esmu sumanus ir razumnas, o rytoj niekis. Taipogi ir aš šiandieną nusizėminu prieš tas tris paneles su tais žalių rūtų vainikeliais. Ir šiandieną galia jau vadintis prieš mane rūta ir lelija, o po rytojaus — po puikybės ir cnatos. Tai yra*, ar tau negaila jaunų dienelių arba žalių rūtų vainikelio? Susigraudinčiau sau širdelę. O kad rytoj pareičiau visus kelelius ir takelius, verkdam ir dūsaudama, jaunų dienelių ieškodama. Jau daugiau neatrasi ir nesugrįši ing tas dieneles, kurias šiandieną norėtumei parmainyti.

Ak, paveizėčiau ant baltų rankelių aukso žiedo žibančio, ant galvelės žalių rūtų vainikelio žaliuojanti, ak, susigraudinčiau savo širdelę. Duočiau šimtais ir tūkstančiais, auksu, sidabru, deimantu, ale bet tas yra mano brangesnis žalių rūtų vainikelis žaliuojantis, mandrais kvapais kvepiantis.

Nuo ko mes esame užprašyti ir pakviesti, visi susirinkę ant padavimo žalių rūtų vainikelio, ir taipogi visų pirmiausia išsiprašau tų myliausių brolių ir seserų, idant dievas padėtų mums nukeliauti su tajemnyčia ing namus dievo ir užsirašyti ing dešinės rankos ir prijemti šventą šliūbą, kaip sakoma, sakramentą, ir nupelnyti karūną nuog motinos šventos ir nuog švento Juozapo par dūkauną asabą, baltų rankų sudėjimą, aukso žiedų sukeitimą. Kaip švento Petro raktais surakins ir taipo niekas tada neatskirs, kaipo tiktai baltos lentos ir juoda žemė. Ir taipogi prieš cūdaunus abrozus motinos švenčiausios ir visų šventų ir sidabro kryžių apznaiminimas kožnam vienam. Ir taipogi aš esmu slūga aprinktas ko vierniausias ir paslušniausias. Aš esmu prietelis ir svečias, iš svetimos šalies aprinktas tarnas. Nei iš dangaus aukštybės, nei iš svietao platybės, ale nuo to jauno jaunikaičio, žalių rūtų diemedaičio.

65. UŽKLAUSIMAS SUOLSĖDŽIO

Visų pirma klausia:

— Iš kur jūs esate?

O maršalka turi atsakyti:

— Mes esame iš Rymo miesto, iš Olivos žemės.

Suolsėdis vėl:

— O kokių keliu jūs atjojote?

Maršalka:

— Lino žiedu tiestu, o žvaigždeliams šviestu, žaliams rūteliams barstytu. Ir kuren rūtelių netekome — šilingais išklotas.

Suolsėdis:

— O ar surinkote tas rūtas?

Maršalka:

— Rinkome ir surinkome, ale vienos neradome. Noriame ir čia sustoti ir paieškoti. Ar negalėtume mes čia atrasti?

Suolsėdis:

— O kur jūs ją dėste atradę?

Maršalka:

— Mes turime žalią diemedį, pri ano pasvadysme.

Suolsėdis:

— Ar jūs turite tiktai raštą?

Maršalka:

— Ak, mes turime raštus ing visus kraštus. Galite mumis priimti. Kad mes jojome par žalią girią ir pamatėme čia mažą žiburėlį. Ar negalėtumėm čia sustoję ir pasilsėti čia pas tamstų, noris apivaras nuvarvinti?

Suolsėdis:

— Keli atjojote? Argi daugel jūsų čia esate?

Maršalka:

— Nedaug čia esame, kaip tiktai trys šimtai. Vienas šimtas klišių, antras šimtas plikių ir šimtas gerų žmonių. Klišiai kelių skynė, plikiai švietė, žmonys keliu keliavome.

Suolsėdis:

— Del ko gaidys užsimerkęs giesta?

Maršalka:

— Del to, kad ant pometės žino.

Suolsėdis:

— Kokio šuns zuikis labiausiai bėga?

Maršalka:

— Balto. Del to, kad jam rodose, kad vienmarškinis arba nuogas vejas.

Suolsėdis:

— Kad jūs jojote par girią, kokių medžių daugiau matėte?

Maršalka:

— Riestų, kumpų, kreivų.

Suolsėdis:

— O kur žemės gali būti vidurys?

Maršalka aprėžia ratą aplink save, ir stoka į vidurį rato, ir su pirštu parodo:

— Čia vidurys.

Suolsėdis:

— O ką namie palikote?

Maršalka:

— Vardą dievo.

Suolsėdis:

— O ką čia atsinešėte?

Maršalka:

— Vardą dievo.

Suolsėdis:

— O kas yra lygiausis ant žemės?

Maršalka:

— Vanduo yra lygiausis.

Suolsėdis:

— O kad mūsų druska prakirmijo, ką galia padaryti?

Maršalka:

— Ledus kirsti ir po pečių džiovinėti ir paskui barstyti.

Suolsėdis:

— Kiek yra marėse žuvių?

Maršalka:

— O kiek vandens lašų.

Suolsėdis:

— O kiek mūsų čia esame?

Maršalka:

— Tiek, kiek ožkos senos barzdos plaukų.

Suolsėdis:

— Meskite aną laukan.

Maršalka:

— Tegul tas išmeta, kas du sykiu užgimęs yra.

Suolsėdis:

— Ar gerų tėvų vaikai jūs esate?

Maršalka:

— Labai gerų.

Suolsėdis:

— Ar gysta pas jūsų gaidžiai?

Maršalka:

— Gysta, kur yra.

Tai yra galas visų užklausimų, kur atsakyti reikia.

66. DEKRETAS — PIRŠLIO PAKORIMAS

Pri pabaigos veselės yra atsiųstas dekretas — piršlio pakorimas.

Šiūse tūse dvidešimt penktūse metūse nuo Penpineušo karaliaus padėjimo užpečky puodynio. Ir kad bobos veršius kirpo, šunys giedojo, o gaidžiai lojo, tada jaunos mergaitės pakrūmėj ištįsusios gulėjo, tum laiku geležinsnapiai par anų žemę lėkė, taip tada tum čėsu šviesioms akimis į anus žiūrėjo ir kad arkliai dantimis zvanijo, tum laiku kiaulės vargonus grajijo, zuikis būbnus mušė, stirna su pelėda šokinėjo, driežlas su geguže ing anus veizėjo, o vilkas pakrūmėj gulėjo. Ir ans, išgirdęs tokius didelius trenksmus ir linksmybes, taip iš to didelio parsigandinimo šoko par kelmą ir išsispyrė tokią gražią, greitą ir spraunią bobelę, kaip girnų apatinis akmuo. Ir ta bobelė sau apsisuko greitai ir jėmė įsikabino ing uodegą to vilko, ir tas vilkas bėgo par Kepalų kaimą, ir ta bobelė ten nuo uodegos nutrūko Kepalų kaimoj. Ir ana ten pasilikusi ir, tokia biedna būdama, taip atsakė:

— Ak tu mano dieve, kur aš dabar čia dingsiu?

O kad ana ejo par Kepalų kaimą ir ana rado trobelę vaško, pečius sūrio, lieptai lašinių, palties stogai dengti, šožalkos pilnos smetonos, šuliniai medaus kupini, sviesto kūgiai, sūrių žardai prikabinėta.

Nu, dabar jau suseksme mes tavo teisybę ir visą melagystę, kaip iš pečiaus vaško šviesybę. O kur mes tave dabar padėsime? Ale mes tave pakrūmėj pasvadysime ir baravykų kotais užbadysime. O ką mes iš tavęs padarysme? Iš akių — akuliorius, iš galvos — liktarnę, iš nosų — šcipčius, iš dantų — kaltus, iš liežuvio — klynus, iš rankų — grėblius, iš kojų — lopetas, bluostakaulių — klnernetas, iš šonkaulių — karietą jaunums paneliams ant spaciero pasivažinėti, iš pilvo — būgnas.

Ir taip pasirašė šios karalystės ir anos kuningaikštystės trys sūdzios: Telšių miesto — Dovydas Didpilvis, Šiaulių miesto — Kackilis Storbarzdis, Reseinių miesto — Leizeris Trilūpis.

67. BUZIS, KURIS VARGĄ SAVO PASKANDINO

Sakęs girdėjęs nuo labai senovės čėsu, kad kitąsyk gyvenęs apie Viduklės parakviją toks Buzis. Jiš [buvo] labai bagotas, kaip tas sako, kaip šuo kudlotas. Turėjo gyvenimą gražų ir platybes žemės savo valdė neužmatomai, turėjo žemės platybes, nežinojo savo tėviškės krašto. O budinkų, arba trobų, nedaug teturėjo, ale buvo mūrinės, o iš medžio trobų nieks da nemokėjo budavoti. Ale kad ir mažai buvo trobų, bet buvo pilnas visokių brangių daiktų. Ne taip, kaip šią dieną sako mandragalviai, nori anie daugumu pasisotinti, o ne mažumu, kurio daugumo niekada galo nerasią, o mažumu tujaus galėjo pasirodyti. Taip kalbėjo ir tas Buzelis: „Tuščia daržinelė turėti tai yra gėda, iš tokios visada išles akį pelėda“.

Tas Buzelis buvo vyras štyvas ir stiprus, labai štukaunas ant visų pusių. Daug vaikų neturėjo, ale tiktai dvejetą —

Simukas ir Antukas. Taip tie vaikai, raškažiuje auginami, greitai į vyrus išaugo, o tėvui jau sveikata nustojo nuo kojų ir rankų del to, kad jau senatvė parejo ir galas gyvenimo atejo. O kad jau atgulė gatavai ant patalo, tada savo vaikus pasivadino abudu ir anus gražiai palaimino, sakydamas:

— Vaikučiai jūs mano, kad aš paliksiu jumis ant savo vietos tame gyvenime, taip judu abudu gyvenkite daikte, nesiskirkite viens nuo kito, bo negrajyste: ar vienas būste biednas, ar antras. O kad daikte būste, tai abu būste lygūs ponai.

Taip tas senis, pasakęs tus jau žodžius, pasimirė, o vaikai gyveno ano daikte par 5 ir 6 metus, iki kolei apsiženijo abudu sykiu. Taip tada po veselės už pusę metų pradėjo pačios tarp savęs kaipo katės, po vienu jau maišu užrištos, draskytis. Taip iš to ir tundu broliai del savo pačių jėmė tarp savęs kaipo ožiai badytis. Taip jau metams pasibaigus, turėjo gyvenimą pusiau pasidalyti. Taip tas Simas, kaip vyresnis, pasiliko ant vietos, o Antukas turėjo naujai trobą statytise, tolumo nuo to seno gyvenimo par pusę mylios tolumo. Taip tas Antukas, kur sau pasistatė naują trobą, pradėjo gyventi labai bagotai. Viskas anam ejose gerai, kaip iš pieno plaukė pas ano visokia gėrybė. Duonos ir ant duonos yra duonos, o jau pinigų ir ant pinigų yra par pilna. O tas Simas, jau brolis, kur pasiliko ant seno gyvenimo, suvargo ir subiednėjo taip greitai po atsiskyrimo. Ir taip išnyko ano visa gėrybė, taipo greitai, kaipo dūmai nuo vėjo arba burbulas, pasirodęs ant viršaus vandenio. O kaip čia vagys gyvulius išvogė, o rubauninkai nakčia turtus ir pinigus išplėšė ir pačius uždegė, o tiktai tepaliko viena kamara del vaikų iš pačio, kur tik tegali sau prisiglausti vargingai ir didžioj ubagystėj toj savo mažoj kamarelej. Ir taip jau neteko nei duonos, nei uždango, arba drabužių. Ir taip tam Simui stojose, kad čia turėdavo eiti pas savo brolių Antuką ant uždarbės, darbų dirbti ant duonos ir del druskos ir del apdaro savo kūnui. O pas ano visi uždirbdavo ir tujaus greitai pašalpas del savęs ant to sykio gaudavo. Nors ir tas Simas valdė da laukiuką, noris nedidelį, bo negalėjo valdyti didžio: nebuvo kum užtręšti, gyvulių neturėjo. Savo broliui pavedė

lauką mažne visą, o sau tiktai mažą kerčikę lauko tepasiko. Ir tos mažai kas teuzderėdavo kokie javai. O kaip vis eidavo pas brolio ant darbo ar žiemą, ar vasarą, kaip ant paveizo. Taip vieną kartą tam Simui atsitiko par patį rugpiūtį vasaros. To Antuko jau šeimyna kad, rugius piovusi, nuejo ant pietų sau valgyti, o pavalgę turi atsilsėti dvi adynas, taip tas biednas Simutis par tą laiką, kad nieks nevaikščiojo ant to rugių lauko, taip nuejo į rugių lauką ir pradėjo pėdus rugių vogti ir anus vilkti ing savo ir statyti sau į eiles, kaip ta lapė žąsiukus. Ale kad pažiūria ing užpakalio — ir išlindo iš kur tokia sena boba, pagavusi tus rugių pėdus, suvilktus to Simuko, valiai ta boba vilkti atgal ant Antuko lauko, sakydama:

— Vai tu beproti, ką tu tai darai? Kam tu mano gaspadorių gūbiji?

O tas jau nusigandęs klausia:

— Kas tu esi?

Taip ta boba sako:

— Aš esu to gaspadoriaus talentas*.

Taip tas atsivožijęs vėleis klausia:

— O kad tu esi ano talentas, o tu mano ar nežinai, kur yra?

Taip ta boba sako:

— Tavo talentas yra karčemoj. Iš čia ciela mylia šalia kelio stovi didi karčema, ale apleista, pūstynė paversta. Ten nieks negyvena, tai tu storokis tą karčemą paimti ir ten sau gyventi, tai tavo talentas ten gyvena ir tavęs laukia. Ale kaip tu norėsi eitis iš savo namų, taip tu parsinešk arielkos butelį ir, atsisėdęs pats vienas prie stalo, taip tada gerk, prikišęs prie lūpų, tyčiomi, save sveikindamas. Ale tu negerk nė lašo, vis prabaudamas ir prikišęs prie lūpų ir vėleis attrauk. Taip ant tos jau valandos išlįs iš po pečkos tavo vargas, į bobą pasivertęs, kuri tave vis jau mūčija ir vargina, su troškimu gerti arielkos. Taip ta boba prašys tavęs arielkos, o tu turėk antrą tuščią butelką. Taip tu sakyk: „Lįsk ing tą butelką, tai tu atsigersi arielkos, kiek norėsi“. O kad ilįs į butelką, tei tu gerai užkorkavok, o paskui kad eisi ing tą

karčema, tai ten už pusę mylios yra ežeras. Taip į tą vandenio pakraštį, kur yra gelmė, ir įkišk,—sako,—tą butelką ant drato, kad būtų prikabyta, o vandeny kada būtų visa paskandyta.

Ir taip tada ta boba iškalbėjo viską ir, gerai pamokiusi, ir pati iš to Simuko akių išgaišo ir daugiau niekur nesirodė. O tas Simukas taip padarė, kaipo ta jau boba pamokino, ir paliko savo broliui visą žemę ir tą vietą ir pagal tos bobos apsakymą tą karčemą pajėmė po savo valdžios. Ištaisė, išrėdė ir patsai su savo pačia ir vaikais parsikraustė. O kad jau po pusę metų užsijėmė šimkuoti arielką, o jau po metų pradėjo visokius trunkus šimkuoti, bo jau jam pradėjo skarbas eiti iš visų pusių šimtais ir tūkstančiais rublių už ano šimkavimą visokių trunkų. Taip par trejus metus pastojo dideliu bagočium, kad ir savo brolių Antuką paliko su savo didžia bagotyste.

Taip tas Antukas vieną sykį padarė labai didelį bankietą ir užprašė savo brolių Simuką su jo pačia ir vaikais. O kad pribuvęs pas aną ant balius ir atrado aną be galo aną bagotą, nepraeinamai par slūgas ir paslus. O kada po trijų dienų baigėsi tas balius ir pradėjo tas brolis Simutis pavydėti tos bagotystės broliui savo, o pati ano da labiausiai. Ir pradėjo klausinėti:

— Kokiu spasabu taip pastojote dideliai bagoti?

Taip patsai Antanukas nepasakė, kad ir norėjo žinoti brolis ano, ale pati to Antuko viską to Simuko pačiai apsakė, kaip nuo iešmo numovė, nuo pat pradžios, kaip tiktai atsitiko. Ir da sako, kad yra ežere paskandytas vargas, su butelka užkorkuotas. Taip toj pati Simuko išgirdo. O kad jau pasibaigė balius po trijų dienų, atsisveikino su savo broliu, važiavo sau namo, o reikėjo jiems važiuoti pro tą ežerą. Taip ta jau pati Simuko sako:

— Sustokime pri to ežero!

O savo pačiam apsakė, ką nuo Antuko pačios girdėjo. O dabar ana iššoko iš vežimo, tujaus graibė po vandenį ežero tos butelkos — ar tiesa, ar yra. O kad taip jau rado, tujaus ištraukė iš vandenio butelką, o atkorkavo ir liepė iš-

eiti iš butelkos tam jau vargui, o eiti pas Antuką, kur pirma buvo. Taip tas sako vargas, išėjęs iš butelkos:

— Vai vai, ką tu šneki? Kaip aš eisiu pas tokį nelabą ir piktą žmogų! Tai jisai ir véleis mane ing butelką paskandins vandeny! Tu gera žmona, mane paretavojai, aš tau tarnausiu iki tavo amžiaus galo.

Taip tus žodžius iškalbėjo ir tujaus iš akių pražuvo, kurią buvo matę kaipo paveikslą senos bobos, kad kalbėjos su jais. O kaip išgaišo, tada ir kalba prapuolė, ir nutilo. O taip vis stojose del pavydo anam bagotystės savo broliui. Norėjo atgalio nusiųsti pas Antuką tą vargą, kad véleis būtų, kaip buvęs, biednu, ale tas vargas neklausė anų, pasiliko su anais, tai yra su Simuku. O kad jau parvažiavo namo, tai nuo tos dienos išnyko visi turtai ir visa gėrybė išgaišo, kaip dūmai iš pypkės. O ant galo perkūnas uždegė visus namus, vos tik tai pats su savo pačia gyvi išliko su vienu sūnum, o daugiaus viskas liepsnoj ugnies tilpo. Da dvejų metų nepraleido nuo tos savo pradžios vargo, jau nieko neteko, nei milto išsikepti, ir taip turėjo eiti pas savo tą Antuką, brolių, ant įnumystės arba už kampininką. O tas — ką daryti? — priėmė brolių savo.

O tai užvydėjimas ką padarė, ant kokios savo bėdos atėjo. Del to yra sakoma: „Vai, tu nekask duobės kitam, bo įkrisi į ją patsai da giliaus, ne kaipo tu kasi savo broliui ar prieteliui.“

Tai yra galas to Buzio — del tėvo jau vardo yra.

68. JOKIMAS IR ANO TĒVAS GRUMPIS

Tas Grumpis* buvo bagotas bajoras. Ans gyveno netoli Veliuonos prie Nemuno. O kad sulaukė pirmą sūnų užgimantį savo, ir davė vardą Jokimo. Ale sūnus kaip tik tai užgimė, toje valandoje didžiu balsu susijuokė. O tėvas užklausė:

— Sūnau mano, del ko tu juokies, kaip didelis išmanydamas?

O sūnus sako:

— Kaip aš užaugsiu, tai tėvas man atneši vandenio bur-
nai nusiprausti, o motina — abrūšą nusišluostyt.

Ir taip pasakė, daugiau nieko nekalbėjo, ir tokis buvo
razumas, kaip kitų mažų vaikų. Taip tėvas ant pikto versda-
mas tą kalbą, sakydamas savo pačiam:

— Ar matai, ką tas mūsų sūnus sako? Tai kai užaug, aš
ir mano pati būsme už nieką paversti. Geriaus bus dabar
anum nusikratyti.

Taip padarė, kaip jo mažiūčiui mažam, meldų lopšelių ir
įmetė tą vaikelį ing upę Nemuną. Taip tas atplūkė į Rusnę,
netoli paprūšio. O kad ant to sykio ponaičiai, bajoro du sū-
nūs, medžiojo, o šunys pamatė Nemuno pašalyj ant vandenio
lopšelių, ir jėmė anie loti. O anundu ejo pažiūrėti. O kad rado
gražų vaikelį, parnešė namo ir rado vardą ant popierio pas
ano įdėta, ant rašto — Jokimas yra vardas ano. Taip tie ba-
jorai augino ir mokino kaipo savo sūnus.

O kad jau buvo 20 metų, kaip visados eidavo ant me-
džioklės, išmokytas būdamas ant to remeslo. Taip ir dabar,
tus metus dvidešimtus užstojus, ir atsitiko anam eiti ant me-
džioklės vienam. O nieko arti namų neradęs, ejo toliaus į
girus. O kad užėjo didelės pūstynės, šen ejo, ten ejo, jau
suprato, kad paklydo. Ale kad pasirodė anam juodvarnienė
ant medžio! Taip tas užmieravo šauti, ale ana sako:

— Jokimuti, nešauk mane!

Ir tujaus iš medžio nusileido juodvarnienė po kojų Jo-
kimo ir vadino su savimi drauge:

— Eik,— sako,—tu nebijok, kur aš tave vedu. Aš esmu
duktė vieno bagoto kunigaikščio užkeiktame dvare. Ale tau
yra ans žadėtas, kad da tu negimęs buvai. Aš būsiu tavo
pati ir tu turėsi didelį palocių su miestu, ale par tris naktis
būsi didžiai vargintas ir mūčytas nuo velnių. Ale tu nieko
neKentėsi, aš už tave kentėsiu. Tiktai tau taip rodysise. Norės
tave prašnekyti, ale tu turėsi tylėti, kad ir daug mūkų pra-
leisti, matydamas baisybę. Ale tu nieko nebijok, vis aš už
tave atliksiu.

Taip tada kalbėdama ta juodvarnienė nusivedė Jokimą pri aukšto kalno. O kad atsidarė kalnas kaip durys, taip ejo į vidų ir rado dvarą žemėse. Buvo ten aukso ir sidabro, ale baisios tamsybės to dvaro. Taip dabar duoda ana tam Jokimui įsivedus valgyti ir gerti, kaipo puikiausiui ponui, par visą dieną, o ant vakaro turi ana išeiti, o tą Jokimą vieną palikti ant mūkų. Ir anam įsakė, jei kas ką darys, kad tylėtų, o nieko nekalbėtų. Nu, taip ana sau išėjo, o tas pasiliko.

Taip devintoj adynoj iš vakaro sulėkė velniai, jėmė veseles kelti. O rado Jokimą ir pradėjo aną mušti, spiaudyti ir taip darė iki gaidžių. O po to viskas išgaišo. O Jokimas, mušamas nuo velnių, labai tylėjo. Ant rytojaus atejo ta juodvarnienė, iki juostos nuo kojų paliko žmogystė. Ir kiti pakajai, kur buvo užkeikti, su slūgums uždaryti, ir tie patys atsidarė ir slūgos, liokajai ir pakajavosios visi iki juostos balti. Ir visi užkeikti daiktai mainose ant gražumo.

Taip dabar ir antrą naktį vėl ta pana paprašė Jokimo, kad tylėtų, nieko nesakytų, bo antrą naktį da bus didesnės mūkos. Ir, taip pasakius, vėl sau išėjo. O devintoj adynoj vėl velnių prilėkė pilni pakajai ir tą Jokimą rado, jėmė aną lauka varyti. O tas neeina. Taip velniai jėmė smaugti, su viššūdais mušti, su ylums ir adatums badyti. Ir taip darė iki gaidžių. O kaip pragydo, tad jau valnas paliko, visi velniai išgaišo. O ta pana atejo iki pažastų balta, o galva da juodvarnienė. Nu, tai ana dėkavojo už kentėjimus ano ir prašė ano kantrybės daturėjimo paskutinę, tai yra trečią naktį kad išlaikytų savo tylėjimu.

O kad jau trečia naktis užstojo, o vienas pasiliko, taip velniai vėl devintoj adynoj atžvangėjo. Pilni pakajai! O tą Jokimą radę, mūčijo, kapojo ir visaip ronijo. Ir katile virino, ir vis sakydami:

— O ko tu dabar tyli ir ko tu su mumims nekalbi?

Ale kad gaidys pragydo, taip tada visas palocius kaipo smarkusis perkūnas sutrinkšėjo ir iš po žemės iškilo į viršų, ir visas miestas, kur buvo nugrimzdęs po žeme, iškilo su didžiu džiaugsmu cielais ir sveikas. Ir ta, kur buvo juodvar-

nienė, o dabar pasiliko pas to Jokimo naigražiausia pana, kuri nori dabar būti ano pati. O iš visų pakajų, kurių buvo dvidešimt, tai tie visi pakajai pilni buvo visokių slūgų ir liokajų, ir tie visi ejo kloniotis už išgelbėjimą. Ir visi aną noria kožnas pamatyti ir į ranką jam pabučiuot.

Taip ta pana, mylėdama tą savo Jokimą, aprėdė rūbais tokiais šviesumo, kaip saulės, ir kad ir karalius mandriausis negali turėti tokius. Taip dabar užsimanė tas Jokimas pas savo tėvą ing svečius keliauti, ale tiktai nežino, kuriam svieto krašte ans gyvena, Grumpis. Ir taip prižadėjo savo tai panai:

— Kaip iš tėvų paviešėjęs sugrįšiu, tai aš tada apsiženysu ir tada kelsme veselę.

Taip dabar ta pana, kaip ans nori keliauti pas tėvą ir kad greitai nueitų, davė tokią paduškikę: kaip tiktai užsės ant tos, taip tujaus su minute 50 mylių nujos. Ir davė špilką, kurią rankoj turėdamas atkišęs, tai ta kelią rodys. Ir davė tokį kepaliušiuką, kad [kai] aną užsidės ant galvos, tai nieks nematys, kol nenusijems. Taip dabar iškeliavo pas savo tėvų. O kad pasirodė tėvams, koku ans esąs, koki rūbai ir kokį turi savo liosą, viską apsakė, taip tėvas su motina, matydami savo sūnų taip puikiuos rūbuos, taip tada neįmanė, kaip prisislūžyti. Ant ryto anksti, sūnui iš miego kilus, tujaus tėvas vandenio atnešė, o motina abrūsą, burną nusiprausus, nusišluostyti. O tai dabar išsipildė ano tujaus gimusio juokas, kad tėvas vandenį neša, o motina abrūsą.

Nu, tai tas Jokimas paviešėjo ir atsisveikino su tėvais. Ir žinodamas, kad ta pana laukė ano pagrižimo, o kad jau grįžo pas panos, niekur ano dvaro rasti negalėjo. Taip tada nulėkė pas saulės klausti, ar nežino, kur yra tas dvaras. Taip saulė sako:

— Aš par savo šviesybę negalėjau numatyti. Eik pas mėnesio.

O kad jau mėnesio paklausė, taipo vėl sako:

— Ir aš par savo šviesybę nepasergėjau. Eik pas tebesų, kurios žemiaus vaikščioja, anos gali žinoti.

O kad pas tebesų nulėkė, tai anos teisybę pasakė:

— Eik tu, Jokimai, sau greitai namo, bo tavo pana jau su kitu suderėjo ir rytoj bus jau šliūbas. O tu kad nori tą dvarą rasti, tei tu eik čia, o čia.

Ir taip parodytas nuo tebesų, lėkė tiesiai ing tą dvarą ir jau rado už stalo jaunikį su ta pana begeriantį. Taip Jokimas kepaliušą užsimovęs gerai ant galvos, kad ano nematytų, ir dabar užlindo už stalo, kur sėdėjo jaunikis su pana. Ir tas jau Jokimas atsisėdo pri šalies to jaunikio. Ir jauniui ką duoda gerti, tai vis tuščias indas ir atsiranda: vis tas, šalia sėdėdamas, išgeria, o tas pasiliektą negėręs. O kaip valgyti užnešė ant stalo, tada jaunikis pripila savo torielką, o kaip reikia valgyti — tuščia atsiranda. Taip tas tą vakarą pasiliko negėręs nei valgęs, tas jaunikis.

O ant rytojaus važiavo į šliūbą. Ir tas Jokimas paskun ejo, kepaliušą užsimovęs. O kad kunigas pri altoriaus jėmė šliūbą duoti, taip tas, pri šalies jaunikio stovėdamas, davė kunigui stipriai par ausį ir tam jauniui. Taip kunigas tujaus šoko ant to jaunikio:

— Už ką tu mane muši?

O jaunikis ant kunigo. Taip tada susirovė abudu prie altoriaus į čiupryną, o žmonys supuolė skirti. Taip tada jaunikį išmušė lauk iš bažnyčios, ir tas Jokimas, savo kepaliušą nutraukęs nuo galvos, ant to laiko pasirodė savo panai. O ta kaipo pamatė, tujaus puolė po kojų ir apsikabino. Taip tad pripažino visi aną slūgą, kad tas yra tikras gelbėtojus nuo prakeikimo. O kunigas su didžiu džiaugsmu davė šliūbą. O kad po šliūbo parvažiavo į palocių, džiaugės visas dvaras ir visas miestas, kad naujo sau kunigaikščio sulaukė, kuris valdys žmonis savo iki amžiaus galo savo.

69. KARALIUS ARGUS IR SŪNUS JOKŪBAS

Senovės laike rytų šaly* buvo labai pagarsintas karalius Argus*. Tas sulaukė sūnų, kur vardas Jokūbas buvo, ir vieną dukterę Fireinę*. O kad par tą laiką pakilo po visą svietãtą baisios pavietrės ir visur žmonys taip mirė, kaipo lapai rudenĩ krito. Nu, taip ir to Argaus karaliaus palociuj visi jau

išmirė: tėvas ir motina, ir slūgos visi. Vos tiktai Jokūbas su seseria pasiliko. Laukė anie mėnesį ir kitą, noria žinoti, koks čia bus galas, ar reiks anudviem nusispardyti. Ale mato dabar, kad anus dievelis gyvus da užliko, o norėdami gerai žinoti, ar yra da kiek žmonių ant svieto gyvų, o susitarė su seseria savo eiti į svieta pavandravoti, ar nesutiks keliu einantį kokį gyvą žmogų. O eidami pasijėmė abudu po duonos kepalėlių. O kad jau ejo keliu iš savo palociaus, par tris mylias niekur gyvo žmogaus neužtiko. O kad da toliaus ejo, taip tada sutiko seniuką priešais ateinantį ir du gonču atsi-vedantį. Taip Jokūbas prašė to seniuko, kad parduotų vieną gončą. O senukas sako:

— Kam tau vieno reikia? Jemk nuo munęs abudu, ale užtus du duonos kepaliku.

Taip anundu sumainė, tas senis duoną nusinešė, o Jokūbas su savo seseria gončus du nusivedė. O kad anundu toliaus ejo, ir rado dideles girias ir dvarą. Taip Jokūbas ejo žiūrėti, ar neras žmonių. O kad įėjo į pirmą pakajų, nieko daugiaus nerado, kaip tiktai valgymų ir gėrimų iki soties, ale žmogaus nēr nė jokio. O kad ejo į antrą pakajų, rado pilna drabužių visokių prikimštų. Taip ejo trečią — rado žmonių kūnus. Pilnas priverstas pakajus. O kad ejo į ketvirtą, rado galvų žmonių vėl pilną pakajų priverstą, kaip kručkų. O daugiaus į kitus pakajus nejo tas Jokūbas žiūrėti, noris pasibaisėjo nuo tų kūnų užmuštų, ale jis, turėdamas gerus šunis pri savęs, nieko nebijojo. Kad aną užpultų 10 razbaininkų, tai jis gali išsiginti su šunimis ir su savo stiprumu. Ir tujaus įsakė savo seseriai, kad jam pietus virtų, o patsai ejo į girią su savo šunimis pasimedžioti. O už dviejų adynų žadėjo ant pietų pareiti.

Taip anam išėjus, o sesuo pasilikus taip sau pamislijo, sako: „Eisiu į penktą pakajų pažiūrėt, ką gi aš ten rasiu“. O kad ejo, rado du puodu pilnus vandenio ir mėsgalius kaipo abrūsus kruvinus ištiestus ant žemės. Ir ant tų puodų parašytas parašas toks: „Čia yra gydomas vanduo, o čia yra gyvasis“. Taip ta Fireinė pasėmė iš puodo gydomo vandenio ir užpylė ant tų mėsgalių abrūsų, norėdama žinoti, ar bus

kas iš to. Ale tujaus užpylus sugijo cielas žmogus. O kad užpylė gyvojo, ir stojos gyvas velnias ir tujaus noria ją plėšyti į šmotus. Ale sako:

— Jei tu taip darysi, kaip aš tau sakysiu, tai mudu gerai gyvensme tarpu savęs.

Taip tas velnias senis aną biskį jau pabovijo arba pabrajijo, o tai Fireinei jau patiko, ir prižadėjo taip daryti, kaip tas senas velnias sakys. Taip tada sako jai:

— Tu dabar susirk sunkiai, dejuok antsigulusi ir sakyk: „Aš išgyčiau greitai, kad tu man parneštumei meškos pieno“. Ale kaip tiktai ans eis pri meškos, taip aną ir užmuš, o mudu ir galėsme čia gyventi be pariškados jokios.

Ir taip aną tas velnias pamokino ir įlindo sau į kerčią pasikavoti. Taip Jokūbas parejo su šunims iš medžioklės ir atrado seserę besergančią. Taip ta prašo meškos pieno, sako, kad nuo to išgysianti. Taip tas, gailėdamas sesers, ejo ing girią ir tujaus sutiko mešką su vaikais. Nu, tas užmieravo šauti. Meška sako:

— Karalaiti myliausis, nešauk tu mane, ale jimk nuog manęs pieno ir vieną vaiką.

Taip tas pieną pasiėmė, o vaiko,— sako,— man nereik. O meška atsakė:

— Jimk, bo tai bus tau pagelboj! Parsinešk sau pri to dvaro, o už dvaro galo ten yra duobė. Ir ing tą duobę įmesk, o aš atejusi kas dieną pažindysiu aną.

Taip tas ir padarė. O pieną seseriai padavė. Taip velnias vėl jėmė sakyti tai Fireinei:

— Ar matai, kas tai yra, kad tavo brolio nė meška ne-užmušė. O prašyk levienės pieno, tai ana tujaus užmuš.

Nu, tai toj ir vėl susirgo ir prašo brolio levienės pieno. Taip tas ejo ieškoti po girią. O kad atradęs mieravo šauti, taip ta [levienė] sako:

— Nešauk, karalaiti mylas, manęs, ale jimk pieno ir vieną vaiką. Ir ten nunešk, kur yra meškiukas, ing tą pačią duobę.

Taip tas ir padarė. O pieną padavė savo ligoniui. Ale tas velnias, matydamas, kad nei meška ir nei levas ano negali užmušti, taip tai Fireinei jėmė sakyti:

— Nu, tai čia mudviem bus blogai ir neišeis ant gero. Aš dabar turiu sau išeiti ant šešių dienų, o tu sau čia sirk ir gulėk vaitodama, o kaip aš pagrišiu, tada vėl mes išmilyse ką norinti naują koroną ant ano. Turės jis galą gauti.

Ir taip velnias pakalbėjęs tai Fireinei, išlėkė sau priekitų savo tavorčių velnių pasigirti, kaip anam sekase gerai. O Jokūbas, kaip nieko nežinodamas, norėjo eiti ant medžioklės su savo šunims. O kad buvo gerą galą paejęs nuo namų, taip meškiukas su leviuku išsoko iš duobės ir pasivijo Jokūbą ir jėmė žmogaus balsu kalbėti:

— O mūsų mielas ponaiti, jug jau esi ant smerčio pastatytas par tavo sesers darbus su velniu, kuri daro blogai, o tave sylijas ant smerčio pražudyti.

Ir taip leviukas su meškiuku tam Jokūbui viską išpasakojo, kaip tiktai iš pradžios sesuo ano jėmė su velniu daryti blogai. Nu, taip tas jau žinią gavo, tujaus savo seseriai už čiuprynos ir nunešė ing giria, palenkė medžio viršūnę, o pavertė aną į gegužę, užtupdė ant viršūnės, sakydamas:

— Kad tu manęs pirma nešaukeise, ale su velniu sau bičiuliavai, o dabar gali sau šaukti kas dieną, mano vardą minavodama,— Jokūbai, Jokūbai.

O patsai, palikęs seserį savo, pajėmė tą meškiuką ir leviuką, su šunims dviem vedinas išėjo iš to dvaro. O ejo ing savo tėviškės palocių ir ten atrado pūsta, be jokio gyvo žmogaus. Taip tus savo žvėrius įleido ing žvėrinčių, kur buvo nuo tėvo įtaisytas, ir ten buvo jau visokių paukščių ir žvėrių. O jau dabar savo tus myliamuosius įleidęs, labai anus mylėjo ir gerai šėrė, o patsai tujaus apsivedė pačią sau iš tolimos rytų šalies, kitos žemės, su kuria dailiai gyvena. Ir kaip ten toliaus buvo, tai jau nieks nežino. Tai ir galas.

70. VELNIAS IR 3 VYRAI

Senovės gadynėj atsitiko pas žemaičių kokiame tai kampe, negaliam tai atminti, 3 vaikinai žemaičių susitarę tarpu savęs nesiskirtise iš tavorčystės, o eiti į srietą ieškoti tokią vietą gauti, kad be darbo ir be jokio vargo ant muzikų, ant

šokimų ir dainavimų ir sau pavalgyti, atsigerti iki soties būtų ir gražiai kad būtų nešioti ir ilgai jau miegoti ir nieko nebijoti, ir visokios vigados, kokios tiktai yra ant svieto.

Ir taip dabar išėjo. O kada keliu beeinanti, o da prie vakaro, ir sutiko priešais atvažiuojantį labai puikų poną su keturiais arkliais karietoj. Ir tas ponas privažiavo tus tris vyrus ir sustojo, klausdamas anų:

— O kur jūs dabar, vyručiai, keliaujate?

Taip tie sustoję pradėjo tam ponui kalbėti, sako, kad mes tokios vietos ieškome, kur be darbo ir be jokio vargo būtume ant muzikų, ant šokimų ir dainavimų ir kad pavalgyti, atsigerti iki soties būtų ir gražiai kad būtų nešioti ir ilgai miegoti ir nieko nebijoti, ir visokios vigados, kokios tiktai yra ant svieto*.

Taip tas ponas susigadijo su tais vyrais, sako:

— Duosiu aš jums, ko tiktai reikalaujate, visokių raškažių ir vigadų, gėrimų ir valgymų ir visokių linksmybių, kas tik ant svieto kaip yra, visokių vigadų, ko tiktai jūsų širdys trokšta, ale išduodu jums kantraktą ant 3 metų. O kaip pasibaigs, tada aš jums užduosiu tris mįsles. Jeigu atminste tas mįsles, tai nuo mįslės gauste po tris šimtus rublių, tai kožnas uždirbste po 9 šimtus rublių. O jeigu tų mįslių neatminste ir neatsakyste, tai aš su jumis kitaip apsidirbsiu.

Taip tie vyrai su džiaugsmu tujaus tam ponui užsirašė, ir kaip matai ing tokį margą dvarą su viena adyna parvežė. Tas dvaras linksmas ir gražus, visokių valgymų ir gėrimų, muzikų ir kapelijų pripildytas. Ir ko tiktai širdis geidžia, viso ko iki soties par pilna yra par dienas ir naktis. Tei dabar vyrai baliavoja. O trečiojo savo tavorčiaus nelabai užkentė, tai durnium, tai kvailium, tai išsižiojėlium, visaip vadino ir visaip pravardžiojos. Taip tas tretysis, kaip niekinamas ir neapkenčiamas, išeidavo už dvaro to ing pagirį, kur tenai stovėjo didelis ažuolas, ir po anum atsisėsdavo kokį adynos metą, o potam vėleis eidavo ant baliiaus. Buvo anims tenai kukoriu ir liokaju, jiems prislūžydavo. O paties pono to dvaro nematydavo be metų pabaigos. Ant metų galo tai ap-lankydamo ir vėl sau išvažiuodavo, kur jam reikia. Taip

jau dabar trečią metų užstojo, jau tims 3 vyram įpuolė ing galvą baisus rūpestis su tums mįsliums to pono: kad jų užklauso, kaip anie galės atminti ir atsakyti tam ponui.

O tas trečiasis, kur už durną buvo skaitomas nuo savo tavorčių, taip ans vis turėjo savo paprotį eiti po tum ąžuolu ir ten sau pasėdėti. Taip vieną vakarą jam tykiausiai besėdžianti po ąžuolo šaka, ir atlėkė 3 juodvarniai krunkdami ir sutūpė į viršūnę ir jėmė žmogaus balsu kalbėti:

— O tai,—sako,—po to mėnesio, tiems metams pasibaičius, par tris naktis kris tokia rasa. Jei kas aklas būtų, su ta rasa pateptų — tujaus sveikos akys būtų.

O antras sako:

— Yra tokia kaima, kad už pinigų perka vandenio, o kas išgalia, tai už dviejų mylių turi važiuoti vandenio. O kad kas žinotų, kur yra akmuo prie kaimo ant ulyčios, tai ing tą akmenį suduotų tris kartus su arklio koja, tai tujaus iš po akmenio šaltinis išeitų.

O tretysis juodvarnis sako:

— Aš turiu tris vyrus ir daviau visokį raškažių par 3 metus, o dabar jau baigiasi treči metai, žiūrėsiu, kaip anie atmins mano mįsles. Pirmiausiai nunešiu arklio skūrą nuluptą, o paversiu į puikiausią divoną. Taip bus gražus, po vienu aukso. Ir žiūrėsiu, ar pasakys, iš kokio materijolo yra. O antra vėl — kresia iš arklio šonkaulių vėl bus po vienu aukso. Taipogi trečia mįslė — vaza iš arklio galvos. Ir ta bus išrėdyta po vienu aukso. Ir kad užklausiui aš anų, o man nepasakys tų trijų mįslių, taip tujaus anų galvas nutratysiu, o su dūšia neyr ko kalbėti. Bo kam tarnavo, tam ir turi par amžių tarnauti.

O kad jau tie juodvarniai pabaigė savo kalbas, tujaus vėjas sužė, ir krunkdami nulėkė sau. Taip dabar tas vyras, kuris sėdėdamas po ąžuolu, girdėjo tą kalbą tų juodvarnių, o atejęs pas tavorčių savo, nieko jiems nesakė apei tai.

O kad jau 3 metai pasibaigė, tada tas ponas atvažiavo ir įnešė pas anus į pakajų divoną gražų, ir šis visas po aukso žiba, ir kresią, ir vazą — vis tokios žiba savo jau gražumu. Taip dabar tas ponas užklausė tas mįsles anų vyrų:

— Pasakykite, iš kokio yra materijolo tie daiktai padaryti. Jei pasakyste, gauste po tris šimtus ant štukos, o jei neatminste, tai tujaus jums bus smertis.

Taip tada tasai, kurisai buvo už durnių paverstas nuo savo tavorčių ir vėl kad buvo girdėjęs, po ažuolu sėdėdamas, taip ansai atsakė. Sako:

— Tas divonas yra iš arklio skūros.

Taip tas velnias kryptelėjo į šalį.

— Na, o kresia?

Taip tas sako:

— Iš arklio šonkaulių.

— Na, o vaza iš ko yra?

Taip tas vyras sako:

— Iš arklio galvos.

Taip tas velnias ir galvą nuleido, ir nosį su pirštais bado ir krapšto. Jau čia vyrai tie trys išgrajijo ir atminė mįsles ano. Taip turėjo užmokėt visiems po 9 šimtus.

Taip tie vyrai išejo sau su pinigais iš to velnio, ale, beidami keliu, susikalbėjo tundu razumniejai tam durniui akis išlupti ir pinigus atimti. Taip ir padarė. Ir pinigus atėmę nusinešė po tum ažuolu, kur tas durnius vis sėdėdavo. Taip anundu vyrai to durniaus pinigų skaito ir dalijasi tarp savęs, o ant to sykio vėl atlėkė tie patys juodvarniai ir pradėjo tarpu savęs kalbėtis. Sakydamas vienas juodvarnis:

— Ak, tai bėda man! Nutrotijau tris vyrus!

O jau antras atsakė juodvarnis:

— Tai gal girdėjo mūsų kalbas aną dieną?

O jau tundu vyrai, sėdėdami po ažuolu su pinigais, atsiliepė savo balsu, sako:

— Mes ir dabar girdžiam, ką jūs, velniai, kalbate!

Taip tie jau juodvarniai pakilo nuo viršūnės ažuolo, krunkdami nusileido ant žemės ir sukapojo [tuos vyrus] ing smulkius šmotelius, o pinigus savo atėmė, o apei dūšią neyra ko sakyti, ta seniai anų.

O tas dabar, kurio akis išlupo, o atmindamas tas tris dienas, kur buvo girdėjęs nuo tų juodvarnių, o kad sulaukė tas dienas, tai patepė su rasa tujaus akis, išgijo. Ir kaip paliko

sveiku, dėkavodamas dievui už tai, ir nuejo į tą kaimą, kur neturi vandenio. Tenai apsisakė visims tos kaimos žmonims, kad ansai galės visam miestui, ne tiktai kaimai, vandenio padaryti. Taip tada sujudo didi ir maži ano prašyti ir davė žinią savo vyresnybei, kad toks atsirandąs, kad gali vandens ant visos kaimos padaryti. Taip anam prižadėjo vyresnybė priimti ing tą kaimą ir [duoti] namus ko geriausias ir gatavą duoną iki smerčio savo. Taip kad sulygo ir jam raštą išdavė, taip ansai pajėmė arklį koją ir nuejo prie vejos ir galo ulyčios, kur yra tas akmuo. Taip sudavė tris sykius ing tą akmenį, taip tujaus atsidarė šaltinis ir pradėjo vanduo tekėti, kaip upė bėgo į vakarus. Taip tą durnių priėmė ta kaima kaip už savo žmogų. Davė gyvenimą gatavą ir duoną gatavą ir pačią išpiršo gerą mergą, kurią turėjo sau už gspadinę iki smerčio savo. Vis buvo linksmas su pačia savo ir su kaimynais savo.

Tai yra galas.

71. KAMAS IR ANO SŪNUS PRAKEIKTAS

Tas žmogus Kamas* buvo labai bagotas ir gyveno su pačia zgadoje par ilgą čėsą savo kaimoje Rinkūnų, užnemunėj, kur yra dabar Garliava. Taip sako seni mūsų žemaičių žmonys. Ir kad vieną kartą tam Kamui atsitiko pas pečiaus sėdžiančiam. Matė, kaip ano pati duoną minko, o savo sūnų turėjo 7 metų Kamuką. Taip tas vaikas pribėgęs pri motinos, [o ši] duoną minkanti abim rankums. Taip tėvas liepė vaikui, kad muštų par rankas motinos. Taip tas vieną kartą uždavė motinai ir antrą kartą par rankas. Taip tėvas liepė ir trečią kartą suduoti. O motina didžiai parpyko už tokį zlastį, ištardama ant vaiko savo tus žodžius:

— Ak, kad tu nubėgtumei ing peklą paskum velnią!

Ale kad tas vaikelis augo iki metų 25 kaip bandykštis tvarte, nieko nemokytas, nieko nežinojo, kas yra ant svieta geru daiktu ir kas yra blogu. Ir da užsigeidė ženyti. O kad važiavo ant šliūbo su ciela vesele, anam grįžtanti namo, ir taip

jau atsitiko pas kelią vienam tam Kamukui, arba jaunikiui, ant savo reikalo iš vežimo išlipti. Ir turėjo visa veselė sustoti ir ano laukti. Ale tas Kamukas paejęs 20 žingsnių nuo savo vežimo, ir išpuolė ar išbėgo zuikis iš piaunio anam už akių. Taip tas Kamukas tą zuikį vyti, o tas bėgti ing girią. Ir tas nusivijo į girią. Ir taip jau nesugrįžo ans iš girios, o veselė be jaunikio parvažiavo namo. Noris ieškojo ir klausinėjo visur, ale jau niekur niekas ano nematė daugiau.

O kad metai išėjo čieli, taip atejo ubagas žebrokas senis in nakvynę. Taip anam troboje vietos nebuvo kur gultis del daugumo šeimynos, ale liepė gospadinė eiti anam in jaują. Taip tas senis džiaugėse, jaują šiltą radęs, ale kaip tiktai buvo beužmiegtas, tujaus jaujos ir pakuros durys atsidariusios ir ingejo į užpečkį aukštas žmogus su juodu ploščium apsilvilkęs ir sau vienoje rankoje smalinę žvakę turi degančią, o labai gaudžiai dejuodamas ir be sustojimo vaitodamas tais žodžiais:

— Par tėvo liepimą ir motinos prakeikimą estu pekloje mūčytas!

Ir taip vaitojo anas čielą adyną, o po tam iš užpečkio išbildėjo par duris laukuna. Taip tas ubagas ant rytojaus pasakė gspadoriui. O gspadorius suprato, kad tai ano sūnus rodosi iš ano svieto. Taip antrą vakarą, niekam nieko nesakęs, ejo patsai daboti. O kad ir anam taip pasirodė, kaip tam seniui, taip jis tujaus klausia:

— O sūnau mano mielas, kaip aš tave dabar galiu paretavoti?

O sūnus atsakė vaitodamas:

— Ak, tėvai, labai būtų tau sunku, nekaip motinai ir mano prisegai, tai yr pačiai, bo reik, ing peklą nuejusiam, lišti par 9 pečius degančius ir iš ten mane išvesti. Ir tad galėsiu būti sau liuosas namuose savo.

Taip tėvas apsišėmė gelbėti sūnų savo. Ale kad į peklą nuejo ir prie pirmo pečiaus pasižiūrėjo — liepsnos karščio ir smarvės su siera pilnas pečius buvo, taip anas nosį savo pabandė pirmiaus kišti į pečių, ale nosis tujaus pasvilo nuo liepsnos. Ir turėjo bėgti lauk iš peklos. Ir taipo parejo namo

su nosia degančia ir savo pačiai apsakė tą naujyną, kuri buvo da iki šiol nieko nežinojusi. O kad taip išgirdo, tada ejo ir ana in jaują padaboti, ar sūnus vaitos, kaip tėvas buvo girdėjęs už pečiaus. Ale kad atejo 12 adyna, tujaus durys jaujos atsidarė ir inejo į užpečkį, jėmė vaitoti:

— Par tėvo liepimą ir motinos prakeikimą estu pekloj mūčytas!

O kad taip motina išgirdo, tada verkdama klausė:

— O sūnau mano mielas, ar negalėčiau tave jau paretavoti?

O sūnus sako:

— Kaip tėvas negalėjo, taip ir tu mažai ką tegalėsi. Ale vienok gali pabandyti, bo aš už 9 pečių estu mūčytas. Jei mane išvesi par 9 pečius ugnies, tada aš būsiu jau suvisu valnas.

Taip motina ir apsiėmė išvesti. Ale kad jau nuejo į peklą, o pri pirmo pečiaus ir mato didžias liepsnas, ale ana, išsivilkusi iš drabužių, lindo į pečių. Ir da nenulindo iki pusei, o jau plaukai ir ausys nusvilo ir nudegė. O pajutusi didį karštį neiškenčiamą, šoko atbula iš pečiaus degdama ir puolė laukan iš peklos. Ir taipo parejo namo be ausų ir be plaukų, nusvilusi, vaitodama.

Nu, taip dabar turi eiti ano prisiega, tai yra pati. Ir ta kad nuejo į jaują, o išgirdo ano vaitojimą, tujaus klausė ta pati:

— Ar aš tave negalėčiau paretavoti iš tos nevalios baidios, mano mielas pačiukai?

Taip tas sako:

— Ak, tu tai galėtumei par 9 pečius išvesti mane drąsiai, ale aš tave pamokysiu, kaip tu turi vesti. Visų pirmiausia, kaipo prieisi pečių pirmą, tai tu savo mučią nuimk nuo galvos ir turėk rankoj. O kaipo lįsi par pečių ir jusi didelį karštį, tai tu su savo mučia švaistykis ing abi puses par savo veidą, tai tau nieko neiškadys. Juo didesnę karštį jusi tu, tai da didžiau mosuok, kaip galėdama, į visas puses. O kaip pareisi visus pečius ugnies, taip tada velniai tave apvers į visokius žvėrius ir vis man rodys, sakydami: „Katra tavo

pati yra?" O aš sakysiu, kad neyra. O kad jau apvers į karvelį ir tu būsi ne viena, didis bus būrys, ale tu tada prieik arti manęs ir su sparnais vis jau plesnok. O velniai kad klaus: „Ar yra čia tavo pati?“— taip aš sakysiu: „Yra!“ Nu, taip tave ir vėl pavers ing žmogystę.

Nu, taip dabar tas pamokinęs savo pačią ir nuejo sau ing peklą, kur buvo. O ta pamokyta kad nuejo ing peklą, taip darė, kaip mokė. Ir kad iš karvelio atvertė ją ing pačią, kokia buvo, ir padavė jam į rankas, sakydami taip tam Kamukui ir ano pačiai velniai:

— Ką jūs čia matėte ir girdėjote pekloje, tai to niekam nesakykite. Ir į ką mes jums pavertėme, ar į žvėrius, ar ing paukščius, tai tuo patys nesiverskite. Ir dabar galiate ke liauti sau namo.

O kad parejo namo, tėvas ir motina iš džiaugsmo verkė, gyvą sūnų pamatę. O tas su pačia savo gyveno meilėje ir zgadoje par 500 metų. Ir daug vaikų da užaugino iki senatvės savo. Pats pirma mirė, o pati paskun. Ir taip viskas pasibaigė.

72. ZAKRASTIJONAS IR VELNIAS

Sako seniai, kad tas atsitikimas buvo Reseinių bažnyčioje, kad da nebuvo klioštoriaus, ale viena tiktai bažnyčia stovėjo. O klebonas tame laike buvo Bugarinas, o po Bugarinu stojose Kazakevyčia, kuris su Šidlavos atradimu turėjo su kalvinais darbo. Taip tada Bugarinas, pirm Kazakevyčios būdamas už kleboną, turėjo pri savęs labai vierną zakrastijoną, kurį labai mylėjo, ir anas slūžijo daug metų ir niekad netropijos aną subarti ir niekada klebonas piktą žodį nebuvo ant ano pasakęs. O vardą turėjo ans Justukas. Ir netoli bažnyčios buvo špitolė, ano stancija. O stancijoj ant sienos savo pri stalo turėjo abrozą pakabintą visų šventų, o žemiaus to abrozo kybojo ir velnio abrozus. O tas Justas mokėjo rašyti. Ir kad tiktai nuo bažnyčios darbą zakrastijo-

nas atlikdavo, o klebonas užduodavo iš geros valios koki reikalą rašyti, jam tas Justas ir rašydavo.

Ale vieną dieną užsimanė, rašydamas ant popieriaus, o pabaigęs rašyti, savo plunksnos galą vis tam jau velniui traukia par lūpas. Ir taip vieną kartą padarė ir iki šešių sykių ans vis taip darė. Taip velnias tame abroze prašneko, sako:

— Ei, tu! Liaukise taip daryti, bo aš tau už tei štuką biau-rią padarysiu.

Taip Justukas, už nieką laikydamas tą velnio kalbą, nei patsai mislijo ant blogo, kad taip jau būtų kas anam bloga, ir nei klebonui nieko nesakė apei tai, kad velnias prašneko, ant sienos kybodamas. Ir tujaus užmiršo. Ale po keturių nedėlių, kaip jau klebonas buvo kur išėjęs, ant spaceriaus, taip į tą laiką atejo ing zakrastiją labai gražus jaunikaitis ir jėmė tą Justą delikatniai prakalbyti. Taip sako:

— Iškada tavo jaunystės. Visą savo amžių par nieką parleidai ir ką gero uždirbai del savęs? Esti dabar kaip nevalninkas, neturėdamas pačios nei vaikų, ir kokį da misliji sau galą sulaukti? Tu nebūk teip paikas, klausyk manęs, aš tave išvesu ing tokią vietą, kad tu galėsi būti geru ponu ir nieks tavęs nežinos, kur tu dingai. Ale tu turi pasistoroti, ko reikia ant kelio. Noris tu pinigų neturi dabar, ale turi kitoniškos gėrybės. Vis tiek, bo mes ant kelio galiame parduoti. O tai kielikus du, patentus tris ir mistranciją — vis tai yra aukso.

Nu, taip tą zakrastijoną ir parkalbėjo, ir susikrovė tus visus daiktus į maišelį, ir ejo tas pirma, o Justukas paskun. O kad nuo bažnyčios buvo du viorstu nueję, taip tas jaunikaitis sako tam Justukui:

— Tu čia dabar pasėdėk ant tos vietos, o aš bėgsu atgal: užmiršau aš tokį brangų daiktą savo.

Taip tas pavierijo Justukas ir atsisėdęs laukia ano. O tas bėga jaunikaitis tiesiai pas kleboną ir jėmė sakyti, kada — tavo zakrastijonas apsivogė ir daug bažnyčios brangių daiktų išnešė.

Taip klebonas ejo tujaus žiūrėti, o neradęs padarė didį gvolta. Subėgo žmonys, o tas jaunikaitis tai buvo velnias ano

abrozo nuo sienos. Taip tas išgaišo iš akių, taip pasakęs klebonui. Taip tada pradėjo jau žmonys ieškoti ir atrado aną pas kelią besėdžiantį, tą Justuką. Kad iškratė, rado maišely ano kielikus du, patentus tris ir mistranciją. Taip tada sujėmė tą vagį ir padavė klebonui. O ans už tokią kaltybę sukėlė geležims kojas ir rankas ir pasvadino į turmą.

Ir taip sėdėjo dvi nedėlias. O po tų nedėlių atejo pas Justuką ing turmą tas velnias. O kad aną rado besėdžiantį ir apkaltą geležims, taip tada pradėjo kalbėti velnias:

— Ar aš nesakiau tau, kad aš tau štuką padarysiu, kad tu man per lūpas traukei su galu plunksnos! O tai tau šydytis ir juoktis iš manęs! Nu, tai dabar eik ing zakrastiją ir vėl būk savo jau slūžboje, kaip jau buvai, o aš tavo vietoj sėdėsiu, apkaltas su geležimis.

Taip dabar Justuko vietoj velnias atsisėdo turme, o Justuką paleido iš turmo. O kad nuejo į zakrastiją, jau atrado ant savo vietos kitą. Ale tas Justukas neužsileidos ir tą šviežų zakrastijoną varo laukun, taip sakydamas:

— Aš nekaltas ir aš nieko nežinau apie vagystę, niekol

O kad klebonas atejo, taip tada ir labai akis pastatė, ant ano žiūrėdamas. Sako:

— Kas su tavim daros? Juk tu turme sėdi!

O tada Justukas darodė savo nekaltybę, kad aną velnias buvo taip apgavęs. Ir viską išpasakojo nuo paties galo klebonui, kaip jisai velniui darė šyderstvą ir juoką, o vėl velnias anam padarė štuką. Taip tada klebonas ejo ing turmą pasižiūrėti, ar sėdi kas Justuko vietoj. O kad rado besėdžiantį tokio padabnumo, kaip yra Justukas, taip tada su krapyla paliejo vandenio švento tam sėdžiančiam turme klebonas, o velnias, kuris Justuko vietoje buvo, kaipo šoko iš vietos, kur sėdėjo, tai turmo kerčią cielą išnešė su stogu. Išėjo ing padanges su vėju didžiu ir daugiaus nesugrižo į turmą.

O Justuką vėl klebonas priėmė ir buvo myliamas taip, kaip ir pirma buvo. O tas slūžijo savo ponui iki paties smerčio savo.

73. ŽIBUTIS IR ŠĖTONAS

Vienas gyveno netoli upės Dunajaus būras. Ale ūkininkas labai bagotas. O kad sulaukė sūnų savo vienutinį, davė jam vardą Žibutį. Tas, gerai užaugintas, nuo 17 metų turėjo didį ukvatą ant medžiojimo. Taip tėvas anam negynė, ale da pastorojo del jo tris gerus gončius, su kuriais eidavo kas dieną po girias alasyti ir nemažai savo tėvui parnešdavo visokių žvėrių primušęs. Ir taip anam sekės par 3 metus.

Ale vieną dieną kad išėjo su šunims savo į girią, labai toli nuskrėjo, o par keturias dienas neatrado namų savo. O iš girios išėjo į didžius pūstynių laukus, kur neyr nė jokio žmogaus. O da naktis liko ir visur buvo tamsu. O kad jau pamatė žiburį arba šviesą tolumo par pusę mylios, taip tad ejo ant tos šviesos, norėdamas parnakoti. Ale kad užėjo, rado didelį dvarą ir besėdžiantį tenai seną ir labai žilą šėtoną. Ir vieną ant viso dvaro, be jokio žmogaus. O dabar pamatė tą Žibutį įeinantį, taip tas šėtonas tujaus šoko ant ano, sakydamas:

— Seniai aš tavęs čia laikiu ateinančio ing muno rankas! Ir tu neištrūksi iš manęs dabar, bo tu man žadėtas esi, da kad buvai negimęs. Taip aš tave siunčiu ir liepiu dabar eiti visų pirmiausia į velnių melnyčią miltų parnešti, bo reiks del tavęs duonos ir del šunų tavo.

O Žibutis sako:

— O kur aš rasiu tą melnyčią?

O šėtonas sako:

— Eik tiesiai į šiaurius. Prieksi didį ežerą. Ir už to yra pekla, o prie peklos rasi atdarą didelę melnyčią, in kurią įėjęs, su maišeliu prisemk pilną ir parnešk, ant savo šunų užsidėjęs.

Taip tam nēr ko daryti, turi jau eiti. O jau priejo ežerą, ir reikia jam su šunims plaukti par vandenį. O kad jau pradėjo plaukti ir gerą galą buvo pasivaręs, taip jaunasis šuo sako Žibučiui:

— Sėsk ant manęs, aš tave panešiu kokį galą.

O kad toliaus plaukė, antras šuo užsisvadino ant savęs. O kad da toliaus paplaukė, ir trečias šuo anam pamačijo. Ir taip išplaukė pri krašto. O kad pri melnyčios priejo, taip tujaus Žibutis įpuolęs miltų maišiuką prisikopė ir susisukęs atgal sau ejo. Ale šunys ano nepaspėjo par duris greitai iš-eiti, ale tujaus velniai duris uždarė ir šunis ano. O tiktai ant Žibučio pasakė velniai:

— Ak, tai ščėstis yra tavo, kad tu paspėjai išeiti iš tos melnyčios, būtume su savo šunims uždarytas čia pasilikęs.

Taip Žibutis išbėgęs nuo velnių, o atbėgo pri ežero, žvalgė ing visus kraštus ežero. Nebuvo jam ką daryti ir kaip tą vandenį parplaukti. Ale pamatė par ežerą ant oro atlekiančią varną pas ano, sakydama:

— Nesibijok tu, Žibuti, aš tavo būsu prietelka. Aš tau pamačysu parplaukti tą vandenį.

Ir taip kalbėdama pamatė ant vandens staliuką ir liepė anam sėstis ant to ir savo maišiuką padėti. O kad taip lengviai parplaukė tą ežerą, taip tas varnai dėkavojo. Ale ana neprašė dėkavonės, sako:

— Tu man būsi reikalingas pri didesnios bėdos. O dabar tu turėsi didį vargą, pakolei tą šėtoną nusmaugsi.

Ir taip toji varna pasakius nulėkė sau, o tas kad parejo pas tą šėtoną, taip anam [šėtonas] vėl darbą uždavė tokį. Tujaus to Žibučio rankas į užpakalį surišo su arklio uodegos plaukais, ciela sauja, ir liepė, kad, su burna įsigerdamas vandens, prinešiotų katilą nuo šešių viedrų ir dantims malkų iš girios parneštų ir kad ugnį sukurtų. O kaip vanduo užvirs katile, taip kad Žibutis turįs nuogas išsimaudyti. Taip Žibutis tą įsakymą atliko nuo šėtono ir jėmė vandenį nešti vieną dieną ir jau antrą dieną. Ir atlėkė ta varna žinią duoti.

— Jau,— sako,— tavo šunys išlaužė duris melnyčios ir jau parbėga pas tavęs. O tu nesiskubyk su tum darbu, kur tau uždavė šėtonas. O kad šunys pribus pas tavęs ir kad vanduo katile užvirs, taip tu par tą čėsą storokise [gauti] ano lazdą su galu užlenktu — stovi ana visados kerčioje,— tai toje lazdoje visa galybė šėtono. Ir kad pagausi, tai tu kaip

norėsi, taip anam padarysi: ar į šmotus sudaužysi, ar prismaugęs cielą ing žemę užkasi.

Taip ta varna pamokinusi sau nulėkė. O kad šunys parbėgo ir katilė vanduo jau užvirė, taip tada Žibutis išpuolė į pakajų ir rado tą lazda kerčioje. O tas šėtonas išpuolė iš antro pakajaus, tujaus šoko ant Žibučio, o tas čiupt už čiuprynos šėtonui ir pradėjo mušti anam šonus. Taip tujaus ir šunys jėmė draskyti. O vis su ta lazda ką tik tai šėtonui nori, tai vis padaro. O kad jam vietos mažai buvo pakajuje, tada lauk išvilko par slenkstį, mušdamas su ta lazda. Ale anam bevelkanti par duris, vienas dantis šėtono iškrito ant žemės. O Žibutis mušdamas ir vilkdamas nepasergėjo, su savo koja kairiąja užmynė, ir parpiovė [koją] iki kaulo, kur ir tujaus suputo. Ale šėtoną primušta ant lauko sudegino ir pelenus ant vėjo paleido. O ta varna tujaus iš oro nusileido po kojų Žibučio ir ano kairią koją, kur nuo danties šėtono sukoliečio, užpylė vandenių gydomu, ir tujaus sugijo koja. Ir pradėjo to Žibučio ta varna dideliai prašyti, kad būtų anos gelbėtojus. Sako:

— Aš būsiu tavo, o tu mano. Ir tu turėsi dvarą didelį su žmonims ir vartosi su manim bagotystę be mieras. Ale tu turi pirmiaus tame dvare išbūti tris dienas ir tris naktis negėręs, nevalgęs ir nemiegojęs.

Taip tas Žibutis apsiėmė taip išpildyti. Nu, tai ta varna nusivedė į savo dvarą [jį] ir šunis ano. O kad apžiūrėjo tas Žibutis tą dvarą, visas dvaras buvo iki pusei žemėje panarintas, o iš viršaus tamsumu miglos aprauktas. O aplinkui dvarą nė jokio gyvo daikto bėgiojant nematyti ir nė jokio paukštelio negirdėti giestanti. Taip ta varna pavaišino išivedusi tą Žibutį į savo pakajų ir dideliai prašė, kad kantrybę turėtų išbūti tris dienas ir tris naktis. Ir taip ta jau varna iškalbėjusi tam Žibučiui, ko anai reikia, ir išlėkė vėl sau ant pakūtos.

Taip tas pirmą dieną parbuvo šiaip taip, o kad atejo vakaras, tada jėmė velniai visaip gandyti ir taip darė anam iki trečios adynos. Ale trečią vakarą sulėkė pas ano velnių didi veselė ir norėjo velniai, kad tas jau Žibutis išbėgtų iš

to dvaro. Jėmė aną visaip stumdyti, mušti, spiaudyti, o parvertę ant žemės, kojums mindžioti, o tas kentėjo kaip išmanydamas iki galo.

O kad gaidys jau pragydo, tada viskas išgaišo ir didės linksmybės pastojo ant viso dvaro. Dvaras visas iškilo ant viršaus žemės, ir visi pakajai atsidarė, ir atsirado pilna slūgų ir visokių žmonių, puikių ir prastų. O taip ant to sykio parvažiavo ta pana, kuri buvo į varną paversta, o dabar visa graži iš kariatos išlipo ir tujaus puolė Žibučiui po kojų, dėkavodama už ano kantrybę. Ir ilgai nelaukė, tujaus šliūbą jėmė tas Žibutis su ta pana. Ir taip pasistojo to dvaro ponas ir didis valdonas, kuris gyveno gražiai iki amžiaus savo galo.

74. TRAJDINAS

Žemaičių kampe ing rytus gyveno vienas bajoras, kurio vardas buvo Trajdinas*. Ale labai bagotas, kad ans turtų savo galo nežinojo. Turėjo pinigų ir ant pinigų, valgio ir ant valgio, drabužių ir ant drabužių. Neturėjo ans bėdos ir nė jokio ant savęs vargo. Užtatai ans balius ir jaunimus kas dieną kėlė su susiedais ir nepažįstamais žmonimis. Kur tiktai patikdavo ant kelio kokį tik žmogų, ans nežiūrėdavo ant gražumo veido ir ano rūbų puikių, ale tiktai bile šviežus koks žmogus ir da mokąs štukų ir žertų juokingų, nu, tai tokių labai ieškodavo ir ing balių užprašydavo.

Ale tas ano balius ir bagotystė neilgai tetvėrė: par 6 metus, o po tų 6 pradėjo eiti kas dieną ir kas valandą vis biednyn. Ir taip par 2 metus pasidarė biednas, kad jau tam sykiui duonos kąsnio neteko. Noris jau gaudavo pasižyčyti ar duonos, ar pinigų, ale kad reikia atduoti, tai da sunkiau yra, bo neyr iš ko. Kaip tai sako seniai: skola ne rona, neužgis, kaip ir tam Trajdinui. Šiaip jau bizduliuoja, taip bizduliuoja, jau ir skolininkai pradėjo anam ing akis lįsti, o čia neyr nei trupinelio duonos sau su pačia ir vaikų 3. Taip tada pamislijo sau, sakė: „Neyr ką dabar man daryti, eisu sau, kur mano kojos rankos neša“.

Vincentas Bakutis

645.

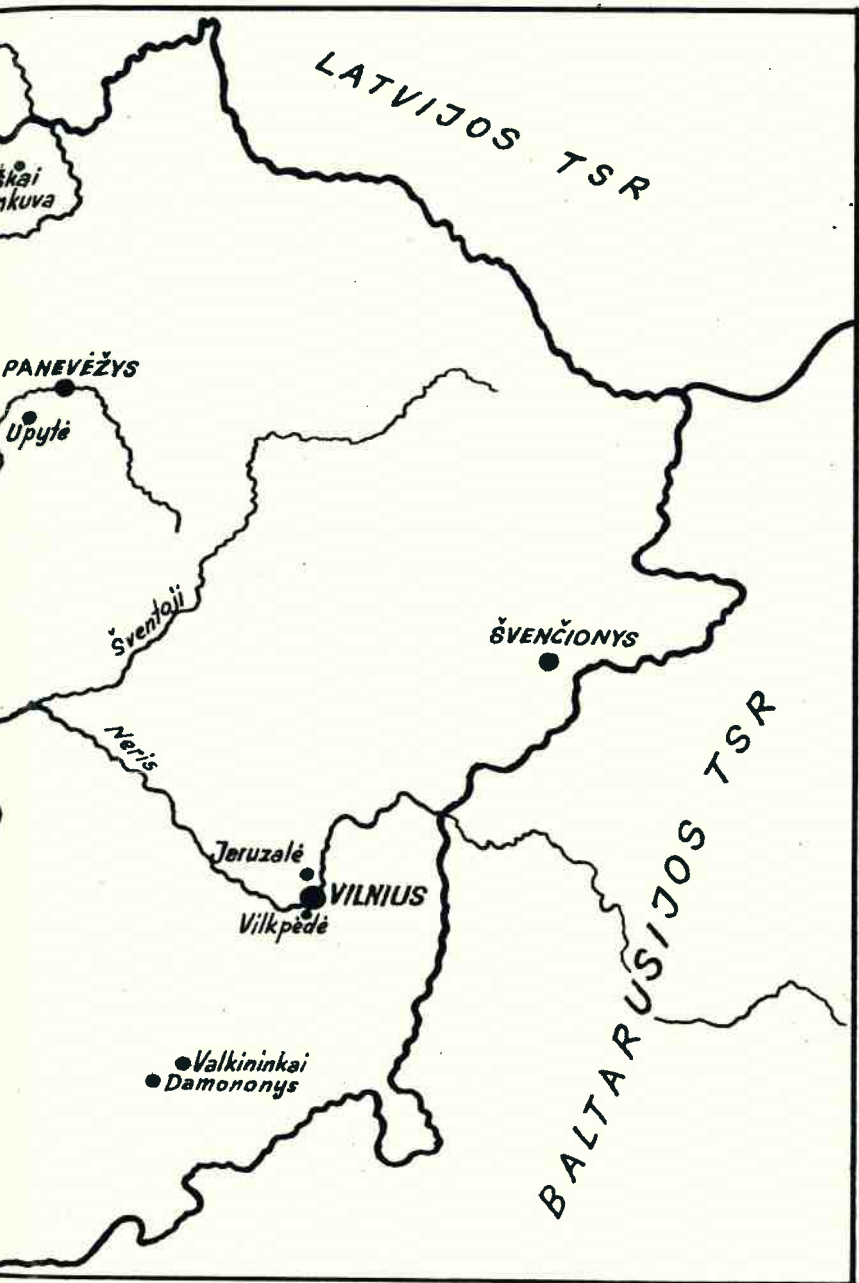
Plussis in pueris zioninis. N^o Adverta
mai Sveiste in Blinshubienos 1000. Paskulio per
Rocinim por. 1891 m. June 29. per V. Bronk

Senores hinc Lijp itiliter: Ad hoc moria
svek imoniz o visus qems miasmje, xizos mui
x o loitinesei opri Zemociuj xovij. Kodo An Plu
x zis huro stiles ni^o gudj oprijevemo opri Eriovik
x kopl titele giv, xuri ten dienu vadin Asmaitel
Porijon 16 mety, vidiomjins 2 xurus in Lijp diena por

...EIKS IR ANUBIWEIE NUSISPAUDITIA
LE MATA DABAY KAIT ANUSDIWELLE
ZIWOS DAUZLIKAI O NOTIDAMI
GIWA ZINOTI AT IRA DA KIK ZMANU
UNT SWITA GIWU O SUSITAPU SU SESY
KWA EITIA I SWITA PALVANDYDUTI
AT NESUTIKS KELIU EINANTIA KOKI GIWA
ZIMOGU O EIDAMI PASIUNE ABODU
PO DONAS KIEPALELIA O KAD IAD
CIA KELIU ISZSAWA PALOCIUS PA
3 MILES NEKUT GIWA ZMOGAUTS NE
IZTIKA O KAD DA TOLEUS EIA TAP
TATA SUTIKA SEINIUKA PRISZALIS AT
EINANTI 17 2 GONCU ATSIWEDANT
TI = TAP IOMOBUS PRASZE TO SEINIUKA
KAD PARDUTU

VIETŲ, KURIOSE
 M. DAVAINIS-SILVESTRAITIS
 IR JO TALKININKAI RINKO
 PASAKOJAMĄJA TAUTOSAKĄ,
ŽEMĖLAPIS

PATARLES IR DAINOS

SURASZE NŪG ŽMONIU

MECZIUS DAVAINIS-SILVESTRAITIS.

Tilžeje 1889 m.

Spaustuve Otto von Mauderode.

BIBLIOTEKA „WISŁY“, TOM XII,
wychodząca pod redakcją i nakładem
JANA KARŁOWICZA.

PODANIA ŻMUJDZKIE

KIBRAŁ I DOBROWNE SPOŁECYSTA

MIECZYSLAW DOWOJNA SYLWESTROWICZ.

CZEŚĆ I.

WARSZAWA.
Skład główny w księgarni M. Arcta,
Nowy-Świat, 58 (róg Wareckiej).
1894.

Leidinio „Podania žmujdskie“ („Žemaičių padavimai“) titulinis puslapis

№ 22
1888.

Литовскія

легенды, басни, сказки, рѣчи
и т. п.

собранныя

въ окрестности города Россіенъ

Мещановъ

Новою-Свѣтловскою

среди

1883 и 1887 годовъ.

O kad jau išėjo iš namų ir jau tris mylias buvo nuo namų, užėjo anam didis graudumas ant širdies, ir pradėjo labai verkti. O čia prieina didelę girią ir labai tamsią. Ir ans mislijo eiti par tą girią. Ale kaip arti priejo pri girios, ir tujaus išėjo iš girios vokietukas su prako užpakaliu parskeltu, o prakas juodos suknios. Ir skriblius juodas, plačiais kraštais, ant galvos pakrypęs į šalį. Ir akulioriai ant kumpos nosies kaip ant vašo pakabinti. Ir ans užklausė.

— Ko tu dabar taip verki? Juk tu baliavojai dieną ir naktį par 6 metus. Juk tu patsai gali sau numanyti, koks yra galas žmogaus: ar vienas galas turi būti prastesnis, ar antras geresnis, bo visada lygiais neyr ir negali būti. Tai tu matai dabar, jog tau buvo iš pradžios 6 metus gerai gyventi, o dabar jau prastas yra tavo gyvenimas.

Ant galo velnias sako tas:

— O jei tu nori taip gyventi, kaip gyvenai par 6 metus, visa ko pilnas bagotystės ir vėl sau balius kelti, nu, tai galėsi. Ale daryk su manim kontraktą ant 20 metų. Aš tau pristatysu vėl, ko tiktai tau reiks. O kad pasibaigs 20 metų, nu, tei tokioj dienoj ir valandoj tu turėsi su savo pačia abudu raiti ant arklių ing tą pačią vietą atjoti, kur aš tau dabar užznočiju.— Ir vėl velnias klausia Traidino:— Nu, ar zgada ir taip sutinki ant to? Ar nori taip pasirašyt?

Nu, taip tas Traidinas tujaus pasirašė ant tiek metų, „ir tokioj tai dienoj atjosiu su pačia savo ant arklių ant šitos vietos, kur yra užženklyta“. Taip velnias raštą, užrašytą ano, pagavo iš rankų ir už savo parskelto prako už subinės užsikišo. Ir patsai susisuko ant girios, su didžiu šturmu ir alasu par girią nutratėjo. O Traidinas parejo namo sau dainuodamas.

Ir nuo tos dienos vėl užaugo kaipo grybas girioje, pilnas visokių gėrybių. Kur tiktai eina, ar į svirną — pilna yra javų, ar į tvartą — pilna gyvulių, ar į savo skrynę — pilna yra pinigų. Ir vėl pradėjo provyti bankietus ir jaunimus su visokiais svečiais, ar pažįstami, ar nepažįstami, bile tiktai juokų ir visokių štukų mokėjo. Tai ans an to labai pamėgo ir uk-

vata turėjo pasiciekavytis iš tokių svečių savo ir tokius ans labai vaišindavo ir mylėdavo.

O kad jam nepailgo tas kontraktas pasibaigti ir tie 20 metų ateiti, taip tų paskutinių metų jau pradėjo rūpytis, kaip čia jam reikia daryti. Ir da iki šiol ir ano pati nieko nebuvo žinojusi apie savo vyro tokį parėdymą, bo ana buvo dievo-baiminga ir kas dieną eidavo į bažnyčią melstis, ir da panelę švenčiausią ana didžiai mylėjo, gadzinkas ir karunką mažne kas dieną kalbėdavo.

O kad jau atejo diena paskutinė, pabaiga 20 metų, taip tas Traidinas atsižadėjo savo visų turtų ir linksmybių, o turi jau eiti pas velnią, kuriam užsirašė. Taip dabar savo pačiai poniai išsakė, kad ana apsirėdytų tujaus ir jotų ant arklio drauge su anum toľumo už trijų mylių. O ta pati suvisu nežino, del ko joti ir kas ten gali būti. Anai apie tai nieko nesako. Ale kad išjojo ing kelį abudu ir dajojo puskelį ir rado šalia kelio koplyčikę, nuo senovės laiko stebuklinga žmonių pagarsintą. Taip ta pati jėmė savo vyrą prašyti, kad anai pagal savo būdą pazvalytų valandėlę mažą įėjus pasimelsti:

— O tu čia gali pastovėti, aš netruksu.

O kaip ana įėjo į koplyčią melstis, taip ana tujaus ir užmigo, ant žemės pasirėmusi. O panelė švenčiausia, gelbėdama tą savo tarnaitę, užkalbijama anos tankiai karunką, pasivertė ing aną pačią ir, anai miegtančiai, išėjo iš koplyčios pri Traidino, kur laukė ant arklio sėdėdamas. O dabar išėjo ano pati, taip jam rodosi. Ir da sakė:

— Tai tu netrukais pasimelsti,— tas vyras ant anos.

Ir taip jojo abudu po vieno arklio: tas savo turia, o ta savo. O kad jau prijojo tą girią ir tą znoką, tujaus ta vieta, kur znokas yra, aptemo taip, kad stojos tamsu, kaip naktis. Ir par girią atūžia atbilda visokiais balsais! Taip tujaus velniai pri ano prišoko par 9 žingsnius toľumo ir vėl atgal atšoko 9 žingsnius, tą Traidiną keikdami, taip sakydami:

— Ar matai, kokis tu mandras labai stojais, prakeiktasis, kad tu turėjai atjoti su karaliene dangaus ir žemės. O kad ne taip būtų, tai tu tujaus būtumei mūsų nagūs. O dabar

mums nevalna pri tavęs priėti. O tai iškada, kad mes tau tarnavome par 20 metų. Ale tu atsirūgsi koc pri smerčio savo.

Taip tas Traidinas nestupijo, sako:

— Atiduokite mano raštą!

Taip tujaus metė į akis ir tujaus velniai susisuko ant gijos ir nubirdijo savo keliu, nieko negavę. O tasai su savąja prietelka jojo namo. O kad vėl tą pačią koplyčią prijėjo, nu, taip ta vėl ano prašo pastovėti su arkliu, o ana eisianti pasimelstis valandėlę. Taip anas pazvelijo.

O to Traidino pati, iki [anie] dabar sugrižo, vis ana tame laike miegojo koplyčioj. Ale pana švenčiausia kaip tiktai paliko su arkliu bestoviantį anos vyrą, o pati įėjo į koplyčią, sakydama anam:

— Eisiu pasimelsti.

Ale kad ejo par duris į savo vietą, tai yra į altorių, taip tada ir pati to Traidino pabudo iš miego ir tujaus bėgo par duris koplyčios laukan, mislydama, kad vyras anos barsis, kad taip ilgai užmarudijau. O kad priejo pri vyro savo ir vadino aną, kur ans jau žadėjo joti toliaus, o tas sako:

— Ką tu kalbi? Jogeis mudu buvome ir dabar iš ten parjojame!

Taip ta pripažino tą teisybę, kad ana miegojo par tą laiką koplyčioj, o tik dabar iš miego pabudusi. Nu, taip dabar abudu pripažino pagelbėjamą panelės švenčiausios. Nuo tų velnių išratavojo, kurims buvo užsirašęs. Taip džiaugdames namo parjojo.<...> Ir da po to ilgai gyveno abudu laimingai ir numirė.

75. JONAS DIDLEIBIS IR ANO SŪNUS

Matai, kad kitą sykį gyveno tas Jonas Didleibis Resei-niuos, kada to miesto nebuvo. Turėjo anas vieną sūnų, tą patį Jonu vardu, ir vieną dukterę Elžę. O kad vieną kartą aniems atsitiko, išėjo tėvas su savo sūnu, tai yra su Jonu, šieno piauti, o motina su savo duktere paliko namie pusryčio jau virti. Ir tėvas, eidamas į pievą su dalgiu, įsakė pa-

čiai savo, kad nesivėluotų su pusryčiu, kad rastų pareję čėsu išvirta. Taip motina kaičia sagoną ant pusryčio virimo, o savo jau dukterį siunčia vandenio greitai pusryčiui parnešti. O kad ta duktė priejo pri šulinio su viedrais vandenio semti, taip iš kur buvęs, iš kur nebuvęs vaikinai jaunas, ant širvo arklio jodamas pro šalį to šulinio, ir suriko balsu tokiu:

— Palauk! Palauk!

Ir taip tas sušukęs nujojo savo jau keliu, o ta mergučia ir stovi, vandenio nesėmusi, ir laukia vieną valandą, ir kitą. Taip motina nesulaukė su vandeniu, mislijo, kad paskendo jos duktė. Bėga subarti, kad neskubina su vandeniu. O kad rado bestovinčią pas šulinio, sušuko ant dukters, sako:

— Kas tau yra, ko neneši?

O ta atsakė motinai:

— Kaži kas prajojo ant širvo arklio ir šaukė ant manęs: „Palauk! Palauk!“—Sako:—Nu, tai reikia laukti ir žiūrėti, kas čia bus.

Taip tada ir motina jau priejo arčiaus pri savo dukters, ir laukia anundvi abidvi iki gerų pusryčių. Taip ir atejo jau laikas valgyti pusryčius, ir jau tėvas pirmiaus pareina iš pievos valgyti. Ir atranda bestoviančias pri šulinio motiną su savo dukteria. Taip tas klausia anų:

— O ko jūs čia stoviate?

Taip motina sako tėvui:

— Nu, ką dirbsme nestovėjusios, kad liepė palaukti kaži kas, jodamas su širvu arkliu.

Taip tada ir tėvas priejės pri šulinio, ir tas atsistojęs jėmė laukti. O vaikas prašė tėvą: „Kad eisi namo, atnešk man pusrytį į pievą, bo nér ko vilktis abim namo, bo sugaišti mes galiame. Kaip šiandieną yra pagada“. Taip dabar tas vaikas laukia iki pietų nevalgęs, vis žvalgosi, kad jam tėvas neatneš valgyti. Taip nesulaukęs ejo namo. O kad parejės atrado tėvą ir motiną ir mergučią prie šulinio visus bestoviančius, o ugnis nekurta, pusrytis nevirtas, taip tas vaikas sušuko balsu:

— Kas čia yra? Ką jūs dirbate, kodel valgyti neišvirėte?

Taip tėvas ir motina sako:

— Ak tu mūsų vaikuti, kada čia gali virti, kad liepė jau palaukti. Nu, tai turiame ir laukti. Kas bus, kas nebus, ale mes turiame žiūrėti, koks čia galas bus.

Taip tas vaikas supykęs metė savo dalgį į žemę, sakydamas:

— Nu, tai jūs cielus metus galite laukti ir vis nieko nesulaukti. Gal mandragalvis koksai jumis apgavo, ir ano klausote. Nu, kad jūs esate tokie dideli durniai, tai aš negaliu pas jūsų būti. Turiu eiti sau nuo jūsų [i] svieto žmonis ir pamatyti, kas darosi po svieta.

Taip pasakęs, išėjo sau, nė sudievu tėvams nesakęs. O kad nuejo į vakarų šalį, užėjo pas vieną ūkininką į nakvynę. Ir tropijose, kad tą vakarą tų namų gospadinė virė košę. O kad večerę valgė su savo šeimyna, košės bliūdus ant stalo prikretę, o šaukštus ejo į klėtį dažyti į pieną. Ir kožną šaukštą vis eina par kiemą dažyti ing pieną. O tas vaikas, kur apsinakojo, svečias, jau vardu kaip tėvo — Jonas Didleibis, taip tas Jonas sako tai namų gospadinei:

— Aš jums galiu rasti jau lengvesnį spasabą, ne kaip taip, kad jūs vargstate, koleis šaukštą pieno atsinešate, pasisėmę iš puodo, į trobą pri košės kabyti ir vėl eit pieno, tai niekada negali bepavalgyti, Ale reikia iš klėties puodą visą atnešti pri košės pieno, tai tada ir valgyti.

Taip ta namų gospadinė sutraukė savo pečius, sakydama:

— Vai Jurguti, koks tai lengvas darbas besąs!

Taip tam Jonui padėkavojo už pamokinimą. Ant rytojaus ejo toliaus. Kaip jau būtų par mylią nuejęs ir atrado girioj tokio bagoto ūkininko pastatyta graži troba, ale be langų ir durys vienos pringio. O gospadinė tų namų, pagavusi rėtį į rankas, išpuolus laukan, davai gaudyti apie save saulės spindulį ir šviesą ir, prigaudžius tą rėtį, neša ing trobą, kad būtų šviesu troboj. Taip tas Jonas, eidamas pro šalį, pamokė tą gospadorių. Sako Jonas:

— Ne taip reikia daryti, kad saulės spindulius gaudyti del trobos šviesos ir nešti į vidų, ale tai reikia langus iškirsti vienoj šaly du kokius ir antroj šaly kokius du. O tai

matysi, kaip bus šviesi troba ir saulė pati negaudoma įleis savo šviesą į tavo trobą.

Taip tas jau gaspadorius labai padėkavojo už tokį gražų pamokinimą ir da pavaišino par pora dienų ir, išleisdamas ant kelio, pridėjo didį ryšį visokios mėsos, virtos ir keptos. Ir taip ejo sau toliaus.

O kad jau tris mylias buvo iš tos vietos nuejęs ir atrado vėl didelius namus bagotus ir labai senas trobas, taip kad jau ant pat viršaus stogo žolė žaliuoja taip didelė, kad jau su dalgiu gali piauti tą žolę. Taip tų namų žmonys pasistatę kopėčias pri stogo, o po vieno arklio užrišę šniūrą par pusei arklio ir velka kopėčiams ant trobos stogo. Taip tas Jonas, eidamas pro šalį, pamatęs klausia tų namų šeimynos:

— Ką jūs čia darote?

Taip anie atsakė:

— Argi tu nematai, kokia yra žolė ant mūsų stogo?! Tai reikia nuganyti su gyvuliais.

Taip tas Jonas vėl jau:

— Ak, del dievo! Nu, kam taip reikia teriotise su tokiu sunkiu vargu? Juk yra lengvesnis spasabas del to darbo.

Nu, taip tie žmonys tujaus, visi sustoję, jėmė jo klausti:

— Kaip tu žinai, koks yra lengvesnis spasabas?

Tai tas Jonas sako:

— O tai kaip yra: reikia paimti dalgį, o užlipus ant stogo nupiauti, o nupiovus žoles reikia numesti nuo stogo ant žėmės. O gyvuliai tada lengvai prieis pri tų žolių ir ės sau.

Taip tie žmonys vienas ing kitą pasižiūrėjo, sakydami:

— O dėkui tau už tokią parodą. Jug tai labai lengvas darbas yra.

Taip dabar tą Joną tas gaspadorius užprašo ant vaišių ir par tris dienas aną vaišina. Davė jam gerti ir valgyti už tą pamokinimą, o po trijų dienų vėl išleido į kelią. O kad išėjo ant kelio, paejęs tolumo kaip mylią, atsisėdo po medžiu, pradėjo sau mislyti, kaip čia apsiversti su savo buvimu. Ir patsai ant savęs dabar sako taip:

— Ak, dieve, išėjau iš tėvų namų, mislijau, kad po svieta ką rasiu mandriau ir kytriau, ale kur tiktai aš nuejau, vis

durnus žmonis atradau. Tai jau, tur būti, visas svietas yra toks durnius, tai jau nėra ko dyvytis iš savo tėvų, kad anie yra tokiais durniais.

Ir taip sau eidamas apmislijo, kad nėra ko klajoti po svieta, reikia eiti sau namo. O kad taip jau padarė, parejęs pas tėvą, klausė anų ir buvo tėvams geras. Kaip yra jau sakoma: svetur yra gerai, ale savo namūse dar geriau gyventi.

76. KOSULYS, PILVAS IR BATAI

Sako, kad senovės laike vaikščiojo po svieta senelis tok-sai, ing biedną ubagą pasivertęs, o kaip kartais ir ing šviesų karalių. Turėjo anas senelis didžią galybę po svieta daug stebuklų padaryti dėl žmonių, visokiose dalyse, kaipo tai ščėstį ir neščėstį, gerą ir blogą apsiejimą prispasabydavo dėl kožno žmogaus, kas dėl ano buvo ko reikalas. Kaipo tai parėdymas ir sutaisymas šitų dalių pri kūno žmogaus — pilvas, kosulys ir batai — ir paleido surėdęs anus cielybėj, kad eitų dabar ing svieta pas žmonių dėl savęs vietos pasieškoti, kur katram geriaus kur pasidabos, pas kokio žmogaus kaip gyventi, ar kur gerai, ar kur blogai.

Taip dabar tie daiktai susitarė tarpu savęs tavorčystėje būti, noris ne vienoj vietoj ir ne pas vieno žmogaus anie jau gyvens, ale kad anie vėl kur susieję, koc negreitai, kokioj vietoj, kad galėtų sau vėl pasimatyti ir apie savo gyvenimą vienas kitam apsakyti, kaip kuriam geriaus vedas, pri kokio žmogaus. Taip dabar po tos kalbos tujaus pilvas nuejęs pristojo pri žalnieriaus, batai — pri senos bobos gaspadinės, o kosulys pasidabojo sau jauną mergaitę nuo 20 metų amžiaus. Taip ta jau mergaitė, kaip pristojo tas kosulys, pradėjo ana sunkiai kosėti, visai vaipytis ir stenėti, drūčiai iš savęs atsikosėdama su skrepliais ir vis ten spiauna kosėdama ar į purvyne, ar į balą, ing biaurų vandenį ko nečystą, ar anta tako, kur žmonys tankiai vaikščioja. O kad kosėdama nusispiauna, tada kartais ir kojums sutrina ir sumindžioja.

O kuriau batai pristojo pas senos bobos gospadinės, tai ir tie batai blogą vietą del savęs paskyrė. Par visą jau dieną vaikiojo ant kojų po pelkes ir purvynus, po biurius šikininčius ir tvartus, o kad vakaras ateina, tad nusiavusi boba batus savo purvinus ir mėšlinus nuo kojų meta kur į kerčią nenuvaliusi, o ant rytojaus, nieko neapžiūrėjusi, nenuvaliusi, vėl apsiauna,— tokie biurūs batai yra. Namų gospadinė neturi česo apžiūrėti savo batų.

O tas biednas pilvas pristojo pri žalnieriaus. Tas vėleis netropijo del savęs geros vietos, bo tai del to, kad ansai yra ilgai nevalgęs ir negėręs, nuo ryto iki 12 adynų stovi ant muštros. O kad kur eina pakodu, tada ir cielą dieną stovia nevalgęs. Daugiau yra žalnieriaus valgis duona, druska ir vanduo gėrimas. O kad jau eina ant smotros, tad turi savo pilvą suveržti, kad krūtinė būtų iškila, o pilvas įtrauktas ir gerai sukrimpautas su plačiu diržu. Par tai žalnierius išrodo kaip išdrožta lenta: nežnaimu ano, pilvą ar turi ar ne.

Taip dabar tie trys sutvėrimai — kosulys, batai ir pilvas,— kurie buvo apsinke del savęs vietas, vos-ne-vos iškentėjo kaip sunkiai savo nevalioj, po vienus metus teis buvo, kur mislijo gyventi par visą amžių savo. Taip po metų pasibaigus, [susiejo,] kur buvo susikalbėję, ing kokią vietą susieiti ir savo gyvenimą vienas kitam apsakyti, kuriam kaip yra, ar gerai, ar blogai. O kad susieję į tą vietą, pasikalbėjo tarpu savęs ir pasiguodė, kad gera valia vienas antaram vietą užstupyty ir parmainyty. Ir taipo savo vargus vienas kitam apsakė, ką kožnas iš anų par metus čielus kokius vargus datyrė ir kokias bėdas parleido. Ir taipo vienas kitam apsakė.

Taip dabar pilvas nuejo pas tos mergaitės, kur kosulys išbuvo metus, o jau kosulys nuejo pas senos bobos gospadinės, o batai nuejo pas žalnieriaus, kur jau pilvas buvo. Ir eidami ant metų susikalbėjo taip, kad pasibaigs jau metai, kad vėl ing tą pačią vietą susirinkty anie visi trys del pasikalbėjimo, katram geriaus tropijos, pas kokios asabos nusidavė puikiai gyventi.

O kad jau praėjo metai ir jau atejo ta diena, kaip buvo susikalbėję pribūti visims trims ant tos vietos, taip tada ir išpildė kožnas savo žodį: kaip buvo susitarę, taip ir pribuvo. Ir pradėjo visų pirmiausia batai kalbėti, sakydami:

— Ak, tai dabar labai tropijau gerą vietą ir labai aš iš to džiaugiuosi, to savo puikaus gyvenimo. Ir aš tą jau žalnierių niekad nepamesiu ir neapleisiu iki svieto pabaigos. O kaip ans myli mane! Patsai nevalgęs ir negėręs iš ryto, o aš — aulus su taukais ištepa ir išvaksavoja — visas žibu ir blizgu nuo gražumo. O ant vakaro, kad eina gulti, tada mane nušluostc ir nutrina ir ant sausos vietos, kur noriu aš, mane pastato.

Taip dabar kosulys vėl savo ščėstį apsako. Taip sako:

— Labai aš džiaugiuose, kad gerą vietą del savęs atitikau. Tai, — sako, — ta boba, sena gaspadinė, kad aš anai slūžiju su savo kosuliu, tai ana turi čystą skepetuką tam tikrą ir niekad mane ant žemės neišmeta, ale vis ing skepetuką, ištiesusi sau, nusikosėja, o ant vakaro tą jau skepetuką, eidama gulti, ant atilsio suvynioja gražiai ir po **paduška** pasikiša. O aš ant ryto jaus pasilsėjęs ir vėl iš naujo anai gerai slūžiju su savo kosuliu.

Taip ir pasibaigė kalba to kosulio. O dabar jau pilvas pradeda savo dainas dainuoti, kaip su anum atsitiko par tą cielą metą:

— Taip, mano myliausi, aš jūsų pasakas klausiau, ką jūs man pasakojote, ale jūs dabar jau manęs paklauskite, kaip aš pasigirsiuosi iš savo panos, po kuria aš dabar gyvenu. Vai vai, kad ir aš turiu del savęs gerą ir gražią vietą, tai jau galiu ir galiu labai girtise iš tos savo panos geradėjystės. Ak, duok dieve kožnam vienam jau taip **gyventi**, kai po man pas tos jaunos ir gražos mergelės! Ir niekada negalėsiu nuo anos atsiskirti iki grabo lentos. Taip aš sakau del gerumo jos. Aš visados esu pilnas ir pilnas, ar ana pri stalo prieina — aš jau ir pilnas, ar ana kur eina keliu, vis savo dantis judina ir man džiaugsmą daro, kad žyvija mane. O kad ir ant vakaro gulti eina, ir tenais jau nešase plutagalių po savo

paduška, tai yra po galva pasideda, o jau naktį, išbudusi iš miego, ir vėl mane žyviija.

No, tai dabar jau pilvas pabaigė savo kalbą, ir taip anie atsisveikino vienas nuog kito ir nuejo kožnas ant savo slūžbos, kurims tos vietos jau pasidabojo, kur ir šiandieną tebėra pas tų asabų ir taip anims slūžija, iki jų pakalėnės ant pakalėnių nepasibaigs, jiems taipo iki galo svieta tas tarnavimas.

Taip yra galas tos patarlės.

77. RAGANŲ PINIGAI

Kaip sako Jonas Šluburis, raganos nedirba kitoniškų pinigų, ale iš tų pačių, kur nuo žmonių gauna — ar rublių, ar 25 kapeikas, ar 20 kapeikų, ar 10 kapeikų sidabrinių, — o tik-tai ing raganų rankas pakliūva, tai anos tujaus užčėravoja tus pinigus. Kur kam parduoda ar ką perka nuo žmogaus, nežinoma, rodosi, jos pinigus užmoka gražiai, o kad tas žmogus su tais pinigais paeina iš tos vietos par 11 žingsnių, taip tujaus tie pinigai iš kišenės išbėga ir pas tujų raganų jau sugrižta atgal. O jei kas taip nori, kad atgalia sugrižtų išleisti pinigai, tai tas turi išsimokyti nuo raganų užkalbėti.

Kaipo tai sako, iš Pašaltuonio kaimos Alimas mokėjo užkalbėti, ir Srubliuose Svideris melninkas. Ir šiandieną da yra Reseinių mieste Biralis kuprius: tas ką perka ar parduoda žmonims, o pinigai vis sugrižta pas ano. Ir del to kas aną pažįsta, tai labai nuo ano dabojase.

Ir taip, kad vienas žmogus iš Juodkėnų kaimos Aimutis šiaučius pirkio miežių pūrą ant turgaus Reseiniuos, o kad, namo parsivežęs, išdžiovinęs malė ir, bemaldamas miežių, užgriebė su sauja grūdūs savo rankoj rublių sidabrinį. Taip ano ir akys nušvito. Taip tada iš džiaugsmo savo radybų tujaus nuejo į Reseinius, pirkio mėsos 5 svarus, druskos ir tabokos. Ir taip jau visą išleido. O kad parejo namo, nusivilkdamas nuo savęs drapanas ir žiūri į kišenę — ir vėl atrado kišenėj tą rublių. Nu, tai nuejo į Reseinius, par visą dieną keitė

ant kitų pinigų, po karčemas gėrė ir valgė par visą dieną ir mainė jį ant varinių ir sidabrinių, ir vis prašo ans reštą duoti už tą rublių, ale už pusę adynos žiūri — kišenėj vis atranda. O ans apie tą dalyką niekam nesako, nė savo pačiai. Ir taip tas Aimutis par 2 metus taip varėse su tum rublium, kožną dieną pirko ir pardavė. Ir taip užsivarė apie 300 rublių. Ir pradėjo sau jimti ing galvą ant razumo tokią mislį: „O kas tą žino, ar aš tai gerai kažin darau ir kokis tas gali būti mano galas su tum jau rublium?“

Ir taip, tums misliums nenusikratydamas, pagavo aną didis rūpestis. Ejo tada velykų spaviednės į Kalnujų prie Bracaucio Kazimiero, kunigo. Tas, išgirdęs ano tokį darbą ir atsitikimą, taip anam tujaus liepė tą rublių nunešti, ing bėgantį kur vandenį įmesti, o pačiam eiti namo, ing užpakalio nežiūrėti.

Nu, tai ans taip ir padarė. O kad parejo namo, žiūri ing kišenę — ir vėl atrado. Tai ans ir vėl pas kunigą. Nu, tai jam liepė tujaus nunešti ant kryžakelio ir pamesti ir taip eiti namo, neatsisukti į užpakalį. Nu, tai ans ir taip padarė. O kaip tiktai pareina namo — ir vėl atranda. Taip ir vėl pas kunigą. Nu, tai aną liepė nunešti į girią ir ing sausą medį iškalti su kaltu skylę ir tenais užkalti aklīnai su kirviu. Taip ir vėl padarė, o kad namo parejo — ir vėl atrado. Nu, tai tas, nežinodamas daugiau, ką jau daryti, da nuejo pas kunigą. Taip ans tokią rodą davė. Sako:

— Kaip tu aną gavai, taip ir vėl gali išleisti. Vežk miežių pūrą ing Reseinius, o tą rublių ingmesk į tus grūdus. O pas-kun parduok nesiderėjęs, kiek tu gausi, tiek už miežių kantnaukis.

O kad taip padarė, jau daugiau nesugrižo į kišenę, ir jo taip nusikratė nuo savęs ir paliko sau spakainas be rūpesčių.

Ir taipo vėl vienam žmogui, tai yra iš Kalnujų Šluburių Martynui, tropijose iš Mitaujos parsisamdžius su žydais važiuoti. Ir taip vienoj karčemoj išmainė rublių savo parvažiuodamas, ir iš to cielo rubliaus, mainyto ant varinių, ir atsirado toks varinis dešimtokas: ką tik ans pirko ar pardavė,

ar pragėrė, tai vis atsirado kišenėj. Nu, taip ir tas par spaviednę Petraševyčiai kunigui pasakė. Taip tas tujaus liepė nunešti, kur yra upė bėganti, tai yra Šaltuonos tiltas, ir ant tilto bajorų viršaus padėti. O kad taip padarė, tai daugiaus nesugrižo pas ano.

Teipogi ir vėl vienas žmogus — Butkus iš Pilsudskio dvarro, — eidamas keliu ant Reseinių, rado ant kelio baltą skurliuką, surištą mazgu. O kad jau išrišo tą mazgą, rado tenai plaukų pluokštą ir lenkišką sidabrinį dešimtuką. Taip tą skurliuką ir plaukus numetė ant kelio, o tą pinigą pasijėmė sau. Nu, tai ir tas dešimtukas anam slūžijo par cielus metus. Ir kur tiktai išleido, tujaus į kišenę parejo. Ale pabūgęs, kad nepasidarytų kas blogai su anum, o kad taip padarė, kaip rado, į tą pačią vietą padėjo, taip ir daugiaus nesugrižo į kišenę.

Kaip tai sako sena ragana Ona, kuri jau buvo senūs čėsūs Šaukliūs, pas tokio žmogaus užsilaiko pačėravotas pinigas, kad tropijas anam nuo pačios raganos gauti, ir anam slūžijas. Jeigu tam žmogui užėitų ta jau valanda, kad nori laukan, o po to jeigu, kelines rišdamas savo pirštus susmardina, o kad su tokiais pirštais prijema tokius pinigus, tai tie iš ano žmogaus neišbėgs iš kišenės, ale anam turės slūžyti, iki kol kitam kaip pragrajys kokiam žmogui. Bo ir dabar, šim čėse, yra daug žmonių, kurie supranta ant pinigų, kuris bėga nuo žmogaus iš kišenės. Ale tas pinigas, ar varinis, ar sidabrinis, pajėmus ing ranką, išrodo visas drėgnas ir šlapias. Taip ir bumaškų dabar po Reseinius atsiranda rublinės ir 3 rubliai. Taip ir girinaitis, savo tavorą pardavęs, ne vienas turi verkdamas namo važiuoti be tavoro ir be pinigų iš Reseinių turgaus. Taip jau daug girdėtis tarpu žmonių, kurie nežino ir neparmano pakerėto pinigų. O jei taip tropytų suprasti, kad yra pakerėtas pinigas, ant ano drėgnumo, taip tujaus reikia eiti kur šalin, kad niekas nematytų, ir, kelines nusiavus, iš savęs mėšlą išmesti, o ant to tujaus mėšlo garo tą pinigą palaikyti, kad gerai garas pareitų par bumašką. O jei varinis ar sidabrinis, tai tokį gerai padažo į

savo šiltą mėšlą. O kad taip padaro, gali vartoti sau be jokios baimės: tas pinigai nebėgs iš tavęs ir nepalikis tavęs. Ir nuo pinigų to atstos visi čėrai ir pakėrijimai, ir pasilikis apčystytas nuo to.

78. BAIDYKLĖ IR PINIGAI

Vienas kampininkas susipyko su gėspadorium savo, o buvo išvartytas, kad eitų sau vietos pasistoroti. O buvo Gabrys vardu su 3 vaikais savo. Taip ans išėjo labai toli ir rado pagiry didelę dvarą. O kad įėjo į vidų, rado vieną gėspadorių su pačia. Taip Gabrys prašo, kad priimtų į nakvynę, bo jau vakaras buvo. Ale tas gėspadorius sako:

— O tu mano žmoguti, galėčiau priijmti, ale kaip tiktai ateina devinta adyna iš vakaro, taip tujaus pradeda baidyklė jodytise ir daužytise, po visus kampus baldytis, visokiais balsais rėkauti ir visaip lasavoti. Nu, tai mes negaliam čia nė vienas nakoti, ale turiamo antrą dvarą ir tenais ant nakvynės turiamo išėiti.

Taip tas Gabrys sako tam gėspadoriui:

— Kaip čia bus, taip bus. Ar luš, ar truks, tik pazvelyk man čia jau nakoti.

Taip tas sako:

— Jeigu tu jau smerčio nebijai, gali nakoti, bo jau ne vienas keleivis čia smertį gavo.

Taip gėspadorius su pačia ant vakaro išėjo sau, o tas Gabrys apsinakojo vienas. Ale kad atejo 9 adyna naktį, taip tujaus pradėjo po visus kampus pakajaus baldytis cielą adyną. O po tam užlipo ant kamino, pradėjo gvoltais šaukti tais žodžiais:

— O kad aš pulsiu! O kad aš krisiu!

Taip Gabrys, lovoj gulėdamas ir nieko nebijodamas, ir ans jėmė balsu didžiu šaukti tais žodžiais:

— Ak, tu kriskia! Ak, tai gali sau pulti!

Taip tujaus nuo kamino į kuknę ant žemės plupt ir nukrito. O Gabrys, iš lovos atsikėlęs, ejo tamsoj į kuknę žiū-

rėti, kas čia supliupsėjo ir subarškėjo. Ale atrado pusę žmogaus, nuo kojų iki juostos pusiau parkirsta ir ant žemės begulianti. Taip tas tą pusę žmogaus pajėmė ing glėbį ir pastatė į kerčią kamine. O patsai vėl atgulė. O už pusė adynos ir vėl jėmė šaukti:

— Krisiu! Pulsiu!

O Gabrys vėl šaukia:

— Krisk ir pulk sau!

Taip tujaus ir vėl pakabarkšt į kaminą! O Gabrys vėl ejo žiūrėti. Ir taip rado antrą pusę žmogaus nuo juosmenio iki galvos, ale be galvos nukritusį iš kamino ant žemės. Taip tas ir vėl tą pajėmė ir pastatė į kerčią ant anos pusės pastatytos, kur pirma buvo pastatęs, o patsai ir vėl atsigulė. O už pusė adynos ir vėl jėmė šaukti:

— Krisiu ir pulsiu!

O Gabrys sako:

— Nu, taigi krisk sau ir pulk!

Taip tujaus nuo viršaus kamino ing vidurį bara bara ir nukrito galva. O Gabrys ir tą galvą pajėmęs padėjo ing kerčią prie anų čverčių pastatytų, o patsai atsigulė. Ir stojose didis spakainumas ant viso dvaro be jokio baldymo ir daužymo. Ir tas laikas buvo gaidgysčio. O kad jau pradėjo diena rodytis ir aušti, taip tas Gabrys iš miego akis atvėrė ir tujaus pamatė pri kamino kerčios maišą pastatytą ir užrištą. Taip ans ejo žiūrėti, kas ten būtų. Ale rado cielą maišą pinigų sidabrinių, o kur buvo sustatytos kamine žmogaus čvertys sukapotos kerčioj, nu, tai jau tų nerado, ale tuščią vietą rado. O tus pinigus su maišu tujaus įkasė į žemę.

O kad ryto metą atejo tas gaspadorius su pačia savo pažiūrėti, ar gyvas paliko tas Gabrys. O kad rado jau gyvą, labai dyvijose ir sakė anam:

— Nu, kad tau niekas nesirodė, nė jokia baidyklė, tai tu man pamokėk kiek gali pinigais už tą dvarą ir gyvenk sau. Aš tau užstupiju.

Taip Gabrys sako:

— Aš tau užmokėsiu ne šiandieną ir ne rytoj, ale už metų, kaip aš čion prasigyvensiu.

Taip Gabrys parsivežė savo pačią su 3 vaikais ing tą dvarą ir pradėjo savo gaspadorystę vesti. Ir tus pinigūs, kur buvo su maišu į žemę įkases, tujaus į skrynę gražiai supylė, o po metų, kas buvo suderėta už dvarą užmokėti, tai tujaus Gabrys užmokėjo ir nuo tos dienos pastojo labai bagotu ir gyveno par daug metų tame dvare. Ale baidyklės niekados nė jokios anam nesirodė, ir spakainiai gyveno par visą amžių savo. Kaip sako seniejai žemaičiai mūsų — be blogos nebus geros; bloga nepraleisi, gera nemokėsi.

79. BLOGMETIS

1890 metuose, mėnesį siekiaus, ale [kurioje] dienoje, negaliu gerai sakyti, bo tas žmogus [,kuris pasakojo,] nemokytas ir gerai neatmena, tiktai buvo tas čėsas po panelės švenčiausios, tai yra po 8 dienos siekio. Taipo tam Tamošiui atsitiko, kad ansai pasisamdęs iš Reseinių nuo žydo Paibelio avižas vežė ing Šilinę su savo tavorčiais. Tai buvo patsai ketvirtas vyras. O kad jau pristatė nuvežę ir reikėjo namo važiuoti, taip tada jau sutemo ir naktis atejo. O kad tuščiais atgalia grįžo ant namų, davažiavo Zarolnio karčema. Taip sustojo pasiganyti. Taip ano tavorčiai po vieną sau nuvažiavo namo, o kitas pasiliko da Šilinėje, laukdamas pilną gauti vežimą atgal į Reseinius tavoro kokio parvežti. Taip tas Tamošius jau vienas pasiliko besiganydamas pas Zarolnynės. Noris naktis buvo, ale šviesi mėnesiena, patsai pilnatis. O kad jau važiavo Tamošius namo po pasiganymo arklių ir atvažiavo pri girios netoli Vidaujos, ir pamatė netoli vežimo ano greta vežimo par siekimą jau tolumo eina sena boba, juodu ploščium apsisiautusi, ir del gyvo dievo prašo pavėžėti. O tas žmogus yra geros širdies: ką ans sutinka ant kelio, tai liubi pavėžėti. Taip tas žmogus su akvata prijemė į vežimą sėstise pri savo šalies, klausdamas:

— Iš kur eini ir kas esi ir kur eini?

Taip ta boba sako:

— Aš einu labai į tolimą šalį, į kitas gubernijas. Man yra didis reikalas. Dabar tau nesakysiu, bo neyr česo. Ale tai pasikiau papasakosiu. O dabar prašau tavęs: užkavok tu mane savo vežime po šieno maišės, kad mane nepavytų da dvi bobos, paskun atsivejas.

Taip tas žmogus lyg nusigando, pamislijo sau: „Čia yra jau ne su geru“. Taip tą bobą palandino po šienų ir maišę uždėjo ant viršaus, o su maišais, kur turėjo 5 tuščius, užklojo nei kiek neznaimiai. Taip ta boba užkavota sako jam:

— Dabar jau sutiksi antrą bobą raudonu ploščium, o kad klaus tavęs, ar nesutikai bobą su juodu, sakyk, kad nesutikau. O kad po tos vėl trečią sutiksi ir toja klaus, ar nesutikai juodą bobą ir raudoną, sakyk, kad neteko jau matyti.

Taip dabar ta taip pasakiusi boba nutilo sau, o tas žmogus važiuoja ir netoli suvisu Vidaujos upės, kur yra tiltas, taip ir pamatė iš dešinės pusės vieškeliu — ateina kaip Nemaščių viorstas raudona ir aukšta boba. Ir tujaus, pasitikusi priešais, užklausė, sakydama taip:

— Ak tu, žmogeli, ar nesutikai čia juodą bobą?

Taip tas sako, kad nesutikau. O toja boba raudona paklaususi ir nuejo savo keliu. O kad toliaus važiavo ir vėl jau sutiko baltą. Ir ta klausia, ar nematė juodos ir raudonos bobos. Taip tas sako:

— Nemačiau niekur.

O po to, kai viorstą nuvažiavo iš tos vietos, kur ta baltoja klausė, taip dabar ta boba, kuri vežime yra, liepė sustoti, kad nevažiuotų. Taip tas apsistojo, ir jėmė jam, tam žmogui, kalbėti:

— Dėkavoju tau, kad mane užslėpei nuo tų bobų ir kad pavėžinai. Dabar tau aš pasakysiu, kas aš esmu. Aš esmu badas. Po tų metų par 2 metus bus badas, tai yra 1891, 1892. O antra boba, raudona, tai yra jau vaina 1893, 1895 metuos. Tai toja boba pagrižta atgal ant savo plečiaus. O trečia boba, baltoja, tai yra smertis. Bus ligos visokios 1892 metuos, 1896 metuos. Taip tau, žmogeliau, aš tau apjovijau, kad taip bus. Ir taip turės stotise. Bo tu vertas apie tus daiktus žinoti. O už tavo mielaširdingus darbus, kad, sutikęs biedną pavar-

gusį žmogelį, nesigėdyse pavėžėti, tas žmogus pavargėlis gali tau ir tavo gyvuliams sveikatos nuo dievo išprašyti.

Taip ant to žodžio pasidarė dūmai geltoni vežime, ir tujaus vėjas sutratėjo ir suūžė, ir tas vėjas uždamas pakilo ing aukštą, kaip migla pasidariusi. Buvo mėnuo ant dangaus matyti ir žvaigždė, o par tą čėsą viskas aptemo, kad ir čia pat arklių nebuvo matyti par tamsumą ir tirštumą tos miglos. Ir taip su vėju uždama ta migla nusitraukė ing rytų šiaurį šalį, o iš vakarų vėjas tada pūtė nedidelis ir nešaltas. O po to vėl nusipagadijo, buvo čystas dangus ir smagus oras.

Ir kad parvažiavo ing namus savo, rado jau iš miego sukilusius. Tai buvo rytmetis. Ir tujaus tas Tamošius apsirgo sunkiai, taip kad gavo jam kunigą parvežti. O kad iš ligos išgijo, tai tada nenorėdamas savo atsitikimą apsakė, ale savo namiškiams, bo anas nenorėjo, kad tas atsitikimas po svieta kad neišsiplatintųse, bo dabar tokia gadynė yra: matęs ką, būk kaip nematęs, girdėjęs ką, būk kaip negirdėjęs. Bo tas yra geras žmogus, ne melagis, visi anam vierijo susiedai. Galas.

80. NEREIK PANIEKINTI SAVO TAVORČIŲ,
DRAUGYSTEI ESANT

Kada buvo trins tavorčiai: vienas buvo iš ponų, antras — kuningas, trečias — prastas žmogus, muzikas. Ir visi trins tarp savęs labai sutarime gyveno, kad vienas be kito nei valgydavo pietus, nei večeres, nei arbatą gerdavo. Ir kožnam susiejime dideliai maloniai gyveno.

Ne po ilgo česo tas kuningas pradėjo tą žmogų neapkęsti, kaip prasto stono esantį, nenorėjo į draugystę priimti ir tam ponui kalbėjo, kad — nepriimkiam mens tą muziką. Kam mums jo reikia, prasto stono! Aprinkiam sau geresnį!

Teip tas ponas, mylėdamas tą žmogų, apsakė:

— Kuningas tavęs nekenčia ir nori nuo draugystės atstatyti. O aš tave myliu, nenorėčiau atskirti!

— Ką jisai znočija, tas kuningas pagonų*! Kad jis mane niekina ir nenori priimti į draugystę savo, aš jį galiu parduoti ir nupirkti!

Teip tas žmogus teip pasakęs, po kelių dienų nuejo pas kuningą pagonų ir prašė, kad jo šuniuką pakavotų į kapus. Jisai žada užmokėti dešimt rublių. Tas jį išlojojo:

— Kas gali šunį į kapus kavoti? Ar tu ne cielo proto esti? Ar sublūdai jau teip suvisu, kad galėtų kas šunį kavoti į kapus?!

Tas žmogus žadėjo duoti dvidešimt. Tas pagonų kuningas dar ne. Tas prižadėjo duoti keturiasdešimt. Teip tada kuningas pagonų atsakė:

— Cit, bus gerai, padaryk grabiuką ir atvežk, tik neatidėnk, kad žmonys nepamatytų.

O kada jisai teip padarė, nuvežė į bažnyčią. Kuningas, neatidengęs grabą, apgiedojo ir pakavojo kapuose šunį.

Teip tas žmogus nuejo pas vyskupą pagonų* ir pasakė:

— Tėve dvasiškasis, argi teip nevaldai kuningų, kad jau jėmė šunis kavoti į kapus?

— Negali būti, kuningas teip nedarys. Bo jam dideliai nevalna yra to padaryti!

— Kad tikra teisybė! Kad mano dar šunį pakavojo!

Tada vyskupas, teip girdėdamas, pats nuvažiavo apžiūrėti. Ir kuningas nežinojo, kad vyskupas bus. Būtų pasisergėjęs. Ale iš netyčių atvažiavo, tei yra slapta. Liepė tuojaus atkasti kapą, kur šuo buvo pakavotas. O kada atrado grabe pakavotą, tada tą kuningą tuojaus į nevalią pasvadino ir uždarė nevalioj.

Tas kuningas sėdėjo ilgai nevalioje, šaukės prie to žmogaus, kad jį pagelbėtų:

— Ar negali kaip? Gelbėk mane! Kad tu teip galėjai padaryti, ar tu negali ir kiteip padaryti, kad mune iš nevalės išgelbėtum? Aš tave neužmiršiu!

Teip tas žmogus, nuejęs pas vyskupą, prašė dideliai pakarniai:

— Tėve dvasiškasis, ar negalėtumei mano ožį į kuningus ištaisyti?

— Ar tu ne sublūdeš esi, kad tu teip kalbi? Kad aš galiu ožį į kuningus ištaisyti!

— Kaip noriants, kaip noriants! Man gailu ožio penkergio! Norėčiau, kad jis būtų kuningu! Aš užmokėčiau tamstai penkiasdešimt rublių!

Tas vyskupas neapsijema, varo lauku:

— Ką, mulkiau, šneki niekus?

Tas duoda šešiasdešimt rublių; o jau vyskupas pagonų nutilo, nieko jau nesako.

— Jegut negali ištaisyti į kuningus, duodu šimtą rublių.

Teip tada vyskupas liepė tą ožį atvesti. Teip tas žmogus atsivedė tą ožį. Visų pirmiausiai tam ožiui įkirpo į ragus literas ir ištaisė į kuningus, sakydamas tam žmogui:

— No, tei dabar turi kuningą, galėsi jį apei bažnyčią vesti!

O kada žmogus parejo namon su tum ožiu, tum kuningu, pabuvo pora dienų — dagirdo, kad vyresnis vyskupas atva-

žiuoja, apvažinėdamas bažnyčias, ir kad bus pas to pagonų vyskupo bažnyčioje. Teip tas žmogus su savo ožiu, su kuningu, ir pas vyskupą atsiveda. Susiejo visi kuningai prie altoriaus, ir vyskupas tenai yra. Ir tas žmogus įsiveda savo ožį į bažnyčią ir jau pri altoriaus vedas. O kaip pamatė kuningai, jėmė šaukti ant to žmogaus:

— Kur vedi tą smarvę, biaurybę į bažnyčią!

— Kaip aš nevesiu — kuningas yra?! Ir jis padės geriau šaukti!

Teip ir vyskupas pamatė ir pamatęs nusigando. Pamislijo: ką čia reikia daryti su tum žmogum, kad čia vyriausis vyskupas bus ant rytojaus? Teip tą žmogų pavadino vyskupas pas savęs. Pusanthro šimto rublių jam užmokėjo vyskupas, kad jis tą ožį iš bažnyčios išvestų lauk. Ir ragus jam išdegino. O tas žmogus prašo tą kuningą išleisti iš nevalios, kad nesėdėtų už šuns pakavojimą kapuose. Teip tas vyskupas raštą jam išdavė, kad kuningą paleistų, ir piningus užmokėjo, kad tas ožys jau nebūtų kuningu.

Kuningas, išvalnytas palikęs, tada su tum žmogum susiejęs meilingai šnekėjo, jau ne teip, kaip pirma. O kad su ponu susiejo tas žmogus, teip sakė ponui:

— Ar aš nesakiau, pon, kad jis munęs nekęs savo tavorčystėj, arba draugystėj, ir nekentė! Juk aš sakiau, kad aš jį galiu parduoti ir vėl nupirkti! Ar teip aš jam nepadariau?

Tą štuką ilgai jie tarp savęs minavojo, ale vėl į draugystę visi trins susiejo, parsiprašė, viens kitam dovenojosi. Ir vėl visi trins be viens kito negalėjo apsieiti. Ten Bakutis* Piliškių parakvijoje Užnemunyje buvo ir gėrė ir valgė su tavorčiais. Par barzdą varvėjo, ausys, akys neregėjo.

81. APEI ŠVENTO JOKŪBO ABROŽA

Tas atsitikimas stojos netoli Rygos prie Baltosios marės. Vienas buvo žmogus bagotas, turėjo abrožą švento Jokūbo. Ant sienos laikė už brangiausį daiktą pakabintą, kur jis vis pri jo meldavos.

Tropijosi jam vieną česą, atejo pas jį žmogus labai biednas, prašė piningų pažyčyti, dešimt rublių. Jisai prašė, o ans nenorėjo duoti, tas bagočius, sakydamas:

— Iš kur tu atiduosi ir kada tu atiduosi?

Teip ant sienos atsiliepė abrozas švento Jokūbo:

— Duok, duok, pažyčyk tam žmogui. Ansai tau atiduos. Nebijok nieko!

O tas bagočius, girdėdamas kalbą abrozo, kurį visada garbino, teip tam bėdžiui pažyčijo par priežastį to abrozo. O kada tas biednas pusę metų pabuvo ant svieto, o paskui mirė. Tada bagočius nuejo piningus atimti į pagrabą, kad atiduotų. Tada jo broliai, prieteliai to biednojo, jėmė tam bagočiui sakyti:

— Ką mens žinom, ar jisai žyčijo, ar nežyčijo, ir iš ko mens atiduosiam, kad neturiam nei kum mens jį pakavoti! — Teip jis buvo biednas suvisu!

Teip tas bagočius parejo namon su didele rūstybe, nuplėšė abrozą nuo sienos ir sako tam abrozui:

— Kas bus, par tavo priežastį pažyčijau dešimt rublių, tu sakei, kad atiduos, o dabar jis numirė, ir piningai muno prapuolė jau! O kas dabar mun atiduos? Palauk, pasirokuosme mens kiteip! — ant abrozo baras.

Teip tas bagočius nusinešė tą abrozą ant kapo to biednojo, kur jį pakavojo, nusilaužė rykštę nuo medžio, teip jis rodo jam:

— Štai šičia jis pakavotas yra, o piningai mano kame? Tu sakei, kad atiduos jisai, o dabar kas atiduos?

O tas abrozas tyli, nieko jam nesako. Tasai bagočius su rykščia davai plakti tą abrozą ant kapo.

Tropijos vienam jaunikaičiui eiti tuom keliu pro kapą pakeleiviui, ir jisai mato, ką tas bagočius daro. Jisai plakė abrozą su rykščia ir keikė viseip. Ir teip dabar tas pakeleivis jaunikaitis priejo pri jo klausti:

— Ką tu čia darai? Už ką tu plaki tą abrozą?

Tas bagočius apsakė atsitikimą tam vaikinui. Dabar tas vaikinas atjėmė rykščią nuo to bagočiaus, kad neplaktų tą abrozą, ir paklausė:

— Kiek kaštuoja tas abrozaz ir kiek kaltas buvo tas nabaštinkas?

— Tas nabaštinkas kaltas dešimt rublių, o abrozaz rublį!

Teip jis ir užmokėjo. Teip jis abrozą, nuo jo atjėmęs, parsinešė namon ir savo motynai sako — bo jis savo motyną turėjo ir buvo neženotas, — džiaugėsi, abrozą atpirkęs nuo to bagočiaus, ir pasakė, kaip ansai plakęs ir kiek jisai užmokėjęs.

Teip ir atejo vakaras. Neturėjo ką večerės virti; buvo labai biedni su motyna. Atejo dar ubagas į nakvynę tą naktį, prašėse priimti jį pri pečiaus atsigulti. Ir jie su džiaugsmu prijėmė tą ubagą į nakvynę. Tik jie tam ubagai skundėsi, kad neturį ką virti večerės: biedni esą! Tas ubagas žebrokas davė jiems plutgalių duonos, kur buvo susižebrovojęs. O kada rytojaus sulaukė, dejavo neturį vėl ką virti tas vaikinaz su motyna. Davė ubagas rankovę miltų. O kad jie virė, privirė katilus ir sagonus, vis tų miltų neišsėmė. Vis turėjo ko virti.

Teip dabar tas vaikinaz nepaleido tą senį ubagą nuo savės, prašydamas jo, kad jį pamokintų, kaip reikia ant svieto gyventi ir kokį sau stoną aprinkti. O tasai ubagas jį pamokino:

— Reikia būti kupčium! Ir ar negali kur gauti kokį prastą akrūtą?

— Yra pri marės Baltosios!

Teip jundu su savim nuejo ten apžiūrėti akrūtą, nuo senų gadynių apleistą, suplyšusį. Nieks to akrūto nei žiūrėti nežiūrėjo, buvo atlikęs nuo visų jau, marės pašalyje ir už nieką laikomas; iš kokios žemės kupčiai paliko ir užmiršo jau. Teip dabar tas senis pajėmė tą vaikiną ir atejo pas tą akrūtą apžiūrėti. Jundu aptaisė tą akrūtą, aplopė, apklijavo, kad vanduo niekur nejeitų. Ir jisai pamokė tą vaikiną, kad yra toks karalius, kuris maino smelčius ant aukso — ir ten mudu su smelčiais važiuosiam kupčiauti; o ta karalystė šios godynės Žvedai* yra. O kad pripylė akrūtą prastų smelčių, teip anundu su tum seniuku plaukė į užmarį, į tą karalystę, atrado anundu didelę daugybę akrūtų ir vis su smelčiais atvažiuosiu. Ale akrūtai stovi, o žmogaus nei vieno. Teip seniukas

siuntė tą vaikinã pas karaliaus, kad jū smelčius priimtū, o auksą duotū. Teip tas teip atsakė:

— Kaip visiems, teip ir jums. Eik ant nakties į bažnyčią nakvoti. Jeigu gyvas paliksi, tei gausi apmainyti auksą ant smelčių.

Teip tas vaikiñas nuejo pas tą seniuką pasiklausti, kaip čia reikia daryti, kad reikia eiti į bažnyčią ant nakvynės.

— Eik, eik šianakt nakvoti į bažnyčią. Užsidaryk duris, užsidek žvakes, atsiskleisk kningas ir melskias par naktį. Nieks pri tavęs neprieis.

O kad jis sugrižo pri karaliaus, liepė savo slūgai nuvesti jį į bažnyčią ir uždaryti aklinãi. O kada jisai užlipo ant vargonų ant nakties ir kad jis jėmė melstis, žvakes užsidegęs, teip tada nuo vidurnakčio išėjo pana graži iš sklepo. Jėmė, po bažnyčią vaikščiodama, knarkšlenti kaip kumelė. Ir nieko neranda. Tuščia bažnyčia,— kaip kitais žygiais atrasdavo bažnyčią pilną, vis išdraskydavo, išieškodavo, o dabar nieko nerado. Teip pamatė ant vargonų šviesą ir pamatė žmogų. Teip ir norėjo įeiti pas jį. Negali įeiti. Nori užlipti — negali užlipti: jis meldžias, ji neturi macės, bo buvo prakeikta. Teip ji jėmė grabus nešti iš sklepo ir dėti grabas ant grabo ir užlipti tais grabais pas jį, kad jau jį paimti. O kaip tik reikėjo jau jį pagriebti į savo rankas, teip ant to čėso gaidys užgiedojo. Tada nugriuvo su grabais ir pati nupuolė į sklepą atgulti į grabą.

Teip ryto metą išaušus siuntė karalius savo slūgą pasižiūrėti, ar jis gyvas, ar negyvas, ir kad kaulus apčiulpytus lauku išmesti. O kad atrado jį gyvą besimeldžiantį, tada jo karalius klausė:

— Kaip tu išlikai gyvas šią naktį?

O jam buvo užginta pasakyti, kaip gyvas išlikęs. Tiktei tiek atsakė:

— Dievas mune užlaikė gyvą!

— Nu, nakvosi ir dar vieną naktį. Jei šitą naktį būsi gyvas, tei mainysiu auksą ant smelčių.

Tas vėl nuejo pas savo senelį:

— Kaip čia reikia daryti — vėl liepia vieną naktį bažnyčioje nakvoti?

O tas senelis, kurį jis savo tėvu buvo apsirinkęs, mokino:

— Eik, ale kad nueisi, įlipk į kazalnyčią, užsidek žvakes ir iš kningų vėl melskias, užsidaręs durikes. Tada, kada melsiesi, nesižvalgyk ir didžiau melskias. Tave maldos apgins nuo viso pikto.

Teip tas sugrižo pas karaliaus, apsiėmė antrą naktį bažnyčioje nakvoti. Ir slūga į bažnyčią uždarė. Teip jisai įlipo į kazalnyčią, o kada jis meldėsi, žvakes užsidegęs, tai vidurnaktyje ta pana vėl išėjo iš sklepo, vėl jėmė knarkštauti, lakstydamą po bažnyčią. O kad pamatė jį jau kazalnyčioje, norėjo prilipti — niekaip negalėjo. Vėl pradėjo grabus nabaštinkų iš sklepo rinkti, keikdamą ir lementavodamą ir ant tėvo, ir ant jo, kad ji jau jo negali paimti. O kad iš visur grabus sunešė, dėjo grabą ant grabo ir pati lipo. Nori jį pri-griebti — ant to čėso gaidys pragydo. Nugriuvo nuo grabų ir ji pati įgriuvo į sklelą atgulti sau į grabą.

O kad rytojus išaušo, siuncia karalius savo slūgą apžiūrėti, ar jis gyvas, ar ne — nors kaulus lauku iš bažnyčios išmesti, kad nebarškėtų. O kad aną atrado gyvą, davė žinią karaliui:

— Ką reikia daryti, kad jis antrą naktį išbuvo gyvas? — tas slūga sako.

Tada karalius liepė ateiti tam vaikinui pas savęs. Tada karalius įsakė ir prisakė:

— Nakvojai dvi nakti bažnyčioje, o dabar trečią naktį turi kanečnai eiti nakvoti į bažnyčią. Jegut tą trečią parnakvosi, tai aš nieko nereikalausiu, auksą ant smelties mainau, ir važiuok sau sveiks!

Teip jis vėl nuejo vėl pas to savo tėvuko. Tas pasakė:

— Teip, vaikuti, turi eiti šią paskutinę naktį, trečią nakvoti. Ale kaip tu eisi, aš tave pašauksiu. Kaip uždarys tave bažnyčioje, teip tu stovėsi pri pat sklepo durių, iš kur pana ta išėina. Ale stovėk uždury — kaip ji duriš atidarys, kad ant tavęs atidarytų. O kad ji išeis į bažnyčią lakstyti, teip tu tujaus pulk į sklelą iš uždurio. Ir nuo krašto rasi jos grabą

tuščią. Ir tuojau gulcias pats į jos grabą. O ji kada atbėgs, norės gulti į grabą, teip tu ją neleisk. Liepk jai parsizęgnoti. Kad ji ir piktuoju, ir keiks, kad ji ir geruoju prašys, ir kad ji verks, jos neleisk gulti į grabą, kol ji neparsizęgnos. Ir tik jai daugiau nieko nesakyk, tik: „Žegnokis — aš tave leidžiu į grabą gulti“. O kad ta pana parsizęgnos, tei jai grabas nerūpės, tei ji neguls į grabą. Teip tu atsikelk iš grabo. Ji tave pabučiuos, apsikabins ir vesias prie altoriaus ant maldos.

Teip jis ir padarė, tas vaikinai, nuejo pas karaliaus. Ir nuvedė jį ant trečios nakties į bažnyčią slūga, ir pagal pamokymą seniuko, savo tėvo, jis teip darė. Ir kad jis [į] grabą atsigulėsi, pana sugrižusi jį savo grabe atrado beguliantį. Jė-mė jį keikti, bliuznyti visaip. Perkūnus ir kelmus* jėmė minavoti:

— Kelk, ko tu muno vietoje atsigulei? Leisk mune gultis čia į grabą. Ko tu muno vietoje atsigulei? Aš tave ugnim uždegsiu!

O tam vaikinui teip ir rodės, kaip ji sako: žalčiais leidžia, gyvačiams leidžia! O tas vaikinai nieko daugiau nesakė, tiktei:

— Žegnokias, aš tave leisiu! Gali gulti, tiktai parsizęgnok!

O kada ta pana nieko nepadare, jėmė geruoju prašyti, verkdamai su didele pakara, kad jai laikas atejo gultis į grabą, jau ji negali nei pastovėti. Teip tas vaikinai atkartoj:

— Tik bandyk parsizęgnoti!

Teip ta pana ką darys? Turi parsizęgnoti, roda ne roda, privarė prie paskutinės pakaros. O kad ana ir parsizęgnojo, tei jai paskui nerūpi nei grabas, nei gultis į grabą. Teip jis iš grabo atsikėlė. Teip ji jį apsikabino ir pabučiavo, tam vaikinui dėkavodama už jo kantrybę ir už išgelbėjimą nuog didelio prakeikimo, kuriuom ją šėtonai mūčijo par penkerius metus. Teip ta pana nuo to vaikinai neatstoj. Pagal seniuko pamokymą nusivedė pri altoriaus, suklopė abudu ir meldės.

O kada išaušo diena, siuntė karalius savo slūgą vėl pažiūrėti, ką jis veikė paskutinę naktį, ar jis gyvas, ar negyvas. Jei negyvas, noris kaulus laukun išmėtyti. O kada rado gyvą ir dar pri altoriaus abudu besimeldžiančius, tada davė slūga

karaliui žinia, kad tokie prajovai, cūdai bažnyčioje stojos, kad jisai gyvas, bet dar ir su pana pri altoriaus meldžias. Teip dabar karalius ant tokių dyvų eina pasižiūrėti, nevierydamas savo slūgai. O kada jis teip rado, tada jam, vaikinui, davė tiek aukso, kiek jo smelčių buvo. O kada jis (karalius) norėjo jį į savo žentus priimti (ta pana buvo jo duktė), tada tas seniukas jam nezvalijo. O ta pana nuo jo nesiliehta, kur jis ją išgelbėjo. O ką dabar turi daryti karalius? Jis savo gailėjos dukters, o tas vaikinas atsakė:

— Šviesiausias pone, arba tėvai! Kad aš tiek aukso turėsiu, kupčyste užsiimsiu, tada aš su savo pačia tamstą aplankysiu, kupčiaudamas po mares su tavoru.

Teip tada atsisveikino nuo tėvo to. O kada parvyko į kelintus metus į savo kraštą, kur jo motyna buvo, Rygoje, teip su tuom seniuku pri marės krašto privažiavo su akrūtu. Seniukas sako:

— Dabar turi aukso, džiaugies, prie savo numų krašto privažiavęs!

— O ką, tėvai, darysi? Dalykimės pusiau auksu!

Teip tas senis pajėmęs šiūpelę į abi rankas, į vieną pusę pila auksą:

— Tei tau!

O į antrą pusę pila:

— Tei mun!

Pylė, pylė auksą su šiūpele, par dvi dieni jį pylė. Seniukas sako:

— Auksą pasidalinom pusiau, o kas bus su pana?

— Ir paną reikia pusiau dalintis!

Teip dabar tą paną pajėmė seniukas už kojų ir parplėšė pusiau. Ir rado tos viduriuose visokių biaurybių: piktvarlių, gyvačių, žalčių, driežų. Paskui jis jam rodė, tam vaikiukui:

— Kaip tu būtum su jąja gyvenęs — ji su tokiais biaurybiais?

Teip tas seniukas pajėmė tos panos abi puses, išplovė čystu vandeniu marėse. Iščystijo visus vidurius, kad nei joks burtas neužsilaikytų. O kada tei padarė, sudėjo atgal, kaip buvo, abi puses susiuvo, sulipė, aleika ištepė visą. Pabuvo

tris dienas negyva. Teip tada jis vėl ją sveiką prikėlė ir jam pasakė:

— Tei tu dabar turėk tą paną ir auksą del savęs, o man nieko nereikia, bo aš estu Jokūbas, tas abrozas, kurį tu išpirkai nuo to bagočiaus ir to biednojo skolą užmokėjai. Tei aš tau už tą gerą išsimokėjau. Ir dabar galėsi būti kupčium. Ir tau seksias. Ir dabar ženykias tą paną ir statykias sau kamenyčią.

Teip tas seniukas jį pablagoslovijo ir patsai akyse jo išnyko. O jisai pasistatė sau kamenyčią, kurią šiandien žmonys vadina Ryga. Jis tei pirmiausis miesto kupčius. O Žuvėdų žemėje su tėvu savo pasimatydavo į metus ir kitus, kuris iš jo kupčystės ir laimės savo vaikų pasidžiaugdavo. Jau metų tūkstantis gali būti, kaip seniai tei atsitiko, nes žmonių patarlės paratarles eina.

82. VIENO ŽALNIERIAUS PATARLĖ

Vienas žalnierius išsislūžijęs ejo namon par girią tankią ir atrado didelę provą. Ir užprašė aną ant sūdžios, kad jis tą mielaširdystę padarytų. Rado levą, rado gončą, rado vanagą ir skruzdę. Karvę vilkas papiovė, levas pamušė tą vilką ant tos karvės. Dabar jie negali pasidalinti tą karvę, katrą galą esti. Teip dabar tas žalnierius levui vieną pusę karvės, gončiui — antrą pusę, galvą skruzdei nupiovė:

— Tu papratusi landyti po kelmus — galėsi sau landyti po smegenus.

O vanagai plaučiai, kepenos ir grobai:

— Tu papratęs vištas lesti, minkštus daiktus!

Tas žalnierius kaip padalino, čia jiems gerą padarė. Jie džiaugėse iš tokio jo parėdko, kožnas savo kad dalį turi. Teip tas levas už tą gerą žalnieriumi davė savo plauką:

— Kada tau reikės prie bėdos, paspauk mano plauką, pamislyk, pavirsi į levą!

O gončas savo plauką davė, ir tas sako:

— Paspauk mano plauką, pamislyk ir pavirsi į gončą.

Vanagas savo plunksną davė:

— Kada tau reikės, paspausk plunksną, pamislyk ir pavirsi į vanagą!

O skruzdė davė savo kojikę nulaužusi:

— Kad tu mano kojikę turėsi, pamislyk ir pavirsi į skruzdę!

Beeidamas tas žalnierius par girią ir atrado girioje didelį ąžuolinį kelmą išpuvusį ir visur skylėtą, genių iškapotą, skruzdžių išlandytą. Pamislijo tas žalnierius:

— Kad aš pavirsčiau į skruzdę, liščiau ir įliščiau į tą kelmą!

O kada teip stojosi, pavirto į skruzdę ir įlindo į tą kelmą. Lindo ir įlindo ko giliaus. O po tum kelmu vis rado skyles po žemės. Lindo gal jis jau dvi, tris dienas. Norėjo galą atrasti tų žemės skylių.

Ir nusileido ten žemėse į vieną dvarą. Ir tame dvare rado paną. Ir ta pana smakui galvą beutinėjanti. Teip skruzdė užlipo tai panai ant kojų. Belipdama ant kojų, atejo salig juostų blauzdums. Teip ta pana pajuto, kad čia skruzdė laipioja jai ant kojų. Teip ji dideliai pamislijo: „Kas čia gali būti, kad čia nei jokio gyvo daikto niekad os nebuvo ir neyra? Tiktei teyra ant žemės viršaus, o ne čia pas mumis! Iš kurgi ta dabar skruzdė čia atsirado? Tik čia turi būti cūdaunas spabas!“

Teip ta skruzdė jėmė panai sakyti ausyse tylums:

— Paklausk tu to smako, prašau, kaip tą gali dvarą išgelbėti nuo prakeiktystės.

Teip ta pana paklausė, galvą utinėdama. Tasai smakas atsakė:

— Netoli vieno kuningaikščio ežeras yra. Tame ežere smakas devyniomis galvomis. Ir kas jo devynias galvas nukirs, devintoje galvoje išbėgs zuikis bekertant. Kas tą zuikį sugaus, o parplėš jį pusiau, išlėks karvelis, o kas tą karvelį sugaus, o parplėš pusiau, iškris iš vidurių akmuo degdamas su liepsnomis. O jegut tą akmenį sudaužys kas, teip tada tas dvaras iškils lauku ant žemės. Ir tu būsi valna aname

sviete nuo šitos prakeikties. O kad aną smaką apgalės, tai ir mun bus smertis. Mune nieks neužkabins, ale be česo mirti turėsiu. Vienok tu ir tavo dvaras išvalnyti paliksiat!

Teip ta skruzdė viską girdi, ką ta pana su tum smaku šneka. Teip ta skruzdė panai sako į ausį:

— Aš storosiuos tave išgelbėti. Aš esu žmogus, į skruzdę pasivertęs.

Teip ta pana nieko tai skruzdei negalėjo sakyti, nes smakas būtų girdėjęs, tik atsidūksėjo.

Teip tada ta skruzdė vėl lindo atgal laukun iš to dvaro žemėms. Lindo ir vėl išlindo į tą patį kelmą, par kur buvo įlindus. O iš kelmo išlindusi ta skruzdė pamislijo ir vėl pasivertė į žmogų.

Priejęs kuningaikščio dvarą, įėjo, prašėsi slūžbos to kuningaikščio. Tas kuningaikštis atsakė:

— Kokią nori slūžbą nuo manęs? Senas tu esti, sunkaus darbo nepadirbsi.

O jis prašėsi bandą ganyti, už kerdžių. O kad kerdžium pastojų, davė jam padėtoją prie jo, padėti bandai ganyti. Ir įsakė tam kerdžiui savo:

— Kur tu ginsi, kur neginsi, kur ganysi, kur neganysi, tiktei tu negink po kairės pusės palociaus, didelis ežeras yra, ir tame ežere smakas su devyniams galvums, kuris, kad mano gyvoliai ar galvijai ir žmonys, kas tik pasisuka prie to ežero, vis gyvas nepalieka, visus išryja! O kitur gali ganyti, kur tik sau nori.

Teip jam pasakęs, davė jam vietą, davė terbą ir trūbas ir išsiuntė ganyti.

O kad tas kerdžius išginė iš numų, tai jis nuginė prie to ežero, kur tas smakas yra. O kad užtemo tame krašte ant jo bandos tamsi migla. Atsirado dideli šturmai. Ir atejo uždamas smakas iš ežero su devyniams galvums. O tas skerdžius ką darys dabar? Levo turėjo plauką, spaustelėjo, pamislijo ir pavirto į levą. Davai juodu imties su tuom smaku. Imas, imas cielą adyną, jau vieną galvą smako nusuko. O tas smakas vaitodamas jam atsakė:

— O kad aš vyno butelį gaučiau. Aš išgėręs gyvą tavo praryčiau. Bo kad tu vyną geri tankiai, tu stipresnis už mane esti. Aš tavo dabar nevalioju apgalėti!

O tas kerdžius vėl atsakė tam smakui:

— Ir aš dabar kad gaučiau vyno butelką, greičiau tavo apgalėčiau.

O jo padėtojis atsiliepė užpakalyje:

— Dėde, dėde! Aš turiu vyno butelkiuką savo terboje!

O kada jam padavė vyno butelkiuką, tujaus klunkšniais išgėrė jis. Tada vėlei jėmė imtis su smaku. Tada jis, pastiprintas nuo vyno, smakui antrą galvą nusuko, ant galo ir trečią. Tada smakas nualsintas bėgo uždamas nuo jo šalin su šturmais, su vėtrums į ežerą atgal.

O kada parginė numon, tada klausė to padėtojo Daremnas kuningaikštis:

— Kaip gerai ganėte? Ar ginėte ten?

— Gana, šviesiausias pone, su munsų skerdžiumi! Su smaku šiandien jėmės ir jėmės. Ir nusuko smakui tris galvas! Smakas nualsintas ištrūko nuo jo ir nupuolė į ežerą.

Teip tas kuningaikštis girdėdamas nieko savo skerdžiui nesakė, mislijo: koks čia su jum galas bus, ką jis padarys, antrą dieną išejęs?

O kad antrą dieną išginė to kuningaikščio gyvolius, kaip tiktei iš tvarto, tiesiai nuginė prie to ežero tas skerdžius. Teip ir stojose didelė tamsybė. Migla aptraukė. Išgirdo šturmuos ateinant smaką. Teip dabar tas skerdžius pamislijo ir parsimainė į levą. Tada smaką nusitvėrė ristic. Teip jėmėsi ant cielos adynos. Ir nulaužė jam vieną galvą. Tada smakas dejuodamas sakė skerdžiui:

— Bepigu tau būti diktam ir smarkiam, kad tu tankiai vyną geri. O aš kad dabar gaučiau butelką vyno išgerti, tuojaus tavo apgalėčiau!

— Ir aš kad gaučiau vyno butelką, dikčiau tavo apveikčiau.

Tada skerdžiaus padėtojis, užpakalyje stovėdamas, atsiliepė:

— Dėde, aš turiu vyno butelkiuką savo terboje!

O kad jis to vyno prigavo išgerti, tada smakui abidvi galvas nusuko. Tada smakas, nuvargintas nuo to skerdžiaus, įpuolė su dideliu smarkumu į vandenį.

Teip tas skerdžius, į žmogų atsimainęs, parginė numon. O kad kuningaikštis Daremnas klausė to skerdžiaus padėtojo:

— Kur šiandien ganėte ir ką kerdžius darė, ir kodėl ginėte ten, kur aš neleidžiu ginti?

— Tas kerdžius su smaku ritosi, į levą pavirtęs, sylą didelę turėjo; kaip vyno užgėrė, ir [nusuko smakui tris galvas! Smakas nualsintas ištrūko nuo jo ir įpuolė į vandenį.]

Kaip trečia diena išaušo, tada padėtojui liepė ponas dvi butelkas įdėti vyno į terbą, kad ans išgėręs dar stipresnis būtų su smaku ristis.

O kaip tik išginė savo gyvolius ir vėl tiesiai nuginė prie to ežero. Ir vėlei aptemo migla tamsi. Išgirdo ūžimą ir kaukimą šturmy. Su didžiausiu trenksmu smakas atpuolė imtis. Tas pamislijo ant levo — ir parsimainė į levą, ir pradėjo ristis trečiąsyk. Vienok pirma vyno išgėrė butelką, kad stipresnis būtų; tada šoko su levu imtis dar smarkiau. Ritos cielą adyną. Tada vieną galvą nujėmė smako. Tada smakas dūsaudamas vėl atsiliepė:

— Ak, kad aš gaučiau vyno butelką, bežiūriant tave pamčiau!

O skerdžiaus padėtojis, užpakalyje stovėdamas, atsiliepė:

— Dėde, aš turiu butelką!

Jam išjėmęs iš terbos padavė — tas tujaus išgėrė. O teip jis, sylą atgavęs, jėmė smakui galvą nusuko antrą. Po valandos — ir paskutinę, devintą. Besukant devintą, išbėgo zuikis iš galvos. Jis pamislijo pavirsti į gončą, skaliką. Tada kaip pavirto į skaliką, vijos par dieną ir par naktį ir sugavo tą zuikį. Teip zuikį tą parplėšė pusiau. Ir išlėkė iš to zuikio karvelis. Teip jis, turėdamas vanago plunksną, pamislijo pavirsti į vanagą. Paspaudė plunksną ir pavirto į vanagą. Laskiojo cielą dieną, kol pajėmė tą karvelį. Ir parplėšė pusiau. Ir iškrito iš karvelio vidurių degas akmuo su ugnim. Teip jis jėmė daužyti tą akmenį ir sudaužė į smulkius trupinius. Teip ant tos vietos iš po jo kojų išsinešė iš po žemės dvaras

margas, dideliai didelis. Teip tas dvaras iškilęs iš tų žemių su taja pana pasirodė po jojo akių. Durys atsidariusios to dvaro. Ir išėjo ta pana, kuriai ant kojos lipo skruzde pasiver-
tęsis skerdžius. Teip ta pana dėkavojo, puldama ant žemės po jo kojoms, kad aną ir jos dvarą išgelbėjo. Teip jį prijėmė sau už prietelių. Jis, kaip senas žalnierius būdamas, nenorėjo jos sau imti už pačią. Teip to kuningaikščio sūnus pajėmė sau už pačią. O jam kas rytą ir kas vakarą kojas ir rankas numazgodavo. Jį dideliai mylėjo ir gražiai karšino.

Aš ten buvau, ant tos veselės to sūnaus. Aš ten gėriau, aš ten valgiau. Par barzdą varvėjo, o ausys ir akys mano nieko neregėjo! Amen mupt!

83. TĒVAS IR JO TRINS SŪNŪS

Vienas tėvas augino tris sūnus. Kad jie suaugo į vyrus, norėjo, kad jiems tėvas katram norins gyvenimą paliktų po savo numirimo, kad vienas galėtų gaspadorium būti. O jauniausis buvo maišyto proto, vienok jį tėvas geriaus mylėjo ir drabužiais gražiausiais rėdydavo ir valgi geriausį pateikdavo. Teip tie du broliai jo nekentė. Teip [tėvas] išgirdo juos besibarančius. Teip tėvas ir pasakė:

— Ko juns baratės?

— Ką mens nesibarsme, tas jauniausis yra prastesnis, jį geriau myli, jam žadi gaspadorystę palikti. O jis durnius, menkai teišmano apei gaspadorystę!

— Ar žinote ką, vaikai, turiate eiti slūžyti visi trins. Ir katras gražiausią skepetą parsinešte užsislūžiję, tei aš tam savo gaspadorystę paliksiu.

Teip tundu vyresniuju broliu išėjo slūžyti į kaimas, į miestus tarp bagotų žmonių. O tas jauniausysis, mažiausysis, kur jis eis? Nuejo į girią, vaikščiojo sau po girią, mislijo, ką čia reikia daryti.

Sutiko jisai senelį. Tas senelis jo paklausė:

— Ko tu ieškai?

— Tėvas išsiuntė ant slūžbos. Nežinau, kur gauti slūžbą.

— Čia yra vienas dvaras! Eik į tą dvarą. Nieko daugiau nedirbsi tenai par cielus metus, kaip tiktei kačikę lakinsi: rykmetį, ant pietų ir vakare. O kada metai pasibaigs, tei aš ateisiu pas tave!

Cielus metus jis ten išslūžijo. Vis kačikę lakino par metus. O gali jis valgyti, kada jis pamislija. Vis jam buvo, ir drabužiai apsidengti, pamislijo,— atsirado jam.

Pabeigus metus, atejo tas pats senelis pas tą vaiką. Atnešė jam dvi skepetas: vieną gražią, antrą dar gražesnę. Kad akys klysta, pažiūrėti negali.

— Kad pareisi namon pas savo tėvą, savo broliams parodyk tą skepetą prastesnę. O kad jie juoksias, šydysias, tada parodysi tą gražiąją.

Teip jisai ir padarė. Parejęs namon, rado savo brolius parėjusius iš slūžbos. Anie tėvui girias, kad jie skepetas užsi-slūžijo gražias. O tas jauniausis parodė savo. Jo prasta esanti skepeta. O kada parodė antrą, kad anų ir akys visų nušvito ir žiūrėt negali par gražumą. Tada tėvas, matydamas, kad yra gražiausia skepeta už tų dviejų brolių jo, dabar jam tada savo gyvenimą paliko. Tada tie broliai nestupijo:

— Tėvai, negali būti teip, kad jis mūsų gaspadorium galėtų būti!

Teip tie broliai vėl tarp savęs jėmė bartis ir tarp savęs dideliai nesutikti. Tada tėvas, matydamas, kad nieko neveiksiąs, vėl visus tris pas savęs pašaukė ir įsakė jiems:

— Eikiate vėl slūžyti visi trins! Katras piningų daugiaus parsinešte, tei tam savo gaspadorystę užstupysiu.

Teip jie vėl visi trins išėjo ant slūžbos. Tiedu mandresniejai išėjo į miestus, į kaimas ieškoti sau laimės ant slūžbos. O tasai jauniausysis vėl į girią tą pačią nuejo. Vėl, jam bevaikščiojant, tas pats seniukas atejo, ir tas vaikinai atsakė slūžbos ieškąs. Tada tas senis nuvedė į tą patį dvarą. Vėl liepė jam tą pačią kačikę par visus metus lakinti, o kaip metai pasibaigs, tada jis vėl žadėjo pas jį ateiti, jam algą užmokėti. Jis ir gerti ten turėjo, ir valgyti, lakindamas kačikę. O kad jau pabaigė metus, senelis atejo jam algą už-

mokėti. Atnešė jam piningų du čerėslu: vieną mažesnę, kitą didesnę.

— Kaip pareisi pas tėvą namon, parodysi savo broliams šitą mažesniąjį pirmiaus. O kad jie juoksias iš tavęs, tada parodysi didesnę.

Teip jis ir padarė. Parejo namon, rado brolius savo iš slūžbos parejusius. Ir su piningais savo gyrės tevui: tas daugiaus užsislūžijęs, tas daugiaus užsislūžijęs. O iš savo brolio jėmė juoktis, kad mažiaus teuzsislūžijo. O kad jis išjėmė didžiąjį čerėslą savo su piningais — vienąsyk stalą apskleidė auksu, teip sako:

— Tėvai, tei tau!

Antrąsyk vėl apskleidė piningais stalą ir vėl pasakė:

— Tei vėl, tėvai, tau.

O kada trečiąsyk apskleidė visą stalą, tada:

— Tėvai, dabar tei mun!

O tie broliai matydami, kad jis dvigubai daugiau užsislūžijo, kaip juodu du.

Teip tėvas vėl anam žada atiduoti gospadorystę, kad jis daugiau piningų parnešė. Teip tie broliai vėl nestupija, vėl jie baras, provojas tarp savęs:

— Negali būti, kad jis turi būti gospadorium!

Teip tėvas vėl trečią sykį anus pas savęs sušaukė ir jiems teip prisakė:

— Kas iš jūsų gražiausią paną užsislūžys, tei tam atiduosiu savo gospadorystę.

Teip jie vėlei, tiedu broliai to jauniausiojo, išbėgo į miestą, į kaimas, į platybę svieto prie bagotų žmonių, o tas jaunsnysis vėl sau nuejo į tą pačią girią. Ir vėl atejo tas seniukas pas jį, paklausė:

— Ar ant slūžbos atėjai?

— Atejau ant slūžbos, tėvas išsiuntė, katras gražiausią paną užsislūžys.

— Jau dabar turėsi darbą dirbti sunkiai, čia tus metus prociavoti už paną. Pusę metų malkas kirsi, o antrą pusę metų šluotas riši ir aktainį krausi malkų, o antrą aktainį netoli

malkų — šluotų. O kaip metai pasibaigs, tai aš ateisiu pas tavęs.

O kada tas vaikinaiš teip jėmė daryti, o kad jo metai pasibaigė, atejo tas seniukas pas jį ir liepė į tą dvarą eiti, kur jis kačikę lakino. O kad atnešė kačikę prie tų malkų, liepė tas seniukas malkas uždegti. O kada uždegė tas malkas, liepė kačikę mesti į tą ugnį*, kad ji sudegtų. O kada įmetė tą kačikę, jėmė degti ugnyje. Tada jam seniukas įsakė imti šluotą ir bėgioti apei ugnį, su šluota šluoti ir šluoti ugnį, kad neeitų platyn, ir kuo greičiau tekinas aplinkui:

— Ta šluota nudegs — kitą imk ir tą įmesk į ugnį, kol tiktei bus tų šluotų.

Teip jis ir padarė. Sudegė tos malkos ir sudegino visas tas šluotas, bešluodamas ugnį. Teip tada ir išėjo pana iš tos ugnies, tokia graži, kad jau ant svieta nieks nematė dar tokios gražios. Teip tas seniukas padavė jam į rankas tą paną ir įsakė:

— Tei toji pana tavo bus ir tas dvaras, kur tu ją lakinai par dvejus metus. Ir dabar veskias pas tėvą, parodysi!

O kada parsivedė pas tėvą aprodyti ir broliams savo, teip senukas sakė:

— Tėvą paimk su savim, o brolius savo palik, tegaspadoriauja, kad jie nori. Teipo į dvarą sugrįši su tėvu ir su tąja pana! Teip tada gyventi galėsi, kol tavo amžiui pateks, ir dar tavo giminės čia gyvens, nes tu ją išgelbėjai!

Teip tai seniukas jį pablagaslovijo ir tą paną, o pats iš jų akių išnyko.

O kas jis buvo, tas seniukas? Vieni sako, kad perkūnas tei buvęs, dievaitis, kiti sako, kad talentas, arba laima*.

Teip tas seniukas, išnykęs iš jų akių, juos paliko. O tas vaikinaiš su tąja pana parejo pas tėvą, atrado savo brolius parejusius nuo slūžbos su savo panums. Anie broliai džiaugias ir rodo savo panas tėvui, kad jų gražios esančios. O tas parejęs parsivedė paną šimtąsyk gražesnę už jų. Teip dabar tėvas kanečnai jau gaspadorystę jau žada [jam] atiduoti. Teip tie broliai nekanteni vėl. Teip tas jaunesnysis atsakė jiems:

— Kad jūs noriate gospadorystę tėvo apimti, tei užsili-
kiate vietos tėvo gospadoriais.

O jisai, savo tėvą pasijemęs, įsiprašė į savo tą dvarą ir
brolius parprašė, kad nepyktų, ir užprašė juos į savo dvarą
ant veselės su pačioms. Teip kaip jie pribuvo tame dvare,
tada atrado tokias linksmybes,— stalai pilni valgyimų ir gėri-
mų par parėdymą to perkūno. Teip jie veseles kėlė daugiau
kaip par dvi nedėli. O po veselės pabaigos skyrėsi broliai
nuo jų. Nenorėjo nei išeiti iš to dvaro jo broliai. O jis juos
parprašė ir atleido, kad nepyktų. Tegul valdo ir gospadorystę
savo tėvo, kur jam pavydo. Teip jis su savo tėvu pasiliko
tame dvare gyventi. Džiaugė jo pati su juom, kad ji pasiliko
išgelbėta par jį nuo prakeikimo. O jisai džiaugė su savo
pačia, kad laimingi.

Gana. Amen, but!

84. PAPELENIUS, ARBA PAPIELČIUS

Mūsų strujai senovės česo teip darė Žemaičiuose. Po už-
gavėnių ant rytojaus tą dieną anie vadino papelenius, o mūsų
čėsuose ir tos gadynės vadina tą dieną papielčiu. Kurie mūsų
gadynės kunigai iš bažnyčios teip daryti užgina, kaip mūsų
strujai senovės darė. Anie, tą dieną sulaukė papeleniaus,
anksti nekeldavo, be saulės tekėjimo, o kada jau sukildavo
iš miego, tai anie tą dieną turėdavo darbą didelį: viens pas
antrą eidavo apsilankyti, ščestį sau didelį turėdavo, kad su-
siedas eidavo pas susiedo savo su beržo stuke, iš kurių dirba
šakalius, ar ažuolo stukę ant ašių, arba ruli savo ant ste-
bulių nuvilkdavo, šniūru pusiau tą dalyką parsirišęs, ant pe-
čių šniūrą užsidėjęs ir vilkdavo žeme pas savo susiedą, ing
ano triobą. Būk tai sako, kad jau Lašinskį arba lašinius su-
gavęs bebėgančius iš anų kaimos, o jau dabar čia užareš-
tavojęs ir atvaras. Klausia dabar tą savo susiedą, arba kai-
myną:

— Ką reikia daryti ir kaip aną čia apsūdyti? Ar paleist
aną, ar ne, tą Lašinskį? Ar teinie sau sveiks ing Prūsus, ar
ne?*

Nu, teip tas kaimynas atsikėlęs, apžiūrėjęs tą Lašinskiį, sako:

— Aš aną prijemu ing savo namus ir aš išmainysiu ant Kanapinskio* iki česo.

Ir teip tas kaimynas kalbėdamas pasvadina tą, kuris atvilko tą Lašinskiį, už stalo ir atneša arielkos butelį ir vaišina.

Už adynos vienos ar antros kits vėl atvelka pas to paties gaspadoriaus kitą kaladę, vadindamas ją Kanapinskiu. O dabar antrasis klausia, sakydamas: „Tegul bus pagarbintas“, pirmąjį, kuris pavaišintas pri stalo sėdi. Sako:

— Aš Kanapinskiį sugavau. Ar priimsiat, ar ne? Bo aš šliaušiu toliaus.

Nu, teip tas eina atgal, nelaukdamas atsakymo nuo tų. Tie dabar, sukilę nuo stalo, sako:

— Reikia kanečnai, panevalia atimti tą Kanapinskiį nuog jo!

O tas jiems neduoda savo Kanapinskio. Nu, teip susirita ing glėbį geruoju, geruoju, o kartais, užgėrę arielkos, ir susimuša. O iš to turi paskui gadyties, ir tam turi būti čėsnis arielkos už tą Kanapinskiį, kuris paskiaus atejo. Nu, ir teip geria anie sau linksmi visą par dieną iki vakaro.

O teip seni mūsų laike tą dieną labai už šventą laikė, nieko nedarbo, piršto pirštu nesukeisdavo. Ir teip tą dieną kaimynas kaimyną aplankydavo, o šeimyna miegodavo par dieną ir dantis rakinėdavo, krapštinėdavo. Ir del to sako ir šiandieną tuos žodžius: „Ar papielčius jums užėjo, kad teip vėlai iš miego keliatės!“

85. KŪČIŲ DIENA IR VAKARAS

Kūčių dienoje senovės Žemaičiuose buvo labai didelės ceremonijos. Saugojos tą dieną kokį darbą dirbt, kokį nedirbt. Turėjo tokį tikėjimą, kad kūčių dieną ant cielų metų parodo žmogui laimę ir nelaimę, gyvenimą ir smertį, ir teipo visų pirma užlaikydavo tą dieną.

1) Susiedai vienas antram saugodavos kokį daiktą pažyčyti, būk tai sako, kas tą dieną žyčys sau daiktą kokį nuo ko,

tas žyčys ščėstį, pažyčys tam ant cielų metų ant mainymo arba pardavimo savo tavoro.

2) Tą dieną kad tropytų iš netyčių ko pasiklaust pas susiedo, jei vyriškas užėjo, nu, tai sako tas susiedas: „Bala* čianai atnešė pas mūsų! Dabar visos mūsų avys atves aviniukus ir nebus avikės nei vienos“. O jei moteriška būtų atėjusi, tai sako: „Žiūrėk, mūsų visos avys atves avikes“.

3) Kas tą dieną vyžas pintų del avalynės savo, nu, tai, sako, avys aviniukus margus tuose metuose turės.

4) O jei kas šniūrą vytų arba verptų tą dieną, tai linai ir kanapės neužderės.

5) O jei siūtų siuvinius ir lopus ant drabužio uždėtų, tai linus pagadysią iš šaknų.

6) Storojasi labai tą dieną senovės bobos vijinius vyti ir siūlus in kamuolius didelius stipriai sumatoti, lygindami pri savo daržo kopūstų, kad tuose metuose svadins ir kad anie užderėtų ir stipriai ant kotų stovėtų.

7) Tą dieną vištas savo gaspadinė nelesina per visą dieną. O tai del to, kad, sako, vasarą daržų nekastų ir iškados nedarytų.

8) Jei tą dieną sniegt sniegas dideliais šmotais, bus didelė laima ant bičių ir bus medus pigus, o jei nesniegt ir nelyja per visą dieną, nu, tai, sako, sausa bus vasara ant bičių ir medus būsiąs brangus.

9) Ir tą dieną bičiuoliai, kurie turi savo bites, storojas kiek galėdami del biednų ir ubagų duoti po šaukštą medaus darmais ant tos intencijos, kad anų bitės platintų po srietą ir kad anie tą dieną vis medaus turėtų.

10) Tą dieną storojasi kožnas ūkininkas ko daugiausia malkų pirirantyti ir gyvoliams pašaro prigatavoti ant trijų dienų, už didžiausią laimę turi, kad užtenka prigatavota par visas šventes, tai sako, kad per visus metus teip turės ir vis liksią.

11) O kad kūčių vakarą susieina visa šeimyna ing triobą, teip tada gaspadorius tų namų visų pirma galvą nusitrenka ir apsirėdo teip, kaip ing bažnyčią eiti, o paskui ir visa šeimyna teip daro.

12) Aprėdo teipogi stalą, balta drobule užtiesia, o po apačios tos drobulės ant pliko stalo šieno storai prikloja.

13) O po apačios stalo ant žemės atneša gaspadorius visus savo arklių apinasrius ir padeda po stalu ant žemės ir teip sau ties pečium, būk sako, kad ano visi gyvoliai tus metus užsilaikys nuo pripotko ir visų nelaimių.

14) O kad jau visi susėda už stalo, pasirėdę drabužiais bažnyčiniiais, kūčių valgyt, o jei būtų įnumis ar koks biednas kampininkas ir jau per visus metus nebūtų sėdėjęs pri to stalo ir nevalgęs, ale tą kūčių vakarą kožnas gaspadorius apžiūri gražiai savo namus ir visus lygiai svadina už stalo, ar mažą, ar didelį, visi turi valgyt drauge kūčias.

15) O jei kisielius išvirtas ir ing bliūdą sukrėstas del ataušinimo ir sutirštėjimo, o jeigu tas kisielius' beaušdamas suplyšta šmotais ant viršaus ir skylėtas ant viršaus pasidaro, nu, teip tada gaspadinė sako savo gaspadoriui: „O gal ir mes skirmės nuo šių metų ir dalinsiamės ing visas šalis kaipo tas kisielius bliūde“. O jei kisielius bliūde užaušdamas lygiai užaušta, be jokio skirdžio, nu, tai tada labai džiaugiasi gaspadinė: nu, tai užstojusiuose metuose gerai mums pasiseks ant visų darbų.

16) O kad kūčias visiems valgant už stalo, maži ir dideli [sėdi] tyloms, nekalba nieko, ale ką gaspadorius sako, tik tą kalba, ir kožnas žiūri ing savo užpakalį, ar yra katro šešėlis be galvos; o jei yra katro, nu, tai sako: „Jau tas kitų kūčių nesulauks“. Tai tas turės tuose metuose mirt.

17) Ir ant kūčių kožnas gaspadorius su savo pačia labai storojas, kad po pusę obuolio suvalgyt, būk tai sako, kad per cielus metus turės gerą pasisekimą savo gaspadorystėje.

18) O kad po kūčių večerijos pavalgę visi sukyla nuo stalo, teip tada jaunos mergaitės ir visi jauni vaikinai bėga ko greičiausiai per duris ir tada klausosi, katroje pusėje šunys loja, nu, tai iš tos pusės rudenį kavaliarius atjos. Vyras girdžia, kuris dar nevedęs yra, nu, tai tas iš tos pusės mergą sau daboja tuose metuose.

19) Ir vėlei kūčių vakarą berniukai ir mergaitės bėga tujaus po večerijos kūčių visi iš vieno ir kožnas [neša] po gerą

glėbį malkų, o kada jau įeina ing trobą, teip tada kožnas savo malkas skaito poroms. O jei išeina skaitlius po porą, nu, tai tas turi nodieją tą rudenį sueit ing porą. O jei iš skaitliaus lyčnas vienas ten randasi pagalys, teip tas nuliūsta, nosį savo nuleidžia, gailiasi kaipo par ausį gavęs, o kiti iš ano juokiasi, o tas kaip grobą pūtęs styrina sau šalin, nieko nepelnęs — žygis kaip darmais.

20) Sako seniejai strujai, kad kūčių naktį 12 adynoje būk visur upės ir ežerai ir visi šaltiniai vandens pasidaro saldūs kaipo medus, ale tiktai per vieną minutę, nu, teip nekurie daboja tą minutę ir nori datirti, kaip tas vanduo gali apsalti, ir teip bedabojant, kartais labai savo rankas ir kojas nušąla.

21) Kūčių naktį 12 adynoje sako seniejai, kad yra minutė tokia, kada per tą minutę visi gyvoliai, dideli ir maži, visi ant kelių atsiklaupia ir žmogaus kalba par tą minutę kalba.

O kada vienas būras bagočius buvo ir tas gyveno be mielaširdystės, žmogus ant biedno neatminė. O kada pas ano tropijose vienam biednam žmogui ing nakvynę užėiti, ano būro pradėjo prašyti, ant kiemo patikęs. Ale būras, savo piktumu didelis būdamas, nutvėrė už čiuprynos ir parvertė ant žemės ir da su kūloku gerai uždavė per sprandą, sakydamas:

— O kam tu mano šunius teip mušei ir ko čionais valkiojiesi tokioj tai dienoj kūčių!

O bernas to būro, eidamas prošal, sako:

— Kam tu, tėvai, kniurkini tą senį kaip zuikį? Kad neneri tu priimti ing triobą, tai tegul eina sau.

Nu, teip dabar tas senis ejo sau, ale kad jau vėlu ir tam su buvo, teip ans pamatė tvartą dar atvirą pusiau, teip ans pamislijęs ir įejo ing tvartą, nusitaisęs ir apgulė terp galvijų kerčioj. O kada jau atejo 12 adyna naktį, teip tada pradėjo kalbėti, arklys visų pirmiausiai, žmogaus balsu. Ir teip pirmiaus viens arklys atsidūksėjęs kaip žmogus, o antras klausia arklys jaunesnis senesnio, katras atsidūksėjo:

— O ko tu dūsauni?

O tas sako:

— Ką mes rytoj dirbsme?

Nu, teip trečias arklys vėlei atsiliepė, sakydamas:

— Viena pora važiuosiam su svečiais ing bažnyčią, o ant-
ra pora vešme padlą iš namų.

O tas senis, katras gulėjo tvarte terp galvių, viską gir-
dėjo ir matė, kaip visi gyvoliai būna par tą minutę suklaupę.
O kad jau rytojo sulaukė, tai jau buvo kalėdos, ir rado
tą būrą negyvą, noglu smerčiu mirusį.

O tas senis išėjo iš tvarto, o paskui, pas susiedus nuejęs,
apsakė po visą apygardą tą atsitikimą tam krašte, kurį ir
šiandien viens kitam apsakė, tą atsitikimą.

Ir vėlei yra sakoma senovės, teisybę sako. Ant sekminių
eina gaspadorius pavargusio iš miego savo berno žadint, sa-
kydamas:

— Berne, berne, kelk, juk jau sekminės yra.

O bernas pavargęs atsako:

— Tau sekminės, o man visos begalinės yra.

O kad jau ateina kalėdos, tada eina nemigęs bernas gas-
padoriaus žadint, sakydamas:

— Gaspadoriau, kelk, juk jau kalėdos.

O gaspadorius, lovoj gulėdamas, galvą krapštydamas:

— Tau yra kalėdos, o man visos bėdos*.

Amen bubt.

Čia užmiršta pridėti*, kad, valgant kūčias, traukia iš po
abrūso šieną ir iš to pranašauna pagal ilgumo žolės, ar linai
derės, ar ne, ir kaip bus ilgi. Večerę kūčių dienoje valgo, nie-
ko nevalgydami par dieną. Ji susideda iš kisieliaus, silkės,
sližikų, virtų kviečių ir žirnių. Ant viršaus tų patrovų padeda
aplotkus, kuriuos pramirkusius jau su patrova valgo. Vaikams
neduoda aplotkų, sakydami, kad tei yra komunikantai.

86. DVILYPIS, ARBA KEIMERIS

Žemaičiuose po visas šalis ir kraštus yra tas užvedimas
keimerį krimst. Nuo senų senovės gadynės iki to laiko [krem-
tamas] tas dvilypis keimeris, ir negali nieks pradžia apsa-
kyti, bo tas yra grajus tancių toks. Ant dviejų žmonių, o labiausiai

jauniejai — vyriškis ir moteriška — tą darbą užsijema tankiai daryt. Ar vienas turi išgrajyt būtinai, o antras turi pragrajyt. Ir tas darbas teip prasideda tarp anų. Visų pirmiausia susikalba tarp savęs vyriškas su moteriška, kada tą darbą atliktų, keimerį [krimstų]. Ale merga su vyru tai ko tankiausiai [susikalba]. Sako dabar viens antram:

— Krimskiamė keimerį, arba dvilypį.

O antras atsako:

— Nu, tai krimskiamė. O iš ko krimsam?

Nu, tai tujau turi susiderėt. Jei merga su vyru, nu, tai merga prižada vyrui pakelines išaust ar marškinius pasiūt, arba riešutų tris arba keturis pririnkt — kaip sulygta. O vyras jei pragrajys, tai ans turi mergai užnagradyt, kaipo susikalba: ar karolių ant kaklo, ar žiedelį gražų, ar čeverykus pasiūdyti. O kaip tą kalbą jau pabaigia ir susikalba viens su kitu, teip turi paskui eiti ir išieškoti po lazdynus ir krūmus dvilypį riešutą, kur yra du riešutai drauge suaugę greta. O kada tokį randa, teip tada su džiaugsmu jau parkanda pusiau. Ir teip vienas suvalgo vieną kandulį, o antras antrą kandulį. Ir teip anie, krimsdami tą dvilypį, susišneka tvirtai — ar iš paduotinių, ar iš prisėstinių, ar iš pašauktinių, ar iš pagultinių. O jei dabar sukrimtę tą keimerį iš paduotinių, nu, tai nuo tos dienos ir valandos storojasi ir tyko kaip gyvai viens antrą apgaut, paduodamas kokį daiktą ing ranką. Ale kad imdamas ing rankas nuo to, kuris duoda kokį daiktą, su kuriu sukrimtęs keimerį, ar vyriškas, ar moteriška, turi sakyti tą žodį ir labai neužmiršt:

— Jemu nuo tavęs, bet ne už keimerį.

Nu, jei teip vis sakys, jemdamas nuo ano, tai niekados neapgaus. O kad dabar užmirštų ir tylums priimtų, tai pragrajytų. Ale jeigu iš ilgo laiko užmirštų anam teip sakyti, o tylums paimtų nuo ano, teip tas, duodamas bile ką ing rankas, o nesulauktų atsakymo, teip tujaus sako tas paduodamas:

— Priimk už keimerį.

Ir kaip tik tą žodį pasako — „už keimerį“, o ans turi ranka prijėmęs, nu, teip tada ir pragrajija tas, kuris užmiršo, iš rankų prijėmęs, o nesakė: „Jemu ne už keimerį“. Teip tas,

kuriį prigavo, turi panagradyt ir atiduot, ką buvo sukalbėjęs už apgavimą — ar vyras mergai, ar mergaitė vyrui.

O su pašauktiniu teip pat yra, kaip ir su paduotiniu. Sukremta keimerį, o kada šaukia vardu, su kuom yra jau sukrimtęs,— ar Jonai, ar Jokūbai vardu,— o tas atsiliepia, teip tas atsiliepia sakydamas:

— Atsiliepiu, bet ne už keimerį.

O kad ans taip nesakytų tuos žodžius, tai bus užmiršęs, ir tas sakys:

— Atsiliepk už keimerį.

Tai ir apgauna, ir reikia atiduot apgautam tą, iš ko susiderėjo.

Teip daro ir su prisėstiniu keimeriu. Su kuriuo jau sukrimtęs yra, o kada aną mato savo akims, o ans ing tave žiūri, o tau čia dabar reikia sėstis, nu, tai sėsdamas sakyk tuos žodžius, o kada tiktai aną matysi:

— Sėdžiu, ale ne už keimerį.

Tai bus gerai, jei neužmiršta, ir išgrajys. Bet jei tu arba ans užmirš teip sakyti: „Sėdžiu, bet ne už keimerį“,— o jis pamatys besėdžiant, tai pasakys:

— Pasėdėk už keimerį.

Ir pragrajys, ir paliks durnius už tatai.

Teip jau daro ir su prigultuvėms, kaip ir su prisėstuvėms. Kad užtropys beguliant, tik pasakys: „Pagulėk už keimerį“,— ir apgauna. O jei ta asaba arba tas, eidama gult, iš vakaro pasako: „Einu gult, bet ne už keimerį“,— tai spakainiai, be baimės eina abudu gult. O jei užmiršta iš ilgo laiko, o viens ar kits ateitų naktį ir rastų beguliant, tai zaras pasakytų: „Pagulėk už keimerį“. Tai ir pragrajija, ir paliekt durnius par visą pilvą.<...>

87. LAIMA

Išejęs biednas žmogus ing giria, beieškodamas medegos, paklydo. Sutemo, migla užėjo, tamsu buvo. Jau jis nuklajojo labai toli par girias, ale, pamatęs žiburelį toli, ejo pasiklausti, kas do vieta ten yra. Įėjęs atranda kaip tik vieną moterišką.

Stalas aprėdytas gėrimais ir valgymais ir patalynėms puikiai išrėdytos lovos, ir viskas pazarniai. Moteriškė paguldė svečią kokioj jis nesitikėjo savo amžy lovoj. Girdžia — naktį dūzgia ing langą ir šaukia:

— Laima, laima, šimts užgimė, šimts numirė — po sūdu jau dievo. Ale kur užgimė, kaip tiems gyvent?

Laima sako:

— Kad anų stolas teip apkrautas valgymais ir gėrimais būtų ir ant tokios lovos gulėtų, kaip mano svečis šianakt guli.

Nu, ir ant rytojaus laima liepė tam žmogui malkų prakirst, kad biškį pas jos pasivaišintųs. Ir antrą naktį apnavino. Pareina jis vakare ing triobą — stolas tuščias, nieko nér, nei duonos trupinėlio, lovos plikos lentos, nė jokios patalynės nér. Ir jį paguldė ant plikų lentų. Ir davės girdėti ir antrą naktį po langų:

— Šimts užgimė, šimts numirė — tie po sūdu dievo. Bet su tais, kur užgimė, kaip jie turi gyvent ant svieto?

Laima atsakė:

— Kad pas jų stolas būtų teip plikas, kaip pas manęs šiandien, ir kad jie teip gulėtų, kaip mano svečias šianakt — ant plikų lentų.

Teip tas biednas žmogus, atsikėlęs anksti, pajėmė virvę, kaip pradės jis ją vanot! Sako:

— Teip tu, bestija, užlėmei man tokį vargingą gyvenimą! Dirbu prociavoju ir negaliu pragyvent.

Laima prašo ant vardo dievo, kad jai norins sveikatają dovanotų, ir sako:

— Aš tau pasakysiu ščėstį. Kaip eisi par kaimą dabar namo, sutiksi mergaitę labai zrančną, ale tu jos neimk už pačią. O kaip nueisi ing antrą galą kaimos, sutiksi mergaitę vandenį benešant su viedrais. Jin nėra graži: ruplėta ir nešvariai apsidariusi, bet didelę turi laimę.— Ir sako:— Ten galėsi apsinakvot ir paliksi žentu jos tėvų. Turtų galo nežinosi, kaip būsi bagotas.

Vįsa teip atsitiko, kaip laima jam sakė, ir paliko dideliai turtingu. Iš pačios pusės ščėstį ans atrado.

88. ROJAUS DARŽELIS

Senovės čėsūse, labai seniai, teip darė, kaip ir šiandieną daro apie tą „Rojaus darželį“. Jauni piemenukai su kerdžiais susieina ing savo būrį ir turi tą užvedimą, madą, tankiai šokinėt „Rojaus darželį“ ir ant tokio padabnumo tanciaus, kaipo „Roželė“ kad šokinėja. Ir teip daro. Visų pirmiausiai išsirenka sau dailią vietą, kur yra kalva ir lyguma. Ir susieina asabų ar dešimt, ar daugiau, ar gali būt ir mažiaus pri to darbo ir tanciaus. O kada yr jau visi sugatavoti ant to, nu, tai dabar turi iš tų visų asabų aprinkti vieną, kurisai gali būti iš anų kytras ir mandras ir tą darbą gerai žinąs. Tai tas turi būti gspadoriu ant tos visos kompanijos. Ir tas turi visus surundyti pri to tanciaus. Ir turi turėt sau rankoje lazdzikę. O paskui turi visus suparėdkavot ir surokuot ing eilę ir susvadint ant žemės. O kaip turi susėsti? Turi kožnas nuo pirmo iki paskutinio visi [sėsti] ing tarpkiškį. Ir kožnas vaikinąs arba mergaitė gali būti pri to darbo, ale atsisėsti turi gerai, išsižergti ir kojas savo išskleisti, kad galėtų kits ing ano starpą, arba tarpkiškį, gerai ir vigadniai, be sprūsties, be suspaudimo atsisėsti ir kojas savo toli ištiest. O kada teipjau yra viskas suparėdkavota, ing eilę susvadinta, teip dabar tas gspadorius, kuris yra aprinktas nuo tų visų, ans viens, o turėdamas rankoj lazdele, ir dabar eina aplinku. Ans vis teip dainuodamas eina:

*Einu einu apie dvarą.
Dvaro durys uždarytos,
Vartų sargai pastatyti.
Dvaro šunys vampt, vampt,
Aš su kepure plumpt, plumpt!*

Ir teip dainuodamas tris sykius aplei tas eiles sėdžiančias apeina. Paskui turi pradėti nuo pirmos sėdinčios asabos iš eilės po vieną klaust, palkelę, arba lazdele, kožnam uždėdamas ant galvos, tus žodžius sakydamas:

— Kur pons?

O tas sėdėdamas sako:

— Gale pons.

Ir teip vis kožno klausia ligi galui, pakolei prieina. O ans ant paties galo, kuris jau gerai turi mokėti atsakymą tam gaspadoriui, atsako:

— Aš pats pons ir paklebons, o mano pati rožė, sūnus sakalelis, duktė aguonelė.

Nu, teip dabar tas gaspadorius atsako:

— O kad aš jojau per žalią girelę, sutikau baltą kalelę, pakando kojelę. Pažyčyk nors vieną roželės lapelį!

O tas sėdėdamas sako:

— Ale kad da tik ką pasėjau roželę!

Gaspadorius vėl eina per visus, klausdamas:

— Kur pons?

Kaip ir pirma ir vis ligi galo. O kad ateina vėl pas to, kur ant galo gerai moka sakyti, atsako gaspadoriui:

— O ką tik dabar išdygo!

Paskui vėl sako, kad pražydo. Už ketvirtą sykį — ką tik prinoko. O už penktą sykį: „Gali dar raut!“

Nu, teip dar tas gaspadorius, eidamas paeiliui, visiems sėdantiems turėdamas lazdelę kiša kožnam po kojomis, o pakeldamas kojas ing aukštą krato, kaip kada žemę kratytų nuo roželės, išroves iš šaknų. Ir teip daro tasai, eidamas viena puse, o pareidamas antra puse, vis kojas pakeldamas ing aukštą, kratydamas, sako:

— Nu, teip dabar reiks raut roželę. Jau yr gerai priejusi ir prinokusi!

Nu, teip dabar jis pradeda nuo pirmutinio, sėdžiančio priešais. Paduodamas lazda ing rankas turėdamas, o tas sėdėdamas turi į jo lazda įsikibt su rankums. Nu, teip tas turi prikelt iš tos vietos sėdžiantį ir pastatyt aną ant kojų. O kada pastato ant kojų, teip tada turi aną apsukint ing ratą, dainuodamas tas gaspadorius:

*O tai graži roželė,
Kad išgydė man kojelę!*

Ir tei su kožnu turi teip padaryti, o paskui paliauna teip sakyt ir šokinēt ir teip dainiuot. Paskui pradeda klaust kožną po vieną:

— Kur yra dangus?

O tas ar ta asaba sako:

— Ak, aukštai! Neprisiekiamo ir neprilipama!

Nu, teip vėlei klausia:

— Kur yra pekla?

O tas sako:

— Po pečiaus pečka, kur yra viena lindynė, arba urvas.

Dabar ant galo vėlei klausia:

— O kur yra rojaus darželis?

— Viduryje žemės,— atsako.

O žmonių kožno darželis visados yra po langu. Nu, teip vėl klausia:

— O ką tu šiandien valgei?

Nu, tas, katrą klausia, atsako:

— Medų valgiau!

Nu, tai vėl klausia:

— Ką gėrei?

Atsako:

— Alų gėriau.

— O kum užsikandai?

Nu, tai sako:

— Šiupiniu su šermukšniu!

Kaip tik tus žodžius pasako, taip gaspadorius su savo ranka nuo lazdos pastumia ing šalį tą, kurio klausia, sakydamas:

— Eik pas bobos žalių barščių srėbt!

O jei ta asaba susijuoktų arba susinaravytų piktumu koku, kaip rudmeškis kad daro, nu, tai tas gaspadorius turi valią savo aną, kur prasijuokė, ing peklą apsūdyti. Nu, kur to gaspadorius pekla yra? Per trisdešimt žingsnių nuo tos vietos iškasa duobę tokio didumo, kaip rėtis gali išsitekti, ir į tą duobę primeta karvių mėšlų ir purvų tirstų. Nu, tai tą vietą vadina pekla. Teip tada kuris prasikalto juokais savo, tai gaspadorius apsūdią ing tą peklą. Turi ten aną pasvadinę ing tą duobelę ant karvės mėšlų, turi sėdēt kokią valandą.

O kad mažas prasikaltimas, tai turi stačias ant vienos kojos pastovėt kokią valandą. Ir taip turi būt kožnam iš eilės, nuo pirmo iki paskučiausio, jei prasikaltęs nusūdytas velug kalčios ano vertumo. O kur ing dangų apsūdina, vieta ano yra ant kalvos, kur prie kupstų dailių. Nu, tai kuris užsipelniten, aną gražiai pasvadina. O kad visus išvaro iki paskutinio iš kaleikos ir nei vieno jau nėra, taip tada juoktis yra valna visims ir šydytis iš tų, kurie blogai užsipelnijo ant peklos. O kurie ant dangaus uždirbo, gerai storodamiesys, ir tiko savo gaspadoriui per tą tancių, tie, kur sėdi ant kalno, šydyjas ir juokiasi iš tų, kurie sėdi pekloje, sakydami viens ant kito:

— O tu išsmuktaki, o tu veršlūpi, o tu skersaskūri, o tu ilgaslėpsni, o tu statmuki, o tu pelų perkūne, o tu meškaklyni, o tu išvarvėtaki!

O taip badydami pirštais viens ant kito, susirauna čiuprynas ir susimuša. Ir ant to pasibaigia tancius. Iš to rojaus darželio pasidaro tikra pekla. Del to sako seniejai:

— Netoli rojaus darželio yra pekla!

89. KAIP ŽMOGUS BIEDNAS PALIKO BAGOTU

Žmogus biednas gyveno pamiškėje netoli nuo kelio, turėjo pačią ir daugel vaikų. Nubiednėjęs suvisu, jau nebežinojo, ką daryti anei kaip maitytis. Pati su vaikais išvarė jį iš namų, kad jis pasistorotų maisto.

Išejo biednas žmogus ant kelio ir nežino, kur eiti. Tarė savię: „Eisiu, kur vėjas pūs ir mane kojos neš“. Ir keliavo toliaus. Beeidamas pasitiko labai pasenusį senelį, kuris paklausė jo:

— Kur, žmogeliau, keliauji?

Atsakė tam seneliui:

— Einu, nè pats nežinau kur. Labai nubiednėjau, pati su vaikais išvarė mane iš namų, ir einu, maisto ieškodamas, kur vėjas pučia ir kur mane kojos neša.

Tarė jam senelis:

— Kad taip biednas esi, eik su manim, aš tave patiešysiu.

Nusivedęs jį ant aukšto kalno, dovanojo jam aviną, liepė vestis namo ir parsivedus liepti tam avinui purtėti. Kaip tik-tai avinas susipurtytys, tai iš ano birs pinigai, o kaip pinigų turėsi, tai nematysi bėdos.

Prasidžiugo labai biednas žmogelis ir, padėkavojęs tam seneliui už tokią geradėjystę, keliavo namo su tuo avinu.

Beeidamas labai nuvargo ir užėjo ing karčemą pasisilsėti, o būdamas alkanu, liepė tam avinui purtėti. Kaip avinas susipurtytė, pinigų pribiro, tuokart nusipirko šio to, pasisylijo ir galėjo keliauti. Ale jau buvo vėlus laikas, todėl apsinakvojo toj karčemoj. Karčemninkai, matydami tokį gerą aviną, jam bemiegtant apmainė.

Ant rytojaus, anksti atsikėlęs, skubinos namo. Parsivedęs aviną, tarė pačiai ir vaikams:

— Jau dabar būsme bagoti ir bėdos nematysme.

Pasistatė aviną ant vidurio aslos, pačiai ir vaikams liepė žiūrėti, o avinui savo liepė purtėti. Avinas jo kalbos neklausė, pinigai nebyra. Pati ir vaikai, žiūrėdami, kas bus, pradėjo juoktis, o tėvas, supratęs, kad jį apgavo, nieko daugiau nebesakydamas ir nebelaukdamas, kol pati varys, vėl išėjo iš namų.

Ir ejo tuo pačiu keliu. Beeidamas pasitiko tą patį senelį, kuriam apsakęs visas savo bėdas, vėl meldė pagelbos. Senelis pasigailėjęs nusivedė ant to paties kalno ir dovanojo jam stalėlį, sakydamas:

— Kad tą stalą turėsi, tai niekad bado nekentėsi. Kada tiktai panorėsi valgyti, tai liepsi tam stalui užsidengti — ir užsidengs visokiems skaniausiems patrovums. O kaip pavalgysi, tai vėl užsidengs. Neškis namo ir niekur nenakvok.

Už tai padėkavojęs, biednas žmogelis skubinos namo džiaugdamos, bet negalėjo tą dieną pareiti. Beeinant sutemo. Pamatęs žiburį, užėjo nežinodamas vėl ing tą pačią karčemą ir apsinakvojo. Liepė savo stalui užsidengti, pavalgė večerę ir atgulė. Karčemninkai taipogi atmainė jam ir tą stalėlį.

Ant rytojaus, stalą pasiėmęs, vėl skubinos namo patiešyt savo pačią ir vaikus. Parejęs namo, pasakė:

— Jau tai dabar, vaikai, bado nekentėsme.

Pati atsiliepė:

— Ką nekętėsme? Pirmiaus parvedei koc aviną, kurį jau suėdėm, o dabar ką? Stalo tai negriauši.

Tėvas, stalą pastatęs, tarė:

— Eikit tikt artyn prie stalo, o bus ko valgyti.

Pati ir vaikai prisiartinio ir žiūri, kas bus. Tėvas po kelis kartus sako:

— Užsidenk, stale, užsidenk!

O stalas pastatytas stovi ir nieks nerandas ant jo. Pati ir vaikai pradėjo juoktis ir šydytis iš tėvo, sakydami:

— Ką čia mumis apgaudinėjai, eik sau nuog mūsų!

Ir išvarė savo tėvą. Eina biednas žmogelis apsiverkęs ir susitinka tretį kartą su tuo seneliu, kuris paklausė:

— O kur dabar keliauji, biednas žmogeli? Ko verki? Ar tau vėl kokia nelaimė prisitropijo? Gal nuo tavęs atjėmė kas tą staliuką, kurį aš tau daviau?

Prisipažino biednas žmogelis apei viską ir apsiverkė. Pasigailėjo vėl jo senelis ir, nusivedęs ant kalno, parodė jam maišą, sakydamas:

— Aš tą maišą atiduosiu, par kurį atimsi nuog karčėmninko aviną ir stalą.

Žmogus paklausė:

— Kaip aš atimsiu, kad man neduos?

Atsakė senelis:

— Zaras pamatysi ir už neklausymą pats gausi.

Padėjo maišą senelis ir tarė:

— Iššokit!

Kaip iššoko du kazokai iš maišo su bizūnais, kaip pradės tą žmogelį čyžti iš visų pusių, net jam kaulai braškėjo. Po tam liepė sustoti, ir sulindo ing maišą.

— O tai dabar žinosi, kaip atimti!

Ir, padavęs maišą, liepė eiti pirmiausiai į karčėmą, o po tam namo. Taip ir padarė žmogelis. Nuėjo. Karčėmninkas ginas. Liepė iššokti iš maišo. Ir iššoko kazokai su kančiukais ant karčėmninko skūros, kaip pradėjo lupti,— tuojaus atvedė aviną ir stalą atnešė.

Žmogus, išprabavojęs, ar tie patys, ejo namo. Pati, pamačiusi pareinant, nenorėjo leisti. Ans į grinčią — pati pradėjo bartis ir lojoti. Pats tarė:

— Iššokit iš maišo!

Kaip iššoko du kazokai, kaip pradėjo duoti pačiai ir vaikams su bizūnais — zaras privarė prie pakaros! Po tam —

[Nebaigta]

90. ARGANISTA PAVOGĖ JAUTĮ IR PASIDALIJO SU KUNIGU

Prie vieno kunigo, gyvenančio nebagotoj filioj, dasiteko vienas arganista, kuris buvo didelis šulerius. Vieną kartą, išalkęs labai mėsos, prieš atpuskus įkalbėjo savo kunigui, kad pazvalytų pavogti nuo susiedo jautį. Kunigas buvo biednas, neturėjo anei už ką nupirkti mėsos del svečių ant atpusko, todėl pazvalijo arganistai, tiktai kad nieks nežinotų. Arganistai jau žinojo, pas ko yra jautis penamas. Nakties čėse, kaip visi sumigo, nuejo pas susiedo, tą jautį parsivedė, papiovė ir skūrą nulupo. Po tam pasakė kunigui, kad ateitų ant dalybų. Kunigui nuejus, pasidalino visą mėsą pusiau, o skūrą, nenorėdami piaustyti, taip pasidalino: kunigas nusitvėrė už ragų, o arganista už uodegos, po tam traukė, katras iš katro ištrauks, tai to bus. Uodega jaučio buvo aptriesta ir slidi, arganista negalėjo nulaikyti, išslydo iš jo rankų ir pasiliko kunigui.

Už tai supyko arganista, kad jam skūros neteko. Kaip tiktai žmogus pradėjo ieškoti jaučio, zaras ir pasakė, kad jis jo jautį pavogė ir pasidalijo su kunigu. Po tam gailėjos pasakęs, ale susimislijo vėl, kaip išsisukti.

Tas žmogus nuvažiavo pas asesoriaus ir pasakė, kad arganista su kunigu pavogė jo jautį. Tuokart asesorius atvažiavo su tuo žmogu pas kunigą, pavadino arganistą. Tas pribuvo, kurio zaras paklausė asesorius:

— Ar pavogei to žmogaus jautį?

Atsakė arganista:

— Pavogiau. Praėjusią naktį man rodės: nuejau pas susiedą, jautį jo parsivedžiau, papioviau, skūrą nulupau ir po tam pavadinau kunigą ant pasidalinimo, už ką man kunigas pazvalijo pavogti.— Ant tų žodžių kunigas nubalo ir gatas buvo ing žemę lįsti.— Po tam pasidalinom mėšą pusiau, o skūrą nenorėjom piaustyti. Aš norėjau, kad man čiela tektų, o kunigas norėjo, kad jam tektų. Tuo tarpu kunigas nusitvėrė už ragų, o aš už uodegos, ir traukėm kožnas sau. Uodega jaučio buvo aptriesta ir slidi, išslydo iš mano rankų. Aš tuokart kaip virtau smarkiai ir pabudau.

Asesorius paklausė arganistą:

— Ar tai miegodamas jautį vogei?

Atsakė:

— Miegodamas.

Ir visi špitolninkai pasviečijo, kad arganista tą naktį buvo namie ir niekur nejo, nes už tai ir anie po tam gavo gerai mėšos paėsti. Ir ant to pasibaigė. Asesorius, nieko negavęs, išvažiavo, žmogus savo jaučio nesurado. O arganista su špitolninkais gerai pabaliavojo ir po tam visi už tą žmogų ražančių atgiedojo. Ir kunigas po tam arganistą vėl mylėjo, kad arganista išsisukti mokėjo.

91. BAGOTAS KUPČIUS

Vienas dideliai bagotas kupčius užauginęs sūnų savo, liepė jam ženytis ir išsiuntė į visas karalystes tokius raštus, kad parsieštų fotografijas del sūnaus jo gražiausių panų del išsirikimo pačios. Po apturėjimo fotografijų anei viena nepatiko jo sūnui, ir niekaip negalėjo primusyti, kad ženytųs.

To kupčiaus sūnus turėjo didžiausį užsijėmimą krome. Viena kartą bobelė biedna atejo su savo dukteria į miestą ir užėjo į tą kromą, kuriame buvo kupčiaus sūnus, norėdama pirkti skepetą del savo dukters. Prašė to jauno kupčiaus, kad parodytų. Jam labai patiko ta jauna ir graži panelė, todėl ko

gražiausias skepetas parodė, iš kurių vieną išsirinkusios, klausė, kiek kaštuoja. Kupčius atsakė:

— Dešimt rublių.

Anos, turėdamos tiktai vieną rublių, pasakė, kad labai brangu, ir norėjo išeiti, ale kupčius neleido ir pasakė:

— Del jūs atiduosiu pigiau, ale pasakykit man, iš kur esate ir kaip vadinatėse?

Tos pasakė, kad gyvena po vieno pono grinčelėj biednai ir neturi tiek pinigų, kiek ta skepetą kaštuoja. Pasakė savo prazviską ir to pono, po kuriu gyvena, ir norėjo vėl išeiti sau. Tas kupčiaus sūnus užsirašė, kaip anos vadinas ir iš kur. Paklausė anų:

— Kiek turiat pinigų?

Duktė, ištraukusi iš kišenės, parodė ir pasakė, kad tiktai tą vieną rublių teturi. Tas kupčius prijėmė nuo jos tą rublį, o jai atidavė tą skepetą, katras jai labiau patiko ir kurį norėjo pirkti, ir parsiskyrė tuo tarpu.

Po tam, palaukęs keletą metų, kupčiaus sūnus prašo tėvo savo, kad pazvalytų jam atpirkti nuo vieno pono biednus žmonis, kurius turėjo jau užsirašęs. Tėvas pazvalijo ir davė kaipo sūnui savo dideliai daug pinigų ant atpirkimo. Tuokart nuvažiavo sūnus kupčiaus į tą dvarą ir atpirkęs nuo to pono tus biednus žmonis ir jų dukterę, kuriai pardavė už rublių skepetą.

○ jin nepažino jo. Ir parsivežė pas save dukterį ir po tam leido į mokslą. Turėjo gerą pometį. Par šešis mėnesius išmoko visai — francūziškai ir vokiškai, visą mokslą pabai-gė. Turėjo tada jau 18 metų, todėl tas kupčiaus sūnus kalbi-no ją, kad eitų už jo. Po tam prašo tėvo, kad pazvalytų žė-nytis. Ir apsiženijo tą dukterį biednų žmonių, kurius atpirko nuo pono. Jin nelabai norėjo eiti už jo ir del to neilgai te-gyveno su jum. Vienas aficierius paviliojo ją ir išsivežė labai toli. Dasižinojęs kupčiaus sūnus, į katrą miestą išvažiavo tas aficierius su jo pačia, išvažiavo ieškoti ir atrado jau nebe-gyvą grabe ant kantafolio bažnyčioj. Davė zakrastijonui šim-tą rublių sidabrinių, kad pazvalytų par naktį bažnyčioj mels-

tis už ją ir kad niekam nesakytų apei [tai]. Zakrastijonui dazvalijus, meldės labai ščyrai su ašaroms tasai kupčiaus sūnus, atsiklaupęs ant kelių šalia grabo savo pačios, idant dievas sugražintų jai gyvybę, kad jis galėtų nors pasikalbėti. Besimeldamas apsnūdo ir susapnavo. Mato šalip savęs puikų žaliuojantį su lapais medį ir girdi sakymą tokį: „Skink tus lapus ir trink savo pačią — tuojaus atgis“. Zaras atsigavo ir, prisiskynęs tų lapų, atvožė grabą, jėmė trinti tais lapais savo pačią, ir atsigavo. Tuokart pagavo savo pačią iš grabo, kurią uždaręs paliko, o pačią nusinešė ing karietą ir nusivežė namo. Ant rytojaus grabą tuščią pakavojo, ir nieks nieko apei tai nežinojo.

O tas kupčiaus sūnus, parsivežęs savo pačią, po tam zgadoj didelėj gyvenen. Pati jį labai mylėjo del to, kad iš numirusių ją atgydė, o jau buvo nuejusi į peklą. Kaip tiktai aficierius ją nusivežė, tuoj vieną naktį velnias ją nusmaugė ir nuvilko ją į peklą.

92. KAS GREITESNIS, KAS SALDESNIS IR KAS RIEBESNIS

Vienas ponas uždavė savo biednam žmogui tris mįsles, prižadėdamas už tai dovanoti dvarą, jei įmins, kas greitesnis, kas saldesnis ir kas riebesnis, ir davė jam laiko tris dienas. Parejo biednas žmogus dideliai rūpestingas, atsisėdo po langu ir mislija. Duktė, pamačiusi tėvą taip smūtną, paklausė:

— Ko taip liūdnas?

Tėvas atsakė:

— Del to, kad nežinau, kas gali būti greitesnis, kas saldesnis ir kas riebesnis.

Duktė atsakė, kad mislis greitesnė, miegas saldesnis, žemė riebesnė. Tėvas prasidžiugo, nuejo į dvarą ir ponui pasakė. Ponas nevierijo, kad jis taip greitai išpėtų, paklausė, ir po primuso turėjo pasakyti teisybę, kad jo tai duktė pasakė jam. Tada ponas davė tam žmogui tris kiaušinius ir liepė pasakyti

savo dukterei, kad par tris dienas pasėtų, užaugintų ir prikultų tris pūrus lesalo del viščiukų*.

Po tam ponas davė tris saujas linų ir liepė suverpti ir priausti trims metams plonos drobės. O jin ponui nusiuntė tris medžio šmotelius ir liepė padaryti stakles. Ponas vėlei supykęs pasakė tam žmogui:

— Kad tavo duktė taip mandri, tegul atvažiuoja pas mane, ale nei žiemos, anei vasaros keliu.

Ta atsistojo tarp ratų ir tarp šlajų ir nuvažiavo į dvarą pas poną, šunis užkinkiusi. Kaip pons pamatė, pasakė:

— Na, kad tu taip mandri, tai turi tekėti už manęs.

Ir apsiženijo po tam. Svečiai jėmė peikti tam ponui, kad taip prastą apsiženijo. Ponas liepė jai išsirinkti, kas jai labiausiai patinka, ir skirtis iš to dvaro. Jin jėmė poną apgirdė ir visus svečius, po tam liepė užkinkyti ing karietą stoininius arklius, pasvadino poną, pati įsisėdo ir išvažiavo į savo namus.

Ant rytojaus ponas išsipagiriojo ir nežino, kur dabar esąs. Po tam kaip pasakė ponia, kad jai davė ant valios, kas patinka jai, tą gali vežtis sau, tai jin taip ir padarė.

Po tam sugrižo vėl abudu į dvarą ir gyveno zgadoj.

93. DAKTARAS IR MELNINKAS

Žmogus pas melninką atvežė į melnyčią rugių pikliavoti. Tai tas melninkas apsižvalgęs bandys tų rugių vogti, o žmogus ir nutvėrė ir nuštropavo ant trijų rublių. Taip tas melninkas nuejo į karčemą ant to apmaudo išsigert šnapso. O daktaras vėlek apsiėmė ponią gydyt ir susilygo su tum ponu tris šimtus rublių, ir padėjo zalagos vėlek po tris šimtus rublių. Taip ta ponia numirė, taip to daktaro prapuolė 300 rublių. Taip ir tas daktaras nuejo į tą pačią karčemą ant to apmaudo išsigert šnapso. Ir susiejo abudu ir gėrė šnapsą. Taip jundu žiūriasi ant viens kito, kad abudu taip nesmagūs, ir pradėjo viens kitą klausinėti. Melninkas klausė to daktaro:

— Ko ponas teip nesmagus?

O daktaras vėlėk klausė melninko:

— Kodel teip nesmagus?

Taip melninkas pradėjo pasakoti savo bėdas, sakydamas:

— Vakar žmogus atvežė rugių pikliavoti, o gizelis ėmė ir pavogė rugių tris gorčius, o žmogus ir sugavo ir nuštropavo ant trijų rublių. Ko nebūsi nesmagus?

O daktaras jam taip atsakė:

— Durnius mužikas! Kad jį žmogus ant trijų rublių nuštropavo, o jis tokį didelį rūpestį turi, o kad aš apsiėmiau vieną ponią gydyti ir susilygau su tum ponu už išgydymą tris šimtus rublių, ir padėjau zalagos tris šimtus rublių, o ta ponia numirė. O ką žmogus — ar įlįsi į vidurį? Mano trys šimtai prapuolė, o aš tai tokio rūpesčio neturiu, kaip tu del tų trijų rublių.

O melninkas taip atsakė:

— Aš mužikas durnius, ale kad daktaras ponu vadinies, o da durnesnis už mane. Kad ponas daktaras būtum daktaras, būtum išgydęs ponią, tai būtum gavęs tris šimtus rublių. Tai ponui nebrangu rublius, o man, kad aš gaunu po kelias grivas ant dienos, tai man vienas rublius brangus.

Taip tas daktaras sako:

— Kad tu iš priešakio tai matai, o iš užpakalio nematai. Kad subinėje akis turėtum, tai tavęs nesugautų. O kad tu subinėje akių neturi, tai tave sugavo.

O melninkas sako:

— O ponas daktaras iš viršaus ligą tai matai, o viduryje tai nematai. O kad ponas daktaras ant liežuvio akį turėtum, tai liežuvį į subinę įkištum ir matytum, kas yra tai, ir išgydytum. O kad ant liežuvio akies neturi, tai ir negali išgydyti.

Taip tas daktaras sako:

— Et, su durnium prasidėk, tai nebus galo.

Taip tas daktaras palikęs viską ir išbėgo namo, o melninkas, daktaro trunkus išgėręs, eina namona linksmas, dainuodamas.

Tai tokia pasaka apie daktarą su melninku.

94. ŽALNIERIUS IR ŠIMKORIUS

Žalnierius ejo į miestą su bizūnu ant rankos nešinas ir susitiko šimkorių, išeinant iš miesto. Taip tas žalnierius paklausė šimkorių:

— Ar tu turi pinigų?

Tas sako:

— Neturiu.

Ir tas žalnierius sako:

— Neturiu.— Taip tas žalnierius sako: — Reikia prašyt dievą. Duos dievas. Prašyk dievą.

O šimkorius sako:

— Iš kur dievas duos? Juk iš dangaus neišmes.

Taip tas žalnierius tam šimkoriui su bizūnu čiaukšt par kuprą, taip tas:

— Bog, davai dengi!*

Žalnierius sako:

— O ar jau tu turi pinigų? Jau pas mane yra dvi ka-peikos. O pas tavęs ar yra?

Šimkorius sako:

— Pas manęs nėra.

Taip žalnierius sako:

— Nu, vėl reikia prašyt, duos dievas!

Šimkorius sako:

— Ui, ar iš dangaus dievas išmes?

Žalnierius vėl jam su bizūnu par kalnierių. Šimkorius vėl:

— Bog, davai dengi!

Žalnierius vėl klausia:

— O ką, dabar ar turi? Pas manęs jau yra aštuonios ka-peikos. O pas tavęs ar daug yra?

Šimkorius sako:

— Pas manęs nėra.

Taip žalnierius sako:

— Reikia išsikratyti. Kiek pas mane rasim, pusiau pasida-lysim, o kiek pas tave rasim, vėl pusiau pasidalysim.

Taip šimkorius sako:

— Kiek pas manęs buvo, tiek yra, o dievas nedavė.

Žalnierius sako:

— Tai dievas davė, bo aš neturėjau nė tu neturėjau, o ką rasim, tai dievas davė. Tai dabar turiam išsikratyti, o ką rasim, tai pusiau.

Taip žalnierius save išsikratė, pas savęs rado aštuonias kapeikas, pasidalino pusiau. O pas šimkorių rado trisdešimt rublių — ir vėl pasidalino pusiau.

Taip šimkorius nuejo verkdamas namo, o žalnierius linksmas, ant vienos kojos šokinėdamas, vėlek nuejo, kur jam reikia.

Tai tokios navynos žalnieriaus su šimkorium.

95. PASAKA BARANAUSKO UBAGO

Pasakysiu visus vargus bėdas savo apie nedorą pačią savo Baranauskienę Oną. Ar žinai, ciocene, kad mes vieną kartą ejom nuo Tytuvėnų salig Lyduvėnų septyni ubagai. Ar žinai, ciocene, užejom mes į vieną dvarą ir sugiedojom „Paklausykit, prašom, mūsų“, tai mes gavom dešimtį auksinų ir eisim į Lyduvėnus pragert. Tatapčiaus, ciocene, arielkos negavom ir eisime namo. Beeidami užejom ant Palapišio kalno. Aš su savo pačia susitariau ir susibariau. Ar žinai, ciocene, aš eiti, o ji neiti. Aš einu, ir ji pasilieka. Atsisuku, pasižiūriu, kad mano pati su septyniais ubagais po vienu užklodu begulinti. Ar žinai, ciocene, aš ir pasakiau: „Kieno buliukai, to ir veršiukai“.* O ji man ant to nė žodžio. Ar žinai, ciocene, pakilo. Pakilusi kai paėmė botagą, kaip kirto man par perstuvus, tai teko par širdį. O pats agurkas botago — par vidurinę širdį. Ar žinai, ciocene, pakilau. Pakilęs palikau visus savo ir diržiukus, ir cikorikus, ir plecionkas, ir krukės, ir terbas, ir patriūbočius, ir viską. Kaip patraukiau keliais ant Šiaulių, tai ar žinai, ciocene, tai žadėjau smerčiu korot: ar raudoną skepečiuką parišt, ar raudoną stančkikę parišt, ale kaipo pati, ir vėl pasigailau.

Ar žinai, ciocene, kaip mane pati pametė, tai aš įsimylėjau tą Teklę, kur dabar nutekėjo už to ubago, kur dabar

Reseiniuose su armonika taip gražiai giesta. Ar žinai, ciucele, kad aš vieną kartą su savo Tekle nuejau į Liaurų sodžių. Mes labai gražiai mokėjom giedoti, tai mes gavom Lipčiaus gyvenime cielą rublių ir susitarėm eiti į Viduklę pragert. Ir užėjom ant Kregždės kalno ir susimislijom pasibovyti, ir pradėjom bovytis. Ar žinai, ciucele, kad aš pasižiūriu — Lipčiaus Jūzapas ir Simeonas beatjoją. Tai ar žinai, ciucele, kaip mudu parsitraukė ant to Kregždės kalno — ir mane, ir mano Teklę,— kaip įkirto po penkiasdešimt bizūnų, tai kraujas par kulnis ritos. Tai mudu pagulėjom po penkias nedėlias, tai aš nuo to sykio ir pamečiau tą savo Teklę mylėjęs, o ji nuejo į Reseinius ir nutekėjo už to ubago, kur su armonika giesta. Tai ar žinai, ciucele, tai man širdį skauda, kaip ji gražiai giesta.

Tai dabar ta bėda pasibaigė, kita vėl prasidėjo.

Kad aš vieną kartą nuejau į Kempalų kaimą pas Pociaus, ir aš radau besiuvant du šiaučius, ir manęs paprašė, kad aš jims giedočiau „Žvirblį“. Tai man žadėjo duoti po ditką. Tai aš jims ir užgiedoju:

*Tupi žvirblis šalia kuknės:
Sergu negaliu, dūksauju vaitoju.
Ateina Levenora,
Davė žvirbliui lig noro.*

O Pociuvienė dirbo kruopus kamaroj. Pametė kruopus dirbusi, išėjo į prinę, klausos, kad aš taip gražiai giestu, paėmė peilį, atpiovė lašinių šmotą ir nešė man. Ir išgirdo, kad aš taip giestu:

*Ant ateina Bendurytė,
Davė žvirbliui kupryti,—*

tai ar žinai, ciucele, kaip metė tus lašinius ant lentynos, paėmė kur kiaulėms verda valgyti tą samtį, pasėmė kruopų ir įpylė man į terbą. Ar žinai, ciucele, kaip davė man su tum samčiu į kaktą, tai mano kakta kone perplyšo. Ir da to negana. Ar žinai ciucele, kaip pradėjo man duoti par stabukaulius, par šlaunis, par kuprą, tai ar žinai, ciucele, kad aš

nepaspėjau nė terbos užsirišt, anė krukės pasiimt. Viską palikau, tiktai kepurę pasigriebiau. Kad aš eisiu ulyčia, tai mano viena terba par galvą, kita — par kulnis. Tai ar žinai, ciocele, kaip trūko terbos pasaitas, kad lėkė ta terba par tvorą ir pasiliko. Ir nežinau, kam ji teko — ar šuniui, ar katei. Kaip tai lapei, kad nežinojo, kam teko, taip ir mano gyvenimas pasibaigė ant to.

96. CITIKUS IR SUBOTĖ

Patarlė apei laimingus žiedus žolių — diemedžio ir paparčio, apei kurius žmonys šneka labai saldžiai, sakydami: kas gaus tą žiedą, bus žinūnas

Senovės gadyneje pri pagonų šiaip atsitiko žemaičių žemėje, kad vieno kunigaikščio sūnus susimylėjo su duktere antro kunigaikščio, kurisai gyveno anoj pusėj Nemuno. Kavalleriaus vardas buvo Citikus*, o panos vardas buvo Subotė*. Tuodu jaunikaičiai par ilgą laiką mylėjusies, ir susitarė anuodu susiženyti į porą ir pažnočiojo laiką del susišliūbavojimo: vasaros laike sėjos mėnesio 23 dienoj suvažiuoti į susikalbėtą vietą ir tenai padaryti veselę. O tam laike pri pagonų visokias ceremonijas atlikdavo pas ugnies: gimusį atnešdavo pas ugnies, kaipo prie krikšto, o mirusį ant palaidojimo teipogi. Šliūbus imdavo pri ugnies, ir maldas atprovinėdavo pas ugnies.

Citikus su Subote susirokavo tokį rokundą: susivažiuoti ant pusiaukelio pas Nemuną žemaičių pusėje, sukurti ugnį, paskum susivažiavę abudu pri tos ugnies susišliūbavoti ir atlaikyti veselės ceremonijas. Po paskutinio jų susikalbėjimo

Citikus taisės visokius priburtus ant veselės. Teipogi ir Subotė pasitaisė. Kaip atejo ta diena — 23 sėjos mėnesio, Citikus susirinko kumpaniją prigulinčią, pagirtinus muzikantus ir nuvažiavo į sutartą vietą priimti šliūbo su savo myliamąja pana.

Citikus, atvažiavęs su savo kumpanija į sutartą vietą, susikūrė didelę ugnį ir tenai apei tą ugnį šokinėjo ir visokias

kumedijas provinėjo, laukdami tos panos atvažiuojant. Tenai anie pralaukė par visą dieną, ale nesulaukė Citikus savo myliamosios.

O anie Subotės tėvai, broliai ir visi padoniejai, gailėdamies tos panos, susitarė neleisti [i] Žemaičių žemę savo paną. Teip susitarę ir neleido Subotės ant šliūbo.

Citikus, par visą dieną nesulaukęs savo myliamosios, susirūpino dideliai, ale bet netrotydamas nodiejos, nevažiavo niekur nuo tos ugnies ir apsinakojo ant tos vietos pas tos ugnies. Paskum tie jo kumpanijonai, katrie su jum ten buvo, pradėjo sakyti:

— Iškada mums čion teip ilgai laukti. Mūsų pana Subotė pamelavo, jau neatvažiuos pas mūsų, ir mes galiam važiuoti namo be jokios nodiejos.

Citikus pagal draugininkų įkalbėjimą nutrotijo nodieją nuog savo myliamosios, dar didžiau susirūpino, kad paliko paniekintu nuog savo myliamosios. Iš to didelio rūpesčio ir susirgo labai dideliai. Paskum sirgdamas nesulaukė pusę nakties ir numirė. Tie kumpanijonai pajėmė jo kūną, įdėjo į vežimą ir parvežė namo pas kunigaikščio, ir papasakojo jam, kaip atsitiko su jo sūnum.

Kunigaikštis, gailėdamas savo sūnaus, nesumanė, ką jau daryti, kad sūnus numirė del panos. Susimislijo ir pasakė savo tarnams:

— Važiuosiu pas ano kunigaikščio nonts išrūgoti, už ką neleido savo dukters už mano sūnaus: par tatai mano sūnus ir numirė.

Kunigaikštis, teip pakalbėjęs, tuo trumpai liepė furmonui pakinkyti arklius ir važiuoti. Tą dieną po sūnaus smerčio ir nuvažiavo už Nemuno pas ano kunigaikščio. Nuvažiavęs įėjo [i] palocių ir ten rado pagrabą. Paskum nuejo pas paties kunigaikščio ir pradėjo jam rūgoti, sakydamas:

— Susied, ką aš tau blogo padariau, kad neleidai dukters už mano sūnaus? Par tavo nedaleidimą dukters mano sūnus ir numirė.

Paskum ir tas kunigaikštis pradėjo verkti, pasakoti apei savo dukterį, sakydamas:

— Ir aš kad neleidau savo dukters už tavo sūnaus, ir mano duktė tą naktį numirė, ir pas manęs dabar yra pagrabas.

Po tam tuodu kunigaikščiai, netekę sūnaus ir dukters, susitarė anuodu tarp savęs nueiti pas kunigų savųjų ir pasakyti tą stebuklingą atsitikimą su jų vaikų smerčia netikėta, o kunigai kad padarytų toje naktyje šventę visims žmonims. Teip juodu ir padarė, kaip susitarė. O kunigai nuo jų priėmė su ukvatu tą stebuklingą nusidavimą. Pagoniški kunigai išstatė toje naktyje šventę, įsakė visims žmonims, kad tą naktį švęstų nemiegodami. Ir prisakė žmonims, kad susieitų į būrius toje naktyje, susikurtų ugnis ir tenai **nemiegodami** visokias kumedijas ir štukas provinėtų, bele tiktai nemiegotų.

Paskum kunigai, matydami, kad ne visi išpildo žmonys jų įstatymą, tai išmislijo, žinodami, kad diemedis ir papartis niekad nežydi, užsakė visims žmonims, kad toje šventoje naktyje žydi diemedis ir papartis. Kas iš žmonių paims tą žiedą ir laikys prie savęs, tas viską žinos ir viską galės padaryti, ką tik norės. Paskum žmonys kunigais pavierijo, kožną metą toje naktyje visi žmonys vaikščiodavo po papartynus ir po darželius, kur diemedžiai auga, ieškodami tų žiedų. Beieškodami žiedų, ir tą šventę nemiegodami atšvęsdavo, išpildydavo kunigų įstatymą. Tai dabar ir po šiam laikui žmonys kalba, kad švento Jono naktį diemedis ir papartis žydi. Kas tą žiedą paims, tas bus dideliu žinūnu.

97. ORACIJA BLAGASLOVIJIMO VAINIKO JAUNOSIOS

Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus! — Ant amžių amžinųjų. Amen.— Parsiprašau labai pakarniai pri stalo švento, kaipo altoriaus, pirmiausiai tų namų gaspadoriaus ir viso susirinkimo, seno ir jauno, ir tų panelių, šviesiai pasirėdžiusių,

už stalo besėdžiančių, kaip rožių lelijų bežydžiančių. Šitei aš nusizeminęs tarnas apsiznaiminu žodžiu tamstai, jaunai panelei. Ščėslyvas tasai vainikelis, kurisai žydėjo puikiam rūtų darželyje, šitei žydi rankose mano. Ta karūna, kuri ir gražiausia, ir brangiausia, galiu sakyti, ant amžių palaiminta. Gyvenk ir skaityk tūkstantims.

Priminsiu anus žodžius iš rašto švento: „Daug yra pašauktų, o maž teyra išrinktų“. Viena tamsta, jauna panele, iš tos cielos kompanijos, kuri gražiai išnešiojai tą karūną. Žinom, jog daugiau nenešiosi, ale karūnavos motina švenčiausia, su kuria reiks gyventi ir mirti. Padabniai nesugrįš ta panelė į cnatą panystės savo. O dabar šitai par išrinktą svotbos jaunikaitį kožnam vienam nukeliaujančiam į bažnyčią šventą, kur varpai šauk, vargonai gaud, dūkauni kuningai mišias atprovinėj, evangelijas apsako, pamokslus mums duod. Ten stosme prieš cūdauną abrozą motinos švenčiausios atiduoti apierą iš zaslūgų panystės savo par šliūbą šventą, par sudėjimą rankų, par sukeitimą žiedų, iš aukso, iš sidabro nulietų. Ko norime, to dastosme. Blagaslovyti tie metai, kuriuose užgimė ta panelė. Blagaslovyti tie metai, kuriuose augo ta panelė. Blagaslovyti tie metai, kuriuose nenutrotijo cnatą panystės savo. Padėkavosme visums baltums galvums nuometuotums ir paneliams vainikuotums. Atjojo slaunas jaunikaitis kaipo žalias diemedaitis su savo tarnais labai pakarnais. Įjojom į pūsčias girias, ten radom vyno medelį. Tame vyno medelyje paukštelis čiulbinėjo. Ale ne paukštelis čiulbinėjo — patsai viešpatis kalbėjo, rankoje vainikelį turėjo. Kur rūtelės birusios, ten ašarelės kritusios. Ten yra mano brolių rūtų darželis, aukso kuoleliais smaugstytas, sidabro tvoreliums lankstytas. Padėkavosme tiems broleliams, kurie tą darželį tvėrė, ir tums seselioms, kurios tas rūteles sėjo. Švents Jons rūteles sėjo, šventa Agnieška nuravėjo, o šventa Elzbieta vainiką pynė. O vainikas yra labai brangus: aukso kubkoj laikytas, vyne mirkytas, perlu karpytas. Ne del ko kito, kaip tik del tos jaunos panelės, kuri smūtna yra, ant

kelių matušėlės ašarelės byra. Kalėdų rytą rūtelės dygo, švento Petro rytą linksmi pražydo. Šventa Elzbieta rūteles skynė, pana švenčiausia vainiką pynė. Ir apdovanojo štei dovenums — ne auksu, ne sidabru, ne mira, ne kodyla, ne diementu, ne brangiu kleintu, o ne kuom kitu, kaip tiktei šitum žalių rūtų vainikeliu.

Leudatur Jezu Christe! — Et sekule sekulorum!* Tegul bus pagarbints Jezus Kristus! Prašau, pana, priimk vainikelį iš mano baltų rankų, uždėk ant šventos galvos savo. Prašau labai pakarniai, senoji motinėle, prisek žalių rūtų vainikelį ant gelsvų kaselių paskutinį kartelį, kuri atiduosme viešpačiui garbingai ir meilingai, o sau išprašysme gerą pagyvenimą nuo pono dievo. Blagasloviju aš! Blagaslovyk, tėvs ir motina, broliai ir seserys, susiedai ir susiedkos! Blagaslovykiat ir jūs, baltos galvos nuometuotos ir panelės vainikuotos. Blagaslovykiat! Blagaslovykiat tą porą, kuri šiandien permains savo stoną panystės, žengs į stoną moterystės. Gloria patri et filje et spiritus sancta sicularat in prenpicije e et in munk et semper et in sekule sekuliorum. Amen*.

Galas tos oracijos. Ką netropijau, prašau prabočyti. Ne aš vienas kaltas, ale ir kriaučius kaltas: kišenė prairo, geriejai žodžiai išbiro. Vienas teliko, tas pats nupliko. Norins turėčiau ką daugiau sakyti, nēr kam klausyti. Pasakiau visą tiesą. Tegul bus pas junsų linksmi ir šviesa.

98. PAMOKSLAS LAIDOTINIS

Egredere egredere, frater dome tua et ternitatis tue*. Iš-eik, iš-eik, mieliausis prieteliau muno, iš namų savo, eik ing namus viečnasties tavo. Išeidamas paskutinį kartą atsižegnoja nuog to svieto marnasčių ir delicijų, atsižegnoja nuog tėvo ir motinos, atsižegnoja nuog brolių ir seserų savo. Atsižegnoja ir blagaslovija sūnus ir dukteris savo. Del to dabar jau prie atsižegnojimo savo norėtų parsiprašyti, kuri tiktei būtų užrūstines arba kalba užgavęs, ale neagal kalbėti nei parsi-

prašytis, tur burną uždarytą, liežuvį ing stulpą pavirtusį ir sprandą sustingusį ir visą kūną užšalusį, nebgal kalbėti nei parsiprašytis. Bet tiktei parsiprašo par mune prietelių: dovanokite, kaipo dovanujo išganytojis ponas cielam sutvėrimui savo. Padabnu spasabu ir aš junsų prašau, dovanokite, užmirškite nei minavokite kaltybės jo, kada daugel kartų verkė del to svieto marnasčių ir delacijų. O dabar kas verks ir kas išlies nors vieną ašarelę del biedno keleivio, kursai išaina šiandieną ne su kokiais skarbais ir turtais, ale tiktei su šėšioms lentoms grabo ir su vienais marškiniais smertelnais, su kuriais reiks stotis ant strošno sūdo pono dievo, ant ko reik spadiėvotis kožnam vienam žmogui, katalikui ir nekatalikui. Del to dabarčiaus jau, prie išėjimo savo, norėtų padėkavoti ponui dievui už visokias geradėjystes, kurias turėjo, ant šio svieto gyvendamas.

Visų pirmiaus padėkavoja saulei ir mėnesiui, kurie jį apšvietė, padėkavoja žvaizdėms, ant kurių žibančių žiūrėjo, padėkavoja toms žolelėms, kurias nekaltai pamynė, padėkavoja žemei, kuri nešiojo ir iš kurios patieką turėjo del kūno savo. O asablyviausiai padėkavoja švenčiausiui sakramentui, kuriame dūšią savo pasylijo. Delto tada dabarčiaus jau nežinome ir tuoj tolimu keliu išeinančio klauskiamės mens jo, kumet bepareis, kumet beaplankys mumis kaipo pavargėlius kokius. Ale padabniai, kad galėtų, atsakytų tais žodžiais: „Užtėms saulė ir mėnuo, nebžibės žvaizdės, išdžius vandėnys, užgrius kalnai, išdils žemė, ir kad tiek išėitų metų, kiek yra jūrėj vandenio lašelių ir ant krašto marės smiltelių, jau, jau nebsugrįšiu pri to svieto marnasčių ir delacijų“. Jau dabar padėkavojęs, jau parsiprašęs, nor ir trokšte trokšt kožno loskos nuog junsų, šaukdamas žodžiais Dovydo švento: Miserere mini mei, miserere mini mei*, susimylėkit ant manęs, susimylėkit ant manęs bent juns, prieteliai mano. Regiam, jog nenor čionai bovytis ilgiaus, nor pasiskubintis ant ano kalno Jeruzalimo, Jezuso pono krauju aplaistyto, kad galėtų ko greičiaus pasiskubintis pri trono karaliaus dangiškojo, tenai jam pasiklonioti ir padėkavoti už visokias geradėjystes jo,

kur turėjo, ant šio svieta gyvendams, nor ir trokšt išgirsti tus žodžius: filii mea veni a domus mei*, sūnau, eik pas manęs, atimk nagradą, sugatavotą par amžių amžinųjų. Šian-dien dekretas dievo vienus koroj, rytoj išpuls ant tavęs. Ei, reflektavokias, nežinai tos pričinios smerčio dienos nei ady-nos. Amen.

KAUNO, PANEVĖŽIO, ŠIAULIŲ
APYLINKIŲ PASAKOS

99. SAULĖ IR VĖJŲ MOTINA

Buvo 3 broliai. O vienam broliui, Juozapui, vis rodės akyse dvi saulės — rykmetį par pusryčius, o vakare par paludienį; o teip nemato antros saulės. Prašė savo brolių, kad leistų jį ieškoti antros saulės. Broliai išleido, bagaslovijo.

Atsitraukė į kitas žemes, užėjo dideles girias. Girdžia — girioje lermas. Jam ciekavastis, kas ten provojo. Žiūri — levas, vanagas, skruzdė ir vilkas, pasipioję jautį, nemoka pasidalinti. Užtémijo levas šviežų žmogų, vadina pri savęs artyn:

— Žmogau, būk teip loskavas, pardalink mums tą mėsą. Atpiové [žmogus] galvą skyrium, padavė skruzdei:

— Maža esi, gali ten išėsti visas skyteles!

Raumenis padavė levui, kaulus — vilkui, grobus — vanagai.

— Ar visi kanteni mano pardalinimu?

— Labai loskavi!

Kožnas davė jam po biskį savo plaukų, skruzdė davė ūsą, vanagas — plunksną:

— Kad bus bėda, ant mūsų duotų daiktų pamislyk, tei bus teip.

Paejo jis į girią toliau, panorėjo valgyti — pamislijo ant vilko. Stojose vilku, susigavo aviną, pasivalgė. Pamislijo ant vanago — stojose vanagu, greitai nukeliavo į svetimą šalį. Tropijo užlėkti ant vėjų motinos. Įeina į trobą, pagarbino dievą.

— Ant amžių. Ko ieškai?

— Ieškau antros saulės!

— Paritysiu kamūlį, sek paskui tą kamūlį, nueisi pri mano motinos.

Įsikando, būdamas vanagu, siūlą į snapą, toli labai ke-
liavo, kad daejo. Daejo pri vėjų motinos. Motina pastatė jį
pri sodo už sargą:

— Kad išdabosi sodą, rytoj žinosi saulę!

Davė jam palošių, išėjo jis į sodą. Vidury nakties atejo
žmogus, kad jam buvo medžiai ligi dvišakumai. Paima tas
milžinas par tvorą, išsirauna ir neša. Užmetė su šoble ir nu-
kirto rankas milžinui, kuris nuejo atgal. Po valandai atejo
kitas, girią po kojų laužydamas. Pasirėmė ant tvoros, norėjo
vėl rauti obele. Nukirto jam galvą. Atejo trečias — nukirto
par pusę.

Kaip atsirado diena, jis nuejo pas gospadinės, apipasako-
jo bėdą šios nakties. Nuejo drauge motina į sodą apžiūrėti,
rado tris milžinus užmuštus. Už tą gerą dovanojo jam tris
obūlius. Tie obūliai buvo dideliai brangi cenia.

Sušaukė savo vaikus, keturis vėjus, klausė jų:

— Ar nematėt kur antros saulės?

Šiaurys vėjas atsakė:

— Tei ne saulė. Aš šandie buvau ir mačiau. Yra pana
ant marių salos, turi dvarą, su tokiais plaukais, kaip saulė.

Vėjų motina vėl paritino jam siūlų kamūlį. Įsikando siūlą
į snapą, vanagu pasivertęs, nukeliavo pri marių krašto. At-
bėgo šiaurys vėjas pas jį, pamokino:

— Dabar lauk vakaro. Pareis tos panos bulius su trims
karviams iš girios, plauks par mares į aną pusę. Įsikibk buliui
į uodegą, parneš tave į aną pusę. Paskui pasinerk parplaukęs,
bo jis subadys, kai pamatys. Kaip išeisi iš vandens, rasi ber-
žinį kelmą ant tos salos. Palįsk po tum kelmu, bo bulius tave
ieškos. Po pusryčių eik į pakajų, rasi tą paną bemiegtančią.
Ji guli kniūpsčia. Užsisėsk ant jos, kaip ant arklio, apsvy-
niok plaukus ant rankų. Ji sakys: „Leisk mane! Kad neleisi,
prapuls žemė, pasidarys marės“. Sakyk: „Aš ant tavęs iš-
plauksiu“. Iki trijų žodžių teip sakys. Paskui sakys: „Tu ma-
no, aš tavo“. Tei tada paleisk.

Ir parejo bulius iš girios su karviams. Įsikibo į uodegą
bulio, parnešė par mares. Teip padarė. Paną jis paskui pa-
leido, kaip ji pasakė: „Tu mano, aš tavo“. Juodu ten gyve-

no daugel metų. Jis, kaip mažesnis, slūga jos. Jis pats varydavo kožną rytą karves par mares. Jau jam bulius nieko nedarė.

Vieną kartą rado ant erškėčio tos panos vieną plauką užkibusį ir rado kiaurą riešutą. Suvyniojęs plauką, įkišo į tą riešutą, įmetė į mares. Atspįsta iš marių spindulys į dangų, kaip žvaigždė didžiausia.

Viens karalaitis, važinėdamas ant marių, pamatė naujyną. Užstatė akruotą tiesiai ant tos žvaigždės, privažiavo artyn, nužiūrėjo par žiūronus ir rado tą riešutą. Ko greičiau bėgo atgal namon. Turėjo seną bobutę raganą:

— Sakyk, bobut, kas tas do plaukas yra?

— Yra pana tokiais plaukais!

— Ar negalėtum čia ją paragabenti? Aš tau aukso lopšį nuliesiu, dieną ir naktį supsiu už tai.

Ragana apsvirtė į ubagę ir nuejo pri tos panos, pradėjo pasakoti, kad ją iš akruoto išmetė ant kranto:

— Aš, biedna žebroکہ, prašiau, kad pavėžintų, o jie mane ant kranto čia paleido. Mažu ponia loska, priimk mane už slūgą. Viernai slūžysiu.

Prijėmė ją. Pabuvo nedėlią ir antrą, įsivierijo kaip tikra slūga. Ką pana liepia padaryti, tai dusyk geriau padaro. Ragana, matydama naktį karalaitį, liepė jam nulieti aukso akruotą ir atvažiuoti, kur jis rado tą jos riešutą. Kad būtų sidabro tiltas.

Rytą 8 adyną atsikėlė pana, išėjo iš savo dvaro, pamačius šviežų akruotą. Tokio dar akruoto nebuvo. Ta bobutė ėmė vadinti paną:

— Eikiava pasižiūrėti!

Pana buvo išėjus vienplauکہ. Buvo begrižtanti paimti skepetą. Čerauninkė pasakė:

— Aš atnešiu skepetą!

O jos vyras miegojo. Ragana pajėmė peilį ir papiovė jos vyrą. Išjėmė plaučius ir kepenis, praeidama įmetė į mares. Ponia nežino, ką ten ji padarė. Priėjo pri akruoto artyn — mato, kad ant to akruoto nėra nei jokio žmogaus. Čerauninkė jėmė vadinti ponią ant akruoto pasižiūrėti. Kaip užėjo ant

akruoto, tas pasidavė į mares. Iššoko karalaitis, pajėmęs paną, įsivedė į pakajų:

— Nesibijokis, pas manęs geriau būsi, kaip čia. Turiu karalystę, turiu vaiską.

Parsivežė ją į savo karalystę. Norėjo ją ženyti trumpai.

— Aš negaliu tekėti be metų! Gailius savo tėvo, neseniai mirė.

Kaip galėdama trukdino čėsą, kad tik jis nesiženytų.

Susibėgo visi keturi vėjai pas motinos savo paklausinėt naujynų. Žiūri, kad motinos sode suvytę visi obūliai.

— Del ko teip čia, motuš, yra?

— Bėkiat žiūrėti, musėt, tas mūsų prietelis negyvas yra, kur mūs sodą dabojo.

Rado jį papiautą. Pradėjo ieškoti po krantus, vandenis plaučių jo. Pamatė — vėžys labai didelis bevelkąs į olą. Atjėmė plaučius ir kepenes. Šiaurinis vėjas panėrė į mares ir išnešė gyjančiojo vandens ir gyvuonies. Sutepė, sumazgojo — stojos sveikas ir gyvas. Klausia:

— Kur ta pana dingo?

— Nežinau, aš buvau užmigęs.

— Tu buvai papiautas.

Puola į visus kraštus — nēr jo panos niekur. Prašė vėjų rodos:

— Ką man dabar reikia daryti?

Šiaurys vėjas:

— Eik į jos pakajų, rasi kamanas ir balną. Pasibalnok bulių savo, stosis toks arklys, kad nebus ant visos karalystės tokio driganto. Užsėsk, josi marėms geriau, kaip žeme. Ir nuneš jis į tą karalystę, kur ji yra. Ten bus tą dieną arklių jomarkas, ieškos karalius pirkti drigantą. Kai derės, sakyk: „Jei perkat, pirkiat, čėso neturiu“. Kol išeis pana.

Išėjo pana, pažino gyvolį savo. Pajėmė jam už rankos ir stojo vyrui ant kojos ir užlipo. Ir pakilo į padanges, pabėgo į savo dvarą. Karalius paliko smūtnas. Klausia karalius čerauninkus:

— Ką reikia dabar daryti?

— Jau nēr rodos nei jokios!

Pana parkeliavus paleido savo bulių. Bulius priklaupė ant kelių, prašneko žmogaus balsu:

— Kirsk mano galvą!

Pana nenorėjo kirsti, ale tik turėjo kirsti. Nukirto galvą — prapuolė ketvirta dalis marių, pasidarė žemė. O iš buliaus jos brolis stojos. Nukirto visų trijų karvių galvas — stojos sesers. Prapuolė visos marės, pasidarė žemė. Pradėjo svietas gyventi. O ji paliko karalienė ant tos žemės, o vyras jos — karaliumi. Vyras jos išsipakūtavojo už jos brolių ir už seseres. Paliko ščėslyvais ir gyveno.

Ant to baigias.

100. PRARIJO ŽEMĖ

Kunigaikščiui dievas davė sūnų, po krikšto Joną. Pas to vaiko lopšyje radosi grometa. Tėvas pradėjo ją skaityti. Rašo grometoje, kad [kai] bus 20 metų sūnus, tei jį praris žemė. Dideliai tėvas jį dabojo, neleido niekur be savęs iki 20 metų. Paskutiniai metai užsistojo — jau vaikui rodos raznos grožybės ant dangaus. Vadina tėvą:

— Eikiam mudu pasivaikščioti!

— Vaikeli, praris žemė, nenoriu aš tave paleisti iš savo akių.

Užlaikė tėvas vieną ir antrą dieną. Trečioje dienoje atejo toj adyna, kada reiks jį praryti. Vaikas pamatė ant lauko didelę grožybę obūlių: aukso, sidabro ir deimanto obūliai ant obels.

— Eikiava, tėvai, artyn pažiūrėti, kas čia do naujyna?

Tėvas nusitvėręs veda jį už rankos. Džiaugias obūliais: viena pusė — gražu žiūrėti, antra — dar gražiau. Tėvas užsimislijo, paleido vaiko ranką — atsidarė žemė, ir prapuolė vaikas. Kaip buvo gražus laukas, teip ir paliko. Tėvas verkdamas parejo namon.

Vaikas kiaurai par žemę nukrito į kitą svietą. Tropijo ant kelio nukristi. Vaikščiojo į visas šalis — neranda niekur žmogaus. Priejo dvarą — špižiniais štakietais aptvertas. Ant

bromo gelžinės durys. Pradėjo duris daužyti, išejo senis. Tas senis buvo prakeiktas. Jau trečias šimtas metų, kaip jis gyvena tame dvare.

— Dvidešimt metų aš tavęs laukiau, ale tik sulaukiau! Dabar turi man viernai slūžyti. Eime, aprodysiu visus darbus!

Įeina į vieną sodą — aptvertas sodas gelžiniais štakietais, ant kožno štakieto žmogaus galva pakabinta. Ant vieno nėra. Jonas klausia prakeiktojo:

— Del ko ant to nėra?

— Neklausysi mano prisakymo, tei tavo galva bus ten.

Išsivadžiojo po visus pakajus. Daugiaus nieko nėra, kaip tas vienas senis. Nusivedė į stainę. Ir arklys, ir šuo stainėje. Arklys pašertas mėsa, šuo pašertas avižums, pastatyta gale lazda. Padavė jam tą lazdą:

— Imk lazdą ir mušk juos, kad neės arklys mėsos, o šuo šieno! Aš dabar išvažiuosiu ant 12 dienų!

Atvožijo senis šuniui 20 svarų šieno, arkliui 20 svarų lašinių:

— Kad neės, tei su ta lazda tiek duok, kad tik suės! Kad nesušersi, tei aš tave užmušiu.

Jonui dideliai parūpo. Pašėrė arklį ir šunį — nei tas ėda, nei tas ėda. O mušti gaila jam. Vaikščiodamas Jonas jėmė verkti labai. Arklys prašneko:

— Neverk, Jonai! Eik šen! Duok man šieno ir avižų, duok šuniui mėsos ir lašinių.

— Kad aš bijau: gal man galvą nukirs!

Pašėrė, kaip prašė, pats atsigulė. Par 12 dienų dideliai gražūs jie stojos, ejo jiems į kūną. Čerauninkas pajuto, kad jis teip daro, skubinos namo ko greičiau. Arklys žino, kad čerauninkas parvažiuoja, mokino Joną, kaip šnekėti: „Prabočyk, dėde, suklydau! Daugiaus tēmysiuos, kaip liepsi daryti“.

Parbėgo čerauninkas, velniškai apsirėdęs:

— Ką padarei, Jonai? Kodel šėrei arklį avižum ir šienu, šunį — lašiniaus ir mėsa?

— Pamilką apturėjau! Man rodos, kad teip liepei šerti.

— O kod nesiklausei, kaip aš tau sakiau? Užduosiu aš tau pakūtą. Eiva į sodą!

Parodė jam aukso obelį. Trijų sortų obūliai ant tos obels: aukso, sidabro ir deimanto.

— Šiandie išimk man paveikslą tos obels! Aš išvažiuoju į kitą svieta ant trijų dienų. Kad neišimsi, galvą nukirsiu!

Išvažiavo čerauninkas, Jonas labai liūdnas pasiliko. Nuejo pas arklio, pradėjo graudžiai verkti:

— Nelaimingas, arkleli, tu ir aš, kad tave paklausiau! Kaip reikia išimti paveikslą iš tos obels?

— Gulk biškį pasilsėk, bus išimta!

Atsigulęs Jonas saldžiai užmigo. Pabudęs rado šalia savęs paveikslą padėtą.

Parvažiavo čerauninkas trečioj dienoj, rado paveikslą.

— Nu, aš nemislijau, kad tu toks mandrus gali būti! Dabar išvažiuosiu ant 30 dienų.— Paliko birkavą avižų šuniui, o birkavą lašinių arkliui:— Žiūrėk, kad sušertumei, kaip aš prisakau! Ir išmieruok, ką turi gelmės šulnys.

Išvažiavo. Jonas nuejo pas arklių, jėmė klausti:

— Ką reikia, arkleli, daryti su tuo šulniu?

— Siek su ranka ir pasieksi vandenį nuejęs.

Įkišo ranką į vandenį, ištraukė auksu aplipusią ranką. Didžiai persigando, pamatęs auksuotą ranką. Jėmęs į plaukus ir nusišluostė iš baimės. Pasidarė auksiniai plaukai ir auksinė ranka. Atbėgo pas arklių:

— Tei dabar, arkleli, pasidariau gerai! Kur dabar man reikia dingti? Už tat smertį apturėsiu!

— Nesibijok nieko, duok man avižų!

Atidavė arkliui avižas ir šieną, o šuniui — lašinius ir mėsą.

— Eik į pakajų pirmąjį — rasi balną, kamanas ir bizūną. Eik į pakajų antrąjį — rasi visus jo drabužius. Eik į trečią — rasi aptieką jo ir šoblę. Išsigerk, po dešnei rankai stovi mažikė butelkikė. Iš po kairės rankos paimk ir pakeisk jas. Paimk visus drabužius, atnešk pas manęs.

Atnešė drabužius, apsirėdė Jonas, pasibalnojo arklių, atleido šunį nuo lenciūgo, išjojo iš stainės ant padvarės. Ark-

lys pasiuntė Joną į sodą paskinti gerą obūlių maišą. Priskynė auksinių, sidabrinųjų ir deimantinių obūlių, užsėdo ant arklio, pasijėmė su savim obūlius ir išjojo.

— Kur šuo bėgs, tei mane leisk!

Išjojo ant pusę kelio — parbėgo čerauninkas. Jau nėra Jono. Neranda daiktų jis, mato, kad jau Jonas išbėgo. Įpuolė į aptieką atsigerti silnujų liekarstų. Liekarstos buvo apmainytos: silnosias Jonas išgėrė, o slabnosias čerauninkui pastatė. Pradėjo Joną vytis. Iki pusę kelio atbėgo, nevaliojo čerauninkas, nedavijo.

Jonas išjojo į šviesią pasaulę. Tropijo prie karaliaus stolyčios. Arklys mato, be baimės būdamas, siuncia Joną prie karaliaus, be negaus ten būti už slūgą. Gavo vietą agrodnyko. Jonas galvą apsirišęs su skepeta, nerodo niekam savo plaukų. Aprodė jam didelę daugybę sodo, sugrįžo pas arklį apžiūrėjęs.

— Jei bus bėda, šaukias prie manęs, aš pribūsiu!

Arklį paliko Baltajam kalne, Jonas nuejo. Viernai slūžijo karaliui, nei viens agrodnykas tokių, kaip jis, neužaugino obūlių. Tinka Jonas labai karaliui.

Pragrajijo karalius savo dukterį smakui ant prarijimo. Jonas išgirdo — prašė karalių, kad leistų jį pažiūrėti:

— Šviesiausias karaliau, leisk pažiūrėti, kaip praris smakas dukterį tavo! Prašyk, šviesiausias karaliau, kad ant vainos statytų, o ne ant prarijimo!

— Nevaliosiu aš jam tiek vaisko.

— Gausi pamačią.

Karalius nurašė grometą prie smako: „Aš noriu su tavim kariauti“.

— Man vis tiek, galiu vajavoti. Rytoj dešimtoje adynoje vaina.

Nakties čėse Jonas pavadino arklį savo. Pribuvo arklys:

— Ko, Jonai, reikalauji?

— Vaina patenka su smaku!

— Gal nori eiti į pamačią jau?

— Noriu, noriu, arkleli!

Arklys sugrižo atgal, atnešė drabužius, jo, šoblę. Apsirėdė, užsėdo ant arklio ir išjojo. Nė vienas žmogus nematė jį jo-
jant žeme, jis padangiams ejo. Nusileido ant plečiaus, kur
buvo šėtoniškas vaiskas, dideliai gražiai apsidaręs, plaukai
auksiniai. Jonas išmušė smako visą vaiską, smakas vos tik
ištūko iš jo. Pajėmęs karaliaus dukterę ant arklio, iškilo į
padanges. Karalius nematė, kur jis dingo.

Parnešė į jos tėviškę, laukė karaliaus parvažiuojant. Kara-
lius, radęs savo dukterę, dideliai linksmas stojos. Klausia
Jono:

— Kokį nori užmokesnį už tai?

— Kaip loska, šviesiausias karaliau!

— Aš noriu tave priimti į žentus. Aš tokio vajauninko
niekur nemačiau!

Prijėmė Joną į žentus. Po šliūbo liepė arklys nukirsti savo
galvą. Stojose tas arklys kunigu. Nukirto šuns galvą — stojo
liokajus. Kunigas Jonui:

— Ščėslyvas būsi, Jonai, po smerčio su savo šeimyna!

Tuojaus pražuvo po jo akių. Jonas pasiliko bekaraliau-
damas.

101. DVYLEKA BROLIŲ

Tėvas turėjo dvyleka sūnų. Par dieną jie šienaudavo, iš
nakties nerasdavo šieno. Vienuolika brolių eidavo daboti šie-
no, o jauniausį, vardu Joną, neimdavo. Par nedėlią visi da-
bojo, ir vis pavogė šieną, neišdabojo.

— Eik, Jonai, ir tu nors naktį, mes gana vargstam!

Jie kai nueidavo, balius ten keldavo, o Jonas nuejo, duo-
nos šmotelį pajėmęs. Kai pradeda snausti, tai jis duoną kram-
to. Jam besėdint, atejo senelis:

— Ką čia, Jonai, dirbi?

Papasakojo savo visą vargą:

— Dabar išpuolė man daboti. Kaip man dievas padės!

— Neužmiršk dievo — tavęs dievas neužmirš!

Davė jam senelis kamanas:

— Dabok, atbėgs balta kumelė, su sykiu pusę kupečio praris. Ko greičiau ją pasižabok, užsėsk ant jos ir jok. Su puse adynos apei visą svieta apjosi. Ji tave labai prašysias paleisti. Neleisk, kol ji neatves par dvyleka dienų dvyleka kumelių. Tavo kumelys bus mažiausias ir razumniausias: šnekės, kaip tu norėsi. Ką jis tau sakys, tu jo klausyk!

Teip Jonas ir darė. Pagavęs kumelę, apjojo apei visą svieta — par dvyleka dienų atvedė dvyleka kumelių. Visi buvo kaip ano arkliai.

Tėvas mato, kad dideliai jiems sekas po Jono darbu. Prsakė, kad Jono vyresniejai broliai klausytų. Klauso jo.

Po kiek metų tėvas liepia jiems visiems ženyti. Prsakė Jonui:

— Apieškok dvyleka seserų!

Jonas nuejo pas savo arkliuko, pasiklausė rodos. Arkliukas pasakė:

— Tu apsitaisyk į svieta, kaip reikia.

Visi gyviai pasirėdo, pasibalnojo arklius, tėvas bagaslovi-jo savo vaikus, išleido į svetimą šalį. Arkliukas, paskui eidamas, jėmė Jonui sakyti:

— Kai nujosite į tą dvarą, rasite dvyleka seserų. Po zaručinų suguldys kožną į lovą su pana ir uždės vyrams po baltą kepurę, o dukterims nieko nedarys. Vidurnaktyje ateis čerauninkas, nukirs galvas, kur bus su kepurėms. Jūs visi nemiegokit. Kai panos užmigs, uždėkiat anums kepures. O mes būsiame, visi arkliai, pri durių. Kaip nukirs galvas, bėkiat lauk visi.

Teip padarė. Užsėdo ant arklių ir bėgo ko greičiau. Čerauninkai pajuto, kad išbėgo jaunikaičiai, o savo dukterims galvas nukapojo, — su dideliu trenksmu vejas juos. Arkliukas pamatė, kad jau atsiveja, liepė sau kirsti su bizūnu į dešnijį kartį. Iškrito šerių ploščiukas, pasidarė didelė ažuolinė giria. Kol čerauninkai girią iškirto, par šimtą mylių nujojo. Antrą kartą numetė skepečiuką — pasidarė didelės marės. Kol čerauninkai perejo tas mares, šimtą mylių jie nujojo. Prijojo prie Juodųjų marių — čerauninkai visai netoli. Liepė arkliukas kirsti sau į dešnijį kartį — iškrito abrūsiukas. Užmetė ant

marių — pasidarė tiltas. Broliai nuo tilto, čerauninkai ant vidurio tilto. Arkliukas patraukė su koja tą abrūsiuką — visi čerauninkai nuskendo.

Tropijo išjoti pri karaliaus dvaro. Visi pristojo pri karaliaus, o Jonas už furmoną. Vieną kartą Jonas vedė savo arkliuką čystyti į mares, rado ten patkavą didžiai gražią. Stainėj naktį nereikėjo [žiburio], nuo patkavos teip naktį, kaip dieną.

Antrą kartą rado plunksną, dar šviesesnė buvo. Broliai pradėjo karaliui skųsti Joną:

— Šviesus karaliau, kad jis rado patkavą, teranda ir arklius.

Prisakė karalius Jonui, kad būtų arkliai tos patkavos:

— Kad nebus, galvą nukirsiu!

Jonas pradėjo prie arkliuko verkt labai.

— Neverk, Jonai, grįžk pri karaliaus. Tegul duoda dvy-leka skūrų jaučių ir šešias bačkas smalos. Atsinešk čia pas marių.

Jonas viską atsigabeno. Liepė prisipiauti ievinių botkočių:

— Kai įsiviliosi arklius į stainę, tei tol mušk su tais botkočiais, kol sudaužysi anus visus.

Jonas aprišo arkliuką su skūromis ir su smala, kad negalėtų įkąsti jį. Sužvingo prie marių kranto, išbėgo arkliai su karieta ir furmonu. Įpuolė į stainę arkliukas ir tie arkliai paskui. Jonas įbėgęs užsidarė duris, savo arkliuką išleido lauku, tada tus arklius mušė, kol visus botkočius sudaužė. Arkliai jau pasidavė. Jonas, išėdęs į karietą, parvažiavo po karaliaus durių. Karalius dideliai džiaugė Jonu ir arkliais ir loskoje savo laikė jį.

Broliai jėmė skųsti karaliui:

— Kad rado plunksną, teranda paukštį!

Jonas pradėjo arkliuką prašyti:

— Kaip reikia surasti?

— Prašyk karalių, kad pastatytų šėpą šalia marių ir pritaisytų sklenyčią arbatos didžiai saldžiai šėpoje ant lentynos. Kaip ims gerti paukštis tą arbatą, užtrenk duris ir atneši paukštį pri karaliaus.

Teip padarė. Pagavo tą paukštį, atnešė pri karaliaus,— dar geriau pagirtu buvo. Pradėjo vėl broliai skųsti, kad nu-eitų Jonas pas dievo paklausti, del ko tokios markatnos die-nos.

Jonas nuejo prie arkliuko, jėmė prašyti.

— Pasakyk karaliui, teprigauo dvyleka pūrų žvirblių, tepapiauna dvyleka jaučių, tegul iškepa žvirblius ir jaučius, tesupiausto jautieną į tokius šmotelius, kaip žvirbliai, tesu-deda į bačkas, teatveža į marių krantą. Rasi pas marių krantą grifo vaikus. Užeis debesis su ledais — uždenk jo vaikus, kad neužmuštų. Už tą geradėjystę nuneš tave į dangų.

Karalius viską pristatė, ko Jonas reikalavo. Uždengė [gri-fo vaikus] su ploščium. Atlėkė grifas, didis paukštis, klausė:

— Kas mano vaikus išgelbėjo?

— Aš!

— Ko nori dovenų už tei?

— Nunešk mane į dangų!

— Ar turi pečenką prigatavojęs?

— Jau!

— Sudėk ant manęs ir sėsk pats.

Suliodavo ir kilna aukštyn. Kiek paukštis atsisuko, tiek metė po du šmotelius į snapą. Iškilo didėj aukštybėj ant oro, pasirodė dievas Jonui:

— Ko reikalauji?

— Noriu, dieve, žinoti, del ko markatnos dienos.

— Yra pana nuskendus marėse, yra želaunios dienos.

— Grįžk atgalio, bo maisto neužteks!

Nusileido žemyn pro debesis, bo maisto neteko. Grifas jėmė slobnėti. Jonas mato, kad bus prapultis, išpiovė blauz-dos mĩnkštima, įmetė į snapą. Grifas klausia, nutūpęs ant žemės:

— Jonai, iš kur gavai tokią skanią mėšą?

Išvėmė ir prilipė jam.

Jonas pasakė karaliui, kad yra pana paskendus. Karalius liepė išimti ją iš marių. Jonas nuejo pas arkliuko klausti rodos.

— Atnešk skrynę su kaspinais pas marių. Pana išeis derinti kaspinų, ieškos raudonų, o tu raudonų neįdėk. Negalės iš skrynės išversti, pasakyk: „Ponia čysta esi, gali įsilipti“. Tada ją uždaryk, kaip įlips, ir nešk kuo greičiau pri karaliaus.

Jonas taip padarė. Išėjo pana iš marių, klausė:

— Ar turi raudonų kaspinų?

— Turiu!

Ėmė ieškoti — neranda.

— Ponia čysta esi, gali įsilipti. Turi būti!

Kaip įlipo, uždarė antvožą, pagavęs nunešė pas karalių. Karalius pamatė, kad jį dievas myli, liepė Jonui ženyti savo dukterę. O karalaičiukas apsiženiavo su ta pana. Jonas paliko žentą karaliaus, savo brolius atleido į savo tėviškę. O Jonas paliko po uošvio smerčio karaliauti. Dideliai jam sekė po to.

102. JAUNIKAITIS JONAS

Buvo jaunikaitis Jonas, šėrėsi sau arklį. Nusišėręs arklį, pasibalnojo ir išjojo. Ir prisieko, neduoti nei arkliui ėsti, nei pats valgyti, kol numirs. Nujojo į svetimą karalystę, į pūščias. Kur arklys ejo, jis jį leido. Prijojo didelę ugnį, pamatė ugnyje gyvatę degančią. Gyvatė prašė, kad ją išmestų iš ugnies. Jonas, pajėmęs kartį, metė lauku. Krisdama gyvatė ant kaklo jam užsiritė, prašneko balsu žmogaus:

— Sėsk ant arklio ir jok!

Prijojo didelį kalną, rado gelžines duris, šalia durių — akmuo. Liepė Jonui atversti tą akmenį. Rado po akmeniu daugybę raktų. Liepė su raktu, nuo didžio ligi mažiuko, eit par visas stacijas. Pirmoje atrakino — rado stoinėje 12 arklių pašertų. Par visas stacijas ejo, nieko nerado. Vienoje stancijoje rado gėrimo ir valgymo ant stalo ir lovą, ir krasę, del jo pataisytą. Jonas atsisėdęs pasivalgė, padėkavojęs dievui, norėjo išeiti. Išsivijo sena poni Joną, prašo, kad būtų metus tam dvare. Jokios asabos jis daugiau nematė. Arkliai turėjo gert ir ėst, ir jo arklys teš. Išbuvęs metus, pavalgęs

večerę, norėjo išeiti. Vėl pasirodė ta pati poni, prašė, kad būtų antrus metus ir trečius.

Išbuvo trečius metus, pavalgęs večerę, norėjo išeiti, pasimeldė dievui už tas dovenas. Susijudino kalnas, plyšo pusiau, ir iškilo kuningaikštystė. Didelę daugybę svieto išgelbėjo iš nelaisvės. Buvo juos užponavoję velniai. Visi dideliai kloniojos jam už geradėjystes. Kuningaikštis neįmanė, kaip jį užlaikyti.

Prašė Jonas, kad jį leistų į miestą ant turgaus pasivaikščioti. Pamatė Jonas myliamą drigantą ir nupirko. Parvedė į savo vietą, pastatė, kur jo arklys buvo. Kuningaikštį tėvu vadino:

— Tėvai mano, leisk mane į svieta pasivandravoti!

Kuningaikštis davė jam tokį palošių: kiek norėsi, tokį vaiską iškirsi.

Išjojo į svetimą karalystę. Susidabojo su vieno karaliaus duktere, ir jį priėmė į žentus. Begyvendamas su savo pačia, pati kitą prisijaukino. Jaukytinis susišnekėjo su savo tėvu:

— Reikia Joną išvadinti ant vainos, bene kaip nors nužudyti jį.

Prieš Joną pastatė daugybę vaisko, o Jonas su savim pajėmė du žalnierius. Užmetė su šoble — pusę vaisko iškirto. Priešingas karalius iškėlė karūną baltą, kad stotų vajavoti. Parstojo. Nakties čėse susirokavo dar didesnę sylą prieš jo statyti. Pastatė prieš Joną daugybę čerauninkų. Jonas, išvydęs labai daug čerauninkų, šaukė priė dievo. Pasimeldęs dievui, metė su šoble — išmušė visus čerauninkus. Stojó vajavoje.

Parkeliavo Jonas į savo kvaterą, atsigulė ant pasilsėjimo. Pati klausia:

— Iš kur tu tokią galybę turi?

Jis jai teisybę pasakė:

— Mano šoblė teip padaro. Kiek noriu, tiek iškertu.

Pati, pagavus šoblę, atidavė tėvui. Ant rytojaus Joną vėl stato ant vainos. Jonui atliejo vėl tokią, kaip ta, šoblę. Pradėjo vajavoti — nieko nepadaro. Šaukė Jonas, kad sustotų

vaina. Sustojo. Susivažiavo visi neprieteliai sūdyti Joną smerčiu. Apsūdijo Joną parkirsti į du šmotu ir pririšti pri arklio.

Viena pana slūžijo pri pakajaus. Įprašė Jonas jos:

— Kai mane parkirs, pašlapink skepečiukę į mano kraują ir pakišk po gonkums.

Teip padarė. Rykmetį atsikėlęs, karalius rado obelį su kvėpiančiais obūliais. Sužadino visus neprietelius, kad žiūrėtų obels. Visi tarė:

— Negaliam iškasavoti čerauninką.

Liepė sukapti obelį, sudeginti į pelenus. O tei vis pati sūdą darė. Obelis prisisapnavo pakajavajai:

— Nuskind nuo viršūnės obulį, mesk į prūdą!

Sumaišė [Jono] pelenus su paraku ir paleido ant vėjo. Didį balių kėlė, Joną iškasavoję.

Antrą rytą karalius vaikščiojo apei prūdą ir turėjo su savim šoblę. Pamatė didžiai gražią antį beplaukant. Nespėjo šoblei pasakyti: „Nukirsk!“—antis apvirto aukštinelka. Karalius pamislijo, kad negyva, nusirėdė, padėjo šoblę ir ejo pri tos anties. Įbrido ligi kaklo į vandenį—antis pakilo iš vandens, ant kranto išlėkė, pajėmė šoblę ir karaliaus drabužiais apsirėdė. Karalių ant vietos vandenyje nukirto. Įėjęs į pakajus, iškirto savo neprietelius, savo pačią ant arklių sutraukė. Pajėmęs didžias gėrybes, keliavo pas savo tėvo. Parke liavęs pas tėvo, apsiieškojo paną, kuningaikščio dukterę. Tėvas ne už ilgai mirė, Jonas paliko kuningaikščiu. Po visų vargų didžiai laimingai gyveno.

103. KARALIUS PRIJĖMĖ ŽENTĄ MOTERIŠKĘ

Kitoj gadynėje kožnas gaspadorius turėjo leisti žalnierių. Vienas gaspadorius neturėjo sūnaus, turėjo tris dukteres. Karalius reikalavo žalnieriaus. Tėvas biednas buvo, neturėjo už ką samdyti. Jauniausia duktė jėmė tėvo prašyti, kad ją leistų. Apsirėdė vyriškais drabužiais, nusikirpo plaukus—nieks negalėjo pažinti, kad ji moteriška. Labai gražaus gymio buvo. Savo arkliu ir ginklais išjojo į vaiską. Papuolė į gvardiją ka-

raliaus, tankiai reikėjo stovėti prie karalaičikės durų ant vartos. Karalaičiškai labai jis patiko. Par 6 metus dideliai į jį karalaičikė išžiūrėjo, pradėjo tėvo ir motinos prašyti, kad priimtų į žentus. Prijėmė. Pagyveno mėnesį ir antrą, velug jos jaunystės neturėjo jokio užsijėmimo viens su kitu. Karalaičikė jėmė tėvams guostise:

— Prastas vyras. Aš jo nekenčiu!

Karalius mislijo, ką su juo reikia padaryti. Pas karaliaus strujaus buvo didelė suma piningų. Kas ten nueidavo, tai galvą padėdavo. Karalius pasivadino savo žentą ir, norėdamas, kad jis galą gautų, siuntė prie to strujaus. Žentas prašė šešių vyrų žalnierių. Įdėjo ant kelio piningų, kiek reikėjo. Išėjo į kelionę.

Pamatė žmogų guliant ant žemės, ausį pridėjęs. Žentas klausia:

— Ko klausais?

— Klausau, kas penktoį karalystėj girdėti!

— Eik su manim, būsiu prieteliai.

Ejo toliau, rado mares begeriant žmogų.

— Ką čia darai?

— Par daug marėse vandens, reikia nugerti!

Pajėmė drauge. Toliau rado žmogų bėgantį. Prisivadino artyn, klausia:

— Kur bėgi?

— Bėgu į dešimtą karalystę, nešu karaliui navyną!

— Eime su manim, man būsi prietelium.

— Reikia pirmiau nunešti navyną. Kol tu 5 žingsnius nužingsi, aš atgal būsiu.

Tuojau pagrižo. Toliau žmogus prieš vėją pūtė.

— Del ko puti?

— Katras greit eina, pavarau, o katras negreit eina, pri-laikau.

Ir tą pajėmė su savim. Nuejo prie uošvio — pasodino juos pri večerės.

— Ko jūs atejot?

— Piningų atsiuntė karalius!

— Jegut išpildysi mano prisakymą, atimsi piningus. Siųsiu savo dukterę į septintą karalystę vyno parnešti. Jeigu tu drauge nueisi, gausi piningus, kol arbatos sklenyčią išgersiva.

Žents išėjo pri savo greitojo:

— Ar galėtum teip greitai parnešti vyno, kol mudu išgersiva arbatą?

— Trissyk galiu suvaikščioti.

Vienas pasiuntė savo dukterį, o antras greitąjį. Tas greitis už pusę česo greičiau parbėgo, duktė pavėlavo. Ant to buvo jis pagirtas.

— Jegut išgersi ežerą mano par mylią pločio ir ilgio, tai aš atiduosiu piningus.

Pasiuntė geriantį žmogų — išgėrė.

— Jegut atpūsi kalną smeltinį, padarysi lygią vietą.

— Padarysiu.

Paprašė tą vėjpūtį. Išblaškė į šalis visą kalną.

Uošvis mato, kad žentas mandras, atidavė visus piningus ir aukso kryžių dovenojo. Ejo su dideliu džiaugsmu žentas namo. O savo tus prietelius — greitąjį, [geriantį, vėjpūtį] — kur katrą rado, čia paliko.

Griždamas pasimušė ne tuo keliu, katru reikėjo eiti, įėjo į tamsią girią. Atejo nakties čėsas, neturėjo ko valgyti nei kur gulti. Pamatė žiburiuką, priejo artyn — rado trobelę. Įėjo į trobelę — nei jokio žmogaus nėra. Stovi tik kryžius ant stalo ir žvakė dega. Padėta bulkikė, saldaus pieno sklenyčia. Jie, alkani būdami, susitarė:

— Reikia valgyti!

Pasidalino bulkikę, sudažė į pieną. Padėvakojo tam kryžiui ir išėjo. O tai buvo pūstelninko namai. Pūstelninkas šventas buvo, parejo iš girios nuo maldos, reikėjo jam pasidrūtyti — nerado valgymo. Šaukė prieš dievą, rankas pakėlęs:

— Dieve, kas tai padarė, jeigu vyriškas, tegu bus moteriška, jei moteriška, tegul bus vyrišku!

Žalnieriai, eidami keliu, pajuto, kad jie visi moterys. O karaliaus žentas paliko vyrų. Parejo žentas su dideliu

džiaugsmu. Karalius dyvijos iš žalnierių, į moteriškas pavertų. Dideliai apdovanojo. Katrie pavirto į moteriškas, paleido ant valios. O jį su savo pačia didelioj loskoje pasiliko. Pradėjo tėvams šnekėti:

— Vargą mačiau, geras būsiu!

Karaliui priejo senatvė, atidavė žentui karalystę. Turėjo vaikų ir dukterų žentas, laimingai gyveno. Vaikai karaliavo.

104. NUO SUTVĖRIMO PASAULĖS

Nuo pat pradžios svieto, kad dar niekas matomas nebuvo, o visur tamsu ir kaip kisielius, susimaišęs su tirštumu skystumas, visur maišėse. O jau sako seniejai, kada dvasia sklandžiusis ir maišiusis po tus dumblynus ir tose tamsybėse lakojusi, kaipo karvelis paveizdumo. Teip po to, kuri dievą vadiname sutvėrtoji, jėmė po dalims skirti. Ir tarp miglos praskleidimą ing aukštą padarė, taką, kad galėjo jau visur vaikščioti. O kad dievas, eidamas tum pirmu padarytu taku, nusispiovė į kairiąją pusę, ir tas spiaudalas sugulė į vandenį ant tos vietos ir pasidarė čystas paveikslas šešėlio žmogaus ant to spiaudalo, asaba, ant žmogaus paveidi. Teip dievas atsisukęs atgal, o pažiūrėjęs į savo spiaudalą ir pamatė paveikslą, ant žmogaus paveidų. Teip tada praminė anam vardą, šaukdamas vardu po tris sykius:

— Liucinai, Liucinai, Liucinai! Eik šen pas manęs!

Ir tujaus stojos cielas paveikslas ant žmogaus. Teip dabar liepė anam nertisi ing mares ir išnešti iš ten sėklikes kokias tenai, tarpu rankų suspaudęs. Ale kada vieną sykį pasinėrė ing vandenį ir tujaus po valandos Liucinas iškilo į viršų tuščiumš rankums. O tei dėl to, kad vanduo išplovė, benešant į aukštą, iš rankų. Nu, teip liepė jam antrą kartą nertisi, ir vėl tuščiumš rankums pasirodė. O kada už trečio sykio paniro į vandenį, teip tada jėmė tų sėklų pilną burną, pilnas ausis prisikišo. O tei jau paskui neišplovė vanduo. Teip tada dievas ir už tai aną subarė, už lakomstvą, kad par daug visur prisigrūdo sėklos: ir pilną burną, ir ausis. Ir teip dievas pasėjo tą sėklą ant viršaus vandenio. Ir pradėjo jau augti žemė.

Teip tas Liucinas, ir ansai, paejęs biškį toliau nuo dievo, o kur dar turėjo sėklos, likusios burnoje, o čia mato, kaip dievas sėja žemę, kada žemė auga nuo pasėjimo sėklos, tada ir ansai pradėjo sėti. Ir ano pradėjo žemė kartums augti. Tada jį dievas sudraudė antrą kartą, kad ans to nedarytų.

Ale ir vėl jam liepė dievas į vandenį pasinerti, o iš marių putų išnešti. O kada vieną kartą nērėse, nieko negavo. Ir antrą. O už trečio jau karto išnešė. Ir iš tų putų padarė dievas bliūdą, o padažęs su pirštu bevardžiu į putas ir teip nuo galo piršto bevardžio lašino lašus į torielką. Ir iš tų darėse gražūs aniolai ir kiti pirmiejai, kur yra dabar po dievu. O tas Liucinas, matydamas, kad teip galiama sutverti, tei ir ansai, kuris putas dar turėjo pasikavojęs už ausų ir už dantų, ir ans mislijo del savęs pasidaryti tokius aniolus. Ale kiteip anam pasidarė. Pradėjo anam degti su liepsna burnoje, teip jėmė šaukti dievo. Teip dievas ugnį nuo ano atjėmė, o numetė į vidurį žemės. O tas norėjo, kad užgestų, bet dievas teip jam tarė:

— Tei bus del nelabųjų tas ugnis.— Ale dievas anam Liucinui jėmė sakyti: — O kad tu nori, kad tau neilgu būtų, tei eik ing pamarės vandens krantą, susitverk del savęs aniolų, kiek tau reiks.

O kad teip pavelijo dievas, teip ans priejo pri marės ir pamirkė pirštą bevardį ir lašino ant krašto marės. Kiek lašų lašėjo, tei tiek aniolų stojose del jo.

O kur dievas ką sutvėrė viską, savo vieną vietą turėjo apsirinkęs. O ta vieta buvo pačioj vidurėj žemės ir praminta, kaip seniejai sako, rojus. Teip po aniolų surėdymo [dievas] ant tos vietos pamislijo sau reikiant žmogų nulipyti iš čysto molio. O kada jau gatavas buvo nulipytas, tiktei laukė, ligi kolei sustings ir sudžius molis, teip dabar kur buvęs, kur nebuvęs Liucinas atpuolė. Atpuolęs visą tą molį nulipyto žmogaus subadė, susmaigė su pirštu. Visa teip padarė ir pats sau pasitraukė. O dievas, radęs teip padaryta, pašaukė aną pri savęs, sakydamas:

— O ką tu čia dabar padarei?

O ans sako:

— Vai, dieve, aš gerai padariau. Bo kad ans žmogus sveikas gyvens ant svieto, tei tave suvisu užmirš.

O dievas sako:

— Kaip tei gali būti?

O tei yra. Kiek čia yra mano subadymų, tei ans tiek turės ligų, sopulių ir vargų ir bėdų. O tei par tus kentėjimus atmins ant tavęs.

Ale del to liepė anam dievas užlyginti subadymą ir užteplioti visą subadymą, kad teip būtų dailus, kaip buvo. Ale tasai Liucinas lygindamas tiktei paviršiu užtepliojo ir visą brudumą (skyles) iš viršaus ing vidų suglostė. O teip ir šiandien vidury kūno to brudo užlyginta, kur subadytos vietos buvo, tei ligų ko daugiausiai yra kūno viduriuose.<...>

O kada dievas norėjo viską surėdyti ir sutverti, nu, tei paukščius, žvėrius, žuvis, žoles, tei ant tos vietos daržas, rojus vadinos. Ir dievas užtvėrė tą daržą aplinkui, kad Liucinas neįeitų, anam viską berėdant ir betveriant, dievui. Teip dar kūnas nulipytas buvo neišdžiūvęs, o jau sustingęs, tada dievas ant dešnio kelio priklaupęs ir kvėpė savo dvasią į žmogų. Teip pradėjo judėti ir akis atdarė. O dievas aną pašaukė, sakydamas su vardu ano:

— Adomai, kelkiasi!

O tas kaip iš miego atsikėlęs. O dabar tas Liucinas norėjo žinoti, ką dievas daro darže, ale bėda, negalėjo niekur įeiti, visur yra uždaryta, ir neatranda skylės nei jokios. O teip pavirtęs Liucinas į piktvarlę ir par pamatą žemės įlindo į daržą, norėdamas pamatyti, kas yra par gražumas daržo. O kad rado ten dievą berėdant visus daiktus, teip Liucinas jėmė dievo prašyti, kad jam vieną obelį dovenotų. Teip pagal ano prašymą dovenojo. Teip tas Liucinas, kad tą loską gavo ir [dievas] dovenojo, teip sau vėlei iš daržo išėjo, kur jam reikėjo. O dievas Adomui visą valdžią pavedė po ano valdžios, ale toj viena obelis, kur buvo tam Liucinui dovenojęs, tai įsakė aiškiai, kad neužkabintų tos. Ale Adomo draugininkė, kur dievas, iš šono kairiosios pusės išjėmęs kaulą bemięgtančiam Adomui ir pripildęs su cielu kūnu ir atvedė

pas Adomą ir padavė už pačią. Jos vardas Ieva buvo. O kad ana vaikščiojo po daržą linksma ir priejo pri užginto medžio, rado žaltį beslankiojantį. Tei tas Liucinas buvo pasivertęs į žaltį. Teip tas jėmė šnekinti Ievą. O klausė Ieva to žalčio, nuskynė obūlį ir valgė. Ir Adomą pašaukė, davė pusę. O kada reikia praryti, tada tujaus atsistojo gerklės gale, kur ir dabar ženklas pas vyrų guzas yra. Teip tujaus visi ano drabužiai, su kuriais buvo dievas anus sutvėręs, nusinėrė kaip vėžiai nuo galvos lig kojų. O tei ano drabužiai buvo kaip nagai ant galų pirštų, tei anų visas kūnas toksai buvo, ir kaip ant galvos plaukai, teip tie plaukai nusitįsę buvo ligi žemės. O kada užgintą obūlį rijo, kąsnis jų gerklėj tebebuvo, ale tujaus nusmuko plaukai ir nusinėrė nagai, ir pasidarė abudu pliki. Viens kito gėdydamos, jėmė kavotis po krūmus, o kada dievas atejo, teip tada Adomą išbarė ir sakė, kad už tą darbą užsidirbai del savęs smertį. Abudu su Ieva iš daržo išvarė ir liepė jam dievas pareiti visas žemes nuo saulės tekėjimo ligi nusileidimo ir sau apsisukti, kur tiktai nori, vietą, dirbti žemę del kūno savo maisto ir apdaro.

O kada ansai parejo visas žemes, tei kur žengdamas koją užkėlė, tei čia jau paliko kalnai, o kur neužžengė, tei paliko čia pelkės ir nederianti žemė. O kur verkdamas apsisostojo, tei čia pasiliko ravai ir upiukai nuo ašarų, bėgant savo taku ing vakarus (Žemaitijoje). O kada sugrįžo iš vakarų į rytus, visą žemę apvaikščiojęs, ir pradėjo žemę kasti su lopeta ir ardyti del savo maisto, nu, tujaus ir atejo pas Adomo Liucinas ir jėmė aną labai didžiai gandinti, sakydamas:

— O kam tu mano žemę arдай, kurią aš sutvėriau? O tu man darmais arдай. Nu, aš tave tujaus užmušiu ir jaučius tavo. O jei tu man užrašysi, ką šiandien, tei man, o kas rytoj, tei tau, [tai nieko nedarysiu].

Nu, tei Adomas ir užrašė. Teip tas Liucinas sau nuejo. O kada Adomas parejo, rado sūnų gimusį pirmąjį, kurį praminė Kainu. Ale del to teko tam Liucinui tas Kainas, nes savo brolių užmušė, norins negreitai.

Nu, tei dabar į trečią dieną atejo dievas pas Adomą ir rado bedirbant žemę, beakėjant. O Adomas su Ieva traukė akėčias, o du velniukai užsisėdę ant vidurio akėčių ir slogino ing žemę, kad Adomui ir Ievai sunku būtų traukti. O čia dievas priejo iš netyčių pri Adomo. O turėjo lazdelę rankoje. Sukirto su lazdele vienam ir antram velniukui, ant akėčių sėdžiantiems. Ir teip vienas į vieną pusę akėčių nusirito, o antras į antrą pusę nusirito. Ir sakė [dievas] Adomui:

— Kinkyk tas bestijas į akėčias!

Bo tie velniukai stojose tujaus arkliais. Ir Adomas prasi-džiaugėse, kada dievas dovenojo anims gerą pagelbą. Ir vėl Adomas puolė pri dievo, sakydamas, kas aną buvo užpuolęs, kad norėjo užmušti aną ir jaučius ano ir kad sūnų savo už-rašė. Teip dievas žinojo, kas jis yra toks ir kam užrašė. Teip dievas nieko neatsakė Adomui, ale nugrižo į dangų. Ir iš dangaus nusiuntė į daržą Liuciną prinešti tris obūlius cielus. Ale benešdamas vieną obūlį prakando, žiūrėdamas, koks yra smokas. Bet tas kąsnis užsidedė jam gerklėj. Teip tą degantį kąsnį išspiovė ant vieno kalno. Teip ir tas kalnas degti pradėjo. O kad dievui obūlius padavė, o rado dievas, kad buvo viens prakastas, teip jam dievas tarė:

— Kur tavo kąsnis dega nukritęs ant kalno, degsi teip ir tu po trijų dienų. Ir teip ten tarsis.

O teip ir buvo. Po dviejų dienų jėmė savuosius aniolus buntavoti, sakydamas Liucinas:

— Mes dabar nešiojam šviesybes, visokias loskas su sa-vim. Ale mes kelkiamėse dar aukščiau, o būsim lygūs su dievu.

Teip savūsius parkalbėjo aniolus, ale dar norėjo šventą Mykolą arkaniolą parkalbėti. Ale ansai sako:

— Kas gali būti toks, kaip dievas?

Teip tada sujudino dievas galybę savo ir prisakė šventam Mykolui spirti tą velnią lauku su koja iš dangaus. Teip nu-muštas stojos Liucinas ant galvos ing tą patį kalną, kur kąs-nis ano degė. Teip ir ano visi aniolai par tris dienas snigo, ale trečia dalis pusės puolė ant veido prieš dievą, šaukdami, kad del vieno nusidėjusio visus teip dievas pakorojo. Teip

tada dievas trečiąją pusę koro užlaikė ant oro padangėse, pustrėčią dalį pusės nuštūmė su Liucinu ing tą kalną, kur dega. Teip tas Liucinas sako savo aniolams:

— Bus gerai ir čia mums.

Teip tujaus tame kalne susitvėrė del savęs dangų, saulę ir visus sutvėrimus, ko tiktei anam reikėjo. Ale dievas, teip regėdamas, pasiuntė šventą Mykolą su lenciūgu ir sugavo ir prikale pri stulpo tą Liuciną. Teip ir pragarą pramanė. Užsidegė su ugnia, kurioj ir šiandien dega velniai visi pik-tiejai anų.

105. STUDENTAS IŠMOKO ČERNAKRYŽNINKO KNINGAS

Viename mieste buvo studentas. Mergos iš trečio gyvenimo pradėjo jį vilioti, kalbinti, kad jis pas jų ateitų.

— Kaip aš pas jumi galiu kliūti, kad jūs aukštai gyvenat?

Jos nuleidė abrūsus surištus. Jis pats sau užsirišo par pusę, o jos traukė lig antro gyvenimo ir paliko teip salig dienalei. Paskui jam didelė sarmata, kad nei viduj netraukia, nei žemėj leidžia. Paskui eina studentai ir pamatė jį. Jėmė prašyti tų mergaičių, kad paleistų jį. Kaip jį paleido, tei jis iš sarmatos išbėgo iš to miesto ir pristojo pas černakryžninką par liokajų. Ir jis gyveno ilgus metus tenai. Paskui pavogė černakryžninko kamanas ir kningas iš užrakintos stancijos ir išbėgo. Pristojo pas vieno prasto gaspadoriaus. Pas to gaspadoriaus pasivertė par arklį. Tas gaspadorius jojo ant turgo ir pajėmė už jį brangius piningus. Tik nedaleido jam kamanų parduoti. Paskui kaip nujojo, pardavė ir kamanas. Tas pirkėjis užsėdo, labai lupo tą arklį. Nujojo ant savo giminės ir pririšo kietai pri tvoros. Jis nusimovė tas kamanas nuo savęs, nubėgo į upę ir pasivertė žuvia, plaukė par upę. Jį pirkto tas pats černakryžninkas, pri katro jis slūžijo.

Ponas pasivijo, pavirtęs par lydį, ir norėjo praryti tą žuvį. Ta žuvis pavirto par aukso žiedą. Ir dvi mergaitės velėjo bielizną ant kranto upės ir išplaudė žiedą. Mergaitė pajėmė

ir užsimovė ant savo piršto. Ir atejo vėl černakryžninkas ir prašė to žiedo. Ta mergaitė nedavė. Ir ejo abudu pas poną. Ponas prisūdijo atiduoti tą žiedą tam černakryžninkui. Ale bet mergaitė nedavė nuo rankos, numetė ant žemės, nes teip ją pamokė žiedelis pats. Iš žiedelio pavirto aguonos grūdai. O iš to černakryžninko pavirto gaidys. O iš to aguonos grūdo pavirto vanagas ir suplėšė gaidį, ir pavirto į poną. Tas ponas užmokėjo tai mergaitei didelius piningus, kad jį nuo smerties išgelbėjo.

106. PELENĖ, ARBA PELENIJA

Susieina kaimynkos, pasijema ragaišio ir sako:

— Eisim į karčemą dantų plauti, Lašinskio išvaryti, Kanapinskio sutikti.

Antra sako:

— Ko aš eisiu, kad aš nieko neturiu!

— Eik, sesut, paimk grūdų kokią siekelį, nunešime žydai, bus arielkos.

— O mano vyras gaus žinot, prilups mane.

— Nebijok, negaus žinoti, nesakysme.

Pasijema ir įsipila, nusineša. Kitą klausia:

— Ką tu neši?

— Linų grįžtalę.

Gauna vyras žinoti — jema ją lupti. Ir sako:

— Kam tu neši javus į karčemą! Juk tu man pasakyk, aš duosiu piningų.

— O, vyrelis, yr mano daugiau pragerta.

— O kada tu pragėrei?

— Su moterėliums sueidama, pasimylėt norėdama.

Vyras lupa vėl. Vyrai ir moters plauna dantis prisigėrę, nežino, ką daro, semia pelenus, beria ant akių, kitam akis pripila, priberia,— paliekt aklas. Tie vaikai, kur vakar verkė, sušalę nuo liejimo vandens, šiandien vėl išsidžiovinę, linksmūs.

Pajema didelę kaladę ant šniūro ir velka kiemas nuo kiemo. Mergaitę nutveria ir užkabina tą šniūrą ant kaklo, ir velka ant kito kiemo. Kad ji nevelka, drožia. Del ko ji velka? Jie kalba, kad būtų geri javai, kad būtų kopūstams galvos didelės, kad burokai būtų kaip ta kaladė.

107. UŽGAVĖNĖS

Artinas jau užgavėnės — kalba:

— Kur darysim vakaruškas?

Gaspadinė, rytą atsikėlus, išverda virtinių ir privalgydina savo šeimyną. Ir išneša gaspadorius alaus ir kalba savo šeimynai:

— Dabar, vaikai, užkinkykiat kumeles ir įdėkiat kubilą ing roges!

Pajema kubilą, prisodina vaikų jau girtų į tą kubilą ir uždengia paklode, ir dar viens dykas pajema kultuvą, kur kulia, ir sėda užpakalyj ratų, už kabilo. O tas furmonas, susijuosęs su šiaudų grįžte, važiuoja par sodžių, rėkdamas:

— Vandenio, vandenio! Vežu bites.

Vaikai ūžia. O to sodžiaus gyventojai išbėgs iš kiemo, lieja vandenį, o tas su kultuve gina. Iš to sodžiaus važiuoja į kitą. Parvažiuoja vėl kitą sodžių — vėl furmonas rėkia:

— Vandenio, vandenio! Bitės ūžia!

Ten vėl lieja viršum, ir tus vaikus sušaldo, o vienas gina su spragilu. Grįžta vaikai šlapi, sušalę, kits pusgyvis, kits gyvas, kits paskendęs. Sukiša po pečium, atšildo. Kita motina verkia, kita klausia:

— Ar gerai ten buvo?

Kits girias, kad gerai, kits — kad šalta labai buvo. Duoda arielkos gerti, šoka vėl, linksminas. Ir vėl ant rytojaus pelelėja nori važiuoti.

Tada kas tik par sodžių važiuoja — ar tei ponas, ar kunigas, ar žydas, ir kits kas — aplieja su vandeniu ant tos paminklos, kad linai augtų. Gaspadinė daug primerkia drapanų ir leidžia mergaites velėt, kad linai derėtų. Kai mergaitės

tas drapanas nuvelėja, tada eina gerti ir valgyti. Tada eina šokti. Ir daug prisirenka jaunimo. Ir ten daug tokių štukų yra.

Pataiso senį tokį. Ir užlipa ant pečiaus tas senis, pasiima šluotą, susipaišina ir kepa laimą ant to pečiaus. Jis sako:

— Kepu kepu laimę!

— Ar ilgai kepsi?

— Tol kepsiu, kol mergaitę atvesi pabučiuoti!

Tos mergaitės bėga, rėkia, nenori bučiuotis. O berniukas pajema ir prineša mergaitę pabučiuot tam seniui. O ji nenori bučiuoti tą senį, spiauna ant senio. Paskui, nulipęs nuo to pečiaus, nusimazgoja burną. Vėl linksmūs šoka, susikabinę po porą. „Dabar lauksiam, sesaitės, velykų!“ Teip daro lig gaidžių, o čėsums salig dieniai pelenės.

108. SU MORTOS MAMA KAS ATSTITIKO

Morta (Spudulaitė), Mortos motina, ganė bandą po girias, ir užėjo lyti. Ana atsigulė po eglės, bo labai lijo, ir užmigo. Tumi tarpu banda namo parejo. Temstant ana atsibudus pamatė, kad nėra bandos. Ana bėgo ieškoti bandos ir, bandos neatradusi, įbėgo suklydusi į miškų vidurį. Miško viduryje bėgdama, jau naktį, pamatė žiburiuką. Bėgdama ant to žiburiuko, papuolė ant tos trobos. Pasibaldė. Tada įleido tokia senikė.

— Ar nepriimtum mune į nakvynę?

Bet ana atsisakė:

— Negaliu priimti, baugu: mano visi trys sūnai razbaininkai, anie tave papiaus.

— Tai niekas. Ar papiaus, ar nepapiaus, [kad tik] miške alkani vilkai nesuėstų.

Davė košelynos pavalgyti, paskui liepė gulti į užpečkį:

— Gal,— sako,— nepajus sūnai. O aš tave rytą išleisiu.

Atejo sūnai razbaininkai, susėdo už stalo valgyti ir išgirdo, kad Mortos kailiniukai sutratėjo, nes išmirkę ir sudžiūvę buvo. Vyrai sako:

— Kas čia trata?

— Katė brazda užpečky!

— Ne, motina, ten turi būti koks užkavotas žmogus. Ar katė, ar žmogus bus, papiausme.

— Ko jūs ten ją piaušte,— senikė sako.— Verčiau dėkit į bačką, užnešiat ant ano kalno, paritinkiat, tegul sau riuoja. Kur nurituos, tegul ten būna.

Anie teip ir padarė. Paritino, ana lėkė ir nulėkė su bačka.

Morta turėjo kišenėj duoną ir votagą. Kaip bačka apsisistojo, vilkas, užuodęs duoną, atbėgo ir, per špunto skylę koją įkišęs, krapšto duoną. Morta pajėmė votagą, užnėrė vilkui ant kojos. Vilkas ant trijų kojų lėkė per akmenis, kelmus, egles, kalnus. Tada iškrito iš bačkos vienas šulas. Dar tas vilkas bėgo kaukdamas ir bačkos galą išmušė. Tada Morta išlindo.

Tada Morta, ant votago vilką turėdama, su savim vedės. Bevesdama užėjo tokį dvariuką, pasiprašė į nakvynę. Jau buvo vakarop. Morta, įsiprašius į nakvynę, prašė ir del vilko nakvynės. Bet ji pasakė, kad tei avelė.

Įleido tą vilką prie avių, nepažinę naktį. Prijėmė Mortą į nakvynę. Morta gulėjo antrame trobos gale po patalais.

Auštant eina vyrai arklių šerti — randa tada visas avis išpiautas.

— Nu, judošė,— sako,— užmušme ją ant vietos už tokį darbą!

Kaip ji išgirdo, kad teip šneka, kad užmuš, tai ana pajėmė bičių auliuką ir padėjo po patalu. Ir ana, išbėgus į mišką, iš po eglės žiūri, ką anie darys. Tėvas su kirviu davė per patalus, mislydamas, kad Morta ten guli. Kai permušė bičių aulį, tai apkibo anuos bitės. Kaip tėvas, apkibęs bičiams, bėgo, tai sūnus, Mortos dabojojantis prie durių, nepažinęs su kirviu tėvui galvą prakirto.

Paskui Morta, bėgdama per miškus, per ilgą laiką atsekė savo namus. Morta rado savo mamą košę verdant. Ir aš ten buvau, košę valgiau, alų gėriau, į gerklę nepapuolė, per barzdą bėgo. Bėgo, bėgo ir nubėgo.

Aną metą ganiau dvylą karvę, radau spilgą ir adetą. Iš tos adetos nusikaldinau pinkioką kirvelį. Ejau ieškoti kirveliui koto ir ančėjau tokį ąžuolą. Aš į tą ąžuolą čekš, man skieda į bambą takš. Aš vėlio takš. Veizu — ateinaš oželis, vienu ragu reždams dangų, antru ragu reždams žemę, uodegelė šluostydama žemę. Einas par miškus, par kadagynus, par alksnynus ir ant aukšto kalnelio rasi smilčių bažnyčelę. Įėjęs į bažnyčelę, veizaš — sienos vėdaro, kilbasų liktoriai, sviesto altoriai, lašinių durys. Veizu — ir išeitąs kunigelis, su smetona galvelė aptepta. Aš ant vargonų, ans man už cimbolo. Aš ant viškų, ans man už kiškų. Aš, ant plytos, ans man už kolytos. Aš ant akmens, ans man už tešmens. Aš ant stogo, ans nusprogo. Ano viens paminklas bér.

VILNIAUS KRAŠTO PASAKOS

110. DIEVAS — BUSILAS — LEDOKAS

1) Dievas ejo, o svietas strošino dievą, išvertęs kailinius. Dievas supyko ir pavertė svieta meška. Dievas svieta prabavojo, koks svietas yra, ir ejo ubagais. Ubagai daėdė svietai, tai jie* strošijo. Dievas ejo, kur geras laukas, o žmonys dievui, ubagu pasivertusiam, kalbėjo, kad čia ir be dievo bus. O kur dievas ejo, tai tiktai pėduose buvo diegas, o kur nebuvo pėdų, tuščia paliko. Kitas vėl arė piesčynas, nēr ten nieko. Dievas, ubagu pasivertęs, eina. Artojas klausia diego, diego:

— Ar čia bus javai, ar ne?

Dievas pasakė:

— Valia diego — bus!

Ir buvo javai. Javai buvo su grūdais nuo kamblio lig viršui. Kai svietas sugriešijo, tai dievas davė neurodzajų. Nebuvo grūdų. Svietas sakė, kad — ir be diego grūdai bus!

Stotkas pradėjo prašyti grūdų pono diego nuo dangaus. Šunes pradėjo staugti, duonos prašyt ir išmeldė nuo diego, kad nors varpa liko. Visam svietai gerai padarė. Pirma grūdai buvo nuog apačios šiaudų lig viršaus.

2) Busilas paejo iš moterių. Bo moteres vaikščiojo su juodum suknelėm, norėjo tokios būti susilenkusios, kap busilai. Dievas anas į busilus ir pavertė, o pirma busilų nebuvo.

Dievas surinko visas paškustvas, kas yra, ir maišan sudėjo. Žmogui liepė:

— Imk tu tą maišą ir kur raistan inmesk ir nežiūrėk!

O jis atsirišęs pažiūrėjo, tai tas brudas — žalčiai, gyvatės, rupūžės ir t. t. — į svieta išėjo*.

3) Ledokai medžiuose, miškuose būna. Kap sutemo, pirm gaidžių ledokai visaip strošino svieta pavirtę. Panašus žmogam, tiktai nedidis, lietuviškai kalbino pasivydamas, šaukdamas:

— Palaukiate, palaukiate!

Katinais, ožiais pasivertę, strošino svieta. Vieni nuo ledoko bėgo, o kiti, kur atsivožino, tai tie prie jo eina. Tada ledokas sako:

— Tu man dūšią pasirašyk, aš tau pinigų pristatysiu an gyry.

Kap dūšią pasirašys, tai veda jį medžian. Čia kap yra Spengla upė, tai čia buvo medžiai, kur yra Pučkarnio ulyčia, kur melnyčia, vis miškai buvo. Nuo Spenglos ledokas vijos svieta, šaukdamas:

— Palauk, palauk!

Ledokas kartais jodino an arklių stainėje nakčia. Tai reikia šarka nušaut, reikia ir pakart, tai neeis. Kad pagauna ledoką, tai anglion pavirsta.

111. RAGANIAI

Cielas veseles raganius vilkais padaro ant kokių dvejų metų. Paskui vaikščiojo vilkas, o paskui vėl žmogumi pasidaro.

Kazys Savickutis, bernas raganius iš Paklesterių, Valkininkų parakvijos, išėjo Amerikan. Tai kaip jis žmogų apčėravojo, tai ir serga, ir miršta. Jegut jį gražiai paprašo arba girdo, tai anas attaiso, o kad teip neužprašysi, tai palienka.

Šeptūnas, čerauninkas votį, gyvates, visas ligas užkalbinėja.

112. DIEVAS PADARĖ IR ATDARĖ

Buvo viena žmona, ir joj turėjo tokią gražią dukterį. Ir in ją sueidė jaunimas. Sueidė ir su muzikum. Ir diena, ir nakčia tę graina. Ir paskui vėl jau jieį ūtarina. Ir atejo jau nedėlia baliavojant. Ir sako:

— Ką mes darysiam?

O kiti sako:

— Reikia eit bažnyčion.

O mergos sako:

— Neeisim bažnyčion.

Tei jėmė atejo dievas, diedu pasivertęs. Ir jas rado šokant nedėlion. Ir kap inejo, rado jas ir geriant, ir valgant. Ir jis, tas diedas, užklausė:

— Ką jūs čia darot?

O jie sako:

— Šokam ir geriam!

— Kol jūs neinat bažnyčion?

O jieį atsakė:

— Mes meldžiamės kas nedėlia. O šitai nedėlia atejo, kad jau mes pašokinėtum!

Tei tas diedas sako:

— Duokiat ir man valgyt ir gert.

O kiti sako:

— Reikiā duot.

O mergos pasakė:

— Šitam dieđui duokiat pirtį!

Tei jie jėmė jį ir išstūmė, tą dieđą, ir vėl baliavot pradėjo, dar geriau. Tas diedas pasakė:

— Kaip šokat ir šoksiat. Nu, niekas,— jis pasakė,— kad mane išstūmėt, šoksiat per kiek nedėlių!

Tei ką padarė tas diedas.

Tei jieį šoko, dienas ir naktis šoko. Ir paskui pasakė antrąkart tas diedas:

— Aš dievu buvau!

Paskui jėmė ir atdarė. Už kelių nedėlių. Tai jieį paskui ir klausė:

— Kas tai buvo?

Tei vėl jisai sako:

— Aš buvau dievas, tokiu dieđu pasivertęs, ir špiegavojau, ką jūs tep išsidarinėjat, neinat melstis.

113. LEDOKAS IR KIAUŠINIS

Žmogus turėjo tokią vištą. Ir jam kiaušinius vis dėjo ir dėjo toj višta. Ir jis tep tos vištos škadavojo, parduot nenorėjo, ką joj buvo gera tokia. Kasdien jam kiaušinius dėjo ir dėjo. Paskui jis surinko kiaušinių jau dauges. Dar dabar sako:

— Reikia parduot.

Ir nuog tos dienos joj liko neparduota an turgaus. Toj jam sudėjo tokį kiaušinį, tokį mažukutį. Ir pasidarė paskun tokia gera, ką sudėjo mažiuką kiaušinį. Ir joj praūtarino, toj višta, in jį. Sako:

— Ponai, ponai! Tau sudėjau mažiuką kiaušinį. Tai tu imk šitą kiaušinį ir nešiok!

Tai jis paklausė pas vištą:

— Kap man nešiot?

— Imk tu po pažaste nešiok. Tai tu nešiok diena naktis.

Jėmė jisai ir nešiojo diena naktis. Tai jis sunėšiojo jau tą kiaušinį. Ir išsiskyrė iš to kiaušinio tokis ledokas. Tai jam tada visa nešiojo. Tam ledokui tas žmogus pautienę pakepa. Tai kap jis pareina, tai jis randa ir jam parneša, tam žmogui, viso, ko tik jis nori: ir pinigų, ir grūdų. Ir jis tada ir užbagojo nuo to kiaušinio.

Tik tas gaspadorius ledoką mato, pas katrą būna.

114. PUPA IR ŽIRNIS

Buvo du seneliu, boba ir diedas. Ir jie j pirma meldės, meldės ir meldės. Ir paskui sako pati:

— Diedai, diedai, ką mes padarysiam, tai mes padarysiam vieną štuką. Tu, diedai, paimk pupą, o aš paimsiu žirni. Pasodykiam po laška.

Ir jie j pasodino. Diedas pasodino pupą, o boba žirni. Ir toj pupa su žirniu augo. Ir jie j daaugo lig laškai. Ir pupa prašo:

— Diedai, diedai, praplėšk lašką!

O paskui žirnis:

— Boba, boba, ir tu praplėšk!

Paskum daaugo lig lubum. Prašo pupa:

— Diedai, diedai, praplėšk lubą, praplėšk lubą!

Žirnis:

— Boba, boba, praplėšk ir tu!

Paskui augo, augo, net jau stogą dasiekė.

— Diedai, diedai,— pupa sako,— praplėšk stogą!

Žirnis sako:

— Boba, boba, ir tu jau praplėšk!

Praplėšė stogą. Augo, augo, net iki dangui augo. Boba sako:

— Diedai, lipk tu pirma pupa, o aš paskui tavęs žirniu.

Diedas jėmė pupa lipt, o boba žirniu. Lipo, lipo ir inlipo abudu. Vaikščiojo po dangų.

115. AVIS

Pas vieną žmogų buvo daug moterų: pati, dukteres, marčia. Ir jos, tos moteres, laukan dirbt, rugių piaut ejo. Ir jos piovė su piautuvais kasdien. Ir jos paskui nuejo subaton piaut. Ir jos piauna ik sutemai. Ir jas jau gražiai sutemė an lauko, o čia subatos vakaras. Dukteres sako motkai:

— Eime namo!

O motka sako:

— Vaikeliai, dar pareisiam.

Jos sako:

— Meskiam darbą!

Tei jos paskui jau ir metė ir eina namo. Ir jau labai tamsu, tik kap regėt. Ir jos sutiko tokią avį. Ir motka sako:

— Vaikeliai, gaukiam!

Ir dukteres sako:

— Gaukiame!

Tai jos jėmė ją gaudyt per visą naktį. Kap tik sugauna, tei vėl iš jų išbėga. Tei vėl paskui ir išaušo jau. Ir išaušo, ir toj avis pragaišo, ledoku pavirtus. Tei paskui jėmė dukte-

res keikt motką, ko motka neklausė, neeina namopi anksčiau prieš nedėlią. Tei jos, dukteres, paskui sako:

— Kad tus rugius, kur piovėm, perkūnas sudegintų!

Tai tokia būra didelė užėjo, ir jėmė vieną dukterį perkūnas ir užmušė. Ko joj rugius keikė, perkūną leido. Tei motka sako:

— Gana jau prieš šventą dieną darbo! Už tei mus dievas koroja*.

116. NUOG METIEŽIAUS ŽMOGUS LIKO

Ir metieža buvo didelė. Ir metiežnykai vajavojos (1863 m.). Paskui nuog metiežiaus liko žmogus Janka. Ir kap jėmė kautis, tai jis sėdos an barčios. Ir jis paskui kap sėdos ir inlindo in jo, nesekė išlįst. Ir verkė tenais sėdėdamas, ko jau man čia smertis!

Ir paskui verkė, verkė jau jis, ir atejo žmogus medžian. Ir ieško medžio kirst. Ir paskui Janka jėmė dievo prašyt, kad ją kirstų. Ir paskui apsidabojo žmogus, ką bus sausos malkos, ir jėmė kirst barčią. Ir paskui džiaugias tas Janka, ką jau kerta. Ir sako:

— Dėkui dievui, jau išeisiu.

Tai jis jėmė kirst. O tas mislina, kad tiktai jam kojų neatkirstų. Tai jis aukščiau pasitraukė. Tai jis jamu tą barčią ir nukirto. Paskui kai nukirto, tai toji barčia kai virto, tai jėmė jis ir išskrido iš tos barčios. Ir jėmė žmogus, katras kirto, ir nusigando. Pri stroko net nuvirto ir sako:

— Kas čia yra tokio, ką žmogus išskrido iš čia?

Tai jis, išgelbėtasis, paskui prašo dievo ir sako:

— Dėkui dievui, mane dievas išnešė.

Ir paskui jau jis eina namo. Ir rado Janka ugnį kūrinant. Ir jis priejo tą ugnį. Ir jis mislino, ką naktigonykai. Ažna tenai vagiai, ne naktigonykai. Ir jieį tų geria ir valgo. Ir čia vagiai jam sako:

— Ar eisi rozu vogt?

Jisai sako:

— Neisiu!

Tai jie sako:

— Kad tu neisi, mes tave papiausiam.

Tai jis vėl verkia:

— Likau,— sako,— nuog tos smerties, ažna vėl užpuoliau an smerties.

Ir paskui prisipažino:

— Eisiu vogt!

Ir jie j nuego paskui vogt visi. Ir atplėšė žmogaus svirną tiej vagiai. Ir jį insiuntė svirnan. Ir jisai visą žmogaus svirną išvogė, ir tiej vagiai susidėjo vežimą. Ir jį paskui uždarė tam svirne. Ir jis sėdžia svirne ir verkia ir sako:

— Nuog vienos bėdos likau, ir vėl nuog kitos bėdos likau, o jau trečion vėl papuoliau.

Ir atejo dieną boba sena. Ir joj atdarė duris. Ir kap tiktai atdarė duris, tai tėt, svirne, stovėjo miltų puodas. Tai jis pajėmęs tą puodą ir jai galvon, tai bobai, davė puodu. Ir boba nuvirto. Ir jis išbėgo ir džiaugės, ką jo niekur nepagavo. Ir jis parejo namon jau net. Ir džiaugės, ką liko nuog visokių bėdų.

117. SABALIAUSKAS OŽKĄ TURĖJO

Sabaliauskas turėjo vieną ožką, ir joj negadna tokia buvo. Ir jis sakė:

— Kas jai padaryt, tai ožkai, ko joj negadna?

Tai jo pati sako:

— Jąją reikia išvest ir aplupt skūrą gyvos, kad joji tokia negadna.

Paskui jisai pradėjo ją lupt išvedęs. Tai jėmė lupt, lupė, lupė ir pusę aplupė. Ir joj paskui jėmė ir išbėgo iš jo. Ir joj bėgo mekendama giriosna net.

Ir toj ožka rado lapės pirkele. Ir vėl daejus jėmė strošyt tą lapę. Ir jėmė strošyt:

*Aš ožkelė nebagėlė,
Kai išlįsiu, subadysiu!*

Toj lapė pasibijojo. Ir paskui joj išbėgo. Ir ožka inlindo jos pirkelėn. Ir lapė jėmė verkt, ką jau neseka ineit. Ir joj girion eina verkdama. Ir sutiko kiškį.

— Kiškeli broleli, kas [daryti:] mano pirkelėn neseka ineit!

— Lapuke mano,— kiškelis sako,— eisiam abudu. Aš išvarysiu!

Ir atsivedė jieį abudu su kiškiu. Stukoti jėmė apie duris kiškis. Joj atsišaukė:

*Aš ožkelė nebagėlė,
Kap išlįsiu, subadysiu!*

— Neisiu, lapuke. Bijau. Subadys mane,— kiškis atsakė. Vėl eina lapė giriosna verkdama ir sutiko šerną. Ir jėmė prašyt šerną. Ir jis sako:

— Paklausysiu!

Ir jieį abudu — su lape šernas — atejo. Ir jėmė stukot langan:

— Kas čia lapės pirkelėj?

O ožka jėmė rėkt:

*Aš ožkelė nebagėlė,
Kap išlįsiu, subadysiu!*

Vėl ir tas pasibijojo. Ir eina vėl visi trys verkdami. Ir vėl daejo briedį su ragais dideliais. Ir jėmė to briedžio prašyt:

— Padėk tu man išvaryt. Trijuose varėm ir neišvarėm.

Briedis tas atejo ir jėmė stukot langan. Ir ožka uždaboj, ką jau atejo su dideliais ragais. Ir joj jėmė rėkt:

*Aš ožkelė nebagėlė,
Kap išlįsiu, subadysiu!*

Ir tas pasibijojo. Ir vėl jau ejo verkdami visi keturi. Tai vėl sutiko ežį ir su tokiais akstinais, kur bado. Ir jo jėmė prašyt:

— Eželi, išvaryk iš mano pirkelės, kas yr mano pirkelėj!

Nuprašė jau jo, ir' eina visi penki. Ir daejo in jos pirkele.
Ir jėmė ežys stukot langan. Ir jėmė joj rėkt:

*Aš ožkelė nebagelė,
Pusė lupta, o pusė ne!
Kap išlįsiu, subadysiu!*

Ežys inlindo ir susitraukė ir jėmė ją badyt teipos. Ir vėl jėmė ožka rėkt:

— Leiskiat jūs manel! Aš išeisiu!

Ta jėmė ir išbėgo. Ir jėmė suejo visi penki pirkelėn, ožką išvarė. Ir čėstavojo lapė anus tenai.

118. AVOKOS DUKTERĖ

Mergos suejo vakarot pas Avokos dukteres. Ir vagiai atejo. Lindo par langą vagis, o kiti stovėjo už lango. Tai joji, Avoka, pajėmė kirvį ir tam vagiui galvą atkirto. Tie vagiai stovėjo už lango ir sako:

— Eime namon. Tei mes in ją atvažiuosiam už svotus ir prigausiam.

Tai jie atvažiavo už svotus dviese. Tiej vagiai ir susėdo, ir Avoka prijėmė jau juos. Ir susidarė veselija, ir dukterė Mariukę išvežė. Jai pristrajino duobę ir toj duobėj ugnį sukūrė. Ir pastatė rūbų ušėtką didelę ir liepė jie tuos rūbus išgniaužyt. Ir joja išgniaužė. Ir [liepė] eit an vandenio plaut. Ir kita mergiočė kitos susiedkos Avokos dukterei Mariukai pasakė:

— Tu padaryk kultuvę ir lentą pririšk į beržą. Tai kai vėjas pūs, tai kultuvė guryšias in lentą.

Tai joj ir padarė teip, ir pririšo. Tai jie išeina paklausyt. Vėjas pučia, tai jie sako, ką joj kulia. Tai joj ir padarė teip, ir pradėjo bėgt Mariuka in motką. Tai jie laukia, jau sutemė, o jos nēr. Tai jis padabojo, ką nēr jos, tai jis, parejęs namopi, sako kitam vagiui:

— Eime vykimės ją!

Jie sėdos an arklių ir jėmė vytis. Tai joj bėgo, bėgo ir inlipo tankion eglėn. Ir jie j vijos, vijos, ir sutėmė juos labai. Ir jie stijos po ta egle, kurioj sėdėjo Mariuka. Susikūrė jie ugnį, vagiai tie. Ir joj bijo ir prašo dievo, kad šalin nu- neštų jau juos. Ir jėmė jau išaušo. Ir jis sako:

— Jokiam in uošvę, in motką!

Tai jie pasikėlė ir sėdos an arklių jot in uošvę. Ir atejo. Ir juos priėjėmė uošvė, vagius. Ir klausė priėjėmus:

— Kas čia girdėt?

Jie sako:

— Nieko negirdėt.

Ir klausė tas vagis, ar neatejo ta duktė.

Paskui išlipo iš eglės ir ejo in motką paskui juos. Ir joj parejo ir padabojo po langu. Jiej geria ir valgo. Tai joj ir nejo pirkion. Uždabojo brolių, sako:

— Broli, testa ateina motka in mane.

Jis ir nuejo ir pasakė motkai. Motka atejo in ją. Motkai jėmė poryt, ką jai norėjo vagiai padaryt smertį. Kap jau jie dažinojo, kad jie žino, kad smertį padaryt norėjo, tai vagiai bėgt pradėjo. Motkai duktė pradėjo poryt, ką jai duobę iš- kasė. Ir juos paskui, tus vagius, sugavo. Ir nuvarė turman.

119. DIEVAS, DIEDU PASIVERTĘS

Dievas, diedu pasivertęs, atejo žebrovoti. Ir rado moterišką kepant blynas. Ir diedas, sukalbėjęs poterius, inejo. Ir paprašė pas tą gspadinę blynos. Toji iškepus apšluostė vailko šikną blyna ir diedui davė. Ir joj buvo bagota labai. Paskui tas diedas ir priėjėmė tą blyną. Ir jis išėjo ir sako:

— Kad tu šitą padarei, tau dievas neduos už tai — kad jau bagota, o tu diedui duodi tokią blyną!

Joj nežinojo, ką tei dievas. O jis tep davė, kad joj nieko neturėtų.

Tas pats dievas nuejo in biedną. Tai jie kap inejo ir klausia:

— Ar priimsi gult mane?

Sako:

— Dieduli, priimtau, ale nēr ko valgyt.

Tai jis sako, tas diedas, žmonelei:

— Priimk, tai mum dievas duos valgyt.

Tei joj ir prijėmė. Tai joj diedulio klausia:

— Nēr ko virt!

Tai tas diedas pasijėmė saujelę miltų ir liepė atkelt puodą nuo kuknės ir jis saujelę inpylė miltų tai žmonai. Ir liepė privirt košės, kurioj privirė košės. Tos žmonos viena karvė parejo iš lauko, ir joj palaidė, užbaltino su pienu ir davė dieui valgyt. Ir paskui to diedo košės ir vaikam prikrėtė. Ir motina jėmė bart an vaikų, kad daug nevalgytų, kad visiems užtekt. O tas diedas sako:

— Teste valgo, dievas duos.

Paskui parejo gaspadorius aręs. Ir liepė tas diedas duot jam valgyt, ir jisai paskui jėmė valgyt. Ir paskui sakė:

— Dėkui dievui, jau nūnai pavalgęs!

Diedas parnakvojo. Ir nuejo aruoduosna ir visur jam pripylė viso. Ir jis nuo to užbagojo, kai tą diedą prijėmė nakvot. Ir buvo bagotas, kap tą diedą prijėmė. Kai jis išeidė kitur, tas diedas, tai jam rankas pabučiavo pavalgę. Ir jis sako:

— Dėkui jumiem, ką mane prijėmėt gulėt!

120. PATI IR ŠUVA

Gyveno pats gražiai su pačia. Ir jie nigdi nesibarė. Ir jis nuejo medžian. Tai velnias, ledokas, sako, kap jieį suvest, kad jieį bartųs. Tai jis kap nuejo medžian ir tą ledoką rado, žmogum pasivertusį. Tai vėl vis klausia jau tas ledokas pas tą žmogų:

— Žmogau, žmogau, kas tau nomieliausias?

O žmogus pasakė:

— Man pati mieliausia ir vierniausia.

— Tai tik tu ją atsivesk.

Tai jis nuejo ir atvedė. Ir jis sako:

— Va, ma pati vierniausia.

Tai paskui tas ledokas ir atsistojo nuo akių. Ir paskui pati sėdos ir sako vyrui:

— Žmogau, žmogau, duok aš galvą paieškosiu.

Tai joj jėmė ieškot, ieškot. Jėmė jis ir užmigo ant jos atlanko. Kap jis užmigo, tai tas ledokas vėl atejo ir sako:

— Žmona, žmona, mes abu ženysiamės.

— Kad aš patį turiu!

— Niekas, kad tu patį turi. Tavo pats biednas, o aš bagotas. Aš turiu daug pinigų!

— Tai kad tu turi, tai tu parodyk man.

Tai jis išjėmė parodė keturius šimtus.

— Tai dar,— sako,— ženysiamės. Ale kur aš vyrą dėsiu?

O jis jai sako:

— Mes jam duobę iškasim.

— Tai iškaskia.

Tam ledokui liepė iškast. Tas ledokas iškasė duobę, o jisai, žmogus, miega. Paskui jisai ir pabudino jį, tą žmogų, tas ledokas:

— Žmogau, žmogau, o tei prietelka viernykė! Ko tu sakei, ta pati viernykė. Ažnai ji norėjo tave nutrotyt. Pažiūrėk, žmogau, kur ta smertis.

Tai jis pažiūrėjo. Va duobė tokia iškasta del jo. Tai jis jėmė pačią mušt. Tai jis, tas ledokas, jėmė juoktis:

— O tai, žmogau, sakei, ką tavo pati viernykė. Ažna tavo pati neprietelka, norėjo nutrotyt. Ar žinai, žmogau, velei šunį atsivesk, tai jis bus prietelis tau. Kaip tu užmigsi, tai tave jis ir pabudys.

Kap tik atsivedė šunį, ir atsigulė. Ir užmigo tas žmogus. Ir ateina vėl jo nutrotyt tas pats ledokas. Ir kap jis atejo, tai šuva ir užlojo, ir žmogus nubudo. Ir pasakė ledokas:

— O tai ta kas viernykas, tai ne pati! Šuva visada viernykas!

121. PIEMENĖ AUKSO RŪBUOSE NUOG AŽUOLO

Turėjo gaspadorius mergą ir jai davė dvyleka kailinių apsisegt. Sako:

— Tai tu apsisek šitais kailiniais ir ganyk pas mane kiaules!

Tai joj vis ganė kiaules. Ir jos nigdi neleido bažnyčion. Paskui joj prašos pas gaspadorių:

— Leisk tu mane bažnyčion!

O gaspadorius sako:

— Tau nereikia bažnyčion eit, tik tau reikia kiaules ganyt.

Tai nedėlion gaspadorius nuejo su gaspadine bažnyčion. O joj nuginė kiaules. Paskui joj parejo nuo kiaulių ir tuos dvylika kailinių nusimetė nuog savę. Ir joj atejo in ažuolą. Jėmė verkt. Tai jau davė tokius aukso rūbus jau jai ažuolas. Ir pasirėdė tada ir tada bažnyčion nuejo. Kap inejo bažnyčion, tai ji gražiausia už visus ir bažnyčią užšvietė. Bažnyčia nuo jos spindėjo.

Tai paskui, kai užšvietė bažnyčią, tai jos gaspadorius nusidyvino, pas bažnyčią, pas duris smalos lovelį pastatė, kad ji kamašus toj smaloj paliktų. Ir joj kap ejo, tai ir paliko kamašus.

Tai kai gaspadorius namon parejo, norėjo žinot. Tai davė tuos kamašus visiems mieruot. Ir niekam nepritinka tiej kamašai. Tai toji piemenė, katra paliko, verkia:

— Duokiat tuos kamašus man!

Tai jai kap davė, tai jai ir pritiko.

Toj pasirėdė tais visais rūbais. Tai ji su tuo gaspadoraičiu, to gaspadoriaus sūnu, apsivedė.

122. SESULĖ — LIEPA — SKRIPKA

Buvo keturios seseres. Jauniausia tai gražiausia buvo. In jauniausią atvažiavo svotai. Vyresnios nori eit pirmiau. Ženykas davė visom keturiom po uzbonėlį ir liepė eit jom uogaut.

— Katroja pirmiau pririnks, tai tą imsiu,— sako.

Jauniausia pirmiausiai pririnko, o vyriausia mažiausiai pririnko.

Paskui išėjo iš miško jos. Vyriausia išėjus jauniausios prašo:

— Duok man, sesule, aš tave paieškosiu galvoje.

Paskui ji peilį pajėmė ir papiovė jauniausią ir paskui ją tę pakasė po derna. Ir tenai išaugo liepas.

Ir važiavo pro tą medį, pro tą liepą, svotai. Vienas sako, kad gal iš to medžio liepo skripką padaryt. O kitas sako — lanką padaryt. Paskui tas išsipiovė, padarė skripką, ir užgriovė jija. Paskui toji skripka sako:

— Broleli, negriauk. Mane sesulė papiovė ir pakasė po derna. Aš išaugau žalias liepas!

Paskui jisai atvažiavo tuosna namuosna ir davė seserei grajyt. Sesuva užgriovė ant jos. Skripka sako:

— Negriauk, sesule. Mane sesulė papiovė! Aš išaugau žalias liepas!

Duktė davė tėvui užgriaut. Paskui tėvas užgriovė.

— Negriauk, tėvai. Mane sesulė papiovė ir pakasė po derna. Aš išaugau žalias liepas!

Paskui tėvas, kai skripka pasakė, paskui tėvas tas dukteres išvedė ir visom po vieną galvas nukapojo.

123. SAULĖS, MĖNESIO IR ŽVAIZDĖS ARKLIAI

Buvo trys broliai, du razumni, o trečias durnelis. Ir pasėjo avižas. Ir išaugo tos avižos. Ir vis kas nakčia išėda jas ir išėda. Ir razumni vis ejo pilniavot, bet nesugavo. Ir tas durnelis prašo, verkia, kad jį leistų pilniavot. Nuejo tas durnelis, per naktį miegojo, o prieš dieną pasikėlė ir sugavo arklį. Ir parsivedė tą arklį, stonion inleido. Ir atejo pirkion. Klausia razumni durnelio:

— Ką, durneli, sugavai?

— Ko jūs razumni nieko nepagavot, ko aš durnelis ką pagausiu.

— Tau, durneli, tik an pečio tik sėdėt.

Razumni vel ejo pilniavot. Verkia tas durnelis, prašo:

— Mane leiskiat pilniavot!

Paskui nuejo pilniavot tas durnelis. Ir naktį miegojo, o prieš dieną pasikėlė ir mėnesio arklį sugavo. Ir parsivedė, stonion inleido. Ir atejo pirkion tas durnelis. Ir klausia tie razumni:

— Ką, durneli, padarei?

— Ko jūs razumni nieko nepadarėt, o aš durnelis [ką] padarysiu.

— Tau, durneli, tik an pečiaus sėdėt.

Paskui vėl eina razumni pilniavot ir nesugauna. Verkia durnelis, prašo, kad jį vėl leistų. Vėl ejo pilniavot tas durnelis. Susigavo žvaizdės arklį. Ir parsivedė namon. Stonion inleido.

Paskui giminės atejo tų razumnų veselion prašyt. Rengias razumni veselion važiuot. Verkia tas durnelis, prašo, kad ir jį leistų veselion. Tieji razumni nuvažiavò, o durnelių an pečiaus paliko. O tas durnelis prašo, verkia, kad ir jį leistų nors kažergos vietoje, prie pečiaus pastovėt.

— Tave vaikai pirštais užbadys!

Paskui tie razumni išvažiavo, o durnelį neleido. Tas durnelis nuejo in saulės arklio. Jėmė pas saulės arklio verkt. Arklys sako:

— Lįsk mano ausin!

Čia ausij jis nusiprausė ir pasirėdė tenai. Iš ausies išlindo, užsėdo an arklio ir nujojo veselion. Ir kas ten veselioj buvo, tai visi popečin nuejo, o jį už stalo pasodino, taip šėnavojo. Jam davė gert ir valgyt, ko jis tik norėjo. Pavalgė, atsigėrė, išjojo iš tenai ir paliko an suolo miglų skustkaitę. Ir kap užsėdo an arklio, visi nešė, ir niekas nepaduoda jam miglų skustkaitės. Visi nešė, niekas neišnešė, dar reikia mergai nuotekai nešt. Ir išsinešė tą skustką. Kai kvėstelėjo durnius su skustka, ir mergą nuoteką pajėmė su savim*. Kap nežino, iš kur atjojo, tep nežino, kur nujojo. Arklys namon

parnešė. Ir vėl stonion arklį inleido, o paskui mergą savo pakajuosna inleido. Nusirengė ir vėl an pečio sėdosi.

Ir parvažiavo tie broliai iš veselios. Ir klausė tas durnelis:

— Broliai, ar gerai veseliojotės?

Porino durneliui tie razumni, kaip buvo an tos veselios:

— Kap nežinom, kap atjojo ir užšvietė visą kiemą, tep nežinom, kur nujojo!

Vel atejo antarą kartą an veselios prašyt tų razumną. Tas durnas vėl prašo:

— Leiskit ir mane veselion!

Vel nenori leisti (tep, kap pirma). Kap razumni išvažiavo veselion, tai durnelis nuejo in mėnesio arklį, jėmė prašyt, verkt pas mėnesio arklį. Paskui nusiprausė pas mėnesio arklio ir vėl veselion pribuvo. Ir vėl davė gert ir valgyt ten. Atsigėrė, pavalgė ir vėl paliko ten miglos skustkaitę. Ir visi nešė ją jam ir niekas negali išnešti. Ir vėl reikia mergai nuotekai nešt. Nuoteka kap išnešė, tai jis kvėsterėjo ta skustka ir nuoteką pajėmė su savim. Kap nežino, iš kur atjojo, tep nežino, katron šalin nujojo. Leido mėnesio arklį kūtėn, mergą pakajuosna inleido, o pats vėl an pečiaus.

Parvažiavo tie razumni vėl iš veselios ir t. t.*

An trečios veselios kap užprašė, tai durnelis broliam arklius padalino. Davė abiem razumniem broliam po arklį — vienam mėnesio arklį, o kitam žvaizdės arklį, — o sau paliko saulės arklį. Iš trečios veselios pagrižęs, vienam davė vieną mergą, antram kitą, o sau trečią pajėmė, kur su saulės arkliu gavo.

124. ŽIRNIS, BERNO SPASABAS

Buvo bernas pas gaspadorių par septynelius metus. Ir dar gaspadorius nepamislino, tai bernas ir padaro. Nuejo bernas su gaspadorium kult. Ir jie jėmė žirnius. Jėmė tam bernui žirnis inpuolė ausin. Jau paskui tas bernas išjėmė žirnį iš

ausies. Jau tas bernas, išjėmęs žirni, atsistojo nuo gaspadoriaus, žirni pajėmęs:

— Lik sveikas, gaspadoriau!

Gaspadorius prašo to berno:

— Tokis tu man buvai geras, ko nepamislinau, tą padarei. Kodel eini?

Tai bernas eina keliu. Ejo, ejo, ir užpuolė jį naktis. Ir užėjo pirkelėn. Rado gaspadinę. Ir prašo naktigultana. Prijėmė toji gaspadinė. Jis prašo gaspadinės, kad nuo jo primtų žirni, septynelių metų spasabą. Paskui ir parnakvojo pas tą gaspadinę. Išeidamas prašo gaspadinės:

— Atiduok man septynelių metų spasabą žirni.

— Nepulk, berneli. Aš noriu pažiūrėti, kas tai do septynelių metų spasabas.

Kap toji gaspadinė žiūrėjo, žirnis nupuolė žemyn. Ir jį gaidys ir sulesė. Tas bernas prašo gaspadinės:

— Tai duok tą gaidį.

Gavo gaidį ir ejo keliu bernas. Ejo, ejo, ir vėl jį užpuolė naktis. Vėl užėjo pas gaspadinės, prašosi naktigultana. Kap atejo, davė gaspadinei gaidį:

— Duodu septynelių metų spasabą!

Pirkioj avis stovėjo. Gaspadinė prie tos avies numetė tą gaidį. Jėmė baronas ir užmušo tą gaidį. Kai parnakvojo tas bernas, an rytojaus prašo duot septynelių metų spasabą. Bernas gavo baroną.

Vedas baroną. Užpuolė jį vėl naktis. Pas gaspadinę nuejo naktigultan. Davė baroną padėt. Tę trys buvo mergos. Jėmė viena merga ir užsėdo an barono. Užsėdo, ir jai neseka nuo barono nulipt. Tai paskui tas bernas baroną vedasi, ir ta merga joja an jo.

Buvo karalius, kur turėjo vieną dukterį. Ir niekas jos negalėjo nujuokyt. Kap tas bernas nuvedė savo baroną su merga, tai toji karalaitė an viso dvaro nusijuokė. Tep buvo sulygta: kas nujuokins, už to tekės. Paskui tas bernas su ta karalaitė apsiženijo.

125. NEAPKĖSTA PODUKRA. RAGANA MEŠKA

Diedas turėjo dukterę ir buvo su boba ženotas. Boba užsivarė, kad nutrotyt tą dukterį. Tėvas nuvedė mažą dukterį medžian ir, ją palikęs miške, parejo namon. Duktė šaukė, šaukė ir nedasišaukė tėvo. Tai paskui ejo, ejo ir pamatė ugnį degant pirkelėj. Ir inejo ton pirkelėn. Ir sėdi viedma ragana meška an pečiaus. Tai mergelei liepė pečių kurt ir košę iš žvirgždų virt. Toji mergaitė maišė an ugnies košę, ir atbėgo pelelė:

— Mergele, mergele, duok man košelės. Aš tau būsiu didelė pamačnykė!

Davė mergelė pelelei košelės*. O ragana nematant ant pečiaus šaukia:

— Duok tu jai menturiu ir spirk koja!

Paskui jau viedma ragana nulipo nuo pečiaus ir liepė mergelei palaidyt ją, meška pavirtusią. Ir paskui susėdo jos večeriot su tuo pienu. Pavečeriojo jos. Ir paskui ta meška ragana liepė tai mergaitei gult ant pripečko ir nakotėle apsi-vožt. Liepė, an pečiaus guliant, mergelei girnų viršutinį akmenį sau paduot. Toji mergelė atnešė ir padavė. Paskui pelė atbėgus prašo:

— Tu, mergaite, lišk po pripečku, o aš lišiu po nakotėle.

Toj ragana nuo pečiaus ir metė an nakočios girnų pusę, norėjo tos mergelės užmušt. Ragana paskui klausia:

— Mergele, mergele, ar gyva?

Pelelė atsakė:

— Dar truputį gyva!

Toji viedma ragana nuo pečiaus nulipo ir davė tai mergelei savą galvą paieškot. Kai pradėjo ieškot, tai pamatė, kad tos meškos ausij važiuoja karieta su septyneta arklių. Ir inėdo toj mergelė ton karieton.

Paskui toj mergelė važiuoja namon. Pas jos tėvą buvo kalė. Išbėgus jau toj kalė in ulyčią, pamačius, davė žinią die-
dui ir močekai, ką parvažiuoja diedo duktė. Paskui boba ka-
lei tai koją išgurino, nes žinojo, kad duktės nėra. Ir parva-
žiavo diedo duktė namopi.

126. VERPĖJA, AUDĖJA, SIUVĖJA IR MEZGĖJA

Buvo keturios seseres: viena verpėja, kita audėja, trečia siuvėja, ketvirta mezgėja. Jos buvo prieg šventai ugniai. O prie tos ugnies jos visos dirbo. Bet toji ugnis pagiso. Kap pagiso ugnis, tai viena siunčia:

— Tu eik ugnies.

Kita sako:

— Tu eik ugnies!

Verpėja sako:

— Man nuog spalių regėt!

Audėjai reikia eit ugnies ieškot. Jos nieks nešviečia. O siuvėja sako:

— Man nuog adatos regėt.

O mezgėja sako:

— Man nuog prutkų regėt!

Nes verpėjos spaliai šviečia. Audėjai niekas nešviečia. Siuvėjai adata šviečia, o mezgėjai prutkai šviečia. Audėjai niekas nešviečia, reikia jai eit ugnies ieškot.

Toji merga audėja eina, eina ugnies ieškot. Žiūri, kad prie kelio ugnelė pirkelėj žiba. Ir toji merga audėja užėjo ton pirkelėn. Pasakė:

— Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus!

Tie atsakė:

— Ant amžių amžinųjų. Amen.

Toj pirkelėj rado seną bobą. Toji boba klausia pas tą mergą:

— Ką regėjai, ką girdėjai?

— Užėjau an kiemo — stovi žmogaus trupas. Daejau in duris — iš piršto vagelis padarytas. Iš žmogaus rankos velkė padaryta. Inejau prieminėn — tai stovi žmogaus galva, kraujų pilna. Inejau pirkion, matau — stovi kažgerginė iš žmogaus kojos.

Klausia toji boba:

— Mergele, ką daugiau girdėjai?

— Keliu einant, daejau juodą žmogų, juodą vežimą ir juodą arklį ir šunį juodą. Paskui sutikau raudoną arklį, rau-

doną žmogų, raudoną vežimą ir raudoną šunį. Paskui ejau, susitikau baltą žmogų, baltą arklių, vežimą baltą ir šunį baltą.

Paskui, kap toji merga viską išpažino tai bobai, toj boba atsakė:

— Juodi žmonės, arkliai, [vežimas ir šuo] tai mano naktis. Raudoni žmonės, arkliai, [vežimas ir šuo] tai mano zaros, o jau kap balta, tai jau mano diena. Iš trupo tai mano vežimas, žmogaus pirštas tai vagelis, žmogaus koja tai mano kačerga. Žmogaus galva su krauju tai mano rasalas del valgio.

127. OŽKA IR TRYS OŽELIAI

Ožka turėjo tris oželius: Juodžiuką, Pilkiuką ir Keršiuką. Ožka išėjo atnešti vaikams valgyti ir pati pasiganyti, sakydama:

— Vaikučiai vaikeliai, kaip aš ateisiu, tai aš tarsiu plonu balsu:

*Ant ragelio šienas,
Ant papelio pienas.*

Jei kitaip kas sakys, tai durių neatidarinėkit, neleiskit.

O vilkas, sėdėdamas už tvoros, girdėjo, ką ožka sakė. Ožkai nuejus, vilkas savo storu balsu pradėjo prie durių sakyti:

*Vaikeliai, vaikeliai,
Atdarykit duris.
Ant ragelio šienas,
Ant papelio pienas.*

Oželiai, išgirde, kad tai storas, ne motinos balsas, neįleido, tardami:

— Čia ne mūsų motinos balsas!

Vilkas nubėgo pas kalvį, paplonino liežuvį ir pradėjo plonai, kaip motina, sakyti:

*Vaikeliai, vaikeliai,
Atdarykit duris.
Ant ragelio šienas,
Ant papelio pienas!*

Oželiai, mislydami, kad tai motinos balsas, įleido vilką, o tas nuo karto prarijo Juodžiuką, o paskiaus Pilkiuką. Jauniausis ir greičiausias iš jų Keršiukas ant laikrodžio užšoko ir šiaip išsigelbėjo.

Kaip motina atejo, tai Keršiukas viską apsakė, kas su anais atsitiko. Keršiukas paskui iš išgąščio nudvėsė.

Iš gailėsčio ožka nuejo ant kalno, susikūrė ugnį. Pajėmusi reples, prikaitino anus raudonai. Kaip vilkas atbėgo, košės prašydamas, ana jam pasakė:

— Gerai, gerai, tiktai reikės uždaryti tau akis ir išsižioti.

Tada ožka, pajėmusi reples, užsimerkusiam vilkui liežuvį sugnybė, o ansai iš išgąščio pradėjo skysčius leisti.

128. BĖDOS IEŠKOTOJAS IR PAINIAVA

Turtingas kalvis ejo, ieškodamas bėdos, nes per savo amžių bėdos nebuvo matęs. Ejo, ejo ir užėjo tokią triobesiukę su dvejais mažais langais, kad negalėjo galvos iškišti. O buvo ten viena akla sena žmona Painiava, ragana. Įėjęs paklausė bobos tos:

— Ar tu nežinai bėdos, kur ją reikia atrasti?

— Eik į grinčiutę, pamatysi bėdą.

Anas, įėjęs į tos grinčiutės antrą galą, atrado tris avis, garde užtvertas. Painiava, atsisėdus prie durių, neleidžia jo išeiti. Tas jau nusigando, nes suprato, kad tai Painiava.

Norėdamas ištrūkti iš triobos, pajėmė anas vieną avį ir metė jai į skraitą. Toji apčiupinėjus, o matant, kad vilnos, paleido pro duris laukan. Vėl anas pajėmė kitą avį į glėbį, Painiavai mesdamas. Tą vėl apčiupinėjus paleido. Kalvis tada,

pamatęs ant sienos kailinius, susivyniojo ir krito ant jos. Ir vėl ji, vilnas iščiupinėjus, paleido. Anas dabar sako:

— Aš ištrūkau ir nepamačiau bėdos!

— Kad tavo tokia laimė buvo,— Painiava sako,— tai eik, rasi į sieną įkištą aukso kirvelį, pasiimk!

Anas prie to kirvelio priejęs, traukia jį ir nebegali ištraukti. Nori ranką atimti — nebegali atimti. Mato, kad Painiava šlubu, šlubu ir ateina. O anas turėjo lenktinį peilį kišenėje. Jėmė savo ranką ir nupiovė. Painiava dabar sako:

— Tai tu pamatei dabar bėdą!

— Teisybė, pamačiau,— kalvis atsakė.

Nuejęs namon be rankos, sako:

— Dabar tai jau atradau bėdą!

129. [BERŽAS VIETOJ ARKLIO]

Vienas važiavo iš Utenos miestelio, iš turgaus, ir sumainė arklius. Žiūri ant rytojaus — beržas tik stovi. Atjojo an beržo, ne an arklio.

130. [VELNIO PININGAI]

Seniaus būdavo, kad vienas [žmogus] prašė [velnią] piningų pažyčyti, velnias žmogui [kad pažyčytų]. Ale terminą pasakė tas žmogus — kaip lapai nukris nuo medžio, tai tada ataduos skolą.

Velnias atejo pas žmogų piningų, kad ataduotų, suejo terminas. Anas sako:

— Ką aš ataduosiu, kad žaliuoja pušų, eglių lapai.

Ir apšukavo velnį. Kada anys, tie lapai, nukris — anys žaliuoja ir žaliuoja po šiai dienai. Velnis ir piningų išsižadėjo.

Dabar ir velnio nėra, kytresnis svietas.

131. [BAUDŽIAVOS LAIKAI]

Senobinės čėsai buvo negeri, po ponais kaip buvo. Mušdavo, darbuos varydavo. O čia vienas yra Pagiedraičiuose Hosmanas. Tai anas, moteriškai sunkumoje būnant, mušė, un žardą pririšęs. Užumušė. Tai po tam jį apsūdijo, kad išsiųst. Padarė jį už numirusį. Anas name majontke Pagiedraičiuose gyveno per dešimt metų. O paskui to furmonas jį iš netyčių — kirviu perkirto galvą. Furmonas mlocarnioje aukštai kulokus mušo, o anas ant žemės stovėjo, kirvakotis nulūžo ir Hosmaną užmušė. Hosmanas, dar gyvas būdamas, pasakė, kad furmonas nekaltas, paleido jį.

— Aš savo kirvį jam daviau.

Ejom baudžiovą pas Sinkevyčias Riešėje, Raudondvaryje, kur ant Paberžės kelio. Ponui numirus, ponia Sinkevičienė našlė buvo gera. Buvo duonos, o mušti žmonių nemušė. Kam nestodavo, duodavo duonos. Seniau ponai gaspadorių javus nupiaus, suveš į dvarą, iškula žmonės, o dvaras gorčiais išduodavo žmonėms.

132. BRANGI MOSTIS

Vienai gaspadinei apšlubo arklys. Ana gaspadinė nuejo un poną.

— Ponai, arklys apšlubo, nežinom, ką daryt.

— Durna, reikia pridėt aukso mostį.

— Ponai, kur mes biedni žmones paimsme?

O ponas su ja lenkiškai kalbėjo, todėl nieko nesuprato.

— Kur mes, pon, paimsme tą brangų mostį?

133. [VILKPĖDĖ]

Keliu žemyn nusileidžiant, yra ant vidurio kalno prie pat kelio po kairei didokas akmuo, turiantis ožkų ir vilkų pėdų įspaudimus. Nuo kalno jau nusileidus, yra kaima, Vilkų pė-

dos* vadinama. Kada aš užklausiu apie priežastį to teip dyvino vardo, tai vienas iš vietinių gaspadorių, Franciškus Lachavyčia, nurodydamas man ant savo žemės anksčiau paminėtą akmenį, paaiškino, kad čia ir daugiau tokių akmenų buvo, bet tapo jie suskaldyti ir del budavonių sunaudoti.

SMAGŪS IR JUOKINGI
PASISKAITYMAI, ANT KURIŲ
NEGAILA IR PASKUTINIUS
PININGUS IŠDUOTI

134. KALENDORIO RAŠTININKAS

Buvo raštininkas, kuris, kalendoriaus rašymu užsiimdamas, gana patogų pragyvenimą turėdamas, prie savo smerčio pavadinęs vaikus, tokią jiems rodą davė:

— Vaikučiai mano, aš, kalendorius rašydamas, gana patogiai su junsų motyna gyvendamas, jums užauginau. Taigi ir juns, jei norite teip, kaip aš, gyventi, tai kalendorius rašykite. Galiate meluoti, tiktai ne per viršų, teip, kad žmones nesuprastų. Nerašykite niekad os ant švento Jono šalčio, o ant kalėdų kaitros, o reštą kaip išmanote.

135. CIGONAS IR KUNINGAS

Cigonas pas kuningo klebonijoje ziegorėlį pavogęs, ant spaviednės prie to kuningo nuejęs, pasakė ziegorėlį pavogęs.

— No, tai atiduok atgal tą ziegorėlį tam, nuo kurio pavogei.

Tada cigonas ziegorėlį padavinėjo kuningui. O kuningas tarė:

— Tai tu ne man davinėk ziegorėlį, bet tam, nuo kurio pavogei.

— O jeigu aš atiduodu ziegorėlį tam, nuo kurio pavogiau, bet jis nejema, tai ką daryti?

— Žinoma, kad jeigu nebenori atgal pavogto daikto imti, tai sau pasiliektą.

Kuningas, į kleboniją iš bažnyčios atejęs, tiktai pasisergėjo, kad jo ziegorėlio, ant lovos kybančio, nėra. Tada atsiminė savo klaidą, kad nebejėmė nuo cigono ziegorėlio.

136. KAIP TARNAS SAVO PONIĄ IŠSPAVIEDOJO

Nebetoli nuo Varnių gyveno labai dievobaiminga poni, kuri tankiai eidavo spaviednės. Toji poni kasžin už kokią kalčią iš dvaro tarną išvijo, už ką anas atkeršyti prižadėjo.

Varniuose tada buvo vyskupas, o prie jo katedroje labai daug kuningų, teip, kad tie, kurie spaviednės ejo, ne visados kuningus pažino.

Buvo tai šalta, žiemos laike, teip, kad kuningai į kantisjanolus spaviedoti su kailiniais ejo. Poni toji pavėlavus, pamačiusi prie zakristijos durių vieną kuningą į didelius kailinius apsitaisiusį besėdžiantį, prie jo spaviednės priejo. Kuningas aną gerai išspaviedojęs, privadžiojo ją labai ir už pakūtą uždavė jai apibėgti kelius kartus aplinkui Varnių ežerą, kuris už poros verstų yra ilgas ir platus. Toji poni po spaviednės atlikimo tuojaus jėmėsi prie pakūtos, apie Varnių ežerą bėgdama aplinkui 4—5 verstus, bet paskiaus pasimislijo, kad anoji nebegalės tos pakūtos išpildyti. Per tat, prie suejusių klebonijon kuningų nuejus, ieškojo savo spaviedniniko, idant pakūtą pamažintų, bet nebegalėjo jo rasti. Kuningai viens į kitą žiūrėjosi ir klausinėjo, kas tą ponią spaviedojo, bet nei vienas neatsiminė, kad ją spaviedotų. Paklausė zakristijono, tai tas paaiškino, kad toje vietoje, kur poni nurodo, sėdėjo ne kuningas, bet jos buvęs tarnas, į kailius apsiskęs ir apsiskutęs, teip, kad jo pažinti nebegalėjo.

Šitokiu būdu tarnas poniai atkeršijo.

137. NEDASUPTA PATI

Vienas bajoras, šviežiai apsivedęs, gavo labai blogą ir piktą pačią, o kada jos vyras juokėsi, sakydamas:

— Gal tu nedasupta, maža būdama, jeigu tokia pikta?

— O kaipgi, aš nedasupta, nedasupta!

— Jei tu nedasupta ir per tat pikta, tai aš tave liepsiu dasupti.

Pašaukė keturius bernus, padėjo ją ant divono ir keturiese, pajėmę už kampu, supo. O vyras klausia jos:

— Ar tu jau dasupta?

— Oi, ne, ne, aš dar nedasupta,— su piktumu.

Pasupę ir vėl klausia:

— Ar tu jau dasupta?

— Oi, ne, ne, aš dar nedasupta.

— Jeigu ji nedasupta, tai supkite dar.

Taigi patol prie pono bernai savo ponią supo, pakol ji nepripažino, kad jau dasupta, tada paleido.

Nuo to laiko kaip dasupo, pasitaisė, nei tokia bloga, nei tokia pikta nebūdama.

138. KODEL BAJORĖ SAVO VYRĄ GRIAUŽIA

Atsitiko teip, kad bajoras ejo į uošvio namus, į žentus, gaudamas labai piktą pačią. Kada vyras ją kartą maloniai paklausė:

— Kodel tu, Barbele, tokia pikta, kur buvo tavo piktumas, kaip tu dar mergaitė buvai?

— Veizėk, durniau,— tarė ji, ant sukramtytos lovos ant-rame kambaryje nurodydama.— Kaip aš mergaitė buvau, tai aš tą lovą griauždavau, nebenoriant nurodyti tau savo piktumo. O dabar, kad aš tave jau turiu, tai kam čia man lovą griaužti. Aš griaužiu tave!

139. KAIP VAIKINAS NUSINUODIJO

Kuningas klebonas turėjo pas savęs vaikina del tarnystės, bet anas turėjo labai biaurų smiližavimo būdą. Teip, kad reikėjo nuo jo viską kavoti arba prirėkti, priešaukti, kad nevogtų cukraus, apelinų ir kitų gardesnių dalykų.

Žinoma, kaip del kuningo, bobos ir davatkos, besistorodamos įtikti, šio to prineša. Taigi tarpu prineštų, o gal ir užsakytų dalykų viename kuningo kambaryje buvo ant lentynos sustatyti vasarop saldiniai virinti iš visokių uogių ir vai-

sių. Taigi kuningas, į svečius išvažiuodamas, prišaukė ir su pirštu ir su pagaliu prigrūmojo, kad anas kartais iš tų puodelių ir sloikų nebandytų smiližauti, kaip anas turi būdą, nes tai čia yra nuodai ir galės, jų paragavęs, smertį gauti.

— No, tai,— sako,— žiūrėk, čia viską iššluok, nudulkink, nutrink rakandus, grindis, lentynas, tiktai tų dalykų neragauk. Bo mirsi, o aš tave noriu dar gyvą rasti.

Nusigandęs vaikiną prižadėjo, kad neberagaus. Kuningas išvažiavo.

Vaikiną šlavė, trynė, valė kambarius, bet, valant lentynas, baisiai jam kvepėjo ir akį traukė tie uždrausti nuodai, lyg Adomui ir Ievai rojuje išmėginimo medis. Vaikiną pamislijo sau: „Juk jeigu truputį pamėginasiu, tai nepavodys man“.

Taigi aviečių saldumynai, labai raudonuoju, kvepėjo. Atrišęs nuo viršaus pūslės truputį, su šaukštu pamėgino. Nuodai buvo labai saldūs ir gardūs. Patrynė lentynas, dulkino rakandus ir stalus, bet vėl pamislijo: „Saldūs nuodai, reikia dar paragauti. Juk jeigu aš mažai jų pamėginasiu, tai man nepavodys ir kuningas nesupras“.

Toliaus savo darbą varydamas, pamislijo: „Juk aš tų nuodų diktokai mėginasiu, tai jau galėsiu nuo to mirti, bet smertis mano bus saldi. Ar šiaip, ar teip smertis man bus, tai valgysiu toliaus“.

Ir teip mėgindamas išmėgino saldumynų pusę puodo, mislydamas apie smertį, ar dagyvens sulig vakarui, ar ne.

Tumi tarpu atvažiuoja kuningas. Atejęs į kambarius, kuo pirmiaus žvilgtelėjo ant lentynų, o pamatęs per stiklinį puodą, kad geriausių saldumynų pusė teliko, pajėmęs savo kriuvulę lazda, pradėjo vaikiną šventinti, tardamas:

— Tai tu, laidoke, paleistuvi, surijęs mano geriausius saldumynus!

O vaikiną, iš po lazdos besisukinėdamas, kuningui verkdamas tarė:

— Kam mane muši teip baisiai ligi smerties, juk aš, tų nuodų paragavęs, ir teip mirsiu, baigsiu amžių.

Jei raštą šventą kada nors skaitėte arba evangeliją gir-dėjote, tai žinote, kad išganytojas su apaštalais buvo Kanoje Galilėjaus ant svotbos. Jie, ten nueję, vakare šoko, gėrė ir valgė, o paskui, panorėję truputį pasiilsėti, nuejo prigulti. Gaspadorių lova buvo plati, teip, kad visi trins galėjo šalia viens kito atsigulti. Išganytojas atsigulė nuo sienos, Povilas — per vidurį, o Petras — nuo krašto.

Žinoma, kaip ant svotbos miesčioniai ir muzikai, įgėrę ir prisišokę, pradėjo reikalauti, kad ir kiti šoktų ir gertų, kaip ir jie, pradėjo ieškoti, ar nemiegta kas kur. Taigi ieškodami rado tris bemiegtančius: išganytoją, Povilą ir Petrą. Ateję sako:

— O jūs čia gulite? Ar gulėti atejote, bene užmiršote, kad ant veselės esate? Eikite šokti, visi priilso, muzika dar-miais griežia.

Ir pradėjo Petrą, kaipo nuo krašto guliantį, už plaukų traukti, nemažai jų išpešdami.

Valia nevalia Petras išejo šokti. Dikčiai prisišokęs, pa-ilsęs, nuejo vėl gulti, bet suprasdamas, kas gali vėl su jum atsitikti, prašė Povilo, kad anas eitų į kraštą lovos gulti, o pats įlindo į vidurį.

Įgėrę veselninkai pradėjo vėl reikalauti, kad šoktų vidu-tinis.

— Tas,— sako,— nuo krašto guliantis prisišoko, lai šoka antrasis.

Ir vėl pradėjo žadinti, už plaukų traukti, pešti, idant kel-tų tas antrasis, nes muzika veltui griežia. Petras su išpeštais plaukais vėl šokti išejo. Vėl pašokęs ir atsigėręs, atejo į lovą atgal, prašydamas išganytojaus, kad stupytų nuo sienos savo vietą, nes jam veselninkai neduoda pakajų, išpešdami plaukus. Išganytojas savo vietą Petrui pavedė, pats į vidurį atsi-guldamas.

Bet veselninkai vėl Petruai paskutinius plaukus peša, vėl miegoti neduoda, norins anas jiems išguldo, kad jau dusyk šoko.

— Ne,— veselninkai sako,— tas tretysis nuo sienos nebešoko, eik tujaus!

Ir vėl bepešdami paskutinius plaukus Petruai išpešė, vis tvirtindami, kad dar nebešoko.

Sako žmones, kad šiokiu būdu Petras pliku paliko, nupliko.

141. KAIP CIGONAS NETIKĖTAI MOTYNĄ GAVO

Labai seniai, nes gal pirm aštuoniasdešimties ar devyniasdešimties metų, gyveno Reseiniuose nelaiminga moteriškė, turianti taip nedorų sūnų, kuris motyną ne tik visokiais būdais bardavo, bet kartais ir prilupdavo. Tas jo sunkus prasikaltimas tankiai ir veltui nueidavo, motyną perprašius.

Tame dalyke ir motyna pati kalta buvo, sūnų dar mažą nelupdama. Kalta ar nekalta, tai kitas dalykas, bet gana to, kad jau nebegalėdama motyna su sūnumi gyventi, nuejo pas horodničą, jam viską apsakydama ir prašydama pagalbos.

Horodničas, paklausęs kvateros, pasakė, kad ant rytojaus atsiųs vyrus, kurie, jį sujėmę, pas jį atves, ir kad įlups sūnui kokių penkiasdešimt bizūnų.

Dažinojęs apie tą, sūnus puolė pagrižusios nuo horodničo motynos prie kojų perprašydamas, prižadėdamas, kad anas pasitaisys, kad daugiau to nebebus. Motynos minkšta širdis atleido, prabočijo sūnui, bet žinojo abudu, kad horodničas, kartą prašytas del pakorojimo, neatsileis ir kad, kaip sutarta, ant rytojaus vyrai del kaltininko sujėmimo ir pakorojimo bus atsiųsti.

Teip ir buvo: ant rytojaus atejo vyrai nuo horodničo, kuris jos sūnaus nepažino, nes nematė, koks anas buvo. Sūnus.

iš baimės į tvartą pasislėpė, o motyna, žinant, kad su horodniču ne štukos, kad reikia kaltininką parodyti, savo vaiko latro besigailėdama, parodė ant vieno nekalto cigono ant ulyčios, kad tai anas yra jos prakaltęs sūnus. Cigonas spiriasi, ginasi, sakant, kad anas vaikas tos bobos — ko ji nuo jo nori. O tie sako:

— Kaip motyną mušti, tei tu žinojai, o kaip reikia tave lupti, tei tu nenori jos sūnumi pasirodyti.

— Teip, teip,— boba pritarė.

Tie, sudavę cigonui dar porą kartų į kuprą, mažne vilkstinai pas horodničą nuvedė.

— Je, je, tu dabar ne sūnus, o kas motyną mušė? Tave horodničas pamokins, kaip reikia tėvus godoti.

— Bet aš cigonas, aš ne reseiniškis!

Niekas nemačijo. Įrėžė cigonui 50 bizūnų ir dar liepė ketverge, turgaus dieną, motyną ant nugaros užsidėjus, po miestą nešioti.

Nuo horodničo pasiūstas kliučvaitis, drauge eidamas, svietui garsino:

— Tas nedoras sūnus yra pakorotas 50 bizūnų už motynos mušimą. Veizėkiat, kad ir su jumis teip, kaip su jumi, nebūtų. Godokite tėvus savo pagal dievo prisakymo.

O cigonas vėl šaukia:

— Vyrai moteres, kas norite motyną gauti, tei eikite pas horodničą, tei gausite. Mano motyna jau seniai mirė, o ją dabar vėl gavau.

142. PAS KOŽNO ŽMOGAUS YRA SAVO PATIKIMAS

Vienam ponui bekeliaunant, karčemoje besiganant, labai puolė į akis tas, kad gaspadorius žydas, dailiu vyru būdamas, pasiskyrė sau už pačią labai nedailią žydelką. ■

— Kodel,— sako,— tamsta, būdamas tokiu dailiu vyru, apsirinkai sau tokią baurią pačią?

— Kad tamsta turėtumei mano akis, tei to nesakytumei. Man yra pati labai daili.

143. ZOPOSLYVAS VOKIETYS

Vienam vokiečiui Žemaičių krašte į mėnesį po šliūbo gimė vaikas. Anas, besidivvydamas, kad teip greitai jam įpėdinis atsirado, pradėjo bobų, savo pačios draugių, klausti:

— Kas tai gali būti, kad teip greit vaikas atsirado? Bene ilgiau ant vaiko reikia po šliūbo laukti?

Bobos, jo pačios prietelkos, norėdamos ją iš bėdos gelbėti, pasakė jam:

— Šičia, Žemaičiuose, tokia mada, kad kas mėnesį kaip pas karvelių vaikai pas moterų atsiranda.

Vokietys galvą pakrapštė ant to veislingumo. Ant to karto lopšio neturėdamas, norėjo, nuejęs į mišką, aną padaryti, bet paskui pamislijo, kad čia reikės ligi metų galo dar vienuoleka, iš viso dvyleka, tai sumislijo sau zopostui nuo karto dvyleka lopšių ant turgaus nupirkti.

Nuvažiavo ketverge į Reseinius ant turgaus, supirkinėdamas, kiek tik buvo lopšių.

— Fricai,— klausia jį pažįstami bajorai,— kam tau teip daug lopšių reikia, ką su jais darysi?

— Ogi gimė sūnus!

— No, tai reikia vieno!

— Ne,— sako,— mano pati kaip karvelis, gimdo po vieną vaiką ant mėnesio, aš perku zopostui.

Moje žmonke jak galąbkie,

Co miesiāc pō dzieciātkie!*

144. PLIKIS BAŽNYČIOJE

Šventos dienos ir vasaros laike kuningas, pamokslą iš mokylos sakydamas, išgirdo bažnyčioje juokus ir šypsojimā. Atsigręžęs patėmijo, kad jaunas vaikas, užpakalyje stovė-

damas, vis laikas nuo laiko braukinėja su varpa plikiui, priešais savęs stoviančiam. Kaip tiktai vaikinas su varpa plikiui pabraukia, tai plikis, mislydamas, kad tai musės užsėdo, su delna plikę pliauškina, ir vėl po valandos kaip tiktai jaunikaitis su varpa per plikę perbraukė, vėl plikis per savo plikę daužė. Tą matydami, tie, kur užpakalyje stovėjo, šypsojosi, o plikas, nebesuprasdamas, kodel jie juokias, toliaus lyg nuousių gynėsi. Jau ir kuningui pačiam, pamokslą bekalbant, o ant tų štukų bežiūrint, juoktisi pasinorėjo, bet turiant susilaikyti, lyg iš piktumo ant visos bažnyčios tarė:

— Ar tu, plikiau, pasitraukias,

Ar tu, mulkiau, liaukias.

145. KARŠINČIUS

Atsitinka, kad žmogus, būdamas ir turtingas, bet senas, nebeturintis giminės, iš savo silpnybės priežasties glaudžiasi prie kitų žmonių, prižadėdamas po savo smerčio ką turi atiduoti, bile jį prie gyvasties prižiūrėtų. Žmogus, gyvu būdamas, tokios pagalbos reikalaujantis, o už tat po savo smerčio savo turtą atiduodantis, pas žemaičius karšinčiu vadinasi.

Taigi Reseinių parakvijoje buvo toks karšinčius, noriantis karšti ypatingoje vietoje. Tas karšinčius turėjo, apart daiktų, ir diktą skrynę labai sunkią, apie kurią buvo kalbama, kad yra pilna sidabrinųjų rublių, o gal ir aukso. Iš tos priežasties daugel buvo gaspadorių, kurie to karšinčio norėjo, nes, kaip rokavo, apsimokėtų jį darmiais karšinti, po jo smerčio tą skrynę ketinus gauti.

Daugybė iš tos skrynės priežasties buvo noriančių senelį į karšinčius pas savęs imti. Bet senelis vienam sakė, kad pas jį daugel vaikų, kurie jam pracyps ir prarėks ausis, kitam — kad anas nebeturi atskirios kamarnos, trečiam — kad negeras

valgis, ketvirtam — kad nuo jo toli bažnyčia, nebegalės pasimelsti. Žodžiu sakant, per ilgą skyrimą sutiko būti pas vieno gaspadorio Kalnujuose, kur ir vaikų nebuvo, ir buvo atskiras kambarys, ir geras valgis, ir čia pat bažnyčia. Karšinčius džiaugėsi, gerą vietą gavęs, o gaspadorius — gavęs turtingą karšinčių, kurio visi aplinkiniai užvydėjo, nes žinojo, kad karšinčius baisiai turtingas.

Karšinčius gyvendamas vis reikalavo tai geresnios stovos, tai arklių del išvažiavimo į Reseinius, tai kitų vigadų, tardamas:

— Nesigailėkit man nieko, nes kaip aš numirsiu, viską po manęs gausite, bus junsų.

Gaspadoriai norėdavo, dar gyvam karšinčiui būnant, žinoti, kas yra toje skrynėje, bet to niekados matyti negalėdavo. Karšinčius to labai dabodavo, kad nieks to nebežinotų, nebematytų, prie to dar kamara, net ir ant trumpo laiko karšinčiui išeinant, užrakinama buvo. Jeigu gaspadorius užklausdavo, kas toje skrynėje yra, atsakydavo:

— Tai kaip aš numirsiu, viskas junsų bus, matysite atradę. Bet dabar nebereikia.

Žinodami, kad senis už klausinėjimą pyksta, ir klausinėti nustojo, matydami porą kartų, kaip Reseiniuose ant savo reikalų mainė porą kartų sidabrinis rublius. Gaspadorius mislį po karšinio smerčio gerą reikalą padaryti, buvo jau ir vieną dvarą del pirkimo apžiūrėjęs.

Po aštuonių metų vigadno gyvenimo, po ilgo iš gaspadoriaus pusės laukimo, apslobęs visiškai, karšinčius prašė, kad, jam numirus ir palaidojus jį, jo daiktus imtų ir skrynę žiūrėtų.

Taigi kada, karšinčių palaidoję, atrakino skrynę, ant kelių zomkų ir spynų užrakintą, atrado ten priverstus akmenius.

Taigi tada tie visi, kurie teip tą karšinčių gaspadoriui užvydėjo, dailiai pasijuokė, o prie jų ir visi aplinkiniai.

146. TARNAI VISADOS TARNAUS

Dar prie Lietuvos savistovybės, didiemsiems kuningaikiškiams ir krivų krivams mirus, sukraudavo didelius malkų laužus, ant kurių padėdavo didžiųjų kuningaikiškių arba krivų krivų kūnus sėdžiančius, jų mieliausius žirgus pririšdavo, jų myliamiausius tarnus, jų mieliausius daiktus drauge sudegindami, nes tikėdavo, kad žmones ką darė šiame sviete, tai tą darys ir ateinančiame, kad jiems tie žirgai, tie tarnai ir daiktai bus aname sviete reikalingi. Par tat ir dabar dar, prie krikščionystės mums besilaikant, toji nuomonė žmonių tarpe laikosi, nes sako jie:

— Kaip mens tarnavome ponams šiame sviete, taip tarnausime ir būsiančiame. Kaip ponai už visokias žmonėms padarytas krividas pragare smalos katile virs, tai mens, po katilu ugnį kurstydami, malkas dėsimė.

147. KAM VYTURYS GIEDOJO

Nebetoli nuo Čekiškės, Kauno pavieta, du kaimynu bajoru provojosi del žemės, perardami vienas kitam dirvas ir perpiaudami pievas. Buvo tai pirma kokių 90 metų, kada toki sūdai priderėdavo prie policijos. Taigi ant paskirto laiko vasaros laike atvažiavo bajorų laukiamas asesorius iš Eiriogalos, kuris su paduotu planu rankoje ir dokumentais turėjo spręsti, kaip ežios turi eiti. Tumi tarpu ir vyturys, nuo dirvos pakilęs, užgiedojo, o besisprovojantieji kaimynai bajorai tarp savęs ginčijosi, kam vyturys gieda, kam laimę provoje pranašauna. Vienas sako:

— Vyturys man gieda!

O antras:

— Man gieda!

Ir taip provojosi, o priejės prie jų asesorius, kuris ir nuo vieno, ir nuo kito jau piningus pajėmė, tarė:

— Nei tau, nei tau vyturys negieda, bet tiktai man!

Ir iš tikro, bajorai ant provos daugiaus piningų išleido, neg ta žemė verta. Iš tikro, kad asesorius, nuo abiejų pinin-gus pajėmęs, nuo daugiaus laimėjo.

148. DŽIAUGSMAS IŠ ĮPĖDINIO

Ūkininkas A. Kalnujų miestelyje, nebetoli nuo Reseinių, senas būdamas, užsimanė apsivesti, nes, sako, kam aš savo gyvenimą paliksiu, vaiko neturėdamas! Giminės,— sako,— latrai, jiems palikti nenoriu. Reikia apsivesti!

Taigi ir apsivedė. Nors pati buvo ir jauna, ir sveika, ir dikta, vienok vaikų ir kelius metus perleidus nebuvo. O senis raukėsi, tardamas, kad pati yra bevaikė, niekai. Pyko, keikė, tardamas:

— Kam aš gyvenimą paliksiu!

Žinoma, seniui mirus, be įpėdinio labai būtų sunkus našlės padėjimas, nes giminės našlę išvartytų, apimdami gyvenimą.

Daug kitoniškas būtų jos padėjimas, jei ji turėtų vaiką, nes vyras, gyvu būdamas, ją labiaus mylėtų, o jam mirus, prie jos gyvenimas pasiliktų iš priežasties vaiko, kuris būtų triobos įpėdiniu.

Labai rūpinosi senis, labai rūpinosi jo pati, pakol bobos nepatarė, vyrui nežinant, prisiimti jaukytinį, nes, su vyru gyvenant, niekados vaiko nebus.

Teip ana ir padarė, o paskiaus koks buvo seniui džiaugs-mas, kaip sulaukė sūnų, kaip mylėjo savo pačią, kuriai su vaiku mirdamas ir gyvenimą paliko.

149. DAVATKOS IŠTEKĖJIMAS

Buvo vargoninkas prie bažnyčios, o prie tos pat bažnyčios buvo ir labai graži davatka, baisiai dievobaiminga, apsikabi-nusi visokiems brostvums.

Toji davatka vargoninkui baisiai tiko, bet davatka ketinusi lig smerčio mergystėje, nekaltybėje būti, nei jokiu būdu ne-

norėjo tekėti, vis prieš altorius meldėsi, kryžiuvojos ir laukė stebuklų pamatymo, teip, kaip to buvo atsitikę del daugel šventų.

Vargoninkas, žinodamas jos pasieltgimo būdą, užėjo už vieno altorio, ir kaip ana, prie jo priejusi, balsu melstisi pradėjo, tai anas ištarė lyg dievas tus žodžius:

— Tu neapturėsi išganymą, mergystės stone būdama. Tu turi išduoti vaisių, gimdyti, tai apturėsi išganymą. Kad tu atsiskyrus gyvensi, tai ne tavo dangus. Tu gimdymu turi žmogijai skolą atiduoti ir t. t.

Davatka patikėjo, kad tas persergėjimas nuo pačio dievo paejo. Gavusi su dideliais vargais nuo vyskupo, nuo tėvijos atleidimą, ištekėjo paskiaus už to vargoninko, atiduodant skolą žmogijai vaikų gimdymu.

Per tat ji turi dabar viltį į dangų patekti.

150. AR GAMTA, AR MOKSLAS

Vienkart du prieteliu ginčijosi savo tarpe apie tai, ar gamta, ar mokslas lavintus gyvilius pergali. Pirmas prietelis turėjo katiną teip išlavintą, kad niekados nuo štalo nei jokių valgių neimdavo, nors būtų kasžin kaip alkanas.

Taigi anas del darymo tos teisybės prašė antrojo, idant anas, ant paskirtos dienos pribuvęs pas jį ant pietų, tikrai apie tą prasiliudytų.

Antrasis, atėjęs pas pirmojo, atsinešė su savim užvožtą indą, tardamas:

— Šiandien yra pėtnyčia, pas tamstas mėsiškas valgis, o aš valgysiu su pasninku, per tat sau tokį valgį ir atsinešiau.

— Kad nebenori valgyti mano strovos, tai daryk, kaip nori, tai valgyk savo.

Čia jiems bekalbant, atejo ir lavintas katinas, kuris be savo pono paliepimo, ant vietos tupėdamas, nieko neimdavo ir niekur neeidavo, nors būtų baisiai alkanas. Taigi dabar jo ponas padėjo prieš katiną kvepiantį gardų kashnį keptos mėsos, bet katinas, nors alkanas būdamas, kniaukė, bet nejęmė.

Šiokiu būdu darodė, kad katinas taip norus ant mėsos laukė paliepimo, net valandomis laukdamas, niekur neatsitraukdamas.

Tumi tarpu antrasis prietelis atidengė savo indą, iš kurio iššoko pelė, tada katinas puolė prie jos, imdamas ją į dantis.

Šiokiu būdu antrasis pirmam darodė, kad gamta mokslą pergali.

151. PONAS BE ARBATOS

Vienai merginai Vilniuje, kaitinant samovarą priemenėje, atejo vagis su kortele, kurią padavė tarnaitai, idant nuneštų ponui. Tarnaitė skaityti nemokėjo, per tat, palikus samovarą, nunešė kortelę ponui. Ant tos kortelės buvo parašyta: „Gerbiamas pone! Pranešu Tamstai, kad Tamsta šiandien iš savo samovaro nebegersi arbatos“.

Kaip tarnaitė pagrižo, tai jau samovaro neberado, nes ji, verdantį dar, vagis nusinešė.

152. [SPIAUDYMAS Į ALŪ]

Vienas vokietys, kuriam, alų begeriant, reikėjo atsitraukti nuo savo kufelio, paliko kortelę su parašu: „Aš į alų prispiudžiau“. Todel, kad neišgertų. Bet kad pagrižo, rado ant kortelės prirašyta: „Aš taipojau prispioviau“.

PAAIŠKINIMAI

Paaškinimuose nurodomas pasakos siužeto numeris pagal tarptautinį A. Arnés — S. Tompsono katalogą (AT), o sakmės — pagal „Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogą“ (LPK). Kai kūrinio siužetas tik panašus į tam tikrą pasakos ar sakmės tipą, numeris rašomas skliaustuose. Brūkšnyš vietoj numerio rodo, kad kūrinio siužetas minėtuose kataloguose neužfiksuotas. Nekatalogintų žanrų (oracijų, pasakojimų) kūrinių paaškinimuose nerašoma ir katalogo santrumpa.

Žymint tekstų metriką, remiamasi M. Davainio-Silvestraičio pateiktais duomenimis. Kaimų pavadinimų, o retkarčiais ir pavardžių rašyba sutikslinama, laikantis dabartinės kalbos normų.

Po metrikos duomenų nurodomas skelbiamo teksto šaltinis. Toliau nurodomi kiti to paties kūrinio tekstai, žymint jų pobūdį (juodraštis, spausdinto teksto rankraštis, nuorašas, literatūriškai apdorotas tekstas). Kūrinių (dažniausiai jų vertimų) publikacijos nurodomos skliaustuose.

Kūrinio užrašytojas pažymimas, kai tekstas užrašytas ne M. Davainio-Silvestraičio. Dalies kūrinių tėra išlikę juodraštiniai rankraščiai, kuriuose nemažai sutrumpintai užrašytų žodžių. Tai paaškinimuose taip pat pažymima.

Pabaigoje aiškinami žodžiai, sąvokos, realijos ir kiti dalykai, kurie tekste redaguojant pažymėti žvaigždute. Nemažai jų yra aiškinęs, nusakęs kitais žodžiais ar komentavęs ir M. Davainis-Silvestraitis. Visa tai, kas yra rašyta jo paties, paaškinimuose pateikiama kursyvu, santrumpa *išn.* pažymint tai, kas rankrašty buvę išnašoje, ir be jokios santrumpos pateikiant tai, kas aiškinta pačiame tekste skliaustuose.

RASEINIŲ APYLINKIŲ TAUTOSAKA

I

1. **Trins vėlės, žvaigždė, mėnuo.** AT(306). Užrašyta 1887 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Uršulės Mačiulienės, 50 m. LKLIR F 1 — 1370; juodr. LKLIR F 1 — 1375.

Pasakos siužetas originalus, tik šiek tiek primenantis AT 306; analogiškų variantų nėra užfiksuota. Karaliaičio pas velnius epizodas neaiškus: praleistas pasivertimo muse (ar kitu gyviu) arba herojaus nematomumo motyvas.

2. **Balamas ir trins jo sūnūs.** AT(956 B)+(300). Užrašyta 1885 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Onos Žickienės. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(8).

Pasakos siužetas originalus. Susidorojimo su plėšikais epizodas primena AT 956 B, tačiau paprastai vaizduojama plėšikų užpulta mergaitė. Tikrojo herojaus atpažinimas primena AT 300 pasakos pabaigą. Kūrinyje jaučiama knygu įtaka: minimas *paukštis peliakonas* ir kt.

vakarūs aukštuosius vasaros — išn. *Cesepo—cesepo—sanad. Ten, kur vasarą saulė leidžias.*

sujudimą — orig. *sujudimą. Ir pats kunigaikštis matydamas tą baisumą...*

drąsumą, kada tu teip galėjai padaryti.—Ir atidavė,— orig. *drąsumą (ir atidavė), kada tu teip galėjai padaryti.*

3. **Būras rytų žemės.** AT 480 B*. Užrašyta 1884 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Mataušo Bakučio. DvPD 18; rankr. LMD I 229(426) (BsLPY II 61—63; lenkų k. DvPŽ II 153).

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs Lietuvoje.

rytų žemė — M. Davainio-Silvestraičio užrašytose pasakose dažnai patitaikanti veiksmo vieta; kitoms pasakoms nebūdinga.

Tas atsitiko dar už pagonų laiko — greičiausiai pridėta užrašytojo.

4. **Sūnu du, paverstu į varnas, ir viena duktė.** AT 451. Užrašyta 1885 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Jono Bakučio. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(7).

Pasakos siužetas tradicinis, labai populiarius lietuvių tautosakoje. Motyvas — broliai pakabina seserį beržo tošies lopšyje ir neša jai maistą — kituose pasakos variantuose nerastas, paprastai sesuo būna miške viena.

5. **Baidyklė.** LPK—. Užrašyta 1883 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jociaus. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(8).

Šios mitologinės saktmės žinomi trys variantai; visi užrašyti M. Davainio-Silvestraičio (žr. Pasakojamosios tautosakos kūrinių vertimų rodyklę Nr. 395, 396).

6. **Alka.** LPK—. 1) Užrašyta 1888 m. Lipkiškės k., Viduklės vls., iš Mykolo Stankaus. 2) Užrašyta 1888 m. Kaplių k., Viduklės vls., iš Jono Žickio. 3) Užrašyta 1888 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Jadvygos Giedraitienės. LMD I 172(1—3).

Tris kūrinius — kronikų žiniomis ir kitais rašytiniais šaltiniais paremtą pasakojimą, liaudies pasakojimą ir padavimą — M. Davainis-Silvestraitis sujungė į vieną tekstą, pradžioje ir pabaigoje pridėdamas savo samprotavimus apie žinių prieštarumą. Trečiasis kūrinys užrašytas šiek tiek anksčiau už du pirmuosius; jo užrašymo vieta yra netoli nuo Alkos — Palendrių kaime esančių daubų.

Baitoras: plg. M. Strykovskio kronikoje bojateros — bičių karialius.

Brateno — tas pats veikėjas čia vadinamas dvejaip: Brotenis ir Bratenas.

arba retai kur yra kaima ir kur nebūtų — matyt, suprastina, jog vis tiek, ar kaimos (kaimai) retai yra, ar jų ir visai nėra.

auka — taip pateikėjas vadina alką.

7. **Mergišas ir raganos.** AT(361)+313 C. Užrašyta 1886 m. Kazbaraičių k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jonylos. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(1).

Pasakos pradžia būdinga AT 361, tačiau nėra svarbiausiojo šio siužeto motyvo — sutarties su velniu nesiskusti ir nesiprausti. Jaunikio išbandymas, ar jis ne iš prastų žmonių, lietuvių pasakose retas. Kontaminacija su AT 313 C nemotyvuota. Skridimo ant debesimi pasivertusios gelbėtojos motyvo kitose AT 313 tipo pasakose nėra.

8. **Šeši sūnūs ir šešios dukterės.** AT 531 + 1119. Užrašyta 1886 m. Kazbaraičių k., Raseinių vls., iš Antano Jonylos. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(6).

Pasakos siužetas tradicinis, kontaminacija būdinga žemaičiams. Kūrinio pradžia — tėvo bėgimas iš namų — reta.

9. **Damartas ir pyragai.** AT 480 C*. Užrašyta 1883 m. Paserbenčio k., Raseinių vls., iš Keparutienės. DvPD 21. (BsLPY II 63).

Pasakos siužetas tradicinis, retesnė versija.

D a m a r t a s — plg. E. Fekenšteto *Damartus* — laukų dievas.

L a i m a ; a r b a L a i m a — greičiausiai užrašytojo įterpta.

10. **Kūdrakelių velniukas.** LPK 3338. Užrašyta 1884 m. Paserbenčio k., Raseinių vls., iš Agnieškos Keparutienės. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(4).

Mitologinės sakmės siužeto schema tradicinė, retesnė versija (dažniau pasakojama apie ripką mušančius velnius). Velnio mušimo ožio kailiu motyvas retas (paprastai jis mušamas šermukšnine lazda).

11. **Baublys.** AT 554. Užrašyta 1885 m. Paserbenčio k., Raseinių vls., iš Izidoriaus Basčio. DvPD 12; rankr. LTR 2201(112) (BsLPY II 57; lenkų k. DvPZ II 146).

Pasakos siužetas tradicinis, neišplėtotas (paprastai vaizduojami trys geri darbai ir trys nepaprastos užduotys). Kūrinio pradžia — veiksmo vietos sukonkretinimas — ir pabaiga — pasakojimas apie herojaus sūnų likimą — individualūs motyvai.

vyresniui sūnui. Tas jaunesnysis pradėjo nuo vyresnio — orig. *vyresnui* (praleidimas atstatytas iš rankraščio).

meldė dievo perkūno pagelbos, į kurią jisai tikėjo ir už dievą laikė — žodžiai apie perkūną greičiausiai įterpti užrašytojo.

12. **Diljonas ir velniukai.** LPK —. Užrašyta 1891 m. Palendrių k. Raseinių vls., iš Domininko Sabučio. LMD I 1000 (62).

Retas mitologinės sakmės siužetas, Raseinių apylinkėse M. Davainio užrašytas 4 kartus (žr. Pasakojamosios tautosakos kūriniių vertimų rodyklę, Nr. 435, 438, 439).

13. **Iš klausių vaikų išperėti svieta vandravoja.** AT 531+313. Užrašyta 1888 m. Dovainavos k., Raseinių vls., iš Mykolo Žoltausko. LMD I 476^a (2). Rankraštyje yra santrumpų.

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs. Kūrinio pradžia sutraukta (šieną saugo tik jauniausias brolis). Šiaipjau stebuklingo bėgimo motyvai su siužetu AT 531 retai jungiami.

14. **Jonas ir žvirbliai.** AT 816*. Užrašyta 1891 m. Kalnujuose, Raseinių vls., iš Barboros Juciuvienės. LMD I 1000 (58). Rankraštyje yra santrumpų.

Pasakos-legendos siužetas tradicinis, užregistruotas įvairiose Lietuvos vietose.

popiežių nutručyti — neįprastas motyvas; paprastai velniai rengiasi sugundyti popiežių.

15. **Oracija.** Užrašyta 1889 m. Kalnujuose, Raseinių vls. LKLIR F 1 — 1056.

Rugiapiūtės pabaigtuvių oracija, užfiksuota daugiausia žemaičiuose.

16. **Meškiukas.** AT 650 A¹+301 B. Užrašyta 1889 m. Raseinių apl. iš Jono Kauplesio. LMD I 1000 (45). Rankraštyje nemaža santrumpų.

Pasakos siužetai tradiciniai, labai paplitę; kontaminacija būdinga. Stebukalai požemio dvaruose — retas motyvas. Trečiųjų kautynių su slibinu (smaku) epizode painiojamas AT 301 B siužetas su AT 300.

17. **Žiema.** AT 480 B*. Užrašyta 1884 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Domininko Mažinto. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (14).

Pasakos siužetas tradicinis, užregistruotas įvairiose Lietuvos vietose.

Teksto pradžioje yra M. Davainio pastaba: *Ta patarlė yra atejus, kaip žmonys kalba, iš rytų žemės.*

rytų žemėje — žr. paaiškinimą Nr. 3.

Pabaigoje M. Davainis perpasakoja AT 980 siužetą.

18. **Pukis.** LPK —. Užrašyta 1888 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Domininko Mažinto. LKLIR F 1 — 1330.

Mitologinės sakinės apie sužvejotą pukį siužetas originalus, daugiau variantų nežinoma. Pabaigoje pridėta šokio daina, kurioje minimas pukis.

pukis — namų dvasia, turtų nešėjas — aitvaru, kauko sinonimas (iš vokiečių Puken).

19. **Bakužis ir Vincentas.** AT 531. Užrašyta 1891 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Agotos Mažintienės. LMD I 1000 (63).

Rankraščio dalis (nuo *par tris mylias sutiko seną ubagelį... iki mažam savo vaikeliui ir man, senam tėveliui...*) rašyta nežinomo asmens. Tekste yra santrumpų.

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs. Maginė gėrybių prašymo formulė primena vestuvines dovanų rinkimo oracijas; kituose pasakos variantuose ji nepasitaiko.

20. **Aristas ir velniuko kepelušiukas.** LPK 3683+(3346)+3305. Užrašyta 1885 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Bružo. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (10).

Mitologinės sakinės motyvai labai paplitę. Pabaigos motyvas — velnio skrybėlė iš žmonių nagų — dažniausiai randamas liaudies prietaruose, o sakmėse retas.

21. **Mergaitės galestis savo mirusio myliamojo bernelio.** AT 365+ +1199 A+313. Užrašyta 1885 m. Kadagynės k., Raseinių vls., iš Kazlauskienės. DvPD 15. (BsLPY II 59).

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs. Kontaminacija su AT 1199 A būdinga, stebuklingo bėgimo motyvai (AT 313) šioje pasakoje retesni.

balų dievaitį garbino — greičiausiai M. Davainio įterpta.

O ta boba buvo deivė — įterpta užrašytojo. Kituose pasakos variantuose apie lino vargus pasakoja senelė, o kartais — patys linai.

22. **Rupké.** AT 150 A*. Užrašyta 1883 m. Kankojų k., Raseinių vls., iš. Zarankaus. DvPD 20; rankr. LMD I 229 (423). (BsLPY II 64).

Pasakos siužetas tradicinis, lietuvių tautosakoje menkai tepaplitęs. Paprastai šioje pasakoje vaizduojama varlė.

23. **Geniukas ir lapė.** AT 56 B+248 A*+248. Užrašyta 1887 m. Serbentų k., Šimkaičių vls., iš Mateušo Vaitiekevičiaus arba Keparučio. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (21).

Pasakos siužetas tradicinis, lietuvių tautosakoje nelabai populiarus. Kontaminacija būdinga, tačiau kartais pradžioje būna AT 37.

24. **Saulė, Vėjis ir Šaltis.** AT 298 A*. Užrašyta 1888 m. Serbentų k., Šimkaičių vls., iš Tamošiaus Jociaus. LMD I 193 (4).

Prie tradicinės pasakos prijungta originali etiologinė saktmė apie saulės ašarų bei saulažolių kilmę, oro spėjimai, susiję su saule, patarlės ir keiksmai, kuriuose minima saulė. Pasakos siužeto pabaiga originali: žmogus sakosi dėkojęs Saulei už labą dieną. Kituose šio tipo variantuose žmogus sakosi pagerbęs Vėją.

25. **Rūstabėdakas ir Rūstybė.** LPK 3620. Užrašyta 1883 m. Šauklių k., Šimkaičių vls., iš Silvestro Basčio. DvPD 24 (BsLPY II 65).

Tradicinė mitologinė saktmė, užrašyta įvairiose Lietuvos vietose. Pabaiga prijungta dirbtinai, siekiant etimologizuoti Rūstabėdako ir Rūstybės vardus.

R ū s t a b ě d a k a s — plg. E. Fekenšteto *Rustybedokas* — pykčio ir nesantaikos dievas.

26. **Nakties šaukimas už lango.** AT 938 B. Užrašyta Šauklių k., Šimkaičių vls., iš Antano Daunario. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (15).

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs. Pradžia, kurioje panaudojami mitologinių sakmių apie vėles bei maro deives motyvai, reta.

27. **Iš negyvo gyvą padaro ir iš seno jauną.** AT 551. Užrašyta 1886 m. Bebirvų k., Šimkaičių vls., iš Mateušo Rikliko (plg. Nr. 28, 29 — M. Riklikas iš Bliūdžių k.). RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (5).

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs. Tekste jaučiama knygų įtaka (minimos palmės, beždžionės, dukters vardas Freinė). Siužete yra nenuoseklumų: paprastai herojus randa paną prie gyvojo vandens.

r y t ū š a l y — žr. paaiškinimą Nr. 3.

28. **Apei devynius užmušėjus.** AT 956 B*+956 B. Užrašyta 1886 m. Bliūdžių k., Šimkaičių vls., iš Mateušo Rikliko. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (4).

Tradicinė, Lietuvoje populiaru pasaka. Siužetai dažnai kontaminuojami. Tekste yra nenuoseklumų: pradžioje vaizduojami devyni užmušėjai, o vėliau kalbama tik apie šešis. Kelio žymėjimas, barstant žirnius, būdingas AT 327 A., randamas tiktai Kalnujų bei Šimkaičių apylinkėse užfiksuotuose šios pasakos variantuose. Pasakos pabaigos motyvas — nužudymas, išvyniojant žarnas, — kitose pasakose nepasitaiko.

švaistydamas po tąja egle ... šiaip kirsiaš.—suprask: Perpykęš švaistydamas su kardu (šoble) po ta egle, rodė, kaip kaposiaš, kai pavysiaš.

stabdomas juokėš — greičiausiai tai yra apsirikimas.

29. **Kypas.** AT 1725. Užrašyta 1886 m. Bliūdžių k., Šimkaičių vls., iš Ma-teušo Rikliko. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (2).

Tradicinis, Lietuvoje populiarus siužetas. Pabaiga — įpykusių meilužių kerštas — pasakai nebūdinga.

kunigas pagonų — M. Davainio interpretacija; paprastai pasakoja-ma apie *kunigą, popą, kunigužį*.

30. **Žmogaus sapnas apei piningus.** LPK (3627). Užrašyta 1885 m. Rudžių k., Šimkaičių vls., iš Antano Gužo. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (13).

Mitologinės sakmės siužetas tradicinis, gana retas.

31. **Sietynas.** AT 766. Užrašyta 1890 m. Medininkų k., Šimkaičių vls., iš Jono Gureckio. LKLIR F 1 — 1374.

Tradicinė, Lietuvoje mažai paplitusi pasaka sujungta su reta etiologine sakme apie Sietyno kilmę.

32. **Užaugimas giliuko.** LPK 3462. Užrašyta 1885 m. Vadžgirio k., Šimkai-čių vls., iš Adomo Kalviuko. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61 (9).

Mitologinės sakmės siužetas apie aitvaro (kauko, giliuko) pirkimą Prū-suose populiarus lietuvių tautosakoje. Sakmės pabaigos motyvas — giliuko augimas — retesnis.

пирко — orig. *pirko*. O kada nunešė į klėtį pakavoti...

33. **Piktvarlė.** AT (613). Užrašyta 1886 m. Vadžgirio k., Šimkaičių vls., iš Eitmanavičiaus. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(3).

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs, tačiau praleista jo pradžia — netyčia nugirstas trijų varnų (velnių) pokalbis. Vietoj jo — individualus, greičiausia, užrašytojo įterptas motyvas apie *apreiškimą nuo perkūno*.

„Surokavime patarlių“ M. Davainis pažymi, kad pasakoje minimas *perkūnas*, pabraukia žodžius *žynys buvo, daug žinojo*.

34. **Bartašius ir perkūnas.** AT 471. Užrašyta 1885 m. Paskynų k., Šimkaičių vls., iš Antano Stungurio. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(1).

Pasakos siužetas tradicinis, užrašytas įvairiose Lietuvos vietose.

jok, kaip tas šuniukas pirma arklio bėgs: išn.: *Čia pri-menama, kad vėlės (dyva) senovės lietuvių lėkė ant žirgų į dangų. Čia vėl galiame palyginti iš Biblijos, kad Elijošius lėkė į dangų ant ugninio vežimo su žirgais.*

Bet tei ne senelis buvo; tei buvo šiaurės pusės tikrasis perkūnas — greičiausiai užrašytojo pridėta. *Senelis* šioje pa-sakoje paprastai asocijuojasi su *dievu*.

35. **Žvaigždės krintančios ir Onelė.** AT (710). Užrašyta 1888 m. Pavidau-jo k., Šimkaičių vls., iš Jurgio Mickevičiaus. LMD I 193(3).

Tradicinis pasakos siužetas interpretuotas savotiškai, įvedant etiologinius motyvus — aiškinimą, kaip sužinota, jog žvaigždės kritimas reiškia žmogaus mirtį. AT 710 tipo pasakos variantuose paprastai nevaizduojama, ką matė mer-

gaitė, įėjusi į uždraustą kambarį, juose akcentuojama bausmė už neprisipažinimą.

dievas pirmiausias perkūnas — greičiausiai įterpta užrašytojo; paprastai pasakų veikėjo *senio (elgetos)* prigimtis neaiškinama, jis asocijuojasi su *dievu*.

36. Mergaitė ir valanda nelaiminga. LPK —. Užrašyta 1885 m. Kebiškių k., Šimkaičių vls., iš Jono Gargaliaus. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(11).

Mitologinė saktė paremta tradiciniu liaudies tikėjimu apie nelaimingą akimirką. Motyvas — adata paženklintas saulės šešėlis — retas.

37. Marikas ir meistras. AT 465 A. Užrašyta 1885 m. Lipkiškės k., Viduklės vls., iš Nikodemo Stankaus. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(16).

Pasakos siužetas tradicinis, užregistruotas įvairiose Lietuvos vietose. Kituose lietuviškuose variantuose herojui padeda žmona, senelis (ponas).

rytų šalyje — žr. paaiškinimą Nr. 3.

Marikai dievaiti — Marikas — kituose lietuvių tautosakos kūriniuose nerandama mitinė būtybė. Pabaigoje M. Davainis pridėjęs pastabą: *Atsimenu, kada mano tėvas siuntė darbininką taisyti vėjinio malūno (melnų-čios) sparną, tai, jam ten taisant, lėkė kažin kokia skiedra pro ausį. Jis nusi-gandęs pasakė tėvui mano: „Musėt, ten Marikas nulėkė pro ausį!“ Gal pri to priguli ir lenkiškas priežodis: „Tłucze się, jak Marek po pieknie“.*

kuningų pagonų — užrašytojo interpretacija.

38. Tėvas ir trins dukteres. AT 780. Užrašyta 1885 m. Lipkiškės k., Viduklės vls., iš Nikodemo Stankaus. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(12).

Pasakos siužetas tradicinis. Dainuojamasis intarpas grafiškai neišskirtas.

39. Gaidukas, katinas ir lapė. AT 61 B. Užrašyta Vailabų k., Viduklės vls., iš Juozapo Bibilo. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, 263.

Rankraštis — M. Davainio pažodžiui į lenkų kalbą išversta pasaka, lietuviškai paliekant jos eiliuotuosius interpus. Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs, eiliuotųjų intarpų turinys artimesnis šio tipo slavų pasakoms.

II. Vincento Bakučio pasakos

Kūrinius Nr. 40—53 M. Davainis-Silvestraitis užrašė Paserbenčio k., Raseinių vls., iš Vincento Bakučio, gim. apie 1828 m. (mirė 1899 m.). Prie tekstų Nr. 54—63 yra M. Davainio pastaba: *gauta per V. Bakučių*. Spėjama, kad šiuos kūrinius Bakutis, išgirdęs iš kitų pateikėjų, Davainiui bus perpasakojęs. Nr. 64—79 užrašyti V. Bakučio (tekstai rašyti jo ranka).

40. Apei talentą. AT 735+563. Užrašyta 1882 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(6) (lenkų k. DvPŽ I 36).

Reta tradicinių, labai paplitusių, pasakų kontaminacija. Pirmasis siužetas neužbaigtas. AT 735 paprastai vaizduojama *laimė (šczęstis)*. *Talantas* — tik žemaičiuose užrašytuose variantuose. AT 563 paprastai vaizduojamas *senelis, vėjas, šaltis*.

talentas — laimės ar dalios sinonimas (plg. lenkų *talent*, rusų *талан*).

41. **Talentas.** AT 735. Užrašyta 1882 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(9) (lenkų k. DvPŽ I 35).

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplites.

talentą — žr. paaiškinimą Nr. 40.

Pakulis — plg. E. Fekenšteto *Pykolis* — velnio tarnas, kenkiantis žmonėms, naktimis kankinantis prakeiktuosius.

Pirkis — talento vardas iš žodžio *pirkti*. Kituose tautosakos tekstuose nerastas.

42. **Laimė.** LPK 3691. Užrašyta 1882 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(7) (lenkų k. DvPŽ I 40).

Tradicinė, populiari mitologinė saktmė. Dažniausiai šiame siužete vaizduojamos *laumės*. *Deivės* — tik žemaičiuose. *Laimos (laimės)* ir *deivės* žemaičiuose kartais vartojama kaip sinonimai.

43. **Susitikimas perkūno su Vaidelaičiu.** LPK 3452. Užrašyta 1882 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(2).

Populiari mitologinė saktmė. Teksto pabaiga — apie perkūno garbinimą ir šventos ugnies deginimą — pridurta romantinių pseudoliaudiškų legendų įtaškoje.

perkūno kulkos — išn. *Perkūno kulkomis pas mumis vadina ūkininkai akmeninius kirvelius, plaktukus ir kitus. Vartoja anus kaipo vaistą, trindami pakūnes, votis ir t. t.*

Vaidelaičio — išn. *Vaidelaitis pažymi arba sūnų Vaidilos, arba yra suminkštymu to vardo.*

devynias: išn. *Skaitlius devyni yra tankiai minavojamu po dainas, pasakas ir t. t. lietuviškas.*

perkūnui — išn. *Daugkintis (=Daukantas) išveda vardą perkūno nuo to gal taip vadinas, kad ten ugnis rusėjo.*

Kuraičiu — išn. *Kuraitis — vyresnis senovės lietuvių kuningas. Kuraičių pravardė atrandama Vadžgiryje, Eržvilko par., Reseinių paviete.*

Rusne — išn. *Rusnė — kaima ant Nemuno kranto Prūsų Lietuvoje. Nuo to gal taip vadinas, kad ten ugnis rusėjo.*

44. **Žvaigždžių vardai.** LPK —. Užrašyta 1888 m. LKLIR F 1 — 1372.

Reti pasakojimai apie tai, kaip žmonės nuspėdavo pagal žvaigždes ateitį, ir tradicinė etiologinė saktmė apie Grigo ratų kilmę.

45. **Apei sutvėrimą svieto.** LPK 3005. Užrašyta 1882 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(3); rankr. lenkų k. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, 1. (rusų k. kn.: A. Веселовский. Разыскания в области русских духовных стихов, вып. X. Санкт-Петербург, 1889, p. 73. Iš A. Veselovskio knygos lietuvių k. BsV 280. Skelbiant klaidingai nurodyta, kad tekstą užrašęs E. Volteris).

Tradicinė etiologinė saktmė.

su titnagu — išn. *Turėt, čia yra kalba apei perkūną, kuris, pagal kalbos žmonių, iš titnago skelias ugnį ir iš to žaibai esq.*

46. **[Ievos sutvėrimas.]** LPK —. Užrašyta 1890 m. LKLIR F 1—1415.

Reta etiologinė saktmė.

47. **Baudžiava, kaip žmonės apei aną kalba.** LPK —. Užrašyta 1891 m. LMD I 185(1).

Kūrinyje sujungta etiologinė saktmė apie tautų kilmę ir baudžiavos pradžią, pasakojimai apie baudžiovą ir anekdotas. Visi siužetai tradiciniai, etiologinė saktmė reta, interpretuota savotiškai. Joje jaučiama knygų įtaka.

vardas ano buvo Kamas, Antras sūnus—Simas, trečias—Jofitas—biblinio Nojaus sūnūs—Chamas, Simas ir Jafetas.

Bauža—vardas, išvestas iš *baudžiavos*.

Jovišas dievaitis—Perkūno sinonimas.

Jovišas tankiai rodydavos.. su savo kankliumis—plg. E. Fekenšteta; kanklėmis groja perkūnas.

<...>—vienas žodis neįskaitomas.

48. **Byla štos gdynės.** Užrašyta 1886 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(23).

Tradicinė vestuvių oracija.

Čia ne jautis įgyliavo.—išn. „Čia ne bulius su karve įgyliavo, ale maršelka su dievo žodžiais atejo. Čia ne jautis su uodega aptaškyti, ale dievo žodžius pasakyti! Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus!“ Teip yra kitose bylose.

nuo to NN—*pasakyti jauninkaičio vardą, pravarde.*

miežių kraują—*alų.*

kviečių varpą—*pyragą.*

storgalys įsnaujos—*užkulas.*

O tokias rudenyje tuojaus anas paliks—išn. *Tei yra neištekės, nes ko labiaus rudenyje išteka.*

49. **Pirma byla senoviška.** Užrašyta 1886 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(24).

Tradicinė vestuvių oracija.

jo vardas NN—*paminėti vardą ir pravarde.*

vardas jos NN—*paminėti jos vardą ir pravarde.*

lino gija užtiesta—*skoterte.*

gabija šventa—*ugnis.*

miežių krauju—*alum.*

kviečių varpa—*pyragu.*

50. **Byla senoviškoji.** Užrašyta 1886 m. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(25).

Tradicinė vestuvių oracija. Į ją įterptas motyvas iš pasakos apie Saliamoną (AT 920 A*).

Et majorium dei gloria beptisimi virginis Mariam honorum. Amen.—iškreipta lotyniška religinių knygų dedikacija: Ad maiorem Dei gloriam et beatissima Virginis Mariae honorem. Amen. (Diesnei dievo garbei ir švenčiausios mergelės Marijos šlovei. Amen.)

51. **Dievu pasivertęs.** Užrašyta 1905 m. Vilniuje iš atminties, pagal Vincento Bakučio pasakojimą. LKLIR F 1 — 1215.

Pasakojimas-memoratas.

52. **Veselės žertai ir komedijos Reseinių apygardos.** Užrašyta 1888 m. LKLIR F 1 — 1330.

Pasakojimas apie vestuvių papročius ir žaidimus, paplitusius žemaičiuose.

53. **Muštynės, tanciai, zabovai jaunimuose.** Užrašyta 1887 m. LKLIR F 1 — 1330.

Pasakojimas apie tradicinius šokius ir žaidimus.

* * *

54. **Vandeninkas ir Vandeninkė.** AT 402. Užrašyta 1883 m. Raseiniuose iš Fortūno Buivydo. DvPD 6; rankr. LMD I 229(424).

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs. Kūrinio pabaiga — individuali.

Vandeninkas ir Vandeninkė — plg. E. Fekenšteto *Vundininkas* ir *Vundininkė* — vandens dvasios, kurių balsus girdi plaukiant; jos nuvilioja žmones į vandenį.

55. **Kluikis kareivis.** AT 475. Užrašyta 1891 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Jono Jociaus. LMD I 1000(64).

Pasakos siužetas tradicinis, šiek tiek sukeista epizodų seka (paprastai pasakos pradžioje — pragaro katilų kurstymas).

56. **Pliurzis ir pyragas žirminis.** AT 480 C*. Užrašyta 1891 m. Blinstrubiškės dv., Viduklės vls., iš Edvardo Šveiščio. LMD I 1000(65). Rankraštyje yra santrumpų.

Pasakos siužetas tradicinis.

Pliurzis — pasakose nerandamas herojaus vardas.

Ašmaite — išn. *Gal tai kryžiojų Ašmainė, kurią turi už Ošmenų Vilniaus gub.*

57. **Vilktakis, arba kelio dievaitis.** LPK 3671+(3672). Užrašyta 1883 m. Šarkių k., Raseinių vls., iš Antano Bitvinskio. DvPD 9; rankr. LMD I 229(425).

Tradicinės mitologinės sakinės. Teksto pabaiga apie Vilktakį — kelio dievaitį pridurta greičiausiai užrašytojo ar V. Bakučio.

Zuikį sutik — nelaimė — išn. *Lenkai, parbėgus par kelį zuikiui ar vilkui, rokuoja sau už nelaimę.*

Bobą sutik — nelaimė — išn. *Ir dabar yra burtas pas medžiotojų Lietuvoje: kad sutinka bobą, grįžta namon, mislydami nelaimėsią.*

kelio dievaitis — plg. E. Fekenšteto *kelun dievas* — keleivių globėjas (iš M. Strykovskio *kelu*).

58. **Diklius.** AT 1169. Užrašyta 1888 m. Bliūdžių k., Šimkaičių vls., iš Domininko Tvarkaus. LMD I 1000(40).

Į pasakojimą apie ganymą įterpta tradicinė pasaka. *Kvaraba dievaitis* — sutinkama tiktai M. Davainio užrašytuose tautosakos kūriniuose. Paprastai pasakoje AT 1169 vaizduojamas dievas ir šventas Petras.

gyvولیus išvaryti į veją — išn. *Teip daro ir Radviliškio mieste-lyje.*

59. **Laumės karvės.** Užrašyta 1887 m. Bebirvų k., Šimkaičių vls., iš Antano Tvarkaus. LKLIR F 1 — 1370; juodr. LMD I 476a(1).

Siužeto daugiau variantų neužfiksuota. Laumės karvės kituose tautosakos kūriniuose nesutinkamos. Rašytas teksto šaltinis nežinomas.

duobes pramanė alkums—išn. *Alkos* — *maži ežerėliai arti Kalnų prie Resėnių, Žemaičiuose*. *Alkomis* todėl vadinasi, kad po tas vietas buvo šventi raistai, *alkomis* vadinami.

Laumės karvių papus—išn. *Laumės papais* vadinami smailūs *pailgi akmeniukai, lenkiškai pierunowe strzelki, nuo senovės laiko suakmenėję sliėkų kaušai, moksliskai belemnitais* vadinami.

60. **Mėnesis dangaus ir jauno znokai nuo Palmono gadynės.** LPK 3454+ +3907+AT 531. Užrašyta 1888 m. Pašaltuonio k., Šimkaičių vls., iš Motiejaus Vaivados. LKLIR F 1 — 1370; juodr. LKLIR F 1 — 1371.

Į vieną tekstą sujungta gana reta mitologinė saktmė, paplitusi etiologinė saktmė, burtai, susiję su jaunu mėnuliu, oro spėjimai pagal mėnulio išvaizdą, tradicinės pasakos fragmentas, mįslė ir priežodis. Tekste jaučiama Lietuvos metraščio padavimo apie Palemoną įtaka.

Palmonas — plg. Lietuvos metraščių *Palemoną*.

Turinas — knyginis vardas, tautosakoje nesutinkamas.

Mardisas — knyginis vardas.

Deuveldrek — netiksliai užrašytas tarminis vokiečių k. žodis *Teufel-dreck* (Asa feodita).

61. **Vaivorykštė.** LPK (3012)+(3494). Užrašyta 1888 m. Pempynės k., Šimkaičių vls., iš Antano Kriaučiūno. LMD I 193(80).

Tekste sujungta reta etiologinė saktmė mitologinė saktmė ir priežodis. Įvaizdis — vaivorykštė pasiverčia sena moterimi, siunčiančia ligas,— daugiau neužfiksuotas.

Prakorimas dievas — gal iš J. Lasickio *Okopiras?*

Teip tas pasakojimas vienas par kitą mūsų senų jų — t. y. taip pasakoja vienas per kitą mūsų senieji.

62. **Dūšia vėsule lekia, sukindama žemes.** LPK 3555. Užrašyta 1884 m. Pašaltuonio k., Šimkaičių vls., iš Lazdauskienės. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 104(5) (lenkų k. DvPŽ I 30).

Tradicionis mitologinės saktmės siužetas.

63. **Lėlės koją gerti.** Užrašyta 1888 m. Serbentų k., Šimkaičių vls., iš Domininko Mačiulio. LMD I 1000(41).

Pasakojimas apie papročius. Minimi papročiai tradiciniai, pats šventės pavadinimas — retas.

pilti — išn. *Teip daro ir par kermošius, gerdami magaryčias*.

* * *

64. **Oracija brolio, vainikus paduodančio.** Užrašyta apie 1885 m. LMD I 168(1).

Tradicionė vestuvių oracija.

Tai yra — vardas NN (V. Bakučio pastaba).

65. **Užklausimas suolsėdžio.** Užrašyta apie 1885 m. LMD I 168(2).

Tradicionis vestuvių dialogas.

66. **Dekretas — piršlio pakorimas.** Užrašyta apie 1885 m. LMD I 168(3).

Tradicinis vestuvių pabaigos „dekretas“, greičiausiai plitęs ne tik žodžiu, bet ir raštu.

67. Buzis, kuris vargą savo paskandino. AT 735+735 A. Užrašyta 1892 m. Geršpelkės k., Raseinių vls., iš Vincento Margio. LMD I 484(1).

Dažnai pasitaikanti dviejų tradicinių siužetų kontaminacija. Antroje dalyje sukeisti veikėjų vardai (*Antukas* ir *Simukas*).

t a l e n t a s — žr. paaiškinimą Nr. 40.

68. Jokimas ir ano tėvas Grumpis. AT 725+401 A. Užrašyta 1889 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jociaus. LMD I 484(9).

Reta tradicinių pasakų kontaminacija.

G r u m p i s — vardas iš Lietuvos metraščių.

69. Karalius Argus ir sūnus Jokūbas. AT 315. Užrašyta 1889 m. Arškai-
nių k., Raseinių vls., iš Vinco Baltrušaičio. LMD I 484(10).

Pasakos siužetas tradicinis, plačiai paplitęs.

r y t ų š a l y — žr. paaiškinimą Nr. 3.

A r g u s — knyginis herojaus vardas, pasakose nepasitaiko.

F i r e i n ė — vardas, paimtas iš knygų.

70. Velnias ir 3 vyrai. AT 812+613. Užrašyta 1892 m. Paverkšnių k., Raseinių vls., iš Stanislovo Peleckio. LMD I 484(3).

Būdinga dviejų tradicinių siužetų kontaminacija; pirmasis pasakos siužetas gana retas.

i e š k o m e, k u r b e d a r b o . . . y r a a n t s v i e t o. — orig. *ieškome* (taip, kaip pirmiau buvo pasakęs, aukščiau kur yra sakytą).

71. Kamas ir ano sūnus prakeiktas. AT 445*. Užrašyta 1889 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Jono Bakučio. LMD I 484(12).

Tradicinė, gana populiari Lietuvoje pasaka.

K a m a s — gal iš Chamas (iš Biblijos).

72. Zakrastijonas ir velnias. AT (753). Užrašyta 1889 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Domininko Mažinto. LMD I 484(7).

Tradicinė pasakos apie velnio kerštą atmaina, paplitusi žemaičiuose.

73. Žibutis ir šėtonas. AT 315+401 A. Užrašyta 1889 m. Vailabų k., Viduklės vls., iš Jono Bibilo. LMD I 484(11).

Reta, bet gana logiška dviejų tradicinių siužetų kontaminacija. Pirmasis siužetas neišplėtotas, trūksta pagrindinio — nedoros sesers — motyvo.

74. Traidinas. AT 1169 C. Užrašyta 1889 m. Vailabų k., Viduklės vls., iš Nikodemo Stankaus. LMD I 484(6).

Pasakos siužetas tradicinis, gana retas Lietuvoje.

T r a i d i n a s — knyginis herojaus vardas; gal iš *Traidenio*.

75. Jonas Didleibis ir ano sūnus. AT 1384+1263+1245+1210. Užrašyta apie 1892 m. Raseinių vls., iš Onos Sabutienės. LMD I 484(4).

Pasakos pradžia reta, toliau — nuolat pasitaikantis tradicinių motyvų junginys.

76. Kosulys, pilvas ir batai. AT 293 C*. Užrašyta 1892 m. Kalnųjų k., Raseinių vls., iš Tado Brauno. LMD I 484(5).

Pasakos siužetas retas, užregistruotas tikrai žemaičiuose. Spėjamas šiek tiek redaguotas V. Bakučio užrašytos pasakos nuorašas — LTR 1765(247), pateiktas kaip užrašytas 1938 m. iš Jono Bakučio.

77. Raganų pinigai. LPK 3650. Užrašyta 1889 m. Kalnujų k., Raseinių vls., iš Martyno Šliburio, LMD I 484(8).

Tradicinė, paplitusi mitologinė saktmė. Motyvai — kaip apsaugoti pinigus nuo išvedimo — reti.

78. Baidyklė ir pinigai. LPK 3626. Užrašyta 1889 m. Gervynės k., Raseinių vls., iš Jono Samuilio, LMD I 484(13).

Tradicinė paplitusi mitologinė saktmė. Siužetas išplėtotas.

79. Blogmetis. LPK — . Užrašyta 1892 m. Kūdrakelių k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jociaus. LMD I 484(2).

Labai reta mitologinė saktmė. Ligų ir kitų nelaimių vaizdavimas moterų pavidalu būdingas lietuvių tautosakai (plg. maro mergas).

III

Šie tekstai užrašyti M. Davainio-Silvestraičio talkininkų arba nurašyti iš senų rankraščių.

80. Nereik paniekindi savo tavorčių, draugystei esant. AT 1842. Užrašyta 1883 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jociaus. Užrašė J. Mikšas. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(20). Rankraštis rašytas M. Davainio; užrašytojas nustatytas iš pastabos „Surokavime patarlių“. Pasaką užrašytojui greičiausiai perpasakojo Vincentas Bakutis.

Pasakos siužeto paplitusi pirmoji dalis, antroji dalis reta.

k u n i n g a s p a g o n ų — užrašytojų interpretacija.

v y s k u p a p a g o n ų — užrašytojų interpretacija.

B a k u t i s — išn. *Par jį ta pasaka gauta.*

81. Apel švento Jokūbo abrožą. AT 506**+307. Užrašyta 1883 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jociaus. Užrašė J. Mikšas. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(17). Rankraštis perrašytas M. Davainio; užrašytojas nustatomas iš pastabos „Surokavime patarlių“.

Pasakos siužetai tradiciniai, paplitę, kontaminacija būdinga.

o t a k a r a l y s t ė š i o s g a d y n ė s ž v e d a i y r a — š v e d a i ; n e b ū d i n g a s p a s a k o m s s u k o n k r e t i n i m a s ; m a t y t , į t e r p t a u ž r a š y t o j ų .

k e l m u s — išn. *Nežinoma del manęs dievystė.* K e l m a s — v e l n i o p a k a i t a l a s k e i k i a n t i s .

82. Vieno žalnieriaus patarlė. AT 554 (plg. 159*)+302. Užrašyta 1883 m. Pavidaujo k., Girkalnio vls., iš Tamošiaus Jociaus. Užrašė J. Mikšas. RGD sk. 53 a. 1, Nr. 61(19). Rankraštis perrašytas M. Davainio, užrašytojas nustatomas iš pastabos „Surokavime patarlių“.

Pirmasis pasakos siužetas retas; šie siužetai retai kontaminuojami.

A. Maceika
Biblijo

83. **Tėvas ir jo trins sūnūs.** AT 409 A*. *Pig.* AT 402. Užrašyta 1883 m. Kebiškių k., Raseinių vls., iš Antano Ignatavičiaus. Užrašė J. Mikšas. RGD sk. 53, a. 1, Nr. 61(18). Rankraštis perrašytas M. Davainio, užrašytojas nustatytas iš pastabos „Surokavime patarlių“.

Pasakos siužetas tradicinis, Lietuvoje paplitusi siužeto AT 402 atmaina. Dažniausiai herojus tarnauja gyvatei ir ją sudegina.

kačikę mesti į tą ugnį — išn. *Auka iš katės ant laužo.*

Vieni sako, kad perkūnas tei buvęs, dievaitis, kiti sako, kad talentas, arba laima — greičiausiai įterpta užrašytojų.

84. **Papelenius, arba papielčius.** Užrašyta 1887 m. Pakalnupio k., Raseinių vls., iš Tamošiaus Jociaus. Užrašė J. Davainienė-Silvestraitienė. LMD I 1000(11) (vokiečių k. „Zeitschrift für Volkskunde“, B. II, H. 2, 1889, p. 75—76). Tekstas M. Davainio taisytas.

Pasakojimas apie tradicinę žiemos šventę.

teeinie sau sveiks ing Prūsus, ar ne? — *Nes ten dar valgo lašinius.*

Kanapinskio — *gavėno.*

85. **Kūčių diena ir vėkaras.** AT 671 D*. Užrašyta 1887 m. Šimkaičių k. ir vls., iš Jurgio Limanauskio. Užrašė J. Davainienė-Silvestraitienė. LMD I 1000(26). Pastabos išnašose ir numeracija M. Davainio.

Tradiciniai kūčių burtai bei prietarai ir paplitusi pasaka.

Bala — išn. *Ródzaj bostwa złego litewskiego; vėnio pakaitalas.*

O man visos bėdos — išn. *Del to, kad mūsų krašte tada maino ir samdo šeimyną ir reikia jai mokėti gaspadoriui.*

Čia užmiršta pridėti ... — pastraipa prirašyta M. Davainio.

86. **Dvilypis, arba keimeris.** Užrašyta 1887 m. Pašaltuonio k., Raseinių vls., iš Lauro Atgalainio. Užrašė J. Davainienė-Silvestraitienė. LMD I 1000(12).

Pasakojimas apie tradicinį žaidimą.

87. **Laima.** AT 947 B*. Užrašyta 1887 m. Pašaltuonio k., Raseinių vls., iš Kazimiero Keparučio. Užrašė J. Davainienė-Silvestraitienė. LMD I 1000(13).

Lietuvių tautosakoje gana reta pasaka. AT nurodomi tik lietuviški variantai.

88. **Rojaus darželis.** Užrašyta 1887 m. Plauginių k., Raseinių vls., iš Pranciškaus Urbono. Užrašė J. Davainienė-Silvestraitienė. LMD I 203^a (1). Nuorašas M. Davainio ranka LKLIR F 1 — 1370.

89. **Kaip žmogus biednas paliko bagotų.** AT 564. Užrašyta 1889 m. Kalnųjų k., Raseinių vls., iš Vladislavos Mockutės. Užrašė nežinomas talkininkas. LMD I 1000(49). Pasakos pavadinimas, pastabos ir metrika užrašyta M. Davainio.

Pasakos siužetas tradicinis; trūksta teksto pabaigos (matyt, pamestas lapas). Parašėte — *Nesiunchiau Karlovičiui del to, kad jau dvi tokios buvo.*

90. **Arganista pavogė jautį ir pasidalijo su kunigu.** AT 1790. Užrašyta 1889 m. Kalnųjų k., Raseinių vls., iš Stanislovo Lipnevičiaus. Užrašė nežinomas talkininkas. LMD I 1000(54).

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs.

91. **Bagotas kupčius.** AT 612. Užrašyta 1889 m. Kalnujų k., Raseinių vls., iš Stanislovo Lipnevičiaus. Užrašė nežinomas talkininkas. LMD I 1000(55).

Pasakos siužetas tradicinis, retas. Dažniau pasakos pabaigoje atgaivinta žmona apgauna vyrą.

92. **Kas greitesnis, kas saldesnis ir kas riebesnis.** AT 875. Užrašyta 1889 m. Galiausių k., Raseinių vls., iš Domininko Pozingio. Užrašė nežinomas talkininkas. LMD I 1000(57).

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs. Pasaka sutraukta.

d ė l vi š č i u k ū — turėtų būti: ponas liepia iš virtų kiaušinių išperinti viščiukus, o mergina liepia ponui pasėti virtus miežius ir užauginti lesalo viščiukams.

93. **Daktaras ir melninkas.** Užrašyta 1887 m. Dvareliškių k., Girkalnio vls. Užrašė K. Gvildis. LMD I 1000(19^a).

Retas anekdotas.

94. **Žalnierius ir šimkorius.** AT —. Užrašyta 1887 m. Dvareliškių k., Girkalnio vls. Užrašė K. Gvildis. LMD I 1000(20).

Retas siužetas.

B o g , d a v a i d e n g i ! — rusų k. (Dieve, duok pinigų!)

95. **Pasaka Baranausko ubago.** AT —. Užrašyta 1887 m. Dvareliškių k., Girkalnio vls. Užrašė K. Gvildis. LMD I 1000(16). Tekste įterpti M. Davainio patikslinimai.

Retas humoristinis pasakojimas, šiek tiek parodijuojąs pasakas.

Kieno buliukai, to ir veršiukai.— *Tei dabar žinokis su savo geru.*

96. **Citikus ir Subotė.** Užrašyta 1888 m. Bebirvų k., Šimkaičių vls. Užrašė B. Demereckis. LMD I 1000(9).

Daugiau neužregistruotas etiologinio pobūdžio kūrinys apie kupoliavimo papročių kilmę. Kūrinyje išreikštas požiūris į pagoniškas apeigas nebūdingas tautosakai.

C i t i k u s — toks herojaus vardas yra ir M. Davainio užrašytoje pasakoje AT 326+401 A.

S u b o t ė — gal iš slav. *subota*. Daugiau lietuvių tautosakoje **nesutiktas** vardas.

97. **Oracija blagaslovijimo vainiko jaunosios.** Nurašyta iš seno rankraščio 1887 m. Bebirvų k., Šimkaičių vls. Perrašė B. Demereckis. CVIA f. 1135, a. 1, Nr. 175, 1. 251. Tekstas M. Davainio perrašytas, siunčiant jį J. Karlovičiui, originalas dingęs.

Tradicinė vestuvių oracija.

Leudatur Jezu Christe! — Et sekule sekulorum! — Iškreiptas lotyniškas krikščioniškas pasisveikinimas su atsakymu: Laudetur Iesus Christus — In saecula saeculorum! (Garbė Jėzui Kristui! — Per amžius!)

Gloria patri et filje... in sekule sekuliorum. Amen.— Iškreiptas lotyniškas pagarbinimas poteriuose: Gloria Patri et Filis et Spiritui Sancto, sicut erat principio et nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

(Garbė tėvui ir sūnui ir šventajai dvasiai, kaip buvo pradžioje, dabar ir visados ir per amžius. Amen.)

98. **Pamokslas laidotinis.** Nurašyta iš seno rankraščio 1867 m. Dovainavoje, Raseinių vls. Rankraštis rastas pas Felicijoną Čapkovskį. LMD I 853(36) (lenkų k. DvPŽ II 207).

Laidotuvių kalba, plitusi greičiausiai nuorašais, nes beveik nevarijuoja (plg. BsV 11).

Egre dere egre dere, frater dome tua et ternitatis tue. Iškreipti lotyniški žodžiai: Egredere, egredere, frater [meus], e domo tua et [vade in domum] aeternitatis tuae (Išėik, išėik, broli mano, iš savo namų, eik į namus savo amžinybės).

Miserere mini mei, miserere mini mei — iškreipti lotyniški Ijobo (tekste nepagrįstai laikomi Dovydo) žodžiai iš Senojo testamento: Miseremini mei, miseremini mei [saltem vos amici mei] (Pasigailėkit manęs, pasigailėkit manęs bent jūs, bičiuliai mano!)

fili i mea veni i domus mei. — Iškreipti lotyniški žodžiai iš evangelijos: Fili mi, veni in domum meam! (Sūnau mano, eik į mano namus!)

KAUNO, PANEVĖŽIO, ŠIAULIŲ APYLINKIŲ PASAKOS

99. **Saulė ir vėjų motina.** AT 554 (plg. 159*). Užrašyta 1889 m. Skujinės k., Stakių prp., Kauno aps., iš Antano Ulinskio. LKLIR F 1 — 1373. Rankraštyje yra santrumpų.

Iš A. Ulinskio užrašytos 22 pasakos.

Tradicinė tiktai kūrinio pradžia, o toliau siužetas nesutampa nė su vienu AT tipu, nors motyvai randami daugelyje stebuklinių pasakų (sodo saugojimas, stebuklinga kelionė paskui kamuolį, mirtis ir atgaivinimas, gyvulių virtimas žmonėmis ir kt.).

100. **Prarijo žemė.** AT 314+300. Užrašyta 1889 m. Skujinės k., Stakių prp., Kauno aps., iš Antano Ulinskio. LMD I 1000(50). Rankraštyje yra santrumpų.

Kūrinio pradžia nebūdinga AT 314. Motyvas — arklių šeria mėsa, o šunį šienu — retas, tačiau užregistruotas įvairiose Lietuvos vietose. Siužetų kontaminacija nuolat pasitaikanti.

Teksto pradžioje — *Ta pasaka paeina iš Azijos par vainas, nuo seno žalnieriaus Petro Pranskaičio, 100 metų, iš ten pat.*

101. **Dvyleka brolių.** AT 531+1119+313. Užrašyta 1889 m. Skujinės k., Stakių prp., Kauno aps., iš Antano Ulinskio. LMD I 1000(51). Rankraštyje yra santrumpų.

Kūrinio siužetas tradicinis, kontaminacija būdinga (ypač paplitusi žemaičiuose).

102. **Jaunikaitis Jonas.** AT 401 A+318. Užrašyta 1889 m. Skujinės k., Stakių prp., Kauno aps., iš Antano Ulinskio. LMD I 1000(52). Rankraštyje yra santrumpų.

Pasakos siužetai tradiciniai, kontaminacija būdinga. Kūrinio pradžia taip pat būdinga siužetui AT 560.

103. **Karalius priėmė žentą moteriškę.** AT 514+513 A. Užrašyta 1889 m. Skujinės k., Stakių prp., Kauno aps., iš Antano Ulinskio. LMD I 1000(53).

Tradicinė pasaka, Lietuvoje gana reta; kontaminacija būdinga.

104. **Nuo sutvėrimo pasaulės.** LPK 3005+3001+3032+3030+3092+3002. Užrašyta 1887 m. Antvejų k., Čekiškės vls., Kauno aps., iš Kazimiero Pau-
lausko. LMD I 1000(32). Spausdinama, praleidžiant obsceniškus siužetus.

Etiologinės saktmės užrašytojo sujungtos į vieną tekstą. Sakmių siužetai tradiciniai.

105. **Studentas išmoko černakryžninko kningas.** AT 325. Užrašyta 1887 m. Ručinių k., Vaškų vls., Panevėžio aps., iš Onos Bagdonienės. LMD I 1000(28) (lenkų k. DvPŽ II 58). Rankraštyje yra santrumpų.

Iš Onos Bagdonienės užrašyta 16 pasakų bei sakmių.

Populiari pasaka, pabaiga sutraukta.

106. **Pelenė, arba pelenija.** Užrašyta 1887 m. Ručinių k., Vaškų vls., Panevėžio aps., iš Onos Bagdonienės. LMD I 1000(29) (vokiečių k. „Zeitschrift für Volkskunde“ B. II, H. 2 1889, p. 74—75).

Pasakojimas apie tradicinius pelenų dienos papročius.

107. **Užgavėnės.** Užrašyta 1887 m. Ručinių k., Vaškų vls., Panevėžio aps., iš Onos Bagdonienės. LMD I 1000(30) (vokiečių k. „Zeitschrift für Volkskunde“ B. II, H. 1, 1889, p. 30—31).

Pasakojimas apie tradicinius užgavėnių papročius.

108. **Su Mortos mama kas atsitiko.** AT 1875+1542 B*. Užrašyta 1904 m. Vilniuje iš Mortos Valantinaitės, gyv. Burbėsių k., Kurtuvėnų vls., Šiaulių aps. LKLIR F 1 — 1350.

Pasakos siužetai paplitę, kontaminacija būdinga.

109. [Smilčių bažnyčėlė.] AT 1932. Užrašyta 1893 m. Jonaičių k., Tirkš-
lių vls., Šiaulių aps., iš Kazimiero Adomavičiaus. LKLIR F 1 — 1092. Rankraštis
rašytas nežinomo asmens, M. Davainio-Silvestraičio ranka pirašyta: *Oracija*.

Populiari Lietuvoje melų pasaka.

VILNIAUS KRAŠTO PASAKOS

110. **Dievas — busilas — ledokas.** LPK 3112+AT 830 B+LPK 3220+3131. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Mateušo Šelkevičiaus, 80 m. LMD I 480(52, 53); juodr. LMD I 93(1, 2, 3).

Tekstas — iš trijų sakmių. Pirmoji saktmė yra etiologinė. Ją sudaro trys gerai žinomi siužetai, tačiau jų kontaminacija nebūdinga. Antroji saktmė taip pat etiologinė, tradicinė, o trečioji — originali, ji tik iš dalies primena kai kuriuos mitologinių sakmių motyvus.

j i e — suprask: „svietas“, t. y. žmonės.

į s v i e t ą i š e j o — išn. Pagal kitų Lietuvos kraštų pasakų tai gužutis duotą nuo dievo su tumi brudu maišą išbarstė ir dabar turi rankioti.

111. **Raganiai.** LPK —. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Mateušo Šelkevičiaus, 80 m. LMD I 480(54); juodr. LMD I 93(4).

Siužetas originalus, šiek tiek primenantis kai kuriuos mitologinių sakmių apie raganas ir vilkolakius motyvus.

112. **Dievas padarė ir atdarė.** AT —. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(57); juodr. LMD I 93(7).

Originalaus siužeto pasaka-legenda, daugiau jos variantų nežinoma. Su kitomis pasakomis-legendomis ją sieja dievo, pasivertusio seneliu, motyvas.

113. **Ledokas ir kiaušinis.** LPK 3461. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(59); juodr. LMD I 93(9); taisytas t. LMD I 840(15).

Mitologinė saktmė. Siužetas tradicinis, labai paplitęs Lietuvoje. Daugumoje žinomų variantų ledokas (aitvaras) perinamas iš gaidžio kiaušinio.

114. **Pupa ir žirnis.** AT 804 A. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(61); juodr. LMD I 93(11); taisytas t. LMD I 840(2).

Pasakos siužetas tradicinis, labai paplitęs Lietuvoje. Spausdinamas variantas fragmentiškas: neturi įprasto pradinio motyvo apie pabertas pupas ir baigiasi nelauktai — seneliams laimingai įlipus į dangų. Kituose žinomuose variantuose, pupai lūžus, seneliai krenta — vienas į degutą, kitas į medų, arba, nepaklausę dievo, seneliai išmetami iš dangaus.

115. **Avis.** LPK —. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(62); juodr. LMD I 93(12); taisytas t. LMD I 840(17).

Originalaus siužeto mitologinė saktmė, susijusi su tradiciniu lietuvių liaudies tikėjimu.

k o r o j a — išn. *Seniau tokia mada buvo, kad subatos vakare anksčiau nuo darbo ejo.*

116. **Nuog metiežiaus žmogus liko.** AT 1877* + 1875. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(64); juodr. LMD I 93(14); taisytas t. LMD I 840(3).

Dažnai pasitaikanti tradicinių siužetų kontaminacija; 1863 m. sukilimo atspindžiai šioje pasakoje reti.

117. **Sabaliauskas ožką turėjo.** AT 212. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(65); juodr. LMD I 93(14); taisytas t. LMD I 840(4).

Tradicinio siužeto pasaka, Lietuvoje labai paplitusi. Spausdinamas variantas neturi pradinio motyvo apie ožkos ganymą. Tokių variantų užfiksuota nedaug. Pasakos pabaiga — originali: ožką iš lapės olos dažniausiai išvaro bitė.

118. **Avokos dukterė.** AT 956 B. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(66); juodr. LMD I 93(15); taisytas t. LMD I 840(5).

Tradicinio siužeto nuotykių pasaka, labai paplitusi Lietuvoje.

119. **Dievas, diedu pasivertęs.** AT 750 B. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(67); juodr. LMD I 93(16); taisytas t. LMD I 840(6).

Pasakos siužetas tradicinis, gana pastovios schemos, paplitęs Lietuvoje. Motyvas — turtinguose namuose seneliui (dievui) išmaldos duodamas blynas, prieš tai apšluosčius juo vaiko užpakalį — šioje pasakoje retas. Dažniausiai jis pasitaiko etiologinėje saktmėje apie rugių varpą (LPK 3220).

120. **Pati ir šuva.** AT 921 B. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(68); juodr. LMD I 93(17).

Pasakos siužetas tradicinis, gerai žinomas Lietuvoje.

121. **Piemenė aukso rūbuose nuog ažuolo.** AT 510 A. Užrašyta 1896 m. Valkininkuose iš Antolkos Šelkevičienės. LMD I 480(74); juodr. LMD I 93(22); taisytas t. LMD I 840(11).

Pasakos siužetas tradicinis, gana populiarius Lietuvoje. Spausdinamas variantas fragmentiškas. Jam stinga epizodų, vaizduojančių piemenės pastangas patarnauti ūkininkaičiui (dažniau — karalaičiui), kurie daugumoje žinomų variantų pakaitomis su epizodu „piemenė bažnyčioje“ kartojasi tris kartus.

122. **Sesulė — liepa — skripka.** AT 780. Užrašyta 1896 m. Damanonių k., Valkininkų prp., iš Marcės Žydeliūtės. LMD I 480(55); juodr. LMD I 93(5).

Pasakos siužetas tradicinis. Yra žinoma kelios dešimtys šios pasakos variantų, užrašytų įvairiose Lietuvos vietose.

123. **Saulės, mėnesio ir žvaizdės arkliai.** AT 530 B*. Užrašyta 1896 m. Damanonių k., Valkininkų prp., iš Marcės Žydeliūtės. LMD I 480(63); juodr. LKLIR F 1 — 1376; taisytas t. LKLIR F 1 — 1377.

Rankraštyje LMD I 480 ši pasaka priskirta Antolkai Šelkevičienei, o juodraštyje pažymėta, kad ją yra pasekusi Marcė Žydeliūtė. Manoma, kad klaida įsibrovė perrašinėjant.

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs Lietuvoje.

su saviu — išn. *Rytų šalyje kvestelėjimas su skara ant moteres yra ženklus jos pageidavimu.*

ir t. t. — praleistas pasikartojantis iš vestuvių grįžusių brolių klausinėjimas, ką matė. Pasakos pabaiga labai sutraukta.

124. **Žirnis, berno spasabas.** AT 1655+571. Užrašyta 1896 m. Damanonių k., Valkininkų prp., iš Marcės Žydeliūtės. LMD I 480(71); juodr. LMD I 93(20); taisytas t. LMD I 840(9).

Užrašymo metai nustatyti pagal pasakos juodraščių; prie spausdinamo teksto nurodyti 1904 metai, t. y. teksto perrašymo data.

Pasakos siužetai tradiciniai, kontaminacija būdinga, užfiksuota įvairiose Lietuvos vietose. Siužetas AT 1655 atskirai beveik nesutinkamas.

125. **Neapkęsta podukra. Ragana meška.** AT 480. Užrašyta 1896 m. Damanonių k., Valkininkų prp., iš Marcės Žydeliūtės. LMD I 480(72); juodr. LMD I 93(21); taisytas t. LMD I 840(10).

Užrašymo metai nustatyti pagal pasakos juodraščių; prie spausdinamo teksto nurodyti 1904 metai, t. y. teksto perrašymo data.

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs Lietuvoje. Spausdinamas variantas neturi antrosios siužeto šakos, vaizduojančios pamotės dukters nuotykius meškos trobelėje.

Davė mergelė pelelei košelės. — Sakinys iš juodraščio, rankraštyje jo nėra.

126. **Verpėja, audėja, siuvėja ir mezgėja.** AT 334. Užrašyta 1896 m. Damanonių k., Valkininkų prp., iš Marcijos Žydeliūtės. LMD I 480(75); juodr. LMD I 93(23); taisytas t. LMD I 840(18).

Pasakos siužetas tradicinis, Lietuvoje nelabai populiarus.

127. **Ožka ir trys oželiai.** AT 123. Užrašyta apie 1904 m. Valkininkų prp. LMD I 840(12). Šis rankraštis neturi jokių metrikos duomenų. Pasakos užrašymo vieta ir laikas nustatyta pagal gretimus kūrinius, kurie kituose nuorašuose turi išsamią metriką.

Pasakos siužetas tradicinis, labai populiarus Lietuvoje.

128. **Bėdos ieškotojas ir Painiava.** AT 1137. Užrašyta apie 1904 m. Valkininkų prp. LMD I 840(13). Šis rankraštis neturi jokių metrikos duomenų. Pasakos užrašymo vieta ir laikas nustatyta pagal gretimus kūrinius, kurie su pilna metrika pasikartoja kituose rankraštiniuose rinkiniuose.

Siužetas tradicinis, gerai žinomas Lietuvoje. Vardas *Painiava* kituose siužeto variantuose nerastas.

129. **[Beržas vietoj arklio.]** LPK 3302. Užrašyta 1905 m. Kalvarijos (Jeruzalės) prp. iš Ipolito Ramanausko, 73 m., ir Jokūbo Klimašauskio, 73 m. LKLIR F 1 — 1188.

Tradicinio siužeto mitologinė saktmė, labai populiarai Lietuvoje.

130. **[Velnio piningai.]** AT 1184. Užrašyta 1905 m. Kalvarijos (Jeruzalės) prp. iš Ipolito Ramanausko, 73 m., ir Jokūbo Klimašauskio, 73 m. LKLIR F 1 — 1188.

Pasakos siužetas tradicinis, paplitęs Lietuvoje.

131. **[Baudživos laikai.]** LPK (3744). Užrašyta 1905 m. Kalvarijos (Jeruzalės) prp. iš Ipolito Ramanausko, 73 m., ir Jokūbo Klimašauskio, 73 m. LKLIR F 1 — 1188.

Prisiminimais paremtas pasakojimas, matyt, buvo žinomas tik Kalvarijos, Paberžės, Nemenčinės ir kitų gretimų apylinkių žmonėms.

132. **[Brangi mostis].** AT —. Užrašyta 1905 m. Kalvarijos (Jeruzalės) prp. iš Ipolito Ramanausko, 73 m., ir Jokūbo Klimašauskio, 73 m. LKLIR F 1 — 1188.

Spausdinamas kūrinys siužeto struktūra yra artimas liaudies anekdotams. Daugiau variantų nežinoma.

133. **[Vilkpėdė].** LPK 3760. Užrašyta 1904 m. Vilkpėdėje iš Franciškaus Lachavičiaus. LKLIR F 1 — 1148.

Vilkų pėdos — *Wilcze łapy*. Vilko pėda — retas padavimų apie pėduotus akmenis motyvas.

SMAGŪS IR JUOKINGI PASISKAITYMAI, ANT KURIŲ NEGAILA IR PASKUTINIUS PININGUS IŠDUOTI

1904—1905 m. M. Davainis-Silvestraitis sudarė humoristinių pasakų, pasakojimų ir anekdotų rinkinį, pavadinęs jį „Smagūs ir juokingi pasiskaitymai, ant kurių negaila ir paskutinius pinigus išduoti“. Yra žinomi keli šio rankraštinio

rinkinio pluoštai, apimantys tekstus, pažymėtus 1—20, 23—25 ir 52—61 numeriais. **Trūksta** tekstų nepavyko rasti. Turinio ar kitų duomenų, leidžiančių spręsti apie viso rinkinio apimtį, taip pat nėra.

Šiame skyriuje spausdinami išlikę vertingi minėto rinkinio kūriniai, nekeičiant jų sekos. Manoma, kad įvairiomis progomis juos bus užrašęs pats M. Davainis-Silvestraitis Raseinių ir Vilniaus aps. Detalių metrikos duomenų nustatyti nepavyko.

134. **Kalendario raštininkas.** AT —. LKLIR F 1 — 1205.

Spausdinamas anekdotas nėra populiarus. Be skelbiamo, yra žinomas užfiksuotas tik vienas jo variantas.

135. **Cigonas ir kuningas.** AT 1807 A. LKLIR F 1 — 1205.

Labai populiarus anekdotas, užrašytas kelias dešimtis kartų įvairiose Lietuvos vietose.

136. **Kaip tarnas savo ponią išspaviedojo.** LKLIR F 1 — 1205.

Retai pasitaikantis realistinio pobūdžio pasakojimas.

137. **Nedasupta pati.** AT —. LKLIR F 1 — 1205 (lenkų k. „Litwa“, 1911, Nr. 17—18(70—71), p. 266).

Retai pasitaikantis realistinio pobūdžio pasakojimas.

138. **Kodel bajorė savo vyrą griaužia.** AT —. LKLIR F 1—1205 (lenkų k. „Litwa“, 1911, Nr. 16(69), p. 241—242).

Tradicinio siužeto anekdotas, gerai žinomas Lietuvoje.

139. **Kaip vaikinys nusinuodijo.** AT —. LKLIR F 1 — 1205.

Spausdinamo anekdoto siužetas originalus, daugiau užrašytų variantų nežinoma.

140. **Per ką šventas Petras nupliko.** AT 791. LKLIR F 1 — 1205.

Tradicinio siužeto pasaka-legenda, Lietuvoje labai populiaru.

141. **Kaip cigonas netikėtai motyną gavo.** AT —. LKLIR F 1 — 1205, ten pat perrašytas tekstas, redaguotas J. Kriaučiūno (lenkų k. „Lud“, 1912, Nr. 4, p. 28—29).

Pasakos siužetas tradicinis, Lietuvoje dažnai pasitaikantis.

142. **Pas kožno žmogaus yra savo patikimas.** AT —. LKLIR F 1 — 1205.

Originalaus siužeto anekdotas, daugiau užrašytų variantų nežinoma.

143. **Zoposlyvas vokiety.** AT —. LKLIR F 1 — 1205.

Spausdinamo anekdoto siužetas tradicinis. Kituose žinomuose variantuose pagrindinis veikėjas dažniausiai yra nepatyręs jaunuolis.

Moje żonke... po dzieciątkiel — Dvieilis lenkų kalba. (Mano žmona kaip balandėlė, kas mėnesį po vaikelių.)

144. **Plikis bažnyčioje.** AT —. LKLIR F 1 — 1205.

Tradicinio siužeto anekdotas, gerai žinomas Lietuvoje.

145. **Karšinčius.** AT 982. LKLIR F 1 — 1207 (variantas lenkų k. panaudotas S. Paškevičienės vaizdelyje „Stary Pawłowski“.—„Lud“, 1912, Nr. 4, p. 26—27).

Pasakos siužetas tradicinis, tačiau Lietuvoje nėra populiarus. Spausdinamas variantas yra vienas meniškiausių.

146. **Tarnai visados tarnaus.** AT —. LKLIR F 1 — 1215.

Anekдото siužetas tradicinis, kelis kartus užfiksuotas Lietuvoje. Senovės didikų laidojimo papročio pavaizdavimas — originali kompozicinė priemonė; kituose variantuose vaizduojamas prasčioko ir pono ginčas.

147. **Kam vyturys giedojo.** AT —. LKLIR F 1 — 1321.

Anekдото siužetas tradicinis, Lietuvoje gana populiarus.

148. **Džiaugsmas iš įpėdinio.** LKLIR F 1 — 1321.

Labiau nepaplitęs realistinio pobūdžio pasakojimas.

149. **Davatkos ištekėjimas.** LKLIR F 1 — 1321.

Realistinio pobūdžio pasakojimas, šiek tiek primenantis kai kuriuos anekdotų apie davatkas siužetus.

150. **Ar gamta, ar mokslas.** AT —. LKLIR F 1 — 1321.

Pasakos siužetas tradicinis, tačiau nėra populiarus.

151. **Ponas be arbatos.** AT —. LKLIR F 1 — 1321.

Realistinio pobūdžio pasakojimas, plačiau Lietuvoje jis, matyt, nebuvo žinomas.

152. **[Spiaudymas į alų].** AT —. LKLIR F 1 — 1465.

Anekдото siužetas tradicinis, nelabai populiarus.

PATEIKĖJŲ RODYKLĖ

Rodyklėje minimi tik tie pateikėjai, kurių pasekti kūriniai skelbiami šioje knygoje. Skaitmenimis žymimi knygos tekstų numeriai, skliaustuose — kūrinių numeriai pagal Pasakojamosios tautosakos kūrinių vertimų rodyklę.

- Adomavičius, Kazimieras, Jonaičių k.*— 109
Atgalainis, Lauras, Pašaltuonio k.— 86; (360)
Bagdonienė, Ona, Ručinių k.— 105, 106, 107; (23, 64, 104, 106, 336, 345, 349, 351, 380, 406, 429, 437).
Bakutis, Jonas, Galiausių k.— 71
Bakutis, Jonas, Pakalnupio k.— 4
Bakutis, Mataušas, Pakalnupio k.— 3; (18, 221, 269)
Bakutis, Vincentas, Paserbenčio k.— 40—53, 64—66; (6, 9, 11, 75, 91, 124, 166, 211, 258, 326, 328, 329, 357, 477, 482, 485, 510, 514)
Baltrušaitis, Vincas, Arškainių k.— 69; (285)
Bastys, Izidorius, Paserbenčio k.— 11; (360)
Bastys, Silvestras, Šauklių k.— 25
Bibilas, Jonas, Vailabų k.— 73; (93)
Bibilas, Juozapas, Vailabų k.— 39
Bitvinskis, Antanas, Šarkių k.— 57
Braunas, Tadas, Kalnujų k.— 76
Bružas, Tamošius, Galiausių k.— 20
Buivydas, Fortūnas, Raseiniai — 54
Čapkovskis, Felicijonas, Dovainavos k.— 98
Daunaris, Antanas, Šauklių k.— 26
Demereckis, Baltramiejus, Bebirvų k.— 96, 97; (20, 28, 32, 40, 43, 51, 53, 68, 83, 102, 109, 111, 116, 117, 126, 132, 136, 164, 171, 175, 178, 191, 199, 225, 233, 245, 250, 264, 272, 292, 310, 354, 359, 368, 371, 378, 379, 384, 420, 431, 438, 440, 441, 498, 500, 507)
Ertmanavičius, Vadžgirio k.— 33
Gargalius, Jonas, Kebiškių k.— 36
Giedraitienė, Jadvyga, Pakalnupio k.— 6-3
Gureckis, Jonas, Medininkų k.— 31
Gužas, Antanas, Rudžių k.— 30
Gvildis, Kazimieras, Dvareliškių k.— 93—95
Ignatavičius, Antanas, Kebiškių k.— 83
Jocius, Jonas, Pakalnupio k.— 55
Jocius, Tamošius, Kūdrakelių k.— 79
Jocius, Tamošius, Pakalnupio k.— 5, 68, 80, 81, 84; (135, 200, 207, 289, 325, 327, 394)
Jocius, Tamošius, Pavidaujo k.— 82
Jocius, Tamošius, Serbentų k.— 24

- Jonyla, Antanas, Kazbaraičių k.*— 8
Jonyla, Tamošius, Kazbaraičių k.— 7; (118, 174)
Juciuvienė, Barbora, Kalnujų k.— 14; (315, 322, 358, 365)
Kalviukas, Adomas, Vadžgirių k.— 32
Kauplesis, Jonas, Raseiniai— 16; (271, 316, 433)
Kazlauskienė, Kadagnės k.— 21
Keparutienė, Agnieška, Paserbenčio k.— 10
Keparutienė, Paserbenčio k.— 9
Keparutis, Kazimieras, Pašaltuonio k.— 87; (21, 62, 154, 210, 220, 399, 408,
 417, 427, 450, 454, 455, 475, 513)
Klimasauskas, Jokūbas, 73 m., Kalvarijos (Jeruzalės) prp.— 129—132
Kriaučiūnas, Antanas, Pempynės k.— 61
Lachavičius, Pranciškus, Vilkpėdės k.— 133
Lazdauskienė, Pašaltuonio k.— 62
Limanauskis, Jurgis, Šimkaičių k.— 85; (448, 522)
Lipnevičius, Stanislovas, Kalnujų k.— 90, 91
Mačiulienė, Uršulė, 50 m., Pakalnupio k.— 1; (146, 267, 388, 403, 434)
Mačiulis, Domininkas, Serbentų k.— 63; (156)
Margis, Vincentas, Geršpelkės k.— 67
Mažintas, Domininkas, Galiausių k.— 17, 18, 72; (8, 97, 251, 309)
Mažintienė, Agota, Galiausių k.— 19
Mickevičius, Jurgis, Pavidaujo k.— 35
Mockutė, Vladislava, Kalnujų k.— 89
Paulauskas, Kazimieras, Antvejų k.— 104
Peleckis, Stanislovas, Paverkšnių k.— 70
Pozingis, Domininkas, Galiausių k.— 92; (25, 151, 257)
Ramanauskas, Ipolitas, 73 m., Kalvarijos (Jeruzalės) prp.— 129—132
Riklikas, Mateušas, Bebirvų k.— 27
Riklikas, Mateušas, Bliūdžių k.— 28, 29
Sabutienė, Ona, Raseinių vls.— 75
Sabutis, Domininkas, Palendrių k.— 12
Samuilis, Jonas, Gervynės k.— 78
Stankus, Mykolas, Lipkiškės k.— 6-1
Stankus, Nikodemus, Lipkiškės k.— 37, 38; (59)
Stankus, Nikodemus, Vailabų k.— 74
Stunguryš, Antanas, Paskynų k.— 34
Šelkevičienė, Antolka, Valkininkai— 112—121
Šliburis, Martynas, Kalnujų k.— 77
Šveistys, Edvardas (Advartas), Blinstrubiškės dv.— 56
Tvarkus, Antanas, Bebirvų k.— 59
Tvarkus, Domininkas, Bliūdžių k.— 58
Ulinskis, Antanas, Skujinės k.— 99—103; (19, 45, 46, 56, 60, 81, 103, 142,
 143, 173, 195, 209, 216, 241, 259, 265, 501)
Urbonas, Pranciškus, Plauginių k.— 88
Valantinaitė, Morta, Burbesių k.— 108

Vaitiekevičius, Mateušas, Serbentų k.— 23
Vaivada, Motiejus, Pašaltuonio k.— 60
Zarankus, Kankojų k.— 22
Žickienė, Ona, Pakalnupio k.— 2; (99)
Žickis, Jonas, Kaplių k.— 6-2
Žydeliūtė Marcė (Marcija, Marcisė), Damanonių k.— 122—126
Žoltauskis, Mykolas, Dovainavos k.— 13

ŽANRINĖ SKELBIAMŲ KŪRINIŲ RODYKLĖ

Rodyklėje pasakos grupuojamos pagal tarptautinio A. Arnės—S. Tompsono katalogo schemą, o kiti kūriniai — pagal žanrus. Žanriniuose skyriuose greta nurodomi panašios tematikos kūriniai. Kontaminuoti kūriniai nurodomi tik vieną kartą (pagal pirmąjį siužeto komponentą), tačiau užrašytojo mechaniškai į vieną tekstą sujungti įvairių žanrų kūriniai dedami į visus atitinkamus skyrius, pažymint teksto pavadinimą žvaigždute.

PASAKOS APIE GYVŪNUS

	Nr.
Geniukas ir lapė. AT 56 B+248 A*+248	23
Gaidukas, katinas ir lapė. AT 61 B	39
Ožka ir trys oželiai. AT 123	127
Rupkė. AT 150 A*	22
Sabaliauskas ožką turėjo. AT 212	117
Kosulys, pilvas ir batai AT 293 C*	76
Saulė, Vėjis ir Šaltis AT 298 A*	24

STEBUKLINĖS PASAKOS

Trins vėlės, žvaigždė, mėnuo. AT (306)	1.
Prarijo žemė. AT 314+300	100
Karalius Argus ir sūnus Jokūbas. AT 315	69
Žibutis ir šėtonas. AT 315+401 A	73
Studentas išmoko černakryžninko kningas. AT 325	105
Verpėja, audėja, siuvėja ir mezgėja. AT 334	126
Mergišas ir raganos. AT (361)+313 C	7
Mergaitės gailstis savo mirusio myliamojo bernelio. AT 365+1199 A+313	21
Jaunikaitis Jonas. AT 401 A+318	102
Vandeninkas ir Vandeninkė. AT 402	54
Tėvas ir jo trins sūnūs. AT 409 A*	83
Kamas ir ano sūnus prakeiktas. AT 445*	71
Sūnu du, paverstu į varnas, ir viena duktė. AT 451	4
Marikas ir meistras. AT 465 A	37
Bartašius ir perkūnas. AT 471	34
Kluikis kareivis. AT 475	55
Neapkęsta podukra. Ragana meška. AT 480	125
Būras rytų žemės. AT 480 B*	3
Žiema. AT 480 B*	17
Damartas ir pyragai. AT 480 C*	9
Pliurzis ir pyragas žirninis. AT 480 C*	56
Apei švento Jokūbo abroža. AT 506**+307	81

Piemenė aukso rūbuose nuog ažuolo. AT 510 A	121
Karalius priėmė žentą moteriškę. AT 514+513 A	103
Saulės, mėnesio ir žvaizdės arkliai. AT 530 B*	123
Bakužis ir Vincentas. AT 531	19
*Mėnesis dangaus ir jauno žnokai nuo Palmono gadynės. LPK 3454+3907+AT 531	60
Iš kiaušinių vaikai išperėti svieta vandravoja. AT 531+313	13
Šeši sūnūs ir šešios dukterės. AT 531+1119	8
Dvyleka brolių. AT 531+1119+313	101
Iš negyvo gyvą padaro ir iš seno jauną. AT 551	27
Baublys. AT 554	11
Saulė ir vėjų motina. AT 554 (plg. 159*)	99
Vieno žalmieriaus patarlė. AT 554 (plg. 159*)+302	82
Kaip žmogus biednas paliko bagotu. AT 564	89
Bagotas kupčius. AT 612	91
Piktvarlė. AT (613)	33
Meškiukas. AT 650 A ¹ +301 B	16
Kūčių diena ir vakaras. AT 671 D	85
Žvaigždės krintančios ir Onelė. AT (710)	35
Jokimas ir ano tėvas Grumpis. AT 725+401 A	68
Talentas. AT 735	41
Apei talentą. AT 735+563	40
Būzis, kuris vargą savo paskandino. AT 735+735 A	67

PASAKOS-LEGENDOS

Dievas, diedu pasivertęs. AT 750 B	119
Zakrastijonas ir velnias. AT (753)	72
Tėvas ir trins dukterės. AT 780	38
Sesulė — liepa — skripka. AT 780	122
Per ką šventas Petras nupliko. AT 791	140
Pupa ir žirnis. AT 804 A	114
Velnias ir 3 vyrai. AT 812+613	70
Jonas ir žvirbliai. AT 816*	14
Dievas — busilas — ledokas. LPK 3112+AT 830 B+LPK 3220+3131	110
Dievas padarė ir atdarė. AT —	112

NUOTYKIŲ PASAKOS

Kas greitesnis, kas saldesnis ir kas riebesnis. AT 875	92
Nedasupta pati. AT —	137
Pati ir šuva. AT 921 B	120
Nakties šaukimas už lango. AT 938 B	26
Laima AT 947 B*	87

Avokos dukterė. AT 956 B	118
Balamas ir trins jo sūnūs. AT (956 B)+(300)	2
Apei devynius užmušėjus. AT 956 B*+956 B	28
Karšinčius. AT 982	145

PASAKOS APIE KVAILĄ VELNIA

Bėdos ieškotojas ir Painiava. AT 1137	128
Traidinas. AT 1168 C	74
Diklius. AT 1169	58
[Velnio piningai.] AT 1184	130

BUITINĖS PASAKOS

Jonas Didleibis ir ano sūnus. AT 1384+1263+1245+1210	75
Žirnis, berno spasabas. AT 1655+571	124
Kypas. AT 1725	29
Arganista pavogė jautį ir pasidalijo su kunigu. AT 1790	90
Cigonas ir kuningas. AT 1807 A	135
Nereik paniekinti savo tavorčių, draugystei esant. AT 1842	80
Ar gamta, ar mokslas. AT —	150
Ponas be arbatos. AT —	151
Kaip cigonas netikėtai motyną gavo. AT —	141
Žalnierius ir šimkorius. AT —	94

ANEKDOTAI

Tarnai visados tarbaus. AT —	146
*Baudžiava, kaip žmonės apei aną kalba. LPK —	47
Kam vyturys giedojo. AT —	147
Kodel bajorė savo vyrą griaužia. AT —	138
Zoposlyvas vokietys. AT —	143
Plikis bažnyčioje. AT —	144
Kaip vaikinys nusinuodijo. AT —	139
Kalendorio raštininkas. AT —	134
Brangi mostis. AT —	132
Pas kožno žmogaus yra savo patikimas. AT —	142
[Spiaudymas į alų]. AT —	152

MELŲ IR FORMULINĖS PASAKOS

Su Mortos mama kas atsitiko. AT 1875+1542 B*	108
Nuog metiežiaus žmogus liko. AT 1877*+1875	116
[Smilčių bažnyčėlė.] AT 1932	109
Pasaka Baranausko ubago. AT —	95

ETIOLOGINĖS SAKMĖS

Apei sutvėrimą svieto. <i>LPK 3005</i>	45
Nuo sutvėrimo pasaulės. <i>LPK 3005+3001+3032+3030+3092+3002</i>	104
*Žvaigždžių vardai. <i>LPK —</i>	44
*Vaivorykštė. <i>LPK (3012)+(3494)</i>	61
*Mėnesis dangaus ir jauno znokai nuo Palmono gdynės. <i>LPK 3454+3907+AT 531</i>	60
[Ievos sutvėrimas.] <i>LPK —</i>	46
*Dievas — busilas — ledokas. <i>LPK 3112+AT 830 B+LPK 3220+3131</i>	110
*Baudžiava, kaip žmonės apei aną kalba. <i>LPK —</i>	47

MITOLOGINĖS SAKMĖS

Mergaitė ir valanda nelaiminga. <i>LPK —</i>	36
Raganiai. <i>LPK —</i>	111
Vilktakis, arba kelio dievaitis. <i>LPK 3671+(3672)</i>	57
Dūšia vėsule lekia, sukindama žemes. <i>LPK 3555</i>	62
*Vaivorykštė. <i>LPK (3012)+(3494)</i>	61
Blogmetis. <i>LPK —</i>	79
Baidyklė. <i>LPK —</i>	5
Avis. <i>LPK —</i>	115
Laimė. <i>LPK 3691</i>	42
Pukis. <i>LPK —</i>	18
Užaugimas giliuko. <i>LPK 3462</i>	32
Ledokas ir kiaušinis. <i>LPK 3461</i>	113

*

Susitikimas perkūno su Vaidelaičiu. <i>LPK 3452</i>	43
*Mėnesis dangaus ir jauno znokai nuo Palmono gdynės. <i>LPK 3454+3907+AT 531</i>	60
Kūdrakelių velniukas. <i>LPK 3338</i>	10
Diljonas ir velniukai. <i>LPK —</i>	12
[Beržas vietoj arklio.] <i>LPK 3302</i>	129
Aristas ir velniuko kepelušiukas. <i>LPK 3683+(3346)+3305</i>	20

*

Rūstabėdakas ir Rūstybė. <i>LPK 3620</i>	25
Baidyklė ir pinigai. <i>LPK 3626</i>	78
Žmogaus sapnas apei piningus. <i>LPK (3627)</i>	30
Raganų pinigai. <i>LPK 3650</i>	77

PADAIVIMAI

Alka. <i>LPK —</i>	6
[Vilkpėdė.] <i>LPK 3760</i>	133
Citikus ir Subotė	96
Laumės karvės	59

PASAKOJIMAI

[Baudžiavos laikai.] <i>LPK 3744</i>	131
*Baudžiava, kaip žmonės apei aną kalba. <i>LPK</i> —	47
Kaip tarnas savo ponią išspaviedojo	136

*

*Žvaigždžių vardai. <i>LPK</i> —	44
Kūčių diena ir vakaras. <i>AT 671 D</i>	85
Užgavėnės	107
Papelenius, arba papielčius	84
Pelenė, arba pelenija	106
Lėlės koją gerti	63

*

Dievu pasivertęs	51
Davatkos ištekėjimas	149
Džiaugsmas iš įpėdinio	148
Daktaras ir melninkas	93

*

Veselės žertai ir komedijos Reseinių apygardos	52
Muštynės, tanciai, zabovai jaunimuose	53
Rojaus darželis	88
Dvilypis, arba keimeris	86

ORACIJOS

Byla šios galdynės	48
Pirma byla senoviška	49
Byla senoviškoji	50
Oracija brolio, vainikus paduodančio	64
Oracija blagaslovijimo vainiko jaunosios	97
Užklašimas suolsėdžio	65
Dekretas — piršlio pakorimas	66

*

Pamokslas laidotinis	93
----------------------	----

*

Oracija	15
---------	----

PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS KŪRINIŲ VERTIMŲ RODYKLĖ

Į rodyklę įtraukti tie M. Davainio-Silvestraičio užrašyti bei jo išversti į lenkų kalbą (2 tekstai — į rusų kalbą) pasakojamosios tautosakos kūriniai, kurių lietuviški originalai nežinomi. Rodyklės tikslas — padėti suvokti M. Davainio-Silvestraičio sukauptos medžiagos gausumą, paskelbti kuo daugiau duomenų XIX a. pabaigos pasakų, sakmių, padavimų repertuaro tyrinėjimams, padėti susirasti šiame leidinyje neskelbiamus M. Davainio-Silvestraičio užrašytus pasakojamosios tautosakos tekstus.

Rodyklėje nurodomi tekstų pavadinimai, kūrinių siužetų numeriai pagal tarptautinį A. Arnės—S. Tompsono katalogą (arba trumpa siužeto anotacija), teksto šaltinis ir užrašymo metai. Kai tekstas užrašytas ne Raseinių apskrityje, sutrumpintai nurodoma ir užrašymo vieta.

Kai tekstai turi ne tik lenkiškus, bet ir lietuviškus pavadinimus, rodyklėje tiksliai pateikiama lietuviškoji jų forma (redaguojant rašybą ir fonetiką). Kai prie teksto yra tik lenkiškas pavadinimas, lietuviškas originalas nustatomas pagal M. Davainio sudarytą tekstų sąrašą — „Surokavimą patarlių“. Tokie pavadinimai rašomi su žvaigždute priekyje. „Surokavime patarlių“ nepaminėtų kūrinių pavadinimai išversti iš lenkų kalbos ir pažymėti dviem žvaigždutėmis. Leidinio rengėjų sugalvoti tekstų pavadinimai rašomi laužtiniuose skliaustuose.

Pasakų siužetai, kurie yra tarptautiniame A. Arnės—S. Tompsono kataloge, pažymimi atitinkamu siužeto tipo numeriu (pvz., AT 480). Kai tam tikro kūrinio siužetas yra nutolęs nuo tarptautinio pasakos tipo, numeris rašomas skliaustuose. Kontaminuotų kūrinių AT numeriai nurodomi pagal pasakojimo eigą. Pasakos, kurių siužetų nėra minėtame kataloge, taip pat sakmės, padavimai bei pasakojimai trumpai anotuojami (anotacija rašoma laužtiniuose skliaustuose).

Rodyklėje medžiaga grupuojama, atsižvelgiant į kūrinių žanrą. Pasakos išdėstytos pagal A. Arnės—S. Tompsono sistemą. Tekstai, kurių siužetai kontaminuoti, minimi tik vieną kartą, pagal pirmąjį siužeto komponentą. Neturinčios AT numerio pasakos dedamos žanrinio skyriaus gale. Sakmės grupuojamos pagal tematiką, kontaminuoti kūriniai taip pat dedami pagal pirmąjį siužetą.

PASAKOS APIE GYVŪNUS

1. **Lapė ir vilkas.** AT 1+2+4+43. DvPŽ I 224. (1885)
2. **Prova vilko su lape.** AT 50. DvPŽ II 321. (1887)
3. **Šuva ir vilkas.** AT 102+101+104. DvPŽ I 340. (1889)
4. **Del ko velnis gaidžio balso bijo.** AT 115+803. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 5. (1887)
5. **Ožka su trimis vaikais.** AT 123. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 250. (1887)

6. Švistokas. AT 152 B*. DvPŽ II 156. (1883)
7. Meška. AT 154. DvPŽ I 127. (1889)
8. Meška ir lapė. AT 154. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 61. (1889)
9. *Sarmatis ir drakonas. AT 155. DvPŽ I 125. (1889)
10. Žalčio priešingumas. AT 155. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 94. (1889)
11. *Vilkas ieško savo bajorysčių. AT 200. DvPŽ II 400. (1887)
12. **Kodėl šunys plauna kates. AT 200. L 1912, Nr. 2, l. 12. (Šl)
13. *Kvaraba ir paukščiai. AT 221. DvPŽ II 226. (1887)
14. [Apie žalčius]. AT 285. DvPŽ II 473. (Pn, 1889)
15. Vištos protas. [Višta, kapstydama skruzdėlyną, piktinasi žmonėmis, suvalgiusiais jos viščiukus. Skruzdė jai primena suleistas seseris.] DvPŽ II 225. (1887)
16. Uodablauzdis. [Uodas ketino žiemoti pas poną, bet tą patį vakarą sudegė žvakės liepsnoje.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 183. (1887)

STEBUKLINĖS PASAKOS

17. Jurgis. AT 300. DvPŽ II 377. (1887)
18. Šunjonis ir trys smakai. AT 300 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 294. (1889)
19. *Jonavyčia, mergos vaikas. AT 300 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 46. (K, 1889)
20. Apei vandrauninką, parsisamdžiusį sodą daboti par metus. AT 300 A+318. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 382. (1888)
21. Vienuolika brolių. AT 300 A+1640. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 358. (1887)
22. Pimpilų Jonas. AT 301 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 409. (1887)
23. Barzdukai. AT 301 A. DvPŽ II 73. (Pn, 1887)
24. *Trins dukteres karaliaus nutekėjo į peklą. AT 301 A. DvPŽ II 284. (1889)
25. Žalnierius atrado karaliaus dukteris. AT 301 A. DvPŽ II 289. (1889)
26. Vėjas, šturmas, vėsulas. AT 301 A+302. DvPŽ I 306. (K, 1889)
27. *Apei prapuolimą jaunosios par vesele. AT 301 A+518+554+556 F*. DvPŽ I 253. (K, 1889)
28. Meškaausis, Geležminkis ir Ažuolrovis. AT 301 B. DvPŽ I 353. (1887)
29. Meškaausis, Ažuolvertis, Kalnavertis, Šamaūsis, šėtonas. AT 301 B. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 395. (1887)
30. *Trins milžinai ir barzdžiukas. AT 301 B. DvPŽ I 138. (1889)
31. Atžindulis, Žindis ir Žundis. AT 301 B+554+302. DvPŽ I 4. (K, 1883)
32. Du broliu medėju. AT 303. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 152. (1887)
33. Prakeikta karalaitė. AT 306. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 262. (Trg, 1884)

34. *Juoda baidyklė. AT 307. DvPŽ II 129. (1887)
35. Numirėliai ėda žvakes bažnyčios. AT (307). DvPŽ I 196. (1887)
36. Devyni broliai, dešimta sesuo. AT 312. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 249. (1887)
37. Karalaičiukas ir raganikė. AT 313. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 287. (1889)
38. Mirkus. AT 313 A. DvPŽ II 100. (1887)
39. Jonukas prakeiktas. AT 313 A. DvPŽ I 88. (1889)
40. Apei karaliaus sūnų prapuolusį. AT 313 C. DvPŽ II 434. (1881)
41. *Jaunikaitis vandrauninkas ir karalystė žynių. AT 313 C. DvPŽ II 175. (1885)
42. Raganų karalius ir kupčius su sūnumi. AT 313 C. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 40. (1887)
43. Ubago vaikas. AT 314. DvPŽ II 22. (1887)
44. *Užkeiktas į arklį. AT 314+313. DvPŽ I 61. (1889)
45. *Trys broliai keleiviai. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 9. (K, 1839)
46. Kvailas galinčiumi. AT 315. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 27. (K, 1889)
47. Karaliaus sūnus. AT 315+314. DvPŽ I 382. (1890)
48. *Alginas, arba Elginas. AT 318. DvPŽ II 211. (1887)
49. Vališas. AT 325. DvPŽ II 385. (1887)
50. Vaikinas ant mokslo pas velnio. AT 325. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 219. (1887)
51. *Kad žmogus biednas vedė savo vaiką į mokslą. AT 325. DvPŽ I 417. (1888)
52. *Valkas, gavęs mokslą par žynį. AT 325+1016+400*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 163. (1887)
53. Jonas be baimės. AT 326. DvPŽ II 419. (1887)
54. Razbaininkai ir baidokas. AT 326 B*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 92. (1890)
55. Jonas ir Antanas. AT 326 B*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 301. (Pn, 1889)
56. Nabašninkai. AT (326 B*)+470. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 76. (K, 1889)
57. *Pulitikas. AT 327 F. DvPŽ I 32. (1884)
58. Ragana ir Jonukas. AT 327 F. DvPŽ I 111. (1888)
59. Žvilginas ir barzdukai. AT 330 B. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 402. (1887)
60. Liupiceriaus sūnus. AT (330 B). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 38. (K, 1889)
61. Gabrys ir Perkūno muzika su kipšiuko maišu. AT 330 B+475. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 331. (1887)
62. *Perkūnas. AT 330 B+1154*. DvPŽ II 198. (1887)
63. Apei smertį. AT 332. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 22. (1883)

64. *Ščyrai uždirbtas grašis ir giltinė. AT 332+1199. DvPŽ II 55. (Pn, 1887)
65. Naktis, pazara ir diena. AT 334. DvPŽ I 114. (1889)
66. Laimė Petruko. AT 361. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 216. (1887)
67. Piktasis. AT 363. DvPŽ II 405. (1887)
68. Apel mergą, kuri norėjo išsiskirti sau vyrą su auksine nosia. AT 363. DvPŽ I 426. (1888)
69. Vokietukas. AT 365. DvPŽ I 46= CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 304. (1887)
70. *Nabašninkas ir mergaitė. AT 365. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 305. (1889)
71. Devynios mergos ir stiklinis kalnas. AT 401 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 209. (1884)
72. Apel Magdės mergos vaiką. AT 401 A. DvPŽ II 34. (1887)
73. Žvejys. AT 401 A+306. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 324. (1887)
74. Giliuko atradimas. AT (401 A)+318. DvPŽ II 187. (1884)
75. Julius, arba Julis. AT 401 A+518. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 132. (1884)
76. *Julius ir prakeiktas dvaras. AT 401 A+518. DvPŽ II 344. (1887)
77. Varlikė. AT 402. DvPŽ I 103. (1889)
78. *Trins seseres. AT (403 A). DvPŽ I 85. (1889)
79. Trins dukteres. AT 425 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 89. (1889)
80. *Kunigaikštis ir perkūnas. AT (425 C). DvPŽ II 169. (1884)
81. Du mandročiu. AT 432. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 24. (K, 1889)
82. *Berniukas ir mergaitė. AT 437. DvPŽ II 234. (1887)
83. Kavaličius, pana ir ežiukas. AT 441. DvPŽ I 368. (1887)
84. Ežys. AT 441. DvPŽ II 460. (1888)
85. Vėžys. AT 441 DvPŽ I 300. (1889)
86. Vėžys karalius. AT 441+425 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 36. (1889)
87. Vėžys — Žirnis. AT 441+560. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 413. (1887)
88. Iš šliūbo parjojant. AT 445*. DvPŽ I 346. (1887)
89. Kareivis, nuo karo paleistas. AT 449. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 156. (1887)
90. Juodjonis. AT 449. DvPŽ I 317. (K, 1889)
91. Jonas nelaimingasis. AT 449. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 102. (1890)
92. *Žalnierius ir ragana. AT (449). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 299. (1889)
93. *Siratos Jonukas ir Onikė. AT 450. DvPŽ I 42. (1885)
94. Vėsulas ir Vėsulienė. AT 451. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 7. (1883)
95. Motinos užkeikimas. AT 451. DvPŽ I 345. (1887)

96. **Gendrolius.** AT 461. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 229. (1887)
97. ***Krikragis, arba Krikragis.** AT 465 A. DvPŽ II 371. (1887)
98. **Kalvis.** AT 465 A. DvPŽ I 70. (1889)
99. ***Perkūno pasaka, arba našlė ir sūnus anos.** AT 471. DvPŽ II 163. (1885)
100. **Trins broliai ant medžioklės.** AT 471. DvPŽ II 403. (1887)
101. **Trins sūnai.** AT 471. DvPŽ I 262. (1889)
102. ***Jokimas Ragnickis su sūnumi.** AT 475. DvPŽ I 158. (1887)
103. ***Žalnierius su terba nuo dievo.** AT (475). DvPŽ I 272. (K, 1889)
104. **Motina prie sūnaus.** AT 480. DvPŽ II 78. (Pn, 1887)
105. ***Siračikė.** AT (480). DvPŽ I 67. (1889)
106. **Podukra prie močekos.** AT 480 B*. DvPŽ II 67. (Pn, 1887)
107. ***Apei du broliu — bagotą ir biedną.** AT 480 C*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 2. (1889)
108. **Bauba.** AT 501. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 120. (1885)
109. **Misinginis žmogus, pono sūnus ir jo furmonas.** AT 502+556 F+300. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 349. (1887)
110. ***Du broliu.** AT 506*+307. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 160. (1887)
111. ***Trins broliai nuo tėvo, pajėmę pasogos po 600 rublių, išėjo į svieta vandravoti.** AT 507 A. DvPŽ I 430. (1888)
112. **Smakas gyvena su moteriške.** AT 507 B. DvPŽ I 327. (1885)
113. **Raganos ir našlaitės.** AT 510. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 140. (1884)
114. **Ragana ir podukra.** AT 511. DvPŽ II 458. (1888)
115. ***Siratelė.** AT 511. DvPŽ I 132. (1889)
116. ***Du broliai ir sesuo.** AT 513 A+514. DvPŽ II 1. (1887)
117. **Karalaitis, šiaučiaus vaikas ir karalaičikė.** AT 516. DvPŽ I 292. (1887)
118. **Kalnas marmorinis ir trins draugai, iš kurių trečias kluikis.** AT 530. DvPŽ I 220. (1886)
119. **Jurutis, arba Juris, ir jo trins sūnūs ir černakryžninkas.** AT 530. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 328. (1887)
120. **Du broliai protingi, trečias durnas.** AT 530. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 246. (1887)
121. ***Trins broliai.** AT 530. DvPŽ I 84. (1889)
122. ***Apei tris brolius.** AT 530. DvPŽ II 281. (K, 1889)
123. **Pasiutęs raitorius.** AT 531. DvPŽ II 159. (1883)
124. **Vaikas mandragalvis.** AT 531. DvPŽ I 152. (1884)
125. **Nemonas ir žynių karalystė.** AT 531. DvPŽ II 328. (1887)
126. ***Apei devynius vaikus vieno tėvo.** AT 531. DvPŽ I 436. (1887)
127. **Būras.** AT (531). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 334^a. (1884)
128. **Vanagas.** AT 537. DvPŽ I 117. (1889)
129. ***Trins broliai ir Kvaraba.** AT 550. DvPŽ I 24. (1884)

130. **Apei auksinę oboleę ir jos dabojimą.** AT 550. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 278. (1887)
131. ***Sūnus durnas ir razumnas.** AT 550. DvPŽ I 267, (K, 1889)
132. **Tėvas neregys.** AT 551. DvPŽ I 422. (1888)
133. **Patarlė apei Debesienę.** AT (552 A). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 30. (1883)
134. **Motina su trims dukterums ir sūnus galiotas.** AT 552 A+554+302. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 341. (1885)
135. ***Daugsprungio kareivis.** AT 554+302. DvPŽ II 355. (1887)
136. ***Kad tėvas jauniausią savo vaiką uždėjo gaspadorium ant kitų savo vaikų.** AT 554+313. DvPŽ I 407. (1888)
137. **Aukso žuvelė ir žvejys senelis.** AT 555. DvPŽ I 236. (1885)
138. **Pelenius.** AT 556 F*. DvPŽ II 389. (1887)
139. ***Gyventojas.** AT (559). DvPŽ II 318. (1884)
140. **Birbilo žolė.** AT (559). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 98. (1889)
141. ***Siračiukas.** AT (559). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 314. (1889)
142. ***Čerauninkas, kuris ieškojo vaiko dvylikos metų be dvylikos dienų.** AT 561. DvPŽ I 176. (K, 1889)
143. ***Patį varė vyrą su vaikais duonos atnešti.** AT 563. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 365. (K, 1889)
144. ***Brolis bagotas ir biednas.** AT 563. DvPŽ I 74. (1889)
145. **Burutis ir ano avis.** AT 563. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 18. (1889)
146. **Senelis girtuoklis ir bobutė.** AT 563. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 136. (1887)
147. ***Ragai dygsta iš dešimties kiaušinių vienos vištos ant dienos.** AT 566. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 406. (1887)
148. ***Trins broliai.** AT 566. DvPŽ II 299. (1890)
149. **Karvelis su literums.** AT 567. DvPŽ I 85. (1889)
150. ***Šiaučiaus duktė.** AT 567. DvPŽ I 166. (1889)
151. **Apei užkeiktą karalaite.** AT 569. DvPŽ II 292. (1889)
152. ***Staliorius ir kalvis.** AT 575. DvPŽ II 311. (K, 1889)
153. **Klimutis ir balos dievaitis.** AT 592+314. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 204. (1884)
154. **Koduras.** AT 613. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 146. (1887)
155. ***Trins broliai — du razumni, trečias durnius.** AT 613. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 243. (1887)
156. **Vargai aklos Agotos ir jos liosas.** AT 613. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 16. (1889)
157. ***Vaidevaitis — smakų terionis.** AT 625+300. DvPŽ II 336. (1887)
158. ***Begėdis ir ano du broliai.** AT 654 A*. DvPŽ I 390. (1887)
159. **Bangpūtis.** AT 660. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 58. (1883)
160. **Kriuknugaris.** AT 665. DvPŽ II 123. (1887)
161. ***Biednas vaikiukas.** AT 665. DvPŽ I 92. (1889)

162. **Prancas Varanavyčia.** AT 670. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 42. (1883)
163. **Miško vyras.** AT 672 D. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 34. (1889)
164. ***Apei tinginį vaiką.** AT 675. DvPŽ II 28. (1887)
165. **Marės panos ir Jokimas.** AT 675+401 A. DvPŽ I 108. (1887)
166. **Nykštukas ir Bezlis.** AT 700. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 14. (1883)
167. **Nykštukas.** AT 700. DvPŽ II 66. (Pn, 1887)
168. **[Nykštukas].** AT 700. DvPŽ II 67. (Pn, 1887)
169. **Nykštukas.** AT 700. DvPŽ I 280. (1889)
170. **Lietuvanė, arba Lietuvanija, ir kupčius.** AT 706. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 389. (1887)
171. ***Tėvas išvaro iš namų dukterį savo, kad už jo netekėjo.** AT 706. DvPŽ II 446. (1889)
172. **Didžiūnas ir trins mergos.** AT 707. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 211. (1884)
173. **Karalaitis.** AT 707. DvPŽ II 406. (1887)
174. **Ašarų torielka ir žirnių aštuoni ašmainiai.** AT 707. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 105. (1887)
175. **Apei tris seseres.** AT 707. DvPŽ II 83. (1888)
176. **Sultonas.** AT 707. DvPŽ I 189. (1889)
177. **Karalaitis.** AT 707. DvPŽ I 181. (K, 1889)
178. **Apei tris seseris.** AT 707+570. DvPŽ II 451. (1887)
179. **Apei paukštį, iš kurio pasidarė žmogus.** AT (708). DvPŽ I 116. (1889)
180. **Gyvasis zerkolas.** AT 709. DvPŽ I 172. (1885)
181. **Ragana.** AT 709. DvPŽ I 199. (1887)
182. ***Stebuklingas veidrodis.** AT 709. DvPŽ II 242. (1887)
183. ***Pakerėta mergaitė.** AT 709. DvPŽ I 64. (1889)
184. ***Apei kriaučiaus dukterį labai gražią.** AT 709. DvPŽ II 306. (K, 1889)
185. **Apei perkūną.** AT 710. +[Gandro kilmė iš smalsios moters.+Kodėl supis geria tik lietaus vandenį.+Kodėl kermis kelio nepereina.+Meška pavirtęs nemandagus žmogus.+Perkūnas gaudo ir muša žemės ožius.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 19. (1883)
186. **Gaidys.** AT 715 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 392. (1889)
187. **Girnos.** AT 715 A. DvPŽ II 287. (1889)
188. **Besotis.** AT 716*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 112. (1884)
189. **Sapnų kantrybė.** AT 725. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 114. (1884)
190. **Tėvas su trimis sūnais.** AT 725+321. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 345. (1884)
191. ***Piemuo kerdžiui nepasako sapno.** AT 725+531. DvPŽ I 450. (1887)
192. ***Talentas žmogaus.** AT 735. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 180. (1887)
193. **Pasaka, girdėta nuo Jono Virkėčio.** AT 735. DvPŽ II 263. (1887)
194. **Laimės pasaka.** AT 735. DvPŽ II 51. (Pn, 1887)

195. *Vienas brolis laimingas, kitas biednas muzikantas. AT 735. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 367. (K, 1889)
196. Būras. AT 735 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 67.
197. Bėda. AT 735 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 227. (1887)
198. Vargas. AT 735 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 91. (1889)
199. *Apei sylingą berną ir apei prabagotėjimą. AT 737 A* + 1415. DvPŽ II 17. (1887)
200. *Šuns ščėstis. AT 739*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 20. (1890)

PASAKOS-LEGENDOS

201. *Senis ubagas. AT 750 A. DvPŽ I 66. (1889)
202. Kaip ponas dievas ubagais ėjo. AT 750+960 B. DvPŽ II 294. (K, 1890)
203. *Ponas dievas pasivertęs į ubagą. AT 751 A*. DvPŽ I 187. (1889)
204. Senelis. AT 752 A. DvPŽ II 286. (1889)
205. *Mandras kalvis ir velnias. AT 753. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 12. (1890)
206. Kuiladantis. AT (753). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 218. (1887)
207. Klebonas ir velnias. AT (753). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 279. (1890)
208. Žvejnininkas. AT 756 B. DvPŽ II 46. (Pn, 1887)
209. Judošius. AT 756 B. DvPŽ I 119. (1889)
210. *Nikodemas razbaininkas. AT 756 B. DvPŽ II 268. (1889)
211. *Mikodimas, arba Nikodimas, razbaininkas. AT 756 B. DvPŽ II 271. (1889)
212. Kunigas. AT 756 B. DvPŽ II 279. (Pn, 1890)
213. Rustabas Pajūriškis. AT 757. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 74. (1889)
214. Apei žebrovimą pono Jezuso su šventu Petru. AT (759)+752 A+ +822. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 39. (1883)
215. *Pūstelninkas ir dvylika užmušėjų. AT 763. DvPŽ I 52. (1889)
216. *Biednas žmogus daktaru. AT (785). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 11. (1889)
217. *Nuo ko šventas Petras nupliko. AT 791. DvPŽ I 47. (1889)
218. Jezusas su Petru. AT 791+750 B. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 18. (1883)
219. *Smertis. AT 795. DvPŽ II 231. (1887)
220. *Aniolas, pasivertęs vaikiu, slūgavoja kuningui. AT 795. DvPŽ I 249. (1887)
221. Kaukis. AT 802 C*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 255. (1884)
222. Apei pradžia svieto. AT 803. DvPŽ I 210. (Pn, 1887)
223. Diedukas ir bobutė. AT 804 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 261. (1884)

224. *Rusinas ir Rygos velnias. AT (810). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 292. (1890)
225. *Apei žmogų, kursai pardavė velniui, ką namie nepaliko. AT 810+401 A. DvPŽ I 457. (1887)
226. Velniška macė. AT 810+1875. DvPŽ I 209. (1889)
227. Vyženos yra velnio darbas. AT 810 A. DvPŽ I 240. (1884)
228. Arielka — velnio išmislas. AT 810 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 337. (1886)
229. *Biednas artojas. AT 810 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 285. (1889)
230. Velnio bičiulystė su kampininku. AT 810 A+1030+1161 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 240. (1887)
231. *Du broliai. AT 813*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 310. (1889)
232. *Vyskupo veselė. AT 816*. DvPŽ II 412. (1887)
233. *Studentas ir boba gospadinė. AT 821 B. DvPŽ I 470. (1887)
234. Žmogus ir velnias Dudutis. AT 822*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 306. (1889)
235. Jezus vienas eina į svietaį, žmonių būdą permalydamas. AT 830 B+ [Arklys neperneša dievo per upę, todėl niekad neprieda.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 29. (1883)
236. Dalis. AT 832. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 244. (1887)
237. Velnio pašalpa. AT 839. DvPŽ I 374. (1890)
238. *Tinginiai gaspadoriai. AT 840. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 313. (1889)
239. Mugis. AT 840+735. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 60. (1883)
240. Žmogus, katram nieko nereikia. AT 844. DvPŽ I 164. (1889)

NUOTYKIŲ PASAKOS

241. *Piemenis grajija ant birbynės, paršiukai šoka. AT 850+570. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 22. (K, 1889)
242. *Tris broliai ir viena pana. AT 853. DvPŽ I 304. (K, 1889)
243. Apei kryžioką Julijų Krištą. AT 875. DvPŽ II 40. (1883)
244. Jonukas ir Magdelė. AT 875. DvPŽ I 287. (K, 1889)
245. *Apei bagoto kupčiaus dukterį. AT 883 A. DvPŽ II 440. (1887)
246. Jautis auksaragis. AT 889. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 50. (Trg, 1889)
247. *Jezavitams užduoda karalius tris mįsles. AT 922. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 317. (1889)
248. Laimė ir Jakutis. AT 930. DvPŽ I 128. (1889)
249. Palėmimas laimės. AT 930. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 202. (1887)
250. Deivės. AT 930. DvPŽ I 53. (1888)

251. *Karalius poną dievą užprašo ant baliaus. AT 930*. DvPŽ I 348. (1889)
252. Steponas ir žalektis. AT 930*. DvPŽ II 105. (1887)
253. Laimės lėmimas. AT 934 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 85. (1887)
254. Laimė ir Antukas. AT 938 B. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 399. (1887)
255. Apei kupčiaus nuopuolį. AT 938 B. DvPŽ II 314. (1889)
256. *Skardankakčio duktė Regė. AT 940. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 425. (1888)
257. *Apei tris kavalierius, kurie mylėjo vieną paną. AT 940. DvPŽ I 347. (1889)
258. *Apei Laimę. AT 947 B*. DvPŽ I 1. (1882)
259. *Bagotas brolis nori atsibroliauti su biednu. AT (947 B*). CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 26. (K, 1889)
260. *Vyskupas ir senelis. AT 951 B. [Apie vyskupą Valančių.] DvPŽ I 100. (1889)
261. *Razbaininkai. AT 955. DvPŽ I 80. (1889)
262. Šienlaukio razbaininkai. AT 955. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 51. (1889)
263. *Mergaitė apgali dvylika razbaininkų. AT 956 B*+956 B. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 372. (1889)
264. Apei senovės žmonių žinias. AT 981+951 B. DvPŽ I 415. (1888)
265. Vyskupas. AT 981+ 951 B. DvPŽ II 470. (K, 1889)

PASAKOS APIE KVAILĄ VELNIĄ

266. Určinas, brolavakis Birutos. AT 1000+(1049)+1008+1013. DvPŽ II 114. (1887)
267. *Velnius sėja per pusę su žmogumi. AT 1030. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 175. (1887)
268. Šiliškės bičiulis. AT 1030+1130. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 200. (1887)
269. Krimutis. AT 1045+1071+1072+1082. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 56. (1883)
270. Baltrukas. AT 1061+151. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 53. (1889)
271. *Strielčius prigavo velnią. AT 1092. DvPŽ I 78. (1889)
272. *Kalvis, kriaučius ir šiaučius. AT 1137. DvPŽ I 412. (1888)
273. Baimė. AT 1137. DvPŽ I 193. (1889)
274. Perkūnas, ceslius ir velnias. AT 1147*. DvPŽ I 378. (1887)
275. Kuiladantis. AT 1154. DvPŽ I 72. (1889)
276. Šebarzdis. AT 1164 B+1164 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 427. (1889)
277. Pikta pačia. AT 1164 B+1164. DvPŽ I 337. (1889)

278. **Gotlibas pusvelnis.** AT 1165. DvPŽ I 134. (1889)
 279. ***Biednas žmogus.** AT 1165+1091. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 283. (1889)
 280. **Dirpintus.** AT 1166*+804 B. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 59. (1883)
 281. ***Norėjo pabučiuoti mergą velnias.** AT 1199 A. DvPŽ I 112. (1888)

BUITINĖS PASAKOS IR ANEKDOTAI

282. **Vokietukas.** AT 1240+1313 B+1675. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 355. (1887)
 283. ***Kvaraba dievaitis arba pavyduklis ir lakomčius.** AT 1331. DvPŽ II 222. (1887)
 284. **Ko velnias nepadaro, tai boba padaro.** AT 1353. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 197. (1885)
 285. **Bėda.** AT 1358 C. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 387. (1887)
 286. **Žemaitis Grusas.** AT 1358 C. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 417. (1888)
 287. **Bėdos ieškojimas.** AT 1358 C. DvPŽ I 334. (1889)
 288. **Trins dukteres.** AT 1370 A*. DvPŽ II 410. (1887)
 289. **Vituškė.** AT 1405+902*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 44. (1883)
 290. ****Išdaigos.** AT (1453***)+1453. Lt 1911, Nr. 20(73), 301.
 291. **Trins vagiliai.** AT 1525 K*+1737. DvPŽ I 342. (1889)
 292. **Šuleris.** AT 1525 L*+1737. DvPŽ II 11. (1887)
 293. ***Apei kvailį.** AT 1535. DvPŽ II 250. (1887)
 294. ***Du broliai razumni, o trečias durnius.** AT 1535+401 A. DvPŽ I 444. (1887)
 295. **Rūgštus pienas.** AT 1537*+1739. DvPŽ II 296. (K, 1890)
 296. ***Balnas.** AT 1538. DvPŽ I 107. (1889)
 297. ***Razumnas ponas muša durniui par ausį.** AT 1538. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 63. (1889)
 298. **Svočia kiaulė.** AT 1540 A*. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 307. (1889)
 299. ***Kas tai yra zopostas.** AT 1541. DvPŽ I 170. (1889)
 300. ****Sriuba iš kirvio.** AT 1548. L 1912, Nr. 1, 7.
 301. ****Blėkai.** AT 1578 B*. L 1912, Nr. 7—8, 56.
 302. ***Trins broliai.** AT 1600. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 4 (1889)
 303. **Karšinčius.** AT 1600+1365 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 370. (1889)
 304. **Tabakierka.** AT 1610. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 312. (1889)
 305. **Vokiečių dangus.** AT 1620. DvPŽ I 283. (K, 1889)
 306. **Karšinčiai.** AT 1641. DvPŽ I 136. (1889)
 307. **Vėžys.** AT 1641. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 100. (1889)
 308. ***Iš trijų brolių vienas durnas.** AT 1642+1600+1535. DvPŽ II 6. (1887)
 309. ***Palavikas, nuo velnio apgautas.** AT 1645 B. DvPŽ II 397. (1887)

310. ***Tėvas numirdamas palieka visą turtą savo trims vaikams** AT 1650+1045+1060+1062+1072+1071+1063. DvPŽ I 463. (1887)
311. ***Kad vienas iš moterystės numiršta, taip ir kitas turi numirti.** AT (1654). DvPŽ I 202. (1887)
312. ***Žentas tinginys.** AT 1681. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 95. (1889)
313. ***Jonas durnius.** AT 1685. DvPŽ II 10. (1887)
314. ***Šiaučius ir Kamuila.** AT 1731. DvPŽ II 265. (1888)
315. ***Šuva rado pinigų.** AT 1842. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 319. (1889)
316. **Kalvis vokietis.** [Meilužis slepiasi tarp veršiukų, vyras muša „veršiuką“ už palietą pieną. Rytą tas priekaištauja, kam valstietis dėl pieno lašo taip savo gyvulį mušas.] DvPŽ I 77. (1880)
317. **Minionių būras.** [Kvailas vyras: vienos žmonos jam maža.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 419. (1888)
318. ****Kalvis dantistas.** [Kalvis žada ištraukti dantį be skausmo.] Lt 1911, Nr. 15(68), 228.
319. **Ingis piemuo.** [Piemuo išsikepa vištą, o sako kepeš varną. Paskui išsikepė ožką, pasakęs, kad vilkas sudraskė.] DvPŽ II 4. (1887)
320. ****Keptas katinas.** [Šuo nuneša ponui kepamą zuikį. Vietoj jo iškepa katiną.] L 1912, Nr. 6, 45.
321. ****Čigonės.** [Viena čigonė prašo lašinių, o kita sako, kad žmonės ir be prašymo duosią.] Lt 1911, Nr. 17—18 (70—71), 268.

MELŲ IR FORMULINĖS PASAKOS

322. **Durnius.** AT 1889 E+1882 A+1960. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 320. (1889)
323. **Trins melagiai.** AT 1892+1886+1889 E+1882. DvPŽ I 259. (1889)
324. **Ragaišis.** AT 2025. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 208. (1889)
325. **Pasteuninkas ir Pasteuninkienė.** AT 2044. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 57. (1883)

ETIOLOGINĖS SAKMĖS

326. **Apei pirmą žmogų.** [Dievas, lipdydamas žmogų, valo pirštus į užpakalį, paskui iš to molio padaro nosį. Belzebubas subado žmogų, kad sirgtų, nes, sveikas būdamas, pamiršias dievą.+ Šonkaulį, iš kurio dievas norėjo sutverti moterį, nusinešė šuo; sutveria moterį iš šuns uodegos.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 1. (1883)
327. **Paskanda svieto iš Prakurimo dievaičio.** [Prakurimas baudė žmones tvanu, bet pagailėjęs išmetė riešuto kevalą — liko du žmonės. Velniai siuntė pelę, kad pragaužtų riešuto kevalą. Prakurimas metė pirštinę — atsirado katė, sugavo pelę.] DvPŽ II 359. (1878)

328. **Žinia apei paskandą pas žemaičių.** [Dievas, bausdamas žmones, siuntė vandenį ir vėją, kurie metė žemę į šalis. Dievas graužė riešutus, metė kevalą — į jį įsėdo diedas ir boba. Velnias norėjo pragrauzti riešuto kevalą, pasivertęs pele, bet laima metė pirštinę, kuri pavirto kate. Seniai, likę nuo paskandos, šokinėjo per rąstus — atsirado berniukų ir mergaičių.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 45. (1880)

329. **Apei mylėjimą šuns.** [Žmonės buvo turtingi, auksiniais noragais arė, pyko, kad rugių varpa per ilga. Dievas būtų visą varpą nubraukęs, bet šuo apžiojo.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 47. (1880)

330. **Arklys iš velnio sutvertas.** [Dievas šeria per velnius, spaudžiančius Adomo akėčias,— atsiranda arkliai.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 199. (1884)

331. **Kvarabas, ežys ir vilkas.** [Ežys su vilku prašė, kad Kvarabas duotų rūbą, kuris juos apgintų. Atparą gaus tas, kuris anksčiau atsikels. Ežys gavo spyglius, nes anksti atsikėlė, o vilkas tik vakare pabudo.] DvPŽ II 343. (1887)

332. ***Velnio motina ir pradžia tabokos.** [Taboka išaugo ant velnio žmonos kapo, žmonės ją uostė ir ašarojo. Dievaitis padarė pypkes, žmonės ėmė rūkydami spiaudytis.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 380. (1888)

333. **Kiaulė teta.** [Apie kiaulės kilmę iš moters.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 62. (1883)

334. ***Smarvė.** [Pašvinkusi dangaus mana.] DvPŽ I 28. (1883)

335. ***Vinagrado medis ir velnias.** [Velnias ištepė vinagrado medį pove, beždžionės, liūto, kiaulės taukais. Todėl geriantieji būna panašūs į šiuos gyvius.] DvPŽ I 213. (1887)

MITOLOGINĖS SAKMĖS

Burtininkai

336. **Ragana mokina savo vaiką.** [Vyras mato, kaip žmona mokina vaiką skraidyti, prilupa žmoną.] DvPŽ II 80. (Pn, 1887)

337. **Raganos pirmas mokslas.** [Kareivis, raganos pamokytas, virino juodą katiną ir išmoko raganauti. Vėliau jį nuskandino, o raganą sudegino Raseiniuose.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 148. (1887)

338. **Karaltrakis ir Reseinių ragana.** [Ragana mokina mergaitę raganauti, nusiveda ją į mišką pas karalių, kuris pasako, kad mergaitė galėsianti visko išmolti.] CVIA f. 1135, a. 10 Nr. 175, l. 423. (1888)

339. **Šatrijos kalnas.** [Šeimnininkė ragana skrenda į Šatriją. Bernas pasiima stebulę, prisiriša šluotą ir išskrenda. Užmuša 8 raganas, o devintoji lieka gyva. Bernas tarnauja kariuomenėje, sužino, kad ta ragana paverčia jo draugą arkliu. Užmeta ant raganos kamanas, paverčia ją kumele ir parjoja į Luokę. Kamanas sudegina ant Šatrijos kalno, ragana miršta.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 181. (1887)

340. **Apei raganą Budrienę.** [Ragana paverčia kareivį arkliu ir joja į Šatriją. Kitas kareivis raganą paverčia kumele, ją pakausto.] DvPŽ II 93. (1887)

341. **Antšakių ragana.** [Moteris lekia į Šatriją. Vaikis taip pat nulekia, mato, kaip raganos šoka su velniais.] DvPŽ II 257. (1887)

342. ***Šatrijos kalno raganos ir Barbora Alksnienė.** [Raganos per jonines lekia į Šatriją. Ten velniai lupa tas, kurios mažai blogų darbų padariusios. Rykšte šeria tik kartą. Piemenys ant kalno rasdavo daug rykščių. Barborą su augintine skandino Raseiniuose, o vėliau sudegino.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 143. (1889)

343. **Ragana Giedraitienė Barbora.** [Ragana per kūčias užkasdavo kaulus po galvijų loviais, per jonines rinko žoles, ant lazdos jojo į raganų susirinkimą, atimdavo karvių pieną, per ją krisdavo arkliai. Elgeta prismaigstė špilkių į kritusio arklio plaučius — ragana mirė.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 275. (Šk, 1887)

344. ***Darbai raganų dėl karvių žmonių.** [Žyniai ir raganos paskuta svetimų karvių ragus ir parūko savo karves arba sudegina karvės pieno — sugenda pienas. Raganos muša karves beržų šakomis, kuriomis per devintines buvo apkašytos durys — pagadina karves. Žmonės žiūri, kad neužkastų po slenksčiu kritusių gyvulių kaulų.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 237, (1887)

345. **Močia ragana ir trins dukteres.** [Ragana velka per žolę prijuostę, atimdama pieną, o bernas — kamanas. Iš kamanų teka pienas. Raganas sudegina.] DvPŽ II 69. (Pn, 1887)

346. **Atėmimas pieno.** [Karvėms duoda ledinyčios žolės. Kai tokia karvė pereina kitos karvės pėdomis, atima iš jos pieną.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 191. (1887)

347. **Pakerėjimas.** [Čerauninkė degina adatas, užpylusi kaimynės karvės pienu, sakydama, kad jos širdis taip degtų. Kaimynė miršta.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 189. (1887)

348. **Kaltūnas žynės.** [Išvaryta samdinė padarė, kad susprogtų galvijų liežuviai. Po slenksčiu rado kaltūną, prikale — samdinė mirė.] DvPŽ I 195. (1887)

349. **Miršta vaikai iš priežasčio raganos.** [Pastato po langu kibirą, į kurią įkrenta žuvis. Žuvį nuskuta, ragana miršta.] DvPŽ II 82. (Pn, 1887)

350. **[Perkirsta ragana.]** [Piovėjas dalgiu perkerta rupūžę, o pasirodo, kad perkirto kaimyno žmoną raganą.] DvPŽ II 473. (Pn, 1889)

351. ***Po smerties bobą išmeta žemė, kad ji komunikatus kavėjo.** [Boba per išpažintį pasisako suvalgiusi trejas devynerias nunokusias uogas ir tiek pat žalių,— vadinasi, tiek ji pražudė žmonių. Ji prirenka pilną puodą komunių, kurią įdeda į jos karstą,— žemė išmeta karstą.] DvPŽ I 65. (Pn, 1887)

352. **Burtininkai.** [Piršlys padarė, kad vienas vestuvinininkas graužtų kumelės uodegą, o šeimininkas papiautų kumelę ir ją valgytų. Jaunasis ima šaukti, kad dega akys — piršlys meta į ugnį šepetį. Ima rékti uošvis, kad jo galva dega.] DvPŽ I 142. (1889)

353. **Pakerėtas arklis ir štukos muzikantų.** [Svotas nulupa staiga kritusių vestuvinininkų arklį, prikala odą prie vartų — moteris ją ima graužti. Jaunosios muzikantai padaro, kad nutrūktų jaunojo muzikantų smuikų stygos, o tie padaro, kad pirmųjų kelnės nustumtų.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 177. (Šk, 1887)

354. **Makleko veselė.** [Svotas ir muzikantas — čerauninkai. Svotas moka pakerėti, bet nemoka atgauti. Muzikantas jį už tai kankina.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 277. (1887)

355. ***Burtininkas ir laimė ant pinigų.** [Burtininkė pasakė, kas paėmė pinigų. Pinigai atsirado.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 138. (1887)

356. **Avininkas gadynės Gedimino.** [Gedimino avininkas mokėjo burti, jo avys neganomos nepakrikdavo. Jo sūnus mokėjo vagį sulaikyti.] DvPŽ II 38. (1888)

357. **Užvardimai.** [Majoras iš Altoniškių užkalbėdavo. Kunigas ėmė jį persekioti. Kai išgydė kunigo karvę, leido užkalbėti. Majoras sušaukdavo gyvates, bardavo tas, kurios ką nors įkando. Jis gyvačių nemušdavo.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 118. (1887)

358. **Daktariukas.** [Kunigas bara daktariuką už žmonių gydymą, bet šaukiasi jo, kai karvei ant kaklo užkrenta gyvatė.] DvPŽ I 130. (1889)

359. **Vilktakis gaspadorius.** [Žmogus, pasivertęs vilku, užpuola kaimyną, bet užmušamas.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 273. (1887)

Vėlės, mirtis, ligų demonai

360. **Nakties žiburiai.** [Pabarsto troboje žemėmis nuo naujai sukasto kapo — išnyksta svirpliai ir tarakonai, bet ima baldytis: vėlės turi rinkti smėlį ir nešti atgal į kapą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 32. (1889)

361. **Velės, velės — vėlių...** [Veliuonos parapijoje Karalėlis iššaukdavo vėles ir liepdavo išgydyti žmones, susirgusius per vėlės kaltę. Vėlės žmogų vėjasi.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 234. (K, 1887)

362. **Dvasios.** [Žmonės mato mirusių dvasias.] DvPŽ I 230. (Pn, 1887)

363. ***Prapuolęs ponaitis.** [Miręs ponaitis pasirodo naujai dvaro poniai ir pasako, kad jį urėdas užmušęs.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 316. (1889)

364. ***Mišios vidurnaktyje Micaičiuose.** [Naktį mato koplyčioje šviesą ir kunigą, laikantį mišias.] DvPŽ I 90. (Šl, 1889)

365. **Dūšėlė.** [Mirštančios moters lovą apsupta piktybės, bet motina švenčiausia nusiveda jos dūšelę.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 49. (1889)

366. ****Apie Petrą Kelį.** [Miręs vyras pareina pas žmoną. Lavoną užkasa baloje, tenai vaidenasi.] DvPŽ II 224. (1887)

367. **Muštynės po smerčio.** [Vyras ir žmona, kurie gyvi nuolat pešdavosi, mušasi ir po mirties.] DvPŽ I 82. (Šl, 1889)

368. ***Tėvas mirdamas prisako savo vaikui po jo pakavojimo kožną naktį ant jo kapo nakvoti.** [Sūnus atima iš velnių savo mirusio tėvo odą ir išgelbsti jį nuo kančių.] DvPŽ I 56. (1888)

369. ***Giltinė prie bažnyčios.** [Vaikiniai nusineša į karčemą baltą šmėklą, duoda jai gerti. Parnešta atgal, šmėkla duoda vaikiniui gerti iš kaukolės, liepia išsikasti pinigus.] DvPŽ I 252. (1887)

370. ***Žmogus atvožnas ir nabašninkas.** [Žmogus nutraukia numirėlio maršką. Kai nuneša atgal, jį sudrasko.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 311. (1889)

371. **Patarlė apei Šaltuonos skenduolį.** [Skenduolis pagriebia besimaudantį žmogų.] DvPŽ II 414. (1887)

372. **Čerauninkas.** [Šuo gelbsti kareivį nuo mirusio čerauninko, norėjusio jį pasmaugti.] DvPŽ II 409. (1887)

373. **Plavėsa.** [Kareivis imasi su plavėsa — suvižudžio dvasia, suradęs palaidoja lavoną.] DvPŽ I 146. (1887)

374. **Nakvynė ant senkapių.** [Senkapiuose miegantį žmogų kažkas žadina, liepdamas nusimesti pančius ir lopus — rožančių ir škaplierius.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 194. (1887)

375. **Šmėkla.** [Į beda į kapą meškerykotį — pakyla balta šmėkla, kuri vejasi žmogų.] DvPŽ II 98. (1887)

376. **Pakaruoklis.** [Iš pakaruoklio kapo išlekia ugnies paukštis.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 124. (Šl, 1887)

377. **Užkeiktas dvaras ir pana.** [Kirpėjas nuskuta jaunikų prakeiktos panos barzdą, gauna dvarą.] DvPŽ I 204. (Šl, 1887)

378. **Apei vaidenimasi.** [Pakeleivis nuskuta plaukuotą vaiduoklį, gauna iš jo pinigų.] DvPŽ II 260. (1888)

379. **Patarmės nuog pavietrės.** [Maro metais mergaitę paveža baltos moterys — deivės. Jos liepia mergaitei mėtyti šunims kates, paskui išmeta ir ją pačią.] DvPŽ I 324. (1887)

380. **Lietuvanaitė.** [Žmogus saugojo, kas jodo jo arklius, pamatė merginą. Ji pasivertė gyvate, rūpuže ir adata, bet žmogus ją laikė iki gaidžių, pakrikštijo. Arklių nebejodė.] DvPŽ II 72. (Pn, 1887)

381. ***Giltinė ir jos tarnai ligos.** [Giltinė iš visų ligų labiausiai išaukštino degtinę.] DvPŽ I 217. (1887)

382. ***Kvaraba dievaltis ir patalkūnas.** [Kvaraba žada bausti tinginius nuoboduliu, badu.] DvPŽ I 215. (1887)

383. ***Sveikata su žmogum keliavo.** [Sveikata eisianti su žmogumi, jeigu jis jos klausysiąs. Žmogus ėmė bėgti, sveikata atsiliko.] DvPŽ II 224. (1887)

Namų dvasios

384. **Patarlė apei aitvarus.** [Bernas suvalgo aitvarų maistą, sudegina stebulėje pasislėpusius aitvarus.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 179. (1887)

385. ***Aičvaras.** [Aičvarą išperina iš gaidžio kiaušinio.] EO 1891 kn. X, 231. (Pn, 1890)

386. **Aitvaras.** [Aitvarą išperina iš gaidžio kiaušinio, jį šeria kiaušiniene. + Elgeta mato, kaip aitvarai vemia varškę. + Bernas suvalgo aitvarų maistą, sudegina stebulę, kurioje slepiasi aitvarai.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 12. (1883)

387. **Aitvaras.** [Mergina mato, kaip aitvaras privemia sviesto. + Aitvaras negali nešti peržegnoto maisto. + Žmogus turėjo grįžtančias kapeikas. Įmetė jas į tvenkinį. + Bernas negali sumalti grūdų, užmuša juodą gaidį, pilantį grūdus.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 190. (1887)

388. ***Aitvaras ir gaspadinė.** [Pusbernis suvalgo aitvarų maistą.+Viešnia, nakvojusi klėtyje, mato, kaip aitvaras vemia varškę.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 171. (1887)

389. **Apei nupirkimą aitvaro.** [Rygoje nuperka aitvarą — nuodėgulį. Žmona supykusi trenkia į žemę, iššoksta vokietukas, kuris uždega namus.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 35. (1883)

390. **Aitvaras ir žalnierius.** [Žalnierius įpila tabokos į aitvaro maistą, tas padega namus.+Dvare iš kamino iškrenta žmogaus kūno dalys, kurios virsta pinigais.] DvPŽ II 228. (1887)

391. ***Žmogus ir aitvaras.** [Žmogus, kuris turėjo aitvarą, labai sunkiai mirė. Praplėšus lubas, vėlė išlėkė.] DvPŽ II 401. (1887)

392. **Aitvaras.** [Žmogus turėjęs aitvarą, kuris jam nešdavęs gėrybes.] DvPŽ I 51. (1889)

393. **Mėlyna ugnis, arba mėlynšviesė.** [Kaimynų ugnis sako eisianti pasi-vaikščioti, prižada neužkliudyti kaimyno akėčių.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 55. (1883)

394. ***Apei pauliavojimą ugnies.** [Jeigu ugnies negerbia, ji išeina iš pečiaus; pasivaikščiojusi vėl sugrižta. Pamačius nereikia šaukti.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 64. (1883)

Gamtos dvasios

395. **Kelio dievaitis, duona ir Mičiulis, arba Mičius.** [Duona gelbsti naktį šūkavusį žmogų nuo kelio dievaičio. Plg. Nr. 5.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 361. (1877)

396. **Šaukimas naktį.** [Naktigonis girdi artinantis šauksmą, vos pabėga. Paliktą puodą su duona randa sutrupintą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 269. (Šl, 1887)

397. **Darbas šventą dieną.** [Dirbant mišų metu ar per šventę, užpuola arklys, katės.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 207. (Šl, 1887)

398. **Žvejys šventą dieną.** [Per velykas žmogus pagauna daug žuvies, bet, grįžęs su pagalbininkais, nieko neberanda.+Žmogus, žvejojamas mišų metu, ištraukia žaltį.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 271. (Šl, 1887)

Deivės, laumės

399. **Deivės skalbiančios.** [Žmogus pasako skalbiančioms deivėms „padėk dieve“, gauna audeklą, kurio užtenka visam gyvenimui.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 169. (1887)

400. **Deivių pragaišimas.** [Jei kas velėjančioms deivėms pasakydavo „dieve padėk“, tam likdavo jų nesibaigiantis drobės rietimas. Jos kirpdavo turtinųjų avis. Deivės bijojo geležinių akėčių.] DvPŽ I 143. (1887)

401. **Deivė.** [Seklyčioje kažkas verpia. Užkala alksniniu kuoleliu skylę lan-go kampe — pamato deivę. Veda deivę, susilaukia sūnaus. Išmuša kuolelį, žmona dingsta, bet kas šeštadienį vyrui ir sūnui ji padeda po marškinius.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 116. (1884)

402. ***Deivės padeda dirbti.** [Netyčia pakviestos deivės viską suverpia. Paduoda senus tinklus — užtenka darbo iki gaidgystės.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 54. (K, 1889)

403. ***Deivės ir avys.** [Moteris, kuri visada kūčiose kirpdavo avis, kartą jų nenukirpo — rado negyvas. Kunigas pašventino, avys atgijo. Deivės kerpa avis, šeiminkas jas sergsti. Deivės pasako: „Nukirpom avis, kirpkim ir aviną.“] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 173. (1887)

404. ***Deivės keičia vaikus.** [Deivių vaikas prakalba, pamatęs verdamas vyzas. Meta jį į ugnį — atsiranda tikrasis vaikas.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 386. (K, 1889)

405. **Laumė keičia vaikus.** [Laumė pakeičia neperžegnotą vaiką. Moteris, pažinusi laumiuką, palieka jį lauke — randa vaiką ir dovanų. Brolienė palieka savo vaiką — laumės jį sudrasko.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 225. (1887)

406. **Laumė ragana.** [Laumės supa netyčia paliktą vaiką, tyčia paliktą sudrasko.] DvPŽ II 77. Pn, 1887)

407. ***Deivių dovanos.** [Deivės supa ir apdovanoja netyčia paliktą vaiką, o tyčia paliktą sudrasko.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 401. (K, 1889)

Velniai

408. **Perkūnas gauda velnią.** [Audros metu medžiotojas nušauna besislapstantį katiną. Už tai didelis žmogus duoda jam ragelį su paraku, kurio pakanka visam gyvenimui.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 170. (1887)

409. **Perkūno ožys ir perkūnas.** [Audros metu medžiotojas nušauna ožiuką. Perkūnas duoda jam parako, bet liepia ožiukų nešaudyti.] DvPŽ I 203. (1887)

410. **Perkūno pasaka.** [Medžiotojas audros metu nušauna velnią — ožį, perkūnas duoda jam šratų ir parako.] DvPŽ II 62. (Pn, 1887)

411. **Velnias ir perkūnas.** [Ponaitis audros metu slepiasi troboje; trenkia į suolą.] DvPŽ II 417. (Pn, 1887)

412. **Strielčius ir Šepškis.** [Velnias Šepškis liepia medžiotojui sakyti: „Tegu būna Šepškiui“ — seksis medžioti.] DvPŽ I 376. (1890)

413. **Strielčius.** [Senelis duoda strielčiui suraišiotą šautuvą — prišaudo daugybę žvėrių.] DvPŽ II 60. (Pn, 1887)

414. **Strielčius mūkon šaudė.** [Peršovus Kristaus kančios atvaizdą, labai sekasi medžioti.] DvPŽ I 228. (Šl, 1887)

415. **Velnias dėdė.** [Ištrūkus veršiu, žmogus sukeikia: „Ar ne velnias dėdė sugundė!“ Už tai, kad jį pavadino dėde, velnias pasiverčia veršiu ir leidžiasi parduodamas.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 54. (1880)

416. **Apei velnį.** [Vokietukas vaišina naktigonius alumi ir degtine, kurią šinkorius iš jų privogė.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 57. (1883)

417. ***Velnias su taboka žmogų čestavoja.** [Paklydusiam žmogui velnias duoda tabako, parodo kelią.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 167. (1887)

418. ***Kupčius ir Diminauskis.** [Pirklys išsigina skolos. Velnias gražina skolinojui pinigų, nusineša sukčiaus sielą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 291. (1889)

419. ***Vaikiukas ir bukmistras.** [Burmistras pasisavina berno auksą ir pasodina jį į kalėjimą. Velnias nusineša burmistro sielą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 290. (1889)

420. ***Kad vienam kavalieriui velnias pačią dovenojo par jaunimą.** [Žaidėjui, negavusiam poros, velnias atneša merginą iš užkeikto dvaro: ji buvusi nekalta.] DvPŽ I 60. (1888)

421. **Žmogus ant gužutinės.** [Naktigonis varosi namo svetimus gyvulius, persėda ant svetimo arklio — pasijunta sėdįs gužučio lizde.] DvPŽ I 50. (1889)

422. ****Pono puota.** [Paklydęs teisėjas patenka į Tvardovskio dvarą. Pabučiuoja škaplierius — pasijunta besėdįs eglėje.] DvPŽ I 367. (1887)

423. **Vaidinimas.** [Sutiktas žmogus kviečia keleivį nakvoti, nuveda į sodybą, bet pats dingsta. + Mergina randa savo patalą šiltą, pašviečia su grabnyčia — iššoksta vokietukas.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 125. (Šl, 1887)

424. **Čubickio kalnas.** [Ant kalno muzikantas su vokietuku sumainė smuikais, namo parsinešė arklio kaulą. Ubagas ten mainė tabokinėmis — rado arklio kanopą.] DvPŽ II 120. (1887)

425. **Nelabukų darbai.** [Nelabukai mušdavo ripką su piemenimis, siūlydavo mainyti tabokinėmis, paklaidindavo žmones.] DvPŽ II 54. (Pn, 1887)

426. **Degutgiriio ponaitis.** [Grybautojas sumaino su ponaičiu krepšiais, pasirodo turįs jaučio koją.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 96. (1889)

427. **Vaidinimas.** [Paveža vokietuką, pažadėjusį nupirkti degtinės. Vokietukas dingsta, ima smukti vežimo ratai.] DvPŽ I 205. (1887)

428. ***Kaip žmogus ant vokietį paveidus.** [Žmogus paveža vokietuką. Tas staiga dingsta.] DvPŽ II 433. (1887)

429. **Nežegoja motina vaiką lopšyje.** [Velnienė pažindo neperžegnotą kūdikį, jį suspaudžia. Pagydo šventintomis žolėmis.] DvPŽ II 71. (Pn, 1887)

430. **Kipšas su boba.** [Kipšas ateina pas moterį, pasivertęs jos mirusiu vyru, gimsta vaikas, kurį bando sudeginti pirtyje.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 97. (1889)

431. ***Dvi mergos ejo į jaują praustis.** [Velnias nulupa ilgai besiprausiančiai merginai odą.] DvPŽ I 58. (1888)

432. ***Ristynės su velniu.** [Linaminyje vaikas pasišauna ristas su velniu, lenda į pakurą velnio laukti. Ištraukia jį vos gyvą.] DvPŽ II 432. (1887)

433. ***Jurgis ir Negeras.** [Norėdamas atsikratyti Negero pagunda eiti vogti, Jurgis apsimeta pasikorusiu. Negeras apgailėstauja: būtų jį pakoręs ant aukso grandinės.] DvPŽ I 68. (1889)

434. **Vokietukas.** [Naktigoniai muša velnią su šermukšnine lazda. Jis prašo, kad dar šertų.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 174. (1887)

435. **Sudargų kriaučius iš rupūžių tolūbiuką siuvo.** [Vokietėlis nusiveda kriaučių į dvarą, liepia siūti iš rupūžių odų tolūbiukus. Užmoka daug pinigų, liepia išeinant neužkliudyti slenksčio. Kriaučius užkliudo — nutraukia jo koją.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 221. (1887)

436. **Karinio dūšia.** [Vyras, ieškodamas arklio, patenka į vestuves, kur šokdina jo žmoną. Namie randa žmoną pasikorusią.] CVIA, f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 193. (1887)

437. **Baidyklė.** [Bernas staiga pamato rūmus, o svečių tarpe — savo šeimninę. Randa ją pasikorusią.] DvPŽ II 63. (Pn, 1887)

438. ***Kriaučius siuva velniui drabužius.** [Siuvėjas velnių dvare pasitapa akį suodžiais — mato velnius. Vėliau prasitaria apie tai velniams — tie išduria akį.] DvPŽ II 14. (1887)

439. **Piktkalnis.** [Siuvėjas siuva iš skiautelių surdotą, mato kankinamą girtuoklio vėlę.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 266. (1887)

440. **Vienas žmogus apturėjo iškadą par sulaužymą burtų.** [Kunigo įkalbėtas, žmogus veža mėšlą pirmadienį — krenta jautis. Pašventinus jautis (velnias) pasako, kad jam būtų atitekusi ketvirta tos šeimos karta.] DvPŽ I 351. (1887)

441. **Batakių pelkė.** [Kunigas su stula pagauna velnią — ožį.] DvPŽ I 350. (1887)

442. **Pristota merga.** [Mergina su vynu įgeria velnią. Kunigas jį išvaro pro merginos mažąjį pirštą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 188. (1887)

443. **Pikta dvasia.** [Viesulą, besidaužantį po trobą, paklausia: „Gal krikšto nori?“ Atsako: „Džiaukis, kad pats pakrikštytas“. + Moteris pamiršta pirtyje škaplierius — ją ima smausti velniai.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 276. (Šl, 1887)

444. **Velnias spaviedoja.** [Velnias, pasivertęs kunigu, spaviedoja davatką, paskiria jai sunkią atgailą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 206. (Šl, 1887)

445. ***Norkus ir vokietukas.** [Velnias bara žmogų, kam šis buvęs išpažinties.] DvPŽ I 169. (1889)

446. ***Velnias buvo į kunigą pavirtęs.** [Į vestuves atėjęs klebonas ragina gerti degtinę. Paaiškėja, kad tai velnias.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 421. (1888)

447. **Bardauskis.** [Velniai tarnauja Bardauskiui, pasiims jo sielą Romoje. Pasiima jį, kai tas užėina į taip pavadintą smuklę. Bardauskis meldžiasi, velniai jį išmeta.] DvPŽ I 242. (1884)

448. ***Velnis neša.** [Velnias išspraudžia žmones į medžių tarpušakes.] DvPŽ I 122. (1889)

449. **Apei kromininką.** [Velnias nuneša žmogų į pelkę.] DvPŽ II 291. (1889)

450. **Pagautinės.** [Velnias neša žmogų, peržegnojus numeta.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 274. (1887)

Vaiduokliai

451. **Ožys velnias riešutus graužė.** [Naktį vaidenasi ožys, kuris graužia riešutus.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 192. (1887)

452. **Dickaimio ugnis lekiančioji.** [Besivaidenančią ugnį klausė, ko ji nori. Atsakė, kad neklausinėtų.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 270. (1887)

453. **Baldukas.** [Namuose kažkas bilda, bugną muša. Nutyla, kai išplauna sienas švėstu vandeniu.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 196. (Šl, 1887)

454. **Vaidinimas prie Šaltuonos.** [Žmogus mato prie ugnies šokančius žmones. Tempia tenai ir žmogų, bet tas ima melstis ir išsprūsta.] DvPŽ I 250. (1887)

455. **Vaidinimas Keparučio.** [Vaidenasi raitelis, jojantis ant kumelės su barškalu. Kitas matęs ant kelio šiekėstas, išskinkęs arklį, o rytą vežimą rado lygiame kelyje.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 215. (1887)

456. **Baidyklė nakties.** [Namuose baladėjasi naktimis. Elgeta pataria užkalti skylę duryse šermukšniniu kaiščiu — nebesivaidena.] DvPŽ I 155. (1884)

457. **Plikkalnis.** [Prie Plikkalnio žmogus sutinka draugą, bet pamato, kad tas su šuns snukiu, ir ima jį mušti. Rytą randa kruviną kelmą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 268. (1887)

458. **Besivejantis kiškis.** [Ant kapinių šauna kiškį, tas ima vyti.] DvPŽ I 171. (Pn, 1887)

459. **Juodas arkllys.** [Mato keistą juodą arklį, kuris staiga prapuola.] DvPŽ II 60. (Pn, 1887)

460. **Ganymas iškadod.** [Žmogui ganant svetimoje pievoje, šuo ima kažką piauoti. Rytą šunį randa suplėšytą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 282. (Šl, 1887)

461. **Par griautinį.** [Naktigonis griautinio metu mato didelį šunį. Draugo negali pažadinti.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 267. (Šl, 1887)

Lobiai

462. **Kavojimas pinigų.** [Užkeikia pinigus, kad paimtų tas, kas padės 12 galvų. Padeda gaidžių galvas, pinigus pasiima.] DvPŽ I 90. (1889)

463. ***Kavojimas pinigų.** [Tėvas, slėpdamas pinigus, užkeikia, kad jie tektų mažiems velniukams, o katilas — senam velniui.] DvPŽ I 98. (1889)

464. ***Brolis bagotas ir biednas.** [Turtingas brolis užkeikia pinigus: „Katilas biednam broliui, o pinigai — velniui“. Brolis pataiso užkeikimą, velnias atneša pinigus, nes jam katilo reikia.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 289. (1889)

465. ***Kaip reik išdą užkeikti.** [Žmogus užkeikia pinigus, kad jie prasmegtų — prasmenga ir kito žmogaus pasemti pinigai.] DvPŽ I 150. (1887)

466. **Keikimas piningų.** [Šeimininkas, užkasęs pinigus, lupa gyvą ožį ir užkeikia, kad taip būtų tam, kas ims pinigus. Urėdas kasa pinigus — piktos dvasios nulupa jo odą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 260. (Šl, 1887)

467. ***Velnias užsmaugė už rastus piningus.** [Iškasa pinigus, bet neatiduoda juos pamačiusiam pusberniui — naktį velnias ima smaugti.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 248. (1887)

468. ***Kavojimas piningų.** [Užkeikia, kad slepiamus pinigus paimtų ta pati ranka. Paima su numirėlio ranka.] EO 1891, kn. X, 231. (1890)

469. **Boba negali mirti, nepakavojus piningus.** [Anyta užkeikia pinigus, kad nepaimtų be jos rankos. Marti paima su mirusios ranka.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 176. (Šk, 1887)

470. ***Žmogus savo pinigus atidavė velniui.** [Elgeta įdėda į puodą su pinigais rožančių, velnias nebegali paimti šykštuolio pinigų.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 101. (1889)

471. **Aitvaras.** [Naktį šaukia: „Krisiu!“ Kareivis liepia kristi — nukrinta žmogaus kūno dalys. Nušauna biesą — pasipila pinigai.] DvPŽ I 265. (1889)

472. ***Išbirimas pinigų.** [Su vaikais žaidžia iš papečio išlindusi mergaitė. Sušeria — pasipila pinigai. Lobio kasėjai randa šunį ir įmeta draugui per langą — išbyra pinigai.] DvPŽ I 141. (1889)

473. ***Degimas ir atradimas pinigų.** [Iškasa pinigus ir pasako, kad jie prasmegtu, jeigu yra blogi. Skrynia prasmenga.] DvPŽ I 49. (1889)

474. **Užkeikti pinigai.** [Bernas iškasa pinigus. Sužino, kad reikia pralieti kraujo — išduria sau nosį, bet ir pats miršta.] DvPŽ II 45. (Pn, 1887)

475. **Skarbas po žeme.** [Lobio kasėjai mato keistus, senoviškai apsirengusius žmones.] DvPŽ I 207. (1887)

476. **Pirvingas, kurio niekadęs negali išleisti.** [Išsižadėjus tėvo, motinos ir tikėjimo, Sivintų miestelyje prie Naumiesčio galima gauti grįžtantį pinigą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 178. (Šk, 1887)

Mitiniai augalai bei gyvūnai

477. **Rupūžės.** [Rupūžės geria miegančio žmogaus kraują, ištraukia jo dvasią. Raganos daro kapšelius pinigams iš rupūžių odu: tuomet pinigai sugrįžta.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 78. (1887)

478. ***Piktvarlė ir rupūžė.** [Dvare negalėdavę nakvoti, pasilikusieji naktį mirdavę. Išnaikino rupūžes.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 55. (1887)

479. **Paparties žiedas ir dievmedis.** [Papartis žydi joninių naktį. Kas nepabūgs baidyklių ir nusergės žiedą, tas viską žinos.] DvPŽ II 226. (1887)

PADAVIMAI

480. **[Žybartkalnis.]** [Ant kalno gyveno milžinas, kuris pro langą paduodavo kirvį Aukštibiržio milžinui.] LKLIR F 1 — 1061. (1877)

481. **Milžinai.** [Šiaulėnuose ir Šiauliuose gyvenę milžinai permeta kits kitam kirvį.] DvPŽ I 227. (Šl, 1878)

482. **Milžinai.** [Du milžinai, būdami ant Kirvelio kalno ir Palipynkalnio, perduodavo kits kitam kirvį. + Adomas buvo labai didelis. Kur dėjo pėdą, eidamas per žemę, atsirado kalnai.] DvPŽ II 113. (1883)

483. **[Milžinas ir artojas.]** [Milžino vaikas įsideda artoją su jaučiais į pirštinę.] LKLIR F 1 — 1061. (Pn, 1877)

484. **Laumės pėda.** [Taip vadinamas akmuo buvo įmūrytas į Žieveliškės dvaro pamatus.] LKLIR F 1 — 1179. (1877)

485. **Dambravičės ežeras.** [Dambravičia norėjo nuleisti ežerą į Nemuną, bet vanduo nėjo. Žyniai išvedė ežerą, bet ežero vanduo nesusimaišė su Nemuno vandeniu.] DvPŽ II 418. (1887)

486. **Ežeras arba upė.** [Burtininkai ir žyniai gali ežerus perkelti į kitą vietą. Ateina debesėlis, kuriame kažkas ciepsi. Mergina pasako, kad ten lyg viščiukas ciepsi, — nukrenta ežeras Viščiukas.] DvPŽ I 388. (1887)

487. **[Turkkalnis.]** [Turkkalni supylę turkai kepurėmis.] LKLIR F 1 — 1061. (1877)

488. *Aprašymas apei vieną pilį arba kalną Lankos Laukas. [Ant kalno pilyje gyveno švedai, išleisdavo pasiganyti žirgus. Lietuviai apsiūdavo erzilus jaučių odomis ir paleisdavo krimstis su švedų arkliais, o išėjusius iš pilies švedus šaudydavo.] DvPŽ II 430. (1887)

489. Čičinskas. [Čičinską nutrenkė perkūnas, o jo dvaras prasmego. Čičinsko kūno žemė nepriėmė.] DvPŽ II 52. (Pn, 1887)

490. Užkeiktas dvaras. [Bajoraičių piliakalnyje seniau matėsi užkeikto dvaro kaminai. Žmonės kasė, matėsi dvaro stogas, bet susapnavo, kad nebekastų — metė darbą.] DvPŽ I 48. (1889)

491. *Pilė Gandingos. [Pylimą supylė švedai. Į kalno angą kartą įlindęs piemu, tenai gavęs aukso. Kitam piemeniui akis išlupe.] DvPŽ I 291. (1887)

492. Apei piemenį savaną. [Piemenys mėjo akmenis į Žieveliškės piliakalnio urvą, piemenį įtraukia į dvarą kalne ir sudrasko.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 28. (1883)

493. *Apei Veliuonos piliakalnį. [Mūrininkas prie piliakalnio sutiko seną poną, kuris įvedė jį į kalną ir liepė išbaltinti kambarius. Kalne išbuvo 3 paras.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 394. (K, 1889)

494. Matymas velnio ir panos ant piliakalnio. [Ant Žieveliškės piliakalnio mato velnią ir paną, kuri prašo, kad jai išpintų kasas. Ten yra prakeiktas dvaras.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 245. (1887)

495. *Piliakalnio pana. [Panelė per sapną pasako, kad ji išlįsianti iš piliakalnio su pinigų skrynčia. Vaikinas, pamatęs, kad labai negraži, pasako: „Prapulki!“ Ji prapuola.] DvPŽ I 137. (1889)

496. Pilkalnio dvaras. [Pana nusiveda artoją į kalną ir liepia bučiuoti visokias biaurybes; dvaras kyla į viršų. Artojas nepabučiavo piktvarlės, dvaras prasmego.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 179, l. 27. (1883)

497. Pilkalnis. [Ponaitis nuveda žmogų į piliakalnyje esančius rūmus. Pana liepia žmogui pabučiuoti rupūžę, bet tas nebučiuoja. Ponaitis išveda žmogų, kalnas lieka toks, koks buvęs.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 182. (1887)

498. Veliuonos kalnas. [Veliuonos kalno pana prašė pabučiuoti rupūžę. Jaunuolis išsigando ir nebučiavo.] DvPŽ I 232. (1887)

499. Rukė. [Iš piliakalnio ateina rupūžė ir prašo, kad jaunuolis ją pabučiuotų. Nesutinka. Sapne angelas liepia bučiuoti. Pabučiuoja — atsiranda panelė, ją veda, bet greitai miršta.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 228. (1887)

500. Prakeikta pana ir kavallerius. [Pana iš užkeikto dvaro prašo bučiuoti visa, ką jinai bučiuos. Jaunuolis pabūgsta didelės rupūžės.] DvPŽ I 113. (1888)

501. *Višpilio pana. [Višpilio pana prašė, kad jaunuolis pabučiuotų rupūžę. Jis išsigandęs pabėgo. + Pana prašė kunigą, kad atlaikytų ant kalno mišias. Pamiro žvakėms gesinti žnyplės, dvaro neišgelbėjo. + Į angą kalne įkrito vaikas ir negrižo, todėl angą užritino akmeniu.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 369. (K, 1889)

502. *Ylių merga. [Mergina prašo pabučiuoti rupūžę ir išvaduoti Šešuvio kalne nugrimzdusį dvarą.] DvPŽ I 96. (1889)

503. Užkeiktas dvaras. [Pana prašo berną, kad pabučiuotų visa, kas išlįs

iš kalno — išvaduosiąs dvarą. Bernas bučiuoja šliužus, bet pabūgsta rupūžės — dvaras vėl prasmenga.] DvPŽ II 402. (1887)

504. **Maldukalnis.** [Ant kalno žmonės meldavosi.] LKLIR F 1 — 1061. (Pn, 1877)

505. **Balūnas dievaitis.** [Bibliuose yra kalnas, ant kurio degė ugnis, kurią kurstė dievalydės. Tenai aukodavo aukas, norėdami pagyti.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 214. (1887)

506. **Šaulės kalnas.** [Ant kalno kurendavosi ugnis, po ažuolu dėdavo aukas. Kalną bandė kasinėti, bet liovėsi, nes žmonės ėmė sirgti. Ten buvusi raganų bažnyčia.] DvPŽ I 229. (ŠI, 1887)

PASAKOJIMAI

507. **Svedelka ir žmogus.** [Žmogus užmuša į jaują užjojusią ginkluotą švedę.] DvPŽ II 416. (1887)

508. **Išnaikinimas raganų ir žynių.** [Raganų teismai ir deginimas Laužų kaime.] DvPŽ II 465. (1888)

509. **Juodnugariai iš gyvolių ir kitų veislių.** [Apie liaudies mediciną.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 122. (1887)

510. **Balsas ir raudojimai Žydiškių piaunėje Vincento Bakučio.** [Skundas apie tai, kaip ponas Jorudas atėmė iš Bakučio pievą ir išvarė.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 257. (1887)

511. **Angis.** [Žmogus įsidėjo užantin sušalusią angį, ta sušilusi įkando žmogui.] DvPŽ II 367. (1887)

512. ****Rarotos.** [Likę vieni namie, vaikai žaidžia „rarotas“, sudegina namus.] L 1912, Nr. 1, 6.

513. **Bagotas žmogus.** [Turtuolis pasveiktų nuo gyvo žmogaus taukų, bet sūnūs nesutinka dėl tėvo kentėti. Tėvas atiduoda vargšui žemę.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 213. (1887)

514. **Apkalba.** [Žmogus apšmeižė kalvį, prašė dovanojamas. Kalvis liepė išpilti ant stogo pūkus ir juos surinkti — tada dovanosiąs.] DvPŽ II 13. (1887)

515. **Tinginys ir Jablanskis.** [Tėvas liepė sūnui išrauti viso miško kelmus. Sūnus pamanė vis tiek neišrausiąs, užmigo. Tėvas parodė mažą miško plotelį — išrovė. Taip išrovė visus kelmus.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 109. (1887)

516. **Elgis ir Elgienė.** [Pravardės kilmė iš „Elgkis kaip nori“.] DvPŽ II 168. (1883)

517. **Reseinių Magdė.** [Kareiviai iš kaladės padarė bobą ir liepdavo žmonėms ją bučiuoti. Žmonės jiems duodavo pinigų.] LKLIR F 1 — 1057. (apie 1905)

518. **Lietuvanius.** [Libikis Lietuvanius karčemose rodęs komedijas, užkalbėdavęs, gydydavęs.] DvPŽ I 333. (1883)

519. **Urlopas kerdžiaus su piemenimis.** [Piemenų žaidimai: „Kiaulės varymas iš barščių puodo“, „Kėbulę mušti“, „Šankinė“.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 321. (1887)

LITERATŪRINĖS KILMĖS KŪRINIAI

520. **Ciesoraitė.** [Ciesoriaus duktė išsiuvinėjo ciesoriui diržą, terbą ir karūną, bet visi tie daiktai dingo. Norėjo mergaitę nužudyti, bet daiktus rado už veidrodžio: ten juos paslėpė varnėnas.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 309. (1889)

521. **Vargai Onelės.** [Onele už gerus darbus angelai pakrikštija. Ji miršta.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 14. (1889)

522. **Mikodimas kunigaikštis.** [Mikodemas sudegino kunigaikščio Bratenio mišką, bet įskundė valstietį Libikį. Paskui prisipažino, išėjo į rytų šalį.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 65. (1889)

523. ***Dausprungio tėvas ir Palemono du sūnūs, ir jo giminė.** [Istorinio pobūdžio pasakojimas.] DvPŽ II 363. (1887)

524. **Gedminas.** [Istorinis pasakojimas apie Kauno pilies paėmimą.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 184. (1887)

525. ***Gedminas, žemaičių kunigaikštis.** [Istorinio pobūdžio pasakojimas.] DvPŽ II 368. (1887)

LENKŲ KALBA UŽRAŠYTŲ TEKSTŲ RODYKLĖ

Rodyklėje išvardijami tekstai, kuriuos M. Davainis-Silvestraitis bei jo talkininkai užrašė iš lenkiškai kalbančių Raseinių apylinkių šlėktų. Ši medžiaga gali pasitarnauti, tyrinėjant pasakų gyvavimą sociologiniu aspektu. Kadangi daugelyje lenkiškai užrašytų tekstų jaučiama knygų įtaka, jie pravers sakinės tradicijos ir raštijos sąveikos tyrinėtojams.

Rodyklėje pateikiamas teksto pavadinimas, siužeto numeris pagal A. Arnes—S. Tompsono katalogą arba (laužtiniuose skliaustuose) jo trumpa anotacija, teksto šaltinis ir užrašymo metai.

1. **Nepłodna królowa, opanowanie czarownic.** AT 300 A. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 86. (1888)
2. **Upiór w ludzkim cieľe.** AT 365. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 272. (1887)
3. **Przypowiaстка.** AT 516. DvPŽ I 394. (1887)
4. **Bajka.** AT 707. DvPŽ II 136. (1887)
5. **O dumnej, cesarzównie i błazenterniku.** AT 900. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 376. (1888)
6. **O smętnym ministrze i wesólem szewce.** AT 910 D. CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 81. (1888)
7. **O niewierności żonek.** [Iš arabų pasakų rinkinio „Tūkstantis ir viena naktis“.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 373. (1888)
8. **O nieprzebrany m skarbu.** [Pirklio sūnus veda karalaite, išmetamas su ja į jūrą.] LMD I 1000 (4). (1890)
9. **Co nie djabeł, to baba dokaze.** AT 1353. LMD I 853 (6) = DvPŽ II 205. (1867)
10. **Wymyślny parobczok.** AT 1572 F*. LMD I 853 (5) = DvPŽ II 204. (1868)
11. **Smierć.** [Teisybės ieškančiam žmogui mirtis parodė daug degančių lempų — žmonių gyvenimo šviesų. Žmogaus lempa baigia degti. Ar negalėtų jis įpilti į ją žibalo iš naujagimio lempos? Mirtis paėmė tą žmogų, nes jis neteisingas.] CVIA f. 1135, a. 10, Nr. 175, l. 226.
12. **Msza o pólnocy.** [Vaidenasi miręs kunigas, kuriam reikia patarnauti mišioms.] DvPŽ I 91. (1889)

ŽODYNĖLIS

A

ablava (sl.) žvėrių gaudymas dideliu būriu, varomoji medžioklė; būrys
abligavotojas, -a (sl.) turto davėjas
agrodnykas, -ė (sl.) sodininkas
akalica (sl.) smulkių bajorų sodžius
akruotas; akrūtas (sl.) laivas
aktainis (germ.) sieksnis (malkų)
aleika (sl.) aliejus, alyva
alka vieta, kur būdavo aukojama
almužna (sl.) išmalda
antaras, -a antras
apimti, apima, apėmė paimti, pavel-dėti: *noriate gaspadorystę tėvo apimti*
apjovyti, -ija, -ijo (sl.) apskelbti, pranešti
aplei apie, aplink
aplotkas (sl.) kalėdaitis
apsakinėjimas daiktas, apie kurį pasakojama
apšukoti, -oja, ojo (sl.) apgauti
apversti, apverčia, apvertė paversti: *ing pelenus apvertė*
apsiversti, apsiverčia, apsivertė pasielgti: *aš su tavim kitaip apsiversiu*
apznaiminti, -ina, -ino (hibr.) pasakyti, pranešti, apskelbti
arenda (sl.) nuoma; *ant arendos paduoti* išnuomoti
arganista vargonininkas
asablyvas, -a (sl.) ypatingas, nepaprastas
atdaryti, atdaro, atdarė padaryti kaip buvę, atitaisyti
atlankas sterblė
atpuskai (sl.) atlaidai
atsivožyti, -ija, -ijo (sl.) išdrįsti
atsižegnoti, -oja, -ojo (hibr.) atsisveikinti

atsūdyti, -ija, -ijo (sl.) priteisti
aulys avilys
azdabyti, -ija, -ijo gražinti, puošti
ažna (sl.) o, ogi

B

ba nes
bagaslovyti žr. **blagaslovyti**
baikis (sl.) niekis, menkniekis, smulkmena
bajeras (sl.) užtvara
balas: *ma jų balas* bala jų nematė, tesišino
barčia drėvė
bengti, -ia, -ė baigti
bertainis (germ.) daržinės, kluono, jaujos galas
besieda (sl.) susirinkimas su vaisėmis, pokylis; susirinkę žmonės
bešliūbnyčia (hibr.) be **santuokos**, nesituokusi
bielizna (sl.) baltiniai
birkavas (sl.) dešimties pūdų svorio matas
biržė birželis (mėnuo)
blagaslavenstva (sl.) palaima
blagaslovyti, -ija, -ijo (sl.) laiminti
blėkai (sl.) valgis iš žarnų
bluostakaulis blauzdikaulis
bo (sl.) nes, kitaip
bragas (sl.) tokia pastogė šienui, šiaudams krauti; stirta
brylis (sl.) skrybėlė
brostva (sl.) smulkus tikybinės praktikos daiktas
bucem (sl.) lyg, tartum
budinkas (sl.) trobesys
bumaška (sl.) popierinis pinigas
būra (sl.) audra
busokas (germ.) kartis su kabliu

C

cenia (sl.) kaina
ceslius (sl.) dailidė
ciekavastis (sl.) įdomybė
cikorikas (sl.) sudžiūvęs kriaukšlas, džiuvėsis
cipriškas, -a (sl.) kipriškas
cnata (sl.) dorybė

Č

čerai (sl.) burtai
čerauninkas, -ė (sl.) burtininkas
čeravoti, -oja, -ojo (sl.) burti, kerėti
čerėslas (sl.) ryšulys, diržas pinigams, piniginė
černakryžninkas, -ė (sl.) burtininkas, raganius
čėsnis (sl.) vaisių valgis ir gėrimas
čėsums (sl.) kai kada, kartais
čėščius (sl.) skaistykla; kančia
člunka (sl.) kūno dalis
čvertis (sl.) gabalas, ketvirtis

D

dasitekti, dasitenka, dasiteko (hibr.) pristoti
dastoti, -oja, -ojo (sl.) gauti
dasistoti, -oja, -ojo (sl.) apsilikti
dauges daugiau
davadyti, -ija, -ijo (sl.) pasakoti, aiškinti, įrodinėti
dazvalyti, -ija, -ijo (sl.) leisti
dergti, -ia, -ė kloti darganoje (linus)
derlingas, -a riebus, nutukęs: *derlinga merga*
derna (sl.) velėna
dešimtokas; dešimtukas dešimties skatikų pinigai
diementas deimantas
dimnas, -a (sl.) nuostabus, keistas
dyselys (germ.) vežimo rodiklis, gražulas

dišlius (sl.) vežimo rodiklis, gražulas
ditka (sl.) šešių skatikų pinigai
drabankubilis kraičkubilis
dročius (sl.) lentų piovėjas
dzinčnas, -a (sl.) geras, malonus; stiprus

F

filija parapijos dalis su savo bažnyčia

G

gadnas, -a (sl.) geras, tinkamas
gadzinkos (sl.) valandos (tokios maldos)
galas: galus daryti labai jaudintis
galitinis, -ė galutinis
galvinis, -ė svarbiausias
gamta prigimtis, prigimimas
garbavoti, -oja, -ojo (hibr.) niekinti, piktuoju minėti, keikti
gaspada (sl.) sustojami namai
gatunkas (sl.) rūšis
gendrolius (germ.) generolas
giliukas (germ.) laimė, pasisekimas
gyras (germ.) svarstis, svoris
girinaitis girios gyventojas; neišauklėtas, nemandagus žmogus
gyvastis: prie gyvasties gyvas būdamas gyvenimas sodyba, ūkis; aukštas: *iš trečio gyvenimo*
gyvuonis, -ies tai, kas gražina gyvybę, atgydo
gizelis (germ.) malūnininko mokynys, padėjėjas
gleita (germ.) eilė, greta
godoti, -oja, -ojo (sl.) gailėti, rūpintis, gerbti
gončas (sl.) medžioklės šuo, skalikas
grabnyčios (sl.) religinė šventė
graiti, graina, grojo; grajyti, -ija, -ijo (sl.) groti; lošti, laimėti
grajus (sl.) žaidimas; grojimas
gramnyčia (sl.) žvakė

grebežius (sl.) atlyginimas už žalą,
atsiimant ją padariusius gyvulius
gripas grifas, toks pasakų paukštis
grivina (sl.) dešimt kapeikų [carinės
Rusijos laikais]
grobotis, -ojasi, -ojosi graibytis,
graibstyti
gromnyčios (sl.) žr. **grabnyčios**
gurytis, -lįjasi, -lįjosi daužytis, muštis
gvoltas (germ.) jėga, prievarta; triukš-
mas, riksmas

H

horodničas (sl.) miesto policijos vadas

I

indarokas (sl.) sijonas
ing, ingi į; pas; iki, ligi
išbočyti, -įja, -įjo (hibr.) atleisti, do-
vanoti
išdūkti, -sta, -o išsikvėpti, išnykti
iškada (sl.) nuostolis, žala; vieta, kur
negalima ganyti
iškada (sl.) gaila
iškadyti, -įja, -įjo (sl.) kenkti
išstatyti, -o, -ė įsteigti: *išstatė... šventę*

J

jamu jam
janys, janos jie
jegut jeigu
jomylesta (hibr.) jo malonybė

K

kaladninkas (sl.) šaka, statinis
kaleika (sl.) eilė
kalinė kalėjimas
kamašas (sl.) pusbatis su auliuku
kamenyčia; kaminyčia (sl.) mūriniai
namai

kamisorius prievaizdas
kančeis kartais, kai kada
kančiukas (sl.) odinis rimbas, bizūnas,
vytinis
kandulys branduolys
kantafolis katafalkas
kantenas, -a (sl.) patenkintas
kantisjanolas konfesionolas — bažny-
tinis baldas, kur klausoma išpažin-
ties
kantnautis, -aujasi, -avosi (hibr.) ten-
kintis
kapsoti, kapso, -ojo kaboti, karoti
kartinė kartis
karūna (sl.) mergaičių galvos papuo-
šalas, padarytas iš lankelio, aptrauk-
to raštuota medžiaga
karunka (sl.) tokios maldos
katai (sl.) žodelis bėgimo greitumui
žymėti
katenka (sl.) liemenė su raukiniais
užpakaly
kazalnyčia (sl.) sakykla
kazilas: kazilus statyti mušti, plakti
kedelė: kaip kedelė leisgyvis
kemeruoti, -uoja, -avo mojuoti
kepersis didelis gabalas
ketvergas (sl.) ketvirtadienis
kielikas (sl.) liturginė taurė
kieliškas (sl.) taurė
kleinotas (germ.) brangenybė
klioštorius (sl.) vienuolynas
kliūbas (sl.) vytelė, susukta šaka ar
vytis
kliučvaitis (sl.) žemiausias policijos
valdininkas
klunkšnys gurkšnis
knisas kiaulės knyslė, šnipas
kniurkinti, -ina, -ino rikdyti, niurkyti
koc (sl.) nors, bent
kočas (sl.) tam tikras vežimas; fajeto-
nas
kodyla (sl.) tokia gelsva kvepianti
derva

koliečinti, -ina, -ino (sl.) luošinti, ža-
 loti
konfiskolas konfesionolas — bažnyti-
 nis baldas, kur klausoma išpažin-
 ties.
košelyna (sl.) šaltiena
kreklės prasti marškiniai
kresia (sl.) kėdė
krivida (sl.) skriauda; apgaulė, suk-
 tybė
krividyti, -ija, -ijo (sl.) skriausti
kryžauanas, a-; kryžavas, -a (sl.) *kry-
 žaunas, kryžavas sieksnis* ilgio ma-
 tas (nuo žemės ligi iškeltos rankos
 pirštų galų)
krosas (sl.) spalva
kručkas (sl.) griežtis, sėtinys
krumpauti, -auna, -avo (hibr.) veržti
kubka; kubkas (sl.) taurė; geriamasis
 puodukas
kucas; kucinis (sl.) lazda, pagalys
kudrė pinikai, kaspiniai; skiautė
kufelis (germ.) bokalas
kuningužis protestantų ar liuteronų
 kunigas
kupoliauti, -iauja, -iavo linksmintis
 per jonines
kuriau kurgi
kvadransas (sl.) valandos ketvirtis
kvaraba (sl.) liga
**kvėstelėti, -ėja, -ėjo; kvėsterėti, -ėja,
 -ėjo** mostelėti

L

labai gerai: *tai labai juns padarėt*
lagadnus, -i (sl.) malonus, meilus
laima laimė; brandumas, našumas, der-
 lius; tokia deivė
lakomčius (sl.) godišius, gobšuolis
lakomstva (sl.) godumas, gobšumas
lasavoti, -oja, -ojo (sl.) kelti triukšmą
laška (sl.) lova
led (sl.) vos
ledokas (sl.) velnias, nelabasis

lementavoti, -oja, -ojo (sl.) raudoti,
 dejuoti; grūmoti, rėkauti
lermas (germ.) triukšmas
lyčnas, -a (sl.) be poros, neporinis
liepkaulis liepos kamienas ar šaka be
 karnos
lioduoti, -uoja, -avo (germ.) krauti
liosas (germ.) laimė, gerovė
liuobėti, liuobi, -ėjo būti įpratusiam,
 mėgti
lokamnas, -a (sl.) godus, gobšus
loska (sl.) malonė; *kad loska* toks nuo-
 lankus kreipimasis
loskavas, -a (sl.) malonus, geras
lototi, -oja, -ojo mušti
lušninkas (hibr.) vežimo dalis nuo
 rungo iki ašies

M

ma mano
macė (sl.) jėga, stiprumas
maistyti, maisto, maistė minti, spėti
majontkas (sl.) turtas
marnastis (sl.) tuštybė, menkystė
maslas (sl.) sviestas
mastavoti, -oja, -ojo (sl.) kloti, grįsti,
 mušti
matoti, -oja, -ojo (sl.) vynioti, vyti
mažu (sl.) gal
medega medis, medžiai
medėjas medžiotojas
medžias miškas, giria; medis
mendulis (germ.) guba
mergučia mergaitė, paauglė
metieža; metiežius (sl.) sukilimas
metiežnykas, -ė (sl.) sukilėlis
mistrancija monstrancija — tam tikra
 liturginė priemonė
mlocarnia (sl.) kūlykla
mokyla sakykla
mučė (germ.) kepurė, kepuraitė
musi (sl.) gal
musyti, -ija, -ijo (sl.) versti

N

nakočia (sl.) gelda
nalivočius (sl.) medinis su ilgu kotu indas vandeniui semti
navet (sl.) netgi, dargi
nebagaslavenstva (sl.) nuodėmingumas, bedieviškumas
negadlyvas, -a (sl.) prastas, blogas
neseka negalima
nestoti, -oja, -ojo stigti, trūkti: *Kam nestodavo, duodavo duonos*
neurodzajus (sl.) nederlius
nevalna (sl.) nevalia, negalima
nezbažninkas, -ė (sl.) bedievis
nezvalyti, -ija, -ijo (sl.) neleisti
niekas: nieko darbo, niekdarbis, be darbo augęs
nodieja (sl.) viltis
noglas (sl.) staigus, netikėtas
nonts nors
nopostis (sl.) užsiuolimas, kaltinimas
norins nors
nota klausa, balsas
nugadyti, -ija, -ijo (hibr.) atlyginti
numininkas, -ė šeimnininkas, ūkininkas
nurodyti, -o, -ė apsimesti, dėtis: *sutarė ... nurodyti, kad jie rado tus piningus*

P

padabenstva (sl.) patikimas
padaržinšalis vieta prie daržinės
padla (sl.) dvėseną, puolena
padlagos (sl.) grindys
padonas (sl.) tarnas
padvarė; padvarija (sl.) dvaro kiemas
pagalia: ant galo pagalios galiausiai, galų gale
pagisti, pagysta, pagiso užgesti
pakajava; pakajavoji (sl.) kambarinė
pakajus (sl.) ramybė; rūmų kambarys

pakaleikius (hibr.) eilė
pakalenė (sl.) karta
pakara (sl.) nuolankumas, nusižemini-mas
pakarnas, -a; pakarnus, -i (sl.) nuolan-kus
pakelinės apatinės kelnės
pakodas (sl.): *eiti pakodu* žygiuoti
pakoroti, -oja, -ojo (sl.) nubausti
palagninkė gimdyvė
palikimas įprotis, paprotys; *buvo pa-likimas toks pas karalius*
palka (sl.) lazda
palošius (sl.) kardas
paludienis (sl.) pavakarė; pavakariai
pamačia (sl.) pagalba
pamačnykas, -ė (sl.) padėjėjas
pamilkas (sl.) apsirikimas
pamūčyti, -ija, -ijo (sl.) nukankinti
panaberija (sl.) išdidumas, pasipūtimas
panagradyti, -ija, -ijo (hibr.) atlyginti
papelenius pelenų diena
papielčius (sl.) pelenų diena
paplesnums paplasta
par per; už
parakvija (sl.) parapija
paramčius atrama, pasparas
pardėtinis pareigūnas
pariškada (sl.) reikalo pagadinimas, trukdymas, kliūtis
paroda; parodas parodymas, faktas, duomuo
parunkavoti, -oja, -ojo (sl.) tvarkyti
pasergėti, -sti, -ėjo pastebėti, pama-tyti; **pasisergėti** apsižiūrėti
pasijovijimas (hibr.) pasirodymas, pri-sistatymas
pasimierkavoti, -oja, -ojo (hibr.) nu-sitaikius suduoti
pasimušti, -a, -ė pasukti [keliu]
paskanda potvynis, tvanas
paslas (sl.) pasiuntinys
paslūgočius (sl.) tarnas
paslušnus, -i (sl.) paklušnus

pastanavyti, -ija, -ijo (sl.) nutarti
pasteliuoti, -iuoja, -iavo (hibr.) pristatyti
patarlė pasaka, pasakojimas
patarmė patarimas
patekti, patenka, pateko tvirti, išbūti, gyventi; kilti [karui]
patentas patena — liturginė lėkštelė
patieka (sl.) paguoda
patkava (sl.) pasaga
patkavotas, -a (sl.) kaustytas
patriūbočius (sl.) dūda
paveidus, -i panašus
paveizdumas panašumas
pavietas (sl.) apskritis
pavietrė (sl.) maras, epidemija
pazarnus, -i (sl.) gražus, puošnus
paznočijimas (hibr.) nustatytas laikas
paznočyti, -ija, -ijo (hibr.) paskirti, nustatyti
pažytikas (sl.) nauda
pečenka (sl.) kepsnys
pečka (sl.) pakrosnis
peisokai (sl.) žandenos, peisai
pelenė; pelenija pelenų diena
piesčyna (sl.) smėlynė
pilniavoti, -oja, -ojo (sl.) sergėti, saugoti, prižiūrėti
piontras (sl.) aukštas
pitka (sl.) rimbasa
plecionka (sl.) pintinė
plėčka (sl.) plokščias butelis
plega (germ.) rykštė
pliidrė (germ.) kiška
plozė (germ.) maišiukas tabakui laikyti
plukti, plunka, -o plaukti
poska (sl.) medinis, panašus į kibirą indas
prabočyti, -ija, -ijo (sl.) atleisti
prajovas (sl.) stebuklas, negirdėtas dalykas
prasiliudyti, -ija, -ijo išitikinti
prazviskas (sl.) pavardė

priazdabyti, -ija, -ijo (sl.) gražiai apdėlioti, apkrauti
priburtas burtas, užkeikimas
pričinia (sl.) priežastis
priesiega; priesyga priesaika
prijemnastis (sl.) malonumas, svetin gumas
priklodas (sl.) pavyzdys
primusas (sl.) prievarta
pringys prieangis
pripečkas (sl.) priežda
pripotkas (sl.) atsitikimas; kritimas
prisiega priesaika; žmona, pati
prisikopti, -ia, -ė prisisemti, prisipilti
prisitropyti, -ija, -ijo (hibr.) atsitikti, pasiūlyti
prispasabyti, -ija, -ijo (hibr.) pritaikyti
pristrajinti, -ina, -ino (hibr.) įrengti
provyti, -ija, ijo (sl.) atlikti, daryti
prutkas (sl.) virbalas
pūsčia (sl.) dykynė, dykvietė
pūsčias, -ia; pūstas, -a (sl.) tuščias
puskvatertė (hibr.) puskvortė
pūstelninkas, -ė (sl.) atsiskyrėlis
pūstynė (sl.) dykvietė, laukymė
puterauti, -auja, -avo murmėti, keikti

R

rakamastis (sl.) prievolė
ramanstis ramentas
rantytinis rantytas pagalys
raškažis; raškažius (sl.) linksmybė, malonumas, prabanga
ratunkas (sl.) pagalba
razbajus (sl.) peštynės, rietenos
raznas, -a (sl.) skirtingas, nevienodas
rėdas (sl.) tvarka
rėdyti, -o, -ė (sl.) tvarkyti; puošti, rengti
remeslas (sl.) amatas
reštas (sl.) graža; visa kita
retavoti, -oja, -ojo (sl.) gelbėti

rimoris kas siuva pakinktus
 rindys (germ.) ėdžios
 roda vežimo rodiklis, grįžulas: *kaipo
 roda, kaip dišlius kad būtu*
 roda (sl.) patarimas, pamokymas; tvar-
 ka
 rodas, -a (sl.) linksmas
 rona (sl.) žaizda
 ronyti, -ija, -ijo (sl.) žeisti, sužeisti
 rubauninkas, -ė (sl.) plėšikas
 rulis (germ.) rąstas, volas
 rundas (germ.): *į rundą* aplink
 rundyti, -ija, -ijo (hibr.) tvarkyti

S

šagonas (sl.) katilas, puodas
 šanarys kūno dalis
 sarga sargyba
 saulėtekis rytai
 seidokas (sl.) šaunamasis lankas
 sėja birželis (mėnuo)
 sejelė seselė
 siekimas sieksnis
 siekius gruodis
 skarga (sl.) skundas
 skersaskūris, -ė neklaužada
 skirdis įtrūkimas, įskilimas
 sklenyčia (sl.) stiklinė
 sklęsti, sklęsta, sklędo slysti
 skotertė (sl.) staltiesė
 skustika (sl.) skara
 slogakis slogulys, sunkumas
 smokas (sl.) skonis
 smotra (sl.) patikrinimas
 spadiėvotis, -ojasi, -ojosi (sl.) tikėtis,
 viltis
 spasabas (sl.) būdas; turtas, pinigai
 spranus, -i (sl.) žvalus, guvus
 sprečnus, -i (sl.) priešginus, linkęs gin-
 čytis
 stabukaulis blauzdikaulis
 stada (sl.) banda
 stancija (sl.) kambarys svečiams pri-
 imti

stančka (sl.) juosta
 starpas tarpas
 staršas, -a (sl.) vyresnis
 statyti, -o, -ė atiduoti, išleisti: *į vais-
 ką statyti; kelti [pokylį]*
 stervelioti, -ioja, -iojo išdykauti,
 prieštarauti, ginčytis
 stotkas (sl.) galvijai, gyvuliai; indas
 striukis rąstigalis, medžio gabalas
 strogus, -i (sl.) griežtas
 stroka (sl.) skuba
 strova (sl.) viralas, sriuba
 strujas; strujus (sl.) senelis, senolis
 stukė (germ.) gabalas
 stupyti, -ija, -ijo (sl.) nusileisti; už-
 leisti
 sugadnas, -a (hibr.) tinkamas
 suknia (sl.) medžiaga
 sukužti, sukunža, -o sujusti, sukrusti
 sumerkimas: *akių sumerkimu* aki-
 mirksniu
 suolsėdis vienas iš suolą apsėdusių
 vestuvinių, kamantinėjas atvy-
 kusį pulką
 surdotas surdutas, durtinys
 susimerinti, -a, -o bemergaujant susi-
 laukti kūdikio
 susinaravyti, -ija, -ijo (hibr.) užsispir-
 ti, įgyti kaprižą; susijaudinti
 sutikti, sutinka, sutiko suprašyti, su-
 kviešti: *Tėvas... susiedus sutiko*
 suvesti, suveda, suvedė sukiršinti: *kaip
 jie suvest, kad jie bartus*
 susivesti, susiveda, susivedė susi-
 tuokti
 sviečyti, -ija, -ijo (sl.) liudyti
 sviedkas (sl.) liudininkas, liudytojas

Š

šarvarka (sl.) bendras privalomas
 darbas
 ščipčius (sl.) kablys
 šėporka (sl.) durininkė, prižiūrėtoja
 šeptūnas (sl.) užkalbėtojas

šyderstva (sl.) šaipymasis, pajuoka
 šilingas (germ.) senasis Vokietijos pi-
 nigas [šešiasdešimtoji markės dalis]
 šimkorius smuklininkas
 šimkorka smuklininkė
 šimkuoti, -uoja, -avo pilstyti
 šioželka (sl.) bala
 šiūpelė (germ.) vėtyklė
 škadavoti, -oja, -ojo (sl.) gailėti
 šlokmučė (germ.) tokia ausinė kepurė
 šlunkas (sl.) kūno dalis
 šožalka (sl.) žr. šioželka
 špykis (germ.) stipinas
 špitolė (sl.) prieglaudos namai
 špitolninkas, -ė (hibr.) prieglaudos na-
 mų gyventojas
 štakietas; štankietas (germ.) statinis
 štyvas, -a (sl.) tiesus
 šturkuoti, -uoja, -avo (sl.) smarkiai ju-
 dėti, judinti
 šumpis gyvulio paskutinės kojos sker-
 diena
 švistokas (sl.) pokštininkas, juokdarys

T

ta tavo
 tajemnyčia (sl.) paslaptis
 taksavoti, -oja, -ojo (sl.) parduoti iš
 varžytynių
 teriotis, -iojasi, -iojosi (sl.) labai steng-
 tis, plėšytis
 terlukas sakoma apie riebų žmogų
 testa; teste tegul
 teš (sl.) taip pat, irgi
 timpa 18 kapeikų vertės moneta
 tolūbas (sl.) žieminis paltas, kailiniai
 traicė (sl.) trejybė
 trivirvis viržis, virvė
 trivoti, -oja, -ojo (sl.) trukti
 tronas (sl.) sostas
 tropyti, -ija, -ijo (sl.) pataikyti, įtikti;
 tropytis pasitaikyti, atsitikti
 trotyti, -ija, -ijo (sl.) netekti, prarasti

trūba; trūbas (sl.) vamzdis
 trunkas (sl.) gėrimas
 trupas (sl.) lavonas
 turstelėti, -ia, -ėjo mostelėti

U

upartas, -a (sl.) užsispyręs
 urlopas (sl.) poilsis, atokvėpis
 utarinti, -ina, -ino (sl.) kalbėti
 užbagoti, -oja, ojo (hibr.) tapti turtin-
 gu, praturtėti
 uždengtas, -a slaptas: *uždengtas daik-
 tas*
 užgriauti, užgriauna, užgriovė smar-
 kiai užgriežti, užgroti
 užlankstomis užuolankomis, aplink
 užmieruoti, -uoja, -avo (hibr.) nusitai-
 kyti
 užsivietryti, -ija, -ijo greitai paplisti,
 užsikrėsti
 užstupyti, ija, -ijo (hibr.) perleisti, už-
 leisti, atiduoti
 užsistupyti, -ija, -ijo (hibr.) nusileisti
 užšaukti, -ia, -ė paskelbti
 užtropyti, -ija, -ijo (hibr.) užtikti, už-
 klupti

V

vajauninkas, -ė (sl.) kariautojas
 valiai (sl.) dalelytė, vartojama veiks-
 mo intensyvumui reikšti
 varta (sl.) sargyba
 vartas (sl.) sargas
 vartavoti, -oja, -ojo (sl.) saugoti
 vazaunė (sl.) vežiminė, pastogė ratams,
 rogėms laikyti
 večerioti, -ioja, -iojo (sl.) vakarie-
 niauti
 velei verčiau, geriau
 velyk (sl.) verčiau, geriau
 velug (sl.) pagal, sulig, dėl
 viernykas, -ė (sl.) tas, kas ištikimas

vilaginis, -ė (hibr.) kailiais apvedžiotas

vilkduja prietema

volas drignė, ratas [apie mėnulį]

Z

zalaga (sl.) užstatas

zaras (sl.) veikiai, greitai, tuojau

zaručinos (sl.) susižiedavimas

zaslūgas (sl.) nuopelnas

zgada (sl.) santaika, sutarimas

ziegoriuotas, -a (hibr.) apsisagstęs laikrodžiais

zinčnas, -a (sl.) geras, malonus, stiprus

zlastis (sl.) pyktis, piktumas

znaimus, -i (sl.) ženklus, lengvas pažinti

znočyti, -ija, -ijo (sl.) reikšti

znokas (sl.) ženklas

zakoninkas, -ė (sl.) vienuolis

zomkus (sl.) spyna, užraktas

zoposlyvas, -a (sl.) mėgstas turėti atsargą

zopostas (sl.) atsarga

zoslanas (sl.) kilnojamas suolas

zrančnas, -a; **zrenčnus**, -i (sl.) vikrus, guvus

zūbai (sl.) burna

Ž

žalektis žaltys

žebrovoti, -oja, -ojo (sl.) elgetauti

žebrokas, -ė (sl.) elgeta

želaunus, -i (sl.) liūdnas, blausus

žertas (sl.) pokštas, juokas

žyčyti, -ija, -ijo (sl.) skolinti; linkėti

žyvatas (sl.) gyvenimas

žyvyti, -ija, -ijo (sl.) maitinti

žolinės žolynas, didelės žolės

žuvėdas švedas

SANTRUMPOS

- a. — aprašas
 apl. — apylinkė
 aps. — apskritis
 AT — The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography. Antti Aarne's Verzeichnis der Märchentypen. Translated and Enlarged by Stith Thompson.—„FF Communications“, N:o 184. Helsinki, 1961.
 BsLPY — Lietuviškos pasakos yvairios. Surinko J. Basanavičius, d. II. Chicago, 1904.
 BsV — Iš gyvenimo vėlių bei velnių. Surinko J. Basanavičius. Chicago, 1903.
 CVIA — LTSR Centrinis valstybinis istorijos archyvas
 dv. — dvaras
 DvPD — Patarlės ir dainos. Surinko Mečius Davainis-Silvestraitis. Tilžė, 1889.
 DvPŽ — Podania żmujdzkie. Zebrał i dosłownie spolszczył Mieczysław Sylwestrowicz, cz. I—II, Warszawa, 1894.
 F, f. — fondas
 germ. — germanizmas
 hibr. — hibridas (žodis, kurio sudedamosios dalys ne vienos kalbos kilimo)
 išn. — išnašoje
 juodr. — juodraštis
 k. — kaimas
 k. — kalba
 K. — Kaunas
 l. — lapas
 LKLIR — LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto bibliotekos rankraštynas
 LMD — Lietuvių mokslo draugijos tautosakos rankraščiai LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institute
 LPK — Jonas Balys. Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogas.—„Tautosakos darbai“, II. K., 1936.
 LTR — LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas
 orig. — originale
 Pn — Panevėžys
 prp. — parapija
 rankr. — rankraštis
 RBR — LTSR Valstybinės respublikinės bibliotekos rankraščių skyrius
 RGD — Rusų geografijos draugijos archyvas TSRS Geografijos draugijoje (Leningrade)

- sk. — skyrius (разряд)
sl. — slavizmas
Šk — Šakiai
Šl — Šiauliai
t. — tekstas
Trg — Tauragė
vls. — valsčius
VUBR — Vilniaus Valstybinio Darbo Raudonosios Vėliavos ordino V. Kač-
suko universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius

СКАЗКИ, СКАЗАНИЯ, РАЦЕИ.
СОБРАЛ МЯЧИСЛОВАС ДАВАЙНИС-СИЛЬВЯСТРАЙТИС
РЕЗЮМЕ

Точно записывать литовский повествовательный фольклор начали сравнительно поздно. Поэтому для истории фольклора особую ценность имеет весь материал, собранный в XIX веке. Одним из активных собирателей конца XIX века был Мячисловас Давайнис-Сильвястрайтис (1849—1919), записавший около 700 текстов различных жанров литовского повествовательного фольклора, много песен, пословиц, сведений по народной медицине и пр. Самыми ценными в его собрании являются записи народной прозы.

Интенсивно записывать народные сказки и сказания М. Давайнис-Сильвястрайтис начал после выхода книги «Жемайтских мифов» Э. Фекенштедта, где были опубликованы в основном фальсифицированные псевдонародные тексты. М. Давайнис-Сильвястрайтис, поощряемый литовским фольклористом Й. Басанавичюсом и польским этнографом Я. Карловичем, поставил своей целью собрать материал по литовской народной мифологии, а заодно и проверить работу Э. Фекенштедта. Материал, собранный М. Давайнисом-Сильвястрайтисом, дал возможность Я. Карловичу доказать, что «мифы» Э. Фекенштедта не имеют ничего общего с литовским фольклором.

М. Давайнис-Сильвястрайтис поддерживал связи с Русским географическим обществом, посылая туда свои записи, а в 1886 г. за плодотворную собирательскую деятельность был избран членом-сотрудником общества. Часть материалов М. Давайниса-Сильвястрайтиса была опубликована в русских этнографических периодических изданиях «Живая старина» и «Этнографическое обозрение». Он активно сотрудничал в редактируемом Я. Карловичем польском этнографическом журнале «Висла», публиковал свои записи в других этнографических изданиях того времени. Большая часть собранного М. Давайнисом-Сильвястрайтисом материала литовского повествовательного фольклора была напечатана (в переводе на польский язык) в редактируемой Я. Карловичем серии «Библиотека Вислы» (Podania żmujdzkie, zebrał i dosłownie spolszczył Mieczysław Dowojna-Sylwestrowicz, I—II, Warszawa, 1894). Однако на литовском языке до сих пор опубликовано лишь десять произведений повествовательного фольклора и пять песен.

В этом издании публикуются почти все записанные М. Давайнисом-Сильвястрайтисом и его помощниками сказки, сказания, устные рассказы и рацеи, оригиналы которых удалось найти в рукописных фондах Института литовского языка и литературы АН Лит. ССР, в архиве Русского географического общества (в Ленинграде) и в Центральном государственном историческом архиве Лит. ССР. В связи с тем, что М. Да-

вайнис-Сильвястрайтис собирал материал в трех этнографических районах Литвы и в разное время, что он иногда соединял произведения различных жанров, изображающие те же мифологические образы и явления, тексты в книге группируются по географическому принципу, а в конце дается жанровый указатель произведений. Записи публикуются в транскрипции по нормам современного литературного языка, однако сохраняются морфологические, лексические и синтаксические особенности оригинала. Языковые особенности записей, а также принципы их редактирования изложены в специальной статье (стр. 40). В книге публикуется вступительная статья (стр. 5), в которой характеризуется деятельность М. Давайниса-Сильвястрайтиса. В комментариях к текстам (стр. 379) указывается номер сюжета по каталогу сказок А. Аарне — С. Томпсона (АТ) или по Каталогу литовского повествовательного фольклора (LPK), время, место записи, фамилия рассказчика и источник текста. Здесь же отмечается распространенность публикуемого сюжета, объясняются отдельные мотивы, реалии и пр. В книге имеется указатель переводов произведений повествовательного фольклора, записанных М. Давайнисом-Сильвястрайтисом. В нем произведения группируются по жанрам. Сказки отмечаются номером сюжета по каталогу А. Аарне — С. Томпсона, а произведения других жанров коротко аннотируются.

FOLK-TALES, LEGENDS, ORATIONS COLLECTED BY
MEČISLOVAS DAVAINIS-SILVESTRAITIS

SUMMARY

The first recordings of the Lithuanian narrative folk-lore were started comparatively late, so the fairly obvious value of all the material recorded in the 19th century can hardly be denied for the folk-lore history. Mečislovas Davainis-Silvestraitis (1849—1919) was one among the most active collectors in the 19th century. He had recorded some 700 of different genres of the Lithuanian narrative folk-lore as well as a lot of songs, proverbs, surveys on popular medicine, etc. The greatest value of the compiled stock rests upon the recordings of the narrative folk-lore.

M. Davainis-Silvestraitis started to record folk-tales and legends with intensity after the publication of E. Veckenstedt's "Samogitian Myths" which thoroughly dealt with false pseudo-popular texts. M. Davainis-Silvestraitis, encouraged by the Lithuanian specialist in folk-lore J. Basanavičius and the Polish ethnographer J. Karłowicz made it his aim not only to record the material of the Lithuanian folk-mythology but also to check the work by E. Veckenstedt. The material collected by M. Davainis-Silvestraitis provided J. Karłowicz with possibility to prove that E. Veckenstedt's "myths" had nothing to do with Lithuanian folk-lore.

M. Davainis-Silvestraitis maintained contacts with the Russian Geographical Society sending there his notes. In 1886 for his fruitful collective activities he was elected a member-collaborator of the Society. A part of M. Davainis-Silvestraitis materials had been published in Russian ethnographical periodicals «Живая старина» and «Этнографическое обозрение». He was not only an active contributor to the edited by J. Karłowicz Polish ethnographical magazine „Wisła” but he also published his own records in other ethnographical periodicals. The great part of the Lithuanian narrative folk-lore collected by M. Davainis-Silvestraitis had been translated into the Polish and published in the serial "The Library of the Wisła" edited by J. Karłowicz (Podania źmujdzkie, zebrał i dosłowne spolszczył Mieszysław Dowojna-Sylwestrowicz, I—II. Warszawa, 1894). Whereas up to now in the Lithuanian language there were published only ten works of the narrative folk-lore and five songs.

The present publication includes almost all folk-tales, legends, oral stories and orations recorded by M. Davainis-Silvestraitis and his assistants the originals of which were successfully found in the manuscript funds of the Institute of the Lithuanian Language and Literature of the Academy of Sciences, in the archives of the Russian Geographical Society (in Leningrad) and in the Central State History Archives of the Lithuanian SSR. In connection with the fact that M. Davainis-Silvestraitis has collected his material in three ethnographical districts of Lithuania and in different time and that he sometimes

united the record of different genres dealing with the same mythological objects and phenomena, the texts in the book are grouped on the basis of geographical principle and at the end the genre-index is placed. The records are presented in transcription in accordance with the standard requirements of the language though morphological, lexical and syntactical peculiarities of the original are preserved. Language peculiarities of the recordings and the principles of its editorship are presented in the special article (page 40). The book has the preface (page 5), giving an account of M. Davainis-Silvestraitis' folklore activities. The commentaries to the texts (page 379) include the number of a subject according to A. Aarne—S. Thompsons' catalogue of folk-tales or to the catalogue of the Lithuanian narrative folk-lore, and also the time, the locality of the record, the name of the person who has told the story and the sources of the text. In the same place there is indicated the currency of the published subject as well as the motives, the names, etc. The book includes the index of translated folk-lore material recorded by M. Davainis-Silvestraitis. The stories are grouped according to genres. The tales are marked by the type-numbers according to A. Aarne—S. Thompsons' catalogue and the other stories are provided with short annotations.

TURINYS

Pratarmė	3
B. <i>Kerbelytė</i> . Mečislovas Davainis-Silvestraitis tautosakininkas ..	5
K. <i>Aleksynas</i> . Skelbiamų tekstų kalbos ypatumai ir redagavimo principai	40

RASEINIŲ APYLINKIŲ TAUTOSAKA

I

1. Trins vėlės, žvaigždė, mėnuo	51
2. Balamas ir trins jo sūnūs	56
3. Būras rytų žemės	61
4. Sūnu du, paverstu į varnas, ir viena duktė	62
5. Baidyklė	65
6. Alka	67
7. Mergišas ir raganos	70
8. Šeši sūnūs ir šešios dukterės	75
9. Damartas ir pyragai	79
10. Kūdrakelių velniukas	80
11. Baublys	82
12. Diljonas ir velniukai	84
13. Iš kiaušinių vaikai išperėti svieta vandravoja	86
14. Jonas ir žvirbliai	89
15. Oracija	90
16. Meškiukas	91
17. Žiema	99
18. Pukis	102
19. Bakužis ir Vincentas	103
20. Aristas ir velniuko kepelušiukas	108
21. Mergaitės gailestis savo mirusio myliamojo bernelio	110
22. Rupkė	113
23. Geniukas ir lapė	113
24. Saulė, Vėjis ir Šaltis	116
25. Rūstabėdakas ir Rūstybė	120
26. Nakties šaukimas už lango	122
27. Iš negyvo gyvą padaro ir iš seno jauną	124
28. Apei devynius užmušėjus	128
29. Kypas	132
30. Žmogaus sapnas apei piningus	133
31. Sietynas	134
32. Užaugimas giliuko	137

33. Piktvarlė	138
34. Bartašius ir perkūnas	139
35. Žvaigždės krintančios ir Onelė	142
36. Mergaitė ir valanda nelaiminga	146
37. Marikas ir meistras	147
38. Tėvas ir trins dukteres	150
39. Gaidukas, katinas ir lapė	151

II. Vincento Bakučio pasakos

40. Apei talentą	155
41. Talentas	157
42. Laimė	158
43. Susitikimas perkūno su Vaidelaičiu	159
44. Žvaigždžių vardai	161
45. Apei sutvėrimą svieto	164
46. [Ievos sutvėrimas]	164
47. Baudžiava, kaip žmonės apei aną kalba	165
48. Byla šios gadynės	170
49. Pirmą byla senoviška	174
50. Byla senoviškoji	176
51. Dievu pasivertęs	177
52. Veselės žertai ir komedijos Reseinių apygardos	179
53. Muštynės, tanciai, zabovai jaunimuose	183

* * *

54. Vandeninkas ir Vandeninkė	186
55. Kluikis kareivis	188
56. Pliurzis ir pyragas žirninis	192
57. Viltakis, arba kelio dievaitis	195
58. Diklius	197
59. Laumės karvės	200
60. Ménesis dangaus ir jauno znokai nuo Palmono gadynės	201
61. Vaivorykštė	205
62. Dūšia vėsule lekia, sukindama žemes	208
63. Lėlės koją gerti	209

* * *

64. Oracija brolio, vainikus paduodančio	211
65. Užklausimas suolsėdžio	213
66. Dekretas — piršlio pakorimas	215
67. Buzis, kuris vargą savo paskandino	216
68. Jokimas ir ano tėvas Grumpis	220
69. Karalius Argus ir sūnus Jokūbas	224
70. Velnias ir 3 vyrai	227

71. Kamas ir ano sūnus prakeiktas	231
72. Zakrastijonas ir velnias	234
73. Žibutis ir šėtonas	237
74. Traidinas	240
75. Jonas Didleibis ir ano sūnus	243
76. Kosulys, pilvas ir batai	247
77. Raganų pinigai	250
78. Baidyklė ir pinigai	253
79. Blogmetis	255

III

80. Nereik paniekinti savo tavorčių, draugystei esant	258
81. Apei švento Jokūbo abrožą	260
82. Vieno žalnieriaus patarlė	267
83. Tėvas ir jo trins sūnūs	272
84. Papelenius, arba papiečius	276
85. Kūčių diena ir vakaras	277
86. Dvilypis, arba keimeris	281
87. Laima	283
88. Rojaus darželis	285
89. Kaip žmogus biednas paliko bagotu	288
90. Arganista pavogė jautį ir pasidalijo su kunigu	291
91. Bagotas kupčius	292
92. Kas greitesnis, kas saldesnis ir kas riebesnis	294
93. Daktaras ir melninkas	295
94. Žalnierius ir šimkorius	297
95. Pasaka Baranausko ubago	298
96. Citikus ir Subotė	300
97. Oracija blagaslovijimo vainiko jaunosios	302
98. Pamokslas laidotinis	304

KAUNO, PANEVĖŽIO, ŠIAULIŲ APYLINKIŲ PASAKOS

99. Saulė ir vėjų motina	309
100. Prarijo žemė	313
101. Dvyleka brolių	317
102. Jaunikaitis Jonas	321
103. Karalius priėmė žentą moteriškę	323
104. Nuo sutvėrimo pasaulės	326
105. Studentas išmoko černakryžninko kningas	331
106. Pelenė, arba pelenija	332
107. Užgavėnės	333
108. Su Mortos mama kas atsitiko	334
109. [Smilčių bažnyčelė]	336

VILNIAUS KRAŠTO PASAKOS

110. Dievas — busilas — ledokas	339
111. Raganiai	340
112. Dievas padarė ir atdarė	340
113. Ledokas ir kiaušinis	342
114. Pupa ir žirnis	342
115. Avis	343
116. Nuog metiežiaus žmogus liko	344
117. Sabaliauskas ožką turėjo	345
118. Avokos dukterė	347
119. Dievas, diedu pasivertęs	348
120. Pati ir šuva	349
121. Piemenė aukso rūbuose nuog ažuolo	351
122. Sesulė — liepa — skripka	351
123. Saulės, mėnesio ir žvaizdės arkliai	352
124. Žirnis, berno spasabas	354
125. Neapkęsta podukra. Ragana meška	356
126. Verpėja, audėja, siuvėja ir mezgėja	357
127. Ožka ir trys oželiai	358
128. Bėdos ieškotojas ir Painiava	359
129. [Beržas vietoj arklio]	360
130. [Velnio piningai]	360
131. [Baudžiovos laikai]	361
132. [Brangi mostis]	361
133. [Vilkpėdė]	361

SMAGŪS IR JUOKINGI PASISKAITYMAI, ANT KURIŲ NEGAILA IR PASKUTINIUS PININGUS IŠDUOTI

134. Kalendorio raštininkas	365
135. Cigonas ir kuningas	365
136. Kaip tarnas savo ponią išspaviedojo	366
137. Nedasupta pati	366
138. Kodėl bajorė savo vyrą griaužia	367
139. Kaip vaikinai nusinuodijo	367
140. Per ką šventas Petras nupliko	369
141. Kaip cigonas netikėtai motyną gavo	370
142. Pas kožno žmogaus yra savo patikimas	371
143. Zoposlyvas vokietys	372
144. Plikis bažnyčioje	372
145. Karšinius	373
146. Tarnai visados tarnaus	375
147. Kam vyturys giedojo	375
148. Džiaugsmas iš įpėdinio	376

149. Davatkos ištekėjimas	376
150. Ar gamta, ar mokslas	377
151. Ponas be arbatos	378
152. [Spiaudymas į alų]	378
Paaiškinimai	379
Pateikėjų rodyklė	401
Žanrinė skelbiamų kūrinių rodyklė	404
Pasakojamosios tautosakos kūrinių vertimų rodyklė	409
Lenkų kalba užrašytų tekstų rodyklė	434
Žodynėlis	435
Santrumpos	444
Сказки, сказания, рацеи. Собрал Мячисловас Давайнис-Силь- вьястрайтис. Резюме.	446
Folk-tales, legends, orations collected by Mečislovas Davainis- Silvestraitis. Summary	448

СКАЗКИ, СКАЗАНИЯ, РАЦЕИ

Собрал Мячисловас Давайнис-Сильвястрайтис

На литовском языке

Институт литовского языка и литературы
АН Литовской ССР

Редактор Костас Алексинас

Издательство «Вага», Вильнюс, пр. Ленина 50.

PASAKOS, SAKMĖS, ORACIJOS

Surinko Mečislovas Davainis-Silvestraitis

Redaktorius V. Rakauskas

Dailininkas G. Karosas

Techn. redaktorius V. Serapinas

Korektorės A. Vaicekauskienė ir L. Greblikienė

Duota rinkti 1973.VIII.3. Pasirašyta spaudai 1973.XII.10.

LV 10177. Leidinio Nr. 7441.

Spaudos popierius Nr. 1, formatas $60 \times 90^{1/16}$ — 14,25 pop. l. = 28,5 sp. l. +

+0,6 (įkl.) sp. l.; 26,6 leid. l. 8000 egz.

Užsak. Nr. 1105. Kaina 1 rb 82 kp

„Vagos“ leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50

Spaudė K. Poželos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10

P $\frac{0733 - 332}{M852(10) - 73}$ U-73

LS

Pa 303